

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Halk Bilimi (Folklor) Bilim Dalı

ÂŞIK HÜSEYİN SÜMMÂNÎOĞLU ÜZERİNE BİR MONOGRAFİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehhalil BAŞ

Sivas
Şubat 2018

CUMHURİYETÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

ÂŞIK HÜSEYİN SÜMMÂNÎOĞLU ÜZERİNE BİR MONOGRAFİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehhalil BAŞ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA

Sivas
Şubat 2018

KABUL VE ONAY

Üniversite : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı : Halk Bilimi (Folklor) Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Âşık Hüseyin SÜMMÂNÎOĞLU Üzerine Bir Monografi

Savunma Tarihi : 22 / 12 / 2017
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA

Üye : Yrd. Doç. Dr. Erhan ÇAPRAZ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Uğur BAŞARAN

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Şehhalil BAŞ tarafından hazırlanan“Âşık Hüseyin SÜMMÂNÎOĞLU Üzerine Bir Monografi” başlıklı tez, kabul edilmiştir. / /

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL

Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

21.02/2018

Şehhalil BAŞ

ÖN SÖZ

Âşık tarzı şiir geleneğinin geçmişi İslamiyet öncesine dayanmaktadır. O dönemde şaman, baksı, ozan gibi isimlerle anılan şairler hekimlik, din adamlığı gibi vasıfların yanı sıra törenleri yönetmekle görevliydi. Bu kişiler toplumda saygın bir yere sahiptiler. Daha sonraki dönemlerde bu kişiler âşık, halk âşığı, ozan, halk ozanı, saz şairi, çöğür şairi, gezici âşık, halk şairi gibi çeşitli isimlerle anılmıştır. Günümüzde gelene kadar bu gelenek; sosyal, siyasi, kültürel şartlardan ve diğer şiir geleneklerinden etkilenmiş değişim ve gelişim göstermiştir. Bu geleneğe mensup kişiler şiirlerini irticalen söylemişlerdir. Şiirlerini icra ettikleri ortamlar döneme ve şartlara göre değişiklik göstermiştir. Fakat değişmeyen şey halkın duygu ve düşüncelerinin tercümanı olmalarıdır.

Günümüz âşıklık geleneğinde Reyhanî, Mevlüt İhsanî, Mustafa Ruhanî, Nuri Çırağı, Murat Çobanoğlu, Şeref Taslıova, Divanî, Sefil Selimi, Nusret Torûnî, İsmetî gibi önemli şairler yetişmiştir. Bu şairler arasında, büyük bir âşığın soyundan gelen, genlerinde âşıklık yeteneği bulunan, dedesi Sümmânî'nin şiir kolunu devam ettiren Hüseyin Sümmânioğlu (Yazıcı) da bulunmaktadır.

Bu çalışmanın “Giriş” kısmında öncelikle âşıklık geleneğinin geçmişten günümüze gelişimi hakkında bilgi verdik. Âşık tarzı şiir geleneğinde âşıkların yetişmesi, âşık kolları ve zaman içerisinde değişen icra ortamlarını inceledik.

Âşık Hüseyin Sümmânioğlu'nun hayatı, âşıklık serüveni ve âşıklık geleneği hakkındaki düşüncelerini kendisiyle 02.01-2016 tarihinde Bursa'da yaptığımız görüşmelerde kayıt altına aldık. Hayatı ve âşıklık geçmişi hakkındaki değerlendirmeleri Sümmânioğlu'yla geçirdiğimiz bir gün ve topladığımız bilgiler ışığında yaptık.

Çalışmanın birinci bölümünde “Âşık Hüseyin Sümmânioğlu” başlığı altında “Hayatı”, “Şahsiyeti”, “Âşıklığı” ve “Hakkında Yapılan Çalışmalar” alt başlıklarında inceledik. “Hayatı” başlığı altında âşığın ailesi, çocukluk dönemi; evliliği, askerlik dönemi ve geçim durumu alt başlıklarında ele aldık. “Şahsiyeti” başlığı altında Sümmânioğlu'nun fiziki ve ruhi yapısı inceleyerek portresi çıkardık. Sümmânioğlu'nun dünyaya bakış açısını, hayatı algılayış biçimini; şiirlerinde işlediği konulardan ve değindiği noktalardan yola çıkarak ortaya koyduk.

Yine bu bölümde Sümmânioğlu'nun âşıklık yönünü “Âşıklığı” başlığı altında inceledik. Bu incelemeyi yine yaptığımız görüşmede edindiğimiz bilgiler ışığında yaptık. Âşıklığa başlaması, mahlas alması, saz ile ilgisi ve yetişmesinde etki eden âşıkları ortaya çıkarmaya çalıştık. “Hakkında Yapılan Çalışmalar” başlığı altında, kendisiyle ilgili yapılan

alışmaları inceledik. Bu eserleri; şiirleri inceleme yöntemi, tür ve biçimlere ayrımı ve ele alınan şiirlerin sayısı bakımından yorumladık.

İkinci bölümde Sümmânîoğlu'nun eserlerinin “Üretim Bağlamı” ele alınarak, şiirlerini hangi ortamlarda, niçin ve nasıl ürettiğini inceledik. Ayrıca şiirlerinin üretim kronolojisi ve miktarını tarihli şiirlerinden yola çıkarak ortaya koymaya çalıştık. “Tüketim Bağlamı” başlığı altında Âşığın şiirlerini hangi ortamlarda, nasıl icra ettiğini inceledik. Bu incelemeyi “Sözlü Kültür Ortamı, Yazılı Kültür Ortamı ve Elektronik Kültür Ortamı” başlıkları altında yaptık. Âşığın şiirlerinin nazım birimini, ölçüsünü, ayak türünü, konusunu, nazım şeklini ve türünü, anlatım tutumunu gösteren bir tablo hazırladık.

Bu çalışmanın üçüncü bölümünde Sümmânîoğlu'nun edebi yönünü şiirlerinden hareketle ortaya koymaya çalıştık. “Şiirlerinin Muhteva Özellikleri” başlığı altında şiirlerinin konusunu değerlendirdik. En çok üstünde durduğu konuları şiirlerinden örneklerle ortaya koyduk. Üretime sebep olan olay ve durumlara -Sümmânîoğlu'nun not ettiği kadarıyla- şiirlerinin üst kısmında yer verdik. İkinci alt başlık olarak şiirlerinde dil ve üslup özelliklerine değindik.

Şiirlerindeki yapıyı, verdiğimiz örneklerle göstermeye çalıştık. Şiirlerindeki ahenk unsurlarını ortaya çıkardık. Şiirlerini vezin, ayak, kafiye, redif açısından değerlendirdik.

Sümmânîoğlu'nun 686 şiirini bu çalışmada bir araya getirdik. Şiirleri Sümmânîoğlu'nun defterine kaydettiği şekliyle aktardık. Kafiye, ölçü gibi ahenk unsurlarını ya da yöresel ifadeleri bozacak bir müdahalede bulunmadık. Bu bölümde “Nazım Biçimleri ve Türleri” başlığı altında âşık edebiyatının nazım biçimleri ve türleri hakkında bilgi verdik. Sümmânîoğlu'nun bütün şiirlerini nazım biçimlerine ve türlerine göre ayırdık.

Bu çalışmanın “Sonuç” bölümünde Hüseyin Sümmânîoğlu'nun şiirlerinin şekil-tür bakımından değerlendirilmesi konusundaki tespitleri ortaya koyduk.

“Kaynakça” kısmında yararlanılan kaynaklar alfabetik olarak sıralanmıştır.

Ekler bölümünde Sümmânîoğlu'nun ailesine duyduğu sevgiyi, şiirlerindeki aile kavramının önemini ortaya çıkarmak amacıyla eşi, çocukları ve torunları hakkında yazdığı şiirleri, “Ailesine Yazdığı Şiirler” başlığı altında bir araya getirdik.

“Fotoğraflar” başlığı altında Sümmânîoğlu'nun geçmişten günümüze âşıklık serüvenini belgeleyen ve ailesini tanıtan fotoğraflara yer verdik. Sümmânîoğlu'nun aldığı ödüllerin ve el yazması defterinden şiir örneklerinin fotoğraflarına yer verdik. Son olarak da özgeçmiş kısmıyla çalışmayı sonlandırdık.

Bu çalışmayla Hüseyin Sümmânîoğlu'nun monografisini çıkarmaya gayret ettik. Yazdığı şiirlerle bu çalışmanın hazırlanmasına sebep olan, desteğini esirgemeyen, âşıklık geleneğinin yaşayan temsilcilerinden Hüseyin SÜMMÂNÎOĞLU'na teşekkür ederim.

Bu çalışmayı bana öneren, hazırlık aşamasında ışık tutan, bu alanda beni aydınlatan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Âşığı Bursa'daki ilk ziyaretimde bana yoldaşlık eden arkadaşım, Üzeyir KARAGÖZ'e ve ailesine misafirperverliklerinden dolayı teşekkür ederim.

Bu eserin hazırlık aşamasında rahat çalışabilmem için elinden gelen gayreti gösteren sevgili eşim, Çiğdem Hanım'a ve biricik oğlum Dağhan Turan'a sabır, anlayış ve feragatlerinden dolayı ne kadar teşekkür etsem azdır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLolar	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
I. ÂŞIK TARZI ŞİİR GELENEĞİ	1
I. 1. Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	1
I. 1. 1. Erzurum Âşıklık Geleneği	9
I. 2. Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Âşığın Yetiştirilmesi	11
I. 3. Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Üretim ve İcra Ortamları	19
BİRİNCİ BÖLÜM.....	23
1. ÂŞIK HÜSEYİN SÜMMANİOĞLU	23
1. 1. Hayatı	23
1. 1. 1. Ailesi, Doğumu, Çocukluğu	23
1. 1. 2. Eğitimi, Evliliği, Askerliği	25
1. 1. 3. İş Hayatı/Geçim Durumu.....	28
1. 2. Şahsiyeti	28
1. 2. 1. Fiziki ve Ruhi yapısı	28
1. 2. 2. İnanç ve Düşünce Dünyası	30
1. 3. Âşıklığı	33
1. 3. 1. Âşıklığa Başlaması	33
1. 3. 2. Mahlas Alması	33
1. 3. 3. Saz ile İlgisi	34
1. 3. 4. Etkilendiği Âşıklar	35

1. 4. Hakkında Yazılan Eserler.....	36
İKİNCİ BÖLÜM	39
2. ŞİİRLERİN ÜRETİM - TÜKETİM BAĞLAMI	39
2. 1. Üretim Bağlamı	39
2. 1. 1. Üretim Biçimi ve Üretimi Tetikleyen Unsurlar.....	39
2. 1. 2. Üretim Kronolojisi ve Miktarı	41
2. 2. Tüketim Bağlamı	43
2. 2. 1. Sözlü Kültür Ortamında Tüketim	43
2. 2. 2. Yazılı Kültür Ortamında Tüketim	45
2. 2. 3. Elektronik Kültür Ortamında Tüketim	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	69
3. ŞİİRLERİNİN ÖZELLİKLERİ	69
3. 1. Şiirlerin Muhteva Özellikleri.....	69
3. 2. Dil ve Üslup Özellikleri.....	81
3. 3. Şiirlerin Yapısal Özellikleri.....	87
3. 3. 1. Nazım Birimi	87
3. 3. 2. Ahenk Unsurları.....	87
3. 3. 2. 1. Vezin	87
3. 3. 2. 2. Ayak	90
3. 3. 2. 3. Kafiye ve Redif	92
3. 3. 2. 3. 1. Çok Kafiye Şiirler	93
3. 3. 2. 3. 2. Mısra Başı Kafiye.....	94
3. 3. 2. 3. 3. Tekrarlama.....	95
3. 3. 3. Nazım Biçimleri ve Türleri.....	95
3. 3. 3. 1. Koşma Tipi Şiirler.....	98
3. 3. 3. 1. 1. Yapılarına Göre Koşmalar.....	98

3. 3. 3. 1. 1. 1. Çift Kafiye Koşma.....	98
3. 3. 3. 1. 1. 2. Üç Kafiye Koşma	101
3. 3. 3. 1. 1. 3. Dört Kafiye Koşma.....	104
3. 3. 3. 1. 1. 4. Beş Kafiye Koşma	105
3. 3. 3. 1. 1. 5. Mısra Başı Kafiye Şiirler	106
3. 3. 3. 1. 1. 6. Akrostiş.....	112
3. 3. 3. 1. 1. 7. Tekrarlama	113
3. 3. 3. 1. 1. 8. Tecnis.....	123
3. 3. 3. 1. 1. 9. Dedim Dedi.....	126
3. 3. 3. 1. 2. Türlerine Göre Koşmalar.....	132
3. 3. 3. 1. 2. 1. Ağıt	132
3. 3. 3. 1. 2. 2. Alkışlama	148
3. 3. 3. 1. 2. 3. Denkleme	160
3. 3. 3. 1. 2. 4. Dertlenme / Şikayetlenme.....	162
3. 3. 3. 1. 2. 5. Destan	194
3. 3. 3. 1. 2. 6. Dini Şiirler	254
3. 3. 3. 1. 2. 7. Güzelleme	311
3. 3. 3. 1. 2. 8. Hasretleme	360
3. 3. 3. 1. 2. 9. Koçaklama / Yiğitleme	368
3. 3. 3. 1. 2. 11. Öğütme.....	378
3. 3. 3. 1. 2. 12. Övgüleme.....	456
3. 3. 3. 1. 2. 13. Övünme.....	471
3. 3. 3. 1. 2. 14. Öyküleme.....	473
3. 3. 3. 1. 2. 15. Selamlama.....	478
3. 3. 3. 1. 2. 16. Semai	485
3. 3. 3. 1. 2. 17. Taşlama.....	540

3. 3. 3. 2. Divan	579
3. 3. 3. 3. Lebdeğmez	598
3. 3. 3. 4. Muamma	603
3. 3. 3. 5. Muhammes	606
3. 3. 3. 6. Müstezat	609
3. 3. 3. 7. Satranç	616
3. 3. 3. 8. Semai	619
3. 3. 3. 9. Sicilleme	625
3. 3. 3. 10. Yedekli Şiir	630
3. 3. 3. 11. Mani	640
3.3.3.12. Karşılaşmalar	643
SONUÇ	711
KAYNAKÇA	711
EKLER	719
Ek 1. Ailesine Yazdığı Şiirler	719
Ek 2. Mektup Şiirler	733
Ek 3. Hakkında Yazılan Şiirler	749
Ek 4. Fotoğraflar	761
Ek 5. Aldığı Ödüller	778
Ek 6. El Yazması Şiir Örnekleri	782
Ek 7. Hüseyin Sümmânîoğlu'nun Mektubu	785
SÖZLÜKÇE	787
ÖZGEÇMİŞ	793

KISALTMALAR

bk.	: bakınız
C	: cilt
ev.	: Çeviren
haz.	: hazırlayan
S	: Sayı
s.	: sayfa
vb.	: ve benzer(ler)i
Yay.	: Yayınevi, Yayınları
yy.	: yüzyıl
m.b.	: mısra başı
K.	:koşma

TABLÖLAR

Tablo 1. Biçim ve tür tablosu	47
Tablo 2. Şahıs İsimleri Tablosu.....	83
Tablo 3. Yer İsimleri Tablosu	85

ÖZET

Âşık Edebiyatı, kökleri Sözlü Edebiyat Dönemine dayanan günümüzde hala filiz veren bir gelenektir. Türklerin var olduğu zamanlardan günümüze gelinceye kadar çeşitli evrelerden geçmiş, değişim ve gelişim göstermiştir. Yaşanılan dönemin sosyal, kültürel ve siyasi şartları, diğer şiir geleneklerinin etkisi geleneğin daralmasına ya da genişlemesine sebep olsa da bu gelenek günümüze kadar devam etmiştir. İlk şekliyle kendisini şaman, kam, baksı, oyun, ozan gibi isimlerle ortaya koyan gelenek temsilcilerinin, hekimlik, büyücülük, din adamlığı gibi yönleri de vardır. Günümüze gelinceye kadar âşık, ozan, halk şairi, saz şairi gibi isimlerle anılan bu şairler, hekimlik, din adamlığı özelliklerini kaybetmiş olsalar da şiirleriyle halkın duygu, düşünce ve hayallerine tercüman olmaya devam etmişlerdir.

Günümüz âşıklarından, Sümmânî'nin soyundan gelen ve Sümmânî kolunu devam ettiren Hüseyin Sümmânîoğlu âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerindendir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Sümmânîoğlu'nun hayatı, şahsiyeti, âşıklık serüveni; ikinci bölümünde şiirlerinin üretim ve tüketim bağlamı ayrıntılı olarak incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Sümmânîoğlu'nun şiirleri muhteva özellikleri, dil-ülslup özellikleri ve yapısal özellikler bakımından incelenmiştir. Bu bölümde şiirleri biçimleri ve türlerine ayrılarak, sayısal tespiti yapılmıştır.

Bu şiirler üretim ve tüketim bağlamları açısından incelenirken Şeref Boyraz'ın “*Furkanî'nin Şiir Evreni Bağlamında Bir Monografi Denemesi*” adlı eseri örnek alınmıştır.

Şiirleri tür ve şekillerine göre ayırırken Doğan Kaya'nın “*Tür ve Şekil Penceresinden İhlasî'nin Şiirleri*” adlı eseri örnek alınmıştır.

Sümmânîoğlu'nun hayatı ve âşıklık serüveniyle ilgili tespitler kendisiyle yaptığımız görüşmelerde sonucuda ortaya konmuştur.

Sümmânîoğlu, şiirlerini hazırlıklı ya da irticalen söylemektedir. Şiirlerinin üretimine sebep olan olay ya da durumlar şiirlerin başında belirtilmiştir. Şiirlerin %90' ında tarih bulunmamaktadır. Tarih atılan şiirlerinden hareketle üretim kronolojisi ve miktarı belirlenmiştir. Şiirlerin hangi ortamlarda tüketildiğinin tespiti yapılmıştır.

Bu alışmada Sümmânîoğlu'nun 686 şiiri olduğu tespit edilmiştir. Bu şiirler 37 adet tür ve biçimden oluşmaktadır. Biçimler arasında sayı bakımından en fazla koşma (563 adet), türler arasında ise oğtleme (100 adet) bulunmaktadır. En hacimli şiirleri destanlardır. En uzun destanı 34 dörtlükten oluşmaktadır.

Çalışmamızda Sümmânîoğlu'nun şiirleri numaralandırılmış ve bu şiirlerin nazım birimini, ölçüsünü, ayak türünü, konusunu, nazım biçimini ve anlatım tutumunu gösteren bir tablo hazırlanmıştır.

Sümmânîoğlu 512 şiirinde 11'li, 97 şiirinde ise 8'li hece ölçüsünü kullanmıştır. Diğer şiirlerinde 7, 15, 16, 20'li ölçüleri kullanmıştır. 553 şiirinde dörtlük, 20 şiirinde bent, 13 şiirinde beyit nazım birimini kullanmıştır. 53 şiirinde tek ayak, 633 şiirinde döner ayak kullanmıştır.

Ekler bölümünde Sümmânîoğlu'nun ailesine yazdığı şiirlere, kendisi hakkında yazılan şiirlere, aldığı ödüllere ve fotoğraflara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Edebiyatı, Hüseyin Sümmânîoğlu, şiirleri, Nazım Biçimleri ve Türleri

ABSTRACT

The origins of Minstrel Literature, has based on The Period of Oral Literature, is a tradition which still has burgeoned nowadays. It has gone through various times since the existence of the Turks, changed and progressed. Social, cultural and political conditions of the period, the effect of the other poem traditions have caused narrowing or expanding the tradition but the tradition has come until today. In the first form, the tradition representatives, who has revealed themselves with names such as “şaman, kam, baksı, oyun, ozan”, have also aspects like medicine, witchcraft, cloth. Until today, the poets called as “âşık, ozan, halk şairi, saz şairi” has lost the features of medicine, cloth but they have continued to articulate folk’s feeling, idea and imagery.

From today’s minstrels, Hüseyin Sümmânîoğlu, who is descendant of Sümmânî and has continued Sümmânî’s way, is one of the important agents of the tradition. The life, personality, adventure of being a poet, production and consumption context of Sümmânîoğlu has been elaborated. In this study, we have gathered his 679 poems and 36 call and responses that are in his codex. We have examined these poems with regards to features of content, features of language and tone, and structural properties. We have examined the poems with regards to types and made a numeric determination.

In the first chapter of the study, Sümmânîoğlu’ s life, personality, adventure of being a poet; in the second chapter production and consumption context of his poems has been elaborated. In the third chapter, Sümmânîoğlu’s poems have been examined with regards to features of content, features of language and tone, and structural properties. In this chapter his poems have been made a numeric determination to separated into shapes and types.

While this poems have being examined with with regards to production and consumption context, Şeref Boyraz’s “*Furkanî’nin Şiir Evreni Bağlamında Bir Monografi Denemesi*” has been taken example.

While the poems have being separated into types and shapes, Doğan Kaya’s work named “*Tür ve Şekil Penceresinden İhlasî’nin Şiirleri*” has been taken example.

Determinations related to Sümmânîoğlu's life and adventure of being a poet have been revealed as a result of interviews we made with him.

Sümmânîoğlu says his poems preparedly or extemporally. Event or situations that caused the production of his poems have been mentioned at the beginning of poems. % 90 of the poems do not have date. Chronology and quantity of production have been determined from the poems dated. It has been determined where the poems were consumed.

In this study, it has been determined that Sümmânîoğlu have 686 poems. The poems consist 37 types and shapes. There are most ballad (563) in terms of number among shapes and recommendation (100) among types. Their most voluminous poems are epics. His longest epic consists of 34 quadrants.

Sümmânîoğlu's poems have been enumerated and a table taht shows this poems' verse unit, size, types of rhyme, topic, verse form and tone.

Sümmânîoğlu has used 11 syllable in his 512 poems, 8 syllable in his 97 poems. He has used 7, 15, 16, 20 syllables in his other poems. He has used stanza in his 553 poems, batch in his 20 poems and couplet verse unit in his 13 poems. He has used single rhyme in his 53 poems, double rhyme in his 633 poems.

The attachments section consists the poems that Sümmânîoğlu writes to his family, the poems written about himself, awards that he received and photographs.

Key Words: Minstrel Literature, Hüseyin Sümmânîoğlu, Poems, Verse Forms and Types

GİRİŞ

I. ÂŞIK TARZI ŞİİR GELENEĞİ

I. 1. Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Türk milletinin var olduğu günden bugüne gelinceye kadar ortaya koyduğu ürünlerin oluşturduğu milli edebiyata halk edebiyatı denir. Halk edebiyatı, Türk Milletinin var olduğu günden günümüze kadar çeşitli evrelerden geçerek değişim ve gelişim göstermiştir. Anonim halk edebiyatı, âşık edebiyatı ve tekke edebiyatı olmak üzere üç kola ayrılmıştır. Günümüzde diğerlerine göre yaygın olanı âşık edebiyatıdır.

Tarih sahnesine çıktıkları günden bugüne çoğalan çoğaldıkça parçalanıp birbirinden uzaklaşan, zaman zaman bütün başarılarını kabbederek kabuğuna çekilerek yaşayan Türk Milletinin bu karışık ve dağınık tarihi içinde ilk günden bugüne daima tekâmül eden, fakat mahiyetini değiştirmeyen müşterek milli geleneğe bağlı bir edebiyatları vardır. İslâmiyetten önce Türklerin Orta Asya’da yaşadıkları devirlerde bütün Türk boylarında müşterek olan bu millî edebiyat islamiyetin kabulünden sonra kültürel, dinî, sosyal ve politik şartlar altında hem çeşitlenmiş hem de zaman zaman yazılı kaynaklarda yer almayacak kadar ikinci dereceye inmiştir. Bu edebiyatın mahsülleri Tanzimat hareketi ve Cumhuriyetten sonra “Halk Edebiyatı” genel başlığı altında değerlendirilmeye başlanmıştır (Günay 1992: 1).

Halk edebiyatı, Türklerin sözlü ve yazılı edebiyatlarının ortaya çıktığı İslamiyet öncesi dönemlerden güzünmüze kalan, Türklerin İslamiyet’i kabul etmelerinden sonra yeni kültürle yeniden şekillenerek gelişen edebiyattır (Artun 2016: 33).

Orta Asya’da teşekkül edip gelişen Millî Türk Edebiyatı, İslâmiyetin kabulünden sonra yeni dinin akideleri ve heyecanı yanında sürekli genişleyen bir alan içinde değişik kültürlerin ve yaşama şekillerinin de tesiri altında daima özüne sâdık kalarak gelişmiş çeşitlenmiş (anonim, âşık, tekke) günümüze kadar yaşamağa devam etmiştir (Günay 1992: 6).

Âşık; sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemle (yazarak) veya bu özelliklerin birkaçını birden taşıyan ve âşıklık geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçısıdır. Bu söyleme biçimine “âşıklık-âşıklama”; âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de ”âşıklık geleneği” adı verilmektedir (Artun 2016: 1).

Pertev N. Boratav, âşık edebiyatını yaratan âşıkları “halkın anlayabileceği dilde yazan, daha çok hece ölçüsünü kullanan, saz çalarak diyar diyar dolaşan, çok defa âşık adıyla kalem şuarasından, divan şairlerinden ayrılan halk sanatçısı” (Boraatav 1982: 28) olarak nitelendirir.

Anadolu âşıklık geleneğinde saz çalarak şiirler okuyan, halk hikâyeleri anlatan gezgin şairlere âşık adı verilmiştir. Âşıklar kervansaray, panayır, konak, kışla, saray kahvehane gibi yerlerde kırsal yörelerde köy odalarında, düğünlerde, toplantılarda, derneklerde sazlarıyla usta malı ve doğaçlama şiirler söylemişlerdir (Artun 2016: 1).

Günümüzde âşıklar, köy odaları, kahvehaneler, dernekler, düğünler, toplantılar, şenlikler, anma törenleri gibi ortamlarda hazırlıklı ya da irticalen kendi şiirlerini ve usta malı şiirleri saz eşliğinde ya da sazsız olarak söyleyen, hikâyeler anlatan kişilerdir.

Âşık Edebiyatı söz konusu olduğunda, bu sahanın temsilcilerinden ozan, âşık, saz şairi, Hak şairi, halk ozanı, meydan şairi, çöğür şairi gibi çeşitli adlarla söz edilir (Kaya 2014: 83).

Âşık edebiyatının kendine özgü şiir geleneğinin temelleri, İslamiyet öncesi Türk toplumunda ozanlar tarafından atılmıştır. Yüzyıllar boyu devam eden bu geleneğin ürünlerini, 16. yüzyıldan itibaren takip edebiliyoruz. Ancak elimizdeki belge ve bilgiler son derece yetersizdir. Âşık edebiyatını Orta Asya Türk edebiyatıyla başlatmak gelenek olmuştur (Sakaoğlu 2013: 369).

Anadolu sahasında XVI. yüzyıldan günümüze kadar geçirdiği aşamaları izleme imkânını bulduğumuz âşık edebiyatının ortaya çıkışı ve önceki dönemlere ait gelişim çizgisini belirlemek oldukça güçtür. Bu güçlüğü oluşturan faktörlerin başında Türklerin Orta Asya’dan göç ederek Anadolu’da yeni bir yerleşik medeniyet kurmaları, yeni bir dini benimsemeleri, şiir ve musiki alanlarında birtakım değişiklikleri kabullenmeleri gelir. Bir geleneğin veya bir edebiyatın ortaya

çıkıldığı ilk şekliyle binlerce yıl devam etmesi elbette mümkün değildir. Bu kaçınılmaz bir değişim ve gelişim olgusu, geleneğin sürekliliğini izlemekte çeşitli problemler oluşturur. Tarihi seyri izlemeyi güçleştiren bir başka faktör de âşık edebiyatının sözlü kültürün ürünü olması, bu ürünlerin çoğu kez yazıya geçirilmemesi, ilk dönemlerde yazıya geçirilen ürünlerin bir kısmına henüz ulaşamamış olmasıdır (Düzgün 2014: 287).

İslamiyet öncesi Türk ozanları hakkında çok geniş bilgiler olmasa da, Divanü Lügati't Türk'te geçen Çuçu'nun dışında Turfan kazılarında ele geçen Mani dömemei metinlerinden de Aprınçur Tigin, Kül Tarkan, Singku Seli Tutung, Ki-ki, Pratyaya Şiri, Aşığ Tutung, Çısuya Tutung, Kalım Keyşi gibi Türk ozanlarını isimleri, yapılan araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır (Arat 2007: 20-22).

Âşıklık geleneğinin temelinin teşkil eden ozan-baksılar hakkındaki bilgiler M.S. 5. yüzyılın ilk yarısı olan Hun dönemine aittir. Ozanlar, göçebe Oğuz topluluklarında kopuz eşliğinde destan, türkü okuyan yarı kutsal kişilerdi. Atilla'dan itibaren, eski Türk ordularında hükümdarın yanı başında mutlaka ozanların bulunduğu Latin kaynaklarından tespit edilmiştir (Köprülü 1989: 82).

Fuat Köprülü'nün araştırmalarına göre V. yüzyılda halk şairlerinin varlığından söz edilmektedir. Divanü Lügati't-Türk'te Karahanlılar döneminde halk şairlerinin varlığına dair kayıtlar olduğu bilinmektedir.

İslamiyet'in kabullünden önce Mani ve Burkan kültür çevrelerinde yetişen Aprınçur Tigin, Kül Tarkan, Singku Seli Tutung, Ki-ki, Pratyaya-Şiri, Aşığ Tutung, Çısuya Tutung, Kalım Keyşi gibi şairler yanında 11. asırda Divanü Lügati't-Türk'teki malzemeden bir kısmının kendisine ait olacağı tahmin edilen Çuçu'ya; Yusuf Has Hacıp'in Kutadgu Bilig'te; Yükneklî Edib Ahmed'in Atebetü'l Hakayık'ta, Ahmed Yasevî'nin divanında ve Ali'nin 730/1232 yılında yazdığı Yusuf ve Züleyha'da kullandığı ve yine Uzunköprü'de bulunmuş, Harezm sahası edebi diline girebilecek manzum Oğuz destanı parçasında görülen milli vezin ve şekillerle söylenmiş mahsullere bakarak bir çok sanatkarın yetiştiğini kabul etmek lazımdır (Elçin 1986: 7).

Âşıklık geleneğinin temelleri İslamiyet öncesindeki sözlü edebiyat döneminde atılmıştır. Bu dönemde şairler şaman, baksı, oyun, kam, ozan gibi adlarla anılmaktadır. Şairliğin yanı sıra müzisyenlik, falcılık, hekimlik gibi birçok

özelliği bulunan bu kişiler özelliklerinden dolayı toplumda önemli bir yere sahiptirler. Âşıklık geleneği hakkında bu döneme ait bilgiler oldukça sınırlıdır. Bu dönem ürünlerinin sözlü olması, yazıya geçirilenler varsa bile bulunamaması bu dönem hakkında kesin bilgilere ulaşmamızı güçleştirmektedir.

Sözlü gelenek ürünleri, dini veya toplumsal amaçlı toplantılarda yer alırdı. Bozkır kökenli topluluklarda senvinç de acı da toplu tören ve yeme içme toplantılarıyla kutlanıp, paylaşılmaktaydı. Şölen, totemin yılda bir kurban edildiği dini içerikli bir toplantıydı. Sığır töreni, boyun bütün erkeklerinin katıldığı sürgün avı sonrasında yapılmaktaydı. Yuğ, sevilen sayılan bir kimsenin ölümü üzerine yapılan bir cenaze törenidir. Bu tür toplantıları, “kam”, “baksı”, “ozan”, “şaman” vb. adı verilen yarı kutsal kişiler yönetir, kopuz eşliğinde törenin içeriğine uygun şiirler söylenilirdi. Bunların yarı kutsal kişiler olarak tanınmasında hekimlik ve büyücülük yapımlarının da önemli rolü vardır (Artun 2016: 12).

Anadolu’da âşık adına 13. yüzyıldan sonra rastlamaktayız. Türkçe ışıık, Arapça seven ve gönül anlamına gelen “âşık” sözcüğü, önceleri İslamî şiirler söylen şairler tarafından kullanılmış, daha sonra saz şairlerinin hepsi “âşık” adını almışlardır (Dizdaroğlu 1969: 18).

Halk şairlerinin âşık adını alması, dinî-tasavvufî halk edebiyatı nedeniyle olmuştur. Kopuz eşliğinde destan söyleyen Oğuz halk şairlerine verilen ozan adının, değişen değerlerle aşağılayıcı bir anlam yüklenmesi dolayısıyla mutasavvıf şairler, 13. Yüzyıldan itibaren kendilerini diğer şairlerden ayırmak ve ilham kaynaklarının kutsallığını göstermek için âşık adını kullanmaya başlamışlardır. Mutasavvıf halk şairleri dünyanın nimetlerini dile getirenlere verilen şair ünvanını kabul etmemekteydi (Köprülü 1962: 35).

13. yüzyıldan itibaren Anadolu derviş edebiyatından gelme motifler âşık şiirini, etkilemeye başlamıştır. Âşığın olağanüstü güçleriyle donatılması, onun sanatını hazırlayan dolu içme törenlerinin yapısı, bizi Orta Asya inanç sistemlerine kadar götürür. Âşık tipi, Allah’la mistik birlik arayan tekke âşığından ve dans müzik eşliğinde ritüeller gerçekleştiren yarı sihirbaz şaman-ozan tipinden ayrılır. Âşık, kutsal olmayan yerlerde, kahvehanelerde, hanlarda, düğün evlerinde halkı

eğlendirmekle görevli, bir güzele bağlılık gibi din dışı konuları işleyen bir sanatçı tipi olmuştur (Artun 2016: 2).

XIII. yüzyılda Anadolu Selçuklu ordularında görülen ozanlar, Mısır Memlûkleri devletinde, XV. yüzyıldaki Anadolu beylerinin saraylarında da görülürler. II. Murat'ın sarayında müşikişinasların bulunduğu ve çeşitli kahramanlık destanları anlattıkları, XV. asrın ilk yarılarında Anadolu'da, ellerinde sazlarla ilahiler okuyan derviş-şairlerin bulunduğu biliniyor (Düzgün 2014: 288).

Özkul Çobanoğlu'na göre âşık tarzı halk şiiri geleneği XVI. yüzyılda oluşmaya başlamıştır. XVII. yüzyılda oluşumunu tamamlamıştır. Çobanoğlu, ozanbaksı ve tekke tarzı edebiyat geleneği üzerinde bağımsız bir edebiyat olarak ortaya çıkan âşık tarzı şiir geleneğinde XVI. yüzyılda kahvehanelerin önemli bir yere sahip olduğunu söylemektedir. “Âşık edebiyatı sözlü kültür ortamının ortaya çıkardığı bir olgudur. Gelenek 16. yüzyılda ortaya çıktığında, tekke edebiyatı geleneği gibi ozanlık geleneğinin devamı olmakla beraber kendine özgü bir icra töresine sahip bağımsız bir tarzdır. Âşık edebiyatı 16. yüzyılda oluşmaya başlayıp 17. yüzyılda oluşumunu tamamlayan bir gelenektir (Çobanoğlu 1999: 51).

Âşık edebiyatı temsilcileri ve onların ortaya koydukları ürünler hakkında geniş bilgi edinebildiğimiz en eski dönem, XVI. yüzyıldır. Köprülü, bu çağda yetişen Kul Mehmet, Öksüz Dede, Köroğlu, Hayali, Ozan, Bahşi, Oğuz Ali, Geda Muslu, Çırpanlı, Armutlu, Kul Çulha adlı 11 saz şairi hakkında bilgi verirken(Köprülü 1962: 59-65) Saim Sakaoğlu, Karacaoğlu ve Kul Piri'yi de bu listeye ekleyerek XVI. yüzyıl şairlerinin sayısını 13 olarak gösterir(1989: 115-135). Erman Artun ise Sakaoğlu'nun verdiği şair adlarının yanı sıra Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Ahmetoğlu, Bahşioğlu, Hızıroğlu, Sururi ve Şükrü Mehmet'i bu yüzyılda yetişen saz şairleri olarak kabul ederek yüzyılın elde edilebilen saz şairi adlarını 20'ye çıkarır(Artun 2001: 38, 235, 239) (Düzgün 2014: 291).

Bu yüzyılda ortaya konulan âşık edebiyatı ürünlerinde sade bir halk dilinin tercih edildiği görülür. İfade biçimi, halk türküleri ile Dede Korkut hikâyelerindeki özellikleri yansıtır. Çoğunlukla hece ölçüsünün sekizlisi ile ortaya konulması, bu dönem şiirlerinin eski halk edebiyatı geleneğine tümüyle uygun olduğunu gösterir. Ancak yüzyılın ikinci yarısından başlayarak klasik edebiyatın ve tasavufi halk edebiyatının etkisi kendini hissettirmeye başlar. Saz şairlerinin şiirlerinde Arapça

ve Farsça kelime ve tamlamalar çoğalır. Klasik edebiyatın bazı nazım biçimleri, âşıklar tarafından taklit edilir. Yüksek kültür tabakalarından halk şairelerine doğru gelişen bu etki takip eden yüzyılda daha da ileri boyutlara ulaşır(Köprülü 1962: 58).

Ozanlık geleneğinin kök saldıgı bozkır hayatına yakın olan âşıklarda, kahramanlık, tabiat tasvirleri ve karamsarlığa yer vermeyen beşerî aşk öne çıkmaktadır. Bunun yanında şehir hayatına yakın olan, medrese çevresinde bulunan âşıklar, gerek mazmun ve motifleriyle, gerekse dil ve ifadeleriyle klasik edebiyat yaklaşımlardır. İkinci grup âşıklardaki bu özeliği, daha sonraki yüzyıllarda karşımıza çıkan klasik edebiyata yaklaşma eğiliminin habercisi olarak değerlendirebiliriz (Oğuz 1995: 425).

Âşık edebiyatı, XVII. yüzyılda sınırları belirlenmiş, gelenekleri oluşmuş kendine özgü kuralları yerleşmiş, bir olgunlukla karşımıza çıkar. Bu yüzyılda âşık edebiyatı ürünlerinin nicelik bakımından önemli bir seviyeye geldiği, nitelik yönünden ise zirveye ulaştığı görülür. Bir yandan sade halk diliyle ürün veren Kayıkçı Kul Mustafa ve Ercişli Emrah, diğer yandan klasik edebiyata olan aşinalığı sayesinde aruzlu örnekler veren Âşık Ömer ve Gevherî gibi şairleri yetiştiren XVII. yüzyıl, âşık edebiyatında bir genişleme ve yayılma dönemidir. Âşıklık geleneğinin farklı kitlelere yayılarak ilgi alanını genişletmesi, biçim ve tür konusunda önemli açılımlar göstermesi, âşık kahvesi ve fasıl geleneği oluşturması, bu yüzyılda tanık olduğumuz gelişmeler arasındadır (Düzgün 2014: 294). Dolayısıyla âşık edebiyatı da bu sayede yayılmıştır. Medrese eğitimi gören âşıklar divan şairlerinin etkisinde kalarak gazel, kaside ve rubai biçiminde ürünler ortaya koymuşlardır.

Saim Sakaoğlu'nun bu yüzyılda yaşadığını belirlediği şairler şunlardır: Âşık, Âşık Halil, Âşık Ömer, Benli Ali, Ercişli Emrah, Gazi Âşık Hasan, Gevherî, Katibî, Kayıkçı Kul Mustafa, Köroğlu, Kuloğlu, Öksüz Âşık, Sun'î, Şahinoğlu, Üsküdarî, Yazıcı (2013: 135-160).

Bu dönemdeki klasik şiire duyulan özenti XVIII. yüzyılda da devam etmiştir. Bu sebepten bu yüzyılda başarılı halk şairleri yetişmemiştir. Şairlerin büyük bir kısmının ortaya koyduğu bu eğilim, asıl kendi tarzlarından uzaklaşmayı da beraberinde getirmiştir. Etkisi altında kaldıkları veya özendikleri klasik şiirde de yeterince başarılı olamamışlardır (Düzgün 2014: 297).

XIX. yüzyılda âşık tarzı şiir geleneğinde Emrah, Ruhsatî, Şenlik, Bayburtlu Zihni, Dadaloğlu, Seyranî, Sümmanî gibi önemli şairler yetişmiştir. Bu dönemde âşık edebiyatı gelişme göstermiş, heceyle şiir söyleyen âşıkların yanı sıra aruzlu nazım biçimlerini deneyen şairler yetişmiştir. Âşıkların bu dönemde önemi artmıştır. İstanbul'da âşıklık teşkilatı kurulmuş, âşık kahvehaneleri, âşık fasılları yayılmıştır. Saray ve devlet büyükleri tarafından desteklenmişlerdir. Bu dönem âşık edebiyatının yazılı ürünlerinin sayısı da artış göstermiştir. Bu dönemde yazılan cönk ve mecmulardan ya da âşık karşılaşmalarından döneme ait bilgiler elde edilmektedir. Ayrıca bu dönemde âşık kolları oluşmaya başlamıştır (Düzgün 2014: 299-303).

Bu yüzyılda yetişen âşıkları şunlardır: “Âşık Şem’i, Âşık Şenlik, Âşık tahiri, Bayburtlu Celalî, Bayburtlu Zihni, Ceyhunî, Dadaloğlu, Deli Boran, Dertli, Erzurumlu Emrah, Gedai, Hızrî, Kâmilî, Kusurî, Meslekî, Minhaci, Muhibbi, Ruhsatî, Serdarî, Seyranî, Silleli Sürurî, Sümmanî, Tokatlı Nuri.”(Sakaoğlu 2013: 191-219).

XX. yüzyılın ilk yıllarındaki siyasi gelişmeler, işgaller ve savaş bütün alanlarda olduğu gibi âşıklık geleneği üzerinde de olumsuz etki yapmıştır. 1927 yılında kurulan Türk Halk Bilgisi Derneği, yaptığı araştırmalar ve yayınlarla âşık edebiyatının aydınlar arasında tanınması ve onlar tarafından desteklenmesi yönünde katkı sağlamıştır. Halkevlerinin kuruluşu, derleme çalışmalarının başlaması, halktaki değerlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Düzgün 2014: 304).

Yazılı kültür ortamında âşıklar matbaanın kolaylıklarını kullanmaktan geri durmamışlardır. Bu dönemde özellikle trajik veya sansasyonel olaylar üzerine yazdıkları destanları kağıtların bir yüzüne bastırmak suretiyle Pazar yerlerinde gar ve terminallerde, trenlerde, sokaklarda, cami önlerinde, köy meydanları ve köy odaları başta olmak üzere halkın kalabalık olduğu mahallerde ezgi eşliğinde söyleyerek satmak veya sattırmak şekliyle hedef kitleye ulaşmışlardır (Çobanoğlu 2000: 454).

Bu yüzyıl ilk yarısında Âşık Veysel, Zülalî, Recep Hıfısı, Mehmet Yakıcı; ikinci yarısında Reyhanî, Mevlüt İhsanî, Mustafa Ruhanî, Nuri Çırağı, Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlıova, Divanî, Sefil Selimi, Nusret Torûnî, İsmetî, Hüseyin Sümmanîoğlu gibi birçok şair yetişmiştir.

XX. yüzyılın ikinci yarısı, âşık edebiyatı adına çok verimli bir dönem olmuştur. Bu dönemde âşıklar, icra zemini olarak sözlü ve yazılı ortamın yanında elektronik ortamı da geniş ve etkili bir biçimde kullanmışlardır. Ulaşım araçlarının hızla yayılması, elektronik aletlerin kullanımının artması ve iletişim ağının genişlemesi, esasında sözlü olma özelliğine sahip olan âşık edebiyatının üretme ve icra tarzlarını temelinden sarsmıştır. Ancak, çağın teknolojik gelişmelerinin âşık edebiyatının hizmetine sunulduğu, âşıkların daha geniş bir dinleyici kitlesine sahip olduğu düşünüldüğünde bu gelişmelerin geleneğe katkı boyutu da ortaya çıkmaktadır (Düzgün 2014: 306).

Bu dönemde âşıklar bayramı, anma günleri, düğünler, geceler, şölenler gibi âşık tarzı halk şiirinin icra edildiği ortamlar çeşitlenmiştir. Bunun yanı sıra ulaşımın kolaylaşması, âşıkların şehirlerarası hatta ülkeler arası yolculuk ederek farklı ortamlarda şiirlerini icra etmelerine, tanınmalarına olanak sağlamıştır.

Kitap, dergi, gazete gibi yayınlar ve plak, kaset, CD gibi araçlar âşıkların halka ulaşımında yeni imkânlar sağlamıştır.

Elektronik kültür ortamı iletişim teknolojisinin âşık tarzı şiir geleneği mensupları tarafından kullanılmaya başlanmasıyla birlikte bugüne kadar pek dikkate alınmayan başka gelişmeler de ortaya çıkmıştır. Bunlardan açık ve gözlemeyen sonuçları itibariyle elektronik kültür ortamı teknolojisinin âşık tarzı üzerinde açık fonksiyonlarından biri denebilecek, mahallî âşık havası özelliği taşıyan ezgiler elektronik kültür ortamında kaydedilen icraları yoluyla kolayca ve çoğu kez hiçbir ekonomik külfete girilmeksizin yurdun hatta dünyanın dört bir yanına yaygınlaşmış, ve böylece mahallî âşık havaları radyo ve televizyonun etkisiyle süratle mahalli seviyeden milli seviyede bilinir ve çalınır hale gelmiştir (Özarslan 2001: 299).

Radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşması âşıkların icra imkânlarını çeşitlendirmiştir. Âşıklar radyo ve televizyonlarda katıldıkları programlarla büyük halk kitlelerine daha kolay ulaşmış ve tanınma imkânı bulmuşlardır. Fakat bu gelişmeler diğer taraftan köy odalarında, âşık kahvehanelerinde düzenlenen fasılların azalmasına hatta bitmesine sebep olmuştur.

İnternet ağının en ücra köylere kadar bir telefon vasıtasıyla ulaşması âşıklara farklı bir icra ortamı sağlamıştır. Âşıklar ürünlerini yazılı, ya da görsel olarak internet aracılığıyla geniş halk kitlelerine ulaşabilmektedir.

I. 1. 1. Erzurum Âşıklık Geleneği

Doğu Anadolu bölgesinin en önemli şehirlerinden biri ve Azerbaycan-İran-Suriye hattı üzerinde yer alan Erzurum coğrafi konumu itibariyle -Kars, Artvin, Bayburt ile birlikte- bu geleneksel sanatın oluşmaya başladığı merkezî bir yerleşim birimi durumundadır. Erzurum havalisi XIV. yüzyılda yazıya geçirilmiş olan Dede Korkut Destanı'nda "Karuneli" ismiyle anılır ve bu isim, Bizans kaynaklarında şehre isim olarak verilen "Karin" ile alakalıdır (Kırzioğlu 2000: 96-99).

Öte yandan âşık tarzı şiir geleneğine bağlı edebiyatın başlangıcıyla aynı döneme rastlayan ve XVI. yüzyılda teşekkül ettiği bilinen büyük halk hikâyelerinde Erzurum mekân olarak kendini gösterir. Mesela, Âşık Garip(Türkmen 1974), Kerem ile Aslı(Elçin 1949), Emrah ile Selvi Han(Bali 1973), gibi büyük halk hikâyelerinde kahramanlar, Erzurum'da ya bir kahvehanede ya da çevre ilçe veya köylerde bir bey odasında bir başka âşıkla karşılaşır ve imtihan vererek bir bakıma âşıklıklarını ispat ederler. Kahramanlarının yaşadıkları meçhul olsa da, bu hikâyeler, Erzurum'daki geleneğin tarihi derinliğini göstermek bakımından önem arz eder (Özarslan 2001: 56).

Dede Korkut hikâyelerine dayalı olarak başlangıcı XIV. yüzyıl olarak kabul edilen âşıklık geleneğinde (Günay 1993: 19), Erzurum ölçeğinde XIX. yüzyıla kadar yaşadığı belgelenen bir şahsiyet görülmemektedir. Ancak bu durum, XIX. yüzyıla kadar Erzurum'da âşık yetişmediği şeklinde anlaşılmamalıdır (Özarslan 2001: 58).

Erzurum ve çevresinde âşıklık geleneğinin daha çok sözlü geleneğe dayalı olmasının yanında: bir taraftan İmparatorluğun uzantısı olarak –şehir merkezinde-resmî, diğer taraftan tekke ve medreselere dayalı dini özellik taşıyan bir yapıda, klasik edebiyatın etkisinde bir kültür hayatının mevcudiyeti ve bu geleneğin özellikle XIX. yüzyıla kadar daha çok köye bağlı tarzda bir seyir göstermesine sebep olmuştur (Tanpınar 1994: 37).

XIX. yüzyıla kadar belgeye dayalı belli bir âşık şahsiyetin görülmediği, Erzurum'da şehir merkezinden ziyade köy çevresine dayalı olarak, gelişme gösteren âşıklık geleneği içinde, mahallî seviyede kalmış, Erzurum sınırlarını aşacak güçte şöhrete ulaşamamış ve sözlü gelenek içinde dar bir çevrede yetişen gelenek temsilcilerinin olması kuvvetle muhtemeldir (Özarslan 2001: 62).

XVIII. yüzyılın sonlarında veya XIX. yüzyılın başlarında Erzurum’da doğan tekke şairi Noksanî, gelenekte ismi tesbit edilebilen ilk âşıktır. Erzurumlu Emrah, Erbabî, Sümmanî XIX. yüzyılın önemli âşıklarındandır (Özarslan 2001: 62-63).

Bugünkü şekliyle, düzenli manada bir icra töresine XIX. yüzyılda kavuşan Erzurum âşıklık geleneği için başlangıç sayılabilecek en güçlü âşık Erbabî’nin yaşlılık döneminde âşıklığa başlayan Sümmanî’dir. 1862 yılında doğan ve 1915 yılında ölen Sümmanî, geleneği kendi etrafında yönlendirebilecek seviyede güçlü ve kendisinden sonra etkisini devam ettiren şöhretli bir âşıktır. Erzurum âşıklık geleneğinde, icra töresi ile ilgili şimdilik bilinen en eski karşılaşma örneği Erbabî-Sümmanî karşılaşmasıdır (Yağmurdereli 1939: 35-36).

XIX. yüzyıl sonlarında Doğu Anadolu’nun iki çağdaş âşığı Şenlik ile Sümmanî, âşıklık geleneğinin okulu niteliğindedirler. Çıldır’da Şenlik, Narman’da Sümmanî. Bunların etrafında toplanmış genç âşıklar, yıllarca bu iki ustanın çıraklığını yapmış ve onların tekniği ile yoğrulmuş olarak yetişmişlerdir (Aslan 1978: 20).

Bugün Erzurum ve Kars çevresinde devam etmekte olan Doğu Anadolu bölgesi âşıklık geleneği icra töresi bakımından bu iki usta âşığın icralarına göre gelişme göstermiştir. Âşık Şenlik ve Âşık Sümmanî’nin karşılaşmalarından sonra âşık fasılları daha sistemli bir hale gelmiştir (Özder 1972; Kartarı 1977). Bu durum iki zirve şahsiyeti Doğu Anadolu âşıklık geleneğinde başköşeye oturtmuştur (Özarslan 2001: 62).

İstiklal Savaşı yıllarında memleketin işgali ve kurtulmuşu ile ilgili oraka söylediği destanlarla o dönemde toplumun ruhuna ümit aşılayan ve 1915 yılında vefat eden Sümmanî’nin yaşlılık dönemlerinde âşıklık yapmaya başlayan çırağı Bardızlı Nihanî(1885-1967), Sümmanî’den sonra gelenek içinde sivrilen güçlü bir âşık olarak kendini gösterir. Yine bu dönemde Hafız Mikdat, Behçet Mahir, Mevlüt İhsanî, Yaşar Reyhanî, Mustafa Ruhanî, Davut Sularî, Firkatî(Turgut Günay), Ali Rahmanî, Nuri Çırağî, Mehmet Gülhani, Şevki Çavuş(Sümmanî’nin oğlu), Fahri Çavuş (Sümmanî’nin oğlu), Nusret Torunî (Sümmanî’nin torunu), Hüseyin Sümmanîoğlu(Sümmanî’nin torunu) isimleri yer almaktadır (Özarslan 2001: 69-70).

I. 2. Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Âşığın Yetiştirilmesi

Sanat ürünleri, toplumun yapısından soyutlanamaz. Bunlar, toplumsal ilişkilerden doğan olgulardır. Sanat ürünlerini yaratan âşıkları daha iyi değerlendirebilmek için onların hangi toplumsal koşullarda, hangi çevrelerde yetiştiklerini, yetiştirilme biçimlerini bilmek gerekir. Bu nedenle âşıkların yetiştiği sosyal çevreler, son derece önemlidir. Hem âşığı hem de eserlerini anlayabilmek için onun yaratan toplumsal çevrenin maddi ve manevi bütün koşullarını göz önünde tutmak gerekir (Köprülü 1962: 21).

Köprülü, şairleri “kalem şairleri ve meydan şairleri” olmak üzere iki gruba ayırır. Kalem şairleri, yüksek sınıf için şiirler yazan klasik şairlerdir. Meydan şairleri, halk toplantılarında doğaçlama şiirler düzen ve onları sazlarıyla çalıp söyleyen şairlerdir (Köprülü 1989: 171).

Eflatun Cem Güney, âşıkları halk şairleri olarak adlandırır ve üçe ayırır: 1) Hak âşığı (bade içenler) 2) Meydan âşığı (saz şairi) 3) Sohbet âşığı (tekke şairi) (Güney 1956: 1).

Halk şairlerinin asıl kaynağı halktır. Âşık, köy halkı arasından da çıkar, göçebeler arasından da kasaba halkı arasından da çıkar, şehirlerden de. Çünkü bir saz şairi köyde doğar, kasabaya yerleşir, kasabada doğar, şehir de yetişir. Şehirde doğar, köy köy oba oba dolaşır, arı gibi her çiçekten bal alır. Bu bakımdan âşıklar, doğdukları yerlerin de gezip dolaştıkları yerlerin de izlerini taşırlar; ama asıl ayırıcı nitelikleri, yerleştikleri, yetiştikleri sosyal çevrelerden gelir. Daha çok o çevrenin, o zümrenin geleneklerine bağlanırlar, onların görüşlerini, duyularını ifade ederler. Bu çerelerin belli başlıcaları, köy ve oymaklar, kasaba ve şehirlerdir (Güney 1971: 254).

P. Naili Boratav ve Halil Vedat Fıratlı'nın sınıflaması şöyledir (Boratav-Fıratlı 1943: 13):

- a) Köy âşıkları
- b) Konar-göçer âşıklar
- c) Kasaba-şehir âşıkları
- d) Asker âşıklar
- e) Dini ve tasavvufi âşıklar (Artun, 2016: 48)

Köylerde yetişen âşıklar, iki ayrı sosyal yapının içinden gelmektedirler. Bu âşıklardan bazıları göçebe veya yarı göçebe olarak yaşamlarını sürdürürler. “Konargöçer” biçiminde de adlandırılan bu gruptaki şairlerin ürünlerinde tabiat, ağırlıklı bir yere sahiptir. Diğerleri ise yerleşik hayatı benimsemiş, öncekilere göre şehir hayatıyla daha yakın bir temas kurmuş olan şairlerdir. Köylerde yetişen âşıklar, geçmişte klasik edebiyatı ve aruz vezninin, günümüzde ise modern edebiyatın ve buna bağlı nazım şekillerinin etkisinden oldukça uzaktırlar. Şehir âşıklığının farklı etkiler altında gelişen dil ve üsluplarına karşılık, onlar tümüyle içinde yetiştikleri halkın dilini kullanırlar, halkın düşünüş ve yaşayış tarzına daha yakın bir tavır sergilerler. Çoğunlukla aşk ve tabiat konularını terennüm ederler. Köylere kadar uzanan tekke kültürüne ait unsurların etkisiyle –çok yüzeysel de olsa– bazen dinî-tasavvufî konularda ürünler verirler. Bununla birlikte köyde yetişen âşıklar da bağlı bulundukları şehir imkânlarını belli ölçülerde kullanırlar; il ve ilçelerdeki meslektaşları ile zaman zaman bir araya gelerek karşılıklı etkileşim içine girerler. Özellikle teknolojik imkânlarla ve iletişim araçlarına yabancı olmayan günümüz köy hayatı içinde bu etkileşim önceki dönemlerden daha hızlı ve etkili bir biçimde ortaya çıkmaktadır (Düzgün 2014: 314).

19. yüzyıla kadar Anadolu’da göçebe zümreler yaşamıştır. Bu âşıklarda tabiat dekoru kuvvetlidir. Dağ ve yayla hayatına ait izler, en canlı tespitler şiirlerde yer alır (Başgöz 2013: 13).

Şehirlerde yetişen âşıklar, çeşitli kültürel ortamların ve kurumların etkisinde kalmışlardır. Bu âşıkların bir bölümü, köklü bir öğrenim görmemekle birlikte medrese çevrelerinden uzak kalmamışlar, klasik edebiyata ve müziğe az çok aşina olmuşlardır. Şehrin ileri gelenlerinin, varlıklı insanların konaklarındaki sohbetlerde bulunmuşlardır. Şehir hayatının sunduğu olanaklar ve kendi yetenekleri ölçüsünde bu kültürel ortamdan yararlanmışlardır. Bir bölümü tekkelerle biraz daha yakın temasa geçerek tasavvuf kültürünü bütünüyle özümsememekle birlikte tenefüs ettikleri havanın etkisiyle dinî-tasavvufî konulara ağırlık vermişlerdir. Şehir çevrelerinde yetişen âşıklardan kimileri ise kahvehane eksenli bir sanat atmosferi içinde yoğrularak halkla bire bir ilişkiyi daha canlı tumaya çalışmışlardır (Köprülü 1989: 176).

Osmanlı İmparatorluğu'nun bünyesinde bir askerî sınıf olan yeniçeriler, bünyelerinde kuvvetli âşıklar yetiştirmişlerdir. Daha çok savaş, kahramanlık edalı söyleyişler bu şiirlerde ağırlık kazanır. Epik karakter göze çarpar. Şiirlerinin büyük bir bölümünü de destanlar oluşturmaktadır (Artun 2016: 54).

Her yeni düşünce sistemi gibi İslamiyet de Türler arasında yayılırken sanatın ve sanatçının gücünden yararlanmışır. Yeni dini halka aşılama isteyen dervişler, onun emirlerini ve yasaklarını şiire ve saza söyletmek suretiyle, daha yumuşak kolay anlaşılır hale koymuşlardır. Saz İslamiyet öncesi kültürleri İslamiyet'e taşıdığı için önceleri hoş karşılanmamıştır. Zamanla kitleler üzerindeki etkisi yüzünden saz hoş görülmüştür. Bazı tarikatlarda dini ayinlerin temelini oluşturmuştur. 13. Yüzyıldan itibaren Anadolu'da bir dinî-tasavvufî âşık şiiri oluşmaya başlamıştır. Dünyanın faniliği, Allah'ın çizdiği mutlak kader, Allah sevgisi, ilahî emirlere saygı gibi genel dinî mistik konular bu âşıkların üzerinde durduğu konulardır (Başgöz 2013: 9).

Bu araştırmalara göre âşıkların yetiştikleri sosyal çevreye göre çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Şehirde yetişen âşıklar genellikle şehir kültürünün vermiş olduğu birikimle şiirler söylerler. Âşıklığa ilgileri âşık kahvehanelerinden gelmektedir. Âşık adayı bu kahvehanelerde âşıkları görerek ya da bir âşığa çırak olarak kendini yetiştirir. Şiirlerinde şehir kültürünün izleri belirgindir. Köyde yetişen âşık köy odalarında âşık fasıllarına tanık olur. Âşıklık geleneğine orda başlar. Gelenek kurallarını ya bir ustadan ya da farklı âşıklardan görerek öğrenir. Söylediği şiirlerin konusundan yetiştiği çevrenin izleri açıkça görülür. Yetiştigi yörenin ağzı şiirlerinde çok açık fark edilir. Asker âşıkların şiirlerinde savaş kahramanlık konuları, dinî-tasavvufî âşıkların şiirlerinde dini konular işlenmiştir.

Yetiştikleri çevre ne olursa olsun, âşıkların mesleğe yönelişlerinden ustalık derecesine ulaşmaya kadar belli bir olgunlaşma süreci geçirirler. Bu dönemde aday, âşıklığı ya bir ustadan öğrenir ya da belli bir ustaya bağlı kalmadan icra ortamlarında bulunarak öğrenir.

Bir âşık adayını âşıklığa hazırlayan çeşitli faktörler söz konusudur. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında bir kıza âşık olma, klasik halk hikâyelerini veya hikâyeleşmiş âşık biyografilerini okuma, âşıkların bulunduğu bir ailede veya geleneğin canlı olarak yaşatıldığı bir çevrede yetişme, gurbet hayatı, yoksulluk gibi

nedenlerle içinde düğümlenmiş duyguları açığa vurmak isteyen ve kendisinde şairlik yeteneği bulunan kişilerde mesleğe yönelme, sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (Düzgün 2014: 315).

Âşıklık geleneğinde âşıklar genel olarak usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişir. Âşık olmak isteyen kişi, usta bir âşık yanına çırak olarak verilir. Âşık adayının yetişme süreci “çıraklık, kalfalık ve ustalık” dönemlerinden oluşur.

Âşıklık geleneğinin devam ede geldiği bütün yörelerde olduğu gibi Erzurum âşıklarının da âşıklığa yönelmesi ile başlayan eğitim süreci çıraklık, kalfalık ve ustalıktan oluşmaktadır (Özarslan 2001: 107).

Âşık saz çalmayı, söz söylemeyi ustasından öğrenir. Çırak ustasıyla beraber âşık fasıllarına katılır. Ustasının bulunduğu her ortamda bulunmaya çalışır. Usta malı şiirler öğrenir. Fırsat buldukça bunlardan saz eşliğinde okumaya çalışır. Âşıklığa yeni başlayan aday ustasının yanın da olgunlaşmaya kadar çıraklık yapar.

Çıraklık döneminde, ustasının yanında bulunmakla, nasıl icra yaptığını gözlemleyerek saz ve söz dersi alır. Onun nezaretinde meclislere dinleyici olarak iştirak eder. Âşıklığın icra töresine ait hususları öğrenir. Katıldığı meclisler, dinlediği yeni âşıklar ve onların söyledikleri verimleri; bu arada geleneğe ait terimleri öğrenir. Gezdiği gördüğü yerlerdeki her şeyi ustasının gözetiminde, ezberine yerleştirir. Söz ve ezgi kalıplarını beller, bunları pekiştirmek için sürekli olarak usta malı şiirleri, ezgileri ile beraber ezberler ve onları icra etmeye çalışır. İcrada meydana gelebilecek eksik veya yanlışlar ustası tarafından düzeltilir. Bu safhada âşık aday, âşıklık adap ve erkânına ait bilgilerin öğretildiği çıraklık dönemini geçirmiş olur (Özarslan 2001: 108).

Çıraklık dönemini geçmiş olan âşık aday kalfalık döneminde dinleyici topluluğu önünde icralar yapmaya başlar. Her icrada yeni tecrübeler edinir. Kendine güveni gelir. Hataları ve eksikleri ustası tarafından düzeltilir.

Bu dönemde parmakları saza ve dili söze alışmış olan delikanlı (aday âşık) bir taraftan öğrenmiş olduğu geleneksel ezgilere yenilerini katar, repertuarını sürekli olarak usta malı şiirlerle genişletir, diğer taraftan geleneksel nazım biçimlerini, kafiye, kafiye örgülerini, ölçü, ölçü tekniğini, temaları, motifleri ve bunların şiirdeki işlevinin ve diğer söz kalıplarını teşhis etmeye başlamıştır (Özdemir 1986: 4).

Bu dönemde usta malı şiirlerin yanı sıra irticalen olmamak şartıyla kendi oluşturduğu şiirlere de sahip olur. Bu şiirler birer temrin hususiyetinde olup ustasının denetiminden geçerler. Ustası, kalfanın şiirlerinde beğenmediği yerleri veya çaldığı sazda yerine getiremediği tavır ve eda ile ilgili olarak bir takım düzeltmeler yapar ve ona yol gösterir. Kalfa bu dönemde ustasının izni ile kendi oluşturduğu şiirleri de dinleyeci önünde çalıp çığırır (Özarslan 2001: 109).

Gerek sazda gerekse sözde belli bir düzeye gelen âşığa dineyici karşısındaki icra yeteneğine göre ustası tarafından “tamam artık sen yetiştin, oldun” veya “kendi başına söz söyleyebilir” demek suretiyle bir tür sözlü “icazet” şeklinde izin verilir. Bundan sonra genç âşık istediği fasla girmek ve dilediği âşıkla boy ölçüşmek hakkını elde eder. Âşık, toplantılara katılarak usta olduğunu göstermeye çalışır (Ozanoğlu 1940: 22).

Ustasının icazet vermesiyle âşık adayı ustalık dönemine geçmiş olur. Bu dönemde fasıllara tek başına katılıp usta malı şiirlerin yanı sıra kendi şiirlerini de söyleyerek âşıklık serüvenini devam ettirir.

Bu safhada artık âşığın kendini ustasından ziyade dinleyici karşısında gerek irticalen şiir söyleme kabiliyeti gerekse herhangi bir âşıkla karşılaşma ile elde ettiği netice tayin edecektir. Usta âşık bu dönem içinde bir yandan sistemli deyişleri ve bir yandan da serbest deyişlerini oluşturur. Fasıllara tek başına iştirak eder. İrtical gücünü geliştirir. Önceden yazdığı bazı şiirleri yeniden ele alır ve onları işler. Usta malı olarak dağarcığında bulunan hikâyelerin yanında kendisi de hikâye tasnif eder ve bu hikâyeleri anlatmaya başlar (Özarslan 2001: 110).

Bundan sonra âşık kendi şiirlerini üretir. Bu üretim esnasında ustasının dil, üslup, ayak, ezgi özelliklerini devam ettirir. Fasıllara başlarken usta malı şiirler okuyarak başlar. Böylece ustasına duyduğu saygıyı ifade etmiş olur.

Belli bir âşığın yanında çıraklık eğitim almadan, birden çok ustayı dinleyerek, kahvehane ortamında bulunarak yetişen âşıklar da vardır. Böyle bir süreçten geçen âşıklarda da bir ustaya tabiiyet duygusu öne çıkar ve dinlediği âşıklardan en fazla beğendiğini usta olarak kabul eder. Yaşayan âşıklar içinde “bütün âşıklar benim ustamdır” diyenlere de rastlamak mümkündür. Hatta bazı âşıklar, daha önceki dönemlerde yaşamış, hayatta olmayan âşıklardan birinin

şiiirlerini ısrarla okuyup ezberleme ve onları çokça icra etme yoluna gider ve o âşığı “manevi usta” kabul ederler (Düzgün 2014: 318)

Belli bir ustaya çırak olmamış âşıklar saz çalmayı söz söylemeyi âşık fasıllarının yapıldığı ortamlarda görerek öğrenirler. Her âşıktan bir öğreti kazanarak gelenek içerisinde ilerler. Hayatta olan ya da olmayan beğendiği âşıklardan birini kendisine manevi usta olarak kabul ederler.

Âşıklık geleneğinin devamlılığının sağlanabilmesi, kuşaktan kuşağa aktarılabilmesi için usta-çırak ilişkisi yüzyıllardır devam etmiştir. Usta-çırak ilişkisinin yoğun olarak yaşandığı dönemlerde her usta kendi çırağını yetiştirir. Çırak ustasından aldığı eğitim doğrultusunda ustasının dil, üslup, tavır, ezgi, hitap şekli, hikâye anlatma tarzı gibi özelliklerini icralarında devam ettirir. Bunun yanı sıra yetiştirdiği çıraklara da ustasından devraldığı özellikleri öğretir. Böylece âşık kolu ortaya çıkar.

Âşıkların çırak yetiştirme geleneğinde birbirini yetiştirmesi olan âşıklar, uzun bir dönemi kapsayan bir kol oluşturmuştur. Buna “âşık kolu” denir (Koz 1977: 195).

Âşıkların çırak yetiştirme gelenekleri sonucu birbiri ardınca yetişen ve aynı üslup, dil ve ezgilerle sanatını devam ettiren şiiirlerinde kolun kurcusuna ait ayakları kullanan ve onun tasnif ettiği hikâyeleri anlatan âşıkların uzun bir dönemde oluşturduğu sisile âşıklık koludur. Eski âşıklar, çıraklarını belli kurallar doğrultusunda seçer, ondaki saz ve söz kabiliyetini deneyip uygun görürse çıraklığa kabul ederdi. Onlara saz çalma ve şiiir söylemenin inceliklerini öğretip gittikleri her yere beraberlerinde götürürlerdi. Olgunlaşan çırağa ustası gelenek icabı bir mahlas, tapşırma verir, sanatını tek başına devam ettirmesini sağlardı (Albayrak 2004: 28).

Bugüne kadar varlığı tespit edilen kollar ve bu kollara giren âşıklar şunlardır:

1) Sümmânî kolu: (Erzurum Yöresi)

Sümmânî: Şevki Çavuş, Fahri Çavuş, Ahmet Çavuş, Mevlüt

Şevki Çavuş: Hüseyin Sümmânîoğlu, Ömer Yazıcı

Fahri Çavuş: Nusret Torûnî

Nusret Torûnî: İsrail Taştan, Ebubekir

2) Şenlik kolu: (Doğu Anadolu, Azerbaycan Yöresi)

Hasta Hasan, Nuri, Şenlik

Şenlik: Bala Kişi, İbrahim, Gazelî, Ali, Bala Mehmet, Namaz, Kasım, Asker, Mevlüt, Mevlüt, Nesib, Süleyman, Hüseyin, Gülistan

İbrahim: Çerkez, İlyas, İsrail, Hüseyin

İlyas: Rüstem Alyansoğlu

Kasım: Nuri Şenlik, Yılmaz Şenlik, Şeref Taşlıova, Fikret Şenlik, Dursun Durdağı, Salih Şenli,

Şevki Halıcı, Abbas Seyhan, İslam Erdener, Mehmet Hicrani

Şeref Taşlıova: Sadrettin Ulu, Nuri Şahinoğlu, Hikmet Arif Ataman, Şah İsmail

Gülistan: Murat Çobanoğlu, Nusret Yırtmalı, Hakkı Baydar, Murat Yıldız

Murat Çobanoğlu: Mürsel Sinan, Arif Çiftçi, Metin Bektaş

Murat Yıldız: Günay Yıldız, İlgar Çiftçi, Mahmut Karataş

3) Derviş Muhammed Kolu: (Malatya Yöresi)

Derviş Muhammed: Şah Sultan, Âşıkî, Hüseyin, Bektaş Kaymaz, Hasan Hüseyin, Meftunî

4) Ruhsatî Kolu: (Sivas Yöresi)

Kusurî: Ruhsatî

Ruhsatî: Meslekî, Minhacî, Emsalî, Diğer Âşıklar

Meslekî: Zakirî, Ali

Emsalî: Gülhanî, Mahsubî

Diğer Âşıklar: Feryadî, Bekir Kılıç, Tabibî, Firahî, Zâkir, Gafilî, Hazma, Hitabî, Muzaffer, Nedimî,

Memiş Eroğlu, Kelamî, Ehramî, Dilhunî

5) Dertli Kolu: (Bolu-Kastamonu-Çankırı Yöreleri)

Dertli: Figanî

Figanî: Pinhanî, Cudî, Nailî

Nailî: Yorgansız Hakkı

6) Emrah Kolu: (Tokat-Kastamonu Yöreleri)

Emrah: Gedaî, Meydanî, Nurî

Meydanî: Kemalî, Hasan, İhsan Ozanoğlu

Nurî: Ceyhunî, Gayretî

Ceyhunî: Cemalî, Mecvî, Nagamî, Bedrî, Arap Hızrî, Mesudî, Şermî, Cesurî, Seyhunî, Pesendî

7) Huzurî Kolu: (Artvin Yöresi)

İznî: Huzurî

Huzurî: İzharî, Zuhurî, Fahrî, Diğer

Diğer: Cevlanî, Müdamî, Pervanî(Kaya 2000: 15-23).

Âşıkların şiirlerinde genellikle son bentlerinde kullandıkları adlarına, lakaplarına mahlas denilir. Eski Türk şiirinde görülen örneklerden hareketle Türklerde bu geleneğin çok daha eski dönemlere uzandığı söylenebilir. Mahlas almaya “tahallüs”; mahlas kullanmaya “tapşırma”; mahlasların tevriyeli olarak kullanılmasına “hüsn-i tahallüs”; mahlasın geçtiği dörtlüğe “mahlas dörtlüğü/bendi” adı verilir (Durbilmez 2008: 82).

Âşık edebiyatı temsilcileri, mutlaka şiirlerinde kullandıkları bir isme sahiptirler. Mahlas olarak adlandırılan bu ikinci/takma isim, çeşitli yollarla edinilir. Bunlardan en yaygını âşık adayına ustası tarafından verilenidir. Halk hikayelerindeki “kompleks rüya motifi”nin etkisiyle rüyada gördüğü ulu kişi tarafından mahlas verildiğini iddia eden âşıklar da vardır. Bazı âşıklar da mahlaslarını kendileri seçerler. Bu seçimde âşığın kişiliği, mesleği, yaşadığı bölge veya içinde bulunduğu ruhsal durum etkili olmaktadır (Düzgün 2014: 317).

Âşığın seçtiği mahlas, kendi soyu sopy, memleketi, dünyaya bakış açısı, yaşam biçimi, mesleği, becerileri, görünümü, inancı, tarikatı doğrultusunda olur.

Âşıklık geleneğinde rüya motifi çok yaygındır. Bazı âşıklar, maddî aşktan manevî aşka geçerken, saz çalıp söylemeye başlarken, bir mürşidin, bir pirin, Hızır peygamberin rüyada tecellisiyle âşık olup saz çalmaya başladıklarını söylerler. Bazı âşıklar da gelenek gereği rüyalarını anlatmamaktadır. Kimisi her gece rüyasında saz çaldığını, kimisi de pir elinden dolu içtiğini söylemektedir. Aşk badesini âşığa sunanlar: Hızır, Hızır İlyas, üçler, yediler, kırklar, pir-i mugan, üç derviş, Hz. Ali, yaşlı bir adam, ihtiyar bir kadın vs. dir. Er dolusu içen âşıklar, rüyada âşık olmanın

yanı sıra kahramanlık kimliğini de kazanırlar. Bunlar halkın iyiliği uğruna baş kaldırırlar, sınırda devlet için dövüşürler, sevdikleri için ölümü göze alırlar. Pir dolusu içen âşıklar ise, uyku ile uyanıklık arasında bir düş görürler. Düşlerinde bir pir gelip başında durur ve üç dolu aşk badesi verir. Kimi anlatılanlara göre pir, ya saz, ya elma verir, ya da söz söyleyip yol gösterir. Bade anında şoka dayanamayarak dili çözülmeyenlere “tutuk”, sırrı açılana “murdarlanmış” badeyi içmeyen ya da rüyası yarım kalanlara “yarım âşık” denir (Günay 1992: 13).

Umay Günay’ın tespitlerine göre rüya motifi dört aşamada oluşur. Birinci aşamada adayın gerçek hayatta yaşadığı sıkıntılar onu rüya ortamına sürükler. Bu ortam genelde kutsal sayılan, ıssız bir yerdir ve burada uykuya dalar. İkinci aşamada uykuyla uyanıklık arası gördüğü rüyada aday kutsal kişilerle, kutsal bir mekânda karşılaşır. Pir elinden bade içer. Sevgilinin resmi veya kendisiyle karşılaşır. Pirler tarafından bir takım bilgilerle donatılır. Kendisine mahlas verilir. Üçüncü aşamada uyanış gerçekleşir. Son aşamada adayın başından geçenleri saz eşliğinde anlatır. Bu ilk şiirinin son dörtlüğünde mahlasını anar (1992: 98).

I. 3. Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Üretim ve İcra Ortamları

Âşık edebiyatında âşıklar şiirlerini irticalen söyleyebildikleri gibi daha önceden kafalarında tasarladıkları şiirlerini bazen yazıya geçirerek bazen de hafızasında muhafaza ederek icra ederler. Hazırlıklı olarak söyledikleri şiirler, irticalen söylenen şiirlere göre sanat değerleri daha yüksektir.

Âşık edebiyatı temsilcileri sanatsal ürünlerini iki ayrı yolla ortaya koyarlar. Çoğunlukla serbest zamanlarda şiirlerini veya hikâyelerini üretirler, bunları bazen yazıya geçirerek, bazen de hafızalarında az çok koruyarak daha sonra topluluk huzurunda sunarlar (Düzgün 2014: 319).

Bu türlü âşık deyişleri, bir ölçüde yazılı edebiyat mahsulleri gibi sanatçının kendi kendine hazırlığını yaptıktan sonra bitmiş hali ile dinleyici huzurunda sunulmaktadır. Bu türlü deyişler arasında sanat değeri yüksek, orijinal ve toplumun duygularına büyük ölçüde tercüman olanlar zamanla yaygınlaşarak milli türkü reperturana girmektedirler (Günay 1992: 29). Bu türden ürünler çeşitli konularda hazırlanmış müstakil şiir metinleri veya hikâyelerdir. Bunlar, kendiliğinden oluşan duygulanmalar sonucunda üretildiği gibi bir kişi veya kurum tarafından istendiği

için (ısmarlama yöntemiyle) de ortaya çıkarılabilir. Bazen de âşık, bir meslektaşının gönderdiği şiire nazire yapmak amacıyla serbest zamanlarda şiir yazabilir. Umay Günay, bu türden ürünleri “serbest deyişler” biçiminde adlandırmaktadır (Düzgün 2014: 320).

Günay’ın “sistemli deyişler” olarak adlandırdığı karşılaşmalarda ortaya konulan ürünler ise birden fazla âşığın bir araya gelmesi sonucu hazırlıksız olarak üretilir ve çoğunlukla bir dinleyici topluluğu huzurunda sunulur. Bu ürünler, üzerinde düşünerek olgunlaştırılma fırsatından yoksun bulundukları için istisnaları olmakla birlikte sanat değeri bakımından âşık tarzının en zayıf örneklerinin teşkil ederler (Düzgün 2014: 320).

Sistemli söyleyişler, genellikle âşık fasılları içinde yer alırlar. Eskiden kasaba ve şehirlerdeki kahvehanelerin yanı sıra köy odaları, sıra geceleri, düğünler, bayramlar ve diğer özel eğlence günleri de âşık fasıllarının icra edildiği yerlerdir (Düzgün 2014: 320).

Âşık tarzı şiir geleneğinde şiirlerin icra ortamları çeşitlilik göstermektedir. İnsanların topluca bulunduğu âşık kahvehanelerinde, köy odalarında, sıra gecelerinde, düğünlerde, bayramlarda, özel eğlence günlerinde, insanları bir araya getiren organizasyonlarda düzenlenen fasıllarda âşıklar hazırlıklı ya da hazırlıksız ürettikleri şiirleri satarlar. Hikâyeler anlatırlar. Bu onların hem tanınmalarını hem de para kazanmalarını sağlar.

Tarihî seyri içinde âşıklık geleneğinin en önemli icra mekânlarından biri kahvehaneler olmuştur. Ortaya çıkan teknolojik gelişmeler ve değişen hayat şartlarına paralel olarak bazı farklılıklar görülmesine rağmen, günümüze kadar âşık kahveleri, temel fonksiyonlarını yitirmemişlerdir (Düzgün 2014: 321).

Kahvehaneler âşıklık geleneği içinde önemli icra mekânlarından biridir. Âşık fasıllarının en çok yapıldığı yerlerdir.

Âşık fasıllarının kendine has bir düzeni vardır. Bu fasıllara âşıklar, usta malı şiirlerle başlarlar. Daha sonra kendi şiirlerini icra ederler. Bununla da kalmaz insanlara iyiyi, doğruyu göstermek, öğüt vermek amacıyla bildikleri halk hikâyelerini, fıkraları ya da başlarından geçen komik veya ibret verici olayları anlatırlar. Bu fasıllarda orda bulunanların isteklerini icra ederler.

Fasıllarda âşıklar karşılaşmalar yaparlar. Bu karşılaşmalar bilirkışı huzurunda ya da seyirci topluluğu önünde yapılır. Karşılaşmaya yaşlı olan âşık ya da misafir olan âşık başlar. Orda bulunanların ileri gelenlerinden birinin istediği ayakla ya da kendi istediği bir ayakla başlar. Karşılaşmalarda âşıklar birbirini bağlayabilmek için soru cevap yöntemiyle sınırlar. Doğru cevabın alınamaması durumunda rakibi mat etmiş olur. Bunun karşılığında diğer âşık sembolik olarak elindeki sazı bırakır. Kazanan âşık toplanan hediyelerle ödüllendirilir. Bunun dışında karşılaşmalarda âşıklar birbirleriyle deyişmelerde bulunur. Bu deyişmelerde genellikle dünya görüşlerini, inançlarını, bilgi birikimlerini birbiriyle paylaşırlar. Başka bir karşılaşma çeşidi de atışmadır. Âşık rakibini küçük düşürmek için ona mizahi yolla takılır. Bu takılmalar sonunda birbirlerini gönlünü almak için söylenen dörtlüklerle bitirilir. Bu karşılaşmalar sonucunda başarılı olan âşık iltifatla ya da bahşile ödüllendirilir. Belli kuruluşlar tarafından düzenlenen yarışmalarda ise altın ve paranın yanı sıra plaket, şilt, onur belgesi, takdirname verme gibi ödüllendirme yollarına başvurulmaktadır (Düzgün 2014: 332-334).

Âşık edebiyatı ürünlerinin yazılı ortamda tezahürüne ilk örnek olarak cönkler ve mecmualar gösterilebilir. Önceki asırlarda da mevcut olmakla birlikte cönk ve mecmuaların en fazla yazıldığı dönem XIX. yüzyıl olmuştur. Ayrıca bu yüzyılda âşıkların şiirlerini içeren müstakil divanların tertip edildiği görülür (Düzgün 2014: 338).

Günümüzde yazılı yayınlar çeşitlenmiş ve gelişmiştir. Bu dönemde âşıklar şiirlerini kitap şeklinde ya da dergi ve gazetelerde yayımlamaktadırlar. Böylece eserlerini daha çok kişiye ulaştırmışlardır. Okudukları basılı yayınlarla kendilerini geliştirme imkânı bulmuşlardır.

Elektronik ortam, âşık edebiyatının ve âşıklık geleneğinin XX. yüzyılda tanıştığı bir ortamdır. Önceleri gramofon yoluyla gerçekleştirilen elektronik icra yöntemi özellikle radyonun devreye girmesiyle işlerlik kazanmıştır. Radyo yayınlarında halk müziği ve âşık tarzı ürünlere yer verilmesiyle birlikte gelenek, geniş kesimlerce tanınmaya başlamıştır. Bundan sonraki aşamayı plak ve kaset yapımı oluşturur. Belli zamanlara ve mekânlara bağlı olmaksızın dinlenebilme kolaylığı ile özellikle bant kayıtları ve kasetçalar kullanımı, geleneğe yeni bir boyut kazandırmıştır. Daha sonraki yıllarda ise televizyon, âşık edebiyatı ürünlerine yeni

bir icra zemini olmuştur. Bütün bu elektronik ortamlarda âşık tarzının bütün mahsüllerini görmek mümkündür. Müstakil manzum söyleyişler, halk hikâyeleri, hatta irticalen yapılan karşılaşmalar bu ortamda dinleyicisine ulaşmıştır (Düzgün 2014: 339).

XXI. yüzyılın başından itibaren bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle kasetlerin yerini CD'ler almıştır. Bunun yanı sıra internetin ortaya çıkması ve yaygınlaşması elektronik icra ortamının imkânlarını genişletmiştir. Âşık edebiyatı temsilcileri ürünlerini internet üzerinden paylaşarak dünyanın her yerine ulaştırmaktadır.

Bugün ülkemizde âşık edebiyatı temsilcileri, üretme ve icra zemini olarak sözlü, yazılı ve elektronik ortamların tümünü birlikte kullanmaktadır. Bu alanlardaki öncelik, yerleşim biriminlerinin özelliklerine, icracıların eğilimlerine ve sahip oldukları imkânlara, okuyucu/dinleyicilerin kültürel düzeylerine ve mesleklerine göre farklılık arz etmektedir (Düzgün 2014: 340).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÂŞIK HÜSEYİN SÜMMÂNİOĞLU

1. 1. Hayatı

1. 1. 1. Ailesi, Doğumu, Çocukluğu

Âşık Edebiyatında “Sümmânîoğlu” mahlasıyla tanınan âşığın asıl adı Hüseyin Yazıcı’dır. “Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu” olarak anılmaktadır. Sümmânîoğlu, 1937 yılında, Erzurum’un Narman ilçesine bağlı Samikale köyünde dünyaya gelmiştir. Babası, Hüseyin’i nüfusa geç kaydettirmiştir. Nüfustaki doğum kaydı 1942’dir. Sümmânîoğlu dünyaya gelişini şu mısralarla dile getirir:

“Bin dokuz yüz otuz yedi o tarih geldim dünyaya

Hüseyin adı vermişler ismim öyle oldu şaya

Bir yılda dört adım attım ağır ağır saya saya

Yaşım yedi sekiz dedi öğrendim var edep hayâ

Yirmisinde ibret gözü ile baktım bu dünyaya

Gerçek budur altın tasta tutmaz imiş çürük maya

Bir mürşidin kapısına hurifi imlaya geldim

Sümmanoğlu derki bitmez tükenmez sevdaya geldim” (Hüseyin Sümmânîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016)

Hüseyin Sümmânîoğlu, büyük halk âşığı, Âşık Sümmânî’nin torunudur. Köylerinde ve çevre köylerde “Kasımoğulları” diye tanınırlar. Soyu Ahıska Türklerine dayanmaktadır. Dedesini hiç görmemiştir. Babası, Âşık Sümmânî’nin dört oğlundan en büyüğü olan Şevki’dir. “Şevki Çavuş” ismiyle tanınır. Kurtuluş savaşı gazilerindendir. Altı yıl askerlik yapmıştır. Babası da dedesi Sümmânî gibi halk ozanıdır. Mahlas olarak da “Mahtumî” diye anılır(1888-1947). Şevki Çavuş sesi ve sazı güzel olan, çevre köylerce tanınan, okuryazar bir âşıktır. Şevki Çavuş iki evlidir. Birinci evliliğini komşularının kızı olan “Edife” isminde bir hanımla yapmıştır. Şevki Çavuş’un birinci hanımı Edife’den “Emmar” isminde bir oğlu olmuştur. Emmar çocukluk döneminde vefat etmiştir. Bu gün mezarı dedesi Sümmânî’nin türbesi içerisinde. Şevki Çavuş askerlik dönüşünde Ahıska Türklerinden “Fatma” isminde

bir kızla evlenip köye getirir. Şevki Çavuş'un ikinci eşi Fatma Hanım'dan "Fazile, Hacer, Mevlide, Hasan, Hüseyin, Osman ve Ömer" isimli yedi çocuğu olmuştur. Hüseyin Sümmanîoğlu yedi çocuklu bu ailenin beşinci çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Sümmanîoğlu'nun doğum tarihinin ayı ve günü tam olarak belli değildir. Kendi ifadesiyle annesi onu ekin biçmek için tarlaya giderken seher vaktinde doğurmuştur.(Hüseyin Sümmanîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016). Erzurum'un rakımı yüksek olduğu için ekin biçim zamanı temmuz ortalarıdır. Dolayısıyla âşığın temmuz ayı içerisinde doğduğunu söyleyebiliriz.

Çocukluğundan beri çobanlık yapan, tarla işleriyle uğraşan Âşık Sümmanîoğlu, 1947 yılında, daha on yaşındayken babasını kaybetmiştir. Babasının mezarı Samikale köyünde Sümmanî türbesi içerisinde. Kardeşleriyle küçük yaşta yetim kalan Sümmanîoğlu, hayatın yükünü omuzlamıştır. Sümmanîoğlu bir şiirinde kendini şöyle tanıtmıştır:

*"Bir âşık soyundan geldim dünyaya
Köyümüze Samikale demişler
Beş altı yaşında baktım dünyaya
Beldemize hoş bir sıla demişler*

*Nüfusa kaydetmiş Narman kazamız
Oradan başladı cana cezamız
Nefis ile dağdağamız nizamız
Âşığa sermaye çile demişler*

*Doğu Anadolu asıl vatanım
Al bayrağı semalarda tutanım
Kara günü ak günlerde katanım
Kıvançta tasada bile demişler*

*Tabiatım Türk'tür Erzurum ilim
Eğitim öğretim orada bilim
Türkçeden başka dil söylemez dilim
Milli kültürümüz elâ demişler*

*Mahlasıma derler Sümmânîoğlu
Herkesin bir göne sinesi dağlı
Er lâzım ki ola Mevlâ'ya bağlı
Âşığa maşuka köle demişler”*

Aynı yıllar içinde ablası Mevlide ve abisi Hasan'ı tifo salgını sebebiyle bir gün arayla kaybetmiştir. Babasından ayrı kaldığı gibi abisi ve ablasından da ayrı kalmıştır. Bu olay Sümmânîoğlu'nu derinden etkilemiştir. Artık evdeki en büyük erkek çocuk odur. Kardeşlerinin ve annesinin sorumluluğunu o üstlenmiştir. O dönemde az da olsa babadan kalma tarlaları vardır. Onları ekip biçmekte ve hayvancılıkla uğraşmaktadır.

1. 1. 2. Eğitimi, Evliliği, Askerliği

Âşık Sümmânîoğlu, köyünde okul olmadığı için okuyamamıştır. İlk eğitimini babasından almıştır. Bir dönem medreseye gitmiş; fakat maddi sıkıntılar yüzünden ayrılmak zorunda kalmıştır. Köyün imamı Oltulu Süleyman Hoca'dan Kuran-ı Kerim dersi almıştır. Kısa bir sürede Kuran-ı Kerim okumayı kavramıştır. İlerleyen yaşlarında Sümmânîoğlu köyünde okuryazar olanların birinden okuma yazmayı öğrenmiştir. Daha sonraki yıllarda köyün okulunda açılan okuma-yazma kursunda okuryazarlık belgesi almıştır.

Sümmânîoğlu evliliğini şöyle anlatır: “Beni erken everdiler. O dönemde babam, ablam ve abim vefat etmişti. Evin en büyük erkek çocuğu bendim. Annem ve çevrem evlenmemi istiyordu. Kimi alak, nasıl edek derken komşumuzun kızıyla evlendirdiler. Elli sene beraber yaşadık. Eşıme duyduğum özlemi şiirlerimde de anlattım.” (Hüseyin Sümmânîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016)

“BERABER

*Yarinen bir idi sevgi saygımız
Bir elma ikiye böldük beraber
Aynı düşüncemiz, aynı duygumuz
Bir zaman baş başa kaldık beraber*

Yıllar yılı yuvamıza taş koyduk

Yarım asır bir yaştığa baş koyduk

Hatıramız iki damla yaş koyduk

Ağladık beraber, güldük beraber” (21. 08. 2004)

Evin en büyük erkek çocuğu olması sebebiyle evlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Annesinin ve çevresindeki akrabalarının yönlendirmesiyle komşularının kızı Şefika Hanım’da karar kılınmış ve Sümmânîoğlu 17 yaşında evlendirilmiştir. Eşi köydeki komşuları Kumbasarlar’dan Dursun Taşçı/Çavuş’un kızı Şefika’dır. Şefika Hanım Sümmânîoğlu’ndan iki yaş büyüktür. Evlilik sonrasında ailesine karşı olan sorumluluğu bir kat daha artmıştır. Ailesinin geçimini sağlamak için Sümmânîoğlu, çiftçiliğin yanı sıra duvar işçiliğine başlamıştır. Çok geçmeden duvar ustası olmuştur. Daha sonraki dönemlerde taş duvar, toprak dam olan evlerinin yıkıp yerine altı taş duvar üstü tuğladan iki katlı bir ev yapmıştır. Âşık Sümmânî’nin misafir odasını eski yerinin üzerine yeniden inşa etmiştir.

Sümmânîoğlu’nun evlendikten bir yıl sonra ilk çocuğu “Halis” doğmuştur. Arkasından sırasıyla “Ömer, Nermin, Mustafa, Mahmut, Abdurrahim ve Soner” dünyaya gelmiştir. Altı erkek ve bir kız çocuğu vardır.

Sümmânîoğlu, 25 yaşına geldiğinde askere gitmiştir. Acemi birliğini Isparta’da usta birliğini Ankara Kara Harp Okulunda yapmıştır. Askerliği sırasında gözüne demir parçası kaçması sonucu erken terhis edilmiş ve 1963 yılında askerden dönmüştür. (Hüseyin Sümmânîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016).

Askerden döndükten sonra geçimini sağlamak için bahar, yaz aylarında rençperliğe ve duvar ustalığına devam etmiştir. Kış aylarında köylerde çok fazla iş olmadığı için babasından ve dedesinden gelen âşıklık geleneğini köy odalarında, kahvehanelerde devam ettirmeye çalışmıştır.

Sümmânîoğlu’nun çocuklarından en büyüğü olan Halis, Antalya’da edebiyat öğretmenliği yapmaktadır. Kızı Nermin, Erzurum’da yaşamaktadır. Mahmut ismindeki oğlu İstanbul’da ikamet etmektedir. Ömer, Mustafa, Abdurrahim ve Soner isimli çocukları Bursa’da, bir aile apartmanında birlikte yaşamaktadır.

Hüseyin Sümmânîoğlu, ömrünün büyük bir kısmını Erzurum'un Narman ilçesinin Samikale köyünde geçirmiştir. 65 yaşına kadar ikamet ettiği köyünden eşi Şefika Hanımın hastalığı dolayısıyla ayrılmak zorunda kalmıştır. Bursa'da yaşayan çocukları anne ve babasının Bursa'ya gelmelerini istemiştir. Sümmânîoğlu, hem Şefika Hanımın tedavisi, hem de çocuklarıyla yaşamak için 2002 yılında Bursa'ya göç etmiştir. Bursa'da rahatsızlığı devam eden Şefika Hanım iki yıl sonra vefat etmiştir. Mezarı Bursa'dadır.

Âşık Sümmânîoğlu, eşinin ölümü üzerine şu dörtlükleri yazmıştır.

“Felek yardan ayrı koydu el gibi

Gözyaşlarım durmaz çağlar sel gibi

Elli sene nasıl geçti, yel gibi

Ne yitirdik, neyi bulduk beraber

Dünyanın düzeni eğlence gibi

Hayat anlaşılmaz seremce gibi

Ömür bahçesinde bir gonca gibi

Nasıl açtık, nasıl solduk beraber

Sümmanoğlu 'yum esti sam yeli

Susturdu bülbülü, soldurdu gülü

Yar meyt oldu, bende yaşayan ölü

Ayrı doğduk amma öldük beraber”

Ailesinden Samikale köyünde kimse kalmasa da Sümmânîoğlu, senede bir kez yaz aylarında köyünü ve dedesi Âşık Sümmânî'nin mezarını ziyaret etmektedir. Bugün seksen yaşında olan Sümmânîoğlu, halen Bursa'da çocuklarıyla birlikte 4 katlı bir aile apartmanında ikamet etmektedir. En küçük oğlu olan Soner Yazıcı'yla birlikte yaşamaktadır. Günlerini çocukları ve torunlarıyla geçirmektedir. Vakit namazlarını mahalle caminde kılmaktadır. Genellikle namaz sonrasında camisinin bahçesindeki çay ocağında arkadaşlarıyla sohbet etmektedirler.(Hüseyin Sümmânîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016).

1. 1. 3. İş Hayatı/Geçim Durumu

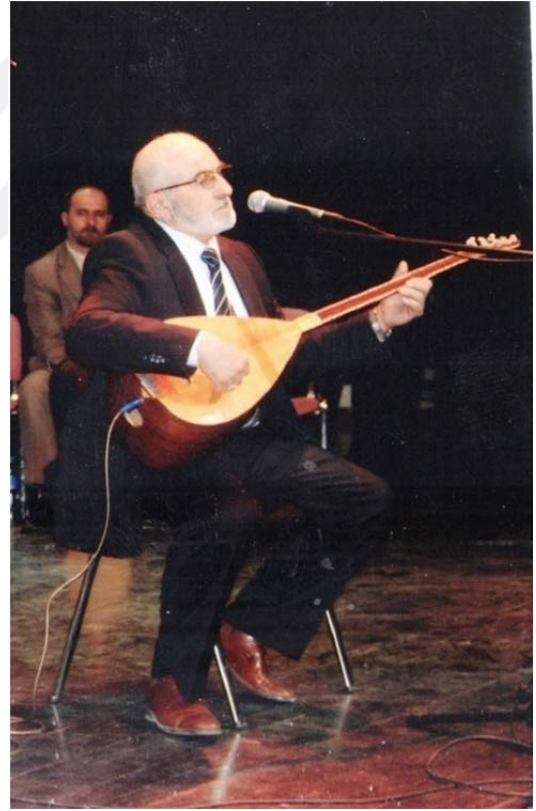
Hüseyin Sümmânîoğlu, daha on yaşındayken babasını kaybetmiş yetim kalmıştır. Birkaç yıl sonra da abisi ve ablasını kaybedince hayatın yükü omuzlarına binmiştir. Ailesinin sorumluluğunu küçük yaşta üzerine alan Sümmânîoğlu babasından kalan birkaç tarlayla baba mesleğini olan çiftçiliğe devam edip ailenin geçimini sağlamaya çalışmıştır. İlerleyen yıllarda duvar ustalığı da öğrenmiştir. Ailesinin geçimini inşaatlarda çalışarak, rençperlik ederek sağlamıştır. Yazları çiftçilikle ve duvar ustalığıyla uğraşmakta boş vakitlerinde ve kış aylarında yakın köylerde âşık fasıllarına katılmaktadır. İsmi tez zamanda önce kendi çevresinde, daha sonra çevre köylerde, ilçelerde ve illerde duyulmuştur. Samikale’de, Narman’da ve çevre illerde yapılan şenliklere katılmış birçok ödül almıştır. İlerleyen yıllarda Türkiye çapında ismini duyurmuş ve ülke çapında düzenlenen yarışmalara yarışmacı veya jüri üyesi olarak katılmıştır.

Bu güne kadar katıldığı yarışmalardan birçok ödül almıştır. Katıldığı bu âşık fasıllarda devrinin birçok âşığıyla tanışma ve karşılaşma fırsatı bulmuştur. Reyhanî, Mevlüd İhsanî, Divanî, Torûnî, Nuri Çırağı gibi döneminin birçok âşığıyla karşılaşmalar yapmıştır. Samikale köyünde geçimini âşıklık ve çiftçilikle sağlayan Sümmânîoğlu ilerleyen yaşlarında sigortadan emekli olmuştur. Bugün emekli maaşıyla geçimini devam ettirmektedir.

1. 2. Şahsiyeti

1. 2. 1. Fiziki ve Ruhi yapısı

Hüseyin Sümmânîoğlu, 80 yaşında, orta boylu, hafif kilolu yapıya sahiptir. Yaşının ve yaşadıklarının etkisiyle sakalları ve saçları olabildiğince ağarmış, saçları epeyce seyrekleşmiştir. Yuvarlak ve beyaz bir yüzü vardır. Gözlükleri, hırkasıyla yaşına yakışır bir dede görünümündedir.

Kendisi de geçen zamanın görünümünde yarattığı değişimi de şöyle anlatır:

*Hedefin yakındır uzağa akma
Sel gibi kayadan kayaya çakma
Cebine el atıp aynaya bakma
Taramakla örtemezsin kellerin*

*Bir söyle dünyada muradın neydi
Gençliğin çekilmez bir çelik yaydı
Keramet mi büktü, sitem mi eğdi?
Yük mü çektin kamburlaşmış bellerin*

Sümmânîoğlu, çevresi tarafından sevilen, saygı duyulan, sözü dinlenen bir kişidir. Yaşının verdiği olgunluk ve tecrübeler onun hayata karşı duruşunu da değiştirmiştir.

Daha çocuk yaşta ailesinin yükümlüğünü üstüne alması ve verdiği hayat mücadelesi onu yorsa da yaşıtlarına göre oldukça sağlıklı ve dinç görünmektedir. Aynı zamanda ruhsal olarak da sağlıklı bir yapıdadır. Çocuklarına ve torunlarına karşı şefkat doludur. Onun gölgesi hala ailesinin üstündedir.

1. 2. 2. İnanç ve Düşünce Dünyası

Sümmânîoğlu, gelenek göreneklerine sıkı sıkıya bağlı olan, dini inançlarını yaşayan bir aile içerisinde büyümüştür. Müslüman-Türk aile kültürüyle yetişmiştir. Yetiştigi ortam onun hayata bakış açısını ve inanç dünyasını şekillendirmiştir. Sümmânîoğlu, ilk dinî eğitimini babasından almıştır. Küçük yaşta babasını kaybetmesi onun için büyük bir kayıp olmuştur. Oltu ilçesinin Sünkas köyünden olan, köy imamı Süleyman hocanın Sümmânîoğlu'nun hayatında önemli bir yeri vardır. İslam ahlakını, Kuran-ı Kerim okumayı Süleyman hocadan öğrenmiştir. Hayatı boyunca ailesinden ve babasından gördüğü terbiyeyle yaşamış, geleneklerine ve kültürüne sahip çıkmıştır. Dünya görüşünü İslam'ın emirleri doğrultusunda oluşturmuş ve buna göre hareket etmiştir. Hayata İslam ve Türklük penceresinden bakmıştır. Karşılaştığı olayları şiirlerinde İslami bakış açısıyla yorumlamıştır. Sümmânîoğlu, toplumun dini önderi olan Hz. Muhammed'in ismini 26 şiirinde zikretmiştir. Türk, ve Türk oğlu ifadeleri 46 şiirinde geçmektedir. Bu tespitlerden âşğın dine ve ait olduğu millete verdiği önem ortaya çıkmaktadır.

Hüseyin Sümmânîoğlu, dini vecibelerini elinden geldiğince yerine getiren, iyi bir müslümandır. Ailesine ve çevresindeki insanlara da dini vazifelerini yerine getirmeleri konusunda da telkinde bulunur. Vakit namazlarını genellikle mahallenin

camisinde kılmaktadır. Caminin avlusundaki çay ocağında arkadaşlarıyla yarenlik etmektedir.

Sümmânîoğlu şiirlerinde de Allah sevgisini çokça dile getirmiştir. Birçok şiirinde Allah’a yakarır, ondan bağışlanma diler. Bu dünyadaki yaşantısını mutlu ve huzurlu geçirmeyi diler. Helal kazanç dairesinde ömrünü sürdürüp salâvatla ömrünü tamamlamak istemektedir.

“Mevla ’m başkasına eyleme muhtaç

İllallah adına sığınyorum

Cümle derterle sen eyle ilaç

Bol merhametine sığınyorum

Yarabbi kapında bir biçareyim

Helal olsun kismetimi dereyim

Huzur saadetle ömür süreyim

Emir muradına sığınyorum

Salih, sıdık, şehit kullarla haşret

Umudum sendedir ilahi lutfet

İslam doğdum, İslam ölmek nasip et

Rahman sıfatına sığınyorum”

Sümmânîoğlu’nun birçok şiirinde peygamber sevgisi, dört halifeye duyulan sevgi dile getirilir. Onun hayat rehberi peygamber ve Kuran-ı Kerim’dir. O şiirlerinde af dilemenin, şükretmenin, sevgisini dile getirmenin yanı sıra diğer insanlara da bir takım uyarılarda bulunur. İnsanlara faydalı olabilmek adına, doğru bildiğini söylemekten geri kalmamıştır.

“Sen noksanın noksan senin içinde

Sıyrılmak istersen Kuran’a sarıl

İhlas senin sen ihlasın gücünde

Görülmek istersen Kuran’a sarıl

*Kamil konuşurken geçme öteden
Hissedar ol hoş var ile notadan
İşlediğin büyük küçük hatadan
Ayrılmak istersen Kuran'a sarıl"*

İslam üzerine yaşayan Sümmânîoğlu, çocuklarının da aynı istikamet üzere olmalarını istemiştir. Şiirlerinde çocuklarına ve torunlarına Türklük bilinci ve İslami yaşayış konusunda öğütlemelerde bulunur. Çocuklarının ve torunlarının ilk eğitimini kendisi vermiştir. Ona göre peygamber, Kuran-ı Kerim ve din büyükleri örnek alınmalıdır. Bu dünya geçicidir ve insan sonsuz dünyaya kendini hazırlamalıdır.

Sümmânîoğlu'nun çocuklarına ve torunlarına inancı doğrultusunda Ömer, Mustafa, Mahmut, Abdurrahim, Abdulsamet, Rümeysa, Ömerül Faruk, İbrahim Musap, Abdullah gibi isimler koymuştur.(Hüseyin Sümmânîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016).

Hüseyin Sümmânîoğlu'nun düşünce dünyasında İslam inancının yanı sıra Türklük bilinci de ağır basmaktadır. O; vatanını, milletini çok sevmekte ve geçmişiyile övünmektedir. Destanlarında milli mücadele ruhunu yaşatmaktadır. Çocuklarına ve torunlarına yazdığı şiirlerde onların her birine vatana, millete hayırlı bireyler olması konusunda öğütlemeler yapar. Vatanın ve bayrağın ne anlam ifade ettiğinin söyler. Onun için vatan, millet, bayrak uğrunda can verilecek değerlerdir. O şiirlerinde bu duygularını en içten ifadelerle dile getirmiştir.

Sümmânîoğlu, bu düşüncesi doğrultusunda torunlarına Serhat, Oğuz Kağan, Ertuğrul gibi isimler vermiştir.

Sümmânîoğlu'nun düşünce dünyasında İslam inancı ve Türklük bilinci önemli bir yere sahiptir. Sümmânîoğlu hem yaşantısında hem de şiirlerinde bunu çok iyi ifade etmiştir.

1. 3. Âşıklığı

1. 3. 1. Âşıklığa Başlaması

Sümmânîoğlu âşıklığa 16 yaşında, doğduğu yer olan Erzurum'un Narman kazasına bağlı Samikale köyünde başlamıştır. Saz çalmayı, deyiş söylemeyi belli bir âşıktan öğrenmemiştir. Ustası olarak önce dedesi Sümmânî'yi daha sonrada babası Mahtumi'yi görmektedir. Babasından Sümmânî'ye ait 60- 65 dörtlük ezberlemiştir. Bu dörtlükleri usta malı olarak şenliklerde, köy odalarında söylemiştir. Amcası Fahri Çavuştan âşık havalarını, makamlarını öğrenmiştir. Dedesinin dörtlükleriyle âşıklığa başlayan Sümmânîoğlu, âşıklığa başlamasını şöyle anlatıyor: “ *Sümmânî Babanın gelen gidenleri ağırlamak için hazırlanılan misafir odası vardı. Âşıklar gelir çalıp söylerlerdi. Onlar söyledikçe içimde bir şeyler depreşirdi. Ben de onlar gibi olabilecek miyim, dedemin yaşantısı içinde olabilecek miyim, diye düşünürdüm. Babam sağlığında Sümmânî Babadan 60 -65 civarında dörtlük öğretmişti. Gençlerle atışıp söyleşirdik. Onlar bana yetişemezdi. Daha sonra da gelen âşıklar beni okşadılar. Amcamgile dediler ki bu çocuğu böyle kenarda koymayın, yumuşak da bir sesi var dediler. Ben de bundan cesaret aldım. Sonrasında kendime ufak bir saz aldım. Sazımı da Narman'ın Çimenli köyünde Tahsin usta çam ağacından ufak bir saz yaptı. Keşke saklasaydım. Önceleri kendi kendime, sonra köy odasında ve kasabada, derken şehre kadar inip âşıklar kahvesinde sazlı sözlü sohbetlere katıldım. Sonrasında âşıklarla yavaş yavaş atışmaya söyleşmeye başladım. O dönemde Erzincan Tercan'dan Davut Sularî geldi. Reyhanî, Mevlüd İhsanî, geldi. Yusufelinden gelenler oldu. Hepsiyle söyleştik ama onlar havaya gitti. Ordan başladık.*”(Hüseyin Sümmânîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016).

1. 3. 2. Mahlas Alması

Âşıklık geleneğinde “bade içme” rüyada içildikten sonra insanlara şiir söyleme yeteneği kazandıran manevi bir durumdur. Rüyalarında bade içen âşıklar “badeli âşık” olarak nitelendirilirler.

Sümmânîoğlu badeli bir âşık değildir. Badenin de herkese nasip olmayacağını söyler. Kendisindeki yeteneğin Allahın bir lütfü olduğunu şöyle dile getirir. “*Kabiliyet haktır herkese nasip değil, herkese nasip olması belki münasip değil.*”

Âşıklık geleneğinde âşıklar şiirleri başka şiirlerle karışmasın, kaybolmasın diye ya da ün kazanıp isimlerini duyurmak için şiirlerinde mahlas kullanmışlardır. Bu gelenekte badeli âşıkların mahlasları gördükleri rüyalarda verilir. Badeli âşık olmayan ve usta – çırak ilişkisi içinde yetişen âşıklar mahlaslarını ustalarından alırlar. Usta âşıklar çıraklarının usta olduklarına kanaat getirdiklerinde onlara icazet verip mahlaslarını söylerler. Belli bir ustası olmayan âşıklar da mahlaslarını soyu, memleketi, mesleği, becerileri, görünümü, inancı, yaşam felsefesi gibi çeşitli maksatlarla belirlerler.

Hüseyin Sümmânîoğlu'nun belli bir ustası yoktur. O kendisine öncelikle dedesi Sümmânî'yi daha sonra da babası Mahtumi'yi manevi usta olarak kabul eder. Âşık Sümmânîoğlu, mahlasını dedesine duyduğu derin muhabbetten dolayı, onun adının unutulmaması için seçmiştir. Şiirlerinde ölçüye göre hareket ederek “Sümmânîoğlu” veya “Sümmânîoğlu” mahlaslarını kullanmıştır.

Sümmânîoğlu şiirlerinde vezne göre Sümmanoğlu ya da Sümmânîoğlu şeklinde kullanmıştır. Sümmânîoğlu mahlasını almasını şöyle açıklar: “*Âşıklığı dedem Sümmânî'nin şiirleriyle başladım. Bugün bile deyişlerime ondan bir şiir okuyarak başlar, sonra kendi şiirlerimi söylerim. Mahlasım da onun mahlasına yakın olsun, onu hatırlatsın diye seçtim.*” (Hüseyin Sümmânîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016).

1. 3. 3. Saz ile İlgisi

Saz çalmaya gençlik döneminde başlamıştır. İlk sazını Narman'ın Çimenli köyünden Tahsin usta yapmıştır. Saz çalmayı belli bir ustadan öğrenmemiştir. Zamanla kendiliğinden diğer âşıklara bakar öğrenmiştir. Karadüzen diye tabir edilen notasız olarak çalar. Saz ile tanışmasını şöyle anlatır: “*...kendime ufak bir saz aldım. Sazımı da Narman'ın Çimenli köyünde Tahsin usta çam ağacından ufak bir saz yaptı. Saz çalmayı gençlik dönemimde belli birinden öğrenmedim. O dönemde benden büyük âşıklardan hepsinden bir şeyler öğrenmişimdir. Sazın ses uyumu, akordu nasıl olduğunu öğrenmişimdir. Bizim çaldığımız pratik sazdır. Notalı saz değildir. Bazen öyle olur ki söylerken sazı nasıl çaldığımdan haberim olmaz. O anki içimden gelen duyguyla çalarım.*” (Hüseyin Sümmânîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016).

1. 3. 4. Etkilendiği Âşıklar

Sümmânîoğlu âşıklık geleneğinde usta çırak ilişkisinin önemli olduğunu söyler. Dedesi ve babasından başka Âşık Şenlik, Âşık Sezaî, Âşık Ümmanî, Âşık Huzurî'yi örnek almıştır. Şenliklerde, âşıklar kahvehanelerinde, köy odalarında âşıklığın yolunu, töresini, adabını, terbiyesini, saz çalıp, söz söylemesini usta âşıklardan görerek öğrenmiştir.

Sümmânîoğlu, usta-çırak ilişkisinin binlerce yıldır devam eden bir gelenek olduğunu belirtiyor. Kendisinin de yetiştirdiği çıraklarının olduğunu ifade ediyor. Yüzyıllar sonra kendi torunlarının arasından âşıklık geleneğini devam ettiren âşıkların çıkacağına inandığını söylüyor.

1. 4. Hakkında Yazılan Eserler

1- ERKAL Abdulkadir. (1994), *Hüseyin Sümmânîoğlu, Hayatı ve Şiirleri* Erzurum, Lisans Bitirme Tezi. (Basılmamış)

Atatürk Üniversitesinde Prof. Dr. Muhan BALI danışmanlığında bu tezi Abdulkadir ERKAL hazırlamıştır. Araştırmacı bu tezde “Hayatı , Şiirleri” olmak üzere iki başlık belirlemiştir. Hayatı bölümünde âşık hayatı hakkında bilgi vermiş ve kendisiyle yapılan soru cevap şeklindeki görüşmeye yer vermiştir. Şiirler bölümünde ise Hüseyin Sümmânîoğlu’nun şiirlerini “Koşmalar (60), Semaîler(13), Tatyânlar(4), Destanlar(6), Atışmalar(3)” başlıkları altında toplamıştır. Toplamda 86 şiire yer vermiştir.

2- GÜZEL Gürkan. (2000), *Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu, Hayatı-Edebi Şahsiyeti-Şiirleri*, Erzurum, Lisans Bitirme Tezi. (Basılmamış)

Atatürk Üniversitesinde Yrd. Doç. Dr. Lütfi SEZEN danışmanlığında bu tezi Gürkan GÜZEL hazırlamıştır. Araştırmacı bu tezi “Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu’nun Hayatı ve Edebi Şahsiyeti” ve “Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu’nun Şiirlerinden Örnekler” olmak üzere iki ana başlık altında incelemiştir. Birinci bölümde âşık hayatı ve edebi şahsiyeti hakkında bilgi vermiştir. İkinci bölümde Sümmânîoğlu’nun şiirlerini “Koşmalar(60), Semaîler(10), Destanlar(6), Atışmalar(3)” başlıklarına ayırmıştır. Araştırmacı toplamda 79 şiire yer vermiştir. 1994 yılında Abdulkadir Erkal’ın yaptığı araştırmada yer alan şiirlerin bu tezdeki şiirler aynıdır. A. Erkal’ın “Tatyânlar” başlığı altında yer verdiği şiirlere bu tezde yer verilmemiştir.

3- TAŞPINAR İrfan. (2007), *Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu’nun Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Şiirleri, Eskişehir: Lisans Bitirme Tezi. (Basılmamış)*

Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde Yrd. Doç. Dr. İsmet ŞANLI’nın danışmanlığında bu tezi İrfan TAŞPINAR hazırlamıştır. Araştırma iki ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu’nun hayatı, edebi şahsiyeti ve yapılan röportaja yer verilmiştir. İkinci bölümde Sümmânîoğlu’nun şiirleri biçim ve türlerine göre ayrılmıştır. Bu tasnifte koşmalar; güzelleme(63), öğütleme(71), dini şiirler(36), semai(35), koçaklama(14), taşlama(30), destan(3) türlerine ayrılmıştır. Bunun yanı sıra 32 divan, 4 dübeyt, 5 semaî, 4 müstezat, 3 vezni i aher, 6 karşılaşmasına yer verilmiştir. 2000 yılında Gürkan Güzel tarafından

hazırlanan teze göre şiir sayısında artış olduğu görülmektedir. Şiirlerin sayısının toplamda 306 olduğu görülmektedir.

4- TAKTA Sedef. (2016), *Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu'nun Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Şiirleri*, Bursa: Lisans Bitirme Tezi. (Basılmamış)

Sedef TAKTA'nın bitirme tezi olarak hazırladığı bu inceleme iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu'nun hayatı, edebi şahsiyeti ve yapılan röportaja yer verilmiştir. İkinci bölümde Sümmânîoğlu'nun şiirleri biçim ve türlerine göre ayrılmıştır. Bu tasnifte koşmalar; güzelleme(81), öğütme(67), dini şiirler(83), semai(61), koçaklama(16), taşlama(30), destan(13) türlerine ayrılmıştır. Ağıtlar(10), mektup şiirler(2), dedim-dedili şiirler(4) biçim olarak değerlendirilmiştir.

Bunun yanı sıra 31 divan, 3 dübeyt, 3 semaî, 4 müstezat, 3 vezniaher, 6 karşılaşma, 7 dudakdeğmez, 3 sicilleme, 4 satranç, 3 muhammes, 2 muammaya, 12 maniye yer verilmiştir. Maniler başlığı altında 8 cinaslı şiire yer verilmiştir. Daha önce yapılan araştırmalara göre şiir sayısında artış görülmektedir. Bazı şiirlere aynı başlık altında iki defa yer verildiği görülmüştür. Toplamda 452 şiire yer verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞİİRLERİN ÜRETİM - TÜKETİM BAĞLAMı

2. 1. Üretim Bağlamı

Edebiyatta üretim bağlamı, şairin şiirini niçin, nasıl ve hangi ortamda yazdığıyla alakalıdır. Âşık tarzı şiir geleneğinde şairler şiirlerini genelde irticalen söylemişlerdir. Bazıları düşünerek ya da masa başında söylemeler de genel kanı irticalen söyledikleridir. Âşıklar şiirlerini genelde fasıl ortamlarında söylemişlerdir. Bunun dışında her an her yer bu ortama dâhil olabilir. Âşık geleneğinde âşığın şiiri söyleme sebebi ya da şiirin ortaya çıkmasına sebep olay üretime sebep olur.

Hüseyin Sümmânîoğlu bazı şiirlerinin başında şiirin üretimine sebep olan olay ya da durumu not etmiştir. Biz de şiir defterinden olduğu gibi şiirlerin başlığı altında şiirin üretimine sebep olan olay ya da duyguya yer verdik.

2. 1. 1. Üretim Biçimi ve Üretimi Tetikleyen Unsurlar

Sümmânîoğlu, halk içinden, halkın duygularına tercüman olan bir âşıktır. O, hayatta halkın gözüyle ne görmüşse onu dile getirmiştir. Şiirleri arasında irticalen söyledikleri olduğu gibi düşünülerek yazılmış olanları da vardır. Hatta bazı şiirlerinde üzerinden zaman geçtikten sonra düzeltme yapmıştır.

Âşıklığa usta malı şiirlerle başlamıştır. Önceleri kendi yaş grupları arasında daha sonra köy odaları, düğünler, kahvehanelerde çalıp söylemiştir. Sümmânîoğlu şiirlerini genellikle sözlü ortamlarda irticalen üretmiştir. Bu fasıllarda icra ettiği şiirleri sesli ya da görüntülü olarak kayıt altına alınmış, daha sonradan yazıya aktarılmıştır. Bazı şiirlerini de üretim anında kendisi ya da torunu Abdullah Yazıcı defterine kaydetmiştir. Bazı şiirleri de kayıt altına alınmadığı için –kendi ifadesiyle- havaya gitmiştir. Sümmânîoğlu’nun binin üzerinde şiiri vardır.

Sümmânîoğlu’nun çevresinde olup biten olaylar onun duygu dünyasından şiir olarak yansımaktadır. Yaşadığı ya da tanık olduğu olaylar hakkında düşüncelerini şiir şeklinde dile getirmiştir. Doğada gördüğü bir güzellik, özlem duyduğu eşi, ya da bir arkadaşı onun duygu dünyasından şiir olarak mısralara dökülmüştür. Şiirlerinde doğa, tasavvuf, aile kavramı, ailesine öğütler, aşk, sevgi, memleket özlemi, arkadaş

özlemi, kahramanlık, sosyal olaylar, insanlarda gördüğü yanlış davranışlar çokça işlenmiştir.

Sümmânîoğlu'nun şiirlerini yaşadığı dünyada onu hislendiren, duygulandıran, onda farkındalık yaratan ne varsa ona ithafen söylemiştir. O kendi deyimiyle hayatta ne gördüyse ona çağırır. Bir anısında bunu şöyle ifade eder: *Âşık gördüğüne çağırır. Bir gün Bayburt'a bir geceye davet edildik. Giderken Kop Dağı yakınlarında bir çay ocağında oturup çay içtik. Ortada bir ahşap direk var. Direkte de bir ayna çakılı. Oradan kalkan aynaya bakıp saçını tarıyor, kravatını düzeltiyor. Kalkarken gözüm takıldı. Ben de baktım saçlarımın seyredildiğini fark ettim. Arabaya bindikten sonra şunlar geldi dilime.* (Hüseyin Sümmânîoğlu ile kişisel görüşme, 02.Ocak-2016).

*Niye ağırladın gönül kervanım
Sis mi tutmuş geçeceğin yolların
Kimle pazar ettin demin devranın
Değişmişsin yeşillerin alların*

*Nereden topladın neye yetirdin
Küçüklükte buldukların yitirdin
Gençliğin sofraydı yedin bitirdin
Boş çanağa gel uzatma ellerin*

*Hedefin yakındır uzağa akma
Sel gibi kayadan kayaya çakma
Cebine el atıp aynaya bakma
Taramakla örtemezsin kellerin*

*Bir söyle dünyada muradın neydi?
Gençliğin çekilmez bir çelik yaydı
Keramet mi büktü, sitem mi eğdi?
Yük mü çektin kamburlaşmış bellerin?*

Sümmânîoğlu'nun fasılı kalır

Parmaklar perdeye küsülü kalır

Bir gün bir duvarda asılı kalır

Koy pas tutsun sazındaki tellerin

Sümmânîoğlu şiirlerin üretimine vesile olan olay veya durumu bazı şiirlerin başlığı altına not düşmüştür. Biz de şiir defterinde olduğu şekliyle incelemede şiirlerin başlıklarının altında yer verdik.

2. 1. 2. Üretim Kronolojisi ve Miktarı

Hüseyin Sümmânîoğlu âşıklığa 16 yaşında başlamıştır. Bu yaşlarda dedesinden ezberlediği dörtlükleri icra ortamlarında söylemektedir. Sonraki yaşlarında bu geleneğe alışıkça kendi şiirlerini söylemeye başlamıştır. Sümmânîoğlu'nun tespit edebildiğimiz en eski şiiri 1963 yılına aittir. Bu tarihi şiir üzerine düştüğü nota göre söyleyebiliyoruz. Sümmânîoğlu'nun askerde olduğu döneme denk geliyor. Bu şiir askerdeki Hasan Güvenç isimli arkadaşıyla yaptığı karşılaşmadır. Sümmânîoğlu'nun karşılaşma yapabilmesi onun o dönemde usta bir âşık olduğunun ipuçlarını verebilir. Bu tarihten sonraki en yakın tarihli şiiri 1965 yılına aittir. Bu yıla ait (111, 206, 244) üç şiirinde tarih bulunmaktadır. Bu üç şiir dertlenme, güzelleme, dini şiir türündedir. 1970 yılını tarih olarak düştüğü (286, 571) iki şiiri bulunmaktadır. Bu şiirler sırasıyla güzelleme ve divandır. Bu şiirlerde aşk konusu işlenmiştir. 1971 yılını gösteren (116, 118, 526,528) dört şiiri vardır. Bunlar dertlenme ve taşlama türündedir. Âşık ilk şiirinde memleketinden ayrı olduğu için dertlenmektedir. İkinci şiirde ise köy ve köylünün ihtiyaçlarını karşılamayan yetkilileri eleştirmektedir. 1972-1973 yıllarının not edildiği (83, 274, 484, 112, 585) dört şiiri bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla dertlenme, güzelleme, övgüleme türünde ve lebdeğmez biçimindedir. Bu şiirlerde talihten şikâyet, sevgiliye özlem, Sümmânî'ye övgü konu edilmektedir. Bu dönemde talihinin kendisine gülmediğini ifade ediyor. Buradan da hayatının zorluk ve sıkıntı içinde geçtiğini söyleyebiliriz. 1976 tarihine ait yedi (231, 252, 309, 310, 312, 541, 686) şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerden ikisi güzelleme, biri mektup, üçü öğütleme, biri taşlama türündedir. Güzelemelerde memleket ve yurt güzellikleri anlatılmaktadır. Öğütlemelerde “köylüm” ayağı kullanılarak hemşehrilerine bir takım öğütler vermektedir. Yazdığı mektup türündeki şiiri Ozan Arif'e yazılmıştır. Bu şiir âşığın bu dönemde ülke çapında diğer âşıklarla

tanışık olduğunu göstermektedir. 1977-1982 yıllarına ait beş şiiri vardır. Bu şiirler taşlama, dertlenme, öğütme ve övgüleme türündedir. Bu şiirlerde göze çarpan Ali Uysal adlı arkadaşına öğütme ve övgüleme bulunmasıdır. Ayrıca bu dönemde öğretmen olan oğlunun Antalya'ya atanması yapılmıştır. Beraber gittikleri Antalya'nın güzellikleri övülmektedir. 1992 yılına ait bir selamlama (429), 1993 yılına ait bir mektup şiir (597) bulunmaktadır. Bundan sonraki en erken tarihli şiiri 2004 yılına aittir. 2004 yılına ait (33, 49, 73, 91, 161, 214, 237, 239, 241, 243, 442, 573, 575, 588, 661) on beş şiiri vardır. Bu şiirler ağıt, hasretleme, güzelleme, öğütme ve dini şiir türündedir. Âşık 2004 yılında eşini kaybetmiştir. Bu onu derinden etkilemiştir. Bu tarihte yazdığı şiirlerde eşine duyduğu özlem dile getirilmektedir. Bunun yanı sıra dini şiirlerin sayısı artmış ve şiirlerdeki dini duyarlılık da artmıştır. 2005-2006 yıllarına ait iki şiiri (434, 657) vardır. Bu şiirler biri selamlama türündedir. Bu âşığın o dönemde âşık fasıllarına katıldığını göstermektedir. İkinci şiir ise Feymanî ile yapılan karşılaşmadır.

Sümmânîoğlu şiirlerini irticalen söylemektedir. Kendisinin binin üzerinde şiiri olduğu fakat icra edildiği anda kayıt altına alınmadığından sonrasında unutulduğunu ifade ediyor.

Sümmânîoğlu hakkında yapılan 4 lisans bitirme tezi vardır. Bu tezler 1994, 2000, 2007 ve 2016 yıllarında hazırlanmıştır. 1994 yılında Abdulkadir Erkal'ın yaptığı çalışmada Sümmânîoğlu'nun 86 şiirine yer verilmiştir. 2000 yılında Gürkan Güzel tarafından yapılan çalışmada 79, 2007 yılında İrfan Taşpınar tarafından yapılan çalışmada 306, 2016 yılında Sedef Takta tarafından yapılan çalışmada 452 şiire yer verilmiştir. Yapılan araştırmalardaki şiir sayısının yıllara göre arttığı görülmektedir. Âşıklığa 16 yaşında başlamasına rağmen 1994 yılında yapılan tez çalışmasında âşığın 86 şiire yer verilmesi ve 2000 yılında yapılan tez çalışmasında şiir sayısının 79 olması bu döneme kadar âşığın şiir sayısının az olduğunu göstermektedir. Bu dönemde şiirlerinden bazılarını kayıt altına almamış ya da ulaşamamış olabilir. Tarih verilen şiirlerde 2004 yılından sonra artış görülmektedir. 2007 yılında yapılan tez çalışmasında âşığın şiirleri üçe katlanmış ve sayı 306'ya çıkmıştır. 2003-2004 yıllarında âşık amcasının oğlunu ve eşini kaybetmiştir. Bu dönemden sonra şiir sayısında artış olması duygu dünyasındaki değişimler olabilir. Bu dönemde tarih belirtmese bile eşi ve Nusret Toruni için yazdığı ağıtlar şairdeki

duygusal çöküntüyü göstermektedir. Âşığın yakınlarını kaybetmesi ve yaşlanmanın verdiği etki dertlenme türündeki ve dini tarzdaki şiirlere ağırlık vermesine sebep olmuştur. Şiir sayısındaki artışın sebebi âşığın bu yıllar içinde söylediği şiirleri daha kolay kayıt altına alması da olabilir. Sümmânîoğlu bu konuda 1000'in üzerinde şiiri olduğunu fakat kayıt altına alınmadığı için unutulduğunu söylüyor.

Bu dört tez çalışmasında yer alan şiirlerin hepsine bu çalışmamızda yer verdik. Sümmânîoğlu'nun defterine kaydettiği 686 şiiri vardır. Bu çalışmamızda bütün şiirleri türlerine ve biçimlerine ayırdık. Bunun yanı sıra bazı şiirlerinin başında şiirin üretimine sebep olan olayları da Sümmânîoğlu'nun not ettiği kadarıyla aktardık.

2. 2. Tüketim Bağlamı

2. 2. 1. Sözlü Kültür Ortamında Tüketim

Sözlü kültür metinden yoksundur. Peki bilgi kaynaklarını nasıl derleyip anımsanabilir kılar? Başka bir deyişle “Sözlü kültürde düzenli bir biçimde ne nasıl bilinebilir?”

İşte bunun tek bir yanıtı vardır: anımsanabilir şeyler düşünerek. Birincil sözlü kültürlerde özenle incelenmiş bir düşünceyi koruyup anımsama sorunda geçerli çözüm, belleğe yardımcı olan, ağızdan çıkmaya hazır düşünce biçimleri kullanmaktır. Düşüncenin ritmik, dengeli tekrarları ya da antitezleriyle, kelimelerdeki ünsüz ve ünlü seslerin uyumuyla, sıfatlar ve başka kalıpsal ifadelerle akması, herkesin sık duyup kolaylıkla hatırladığı, kolay hatırlanacak şekilde biçimlenmiş atasözlerinden oluşması ve belli izleklere yerleştirilmesi gerekir (Ong 2010: 49).

Bir gelenek çerçevesi içinde oluşup gelişen ve sadece insan hafızasında korunarak söze dayanan bu ortam sözlü kültür ortamıdır. Bu ortamda gelenek mahsülleri ses ve söz dışında başka bir iletişim aracı olmaksızın aktarılırlar. Sözlü kültür ortamının en belirgin icra zemini de, çeşitli mekân ve zamanlarda âşık fasıllarıdır (Özarslan 2001: 210).

Âşık edebiyatı temsilcileri, sanatsal ürünlerini “serbest deyişler ve sistemli deyişler olmak üzere iki ayrı yolla ortaya koyarlar. Âşıklar serbest zamanlarda

şiiirlerini veya hikâyelerini yaratırlar, bunların bazen yazıya geçirerek, bazen de belleklerde az çok koruyarak daha sonra topluluk huzurunda sunarlar.

Bu türlü deyişleri, bir ölçüde yazılı edebiyat ürünleri gibi sanatçının kendi kendine hazırlığını yaptıktan sonra bitmiş hali ile dinleyici huzurunda sunulmaktadır. Bu türlü deyişler arasında sanat değeri yüksek, orijinal ve toplumun duygularına büyük ölçüde tercüman olanlar zamanla yaygınlaşarak milli ürün repertuarına girmektedirler (Günay 1992: 29).

Sistemli söyleyişler, genellikle âşık fasılları içinde yer alırlar. Bu söyleyişlerin temeli diyaloga dayanır. Fasıllarda âşıklar ortama göre irticalen şiiirlerini icra ederler.

Eskiden kasaba ve şehirlerdeki kahvehanelerin yanı sıra köy odaları, sıra geceleri, düğünler, bayramlar ve diğer özel eğlence günleri de âşık fasıllarının icra edildiği yerlerdir (Düzgün 2004: 320).

Atışma, karşılaşma, deyişme, tekellüm, müşaaare gibi adlar ile anılan sistemli deyişler âşıklık geleneği içinde belli icra töresi içinde yürütüldüğü gibi bir kişinin profesyonel başarılı âşık olabilmesi için bu töreyi bilmesi ve bu konuda başarılı olması gerekmektedir.(Günay 1992: 30)

Sümmânîoğlu şiiirlerini tüketimini ilk önce sözlü kültür ortamında gerçekleştirmiştir. Âşıklığa ilk başladığı yıllarda öncelikle usta malı olarak kabul ettiği dedesi Sümmânî'den ve babası Mahtumî'den ezberlediği şiiirleri ve hazırlıklı ya da irticalen kendi şiiirlerini evlerinin misafirhanesinde, köy odasında, kahvehanelerde okumuştur. Bu dönemde takdir toplayan ve tanınmaya başlayan Sümmânîoğlu ilerleyen zamanlarda kendi şiiirlerini düğünlerde, bayramlarda, âşık şenliklerinde, sıra gecelerinde, derneklerin hazırladığı gecelerde, insanları bir araya getiren organizasyonlarda söylemiştir. Âşıklıkta ustalaştığı dönemlerde çevre illerde ve ülke genelinde düzenlenen yarışmalarda, şenliklere katılmış ve birçok ödül almıştır. Sözlü kültür ortamında irticalen söylediği şiiirlerin üretim ve tüketim bağlamı aynı zamanda ve aynı mekânda gerçekleşmiştir.

2. 2. 2. Yazılı Kültür Ortamında Tüketim

Âşık edebiyatı ürünleri yazılı ortamda cönkler ve mecmualarda ortaya çıkar. Cönk ve mecmuaların en fazla yazıldığı dönem XIX. yüzyıl olmuştur. Ayrıca bu yüzyılda âşıkların şiirlerini içeren müstakil divanların tertip edildiği de görülür (Artun 2016: 81). Bu dönemde ilk defa hangi yılda ve kimin tarafından başlatıldığı bilinmemekle beraber âşık tarzı destanların taş baskısı denilen teknikle tek yaprak kâğıtların bir yüzüne basmak suretiyle çoğaltılarak satıldığı bilinmektedir (Çobanoğlu 2000: 454).

20. Yüzyılın başlarından itibaren Türkiye’de âşık edebiyatı araştırmaları başlamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonraki yıllarda folklor araştırmaları kurumlaşmış, 1927 yılında kurulan Türk Halk Bilgisi Derneği’nin kitap ve dergi çalışmalarıyla âşık tarzı ürünler geniş kitlelere tanıtılmıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gazete, dergi ve kitapların yanı sıra üniversitedeki araştırmalara konu olan âşık edebiyatı ürünleri yayınlanarak yazılı kültür ortamına aktarılmıştır (Artun 2016: 82).

Sümmânîoğlu’nun şiirlerinin yazılı kültür ortamında tüketimi konusunda hakkında yapılan tez çalışmaları vardır. Hayatı ve şiirleri başlığı altında yazılmış 4 lisans bitirme tezi bulunmaktadır. Bunun dışında gazetelere ve dergilere verdiği şiirleri vardır. Âşıklık geleneği hakkında araştırma yapan yazarlar eserlerinde kendisinden bahsetmiş ve şiirlerinden konuya göre örnek aktarmışlardır.

2. 2. 3. Elektronik Kültür Ortamında Tüketim

Teknolojinin gelişmesiyle radyo, televizyon, internet gibi yayın organları âşık tarzı şiir geleneğine mensup şairlere halka ulaşma konusunda yeni imkânlar sunmuştur.

Sümmânîoğlu, katıldığı programların televizyonda ya da internette yayınlanması yoluyla elektronik kültür ortamında şiirlerini icra etmiştir. Ayrıca katıldığı televizyon programlarında diğer âşıklarla birlikte karşılaşmalar yapmış, hazırlıklı ya da irticalen şiirlerini okumuştur. Bunun yanı sıra şiirlerini okurken ya da halk hikâyeleri anlatırken çektiği videoları internete yüklemek suretiyle geniş halk kitlelerine ulaşmıştır. Sümmânîoğlu fasıllarda ya da tek başına yaptığı icraların videolarını “www. youtube.com, www. İzlesene.com, www.dailymotion.com. www.facebook.com” gibi video paylaşım sitelerinde yayınlamıştır. Yayınladığı

videolarda kendi şiirlerini ve Sümmanî'den şiirler icra etmektedir. Youtube'da yayınlanan Feymanî ile olan karşılaşması 31.219, halk hikâyesi anlattığı videosu 22.859 izlenme oranına sahiptir. Bu hem kendinin gelişimi açısından hem de tanınması açısından önemli olmuştur. Şiirlerini internet ortamında yazılı olarak da paylaşmıştır. [www. antoloji. com](http://www.antoloji.com) adresli sitede 72 şiiri, www.turkulerleerzurum.com, adresli sitede ise 15 şiiri paylaşmıştır. (Erişim, 18 Aralık 2017)

Tablo 1. Biçim ve tür tablosu

Şiir No	Şiirin Birimi	Hece Sayısı	Ayak Türü	Şiirin Konusu	Şiirin Nazım Şekli ve Türü	Anlatım Tutumu - Konusuna Göre Türü
1	3 dörtlük	11	döner Çiftkafiye	Sevgiliye duyulan özlem	K / Hasretleme	Özlem / Lirik
2	3 dörtlük	11	döner Çiftkafiye	Felsefî konular	K / Öğütleme	Bilgilendirme / Didaktik
3	5 dörtlük	11	döner Çiftkafiye	Hayat hakkındaki felsefî düşünceler	K / Öğütleme	Bilgilendirme / Didaktik
4	3 dörtlük	11	döner Çiftkafiye	Güzelin övülmesi ve âşığa ettiği naz	K / Övme	Övme / Lirik
5	3 dörtlük	11	döner üçkafiye	Geçmişe sahip çıkma konusunda gençliğe öğüt verme	K / Öğütleme	Bilgilendirme / Didaktik
6	5 dörtlük	11	döner üçkafiye	Aşk acısından duyulan mutluluk	K / Dertlenme	Yakınma / Lirik
7	5 dörtlük	11	döner üçkafiye	Yaşamdan Şikâyet	K / Dertlenme	Yakınma-Lirik
8	3 dörtlük	11	döner üçkafiye	Güzeli övme	K / Güzelleme	Övme-lirik
9	4 dörtlük	11	döner dördkafiye	Akranlarına meydan okuma	K / Koçaklama	Meydan okuma-Epik
10	4 dörtlük	11	döner beşkafiye	Meydan okuma	K / Koçaklama	Bilgilendirme-epik
11	3 dörtlük	11	döner m.b.kafiye	Yaşlanmanın getirdiği sıkıntılar ve rakiplerden Şikâyet	K / Dertlenme	Şikâyet etme-lirik
12	3 dörtlük	11	döner m.b.kafiye	Yaratılanlara bakarak ibret alma	K / Dinî şiir	Övme- lirik
13	5 dörtlük	11	döner m.b.kafiye	Sabretmenin insanı hayra götüreceği	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
14	3 dörtlük	11	döner m.b.kafiye	Kahramanmaraş'taki direnişin sevinci.	K / Koçaklama	Övme-epik
15	4 dörtlük	11	döner m.b.kafiye	Dünyanın geçiciliği, insanların yaşanan olaylardan ibret alması gerektiği.	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
16	4 dörtlük	11	döner m.b.kafiye	Allah'tan rahmet, merhamet, bağışlanma dileme	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
17	4 dörtlük	11	döner m.b.kafiye	Allah'ın yarattığı dünya düzeni hakkındaki düşünceler	Dinî şiir	Bilgilendirme-didaktik
18	3 dörtlük	15	döner m.b.kafiye	Allah'ın ermine uymak gerektiği	Divan	Öğüt verme-didaktik
19	3 dörtlük	11	döner m.b.kafiye	Hayat tecrübeleri	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
20	3 dörtlük	11	döner m.b.kafiye	Hayatın geçip tükenmesi	K / Dertlenme	Bilgilendirme-didaktik
21	6 dörtlük	8	döner akrostiş	Hayat tecrübeleri	K / Semai	Bilgilendirme-didaktik
22	5 dörtlük	11	döner tekrarlama	Hayat tecrübeleri sonucunda insanlar hakkında edindiği düşünceler	K / Öğütleme	Bilgilendirme-didaktik
23	5 dörtlük	8	döner tekrarlama	Allah aşkı	K / İlahi	Övme-lirik
24	3 dörtlük	11	döner tekrarlama	Hayattaki olup bitenlerle ilgili düşünceler	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
25	5 dörtlük	11	döner tekrarlama	Hayattaki olup bitenlerle ilgili felsefî düşünceler	K / Öğütleme	Bilgilendirme-didaktik

26	5 dörtlük	11	döner tekrarlama	çektiği sıkıntılardan kurtulma isteği	K / Dertlenme	Yakarma-lirik
27	6 dörtlük	11	döner tekrarlama	Hayat tecrübeleri sonucunda insanlar hakkında edindiği düşünceler	K / ğtleme	Bilgilendirme- didaktik
28	3 dörtlük	11	döner tekrarlama	Gönülden şikâyet etme	K / Dertlenme	şikâyet etme- lirik
29	4 dörtlük	11	döner tekrarlama	Yaratılanların yaratıcıyı zikretmesi	K / ğtleme	Bilgilendirme- didaktik
30	5 dörtlük	11	döner tekrarlama	Dağlardan yola çıkarak kırsal bölgelerin gzelliğlerinin kaybolması ve sıkıntıları	K / Dertlenme	Yakarma-lirik
31	5 dörtlük	11	döner tekrarlama	Aşıklığa yeni başlayan çırağa nasihat	K / ğtleme	Bilgilendirme- didaktik
32	3 dörtlük	15	döner tekrarlama	Allah'tan başka kimsenin dertlerine derman olmadığı	Divan	Yakınma-lirik
33	6 beyit	16	döner tekrarlama	Ahlakî nasihatler	Musammat Semai	ğt verme- didaktik
34	5 dörtlük	8	döner tekrarlama	Dünyanın geçiciliği, yaratılan herşeyin bir sonunun olması	K / Semai	Bilgilendirme- didaktik
35	4 dörtlük	11	döner tecnis	Ahlakî nasihatler	K / ğtleme	ğt verme- didaktik
36	3 dörtlük	11	döner tecnis	Sevgilinin güzelliği	K / vme	övme- bilgilendirme- lirik
37	3 dörtlük	11	döner tecnis	Aşk acısı	K / Dertlenme	Yakınma- lirik
38	3 dörtlük	11	döner tecnis	Ahlakî konularda ıkarımlar	K / Dertlenme	şikâyet etme- lirik
39	3 dörtlük	11	döner tecnis	Ahlakî konularda ıkarımlar	K / Dertlenme	şikâyet etme- lirik
40	5 dörtlük	8	döner	Felsefi çıkarımlarda bulunma	K / Dedim- Dedi	Bilgilendirme- didaktik
41	5 dörtlük	8	döner	Felsefi çıkarımlarda bulunma	K / Dedim- Dedi	Bilgilendirme- didaktik
42	5 dörtlük	8	döner	Felsefi çıkarımlarda bulunma	K / Dedim- Dedi	Bilgilendirme- didaktik
43	3drtlk	11	döner	Bir yolcuyla yapılan soru cevap şeklinde hasbihal	K / Dedim- Dedi	Bilgilendirme- didaktik
44	3 dörtlük	11	döner	Aşığın gnl ile soru-cevap şeklinde hasbihali	K / Dedim- Dedi	Bilgilendirme- didaktik
45	3 dörtlük	11	döner tecnis	Aşığın sevgiliyle soru-cevap şeklinde hasbihali	K / Dedim- Dedi	Dertlenme- lirik
46	3 dörtlük	11	döner	Aşığın annesiyle soru-cevap şeklinde hasbihali	K / Dedim- Dedi	Dertlenme- lirik
47	9 dörtlük	11	döner	Genç bir kızın intiharı üzerine duyulan acı	K / Ağıt	Yas tutma- lirik
48	12 dörtlük	11	döner	ğlunun ölümünden duyduğu üzüntü	K / Ağıt	Yas tutma- lirik
49	6 dörtlük	11	döner	Eşinin ölümünden duyduğu üzüntü	K / Ağıt	Yas tutma- lirik
50	7 dörtlük	11	döner	Vahdet adında bir gencin ölümünden duyulan üzüntü	K / Ağıt	Yas tutma- lirik
51	5 dörtlük	11	döner	Kaza sonucu ölen birinin ardından duyulan acı	K / Ağıt	Yas tutma- lirik
52	5 dörtlük	11	döner	Nusret Torun'nin ölümünden duyulan üzüntü	K / Ağıt	Yas tutma- lirik
53	6 dörtlük	11	döner	Nusret Torun'nin ölümünden duyulan üzüntü	K / Ağıt	Yas tutma- lirik
54	6 dörtlük	11	döner	Nusret Torun'nin ölümünden duyulan üzüntü	K / Ağıt	Yas tutma- lirik
55	9 dörtlük	11	döner	Soma faciasının ardından duyulan acı	K / Ağıt	Yas tutma- lirik

56	7 dörtlük	11	döner	Reyhani'nin ölümünden duyulan üzüntü	K / Ağıt	Yas tutma-lirik
57	5 dörtlük	11	döner	Reyhani'nin ölümünden duyulan üzüntü	K / Ağıt	Yas tutma-lirik
58	5 dörtlük	11	döner	Kaybettiği yakınlarını hatırlayıp üzülmesi	K / Ağıt	Yas tutma-lirik
59	7 dörtlük	11	döner	Evini terk eden birine dönmesi için eşinin ağzından ahvalin anlatılması	K / Ağıt	Yakarma-lirik
60	4 dörtlük	11	döner	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
61	15 dörtlük	11	döner	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
62	6 dörtlük	8	tek	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
63	5 dörtlük	11	döner	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
64	4 dörtlük	11	tek	Yre kavuşma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
65	5 dörtlük	8	tek	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
66	5 dörtlük	11	tek	Allah'tan şıfa isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
67	6 dörtlük	11	döner	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
68	3 dörtlük	11	döner	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
69	5 dörtlük	11	döner	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
70	5 dörtlük	11	tek	Kendisi ve kedisi gibi olanlar için bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
71	3 dörtlük	11	döner	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
72	3 dörtlük	11	döner	Bağışlanma isteği	K / Alkışlama	Yakarma-lirik
73	5 dörtlük	11	döner	Yaratılana vg	K / Denkleme	vme-lirik
74	4 dörtlük	11	döner	Yaratılana vg	K / Denkleme	vme-lirik
75	5 dörtlük	11	döner	ömrün tükenmesinin verdiği üzüntü	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
76	5 dörtlük	11	döner	Yaşadığı yerden bıkkınlık, memlekete zlem	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
77	3 dörtlük	11	döner	İnsanların birbirini umursamaması, karamsar ruh hali	K / Dertlenme	şikâyet etme-lirik
78	4 dörtlük	11	döner	Sıkıntılı günlerin verdiği üzüntü	K / Dertlenme	Acındırma - yakarma-lirik
79	5 dörtlük	11	döner	ömrün tükenmesinin verdiği üzüntü	K / Dertlenme	Acındırma-lirik
80	3 dörtlük	11	döner	Sel felaketi sonrası yaşanan üzüntü	K / Dertlenme	Acındırma-lirik
81	3 dörtlük	11	döner	ömrün tükenmesinin verdiği üzüntü	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
82	5 dörtlük	11	döner	İnsanların yaşadığı hayatın farkında olmaması	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
83	3 dörtlük	11	döner	Kaderden şikâyet	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
84	4 drtlk	11	dner	Dostlardan şikyet	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
85	5 drtlk	11	dner	Ayrılıktan şikyet	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
86	3 drtlk	11	dner	Dnyanın geiciliği	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
87	4 drtlk	11	dner	Aşkın verdiği sıkıntılar	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
88	4 drtlk	11	dner	Yaşadığı sıkıntılardan kurtulma isteği	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
89	6 dörtlük	11	döner	Dünyanın geçiciliği	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
90	4 dörtlük	11	döner	Gençlere hayat tecrübeleri	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
91	3 dörtlük	11	döner	ömrün tükenmesi	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
92	5 dörtlük	11	döner	Dünyaya gelen insanın, dünyayı algılama aşamaları.	K / Dertlenme	Bilgilendirme-didaktik
93	3 dörtlük	11	tek	İnsan ilişkileri, vefasızlık	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
94	5 dörtlük	11	döner	Talıhten şikâyet	K / Dertlenme	şikyetlenme-lirik
95	3 dörtlük	11	döner	ömrün tükenmesi	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
96	3 dörtlük	11	döner	ömrün boşa geçmesinden duyulan üzüntü	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
97	5 dörtlük	11	döner	Dünyanın geçiciliği	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
98	5 dörtlük	11	döner	Köylü gözüyle talıhten şikâyet	K / Dertlenme	şikâyet etme-

						acındırma- lirik
99	3 dörtlük	11	döner	Sosyal değişimin olumsuzlukları	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
100	4 dörtlük	11	döner	Şenliklere katılmadıkları için yaşadıkları hayal kırıklığı	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
101	4 dörtlük	11	tek	Dünyanın geçiciliği ve yaşadığı sıkıntılar	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
102	4 dörtlük	11	döner	Gurbettin verdiği sıkıntılardan duyulan üzüntü	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
103	5 dörtlük	11	döner	Sosyal hayattaki düzensizlik	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
104	3 dörtlük	11	döner	Ömrün tükenmesiyle ilgili kabuller	K / Dertlenme	Bilgilendirme- didaktik
105	3 dörtlük	11	döner	Nefsin isteklerine göre yaşanan hayattan vazgeçip, Allah'a yönelmek gerektiği	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
106	3 dörtlük	11	döner	Dünya işlerinin geçici ve boş olduğu. Boş işlerle uğraştığı için duyduğu pişmanlık	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
107	3 dörtlük	11	döner	Dünyanın geçiciliği ve boş olduğu	K / Dertlenme	Bilgilendirme- Yakınma-lirik
108	5 dörtlük	11	döner	Dünyanın geçiciliği ve boş olduğu	K / Dertlenme	Bilgilendirme- Yakınma-lirik
109	4 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği, ömrün tükenmesi	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
110	5 dörtlük	11	döner	Ömrün geçmesi, insan görünümündeki değişiklikler	K / Dertlenme	Acındırma, Yakınma-lirik
111	3 dörtlük	11	döner	Dünya işlerinden duyduğu sıkıntılar	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
112	3 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
113	3 dörtlük	11	döner	Ömrün geçmesi, dünya nimetlerinden vazgeçme	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
114	3 dörtlük	11	döner	Ömrün geçmesi, dünya nimetlerinden vazgeçme	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
115	3 dörtlük	11	döner	Din ekseninde çıkarımlar	K / Dertlenme	Bilgilendirme- didaktik
116	3 dörtlük	11	döner	Turgut Günay'a cevap niteliğinde, Dünyevi sıkıntıların görünümünde yarattığı etki	K / Dertlenme	Bilgilendirme- Yakınma-lirik
117	5 dörtlük	11	döner	Ömrün geçmesinin verdiği üzüntü	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
118	3 dörtlük	11	döner	Gurbette çektiği sıkıntılar	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
119	3 dörtlük	11	döner	Aşıklığın verdiği sıkıntılar	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
120	5 dörtlük	11	döner	Ömrünün geçmesinden duyduğu üzüntü ve kendinden sonra gelen öğütler	K / Dertlenme	Bilgilendirme- Yakınma-lirik
121	4 dörtlük	11	döner	Dünyayı algılama çabası	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
122	4 dörtlük	11	döner	Yaşlanmanın ve memleketinden uzakta olmanın verdiği üzüntü	K / Dertlenme	Yakınma-lirik
123	7 dörtlük	11	döner	Bayburt'un güzellikleri	K / Destan / Şehir destanı	Övme-lirik
124	6 dörtlük	11	döner	Narman'ın kurtuluşu	K / Destan / Savaş Destanı	Övme-epik
125	7 dörtlük	11	döner	Narman'ın kurtuluşu	K / Destan / Savaş Destanı	Övme-epik
126	7 dörtlük	11	döner	Narmanın kurtuluşu	K / Destan / Savaş Destanı	Övme-epik
127	9 dörtlük	11	döner	Çanakkele zaferi	K / Destan / Savaş Destanı	Övme-epik
128	12 beyit	14	döner	Vatan uğrunda şehit olanlar.	K / Destan / Savaş Destanı	Övme-epik

129	19 beyit	14	döner	Çanakkale zaferi	K / Destan / Savaş Destanı	Övme-epik
130	10 dördlük	11	döner	Çanakkale zaferi	K / Destan / Savaş Destanı	Övme-epik
131	17 beyit	15	döner	Çanakkale zaferi	K / Destan / Savaş Destanı	Övme-epik
132	7 dördlük	11	döner	Çanakkale zaferi	K / Destan / Savaş Destanı	Övme-epik
133	7 dördlük	11	döner	Soğanlı Dağı'nda şehit olanlar	K / Destan / Savaş Destanı	Bilgilendirme-Yas tutma-lirik
134	14 dördlük	11	döner	Kars tarihindeki siyasi gelişmeler	K / Destan / Şehir destanı	Bilgilendirme-Övme-epik
135	20 dördlük	11	döner	Bursa'nın tarihi	K / Destan / Şehir destanı	Bilgilendirme-Övme-epik
136	16 dördlük	11	döner	Erzincan depremi	K / Destan / Afet destanı	Yas tutma-lirik
137	7 dördlük	11	döner	Erzurum tarihi	K / Destan / Şehir destanı	Bilgilendirme-didaktik
138	9 dördlük	11	döner	Narman'ın kurtuluşu	K / Destan	Övme-epik
139	7 dördlük	11	döner	Muğrul maden işletmesi	K / Destan	Bilgilendirme-didaktik
140	10 dördlük	11	döner	Anadolu'nun tarihi	K / Destan/Şehir destanı	Övme-epik
141	10 dördlük	11	döner	Bursa'nın tanıtımı	K / Destan/Şehir destanı	Bilgilendirme-didaktik
142	8 dördlük	11	döner	Erzurum'un tanıtım	K / Destan/Şehir destanı	Bilgilendirme-didaktik
143	12 dördlük	8	döner	Şehirlerin özellikleri	K / Destan/Şehir destanı	Bilgilendirme-didaktik
144	6 dördlük	11	döner	Türkiye sevgisi	K / Destan/Şehir destanı	Bilgilendirme-Övme-lirik
145	5 dördlük	11	döner	Türkistan gezisi	K / Destan/Şehir destanı	Bilgilendirme-Övme-lirik
146	14 dördlük	8	döner	Bursa'nın tanıtımı	K / Destan/Şehir destanı	Bilgilendirme-Övme-Didaktik
147	13 dördlük	8	döner	Narman ve köylerinin tanıtımı	K / Destan /Şehir destanı	Bilgilendirme-Övme-didaktik
148	8 dördlük	11	döner	Oltu'nun tanıtımı	K / Destan /Şehir destanı	Bilgilendirme-Övme-didaktik
149	9 dördlük	11	döner	İnsanın doğmundan ölümüne kadar geçirdiği safhalar	K / Destan/ Yaşname	Bilgilendirme-didaktik
150	6 dördlük	11	döner	Şairlerin tanıtımı	K / Destan / Şairname	Bilgilendirme-didaktik
151	6 dördlük	11	döner	Şairlerin tanıtımı	K / Destan / Şairname	Bilgilendirme-didaktik
152	11 dördlük	11	döner	Şairlerin tanıtımı	K / Destan / Şairname	Bilgilendirme-didaktik
153	8 dördlük	11	döner	Şairlerin tanıtımı	K / Destan / Şairname	Bilgilendirme-didaktik
154	12 dördlük	11	döner	Sümmanî'nin hayatı	K / Destan / Şairname	Bilgilendirme-Övme didaktik
155	6 dördlük	11	döner	Sümmanî'nin hayatı	K / Destan /	Bilgilendirme-

					Şairname	Övme didaktik
156	5 dörtlük	11	döner	Sümmânîoğlu'nun hayatı	K / Destan / Yaşname	Bilgilendirme-didaktik
157	5 dörtlük	11	döner	Sümmânîoğlu'nun hayatı	K / Destan / Yaşname	Bilgilendirme-didaktik
158	34 dörtlük	11	döner	Din uluları	K / Destan / Dinî destan	Bilgilendirme-didaktik
159	10 dörtlük	11	döner	Şairler tanıtımı	K / Destan / Şairname	Bilgilendirme-Övme didaktik
160	5 dörtlük	11	tek	Tasavvuf ulularının övülmesi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
161	7 dörtlük	8	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övme-lirik
162	3 dörtlük	11	döner	Allaha kavuşma isteği	K / Dinî şiir	Dileme-lirik
163	5 dörtlük	11	döner	Din eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Öğütme-didaktik
164	6 dörtlük	11	döner	Din eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Öğütme-didaktik
165	5 dörtlük	11	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
166	5 dörtlük	11	döner	Din eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Öğütme-didaktik
167	5 dörtlük	11	döner	Din eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Öğütme-didaktik
168	6 dörtlük	11	tek	Allah'ın nimetlerine şükretme	K / Dinî şiir	Şüretme-lirik
169	6 dörtlük	11	tek	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
170	4 dörtlük	11	döner	Din eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Öğütme-didaktik
171	5 dörtlük	11	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
172	13 dörtlük	11	döner	Kutsal toprakları ziyaret etme isteği	K / Dinî şiir	Dileme-lirik
173	14 dörtlük	11	döner	Kutsal toprakları ziyaret ettiği için duyduğu mutluluk	K / Dinî şiir	Şüretme-lirik
174	5 dörtlük	8	tek	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
175	3 dörtlük	11	döner	Hız. Muhammed'den şafaak dileme	K / Dinî şiir	Yakarma-lirik
176	4 dörtlük	11	döner	Din eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Bilgilendirme-didaktik
177	4 dörtlük	11	döner	Bağışlanma isteği	K / Dinî şiir	Dertlenme-Yakarma-lirik
178	5 dörtlük	11	tek	Dinî eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Öğütme-lirik
179	5 dörtlük	11	döner	Allah'ın yarattığı dünya düzeni	K / Dinî şiir	Bilgilendirme-Didaktik
180	3 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği	K / Dinî şiir	Bilgilendirme-didaktik
181	5 dörtlük	11	döner	Allah'ın yarattığı dünya düzeni	K / Dinî şiir	Bilgilendirme-Didaktik
182	4 dörtlük	8	döner	Dinî eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Öğütme-lirik
183	5 dörtlük	11	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Dertlenme-lirik
184	6 dörtlük	8	döner	Dünyanın faniliği	K / Dinî şiir	Dertlenme-lirik
185	4 dörtlük	11	döner	Kurtuluşun Allah'a yönelmekle olduğu	K / Dinî şiir	Bilgilendirme-didaktik
186	6 dörtlük	11	döner	Kadir Gecesi'nin faziletleri	K / Dinî şiir	Övme-lirik
187	6 dörtlük	11	döner	Berat Gecesi'nin faziletleri	K / Dinî şiir	Övme-lirik
188	3 dörtlük	11	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övme-lirik
189	3 dörtlük	11	döner	Nefis ile muhasebe	K / Dinî şiir	Dertlenme-

						lirik
190	3 dörtlük	11	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Dertlenme- lirik
191	10 dörtlük	11	tek	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övme-lirik
192	5 dörtlük	8	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övme-lirik
193	5 dörtlük	8	döner	Dinî eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
194	6 dörtlük	11	döner	Dünya hayatının faniliği	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
195	5 dörtlük	8	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
196	4 dörtlük	11	döner	Kutsal toprakları ziyaret etme istegi	K / Dinî şiir	Dileme-lirik
197	5 dörtlük	11	döner	Dinî eksenli nasihatler	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
198	6 dörtlük	15	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	Divan/ Dinî şiir	Övme-lirik
199	5 dörtlük	15	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	Divan/ Dinî şiir	Övme-lirik
200	6 dörtlük	11	ters	Din eksenli çıkarımlar	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
201	4 dörtlük	11	döner	Dinî eksenli çıkarımlar	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
202	4 dörtlük	11	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övgü-lirik
203	6 dörtlük	11	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övgü-lirik
204	4 dörtlük	11	döner	Din eksenli çıkarımlar	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
205	5 dörtlük	11	döner	Allah'tan huzur ve bağışlanma dileme	K / Dinî şiir	Dileme- lirik
206	7 dörtlük	11	döner	Din eksenli çıkarımlar	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
207	5 dörtlük	11	döner	Din eksenli çıkarımlar	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
208	4 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
209	4 dörtlük	8	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övme-lirik
210	4 dörtlük	11	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övme-lirik
211	5 dörtlük	11	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
212	4 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
213	4 dörtlük	11	tek	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Dertlenme- lirik
214	5 dörtlük	11	tek	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
215	5 dörtlük	8	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övme-lirik
216	4 dörtlük	11	döner	Din ulularına övgü	K / Dinî şiir	Övme-lirik
217	5 dörtlük	11	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
218	5 dörtlük	11	döner	Din eksenli çıkarımlar	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
219	4 dörtlük	11	döner	Din eksenli çıkarımlar	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
220	5 dörtlük	11	döner	Din eksenli çıkarımlar	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
221	4 dörtlük	8	döner	Din eksenli çıkarımlar	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
222	4 dörtlük	11	döner	Dinî eksenle gönle nasihatler	K / Dinî şiir	Bilgilendirme- didaktik
223	5 dörtlük	11	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	Övme-lirik
224	3 dörtlük	11	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övme-lirik
225	3 dörtlük	11	döner	Allah aşkı	K / Dinî şiir	Övme-lirik

226	5 dörtlük	11	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	K / Dinî şiir	övme-lirik
227	5 dörtlük	11	döner	Aşkın insanı düşürdüğü hal	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
228	8 dörtlük	11	döner	Yurt sevgisi	K / Güzelleme	vme-lirik
229	3 dörtlük	11	döner	Sevgiliye zlem	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
230	4 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ sıkıntılar	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
231	5 dörtlük	11	döner	Anadolu'nun güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
232	3 dörtlük	11	döner	Sevgiliye kavuşma isteğ	K / Güzelleme	vme-lirik
233	5 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ acı	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
234	3 dörtlük	11	döner	Sevgiliye kavuşma isteğ	K / Güzelleme	vme-lirik
235	3 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ acı	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
236	5 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ acı	K / Güzelleme	Dertlenme-vme-lirik
237	5 dörtlük	11	tek	Yalnızlık duygusu	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
238	4 dörtlük	11	döner	Doğal güzellikler	K / Güzelleme	vme-lirik
239	5 dörtlük	11	döner	Eşile beraberliğ ve onu kaybetmesi	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
240	4 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ acı	K / Güzelleme	Dertlenme-vme-lirik
241	5 dörtlük	11	döner	Güvercinlerin güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
242	5 dörtlük	11	döner	Doğal güzellikler	K / Güzelleme	vme-lirik
243	6 dörtlük	11	döner	Sevgiliye zlem	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
244	5 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ acı	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
245	5 dörtlük	11	döner	Sevgiliye zlem	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
246	3 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ acı	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
247	3 dörtlük	11	döner	Sevgiliye zlem	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
248	4 dörtlük	11	tek	Sevgiliye zlem	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
249	5 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ acı	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
250	5 dörtlük	11	döner	Sevgiliye zlem	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
251	4 dörtlük	11	döner	Sevgilinin gzelliğ	K / Güzelleme	vme-lirik
252	5 dörtlük	11	döner	Memleketin güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
253	6 dörtlük	11	tek	Memleket zlemi	K / Güzelleme	vme-lirik
254	5 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ sıkıntılar	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
255	7 dörtlük	11	döner	Yurt Sevgisi	K / Güzelleme	vme-lirik
256	5 dörtlük	11	döner	Gzelliğn vlmesi	K / Güzelleme	vme-lirik
257	3 dörtlük	11	döner	Sevgiliye duyulan aşk	K / Güzelleme	vme-lirik
258	6 dörtlük	11	döner	Bayram günlerinin gzelliğ	K / Güzelleme	vme-lirik
259	3 dörtlük	11	döner	Aşkın verdiğ sıkıntılar	K / Güzelleme	Dertlenme-lirik
260	5 dörtlük	11	döner	Baharın gelişi ve güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
261	3 dörtlük	11	döner	Tabiat güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
262	4 dörtlük	11	döner	Anne sevgisi ve evlatlar üzerindeki emeğ	K / Güzelleme	vme-lirik
263	6 dörtlük	11	döner	Turnaların güzellikleri ve uyundırdığ duygular	K / Güzelleme	vme- lirik
264	4 dörtlük	11	döner	Tabiat güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
265	3 dörtlük	11	döner	Aşıkların halleri	K / Güzelleme	vme-lirik

266	8 dörtlük	11	döner	Kyn güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
267	8 dörtlük	11	döner	Gneşin faydaları ve gzelliği	K / Güzelleme	vme-lirik
268	3 dörtlük	11	döner	Güzel olanın vlmesi	K / Güzelleme	vme-lirik
269	5 dörtlük	11	döner	Kynn zellikleri ve uyandırdığı duygular	K / Güzelleme	vme-lirik
270	4 dörtlük	11	döner	Tabiat gzelliklerinin uyandırdığı duygular	K / Güzelleme	vme-lirik
271	4 dörtlük	11	döner	Dağların ruh dünyasında uyandırdığı duygular	K / Güzelleme	vme -lirik
272	5 dörtlük	11	döner	Zhre yıldıızının ruhunda uyandırdıkları	K / Güzelleme	vme -lirik
273	3 dörtlük	11	döner	Aşığın zellikleri	K / Güzelleme	vme -lirik
274	5 dörtlük	11	döner	Sevdiğini çevresindeki her şeyden kıskanma	K / Güzelleme	
275	5 dörtlük	11	döner	Sevgiliye zlem	K / Güzelleme	Yakarma - lirik
276	4 dörtlük	11	döner	Yaylaların güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
277	7 dörtlük	11	döner	Dağların ruh dünyasında uyandırdıkları	K / Güzelleme	vme-lirik
278	5 dörtlük	11	döner	Yrine olan sevgisi	K / Güzelleme	vme-lirik
279	6 dörtlük	11	döner	Yazı ve kalemin nemi	K / Güzelleme	vme-lirik
280	5 dörtlük	11	döner	Baharın güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
281	6 dörtlük	11	tek	Kitap okumanın ve ilmin nemi	K / Güzelleme	ğtleme-vme-lirik
282	7 dörtlük	11	tek	Bayramların nemi ve güzellikleri	K / Güzelleme	ğtleme-vme-lirik
283	6 dörtlük	11	döner	Tabiat güzellikleri ve ormanların nemi	K / Güzelleme	ğtleme-vme-lirik
284	5 dörtlük	11	döner	Tabiat güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
285	5 dörtlük	11	döner	Aşık ile maşukun hisleri	K / Güzelleme	Bilgilendirme-lirik
286	6 dörtlük	11	döner	Tabiat güzellikleri	K / Güzelleme	vme-lirik
287	5 dörtlük	11	döner	Sevgilinin vasıflarının övülmesi	K / Güzelleme	vme-lirik
288	5 dörtlük	11	tek	Köyüne duyduğu zlem ve köyünün güzellikleri	K / Hasretleme	vme-lirik
289	5 dörtlük	11	tek	Köyüne duyduğu zlem ve köyünün güzellikleri	K / Hasretleme	vme-lirik
290	3 dörtlük	11	tek	Sevgilisine duyduğu zlem	K / Hasretleme	Yakınma-lirik
291	4 dörtlük	11	döner	Sevgilisine duyduğu zlem	K / Hasretleme	Yakınma-lirik
292	3 dörtlük	11	döner	Oltu'nun Başaklı Köyünden Ali Rıza ismindeki arkadaşına duyduğu zlem	K / Hasretleme	Yakınma-lirik
293	5 dörtlük	11	döner	Annesine ve köyüne duyduğu zlem	K / Hasretleme	Yakınma-lirik
294	4 dörtlük	11	döner	Eşinin vefatından sonra eşiyle geçirdiği günlere duyduğu zlem	K / Hasretleme	Yakınma-lirik
295	3 dörtlük	11	döner	Eşine duyduğu zlem	K / Hasretleme	Yakınma-lirik
296	4 dörtlük	11	döner	Eşine duyduğu zlem	K / Hasretleme	Yakınma-lirik
297	5 dörtlük	11	tek	Gurbetin zorluğu ve memleket özlemi	K / Hasretleme	Yakınma-lirik
298	5 dörtlük	11	döner	Vatan, milleti sevgisi ve atalarıyla vnme	K / Koçaklama	vnme-Epik
299	6 dörtlük	11	döner	Vatan, milleti sevgisi ve atalarıyla vnme	K / Koçaklama	vnme-Epik
300	9 dörtlük	11	döner	Vatanın güzellikleri ve vatan sevgisi	K / Koçaklama	vnme-Epik
301	5 dörtlük	11	döner	şehitlik mertebesinin yüceliği ve şehitlere sayęı	K / Koçaklama	vnme-Epik
302	4 dörtlük	11	döner	Bayrak sevgisi	K / Koçaklama	vnme-Epik
303	7 dörtlük	11	döner	Vatan sevgisi	K / Koçaklama	vnme-Epik

304	5 dörtlük	11	döner	Tarihteki kahramanlıklar ve millet sevgisi	K / Koçaklama	vnme-Epik
305	6 dörtlük	11	döner	Bu vatan uğrunda atalarımızın verdiği mücadele	K / Koçaklama	vnme-Epik
306	5 dörtlük	11	döner	Vatan, milleti sevgisi ve atalarıyla vnme	K / Koçaklama	vnme-Epik
307	4 dörtlük	11	döner	Meydan okuma	K / Koçaklama	vnme-Epik
308	5 dörtlük	11	döner	İnsan ilişkileri ve ahlakî ğtlemeleler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
309	4 dörtlük	11	döner	Mersin'in Mut ilçesinde yapılan şenliklerde siyasi görüş farklılıklarından kaynaklanan çatışmayı yatıştırmak için dinleyicilere vatan, millet, birlik konusunda söylediği ğtleme	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
310	7 dörtlük	11	döner	Kylsne birlik ve beraberlik çağrısı	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
311	4 dörtlük	11	döner	Oğluna şehirli kızlar hakkında uyarılarda bulunma	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
312	5 dörtlük	11	döner	Temizlik konusunda öğüt verme	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
313	3 dörtlük	11	döner	İnsanlara sosyal hayat hakkında öğüt verme	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
314	5 dörtlük	11	döner	Oğluna sosyal ve ahlakî konularda öğüt verme	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
315	5 dörtlük	11	döner	Dostlarına ahlakî ğtler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
316	7 dörtlük	11	döner	Ekonominin düzelmesi, hayat şartlarının iyileşmesi için insanlara çalışma hayatı konusunda ğtler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
317	5 dörtlük	11	döner	Dinî ve ahlakî ğtler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
318	3 dörtlük	11	döner	Oğluna ahlakî nasihatler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
319	5 dörtlük	11	döner	Genç bir çırağa şiir yazma konusunda nasihatler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
320	5 dörtlük	11	döner	Gönlüne dünyanın faniliği, ahlakî konularda ğtler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
321	4 dörtlük	11	döner	Arkadaşına dünyanın geçiciliği ve ahlakî konularda ğtler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
322	4 dörtlük	11	döner	Gönlüne ahlakî konularda ğtler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
323	3 dörtlük	11	döner	Torununa tabiat konusunda nasihatler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
324	5 dörtlük	11	döner	Vatana sahip çıkma konusunda gençlere ğtler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
325	5 dörtlük	11	döner	Babanın oğluna görgü kuralları konusunda nasihatleri	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
326	3 dörtlük	11	döner	Dinî ve ahlakî konularda ğtler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
327	3 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği konusunda çıkarımlar	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
328	4 dörtlük	11	döner	İş hayatı konusunda öğüt verme	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
329	7 dörtlük	11	döner	Oğlu üzerinden gençlere sosyal hayat konusunda ğtler	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
330	5 dörtlük	11	döner	Yaşadığı olaylardan ders çıkarma	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
331	5 dörtlük	11	döner	Evladına hayat tecrübelerini aktarma	K / ğtleme	ğt verme-didaktik
332	5 dörtlük	11	döner	Dinî ve ahlakî ğtler	K / ğtleme	ğt verme-

						didaktik
333	6 dörtlük	11	döner	Gönlüne din ve ahlakî gtler	K / gtleme	gt verme- didaktik
334	3 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği konusunda ıkarımlar	K / gtleme	gt verme- didaktik
335	3 dörtlük	11	döner	Oğluna ahlakî gtler	K / gtleme	gt verme- didaktik
336	4 dörtlük	11	döner	Dini ve ahlakî ıkarımlar	K / gtleme	gt verme- didaktik
337	5 dörtlük	11	döner	Kapya bir yabancı gelince kadınların yapması gerekenler	K / gtleme	gt verme- didaktik
338	7 dörtlük	11	döner	Eve tanıdık bir misafir gelince kadınların yapması gerekenler	K / gtleme	gt verme- didaktik
339	6 dörtlük	11	döner	İlmin nemi	K / Bilgileme	Bilgilendirme- didaktik
340	3 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği	K / gtleme	gt verme- didaktik
341	3 dörtlük	11	döner	Karşıındakine niyetinden vazgeçmesi için çağır	K / gtleme	gt verme- didaktik
342	5 dörtlük	11	döner	ğluna hayat konusunda nasihatler	K / gtleme	gt verme- didaktik
343	4 dörtlük	11	tek	Tarihten ders almak gerektiği	K / gtleme	gt verme- didaktik
344	4 dörtlük	11	döner	Çalışmak ve tedbirli olmak konusunda gtler	K / gtleme	gt verme- didaktik
345	9 dörtlük	11	döner	Hayatla ilgili tecrübeler	K / gtleme	gt verme- didaktik
346	4 dörtlük	11	döner	Hayale kapılarak iş yapmamak gerektiği	K / gtleme	gt verme- didaktik
347	4 dörtlük	11	döner	Ahlakî gtler	K / gtleme	gt verme- didaktik
348	5 dörtlük	11	döner	Elde olanın kıymetini bilmek gerektiği	K / gtleme	gt verme- didaktik
349	4 dörtlük	11	döner	Ahlakî gtler	K / gtleme	gt verme- didaktik
350	3 dörtlük	11	döner	Ahlakî gtler	K / gtleme	gt verme- didaktik
351	4 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği	K / Bilgileme	Bilgilendirme- didaktik
352	7 dörtlük	11	tek	Geçmişini ve ne şartlar içinde yetiştini unutmamak gerektiği	K / gtleme	gt verme- didaktik
353	7 dörtlük	11	döner	Tasarrufun nemi	K / gtleme	gt verme- didaktik
354	3 dörtlük	11	döner	Görgü kuralları konusunda gtler	K / gtleme	gt verme- didaktik
355	3 dörtlük	11	döner	Geçmişten ders çıkarmak gerektiği	K / gtleme	gt verme- didaktik
356	3 dörtlük	11	döner	Ahlakî gtler	K / gtleme	gt verme- didaktik
357	3 dörtlük	11	döner	Nefsine bu dünyanın geçiciliği konusunda gtlemeler	K / gtleme	gt verme- didaktik
358	6 dörtlük	11	döner	Hoşgrl olma konusunda insanlara gtler	K / gtleme	gt verme- didaktik
359	7 dörtlük	11	döner	Güzel huylu olmanın insana kazandırdıkları	K / gtleme	gt verme- didaktik
360	4 dörtlük	11	döner	İnsanca yaşamanın nemi	K / Bilgileme	Bilgilendirme- didaktik
361	4 dörtlük	11	döner	Birlik olmanın nemi	K / gtleme	gt verme- didaktik
362	4drtlk	11	döner	Alçakgönüllü olmak gerektiği	K / gtleme	gt verme- didaktik
363	4 dörtlük	11	döner	Her şeyin zamanında ve	K / gtleme	gt verme-

				yerinde olması gerektiği		didaktik
364	5 dörtlük	11	döner	Mayası iyi olan insanın kötü olamayacağı	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
365	10 dörtlük	11	tek	Bilginin önemi	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
366	4 dörtlük	11	döner	Terbiyeli olmanın önemi	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
367	5 dörtlük	11	döner	Dini ve ahlaki öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
368	4 dörtlük	11	döner	Atalardan kalan bu vatani korumak ve düşmanı dost edinmemek gerektiği	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
369	4 dörtlük	11	döner	Ahlaki bozuk olan insanların kötülüğe sebep olacağı	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
370	3 dörtlük	11	döner	Dini ve ahlaki çıkarımlar	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
371	3 dörtlük	11	döner	Dini ve ahlaki çıkarımlar	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
372	5 dörtlük	11	döner	Dini ve ahlaki öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
373	4 dörtlük	11	döner	Kendini bilmeyen insanlara ahlaki öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
374	5 dörtlük	11	döner	Dini ve ahlaki çıkarımlar	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
375	3 dörtlük	11	döner	Ahlaki öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
376	3 dörtlük	11	döner	Ali Uysal'a geçmiş güzel günleri unutmaması için tembih	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
377	5 dörtlük	11	döner	Ali Osman Erdem öğretmenin isteği üzerine liseli öğrencilere ilmin önemi hakkında öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
378	5 dörtlük	11	döner	Gönlüne bu dünyanın faniliği konusunda öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
379	3 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
380	3 dörtlük	11	döner	Ahlaki çıkarımlar	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
381	3 dörtlük	11	döner	Dünyanın faniliği	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
382	5 dörtlük	11	döner	Dini öğütlemeler	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
383	5 dörtlük	11	döner	Sosyal hayata dair çıkarımlar	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
384	5 dörtlük	11	döner	Dini çıkarımlar	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
385	5 dörtlük	11	döner	Dini öğütlemeler	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
386	3 dörtlük	11	döner	Ömrü boş geçirmemek, Allah'a yönelmek gerektiği	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
387	4 dörtlük	11	döner	Dini ve Ahlaki öğütlemeler	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
388	3 Dörtlük	11	döner	İlmin önemi, cahilliğin kötülüğü	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
389	5 dörtlük	11	döner	Dini ve ahlaki çıkarımlar	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
390	4 dörtlük	11	döner	Ahlaki çıkarımlar	K / Bilgileme	Bilgilendirme-didaktik
391	5 dörtlük	11	döner	Kul Osman'a dünyanın faniliğiyle ilgili öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
392	9 dörtlük	11	döner	Türk gençliğine öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
393	3 dörtlük	11	döner	Divanî'ye hasta ziyaretinde	K / Öğütleme	Öğüt verme-

				öğütler		didaktik
394	3 dörtlük	11	döner	Ahlakî çıkarımlar	K / Bilgileme	Bilgilendirme- didaktik
395	4 dörtlük	11	döner	Zamanın geçiciliği	K / Öğütleme	Öğüt verme- didaktik
396	4 dörtlük	11	döner	Dinî ve ahlakî çıkarımlar	K / Bilgileme	Bilgilendirme- didaktik
397	4 dörtlük	11	döner	Ahlakî ve toplumsal çıkarımlar	K / Bilgileme	Bilgilendirme- didaktik
398	3 dörtlük	11	döner	Dünyanın geçiciliği	K / Öğütleme	Öğüt verme- didaktik
399	5 dörtlük	11	döner	Türk milletine öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme- didaktik
400	3 dörtlük	11	döner	Ahlakî öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme- didaktik
401	3 dörtlük	11	döner	Ahlakî çıkarımlar	K / Bilgileme	Bilgilendirme- didaktik
402	6 dörtlük	11	tek	Dünya hayatının devamlılığı	K / Bilgileme	Bilgilendirme- didaktik
403	6 dörtlük	11	döner	Aile konusunda öğütlemeler	K / Öğütleme	Öğüt verme- didaktik
404	4 dörtlük	11	döner	Ahlakî ve toplumsal çıkarımlar	K / Öğütleme	Öğüt verme- didaktik
405	5 dörtlük	11	döner	Hoşgörülü olmak	K / Bilgileme	Bilgilendirme- didaktik
406	11 dörtlük	11	tek	Kutsal topraklara giden bir gence öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme- didaktik
407	4 dörtlük	11	döner	Toplumsal kurallar konusunda öğütler	K / Öğütleme	Öğüt verme- didaktik
408	4 dörtlük	11	döner	Nihanî Baba'ya övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
409	5 dörtlük	11	döner	Ruhanî'ye övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
410	7 dörtlük	11	tek	Erzurumlu Emrah'a övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
411	7 dörtlük	11	döner	Erzurumlu Emrah'a övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
412	7 dörtlük	11	döner	Öğretmene övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
413	6 dörtlük	11	döner	Öğretmen Rasim Köroğlu'na övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
414	4 dörtlük	11	döner	Öğretmene övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
415	4 dörtlük	11	döner	Nasrettin Hoca'ya övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
416	5 dörtlük	11	döner	Müftü Bey'e övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
417	3 dörtlük	11	döner	Ali Uysal'a övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
418	6 dörtlük	11	döner	Anadolu gelinine övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
419	5 dörtlük	11	döner	Kamil olan insanlara övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
420	7 dörtlük	11	döner	Antalya'nın güzelliklerine övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
421	4 dörtlük	11	döner	Gap Projesinin insanlara sağladığı yararlar	K / Övgüleme	Bilgilendirm- övme-didaktik
422	3 dörtlük	11	döner	Rençperlere övgü	K / Övgüleme	Övme-lirik
423	4 dörtlük	11	döner	Yaratılışından duyduğu mutluluk	K / Övünme	Övünme-lirik
424	5 dörtlük	11	döner	Vatanı, milleti, inancı ve ecdadıyla övünme	K / Övünme	Övünme-lirik
425	8 dörtlük	11	tek	Bir köye dostlarını ziyaret etmeye giderken yaşadıkları	K / Öyküleme	Övme-lirik
426	23 dörtlük	11	döner	Aşık Sümmânî ve Gülperi hikayesi	K / Öyküleme	Övme-lirik
427	4 dörtlük	11	döner	Aşık Sümmânî Şenlikleri'ne gelen misafirleri selamlama	K / Selamlama	Selamlama- lirik
428	4 dörtlük	11	döner	Çağırıldığı bir düğünde izleyicileri selamlama	K / Selamlama	Selamlama- lirik
429	3 dörtlük	15	döner	Aşık Sümmânî Şenlikleri'ne gelen misafirleri selamlama	Divan / Selamlama	Selamlama- lirik
430	3 dörtlük	15	döner	Gelen misafirleri selamlama	Divan / Selamlama	Selamlama- lirik

431	3 dörtlük	15	döner	Gelen misafirleri selamlama	Divan / Selamlama	Selamlama-lirik
432	3 dörtlük	15	döner	Gelen misafirleri selamlama	Divan / Selamlama	Selamlama-lirik
433	5 dörtlük	11	döner	Marmara TV kanalında izleyicileri selamlama	K / Selamlama	Selamlama-lirik
434	3 dörtlük	15	döner	Gelen misafirleri selamlama	K / Selamlama	Selamlama-lirik
435	4 dörtlük	8	döner	Gelen misafirleri selamlama	K / Selamlama	Selamlama-lirik
436	5 dörtlük	8	döner	Sevgiliden haber almasından dolayı duyduğu mutluluk	K / Semai	Övme-lirik
437	5 dörtlük	8	döner	Ömrün tükenmesinden dolayı duyduğu üzüntü	K / Semai	Yakınma-lirik
438	5 dörtlük	8	döner	Sevgilinin güzelliğinin övülmesi	K / Semai	Övme-lirik
439	6 dörtlük	8	döner	Sorunlardan dolayı yaşadığı karamsarlık	K / Semai	Yakınma-lirik
440	3 dörtlük	8	döner	Yaratılanlardan ibret alma	K / Semai	Övme-lirik
441	4 dörtlük	8	döner	Allah'a yönelme duygusu	K / Semai	Övme-lirik
442	5 dörtlük	8	döner	Allah'a yönelme duygusu	K / Semai	Bilgilendirme-Övme-lirik
443	3 dörtlük	8	döner	Sorunlardan dolayı yaşadığı karamsarlık	K / Semai	Yakınma-lirik
444	3 dörtlük	8	döner	Bu dünyanın geçiciliği	K / Semai	Bilgilendirme-didaktik
445	6 dörtlük	8	döner	Ormanların önemi ve ağacın hayatımızdaki yeri	K / Semai	Övme-lirik
446	5 dörtlük	8	döner	Âşığın vasıfları	K / Semai	Övme-lirik
447	7 dörtlük	8	döner	Pasinler Savaşı'nda halkın yaşadıkları	K / Semai	Yakınma-lirik
448	3 dörtlük	8	döner	Allah aşkı	K / Semai	Övme-lirik
449	5 dörtlük	8	döner	Dünyanın geçiciliği	K / Semai	Bilgilendirme-didaktik
450	5 dörtlük	8	tek	Vurdum duymaz insanların hali	K / Semai	Taşlama-Satirik
451	5 dörtlük	8	döner	Değerlerine olan bağlılık	K / Semai	Bilgilendirme-lirik
452	10 dörtlük	8	tek	Evlatlarına öğütler	K / Semai	Öğütleme-didaktik
453	3 dörtlük	8	döner	İyi insanın vasıfları	K / Semai	Bilgilendirme-didaktik
454	3 dörtlük	8	döner	Allaha yönelme isteği	K / Semai	Öğütleme-didaktik
455	4 dörtlük	8	döner	Dünya hayatının insanları kör ettiği	K / Semai	Dertlenme-lirik
456	4 dörtlük	8	döner	Köy ve şehir düzeninin bozulması	K / Semai	Dertlenme-lirik
457	7 dörtlük	8	tek	Memleket özlemi, gurbetten şikayet	K / Semai	Dertlenme-lirik
458	6 dörtlük	8	tek	Güzelliklerin bozulmaması gerektiği	K / Semai	Öğütleme-lirik
459	5 dörtlük	8	döner	Kekliğe sesleniş	K / Semai	Dertlenme-lirik
460	5 dörtlük	8	döner	Allah aşkı yanma	K / Semai	Dertlenme-lirik
461	5 dörtlük	8	döner	Çaresiz insanların yaşadığı umutsuzluk	K / Semai	Yakınma-lirik
462	5 dörtlük	8	döner	Kendini bilmeyen gençlerin durumu	K / Semai	Taşlama-satirik
463	6 dörtlük	8	döner	Ömrün tükenmesinin verdiği üzüntü	K / Semai	Dertlenme-lirik
464	5 dörtlük	8	döner	Dünyanın faniliği	K / Semai	Bilgilendirme-

						didaktik
465	5 dörtlük	8	tek	Åık Mevlüt İhsanî'ye vg	K / Semai	vgleme-lirik
466	7 dörtlük	8	tek	Geçmie duyulan zlem	K / Semai	Yakınma-lirik
467	5 dörtlük	8	döner	Toplumdaki yanlışlıklara uymamak gerektiği	K / Semai	ğtleme-didaktik
468	5 dörtlük	8	döner	Misafirlik âdabı	K / Semai	ğtleme-didaktik
469	3 dörtlük	8	döner	Doğruluktan yana olmak gerektiği	K / Semai	Bilgilenirme-didaktik
470	5 dörtlük	8	tek	Dünyanın insan nefesine hoş gelmesi	K / Semai	Bilgilendirme-lirik
471	4 dörtlük	8	döner	Dünyanın faniliği	K / Semai	Taşlama-satirik
472	8 dörtlük	8	tek	İnsanlara dinî vazifelerini yerine getirmeleri konusunda uyarılar	K / Semai	ğtleme-lirik
473	4 dörtlük	8	döner	Bir olaydan dolayı duyduğu üzüntü	K / Semai	Dertlenme-lirik
474	8 dörtlük	8	döner	Türk ordusunun gücü ve etkinliği	K / Semai	vme-lirik
475	6 dörtlük	8	döner	Blble vg	K / Semai	vme-lirik
476	4 dörtlük	8	döner	Dünya değerleri	K / Semai	Bilgilendirme-didaktik
477	4 dörtlük	8	döner	Türk milletine vg	K / Semai	vme-lirik
478	5 dörtlük	8	döner	Allah aşkıyla dertlenme	K / Semai	Dertlenme-lirik
479	5 dörtlük	8	döner	Dünya hayatını boş geçirmemek gerektiği	K / Semai	Dertlenme-lirik
480	4 dörtlük	8	döner	Dinî ahlakî çıkarımlar	K / Semai	ğtleme-didaktik
481	5 dörtlük	8	döner	Dünya varının geçici olduğu ve kibirlenmemek gerektiği	K / Semai	ğtleme-didaktik
482	4 dörtlük	8	döner	Kendisiyle diğerlerini karşılaştırma	K / Semai	Taşlama-satirik
483	4 dörtlük	8	döner	İnsanlara muhtaç etmemesi için Allah'a yalvarma	K / Semai	Yakarma-lirik
484	4 dörtlük	8	döner	Sümmânî'ye vg	K / Semai	vg-lirik
485	7 dörtlük	8	döner	Vatana, millete, dine düşmanlık edenlere eleştiri	K / Semai	Taşlama-satirik
486	4 dörtlük	8	döner	Allah aşkıyla dertlenme	K / Semai	Yakınma-lirik
487	3 dörtlük	8	döner	Allah aşkıyla dertlenme	K / Semai	Yakınma-lirik
488	4 dörtlük	8	döner	Memleket zlemi	K / Semai	Yakınma-lirik
489	5 dörtlük	8	döner	Televizyonun toplum üzerindeki olumsuz etkisi	K / Semai	Taşlama-satirik
490	5 dörtlük	8	döner	Türk polisine vg	K / Semai	vg-lirik
491	3 dörtlük	8	tek	Nankör insanların eleştirilmesi	K / Semai	Taşlama-satirik
492	5 dörtlük	8	döner	Toplumdaki bozulmanın eleştirilmesi	K / Semai	Taşlama-satirik
493	7 dörtlük	8	tek	Cahilliğin toplumdaki bozulmaya sebep olması	K / Semai	Taşlama-satirik
494	3drtlk	8	döner	ömrün boş yere tükenmesi	K / Semai	Yakınma-lirik
495	5 dörtlük	8	döner	İnsanların hayal içinde yaşayıp gerçeklerin farkına varamamaları	K / Semai	Dertlenme-lirik
496	8 dörtlük	8	döner	Dünyanın faniliği	K / Semai	ğtleme-lirik
497	4 dörtlük	8	döner	Kaybettiklerinden duyduğu üzüntü	K / Semai	Yakınma-lirik
498	5 dörtlük	8	döner	Sevgiliden ayrılığın verdiği üzüntü	K / Semai	Yakınma-lirik
499	4 dörtlük	8	döner	Dinî ve ahlakî çıkarımlar	K / Semai	Dileme-lirik

500	6 dörtlük	8	döner	Batılı devletlerin ülkemiz üzerindeki olumsuz etkileri	K / Semai	Bilgilendirme yergi-didaktik
501	4 dörtlük	8	döner	Dünyanın faniliği	K / Semai	Yakınma-lirik
502	4 dörtlük	8	döner	Vatan, millet sevgisi	K / Semai	vme-lirik
503	4 dörtlük	11	döner	Sınıf farklılığının eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi- satirik
504	4 dörtlük	11	tek	İnsana kan bağı olanlardan başkasının faydasının olmayacağı	K / Taşlama	Yergi-satirik
505	8 dörtlük	11	tek	Toplumda zayıf olanların uğradığı haksızlıkların eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
506	4 dörtlük	11	döner	Kendi kusurunu görmeyen insanların eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
507	9 dörtlük	11	döner	Vatana, millete düşmanlık edenlerin eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
508	5 dörtlük	11	döner	Toplumdaki ahlakı bozulmanın eleştirisi	K / Taşlama	Yergi-satirik
509	5 dörtlük	11	döner	Toplumdaki dinî hassasiyetin kaybolması	K / Taşlama	Yergi-satirik
510	3 dörtlük	11	döner	Dinî hassasiyetten yoksun olanların eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
511	4 dörtlük	11	döner	Toplumdaki ahlakı bozulmanın eleştirisi	K / Taşlama	Yergi-satirik
512	8 dörtlük	11	döner	Toplumdaki geleneksel ideal kadın tipinin bozulması	K / Taşlama	Yergi-satirik
513	5 dörtlük	11	döner	Toplumdaki ahlakı bozulmanın eleştirisi	K / Taşlama	Yergi-satirik
514	6 dörtlük	11	döner	Rapor yazdırmak için gittiği hastanedeki bozuk düzenin eleştirilmesi		
515	5 dörtlük	11	döner	Toplum düzenindeki bozulmanın eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
516	8 dörtlük	11	döner	Cami önünde dostlarıyla otururken kaba densiz birinin onlara sataşmasının eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
517	4 dörtlük	11	döner	Toplumdaki ahlakı bozulmanın eleştirisi	K / Taşlama	ğtleme-yergi-satirik
518	4 dörtlük	11	döner	Gzn para hırsı bürüyen insanların eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
519	4 dörtlük	11	döner	Toplumdaki dinî ve ahlakı bozulma	K / Taşlama	Yergi-satirik
520	3 dörtlük	11	döner	Kötü insanların topluma kötülükleri	K / Taşlama	Yergi-satirik
521	3 dörtlük	11	döner	İnsanların peşin hükümlü olması	K / Taşlama	Yergi-satirik
522	5 dörtlük	11	döner	Toplumdaki ahlakı bozulmanın eleştirisi	K / Taşlama	Yergi-satirik
523	5 dörtlük	11	döner	Toplum düzenindeki bozulma	K / Taşlama	Yergi-satirik
524	8 dörtlük	11	döner	Siyasetçilerin köylüye vaat ettiği sözleri tutmamasının eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
525	5 dörtlük	11	döner	İnsanların ikiyüzlülüğünün eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
526	4 dörtlük	11	döner	Köylülerin yol, su gibi bir takım ihtiyaçlarının karşılanmaması nedeniyle yetkililerin eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
527	3 dörtlük	11	döner	Kötü niyetli insanların eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
528	5 dörtlük	11	döner	Toplumdaki ahlakı bozulmanın eleştirisi	K / Taşlama	Yergi-satirik
529	9 dörtlük	11	döner	İsrail'in Filistin'e yaptığı	K / Taşlama	Yergi-satirik

				zulmün eleştirilmesi		
530	5 dördlük	11	döner	Toplumdaki zorbaların eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
531	3 dördlük	11	döner	İnsanların dış görünüme göre değerlendirilmemesi gerektiği	K / Taşlama	Yergi-satirik
532	3 dördlük	11	döner	Aşığın şiirini çalan birine yaptığı eleştiri	K / Taşlama	Yergi-satirik
533	5 dördlük	11	döner	Toplum düzenindeki bozulma	K / Taşlama	Yergi-satirik
534	4 dördlük	11	döner	Toplumdaki kötü niyetli kişilerin eleştirisi	K / Taşlama	Yergi-satirik
535	4 dördlük	11	döner	Toplum düzenindeki bozulma	K / Taşlama	Yergi-satirik
536	3 dördlük	11	döner	Toplumdaki ahlakî bozulma	K / Taşlama	Yergi-satirik
537	5 dördlük	11	döner	Köylünün Cumhuriyetin ilanından önceki ve sonraki halinin karşılaştırılması	K / Taşlama	Yergi-satirik
538	6 dördlük	11	tek	İnsanların iki yüzölçümünün eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
539	4 dördlük	11	döner	Toplumdaki ahlakî bozulma	K / Taşlama	Yergi-satirik
540	4 dördlük	11	döner	Toplumdaki ahlakî bozulma	K / Taşlama	Yergi-satirik
541	5 dördlük	11	döner	Toplumdaki ahlakî bozulma	K / Taşlama	Yergi-satirik
542	3 dördlük	11	döner	İnsanlar arasındaki çatışmanın eleştirisi	K / Taşlama	Yergi-satirik
543	4 dördlük	11	döner	Toplumdaki ahlakî bozulma	K / Taşlama	Yergi-satirik
544	4 dördlük	11	döner	Toplumsal düzenin eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
545	3 dördlük	11	döner	Kendini bilmeyen insanların eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
546	4 dördlük	11	döner	Ormanlık alanların azlığının eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
547	9 dördlük	7	döner	Kendini bilmeyen gençlerin eleştirilmesi	K / Taşlama	Öğüt verme-Yergi-satirik
548	3 dördlük	11	döner	Şiire olan ilgisi ve şiirden anlamayanların eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
549	4 dördlük	11	döner	Cahilliğin eleştirilmesi	K / Taşlama	Yergi-satirik
550	6 beyit	15	döner	Felsefî çıkarımlar	Divan	Bilgilendirm-dikaktik
551	6 beyit	15	döner	Felsefî çıkarımlar	Divan	Bilgilendirm-dikaktik
552	3 dördlük	15	döner	Sevgiliye kavuşma isteği	Divan	Yakarma-lirik
553	6 beyit	15	döner	Dinî öğütlemeler	Divan	Öğütleme-dikaktik
554	3 dördlük	15	döner	Toplumsal düzen hakkında çıkarımlar	Divan	Bilgilendirm-dikaktik
555	5 dördlük	15	döner	Ahlakî öğütlemeler	Divan	Öğüt verme-dikaktik
556	3 dördlük	15	döner	Allah aşkı	Divan	Yakınma-lirik
557	3 dördlük	15	döner	Dünyanın geçiciliği	Divan	Bilgilendirm-dikaktik
558	3 dördlük	15	döner	Dünya sarhoşluğunun verdiği bilinçsizlik	Divan	Bilgilendirm-dikaktik
559	3 dördlük	15	döner	Toplumsal düzen hakkında çıkarımlar	Divan	Bilgilendirm-dikaktik
560	3 dördlük	15	döner	Sevgiliden ayrılığın verdiği üzüntü	Divan	Dertlenme-lirik
561	4 dördlük	15	döner	Ahlakî öğütlemeler	Divan	Öğüt verme-dikaktik
562	3 dördlük	15	döner	Allah'tan bağışlanma dileme	Divan	Yakarma-lirik
563	3 dördlük	15	döner	Aşığın övülmesi	Divan	Övgüleme-lirik
564	3 dördlük	15	döner	Ahlakî öğütlemeler	Divan	Öğüt verme-dikaktik
565	3 dördlük	15	döner	Dünyanın faniliği ve dünya hayatının boşa geçirilmemesi	Divan	Öğüt verme-dikaktik

				gerektiği		
566	4 dördlük	15	döner	Dünyanın faniliği üzerine Dinî çıkarımlar	Divan	Bilgilendirme- didaktik
567	5dördlük	15	döner	Dinî öğütlemeler	Divan	Bilgilendirme- didaktik
568	3 dördlük	15	döner	Allah'tan bağışlanma dileme	Divan	Yakarma-lirik
569	3 dördlük	15	döner	Ahlakî öğütlemeler	Divan	Öğüt verme- dikaktik
570	dördlük	15	döner	Allah'tan bağışlanma dileme	Divan	Yakarma-lirik
571	3 dördlük	15	döner	Toplum düzeninin bozulması sebebiyle Allah'tan yardım dileme	Divan	Yakarma-lirik
572	5 dördlük	15	döner	Allah'a kavuşma isteği	Divan	Yakarma-lirik
573	3 dördlük	15	döner	Dinî ve ahlakî öğütlemeler	Divan	Öğüt verme- dikaktik
574	3 dördlük	15	döner	Allah'tan bağışlanma dileme	Divan	Yakarma-lirik
575	3 dördlük	15	döner	Allah'tan bağışlanma dileme	Divan	Yakarma-lirik
576	3 dördlük	15	döner	Sümmanî şenliklerinden dolayı duyduğu mutluluk	Divan	Övgüleme- lirik
577	3 dördlük	15	döner	Allah aşkı	Divan	Yakınma-lirik
578	4 dördlük	15	döner	Allah aşkı	Divan	Yakınma-lirik
579	4 dördlük	15	döner	Sıkıntılarına Allah'tan çare dileme	Divan	Yakarma-lirik
580	3 dördlük	15	döner	Dinî ve ahlakî çıkarımlar	Divan	Bilgilendirme- didaktik
581	3 dördlük	15	döner	Allah aşkı	Divan	Yakınma-lirik
582	4 dördlük	15	döner	Dinî öğütlemeler	Divan	Öğüt verme- lirik
583	4 dördlük	11	döner	Dinî öğütlemeler	Lebdeğmez	Öğüt verme- lirik
584	3 dördlük	11	döner	Toplumsal, ahlakî öğütlemeler	Lebdeğmez	Öğüt verme- lirik
585	5 dördlük	11	döner	Dinî ve ahlakî öğütlemeler	Lebdeğmez	Öğüt verme- lirik
586	3 bent	16	döner	Dinî ve ahlakî çıkarımlar	Lebdeğmez	Bilgilendirme- didaktik
587	3 dördlük	16	döner	Dinî ve ahlakî çıkarımlar	Lebdeğmez	Bilgilendirme- didaktik
588	5 dördlük	11	döner	Dinî ve ahlakî çıkarımlar	Lebdeğmez	Bilgilendirme- didaktik
589	3 dördlük	11	döner	“Şin” harfi, dinî çıkarımlar	Muamma	Bilgilendirme- didaktik
590	dördlük	11	döner	“Şin” harfi, dinî çıkarımlar	Muamma	Bilgilendirme- didaktik
591	3 dördlük	11	döner	“Güneş”in vasıfları	Muamma	Bilgilendirme- didaktik
592	3 bent	16	döner	Erzurum'un tanıtılması	Muhammes	Bilgilendirme- didaktik
593	4 bent	16	döner	Dinî ve ahlakî çıkarımlar	Muhammes	Bilgilendirme- didaktik
594	3 bent	16	döner	Felsefî çıkarımlar	Muhammes	Bilgilendirme- didaktik
595	6 beyit	13 +5	döner	Allah aşkı	Müstezat / Lebdeğmez	Dertlenme- lirik
596	6 beyit	13 +5	döner	Dinî ve ahlakî öğütler	Müstezat	Öğüt verme- lirik
597	6 beyit	13 +5	döner	Yar yoluna revan olanlar	Müstezat	Dertlenme- lirik
598	6 beyit	13 +5	döner	Hız. Muhammed'e duyulan sevgi	Müstezat	Dertlenme- lirik
599	10 beyit	13 +5	döner	Sümmânîoğlu'nun hayatı ve bağışlanma isteği	Müstezat	Bilgilendirme- dileme- didaktik

600	6 beyit	13 +5	döner	Allah aşkı	Müstezat	Dertlenme- lilik
601	3 dörtlük	16	döner	Allah aşkı	Satranç	Dertlenme- lilik
602	4 dörtlük	16	döner	Allah aşkı	Satranç	Dertlenme- lilik
603	3 dörtlük	20	döner	Allah aşkı	Satranç	Dertlenme- lilik
604	3 dörtlük	20	döner	Allah aşkı	Satranç	Dertlenme- lilik
605	3 dörtlük	16	döner	Allaha yönelenlerin mutluluğa ereceği	Semaî	Bilgilendirme- didaktik
606	4 bent	16	tek	Dünyanın faniliği	Semaî	Öğüt verme- didaktik
607	3 bent	16	tek	Dünyanın yaratılışı ve Sümmânîoğlu'nun dünyaya gelişi	Semaî	Bilgilendirme- didaktik
608	5 dörtlük	16	döner	Bu dünyanın zevkine aldanmış olanlara Dinî ve ahlakî öğütler	Semaî / Mektup şiir	Dertlenme- lilik
609	4 dörtlük	16	döner altıkafiye	Dinî öğütlemeler	Semaî	Öğüt verme- didaktik
610	3 dörtlük	16	Döner dörtkafiye	Dinî öğütlemeler	Semaî	Öğüt verme- didaktik
611	3 bent	16	döner	Dinî öğütlemeler	Semaî	Öğüt verme- didaktik
612	4 bent	16	döner	Dinî çıkarımlar	Semaî	Bilgilendirme- didaktik
613	1 bent	14	döner	Toplumsal çıkarımlar	Sicilleme	Bilgilendirme- didaktik
614	1 bent	14	döner	Dinî ve ahlakî öğütler	Sicilleme	Öğüt verme- didaktik
615	1 bent	14	döner	Dinî ve ahlakî öğütler	Sicilleme	Öğüt verme- didaktik
616	5 bent	11	tek	Dünyanın faniliği	Yedekli şiir	Bilgilendirme- didaktik
617	7 bent	11	tek	Bayramların güzellikleri	Yedekli şiir	Öğüt verme- didaktik
618	6 bent	11	döner	Sevgilinin güzelliği ve ona duyulan muhabbet	Yedekli şiir	Övgüleme- lilik
619	7 bent	11	tek	Soğanlı Dağı'nda askerlerin donarak şehit olması	Yedekli şiir	Öğüt verme- didaktik
620	5 bent	11	tek	Çocuğuna ailesinden uzaklaşmaması için öğütleme	Yedekli şiir	Öğüt verme- didaktik
621	7 bent	8	döner	Gurbetin zorlukları ve memleket özlemi	Yedekli şiir	Dertlenme- lilik
622	5 bent	14	döner	Kurtuluş Savaşı yıllarında milletimizin verdiği mücadele	Yedekli şiir	Bilgilendirme- didaktik
623	5 bent	11	döner	Sevgilinin güzelliğinin övlmesi	Yedekli şiir	Övgüleme- lilik
624	14 dörtlük	7	döner	Sevgilinin güzelliği, sevgiliden ayrılık, tabiat güzellikleri	Mani / Cinaslı Mani	Övme- bilgilendirme- lilik -didaktik
625	10 dörtlük	11	döner	Hasan Günvenç ile Sümmânîoğlu karşılaşması	Karşılaşma / Değişme	Fikirleşme- didaktik
626	10 dörtlük	11	döner	Hasan Günvenç ile Sümmânîoğlu karşılaşması	Karşılaşma / Değişme	Fikirleşme- didaktik
627	6 dörtlük	11	döner	Hasan Günvenç ile Sümmânîoğlu karşılaşması	Karşılaşma / Atışma	Yergi-satirik
628	10 /8 dörtlük	11 / 8	döner	Hasan Günvenç ile Sümmânîoğlu karşılaşması	Karşılaşma / Değişme - Bağlama	Fikirleşme- Yergi-satirik
629	6 dörtlük	15	döner	Divanî ile Sümmânîoğlu karşılığı	Karşılaşma / Değişme	Fikirleşme

630	8 dörtlük	8	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
631	6 dörtlük	15	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Bağlama	Fikirleme
632	6/8 dörtlük	15 11	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime- Bağlama	Fikirleme
633	6 dörtlük	11	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
634	8 dörtlük	8	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	vgleme- lirik
635	6 dörtlük	11	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
636	8 dörtlük	11	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
637	6 dörtlük	15	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
638	8 dörtlük	11	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Atıma	Yergi-Satirik
639	6 dörtlük	11	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Atıma	Yergi-Satirik
640	6 dörtlük	11	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Bağlama	Fikirleme
641	10 dörtlük	8	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
642	10 dörtlük	11	tek	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Bağlama	Fikirleme
643	8/6drtlk	11 /8	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
644	6 dörtlük	11	döner	Divan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
645	10 dörtlük	11	döner	Necip ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
646	14 dörtlük	11	döner	lham ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
647	7 dörtlük	11	döner	Kemal Tanrıverdi ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
648	8 dörtlük	11	döner	Zülküf zer ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
649	11drtlk	11	döner	Fuat Çerkezoğlu ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
650	8 dörtlük	11	döner	Fuat Çerkezoğlu ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
651	6 dörtlük	11	döner	Nuri ırağı ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
652	12 dörtlük	11	döner	Rahmanî-Erganî-Torun-Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
653	10 dörtlük	11	döner	Oğuz Bayhan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
654	6 dörtlük	11	döner	Turgut Günay ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
655	10 dörtlük	11	döner	N.Torun- R.Alyansoğlu-.Talıova-Y.enlik-Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Selamlama
656	6 dörtlük	11	döner	eref Talıova ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
657	6 dörtlük	11	döner	Feymanî ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Atıma	Yerme-satirik
658	10 dörtlük	11	döner	Sümmanî ile Sümmânîoğlu karılaması	Nazire	Fikirleme
659	8 dörtlük	11	döner	Gilanlı Ayhan ile Sümmânîoğlu karılaması	Karılama / Deyime	Fikirleme
660	12 dörtlük	11	döner	Songül Mahperi Irmak ile	Karılama /	Fikirleme

				Sümmânîoğlu karşılaşması	Değişme	
661	5 dörtlük	11	döner	Eşinin ölümü üzerine yaşadığı üzüntü	K / Güzelleme	Yas tutma-lirik
662	6 dörtlük	8	döner	Torunu Yaren'e övgü	K / Övgüleme	Övgü-lirik
663	5 dörtlük	11	döner	Torunu Abdulsamet'e öğütleme	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
664	6 dörtlük	11	döner	Torunu Rümeysa'ya öğütleme	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
665	5 dörtlük	11	döner	Torunu Ömerül Faruk'a öğütleme	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
666	5 dörtlük	11	döner	Torunu Betül'e övgü	K / Övgüleme	Övgü-lirik
667	6 dörtlük	11	döner	Torunu Oğuz Kağan'a övgü	K / Övgüleme	Övgü-lirik
668	6 dörtlük	11	döner	Torunu İbrahim Musap'a övgü	K / Övgüleme	Övgü-lirik
669	7 dörtlük	8	döner	Torunu Elif Naz'a övgü	K / Övgüleme	Övgü-lirik
670	5 dörtlük	11	döner	Torunu Serhat'a öğütleme	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
671	5 dörtlük	11	döner	Torunu Edanur'a övgü	K / Övgüleme	Övgü-lirik
672	6 dörtlük	11	tek	Torunu Abdullah'a öğütleme	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
673	6 dörtlük	11	tek	Torunu Ertuğrul'a öğütleme	K / Öğütleme	Öğüt verme-didaktik
674	6 bent	14	döner	Torunu Filiz'in doğumunu anlatan öyküleme	Yedekli şiir	Övgü-lirik
675	4 dörtlük	11	döner	Doktoru Mehmet Söylemez'den ablasının hastalığına çare bulmasını istemesi ve Mehmet Söylemez'in cevabı	K / Öğütleme-Mektup şiir	Yakarma-lirik
676	4 dörtlük	11	döner	Adana'nın Kozan ilçesindeki arkadaşına yazdığı, memleketini anlatan şiir	K / Mektup şiir	Bilgilendirme-didaktik
677	5 dörtlük	11	döner	Arkadaşı Yusuf Yaylacı'nın mektubuna cevap. Hemşerisi Yusuf Yaylacı'ya özlemini dile getirmekte	K / Hasretleme-Mektup şiir	Yakınma-lirik
678	7 dörtlük	11	döner	Almanya'daki Fehmi Albayrak isimli arkadaşına ahvalini anlatmakta	K / Dertlenme-Mektup şiir	Yakınma-lirik
679	5 dörtlük	11	döner	Aşık bir annenin ağzından askerdeki oğluna özlemini anlatmakta	K / Hasretleme-Mektup şiir	Yakınma-lirik
680	6 dörtlük	11	döner	Aşık bir annenin ağzından askerdeki oğluna özlemini anlatmakta	K / Hasretleme-Mektup şiir	Yakınma-lirik
681	7 dörtlük	11	döner	Aşığın Şeref Taşhova'ya yazdığı mektup şiiri ve cevabı	K / Hasretleme-Mektup şiir	Yakınma-lirik
682	8 dörtlük	11	döner	Antalya Serik ilçesinden birinin Ali ismindeki akrabasına özlemini dile getirmesi	K / Hasretleme-Mektup şiir	Yakınma-lirik
683	5 dörtlük	11	döner	Adana'nın Kozan ilçesindeki arkadaşına ve gençlik yıllarına özlemi dile getirmekte	K / Hasretleme-Mektup şiir	Yakınma-lirik
684	5 dörtlük	11	döner	Askerdeki oğluna hasretini dile getirmekte	K / Hasretleme-Mektup şiir	Öğütleme-lirik
685	3 dörtlük	11	döner	Yurt dışında yaşayan arkadaşı Fehmi Bey'in mektubuna cevap olarak halini arz etmekte	K / Bilgilendirme-Mektup şiir	Bilgilendirme-lirik
686	3 dörtlük	11	döner	Ozan Arif'in yazdığı mektuba cevap olarak özlemini dile getirmekte	K / Hasretleme-Mektup şiir	Dertlenme-lirik

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞİİRLERİNİN ÖZELLİKLERİ

3. 1. Şiirlerin Muhteva Özellikleri

Sümmânîoğlu'nun tespit edebildiğimiz 686 şiiri vardır. Şiirleri arasında güzelleme, semai, taşlama, öğütleme, tasavvufi şiirler gibi türlerin diğer şiirlere göre çok fazla tercih edildiğini gördük.

Sümmânîoğlu'nun şiirlerinde aşk, gurbet, ölüm, vatan, millet, tasavvuf, nasihat gibi çeşitli temaları işlemiştir. Şiirleri arasında 100 şiirden oluşan **öğütlemeleri** (308-407) diğer türlerin hepsinden fazla tercih edilmiştir. Âşık yaşının verdiği olgunlukla çocuklarına, torunlarına, çevresindeki insanlara, bütün gençlere, öğrencilere, bu vatanın evladı olan bütün insanlara uyarılarda bulunup öğütler vermektedir. Âşık öğütlemelerinde toplumda gördüğü hataları, edindiği tecrübeleri dile getirmiştir. Bu şiirlerinde vatan sevgisi, ilmin önemi, evlilik ve eş seçimi, bu dünyanın geçiciliği, kötü arkadaş ve kötü insanların aldatıcılığı, tedbirli olmak, çalışkanlık, yardıma muhtaçlara yardım etme, helal kazanç, dini vecibeleri yerine getirme, misafir ağırlama, anne-babaya itaat, ailenin önemi, elinde olana şükretme, güzel huylu olma, savurganlık konularında öğütlemelerde bulunmaktadır. Bütün öğütlemelerini burada vermemiz mümkün değil ama birkaç örnek vermeden geçemeyiz.

Sümmânîoğlu bir şiirinde:

“Türkoğlu yurduna sokma talanı

Öldürsen de yazık ölsen de yazık

Bir gonca misali üreten bostanı

Yoldursan da yazık yolsan da yazık” diyerek, bütün Türk milletine barış içinde yaşamak gerektiği öğüdünü vermektedir.

“Yavrum nasihatım koy kulağına

Şehirli periye aklın çaldırma

Düşer çıkamasın el batağına

Her durgun gördüğün suya daldırma” Yine Sümmânîoğlu’nun bir şiirinden aldığımız bir dörtlükte âşık, oğluna evlilik konusunda öğüt vermekte. Âşık aslında oğluna söylerken bütün gençlere bu nasihati vermektedir.

*“Vakitsiz birisi gelse kapına
Geleni incelene ey dikkat eyle
Kocan evde yok gelen er ise
Evin girmesini mazeret söyle”*

*“Belli bir misafır gelirse eve
Tarif et yerini geçsin sedire
Erkekse haber ver bulunsun beyin
Onunla başlasın gönül hatıra*

*Gelen kadın ise beyin girmesin
Bir hoş geldin desin bir şey sormasın
Misafır genç ise selam vermesin”
Pir ise bir selam bir hatır sora” Âşık bu öğütlemesinde misafır olma ve misafır ağırlama adabını öğütlemiştir.*

*“İlimsiz varlığın kıymeti olmaz
Cevher bile kendi pahasın bulmaz
İlimsiz şaşanlar yoluna gelmez
Asıl nasihati ilimde buldum”*

*“Sana bir sözüm var liseli gardaş
Hakk’ı hakikati ilimde ara
Okulu bir dünya bil, ilmi güneş
Her türlü sanatı ilimde ara”*Bu dörtlükte ilmin insan için hayati önemi olduğu vurgulanmaktadır.

“Babayı anayı olur olmaza

Bir düşünün yormak yersiz olmaz mı

İster lüzum etsin ister garaza

Çilede yoğurmak yersiz olmaz mı” Anne, baba hakkı ödenmez. Âşık bu dörtlükte toplumda gördüğü anne –babaya karşı davranışlar konusunda bizi düşünmeye davet ediyor.

“Evvel ışın planını çizelim

Yurdumuzu adım adım gezelim

Fabrika yapalım maden süzelim

Meşakkate hız verelim abeyler” Bu dörtlükte âşık ülkenin gelişmesi, ilerlemesi konusundaki fikirlerini dile getiriyor.

“Bir sözüm var gönül söyleyem sana

Çokta çok büyüme tuşlayan olur

Sakın gülme yoldan düşen şaşkına

Sonra başın gelir taşılayan olur” Bu öğütlemesini kendi şahsı üzerinden bütün insanlara yapıyor.

“Maksadımız Haktan hakkı ayırmak

Bilmeyene bu ahvali duyurmak

Düşen kaldırmak açığı doyurmak

Budur başta gelen konumuz bizim” Âşık adaleti hayat düsturu kabul ettiğini bu öğütlemesinde dile getiriyor.

“Helal kazancına yapma talanı

Fırsat elden çıkar göremezsın ha!

Düz diye yutturma yanlış olanı

Sonra hesabını veremezsin ha!” Âşık helal kazanmak gerektiğini, yanlışla sapmamak gerektiğini söylüyor. Bu hesabın mahşerde görüleceğini ifade ediyor.

*“Yıllar yılı yandık aşk ocağında
Tuğumuz bize yeter Divanî
Gâhî boşa doğru bazı hedefe
Attığımız bize yeter Divanî*

*Rüzgâr vurdu engin engin eridik
Sanmayın ki bu sevdadan farıdık
Dost uğruna yüz üstüne yürüdük*

Gittiğimiz bize yeter Divanî” Bu şiirinde ise kendi meslektaşları olan Divanî’nin şahsında bu geleneğe mensup şairlere öğütler vermektedir.

Sümmânîoğlu’nun şiirleri arasında dikkat çeken bir başka tür de **taşlamalarıdır**. Âşığın 47 taşlama türünde şiiri vardır. Taşlamalarında (503-549) toplumda gördüğü eksiklik ve aksaklıkları dile getirmiştir. Örf, adet, gelenek görenekteki bozulmayı, siyasetçileri, insanların çıkarları uğruna değişmelerini, ülkeler arası yaşanan haksızlığı, cahilliği eleştiriyor.

*“Çatma ağalara suçlarlar seni
Ceviz koltuk serbest nutuk onların
Yat uyu uyanma sıkılır canı*

Her türlü ahvale yetik onların” Toplumda mevki sahibi olanların güçlü olduklarını ve genelde söz söyleme hakkının onlarda olduğunu ifade ederek bu durumu eleştiriyor.

*“Birçok mutfak kaynıyorsa
Sofu zurna dinliyorsa
Genç ihtiyar oynuyorsa*

Godamanın düğünüdür” Bu şiirinde toplumun zengin düğünlerinin bolluk içinde olduğunu ve insanların zengin insanlara yaranmak için hayat tarzlarından ödün verdiklerini dile getiriyor.

*“Hani nerde kaldı halis soylumuz
Hani şimdi deyin Tuna boylumuz*

*Hani eski şehirlimiz köylümüz
Huyumuzu sırayınan değıştik*

*Hani dar günlerde beraber idik
Hani kardeş idik hani var idik
Hani yaman günde dosta yâr idik
Dostluğumuz parayınan değıştik*

*Neden olduk şunun bunun esiri
Kimse kendisinin de görmez kusuru
Düzelmiyor elimizin nasırı
Sırtımızı kirayınan değıştik*

*Sümmânîoğlu derk ki örf adet vardı
Edepti erkândı iffetti ardı
Büyük konuşurken küçük dinlerdi
Töremizi fireyinen değıştik”*

*“Bilmem ki ne zaman dünyanın sonu
Sapıklığa döndü milletin yönü
Başında çarşafı yok kışında donu
Bakkaldan mı almış terbiyeye bak”* Bu taşlamada toplumdaki bozulmayı her yönüyle dile getiriyor.

*“Rapor yazdırmaya kuyruğa girdim
Bekledim olmadı, baktım olmadı
İki saat vezne önünde durdum
Çıkmadım olmadı, çıktım olmadı”* Bu dörtlükte kurumlardaki iş yoğunluğun insanlara verdiği sıkıntıyı dile getiriyor.

*“Bir cami önünde koca yatakta
Bir lenk hımar geldi parladı durdu*

*Altımızda yaralı bir çürük tahta
O benimdir dedi dırladı durdu*

*Kuduz keple karşı duran olmadı
Onun gibi bir kuduran olmadı
Kafasına yular vuran olmadı*

Kara katır gibi hırladı durdu” Bu şiirinde cami önünde otururken kaba saba bir adamın davranışını eleştirerek toplumdaki şiddete dikkat çekiyor.

*“Bizim beyler hoşgörülü yaz demiş
Yıkılan ocağı hoş mu görelim
Yapılan hakaret daha az demiş
Şerefsiz alçağı hoş mu görelim*

*Hiç görmemiş gibi bütün cihanda
Bir eli tetikte birisi kanda
Kamu göz önünde kahbe Yunan’da*

Yıkılan sancağı hoş mu görelim” Bu taşlamasında ise ülkemize düşmanlık edenleri eleştirerek yapılanın hoş görülemeyeceğini dile getirmiştir.

*“Dört yılda bir köyümüzü gezdiniz
Yoksulun nabzına şerbet ezdiniz
Köprü, çeşme sigaraya yazdınız
Sorunca çöplükte külüm diyemez*

*Kilit vurup saf köylünün ağzına
Zam yaptınız lambamızın gazına
Yön verdiniz fakirliğin hızına*

Gerçeklik ileri gelim diyemez” Bu taşlamasında propaganda için Samikale köyüne gelen bir siyasetçiyi eleştiriyor.

*“Bir avuç Yahudi meydana çıktı
Filistini gark eyledi tufana*

*Kurşunu masumlar beynine sıktı
Acımadı bunca sabi sübyana*

*Soykırım için bir savaş açtı
Filistin’de ölen binleri geçti
Yamyamlar kudurdu her yana taşı*

Ettikleri kalacak mı yanına” Bu dörtlüklerde ise taşlamasını uluslar arası boyuta taşıyor. Yahudilerin Müslümanlara ettiği eziyeti, eleştiriyor.

Sümmânîoğlu **güzelleme** (227-288) türünde 61 şiiri vardır. Bu şiirlerinde, aşk, sevgi, vatan sevgisi, tabiat sevgisi, insan sevgisi, aile sevgisi gibi konuları işlemiştir.

*“Sevdan mihenk oldu öte geçemem
Karıştırsam hurilerden seçemem
Nazlım güzelliğin paha biçemem
Dünyada nadide gökçekler gibi”*

*“Goncadan naziktir güzelin huyu
Huriden melekten uzanmış soyu
Hatıraları yaşar asırlar boyu
Güzellerin tezleri de güzeldir”*

*“Hoyrat ok atmasın gül yüzlü yâre
Duvağa dokunur tülü zedeler
Yanılıp esmesin deyin rüzgâra*

Yanağa dokunur alı zedeler” Bu şiirlerinde sevgiliye duyulan özlem, güzele ve güzelliğe bakış açısı diye getirilmiştir.

*Uyandı tabiat bir bahar ayı
Kar suları çağlamaya başladı
Ana kuşlar boş koymuştu yuvayı*

Şimdi döndü çığırışmaya başladı” Onun tabiatla ilgili şiirlerinden çiçek, ağaç, dağ, güneş, ay, yıldız, gibi tabiat unsurları yer almıştır. Gökteki güneşten yerdeki güvercine kadar her şey konu olarak işlenmiştir.

Sümmânîoğlu’nun şiirleri arasında dikkat çeken türlerden biri de **ağıtlardır**.(47-59) Sümmânîoğlu başta eşine, dedesi Sümmanî’ye, amcasının oğlu Nusret Torûnî’ye, Reyhanî’ye yazdığı ağıtları vardır. Bunun yanı sıra çevresinde olup biten üzücü olayları da ağıtlarında dile getirmiştir.

“Bir düş gördüm tabiri yok dediler

Yaman düşün iyiye yoran ağlasın

Derdimi eylemez, dağlar vadiler

Efkârım ne diye soran ağlasın” Bu ağıtını köylerinde bir genç kızın intihar etmesi üzerine yazmıştır.

“Yar olan yarına hıyanet etmez

Tuttuğun inattan geri dön zalim

Daha bundan fazla meşagat olmaz

Sözüme kulak ver, geri dön zalim” Bu şiiri de eşini ve çocuklarını terk eden bir kişiye karısının ağzından yazılmış bir ağıttır.

“Bin dokuz yüz altmış dokuz senesi

Üzüldü dünyadan eli Vahdet’in

Kara imiş talihinin sayfası

Kara bağı hicran oldu Vahdet’in

Sevgilim var diye dilde anmadan

Meşakkatten muradına dönmeden

Bülbül olup gül dalına konmadan

Soldu açılmadan gülü Vahdet’in” Bu ağıtta yine sevdiğine kavuşamayan Vahdet’in hüznü hikâyesini aktarmaktadır.

“Soma faciası yürekler yaktı

Nice ocaklara şivan bıraktı

Yıkıldı yuvası sarayı taktı

Bu afeti duyan her can ağlıyor” Âşık yine toplumu derinden etkileyen Soma faciasından duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Âşıklar toplumda olup bitenlere kayıtsız kalamaz. Onları söz söylemeye yöneltten, olayların onlarda uyandırdığı duygulardır.

“Baba Sümmânî’imiz bir ulu çınar

Nusret’te dallarından biriydi

Onu seven dostlar, rahmetle anar

Yalan dünya Torûnî da var idi” Amcasının oğlu Torûnî’nin ölümünden duyduğu acıyı bu şiiriyle dile getirmiştir. Torûnî’nin ölümü üzerine yazdığı üç ağıtı vardır.

“Dostun haznesini ziyaret kıldım

Sazını duvara asmış Reyhanî

Yerini boş gördüm gam ile daldım

Bu âlemden ilgi kesmiş Reyhanî” Yine bir ağıtında Reyhanî’nin ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir.

Sümmânîoğlu şiirleri arasında **dini-tasavvufi** konulu şiirler (160-226) önemli bir yer tutmaktadır. Bu türde 67 şiiri vardır. Bu şiirlerinde Allah sevgisi, peygamber sevgisi, din ulularına duyulan sevgi, dile getirilmektedir. Şiirlerinde Allaha kavuşma isteği, bu dünyanın geçiciliği, bağışlanma isteği, dinî öğretiler konu edinilmektedir.

“Gel gönül ayrılma hakkın emrinden

Dert derman için Allah’a yönel

Kısmet almak için dünya varından

Kolay imkân için Allah’a yönel”

“Gece gündüz çağırırım Allah’ı

Yaradanın birliğine çok şükür

Sayılsız nimetler verdi ya dahi

Keremine varlığına çok şükür” Bu şiirinde Allah’ın varlığına ve birliğine şükrettiği görülüyor. Âşık kendi üzerinden bütün insanlığa sesleniyor. Kurtuluşun Allah’a yönelmekte olduğunu söylüyor. Allaha yönelen insanın bu dünyadaki sıkıntılarının tükeneyeceğini ifade ediyor.

“Sen noksanın noksan senin içinde

Sıyrılmak istersen Kuran’a sarıl

İhlâs senin sen ihlâsın gücünde

Görölmek istersen Kuran’a sarıl” İnsanların eksikliklerini gidermek için Kuran-ı Kerimi rehber edinmeleri gerektiğini vurguluyor.

“Canım sana feda nuru Muhammed

Ayımda, yılımda, günüimde, sevgin

Mevla’m seni kılmış âleme rahmet

Duygu düşüncemde, anımda sevgin” Bu şiirinde peygambere duyduğu muhabbeti dile getiriyor. Onu ve onun sünnetlerini hayatının her anında yaşamına yansıttığını söylemektedir.

“Dörttür yeryüzünün Zühre yıldızı

Ebubekir, Ömer, Osman, Murtezâ

İnsanlık onlarda yıldırım hızı

Ebubekir, Ömer, Osman, Murtezâ” Din ulularına verdiği değeri bu şiirinde dile getirmiştir.

“Affi için Hakk’a yalvarır kullar

Gözetir divanı kadir gecesi

Seherde ya vedüt çağıran diller

Zikreder Yezdan’ı Kadir gecesi “ Âşık İslam dininin kutsal saydığı Kadir Gecesi, Berat Kandili gibi gecelere değinmeden geçmiyor. Bu gecelerin önemini ve güzelliklerini şiirine yansıtıyor.

“Tabiat namesi ezel baharın

Her can okudukça hu Mevla diyor

Çimenin çiçeğin gül goncaların

Dalı şakıdıkça hu Mevla diyor” Âşık, Allah’ın tabiattaki sanatkârlığına dikkat çekerek, her şeyin Allah’ı zikrettiğini ifade ediyor. Bu konuda Sümmânîoğlu şöyle diyor: “İşte âşığın ilham kaynağı sular, rüzgârlar, güller, bülbüller. Kısacası tabiat bir kitaptır. Onu okuyup, anlayıp değerlendirmek lazım. ”

Âşığın şiirleri arasında **alkışlamalar** da (60-72) önemli bir yere sahiptir. Alkışlamalarında öncelikle kendisi ve yakınları için Allah'tan af dilemektedir. Kendisi, aile efradı ve bütün insanlar için hidayet, sağlık, huzur dilemektedir.

*“İlahi, Yarabbi affeyle bizi
Devralan gün, ayın, yılın aşkına
Lütfüne bağışla günahımızı
Akan suyun esen yelin aşkına”*

*“Mevla'm başkasına eyleme muhtaç
İllallah adına sığınıyorum
Cümle dertililere sen eyle ilaç*

Bol merhametine sığınıyorum” Âşık bu dörtlüklerinde öncelikle Allah'tan af dilemektedir. Bunu dilerken de su, rüzgâr, gün, ay, yıl gibi ifadeler kullanarak Allah'ın yarattıklarını vesile kılmak istiyor. Âşığın diğer dörtlükteki duası da bu dünyada başkasına muhtaç olmamaktır. Allah merhametlidir ve bağışlayıcıdır. Âşık bu bilinçle dua ediyor.

*“Kadir Mevla'm etme nefsin esiri
Dileğim erliğin özü olsaydım
Başkasında aramayalım kusuru
İnsanlığın gerçek yüzü olsaydım*

*Madde beni ayrı koyar manadan
Sanki rakip oluşturur fenadan
Günahsızdım doğar iken anadan*

İsterdim o günkü kuzu olsaydım” Âşık bu dörtlüklerde de nefsine yenik düşmemek için Allah'tan yardım istiyor. Maddenin, bu dünyanın kendisini mânâdan uzaklaştırmak istediğini ve bundan yine Allaha sığındığını ifade ediyor. Doğduğu günkü gibi günahsız olmayı istiyor.

*“Mevlam göster sevdiğimin yüzünü
Ya o yâri getir ya beni götür*

*Hasretim görmeye bir çift gözünü
Ya o yarı getir ya beni götür*

*“Dünyada murada erişmemize
Seher yeli sen gir duruşmamıza
Bir münasip yerde görüşmemize*

Ya o yarı getir ya beni götür” Âşık bu şiirinde Allah’tan sevdiğine kavuşmayı diler. Bu şiirde aynı zamanda hasretleme de vardır. Âşık sevdiğine kavuşmayı dilerken seher yelini de bir vatsa olarak görüyor.

*“Şifa için Mevla’m kapına geldim
Senden başka çalacağım kapı yok
Sevdiğin aşkına kapıda kaldım
Senden başka çalacağım kapı yok*

*Sevdiklerin kimler ise hepsi
Sana bağlı Lokmanların yapısı
Sendedir merhamet şifa kapısı*

Senden başka çalacağım kapı yok” Âşık bu şiirinde de Allah’tan şifa diliyor.

Sümmânîoğlu’nun **hasretleme** türünde (288-297) yazdığı şiirlerde eşine, ailesine, köyüne, gençliğine duyduğu özlemi dile getiriyor. Bu hasretlemeler içinde en çok göze çarpan ise eşine duyduğu özlemdir.

*“Gözlerimi diktim yüksek dağlara
Hasretle beklerim yar gelir diye
Hazan değdi benzettiğim bağlara
Gün güne eklerim yar gelir diye”*

*“Canan bilir Sümmanoğlu’n halini
Felek eğdi doğrultamaz belini
Bir daha göreyim gül cemalini*

Seher yeli beni yâre al götür” Âşık bu dörtlükte eşine duyduğu özlemi diye getiriyor.

“Cennet kokan bahar yazımız vardı

Ördeğimiz vardı, kazımız vardı

Koyunumuz vardı, kuzumuz vardı

Ben köylüyüm unutamam köyümü” Âşık atmış beş sene yaşadığı köyünü unutamamıştır. Köyüne duyduğu özlemi birçok şiirinde dile getirmiştir.

Sümmânîoğlu, şiirleri arasında **destanlar** da (127-159) önemli bir yer tutmaktadır. Sümmânîoğlu’n yazdığı 37 destan tespit ettik. Bu destanlarda (123) Bayburt, (135, 141, 146) Bursa, (137, 142) Erzurum, (134) Kars, (127, 128, 129, 130, 131, 132,) Çanakkale, (139) Muğrul, (148) Oltu, (158)Samikale köyü yer almıştır. Çanakkale’de milletimizin verdiği mücadele önemli bir yer tutmaktadır. (140) Anadolu’nun tarihi, (136) Erzincan depremini, (124, 125, 126, 138, 147) Narman’ın kurtuluşunu ve (133) Soğanlı Dağı’nı anlattığı destanları vardır. Sümmânîoğlu’nun bu şiirleri arasında (154, 155, 156) Sümmanî’yi anlatan 3 destanı vardır. (150, 151, 152, 153, 159) Geçmişte yaşamış ve kendi zamanında yaşayan âşıkların konu edinildiği 5 şairnamesi vardır.(158) Din ulularını anlattığı 34 dörtlükten oluşan ve kendisinin en uzun destanı olan 1 şiiri vardır. (149) Hayatını anlattığı 1 yaşnamesi vardır. (143, 144) Türkiye’yi ve şehirleri anlattığı 2 ve (145)Türkistan’ı anlattığı bir destanı yer almaktadır. Destanlarında genellikle dörtlük nazım birimini kullandığı gibi beyit nazım birimini de kullanmıştır.

3. 2. Dil ve Üslup Özellikleri

Hüseyin Sümmânîoğlu’nun şiirlerinin dili oldukça sadedir. Halk şiirinin genel özelliği olan sade dil Sümmânîoğlu’nun şiirlerinde de kendini fark ettirmektedir. Arapça ve Farsça kelimelere çok fazla yer vermemiştir. Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların kullanıldığı şiirler dini tasavvufi şiirlerdir. Bu şiirlerde kalıplaşmış ifadeler, Arapça ve Farsça tamlama ve kelimeler görülür.

“İsmail’le İshak Aleyhisselam / Sağlam kaldı Uzza ile Latları /İbrahim’e verdi hallakul âlem /Mumin muminati ol Resulullah/ Divân-ı kübrâda hesap sorulur/ Kün emriye on sekiz bin âlemi /Feyakûn demenin sırrı bilinmez”

Sümmânîoğlu şiirlerinde Erzurum yöresinin ağız özellikleri apaçık görülmektedir. Şiirlerinde mahalli kelimeler, deyimler kullanılmıştır. Ağız özelliği şiirlerinden alınan birkaç dördlük ya da mısralar örnekleriyle gösterilmiştir.

“Ne zaman seni **sevmişem**

Başka güzeller **kovmuşam**

Ol menziline **evmişem**

Lütfeyle Sümmânîoğlu'na”

“Huyumuzu **sırayınan** değiştik

Dostluğumuz **parayınan** değiştik

Sırtımızı **kirayınan** değiştik

Töremizi **fireyinen** değiştik”

Tezer gider diyar diyar asılsız / Sümmânîoğlu yâr yolunda **evmeli** /
Muhannetin **devraniyle** dem olma / Bir sözüüm var gönül **söyleyem** sana / Yağmurla
yağma **yelinen** esme/Yoluna **koymuşam** başı / Dokuz yüz otuz yedi yıldan **gelirem** /
Bir **lenk humar** geldi parladı durdu / O benimdir dedi **dırladı** durdu

Sümmânîoğlu şiirlerinde deyim ve atasözlerine de yer vermiştir. Şiirlerinde yöresel kalıplaşmış ifadeler de vardır.

“**Mızırak** çuvala sanmamkuylanır

Bekleme ki **yılan büyür** tuylanır

Sözün hası **şakayınan** söylenir

Gerçeği yansıtır letafetiniz”

“**Balık baştan kokar** diyemem sana / **Kuyruk olma** lüzumsuzlar peşinde / **Eve**
eve yetirmemiz unutma / Dünyayı **çar halga** hayalimize”

Sümmânîoğlu'nun şiirlerinde hece yutumu da görülür. Bazı mısralarda vezni tutturmak için hece yutumu yapmıştır. Şiirlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

“**Burda** aldığı orda ödersin / Sümmânîoğlu eremezsin **muradan** / **N'edeceksin** ağır
otur masana / **Yavrusun** ilacın ana kucağı”

Tablo 2. Şahıs İsimleri Tablosu

HALK ŞAİRLERİ VE HİKAYEVÎ ŞAHSİYETLERİ	TARİHÎ ŞAHSİYETLER	DİNÎ ŞAHSİYETLER	AİLE VE YAKIN DÖNEM ŞAHSİYETLER
Âdem Efkarî:(151) Alyansoğlu:(153, 655) Aslı:(79,150, 203, 227, 243, 249, 250, 486, 614) Âşık Garip:(203) Âşık Huzurî:(151) Âşık Ömer:(150) Baki:(150) Celalî:(123, 151) Cemal:(127) Civanî:(154) Dadaloğlu:(150, 151) Dede Kasım: (150) Devranî:(154) Divanî:(130, 159, 393, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644) Emrah:(142, 150, 152, 203, 410, 411, 592, 597) Erbabî:(152, 154) Erganî:(152, 652) Erzurumlu Eşref:(150) Ferhat:(150, 203, 227, 243, 249, 597) Feryadî:(159) Feymanî:(657) Fuat Çerkezoğlu:(649,650) Fuzulî:(150) Gilanlı Ayhan:(159, 659) Güftahî:(154) Gülperi:(154, 203, 227, 243, 249, 426) Hasan Ceylani:(433) Hasan Güvenç:(625, 626, 627, 628) Hicranî:(123, 151.) Huzurî:(151, 152) İhsanî:(151, 152) İlhamî:(80, 153) İrşadî:(123, 151.) İsmailoğlu:(153) İsrafil Daştan:(159,158) Karacaoğlu:(100) Kemal Tanrıverdi:(647) Kerem:(79, 109, 111, 150, 203, 227, 243, 249, 250, 486, 614) Köroğlu:(150) Laçin:(153) Leyla :(2, 50, 150, 180, 192, 200, 203, 215, 227, 230, 234, 245, 261, 280, 285, 293, 329, 334, 384, 451, 458, 466, 487, 498, 572, 585, 596, 608,615,618) Mahirî:(151, 152) Mahtumî:(151)	Abdurrahman Gazi:(134, 142, 592) Abdurrahman Talha : (216) Abdulhamit Han:(144, 216) Ali Neccar:(135) Alparslan:(128, 140, 144, 299, 412) Aslan Paşa:(148) Baki Bey:(420) Barbaros:(299) Büyük İskender:(496) Cevat Bey:(131) Çelebi Mehmet:(135) Enver Paşa:(133, 619) Ertuğrul Gazi:(140, 144, 412) Farabî:(433) Fatih Sultan Mehmet:(128, 135, 140, 231, 299, 365,418) Genç Osman:(123,128) Halit Paşa:(148) Hasan Halganî:(134) Hasan Paşa:(133, 619) Hemilton:(128) Kanuni Sultan Süleyman:(128, 134, 140, 144) Kara Fatma:(142, 348) Kara Kazım Paşa:(134) Kazım Çavuş:(125, 138) Keşfi Hoca:(151, 152) Mahmut Çavuş:(138) Makedonya Kralı İskender:(134) Mehmet Çelebiler:(141) Melikşah:(144) Mimar Sinan:(88,) Muhtar Paşa:(134) IV.Murathan(134) Murat Hüdavendigâr:(135) Mustafa Kemal:(140, 622) Müşir:(134) Nasrettin Hoca:(415) Nene Hatun:(142) Osman Gazi:(135, 412) Orhan Gazi:(135, 141, 412) Havralı Seyit Onbaşı:(127, 129, 131) Sultan Melik:(134)	Abdülbaki:(216) Abdulhalik:(216) Abdulkadir Geylani:(216, 433) Abdullah:(672) Âdem:(136, 158, 191, 218,343, 614) Ahmet Yesevi:(145) Ali Aba:(142,408) Ebu Cehil:(561) Ebul Kasım:(141) Emir Sultan:(135, 146) Ethem Baba:(137) Habib Baba:(142, 592) Habil:(158) Hacer:(172) Hacı Ahmed:(142, 592) Hafız Osman:(47) Halit Zülcenah:(216) Ham:(158) Haydar:(158) Hıfısı Nesim:(150) Hud:(158) Hz.Ali:(34, 137, 158, 160, 173, 207) Hz. Davut:(158) Hz.Ebubekir:(Hz.Ekrem:(60) Hz. Hamza:(207) Hz. Harun:(158) Hz.Hasan:(34, 58, 211, 217, 437, 594) Hz.Havva:(136, 158, 191, 218,343, 614) Hz.Hüseyin:(34, 58, 211, 217, 437, 594) Hz. İbrahim:(158, 172, 173) Hz. İlyas:(158) Hz. İsa:(158) Hz. İsmail:(60,158) Hz. İdris:(158) Hz.Muhammed:(17, 61, 63, 66, 142, 161, 165, 169, 174, 178, 184, 187, 195, 198, 203, 205, 206, 211, 213, 221, 461, 472, 562, 598, 606, 615) Hz. Musa:(158, 200, 215, 616) Hz Nuh:(158) Hz.Osman:(34,137, 158, 160, 172, 173,194, 211, 217, 433, 496, 616.) Hz.Ömer:(34,137, 158, 160, 172, 173,194, 211, 217, 433, 496, 616.) Hz.Süleyman:(26, 56, 89,158, 202, 207, 334,	Abdulsamet:(663) Abdulrezzak Karadayı:(608) Ali Osman Erdem:(377) Ali Rıza:(292) Ali Uysal:(376, 417, 674) Bayburtlu Osman:(391) Betül:(666) Edanur:(671) Elif Naz:(669) Emine Yılmaz:(681) Ertuğrul:(673) Fehmi Bey:(684) Filiz:(620) Hasan:(420) İbrahim Musap:(668) Köseğilin İsmail:(420) Muhammer:(50) Müftü Bey:(416) Mümtaz Bey:(420) Münir:(420) Oğuz Kağan:(667) Osman:(34) Ömer Faruk:(665) Rasim Köroğlu:(413) Rümeysa:(664) Rüştü:(152) Sabancı:(53,) Şevket Amca:(420) Topal Murat:(420) Vahdet:(50) Yaren:(662) Zennure Hala:(681)

Mecnun /Kays :(87, 150, 200, 203, 215, 227, 230, 234, 243, 245, 254, 259, 293, 319, 327, 451, 458, 577, 579, 585, 589, 596, 608, 615, 618) Meramî:(152) Mertoğlu:(159) Mevlüt İhsanî:(153) Muhibbî:(151) Murat Çobanoğlu:(153) Nâbi:(150,) Necip:(645) Nedim:(150) Nefî:(150, 152) Nesimi:(227, 244) Nihanî:(152,) Nuri Çırağı:(152, 159,651) Oğuz Bayhan:(127 130, 159, 653) Ozan Arif:(685) Pir Sultan Abdal:(150) Rahimî:(152) Rahmanî:(152) Reyhanî:(56, 57, 151, 152, 153, 159) Ruhanî:(151, 152, 153, 159, 409) Ruhsatî:(150) Selvihan:(150, 203,) Senem:(150,203, 243) Seyranî:(150) Sezâî:(150, 154) Songül Mahperi Irmak:(159, 660) Sümmânî:(51, 116, 136, 142, 151, 152, 153, 155,157, 203, 227, 243, 249, 269, 288, 299, 383, 426, 427, 429, 484, 576, 592, 658) Şehriyar:(137) Şenlik:(150, 154) Şeref Taşlıova:(153,) Şevki Çavuş:(151) Şirin:(150, 203, 227, 243, 249, 597) Torunî:(52, 53, 54, 151, 153, 652, 655) Turgut Günay:(116, 654) Ummanî:(154) Yakutî:(159) Yaşar Özden:(159) Yılmaz Şenlikoğlu:(159) Yunus:(150) Yusuf:(158, 572, 668, 671) Yusuf Yaylacı:(676) Zafer Kazancı:(159) Zeki Kızıloğlu:(152) Zihnî:(123, 151) Zuhurî:(154) Zülküf Özer:(648) Züleyha:(668, 669, 671)	Süleyman Çelebi:(135) Süleyman Paşa:(130) Timur:(135) Vasfi Paşa:(134) Yahya Çavuş:(129) Yavuz Selim:(128, 134, 140, 144) Yıldırım Beyazid:(135) Yusuf Pehlivan:(123) Zaloğlu Rüstem:(269, 496)	501, 555, 558, 567, 572, 616, 668,) Hız. Salih:(158) Hız. Şuaib:(158) Hız. Yahya:(158) Hız. Yakub:(158) Hız. Yunus:(158) Hız. Zekeriya:(158) Hız. Zülküf:(158) İbrahim Hakkı:(142, 152,592) İmamî Rabbânî:(216) Kabil:(158) Lokman:(53, 87,) Mansur:(45, 47, 51, 104, 203, 227, 244, 442, 476) Mevlâna:(143, 216) Mısırî Zennun:(148) Muhammed Diyaddin:(216) Muhammed-i Reşid:(216) Muhammed Lütfü:(142, 592) Nemrut:(158, 354, 426, 561, 616) Ömerül Farukî:(137) Sam:(158) Seyyid-i Ali:(216) Solakzade:(142) Somuncu Baba:(135, 146) Şahatay:(150) Şeyh Ahmet Haznevi:(216) Üftade Hazretleri:(135) Yasef:(158)	

Tablo 3. Yer İsimleri Tablosu

KITA, ÜLKE, BÖLGE TOPLULUK İSİMLERİ	ŞEHİR, İLÇE, KÖY İSİMLERİ	MINTIKA, YAPI İSİMLERİ
Abbasi: (134, 135) Afgan: (408) Afganistan: (345, 408, 426, 592) Ahiskalı: (144) Akkoyunlu: (134) Almanya: (345, 452) Altay: (304, 446,) Amerika: (345, 452) Anadolu: (124, 142, 144, 156, 231, 255, 256, 300, 345, 418, 452) Asurlar: (134) Asya: (144) Avrupa: (144) Azerbaycan: (145, 505, 507) Babiller: (134) Belçika: (452) Bizans: (134, 299, 507) Bosna Hersek: (505, 507) Bulgar: (135, 452) Bulgaristan: (345, 452) Çecenistan: (507) Çerkez: (672, 154, 358) Çeçen: (505) Çin: (345, 452) Ermeni: (148, 452) Ermenistan: (134) Filistin: (505, 507, 529) Fransa: (452) Gürcistan: (154, 426) Gürcü: (134) Harçlılar: (129, 130, 131, 135) Hindistan: (345) Hint: (140) Hititler: (134) Hollanda: (452) Irak: (140, 142, 154, 243, 452, 529, 592) İngiltere: (452) İran: (134, 140, 142, 154, 243, 452, 592) İskitler: (134) İsrail: (529) Kafkas: (145) Karadeniz: (139) Karakoyunlu: (134) Kazakistan: (145) Kıbrıs: (300, 304, 507) Kırgızistan: (145) Kürt: (358, 672) Laz: (358, 672) Lidyahılar: (135) Lut: (158) Macaristan: (345) Marmara: (128, 131) Moğollar: (134) Moskof: (140) Osmanlı: (128, 134, 135, 489, 529, 671)	Adana: (48, 143, 675) Adıyaman: (530) Ağrı: (117, 143, 153) Alacayar köyü: (147) Ankara: (135, 143, 300) Antalya: (48, 143, 420, 681) Antep: (143) Araköy: (147) Ardahan: (143, 255) Artvin: (139, 143, 152, 530) Aşkale: (142) Ateşalan: (54) Bağdat: (397) Basra: (397) Başkale köyü: (147) Bayburt: (123, 143) Beylerköy: (147) Boğakale köyü: (147) Bolu: (143) Buhara : (73, 426) Bursa: (135, 141, 143, 146) Cumalıkızık: (141) Çanakkale: (127, 128, 129, 130, 131, 132, 228) Çat: (142) Çerkezköy: (133) Çıldır: (154) Dağyol köyü: (125, 147) Diyarbakır: (143) Dumlupınar Edirne: (135, 143, 255, 530) Ergazi köyü: (147) Ertuğrul Köyü: (129) Erzincan: (136, 143) Erzurum: (136, 137, 142, 143, 152, 156, 157, 263, 330, 410, 411, 420, 435, 457, 544, 579, 592, 597, 675,) Gelibolu: (127, 129, 130, 131, 132) Gemlik: (141) Gerede: (143) Giresun: (143) Gökdağ köyü: (125, 147) Göllü köyü: (147) Gümüşhane: (143) Güzelyayla köyü: (147) Hakkari: (143) Halep: (397) Hınıs: (142) Hopa: (139) Isparta: (137, 143) İkitelli: (54) İnegöl: (141) İspir: (54, 142) İstanbul: (143, 128) İzmir: (143) İznik: (135) Kahramanmaraş: (14, 48,) Kamışözü köyü: (147)	Ablaktaşı: (288) Ağcaova: (124) Alçı Tepe: (129, 131,) Anafartalar: (129) Arafat: (406) Bedahşan: (203 426) Bedir: (561) Beytullah: (406) Bozdağ: (124) Bolayır: (129, 131) Bursa Kalesi: (135, 141, 146) Conkbayırı: (127, 129, 130) Ceyhan: (230) Çanakkale Boğazı: (132) Çamlıbel: (150) Çimpe Kalesi: (127, 130) Çukurova: (48) Darülsifa: (141) Dicle: (129) Doğu Anadolu: (142) Dumlu Dağları: (142, 592) Dumlupınar: (228) Hacerü'l Esvet: (172) Hamurkesen: (124) Harran Ovası: (140) Hünkar Köşk: (141) İpekhane: (141) Kâbe: (172) Kanlısirt: (129) Karga Pazarı: (142) Kent Müzesi: (141) Kıra Dağı: (684) Kozahan: (146) Kapalıçarşı: (140) Kumkale: (129, 130, 131) Kum Tepe: (127) Laleli: (48, 142) Malazgirt: (128, 228, 299) Medine: (172, 173) Mekke: (173) Mescid-i Nebevi: (172) Merih: (391) Merve Tepesi: (172) Namaz Tepesi: (127) Nil: (22, 230) Palandöken: (48, 143) Pirinçhan: (141) Ravzayı Mutahhara: (172, 406) Rukn-u Yeman: (406) Safa Tepesi: (172) Sebdülbahir: (129, 130, 131,) Seyhan: (230) Soğanlı Dağı: (48, 133, 147, 153, 619) Soğanlı Deresi: (129) Toros: (48,) Tophane: (135, 141, 146) Tuna: (129, 508) Turan: (250)

Özbekistan: (145) Pakistan: (243) Parşılar: (135) Romalı: (134) Rum: (298) Rus: (134) Rusya: (345, 452, 592) Safeviler: (134) Samut: (158) Sasani: (134) Selçukluoğulları: (134) Sırp: (135, 452) Timurlar: (134) Türk: (100, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 134, 136, 138, 139, 145, 156, 157, 158, 228, 252, 253, 255, 282, 298, 300, 301, 304, 305, 306, 308, 309, 321, 358, 392, 399, 404, 418, 423, 476, 477, 479, 485, 490, 492, 502, 509, 613, 617) Türkistan: (145, 452) Türkiye: (55, 136, 139, 144, 145, 148, 677) Türkmenistan: (144) Urartular: (134) Yahudi: (529) Yemen: (140) Yunan: (140, 452, 507) Yunanistan: (304, 345, 392, 452, 507)	Karacabey: (141) Karadağ köyü: (147) Karapınar köyü: (1479) Karayazı: (142) Kars: (143) Kayseri: (143) Kemalpaşa: (143) Kestel: (141) Kışlaköy: (147) Kocayatak köyü: (420) Koçkaya köyü: (147) Konya: (48, 143) Kosova: (135) Koyunören köyü: (147) Kuruçalı köyü: (147) Lavşor köyü: (147) Lokman: (433) Mahmut Çavuş Köyü: (147) Malatya: (48, 143,) Malazgirt: (128, 228, 299, 304) Manisa: (143) Mercimekli köyü: (147) Mersin: (48, 100) Mudanya: (141) Muhkar: (147) Murgul: (139) Muş: (143, 530) Mut: (48,100,) Narman: (48, 52, 124, 125, 126, 137, 138, 142, 147, 148, 152, 156, 218, 427, 576, 592) Niksar: (410, 597) Oltu: (126, 138, 142, 148, 592) Oltutepe köyü: (147) Ordu: (143) Orhaneli: (141) Orhan Gazi: (141) Pasinler: (592) Pertuvan: (138) Samikale: (48, 52, 86, 116, 125, 126, 138, 147, 156, 218, 270, 288, 484, 592, 674) Samsun: (143) Sarıkamyş: (153) Savaşçılar köyü: (147) Semerkan: (144) Serik: (681) Serinsu köyü: (147) Sivas: (143, 410, 411, 674) Soma: (55,) Soğurmak: (138) Sultanbeyli: (54,) Şam: (397) Şehitler köyü: (147) Şirnak: (143) Sülüklü köyü: (147) Tahran: (154) Tekman: (142, 592) Telli köyü: (147) Tokat: (143, 410, 474) Tortum: (142) Toygarlı köyü: (147) Trabzon: (143) Tuztaş köyü: (147)	Uhud: (406) Uludağ: (146) Ulu Cami: (146)

	Urfa: (143) Uzundere: (592) Van: (143) Viayana: (411) Yanıktaş köyü: (147) Yenişehir: (141) Yoldere köyü: (147) Yozgat: (143) Zonguldak: (143)	

3. 3. Şiirlerin Yapısal Özellikleri

3. 3. 1. Nazım Birimi

Şiirde mısraların değişik sayılarda bir araya gelip kümeleşmelerine nazım birimi denir. Âşık tarzı halk şiirinde en çok kullanılan nazım birimi dördlüktür. Bunun yanı sıra beyit ve bent nazım birimleri de kullanılmıştır. Sümmânîoğlu şiirlerinin büyük bir bölümü dördlüklerden oluşmuştur. 653 şiirinde dördlük, 20 şiirinde bent, 13 şiirinde beyit nazım birimini kullanmıştır. Beyit ve bentlerle yazdığı şiirleri dördlüklerle yazdıklarına nazaran çok azdır. Yedekli şiirleri, Sicillemeleri bentlerle yazılmıştır. Beyitlerle yazdığı iki destanı vardır. Âşığın beyit ve bent nazım birimlerini kullanmasının nedeni bu birimlerin halk şiirinde kullanılıyor olması ve kabiliyetini göstermek istemesidir.

3. 3. 2. Ahenk Unsurları

Ahenk şiir içindeki unsurların birbirleriyle uyumu ahengi oluşturur. Şiirdeki ahengi ritmi belirleyen ölçü/vezin ve duraklar, seslerin birbiriyle uyumu sonucu ortaya çıkan ayak, kafiye ve rediflerdir.

3. 3. 2. 1. Vezin

Ahenk unsurlarının başında gelir. Şiirimizde kullandığımız iki çeşit ölçü vardır. Birincisi milli ölçümüz olan hece ölçüsüdür. Diğeri ise Arap ve İran edebiyatından geçmiş olan aruz ölçüsüdür. Âşık tarzı halk şiirinde genel olarak hece ölçüsü kullanılır. Bunun yanı sıra aruzla yazılmış şiirlerde vardır. Bu şiirler halk şairlerinin divan şairlerine özenerek yazdıkları Semaî, Divan, Satranç, Selis, Kalenderi gibi nazım biçimleridir.

Halk şairleri, divan şairlerinden etkilenerek, belirli birkaç biçim ve kalıpta şiirler de yazmışlardır. Bu durumun ortaya çıkmasında, halk şairlerinin aydınlar ve divan

şairlerince hor görülmelerinin, değersiz ve güçsüz sayılmalarının payı vardır.

Böylece, Bilgiçlik göstermek için arız ölçüsünüyle, ağıdalı bir dille şiirler yazarak öz kaynaklarından uzaklaşmışlardır. Yalnız birkaç kalıp ve biçim almakla kalmayıp divan edebiyatı mazmunlarını da kullanmışlar hatta, daha ileri giderek bu mazmunları hece ölçüsüyle yazdıkları şiirlere de sokmuşlardır (Dilçin 1997: 354).

Saz şairleri aruzu acemice kullanmışlardır. Şiirleri aruz hatalarıyla doludur. Ölçüyü kullanmaktadı bu başarısızlıkları, dil yanlışları yapmaları sonucunu da doğurmuştur (Dilçin 1997: 354). Bu biçimlerin aruzla yazılanları çok azdır ve aruz kusurlarıyla doludur. Halk şairleri aruz veznini çok iyi kullanamadıkları için aruzla yazdıkları bu şiir biçimlerini daha sonraları heceyle yazmışlardır.

Âşık tarzı halk şiirinde asıl ölçü hece ölçüsüdür. Bir şiirin dizelerdeki hece sayılarının birbirine eşit olmasıyla oluşur. Âşık edebiyatında 2 ile 20 arasında değişen hece ölçüsüne sahip şiirler vardır. Bunlardan en çok kullanılanları 7, 8, 11, 14, 15, 16 heceli ölçülerdir. Diğer ölçüler çok fazla kullanılmaz.

Hece ölçüsünde durak önemli bir etkiye sahiptir. Şiirdeki ritmin oluşmasını sağlayan unsurdur. Hece ölçüsüyle yazılmış şiirde, mısradaki kelimelerin birlik oluşturmasıdır. Bu okunuşta ortaya çıkar. En çok kullanılan hece ölçülerinde kelimelerin kümelenişi 3+4, 4+3, 3+3+2, 4+4, 5+3, 4+4+3, 5+6, 7+7, 8+7, 8+8 şeklindedir. Bunların dışındaki ölçülerde az da olsa değişik duraklar vardır (Kaya 2014: 296).

Sümmânîoğlu 512 şiirinde 11’li, 97 şiirinde ise 8’li hece ölçüsünü kullanmıştır. 2 şiirinde 7’li, 6 şiirinde 13’lü, 7 şiirinde 14’lü, 47 şiirinde 15’li, 16 şiirinde 16’lı, 2 şiirinde de 20’li hece ölçüsünü kullanmıştır. Bu verilere göre en çok kullandığı ölçü 11’li hece ölçüsüdür. Âşık aruz ölçüsünü bilmemektedir. Bundan dolayı aruzla yazdığı şiiri bulunmamaktadır.

4+3 duraklı 7 heceli şiir

Kış beş yazar kar altı

Çimen yatar karaltı

Yar gelirim demişti

Sanırım o karaltı

4+4 duraklı 8 heceli şiir

İster yarar ister zarar
Gönlüm böyle kıldı karar
Dalsız gövde neye yarar
Yeller bizi ayıramaz

6+5 duraklı 11 heceli şiir

Bugün dost eline eyledim nazar
Baktım ara yerde tilkiler gezer
Çakal yavrusuyla kurulmuş pazar
Aslanı tuzağa koymak isterler

7+7 duraklı 14 heceli şiir

Bin dokuz yüz seksen iki bekliyordum gün ayı
Akşamdan tek başıma yarı böldüm geceyi
On yedi şubat günü gece saatim iki
Bekleten sebep gerçek nöbetim var illaki
Öyle ya fidanı için bahçeye bağban gerek
Lüzumu hissedildi dediler ki sen gerek

8+7 duraklı 15 heceli şiir

Ariflerin kantarının vardır gizli kafesi
Bu bir başka cemaattir ne dadaş ne efesi
Veli olanı tanımaz kulun külahlı fesi
Erenlerin sırasına giremezsin zorlama

8+8 duraklı 16 heceli şiir

Sümmanoğlu sen kendini ne sanırsın bu âlemde
Umduğunu bulamasan kalırsın hicranda gamda
Gece gündüz zamanını geçirmek istersin dem de
Hali dal bilen dördü hakkaniyet mihrabıdır

Ölçü konusunda oldukça başarılıdır. Şiirlerinde hece ölçüsünü bozan bir durum görülmemiştir. Halk şairleri şiirlerinde ölçüyü tutturmak için normalde olmaması gereken kelimelerde hece düşmesi ya da türemesi gerçekleştirebilirler. Şiirlerinde Sümmanîoğlu da mahlasında ses düşmesi yoluyla gerçekleştirmiştir. Bazı şiirlerinde ölçü gereği Sümmanoğlu, bazı şiirlerinde Sümmanîoğlu şeklinde kullanmıştır. Ayrıca Sümmanîoğlu'nun şiirlerinde Erzurum yöresinin ağız özelliği bazı kelimelerde kendini hissettirir. Bu da ölçünün sağlanmasında etkindir.

“Sümmanîoğlu’yum söze başlarım
Bilmem dinlerler mi arkadaşlarım
Dert bölmeğe geldim can kardeşlerim
Özden öze geldik sizin ellere”

“Sümmanoğlu ey seç arkadaşını
Haktan başkasına eğme başını
Aslan dahi çiğnemesin naşını
Çakala, tilkiye, kurda, yem olma”

Yukarıdaki 11 heceli iki şiirde olduğu gibi mahlasını kullanma şekli hece ölçüsüne göre değişmektedir. Ayrıca “iyi” kelimesini yerel ağız kullanması sonucu “ey” şeklinde kullanmış ve hece ölçüsünü sağlamıştır.

3. 3. 2. 2. Ayak

Bazı araştırmacılar bu kafiye için ana ayak / ana uyak sözünü kullanmışsa da gelenekte kullanılan söz ayaktır (Kaya 2014: 128). Şiirdeki her dördlüğün son mısraları ayağı oluşturur. Şiirdeki ayak dizedeki sözcüklerin tamamının tekrarıyla oluşabildiği gibi dizelerde yarım, tam, zengin veya cinaslı kafiyelele de oluşturulabilir. Dörtlüklerde ayak dışında kalan diğer üç dize kendi arasında kafiyelelidir. Ayak olan dize şiirde verilmek istenen mesajı içerir. Diğer üç dize ayaktaki mesajı hazırlamaya yönelik söylenir. Dolayısıyla şiirin konu bütünlüğünü sağlayan dize dördüncü dize olan ayak dizesidir. Bütün dörtlüklerin ayak dizesinde kelimeler aynen tekrar ediyorsa buna tek ayak denir. Eğer ayak olan dize yarım, tam, zengin ya da cinaslı kafiyelele oluşuyorsa döner ayak adı verilir. Tek ayak şiir yazmak döner ayak şiire göre daha kolaydır. Döner ayak şiirler ayak bulma zorluğu sebebiyle geniş ayak, dar ayak, kapanık ayak olarak çeşitlenir. Geniş ayak şiirlerde

âşık kafiye bulmakta zorluk çekmez. Çünkü ayakla kafiye oluşturabilecek kelime sayısı fazladır. Dar ayak bu kelimelerin sayısı daha azdır. Kapanık ayak şiirlerde bu kelimelerin sayısı birkaç tane olduğu için şiir ilerlemez. Âşık karşılaşmalarında kapanık ayak kullanılmaz. Âşık karşılaşmalarının sonunda mat etme varsa âşıkların ustalığını görmek için dar ayak tercih edilir. Karşılaşma deyişme şeklindeyse geniş ayak tercih edilir (Kaya 2014: 127, 128, 129).

Sümmânîoğlu'nun şiirlerinde hem tek ayak hem de döner ayak çeşidini kullanmıştır. Şiirlerinin büyük bir kısmı döner ayak şeklindedir. Tek ayak şiirleri azdır. Bu şiirler genellikle tasavvufi şiirlerdir. 53 şiirinde tek ayak, 633 şiirinde döner ayak kullanmıştır.

Döner ayak

“Baba yaşın doksan olsun yüz olsun

*Ben için aşılmaz **dağlar gibisin***

Ben bir şaka ettim yani naz olsun

*Bakıyorum içten **ağlar gibisin***

Gençlik bir kuştı havaya uçtu

Size meydan etmem ben için suçtu

Sam yelimi deydi zaman mı geçti

*Hazana yüz tutmuş **bağlar gibisin”***

Tek ayak

Şifa için Mevla'm kapına geldim

Senden başka çalacağım kapı yok

Sevdiğin aşkına kapıda kaldım

Senden başka çalacağım kapı yok

Sevdiklerin kimler ise hepsi

Sana bağlı Lokmanların yapısı

Sendedir merhamet şifa kapısı

Senden başka çalacağım kapı yok

3. 3. 2. 3. Kafiye ve Redif

Âşık tarzı şiirde ahengi sağlayan önemli unsurlardan biri de kafiye'dir. Dizelerin başında ortasında ya da sonunda bulan ses benzerlikleridir. Tek ses benzerliği yarım kafiye, iki ses benzerliği tam kafiye, üç ve daha fazla ses benzerliği de zengin kafiye oluşturur. Yazılışları aynı anlamları farklı olan sözcüklerin oluşturduğu kafiye'ye cinaslı kafiye denir. Bunların yanı sıra çeyrek kafiye çeşidi de vardır. Çıkakları birbirine yakın olan seslerle oluşan kafiye'dir. Bu sesler “ç-ş, n-l-r, z-s, ğ-v, p-t” sesleridir. Bu sesler yarım kafiye'den daha zayıf bir kafiye olduğu için çeyrek kafiye olarak adlandırılmıştır (Kaya 2014: 429). Bu isimlendirmeyi Doğan Kaya yapmıştır. Mısralarda kafiye'den sonra bulunan ve aynen tekrar eden ek veya sözcüklere redif denir.

Yarım Kafiye:

Virana bağlarda bülbül mü öter
Aslan yatağında çakal mı yatar
Sılanın hasreti burnumda tüter
Görseydim ilçemi, ilimi anam

Tam kafiye:

Engeller çoğaldı hayat **yolumda**
Torunlar çığırışır sağ **solumda**
Güç azaldı dizlerimde **kolumda**
Soluk soluk yürüyorum arkadaş

Zengin kafiye:

Kıymetli sermayen devrolan **zaman**
Zamansız seçilmez yahşiden **yaman**
Vatansız yaşamaz gerçek Müslü**man**
Dünya nöbetini boşa harcama

Cinaslı kafiye:

Deli gönül toprak ol da **taşı yor**
Ağladı gözlerim yaşım **taşıyor**
Nazlı yârim testi testi **taşıyor**
Ne harka sıkışır ne de deriye

Sümmânîoğlu şiirlerinde genellikle yarım kafiye ve redif kullanmıştır. Bunun yanı sıra tam, zengin ve cinaslı kafiyeyle yazdığı şiirleri de vardır.

3. 3. 2. 3. 1. Çok Kafiye Şiirler

Halk şiirinde bazı şairler şiirlerin ayağında birden fazla kafiye yapabilirler (Kaya 2016: 51). Bunlara çok kafiye şiir denir. Sümmânîoğlu'nun iki kafiye, üç kafiye, dört kafiye ve beş kafiye şiirleri vardır.

Çift Kafiye Şiir:

Ne lüzum eylemek arife tarif
Gidenler çok ama yol iki tane
Böyle emreylemiş kelamı şerif
Lisanlar çok ama dil iki tane

Bir ferman dostun elinden
Haber verir acı tatlı dilinden
Tek kanal ayrılmış beyin yolundan
Nedenler çok ama sel iki tane

Üç Kafiye Şiir:

Dudakla kesilir şiir meyvesi
Dil dildiğin kadar dilin üstünde
Diktiğin sancakta ecdadın sesi
Al aldığın kadar alın üstünde

Hamsan aman verme, kazar kuyunu
Bendine akıtır civa suyunu
Ecdadını vuranları tüyünü
Yol yolduğun kadar yolun üstünde

Dört Kafiye Şiir:

Buna meydan okur bazı bazılar

Gayret, rağbet, kudret, kuvveti olan
Nasıl koç olmuşlar körpe kuzular
Sabet, nöbet, kısbet, ibreti, olan

Parlasın kılınçlar ter kan dökülsün
Dehşetinden karabağlar sökülsün
Mat olanlar kantarımdan çekilsin
İbret, şöhret, nefret, ülfeti olan

3. 3. 2. 3. 2. Mısra Başı Kafiye

Âşık tarzı halk şiirinde mısra sonralarındaki kafiye'nin yanı sıra mısra başı kafiye'ler de kullanılmıştır. Âşık tarzı halk şiirinde mısraların başında aynı seslerin kullanılmasıyla oluşan kafiye'dir (Kaya 2014: 150).

Sümmânîoğlu'nun 10 şiiri (11-21) mısra başı kafiye'lidir.

Devranı âlemi seyran eyledim
Dünyayı ne güzel yaratmış Allah
Duygu düşüncemi beyan eyledim
Dedim hakka şükür elhamdülillah

Döndüm nazar ettim tüm kâinata
Dediler beşerde bulunur hata
Devleti alişan hem ana ata
Dünyanın ahiretin bendi bismillah

Dört bin ismin sahibidir Zülcelal
Döndürür çarkını bakıp örnek al
Dinle Sümmânîoğlu kazan hoş kemal
Dayanağın Mevla hem Resulullah

3. 3. 2. 3. 3. Tekrarlama

Halk şiirinde tekrarlamalar mısralarda aynı kelimenin tekrarıyla oluşmaktadır. Bu durum hem anlatımı güçlendirmek, anlamı pekiştirmek için hem de ahenk oluşturmak için kullanılır. Tekrarlamalı şiirlerde kalıplaşmış ifadeler kullanılır (Kaya 2016: 195,196)

Adam var cahili hale getirir

Adam var insanı yoldan çıkarır

Adam var şaşkınlığı yola getirir

Adam var doğruyu yoldan çıkarır

3. 3. 3. Nazım Biçimleri ve Türleri

Halk şiiri; halk şairlerinin veya ismi bilinmeyen sanatçıların hece, belli bir dönem de aruz ölçüsüyle, farklı biçimlerde ve halka ait her konuda ortaya koydukları manzum ürünlere verilen addır (Kaya 2016: 18).

Halk şiirinde mani ve koşma tipi olarak iki ana biçim vardır. Aslında az sayıda olan öteki biçimler, bu iki ana biçimden çıkmıştır. Dizelerin kümelenişi, dizelerin hece sayısı ve uyak düzeni bakımından özellik gösterenler biçim, biçimi ne olursa olsun konu bakımından benzerlerinden ayrılanlar da tür adı altında toplanmıştır (Dilçin 1997: 279).

Halk şiirinde şekil ve tür üzerinde ilk olarak düşüncelerini söyleyen Ahmet Talat Onay'dır. Onay bu çalışmasında halk şiirini şekil ve tür olarak iki grupta toplamıştır. Bu çalışmadan itibaren bu güne kadar yapılan araştırmalar sonucundan şekil ve tür konusunda ortak bir karara varılamamıştır. Şurası kesindir ki şekil şiirin nazım birimi, birim sayısı, ölçüsü, durakları, kafiye dizilişi gibi dış özelliklerine göre belirlenir. Tür ise şiirin konusuna göre belirlenir. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda Ahmet Talat Onay, Hikmet İlaydın, Fuat Köprülü, Pertev Naili Boratav gibi araştırmacılar âşık tarzı şiirlerde konu ve ezginin ayırt edici özellikler olduğunu söylemektedir.

Buna karşılık Şeref Boyraz, “ezginin olmadığı ya da bilinmediği veya ezgi farklılıklarını ayırt edecek müzikal bilgiye sahip olmadığımız durumlarda bazı şiirler, türlerine nasıl ayrılacak?” gibi sorular akla getirmektedir (Boyraz 2010: 134).

Bu çerçevede âşık edebiyatındaki şiirler hece ölçülü ve aruz ölçülü şiirler olmak üzere iki ana grupta toplanabilir. Âşık tarzı şiirleri kahir ekseriyetle koşma tipi şiirler oluşturur. Bu bilgiler ışığında, halk şiiri, türlerine göre şöyle gruplandırılabilir: (Kaya 2016: 21).

I.Heceli şiirler

1. Koşma tipi şiirler

a) Yapılarına göre koşmalar

Bitişik şiir, Cigalı Koşma, Cigalı Tecnis, Çift Kafiye Şiir, Dedim-Dedili Şiir, Demeli, Denkleme, Destan, Deyiştirme, Dörtleme, Dudakdeğmez, Dudakdeğmez Divanî, Elifname, Harfleme, Kekemenname, Koşa Ayak Divan, Koşa Ayak Koşma, Muhammes, Musammat Ayaklı Koşma, Musammat Divan, Musammat Koşma, Musammat Semai, Noktasız Koşma, Satranç, Sicilleme, Söyletme, Tecnis, Tek Kafiyeli Koşma, Tek Kafiye Divan, Tekrarlama, Yedekli Şiir, Zincirleme, Zincirleme Destan, Zincirleme Divan, Zincirleme Satranç

b) Türlerine göre koşmalar

Ağıt, Akışlama, Batırma, Bilgileme / Tarifleme, Bitişik şiir, Boyama, Dertleme / Yakınma / Şikayetlenme, Demeli, Dualama, Güzellemeye, Hasretleme, Helalleşme, Kalaylama, Kargışlama, Karmutlama, Mektup şiirler, Muamma, Ninni, Öğütme, Örtmece, Övgüleme, Öyküleme, Semai, Şairname, Taşlama, Tekerleme, Türküleme, Varsağı, Yalanlama, Yaşname

c) Yedekli koşmalar

Ayaklı Koşma, Ayaklı Semai, Ayaklı Tecnis, Cigalı/Yedekli Tecnis, Döşeme Cigalı Tecnis, Dudakdeğmez Cigalı Tecnis Dudakdeğmez Yedekli Tecnis, Müstezat Koşma, Yedekli Dörtlü, Yedekli Koşma, Yedekli Zincirbent Çift Yedekli Koşma, Zincirbet Çift Ayaklı Cigalı Tecnis, Zincirbent Yedekli Koşma.

d) Ezgilerine göre koşmalar

Kerem, Kesik Kerem, Gevheri, Sümmânî, Acem Koşması, Yelpük Koşması, Ankara Koşması, Elpük Koşması, Bayındır Koşması, Sivrihisar Koşması, Cem Koşması, Bülbül Koşması, Topal Koşma

2. Koşma tipinde olmayan heceli şiirler

- a) Sicilleme
- b) Satranç
- c) Beşleme
- d) Muamma
- e) Muhammes

II.Aruzlu şiirler

- 1. Divan
- 2. Semai
- 3. Selis
- 4. Kalendiri
- 5. Satranç (Kaya 2016: 21)

Hüseyin Sümmânîoğlu'nun şiirlerini biçim ve türlerine ayırırken yukarıda verilen sınıflandırma temel alınmıştır.

Sümmânîoğlu'nun 686 şiirinden 33 divan, 6 lebdeğmez, 3 mumamma, 3 muhammes, 6 müstezat, 4 satranç, 8 semaî, 3 sicilleme, 8 yedekli şiir 14 mani ve 36 karşılaşma olduğunu tespit ettik.

Sümmânîoğlu'nun geri kalan şiirlerini yapılarına ve türlerine göre ayırdığımızda 37 çeşit şiiri olduğunu gördük. Bu şiirlerinden yapılarına göre; akrostiş(1), çift ayak koşma(4), üç ayak koşma(4), dört ayak koşma(1), beş ayak koşma(1), dedim-dedili şiirler(7), tekrarlamalar(13), tecnisler(5), mısra başı kafiyeli şiirler(10) olmak üzere birçok yapıda şiir söylediğini tespit ettik. Bunun yanı sıra koşma tipi şiirlerini türlerine göre incelediğimizde ağıt(13), alkışlama(13), denkleme(2), dertlenme/şikayetlenme(48), destan(37), güzelleme(61), hasretleme(10), koçaklama(13), öğütleme(100), övgüleme(15), övünme(2), öyküleme(2), selamlama(9), semai(67), taşlama(47), tasavvuf konulu şiirler(67) olduğunu tespit ettik. Bunların yanı sıra aile efradını konu edindiği 14 şiiri vardır. Bu sayılara baktığımızda Sümmânîoğlu'nun en fazla öğütleme, güzelleme, semai, dertlenme, taşlama ve tasavvufi şiirler yazdığını tespit ettik.

3. 3. 3. 1. Koşma Tipi Şiirler

Âşık edebiyatının en çok kullanılan nazım biçimidir. İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı ürünlerinden koşukla eş tutulmuştur. Hemen her konuda söylenilebilir. Kafiye örgüsü aaab / cccb, abab/cccb ya da abxb/cccb şeklindedir. Kafiye düzeninden de anlaşılacağı gibi şiirin ayağı çoğunlukla ikinci dizeden başlamaktadır. Genellikle 11 heceli dörtlüklerden oluşur. 7, 8, 11, 14, 15, 16 heceli şekilleri de vardır. “Koşma tipi şiirlerin bir başka şekilleri de yedekli şiirlerdir. Bu şiirlerin hece sayısı 7, 8, 11, 14, 15, 16 olabilmektedir. Bent sayıları ise 3-17 arasında değişmektedir ”(Kaya 2014: 478) Koşmalar yapılarına, konularına ve ezgilerine göre ayrılır.

Koşmalar yapılarına göre: Ayaklı Koşma, Ayaklı Semaî, Ayaklı Tecnis, Cıgalı Tecnis, Döşeme Cıgalı Tecnis, Dudakdeğmez Cıgalı Tecnis, Müstezat Koşma, Yedekli Dörtlü, Yedekli Koşma, Zincirbent Çift Yedekli Koşma, Zincirbent Çift Ayaklı Cıgalı Tecnis, Koşma, Zincirbent Yedekli Koşma, gibi birçok çeşidi vardır (Kaya 2014: 478).

Koşmalar konularına göre güzelleme, taşlama, ağıt, koçaklama, destan, öğütme, alkışlama, kargışlama gibi türleri vardır (Kaya 2014: 478).

Ezgilerine göre “Kerem, Kesik Kerem, Gevheri, Sümmanî, Acem Koşması, Yelpük Koşması, Ankara Koşması, Elpük Koşmesi, Bayındır Koşması, Sivrihisar Koşması, Cem Koşması, Bülbül Koşması, Topal Koşma.” (Kaya 2014: 478)

3. 3. 3. 1. 1. Yapılarına Göre Koşmalar

3. 3. 3. 1. 1. 1. Çift Kafiye Koşma

Âşıklık geleneğinde, koşma tipi şiirlerin ayağında iki kafiye olmasıdır. Bu tip şiirlerde çift kafiye ilk üç dizede olabileceği gibi ayakta da olabilir (Kaya 2016: 51). Çift ayaklı şiirlerin söylenmesi zordur. Âşığın çift ayak tercih etmesi genellikle sanatını göstermektir. Sümmanîoğlu'nun şiirleri arasında dört adet çift ayak koşmaya rastlanmıştır.

1) SEVDA SELLERİ

Akar mı gözünden sevda selleri
Coşabilir misin coşamaz mısın?
Nazlı yârin uzak mıdır yolları
Koşabilir misin koşamaz mısın?

Kervanın var mıdır hasret dağında
Dolaşma arzunun çok uzağında
Sevda kazanında aşk ocağında
Pişebilir misin pişemez misin?

Sümmanoğlu gibi gam ızdıraptan
Söyle felek geçirdi mi dolaptan
N'olur bir haber ver dolduğun kaptan
Taşabilir misin taşamaz mısın?

2) (*****)

Ne lüzum eylemek arife tarif
Gidenler çok ama yol iki tane
Böyle emreylemiş kelimî şerif
Lisanlar çok ama dil iki tane

Bir ferman dostun elinden
Haber verir acı tatlı dilinden
Tek kanal ayrılmış beyin yolundan
Nedenler çok ama sel iki tane

Sümmanoğlu sel pınarı gözlerim
Gece gündüz bir Leyla'yı özlerim
Âşıklara rumuz değil sözlerim
Fidanlar çok ama dal iki tane

3) DİL KENARI

Her doğan, dünyaya gelir konaklar
Yaşlar sıralanır yıl kenarına
Hece sayısını seçer dudaklar
Dişler sıralanır dil kenarına

Yeşil yeşil ile allar al ile
Ol gün ol gün ile kallar kal ile
Kartallar kartal ile çiller çil ile
Eşler sıralanır yol kenarına

Anılar gezerler gör çiçek çiçek
Herkesin dileği kendine gerek
Ya leylektir, ya turnadır ya ördek
Kuşlar sıralanır göl kenarına

Hangisidir şu sanatın âlisi
Herkesin kendine ili ulusu
Aşkın tezgâhında şiir halisi
Reşler sıralanır al kenarına

Nice Hüseyinler destan yazarlar
Nice yiğit, nice ehli nazarlar,
Her ölene ayrı hendek kazarlar
Taşlar sıralanır kul kenarına

4) GELİR YAVAŞTAN

Bir güzele gel demiştim sedrime
Nazınan, tuzunan gelir yavaştan
Gül cemali benzer ayın bedrine
Özünen sözünen gelir yavaştan

Ay yıldız güneşten almış nakışı
Cana kurşun olur ahu bakışı
Ferman yazar kaşlarını yıkışı
Arzınan, gürzünen gelir yavaştan

Sümmanoğlu sevda mihenk âşığa
Kapısında boyun eğer maşuga
Sevmek için kanın döker kâşığa
Yüzünen, pozunan gelir yavaştan

3. 3. 3. 1. 1. 2. Üç Kafiye Koşma

Koşma tipi şiirlerde şiirin ilk üç dizesinde üç kafiye'nin bulunmasıyla oluşur. Bu üç kafiye şiirin ayağında da bulunabilir. Bu tip şiir söylenmesi zor olduğu için âşık karşılaşmalarında kullanılır. Âşık bu tip şiirle karşılaşma yaparak gücünü göstermek ister (Kaya 2016: 51). Sümmanîoğlu'nun şiirleri arasında dört adet üç kafiye'li koşmaya rastlanmıştır.

5) BULUN ÜSTÜNDE

Dudakla kesilir şiir meyvesi
Dil dildiğin kadar dilin üstünde
Diktiğin sancakta ecdadın sesi
Al aldığın kadar alın üstünde

Hamsan aman verme, kazar kuyunu
Bendine akıtır civa suyunu
Ecdadını vuranların tüyünü
Yol yolduğun kadar yolun üstünde

Sümmanoğlu gel araştırsı selefı
Dikkatle gözetle her bir tarafı
Kaçan fırsat dönmez kalan da kâfi
Bul bulduğun kadar bulun üstünde

6) GELMİŞİM

Çevresine çeper çekmiş dikenin
Yelde bilsin yele yele gelmişim
Yüzü gülmez diken kahrı çekenin
Gül de bilsin güle güle gelmişim

Şeyda bülbül kıymetini gül bilir
Hasret çeken âşık ayı yıl bilir
Acı tatlı lezzetini dil bilir
Dilde bilsin dile dile gelmişim.
Sözle motifledim vakalarımı
O yar gerçek sandı şakalarımı
Canan uğrunda yakalarımı
Yol da bilsin yola yola gelmişim

Âşık odur yar peşinde yürüye
Kervan gitmiş ben kalmışım geriye
Aldanmışım bir sihirli periye
Elde bilsin ele ele gelmişim

Sümmanoğlu aşk suyunun akışı
Sevda rüzgârının yoktur nakışı
Her insanda olmaz şahin bakışı
Dalda bilsin dala dala gelmişim

7) YAŞLANDIM

Umulmadık ateş yaktı özümü
Haşladı, haşlandım, haşlanıyorum
Gaflet mi kapattı iki gözümü
İşledi, işlendim, işleniyorum.

Cevheri hurdaya katılmışlara
Penes parayınan satılmışlara
Pabuçları dama atılmışlara
Eşledi, eşlendim, eşleniyorum.

Bir zaman yaşadım yaran, elinen
Sevdiklerim yaraladı dilinen
Düşman kurşunuynan, dostlar gülinen
Taşladı, taşlandım, taşlanıyorum.

Viran olmuş bir sahipsiz yurt gibi
İlacı yok, sarılmayan dert gibi
Hor göründüm, iflas etmiş mert gibi
Dışladı, dışlandım, dışlanıyorum.

Sümmanoğlu yaşadığın bu anın
Çaresine sarılmayan yaranın
Ölüm hak, kocalmayacak ilahi kanun
Yaşladı, yaşlandım, yaşlanıyorum

8) KARA

Beni benden aldı yaylagüzeli
Yaşmak yeşil, vale kızıl, saç kara
Gerdanına dizmiş beyazı alı
Yaprak yeşil, lale kızıl, iç kara

Yükseklerde bir ses çağırır yetiş
Birinde inilti birinde ötüş
Biri kurbanlık koç birisi bir kuş
Ördek yeşil, kale kızıl, koç kara

Sümmanoğlu böyle kaçmak olur mu
Demirden tuzak var açmak olur mu
Sepetinen derya geçmek olur mu
Irmak yeşil, sele kızıl, tunç kara

3. 3. 3. 1. 1. 3. Dört Kafiye li Koşma

Koşma tipi şiirlerde mısralarında dört kafiye nin bulunmasıyla oluşur (Kaya 2016: 51). Sümmanîoğlu'nun şiirleri arasında bir tane tespit edilmiştir.

9) MEYDAN OKUR

Bana meydan okur bazı bazılar
Gayret, rağbet, kudret, kuvveti olan
Nasıl koç olmuşlar körpe kuzular
Sebat, nöbet, kısbet, ibreti, olan

Parlasın kılınçlar ter kan dökülsün
Dehşetinden karabağlar sökülsün
Mat olanlar kantarımdan çekilsin
İbret, şöhret, nefret, ülfeti olan

Bu savaşa er olanlar dayana
Kim bilir yarışta asıl gaye ne
Kalmasın gizlide çıksın ayana
Rahat, inat, sanat, halveti olan

Sümmanoğlu ile kimse yan yana
Çeksin hançerini dokunsun cana
Saysın bir surede okusun bana
Elbet, Tebbet, ayet, isbatı olan

3. 3. 3. 1. 1. 4. Beş Kafiye li Koşma

Koşma tipi şiirlerin birden fazla kafiyesi olabilir. Bu kafiyeler şiirin ilk üç dizesinde olabileceği gibi ayağında da olabilir (Kaya 2016: 51). Çok kafiye li şiirlerden olan beş ayak koşma çeşidi Sümmanîoğlu'nun şiirleri arasında bir tane çıkmıştır.

10) SEVDA BİR ATOM

Sevda atomuyum atılacağım

Gerçek mertlik, yürek, bilek eldeyim

Tabiat süsüne katılacağım

Çilek, çiçek, sinek, petek baldayım

Ders alırım ariflerin hasından

Ya vedül çağırın her nefesinden

Ziyafet bulurum dost sofrasından

Ekmek, yemek, börek, çörek dildeyim

Bu meydandan kaçmak bize ar olsun

Havadan, karadan hoş haber olsun

Dalmak isteyenler beraber olsun

Leylek, ördek, sülük, semek göldeyim

Sümmanoğlu gel hazır ol vaktine

Kara kalem kara yazmış bahtına

Baykuş konar viranenin tahtına

Elek, tünek, melek, felek yeldeyim

3. 3. 3. 1. 1. 5. Mısra Başı Kafiye Şiirler

Âşık tarzı halk şiirinde mısra sonralarındaki kafiye'nin yanı sıra mısra başı kafiye'ler de kullanılmıştır. Âşık tarzı halk şiirinde mısraların başında aynı seslerin kullanılmasıyla oluşan kafiye'dir (Kaya 2014: 150).

Sümmânîoğlu'nun 10 şiirinde mısra başı kafiye görülür.

11) ÇİLELERİM

Tütünüm görünür alevim gizli
Tahammül edemem çilelerime
Takatim bittikçe el sanır hızlı
Talan girdi bağda lalelerime

Tabirsiz bir düşün manası nedir
Temelsiz binanın sonu virandır
Tıfıllık bir bağda biten fidandır
Top atar rakipler yaylalarım

Top atmasın rakip teper geriye
Talan girer kendindeki sürüye
Taki Sümmânîoğlu burca yürüye
Tez düşman dolmadan kalelerime

12) DEVRAN-I ÂLEM

Devran-ı âlemi seyran eyledim
Dünyayı ne güzel yaratmış Allah
Duygu düşüncemi beyan eyledim
Dedim hakka şükür elhamdülillah

Döndüm nazar ettim tüm kâinata
Dediler beşerde bulunur hata
Devleti âlişan hem ana ata
Dünyanın ahiretin bendi bismillah

Dört bin ismin sahibidir Zülcelal
Döndürür çarkını bakıp örnek al
Dinle Sümmanoğlu kazan hoş kemal
Dayanağın Mevla hem Resulullah

13) ÇİLELİ GÜNLER

Sefası olmayan çileli günde
Suskunların can yoldaşı sabırdır
Serine gelecek belalı günde
Saf düşkünün öz kardeşi sabırdır

Sabırsız insanın bitmez darlığı
Sabredenler aşar her bir zorluğu
Sabır köşesinde ara varlığı
Sabır sarayının taşı sabırdır

Sabretmeyen vuslatına eremez
Saadetin ışığını göremez
Selametin meyvesini deremez
Sadakatin arkadaşı sabırdır

Savurganlık ateşine yanmayın
Sakın tembelliği sabır sanmayın
Sırasızca dostu dahi anmayın
Sakinleri ay güneşi sabırdır

Sümmanoğlu olma Allah'a asi
Sever her canlıyı kişinin hası
Sabır acı ama hoştur meyvesi
Söylemişler ilmin başı sabırdır

14) KARA KOÇ MUDUR?

Kahramanmaraş'tan bir ses geliyor
Kara bulut mudur kara koç mudur
Karada mı havada mı meliyor
Kara bulut mudur kara koç mudur

Kalkan tutup kılıncını biliyor
Kola kuvvet cana sıhhat diliyor
Karalar giyinen neden gülüyor
Kara bulut mudur kara koç mudur

Kara koçsa kurban mıdır vatana
Katkısı var mıdır bayrak tutana
Kalksın Sümmanoğlu şafak atana
Kara bulut mudur kara koç mudur

15) TAKDİRİ HÜDA'NIN EMRİ

Takdir Huda'dandır emri ne ise
Ta ezel yazılan gelir başına
Tende her ezadan alasın hisse
Ta ki dünyaların seyret işine

Tükenmeden elde cüzi iraden
Teslimatın olsun ol bari Hüda'n
Toplarsın göçünü fani dünyadan
Tazelenip hayat dönmez peşine

Tıfillık çağını hayal edersin
Tatlı acı demez bir gün tadarsın
Tabi ki aldığın geri ödersin
Tanımazken bir gün gelir karşına

Tan etme kimseyi Sümmanoğlu sen
Tüm varından çoktur kıldığın isyan
Tanrıdan cümleye erişe ihsan
Tut Hakk'ın emrini gezme boşuna

16) CANIM CANANIM

Canım cananımdan uzak gitmesin
Cümle âleme merhamet eder
Cemalinden bizi mahrum etmesin
Can kurban edene mürüvvet eder

Cüda eylesin kendi lütfundan
Cümleye keremi ihsan babından
Cehtedeni ayırmaz ya rahından
Çünkü rahman rahim hem rahmet eder

Cebbarı celildir ol gani Mevla'm
Cebrail getirdi Kuran'ı tamam
Cemaat olana resulü imam
Cananın aşkına şefa'at eder

Coşar gider Sümmanoğlu yoluna
Cüzi iradesin almış eline
Cenneti vad etmiş sadık kuluna
Cemali nurunu Hak ispat eder

17) İÇİNDE

Bir noktada Hak cem etmiş âlemi
Bayın nazı miski amber içinde
Buyurmuş yaz diye evvel kalemi
Bütün kâinatı çember içinde

Boşuna değildir bir kulun zarı
Büyütür gönlünde gamı efkârı
Belki Arzu âşık etmiş Kamber'i
Bir Arzu var her bir Kamber içinde

Bizim mimar çırpı çekmiş temele
Bir elinde çekiç birinde mala
Bozulmaz bir düzen ermiş kemale
Bina kıldı imam mimber içinde

Basma kaldır Sümmanoğlu düşeni
Bari Hüda sever dara koşanı
Belirmiştir Muhammed'in nişanı
Bunca gelen her peygamber içinde

18) MEVLA'NIN EMRİNE ŞÜKREYLE

Ey gönül güzel Mevla'nın emrine şükür eyle
Eğer emri bil mağrûfi bilersen uymalısın
Evvelin ne sonun n'olur gel bunu fikir eyle
Ecdadından ibret alıp karşına koymalısın

Erkânın sakın değişme kılûkal hevesine
Er oğlu er olan insan düşer mi riyasına
Emanettir gelir gider can ceset binasına
Ecel kapına gelmeden sesini duymalısın

Elinde bir saz taşırsın Sümmanoğlu beyhude
Emrime uy nehyimden kaç buyurmuş bari Hüda
Evveli hak sonu da Hak bilen erer murada
Elin ile gaflet donun vaktinde soymalısın

19) YAR OLUR SANMA

Seversen seveni yar olur sana
Sevmediğin sana yar olur sanma
Sözüne kulak ver arif olana
Seyret âlemleri dar olur sanma

Sökülür dağların tipisi karı
Sevinçle andelib bekler baharı
Sinesinde besler nur goncaları
Suskunluk bülbüle kar olur sanma

Sümmanoğlu'yum devr-i âlemde
Sözde değil güç bulunur kalemde
Sakladığın nedir üç beş kelimde
Sevdiğim gözümde sır olur sanma

20) SÖYLESEM ŞUÇ OLUR

Sevda beni saldı bitmez telaşa
Söylesem suç olur sussam suç olur
Sevdiğimle söyleşirken baş başa
Saysak derdimizi kaç kaç olur

Sanırdım gençliğim kalır böylece
Sevinirdim her dem hep gündüz gece
Sual edip gelmiş ta uçtan uca
Sekseninde iki ayak üç olur

Sübyanlık, tıfillik sanki yalanmış
Sümmanoğlu felek işi pılanmış
Sonunda olana herkes inanmış
Sular zaman gibi akar hiç olur

3. 3. 3. 1. 1. 6. Akrostiş

Mısra başı harflerin yukarıdan aşağıya doğru okunduğunda anlamlı bir kelime oluşturacak düzende yazılmış şiirlerdir. Ahmet Talat Onay bu tür şiirleri “uçlama” terimiyle adlandırmıştır. Mısra başlarındaki harfler aşağı doğru okunduğunda genellikle bir isim ya da gizemli olarak söylenmek istenen bir sözdür. Bu tür şiirler genellikle 11 heceli olarak yazılır (Kaya 2016: 39).

Sümmânîoğlu’nun bir şiirinin akrostiş şeklinde olduğunu gördük. Bu şiirde de kendi adını akrostiş yaptığı görülüyor.

21) VERMEZ

Âşık maşukuna ağılar
Şikâyeti kula vermez
İnsan Hakk’a gönül bağlar
Kemaleti pula vermez

Helali haramı seçer
Ümitle dostu el açar
Sabır köşesine geçer
Asaleti yele vermez

Yanlığı yola getirir
İnsanı hale yetirir
Nizam ehline götürür
Sadakati sele vermez

Üzülme divane gönül
Mutlak bulursan bir delil
Mahşerde Cebbarı Celil
Âşık zatı ele vermez

Niçin ağlarsın cihanda
İlk arzun mutlak cananda
O gün telaş bende sende
Gasaveti köle vermez

Layık olan dört kitaba
Uyanır olmaz haraba
Sümmanoğlu sevda çaba
Dost kıymetin çula vermez

3. 3. 3. 1. 1. 7. Tekrarlama

Âşık tarzı halk şiirinde bütün mısraları aynı kelime ile başlamasıyla oluşan koşma tipi şiirlerdir. Tekrarlamalı şiirler 8 ya da 11 hece ile yazılabilir. Âşık Edebiyatında birçok şairin tekrarlamalı şiiri vardır. Bu şiirlerde genellikle “Adam var, Kim bilir, Hak, Yetiş, Dur, Birisi, Duymadı, Ol gece, Güzel gördüm, Senin bu ...” gibi sözlerin tekrarlamaıyla yapılır. Nazım birimi olarak genelde dörtlük kullanılsa da beyitle yazılanlar da vardır. Hemen her konuda yazılabilir. Âşıkların kelime tekrarı yapmalarının sebebi ele aldıkları konuyu birçok yönden değerlendirmektir. Başka bir sebebi de şiirde ahengi artırmaktır(Kaya 2016: 195,196). Bu şiir şeklini tespit eden ve özelliklerini belirleyen Doğan Kaya’dır

Sümmânîoğlu’nun 13 tekrarlamalı şiiri (22-34) vardır. Bu şiirlerin tekrarlama sözcükleri “Adam var, Hak, Kim bilir, Kaç bin kere, Yetiş, İnsan var ki, Sen ki, Şu, Bu dağlar, Dur, Duymadı, Geçme, Hani” şeklindedir.

22) ADAM VAR

Adam var cahili hale getirir
Adam var insanı yoldan çıkarır
Adam var şaşkınlığı yola getirir
Adam var doğruyu yoldan çıkarır

Adam var diyemez kendi adını
Adam var donatır kuru odunu
Adam var anlamaz balın tadını
Adam var zehri baldan çıkarır

Adam var verdiği sözde kalamaz
Adam var kesseler yanlış olamaz
Adam var düriyi selden alamaz
Adam var ölüyü Nil'den çıkarır

Adam var bir iki kuzu yayamaz
Adam var erlikten zerre cayamaz
Adam var beş altı sayı sayamaz
Adam var tilyarı milden çıkarır

Adam var Sümmanoğlu'nun kolu
Adam var içinde kin nefret dolu
Adam var tanınmaz cevheri pulu
Adam var mercanı dilden çıkarır

23) HAK

Hak yarattı bunca canlar
Hak yolunda giden bilir
Hak için boyun eğenler
Hak neden de neden bilir

Hak severse bir insanı
Hak çağırır kul lisani
Hak ona eder ihsanı
Hak diyen ruh beden bilir

Hak olur her sözün hası
Hak diyenin olmaz yası
Hak ise arzu ihlâsı
Hak şerbetin tadan bilir

Hak halk eylemiş âlemi
Hak yazmış levh-i kalemi
Hak için Hakk'ın kelamı
Hak ikrarı eden bilir

Hak Sümmanoğlu'n affede
Hak derdi gamım defede
Hak beytini tavaf ede
Hak beyt kibriyadan bilir

24) KİM BİLİR

Kim bilir kaç yolcu çıkmış bu yola
Kim bilir kaç insan gitmiş kim bilir
Kim bilir kim kimle vermiş el ele
Kim bilir ne almış satmış kim bilir

Kim bilir kim kimin taşır göçünü
Kim bilir kim kimin ölçer gücünü
Kim bilir kim kimden almış öcünü
Kim bilir kim kime çatmış kim bilir

Kim bilir Sümmanîoğlu ne halde
Kim bilir dolaşır hangi hayalde
Kim bilir arzusu kendine dalda
Kim bilir bir şafak atmış kim bilir

25) KAÇ BİN KERE

Kaç bin kere kaldım karada suda
Kaç bin göğē ağdığım kim bilir
Kaç bin kere karışmışım buluta
Kaç bin kere yağdığım kim bilir

Kaç bin kere katılmışım savaşa
Kaç bin kere gülle attım ataşa
Kaç bin kere çıktım aya güneşe,
Kaç bin kere doğduğumu kim bilir

Kaç bin kere kazmayınan kazıldım
Kaç bin kere düğüm oldum çözüldüm
Kaç bin kere meydanlarda ezildim
Kaç bin harman yığdığım kim bilir

Kaç bin kere kovdum kaç bin kovuldum
Kaç bin kere âlemlere dağıldım
Kaç bin kere katrelere boğuldum
Kaç bin derya boğduğumu kim bilir

Kaç bin kere macun verdim arıya
Kaç bin kere Sümmânîoğlu'n arıya
Kaç bin kere çoban oldum sürüye
Kaç bin celep sağdığım kim bilir

26) TEZ YETİŞ

Yetiş dost bağına hoyrat dadanmış
Yetiş durma bağbanım tez yetiş
Yetiş gülün dikenine saklanmış
Yetiş şahin kahramanım tez yetiş

Yetiş içirdiler bize zehiri
Yetiş çektirdiler köle kahırını
Yetiş kirlettiler köyü, şehiri
Yetiş yiğit komutanım tez yetiş

Yetiş emeğimiz sele gidiyor
Yetiş hasadımız yele gidiyor
Yetiş kisbet, kemer ele gidiyor
Yetiş hadi pehlivanım tez yetiş

Yetiş kısırdılar hoş avazları
Yetiş susturdular kopuz sazları
Yetiş saldırdılar oyunbazları
Yetiş Mührü Süleyman'ım tez yetiş

Yetiş sultan, Sümmanoğlu kan ağlar
Yetiş sis içinde ovalar dağlar
Yetiş sinsi düşman kolumuz bağlar
Yetiş digel âlişanım tez yetiş.

27) İNSANDIR

İnsan derken ne gelmeli akıla
Kâinata çarkı düzen insandır
İncelikten bin bölü var bin kıla
Bu ince esrarı çözen insandır

İnsan var ki balta ile yontulmuş
İnsan var ki süzme bala katılmış
İnsan var ki altın ile tartılmış
Yine türlü hile düzen insandır

İnsan var ki ay yıldızda dolaşır
İnsan var ki insanlığa yaraşır
İnsan var ki başı arşa ulaşır
Hazneyi mücevher izan insandır

İnsan var ki hayvanlardan farkı yok
İnsan var ki şeytanlardan farkı yok
İnsan var ki irfanlardan farkı yok
Ayyaş, sahte düzen bozan insandır

İnsan var ki gece dahi ürişan
İnsan var ki rüzgâr ile yarışan
İnsan var ki her çorbaya karışan
İnsan var ki hırsız mazan insandır.

İnsan var ki insanlığı yoğurur
İnsan var ki her nifağı doğurur
İnsan var ki Sümmanoğlu'n çağırır
Düğün polat olsa çözen insandır

28) YÂRİN

Sen ki bir âşıksın gönül elaya
Sen ki düşeceksin izine yârin
Sen ki ok atarsın metin kaleye
Sen ki kalkan oldum hazına yârin

Sen ki bu dünyayı gezmek istersin
Sen ki rakibini ezmek istersin
Sen ki meşakkatten bezmek istersin
Sen ki göz atarsın gözüne yârin

Sen ki dinlemezsin Sümmanoğlu'nu
Sen ki kaldırmadın bağı dağını
Senki tanımadın çeşmi çağlını
Sen ki öz olmasın özüne yârin

29) ÇAĞIRIR

Şu gelen, şu giden, şu garip yolcu
Şu hancı, şu kervan, Hakk'ı çağırır
Şu dağlar, şu orman, şu bakan bekçi
Şu bağlar, şu bağban, Hakkı çağırır

Şu pınar, şu ırmak, şu akan çaylar
Şu ağa, şu köle, şu paşa beyler
Şu mezra, şu yayla, şu ıssız köyler
Şu baykuş, şu viran Hakk'ı çağırır

Şu katre, şu derya, şu turna gölü
Şu bulut, şu yağmur, şu sevda seli
Şu bahçe, şu gonca, şu seher yeli
Şu hasta, şu lokman Hakk'ı çağırır

Şu maşuk, şu âşık, şu Sümmanoğlu
Şu garip, şu mahsun, şu çeşmi çağlı
Şu şansız, şu aciz, şu bağı dağı
Şu cura, şu ozan Hakk'ı çağırır

30) BU DAĞLAR

Bu dağlar kol kola sıra sıralı
Bu dağlar kardeş mi gümansız dağlar
Bu dağlar korkarım benden yaralı
Bu dağlar kalmıyor dumansız dağlar

Bu dağların mahsulünü el almış
Bu dağların mor çiçeğin yel almış
Bu dağların mercanını sel almış
Bu dağlar meşesiz ormansız dağlar

Bu dağların bunca kervanı geçmiş
Bu dağların berrak suyundan içmiş
Bu dağların bezegini kim açmış
Bu dağlar büyümüş yorgansız dağlar

Bu dağların kardan olur telaşı
Bu dağlar kaydetmiş nice savaşı
Bu dağlar kuylamış kardaş kardaşı
Bu dağlar kalmasın destansız dağlar

Bu dağlardan kurnaz olan yurt alır
Bu dağlardan kuzusunu kurtarır
Bu dağlardan Sümmanoğlu dert alır
Bu dağlar kalmasın çobansız dağlar

31) DUR

(Mesleğe yeni başlayan çırağa nasihat olarak yazılan şiir.)

Dur divane gönül düz divanda dur
Dur eşsiz ezanın edasında dur
Dur sevda suyunda yüz limanda dur
Dur nuru suzanın badesinde dur.

Dur ey deli gönül deryalarda dur
Dur bazı kabaran dalgalarda dur
Dur dalga içinde katrelerde dur
Dur bağrın ezenin didesinde dur,

Dur gönül pişelim aşk narında dur
Dur sözünden dönme kararında dur
Dur bir dergâha gir esrarında dur
Dur berat yazanın odasında dur

Dur serseri sular durur sen de dur
Dur ilikte damarda kal kanda dur
Dur pervane seher vakti canda dur
Dur vakti ezanın nidasında dur.

Dur Sümmânîoğlu var diz dize dur
Dur peşen geline bir endeze dur
Dur biz köhnelendik sen kal taze dur
Dur yaydan tezenin cidasında dur

32) DUYMADI

Duymadı ahım felekler yerde insan duymadı
Duymadı gökte melekler ta asuman duymadı
Duymadı derdi olmayan dertlinin feryadını
Duymadı duydum söyledi sağır sultan duymadı

Duymadı hoyratı bağda koca bağban duymadı
Duymadı sel gibi akan gözü alkan duymadı
Duymadı devri âlemde gülenler ağlayanı
Duymadı kavim kardeşler bu ne figan duymadı

Duymadı gönül yaramı hiçbir lokman duymadı
Duymadı sardığı sargı derdim derman duymadı
Duymadı Sümmânîoğlu insi cinli neyi var
Duymadı Allah'ım sende başka bir can duymadı

33) GEÇME GEÇ

Geçme doğruyu ileri, gal ile kal serden geçme

Geçme çağırır gel beri, fel ile ardan geçme

Geçme namert köprüsünden, zevk ü dünyalardan geç

Geçme gözet ilkbaharı, dal ile bardan geçme

Geçme gönül arzuları, pul ile ağyardan geç

Geçme bezet bahçeleri, gül ile hardan geçme

Geçme sakın deryaları, sal ile kenardan geç

Geçme ayır hurdaları, lal ile kardan geçme

Geçme Sümmanoğlu'ları el ile pazardan geç

Geçme bekle seherleri dil ile zardan geçme

Geçme ol şah serverleri hal ile dilberden geç

Geçme gözet Hak didarı yol ile yardan geçme (20. 03. 2004)

34) HANİ

Hani gönül tipi karda

Hani güvendiğin dağlar

Hani solmuş gül baharda

Hani mor sümbüllü bağlar

Hani arza hükmedenler

Hani zırh giyen bedenler

Hani dönmedi gidenler

Hani şimdi nerde ağlar

Hani Hazreti Ömer, Osman
Hani Sıddık Ali Merdan
Hani Şah Hüseyin Hasan
Hani kimler kara bağlar

Hani habibi, serveri
Hani bunca peygamberi
Hani iki cihan vari
Hani ölmez manen sağlar

Hani bahtı kara bağlı
Hani gözyaşları çağlı
Hani Âşık Sümmanoğlu
Hani n'oldu civan çağlar.

3. 3. 3. 1. 1. 8. Tecnis

Dizeleri cinaslı kelimelerle kafiyelendirilmiş koşma tarzı şiirlere tecnis denir. Genellikle 11 heceli olmakla beraber 8 heceli tecnisler de vardır (Kaya 2016: 191). Ayaklar kendi arasında cinaslı olduğu gibi dörtlüğün ilk üç dizesi de kendi içinde cinaslı kafiye oluşturur. Sümmanîoğlu'nun şiirleri arasında (35-39) beş adet tecnise rastlanmıştır.

35) DALDA DUR

Hasta gönül inelim mi derine
Dalgıç gibi deryalara dal da dur
Haberin yok çil serpilmiş derine
Hileden kaç fenafelden dalda dur

Her hesabın azı çoğalır birden
Toprağın bağrında yeşerir birden
Buğday başak tutar boy alır birden
Yaprağın da iskân eyle dalda dur

Bu hesaba kara beştir kara altı
Çiçeklere yatak olmuş kar altı
Yar sanırım her gördüğün karaltı
Eliften sor ha'ya uğra dalda dur

Sümmanoğlu tavan indi tabana
Sanırsın ki poyraz esti takana
Balçık sürme gökte şemsi tabana
Başa çıkma omuzdan tut dalda dur

36) BENDEYİM

Bülbül gül dikene minnettar olur
Ben de yârin kapısında bendeyim
Bağa gül dikende bin hüner olur
Yâdlar doğru demezlerse ben deyim
Zümrüt bağlar karlı dağın altında
Kara bağlar yar yaşmağın altında
Güzel bağlar kol kolçağın altında
Billur budak üzerimde bendeyim

Rüzgâr alır yar başından yazmanı
Sümmanoğlu birkaç satır yazmanı
Dertsiz bilmez derde deva yazmanı
Hâlbuki arasan ben de bendeyim

37) GÖREYİM

Yıllar yılı yalvarırım yar sana
Kaldır nikabını yüzün göreyim
Kıymaz mısın kara bağrım yar sana
Belki derin yaram yüzüm göreyim

Seni seven sırrım ya da der dimi
Goncaların nasıl sağlar derdimi
Hiç bir tabip göremedi derdimi
Bari gelin derim yüzün göreyim

Sümmanoğlu kim der derdin der yâda
Yârin goncan bana hari deryada
Kim bilir neler saklar deryada
Sevda gemisiyle yüzün göreyim

38) SİNEN

İnsan mıdır kaygı için ev yakan
Şerefsiz kazancın dalında sinen
Üstelik eline kınalar yakan
Yaşın yetmiş seksen yakışmaz sinen

Yaşlanmadan bir mezarın yarına
Bu günlerden nelerin var yarına
Arz edersin kavuşmanı yarına
Hediyelik neler doldurdu sinen

Sümmanoğlu bu hal sana yaramaz
Tabip karşısında deme yaram az
Her âşık külünkle kaya yaramaz
Düze düşman dost olursun tersinen

39) DERİYE

Deli gönül toprak ol da taşı yor
Ağladı gözlerim yaşım taşıyor
Nazlı yârim testi testi taşıyor
Ne harka sıkıştır ne de deriye

Yine derler güya benim yaram az
Bunu böyle şaye etmiş yaramaz
Her zehrimar çemberi mi yaramaz
Aç tavuklar kanat açar dariya

Yiğit odur okun ata atına
Hazır olmalıdır her saatine
Sümmaoğlu bin sür sevda atına
Dağılmadan erişesin deriye

3. 3. 3. 1. 1. 9. Dedim Dedi

Âşıkların başta aşk konusu olmak üzere hemen her konuda karşılıklı konuşma esasına dayalı söyledikleri şiirlerin adı (Kaya 2014: 231).

Halk şiirinde yaygın olarak kullanılan bir biçim olup koşma ve semailerdeki âşık ve sevgilinin dedim-dedi ifadesine bağlı karşılıklı söyleşmeleridir. İlk örnekleri Kaşkarlı Mahmud'un Divanü Lügati't-Türk'ünde görülmektedir(Yardımcı 1998: 192).

İlk örneklerine Kaşkarlı Mahmut'un Divanü Lügati't-Türk adlı eserinde rastladığımız dedim-dedi biçimi şiir örnekleri eserde “aydum” ve “aydı” kelimeleriyle başlayan iki dörtlük halinde yer almaktadır (Batislam 2000: 147).

Hikmet Dizdaroğlu, “dedim-dedi”lerin koşma şeklinde olduğunu ve bir gelenek haline geldiğini ayrıca şiire canlılık ve devinim getiren bir yol olduğunu da ifade etmektedir(Dizdaroğlu 1969:3).

Karşılıklı konuşma biçiminde, sorulu cevaplı olarak yazılmış dedim-dedi tarzı şiir örneklerine divan şiirinde de rastlamaktayız. Divan şiirinde özellikle gazel ve rüba'ilerde örneğini gördüğümüz bu tür şiirler müraca'a ya da muhavereli şiir olarak adlandırılmaktadır (Batislam 2000: 150).

Âşıklık geleneğinde de bu tarz şiirlere çokça yer verilmiştir. Genellikle aşk, sevgi konusunda söylene de öğüt, şikâyet, hasret, köy, memleket gibi hemen her konuda söylenmiştir. Dedim-Dedili şiirlerin 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16 heceli ve aruz vezniyle yazılmış şekilleri vardır. Genellikle soru-cevap şeklindedir. Bu tarz şiirde şair karşısındaki kişiyle söyleşmiş gibi görünse de aslında kendi içindeki

fikirleşmesi, kendi kendiyile söyleşmesidir. Şair kendince bir durumun, bir olayın oluştuğunu var sayarak kurgular. Böylece konu hakkındaki düşüncelerini, gönlünden geçenleri dile getirir. Dedim-Dedili şiirleri Doğan Kaya “ Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramlar ve Terimler Sözlüğü” adlı eserinde şu şekilde tasnif etmiştir:

- 1- Şiirde Bulundukları Yerlere göre Dedim-Dediler
- 2- Dize Sayılarına göre Dedim-Dediler
- 3- Ölçülerine göre Dedim-Dediler
- 4- Ayaklarına göre Dedim-Dediler
- 5- Diyalog Sözlerine göre Dedim-Dediler
- 6- Konularına göre Dedim-Dediler (Kaya 2016: 60)

Sümmânîoğlu’nun şiirleri arasında 7 adet dedim-dedili şiir (40-46) tespit edilmiştir. Bu şiirlerde Sümmânîoğlu kervanla, yolcuyla, bağbanla, annesiyle, gönlüyle ve sevgilisiyle söyleşir.

40) DEDİM DEDİLER

Dedim soram şu kervanı
Dediler köyden geliyor
Dedim hani bezirgânı
Dediler önden geliyor

Dedim bu sene uğursuzluk
Dediler ki sizlik bizlik
Dedim bizde talihsizlik
Dediler soydan geliyor

Dedim doğru mu bu haber
Dediler hem de muteber
Dedim bizimle beraber
Dediler toydan geliyor

Dedim razı olmam buna
Dediler bu kısmet sana

Dedim müddet ne zamana
Dediler aydan geliyor

Dedim Sümmanoğlu kimdir
Dediler özel isimdir
Dedim o benim nefsimdir
Dediler paydan geliyor

41) DEDİMDEDİ

Dedim bağban işin nasıl
Dedi güle harınanım
Dedim yapar mısın fasıl
Dedi figan zarınanım

Dedim bahardan ne haber
Dedi yaz geldi beraber
Dedim bahçedeki kimler
Dedi çiçek barınanım

Dedim gönlün kimi bekler
Dedi boş oldu emekler
Dedim bu mudur gerçekler
Dedi eksik karınanım

Dedim işin gücün demdir
Dedi yüzde doksan gamdır
Dedim bile kalan kimdir
Dedi nazlı yarınanım

Dedim Sümmanîoğlu neyin
Dedi gidin ona deyin
Dedim nedir kısmet payın
Dedi gayet darınanım

42) DEDİM DEDİ

Dedim bağban bağda nen var
Dedi gonca harınanım
Dedim daha başka kim var
Dedi bülbül zarınanım

Dedim bahardan ne haber
Dedi döneriz beraber
Dedim daha başka neler
Dedi çiçek barınanım

Dedim işin devran demdir
Dedi yüzde seksen gamdım
Dedim gönlün olan kimdir
Dedi nazlı yarınanım

Dedim bülbül gül mü bekler
Dedi ondan hoş emekler
Dedim bu mudur gerçekler
Dedi zarar karınanım

Dedim Sümmanoğlu nendir
Dedi o da bir insandır
Dedim iki gözü kandır
Dedi ana yerinenim

43) DEDİM DEDİ

Dedim garip yolcu nere gidersin
Dedi sorma beni gidem yoluma
Dedim neden böyle ah of edersin
Dedi uzak kaldım kendi elime

Dedim senin elin ne kar çeker
Dedi kavuşmağa erir çok teker
Dedim senle olmak balınan şeker
Dedi bırak beni kendi halime

Dedim Sümmanoğlu senden gariptir
Dedi benden garip olmak ayıptır
Dedim gariplere Mevla sahiptir
Dedi bin bir ismi esma dilime

44) DEDİM DEDİ

Dedim gönül nedir sendeki telaş
Dedi sorma da geç derdim derindir
Dedim kabul buyur olam arkadaş
Dedi durma da geç umut yarındır

Dedim ya ne zaman biter bu figan
Dedi görmez misin gözlerim giryan
Dedim acep yok mu derdine derman
Dedi verme de geç kendin arındır

Dedim tanır mısın Sümmanoğlu'yum
Dedi ondan fazla çeşmi çağlıyım
Dedim sen al ben de kara bağlayım
Dedi yorma da geç bu bir sorundur

45) DEDİM DEDİ

Dedim kaç kez haber saldım yar sana
Dedi aç nikabın yüzün göreyim
Dedim hançer alıp bağrımı yarsana
Dedi derin yaran yüzün göreyim

Dedim şahin kuşu konmuş dalda gör
Dedi kaç bin man sinmiş dalda gör
Dedim mercan deryalarda dal da gör
Dedi sen dalgıçsan yüz göreyim

Dedim Sümmanoğlu sevmez derimi
Dedi dostlar açmaz oldu derdimi
Dedim Mansur benim yüzün derimi
Dedi iki elin yüzün göreyim

46) CAN DEDİ

Ben de bu dünyaya geldim geleli
Gözüm açtım ana dedim can dedi
Dedim ana senin canın nerede
Başka yerde aramadı sen dedi

Dedim ana amadeyim çağrına
Dedi ilaç olsam her bir ağrına
Dedim alıp kim basacak bağrına
Açtı kollarını işte ben dedi

Dedim ana Sümmanoğlu bir paren
Dedi duam sana derden çaren
Dedim beni ak bezlere kim saran
Durdu düşünerek onu an dedi

3. 3. 3. 1. 2. Türlerine Göre Koşmalar

3. 3. 3. 1. 2. 1. Ağıt

Başta ölüm olmak üzere ayrılığın yahut üzüntünün doğurduğu ıstırap sebebiyle ortaya konulan lirik ve manzum ürün. Şayet ölenler için söyleniyorsa kendine has makamla terennüm edilir. Söylenen sözler ölenle ilgili düşünce, duygu ve izlenimleri ihtiva eder (Kaya 2014: 42).

Âşık edebiyatında ağıt türünün geçmişi sözlü edebiyata kadar uzanır. Sözlü edebiyat döneminde ölenlerin adından yapılan “yuğ” törenlerde onların iyiliğinin, güzelliğinin, yiğitliğinin ve ölümünden duyulan acının anlatıldığı şiirlere “sağu” adı verilir. Bu gelenek günümüzde de “ağıt yakma” olarak devam etmektedir. Bu gelenekte ağıt söylemeye çeşitli yörelerde “ağıt yakma, ağıt söyleme, ağıtlama, ağıt düzme” gibi adlarla anılır. Günümüz âşıklık geleneğinde ağıt ölen bir kişinin arkasından onun yiğitliğinin, güzelliğinin ve ölümünden duyulan acının anlatıldığı koşmalardır. Bunun yanı sıra yangın, deprem, kaza, hastalık, kız gelin etme, askere gönderme ya da sahip olduğu bir şeyi kaybetme gibi toplumu veya kişiyi üzen, derinden etkileyen olayların arkasından duyulan üzüntüyü dile getiren acıklı şiirlerdir.

Hüseyin Sümmanîoğlu’nun ağıt türünde yazdığı 13 şiiri (47-59) vardır. Bu şiirlerde bir genç kızın ölümünden duyduğu acıyı (47), eşinin ölümünden duyduğu acıyı(48, 49), Vahdet isminde bir gencin ölümünden duyduğu üzüntüyü (50), amcasının oğlu Nusret Torûnî’nin ölümünden duyduğu üzüntüyü(52, 53, 54) işlemiştir. Reyhanî’nin ölümü üzerine 2 ağıdı (56, 57) vardır. Diğer ağıtlarını toplumda gördüğü üzücü olaylar üstüne söylemiştir. Bir şiirinde Soma faciasını (55) anlatmıştır. Göçük altında kalan işçilerin ölümünden duyduğu üzüntü dile getirilmiştir. Bir şiirinde de (59) evi terk eden bir kişinin evine dönmesi için evin perişanlığını anlatmıştır. Bu ağıtı terk eden kişinin eşinin ağzıyla yazmıştır.

47) AĞLASIN

Köyde, babası yıllar önce vefat etmiş bir genç kız, amcasının oğluna istenir. Kız, oğlanın yaşının küçük olduğunu bahane ederek varmak istemez. Bunun üzerine kız köyde önceden gönül verdiği biriyle kaçıp evlenir. Bir yıl sonra evlendiği oğlanın ailesi gelinlerine gülyüz göstermezler. Bu duruma daha fazla tahammül edemeyen kız bir gece evin bodrum katında kendini asar. Sümmânîoğlu bu destanı intihar eden gencin ağzından yazmıştır.

Bir düş gördüm tabiri yok dediler
Yaman düşüm iyiye yoran ağlasın
Derdimi eylemez, dağlar vadiler
Efkârın ne diye soran ağlasın

Yüce dağlar gibi dumandır başım
Bir iken bin oldu gamım, telaşım
Ne babam var sora, ne de kardaşım
Dostlarım yas tutsun, yaren ağlasın

Tezgin oldum vatanımdan, yurdumdan
Yaralıyım, bilen yoktur derdimden
Bilmez idim ecel gezer ardımdan
Kanlı kefenimi saran ağlasın

Şukka kurdum, aklım sıra beynime
Gaflet hilatını giydim aynıma
Ecel kemendini attım boynuma
Bu feci halimi gören ağlasın

Halim gören uçan kuşlar ağlaşır
Acı sese dağlar, taşlar dağlaşır
Kanlı yaşım seller gibi çağlaşır
Dertli anam duyup her an ağlasın

Çözölmeyen sırdır, inceden ince
Gizli derdim, kime kılım netice
Talihsiz yetime, gülmemiş gence
Kabir kazıp, kazma vuran ağlasın

Ayan olsun Hafız Osman pederim
Hasretim görmedim, rahmi maderim
Tünden tüne saldı, kara kederim
Nazik bedenimi yaran ağlasın

Açma doktor, yaralarım gizlidir
Alavım görünmez, narım gizlidir
Sorma, Mansur gibi darım gizlidir
Beni bu hicranla karan ağlasın

Dokuz altmış sekiz bu miladimi
Nadideyim, felek bozdu va'adimi
Yazsın Sümmânoğlu bir ağıdımı
Yalan dünya, bahtı karan ağlasın

48) HAŞHAŞLI TARLALAR

Haşhaşlı tarlalar ey zümrüt bağlar
Gördünüz mü bahtı karalı turnam
Çiğdemli yaylalar çimenli dağlar
Sizde midir benden aralı turnam

Enginlerde ötmek idi hevesi
Vardım buralardan gelmiyor sesi
Antalya denizi Konya ovası
Belki size konu pareli turnam

Sizler gördünüz mü Çukurovalım
Adana Maraşlım Malatyalım
Sizde yoksa başkentime dönerim
Tanımazlar kimdir nereli turnam

Yoksa siz mi yitiklerin ağları
Mut'un çınarları Mersin bağları
Tepesi dumanlı Toros dağları
Seyretti mi sizi sıralı turnam

Kemalet ehliler arif insanlar
Efendiler beyler ey mebusanlar
Vekiller bakanlar hanlar sultanlar
Belki sizde konak buralı turnam

Dediler varda sor sizin mekâna
Karı kışı sinesine çekene
Kanat vurdum uçtum Palandökene
Gördüz mü dağların maralı turnam

Laleli, Soğanlı dumandı başı
Kana bezemişti toprağı taşı
Orada kefensiz çok turna eşi
Sordum ne kadardır görelî turnam

Küskün baktım Narman'ın boyuna
Dostlar gelmiş tek turnamın toyuna
Sordum konmuş Samikale köyüne
Musalladan geçmiş ileri turnam

Henüz civan idi taze çağ idi
Gönül bağlarında hoş nevrak idi
Bunca yerin hiçbirinde yok idi
Hasretim çok uzun süreli turnam

Turnam tıfil idi orta boyudu
Ela gözlü sürme kaşlı bey idi
Güleç yüz inci diş renk buğday idi
Hayli gündür avcı vuralı turnam

Bin dokuz yüz yetmiş yedi haziran
Ondan sonra dünya ben için viran
Elli yedi aydır geçen bir zaman
Ebedi bir saray kuralı turnam

Sümmânoğlu geçen hayli günlermiş
Derdi olan hep kendini dinlermiş
Hasta başı taş yastıkta inlermiş
Ya sen rahat mısın yaralı turnam

49) NE ZAMAN GELİR

Gönül yaylamdaki yaralı ceylan
Göçtü dağdan dağa, ne zaman gelir
Yar yüzünü görmek oldu bir güman
Karışan toprağa ne zaman gelir

Kolay çekilmiyor ayrılık zoru
Âşığı eritir maşukun koru
Çelik demirdenmiş feleğin toru
Takılanlar ağa ne zaman gelir

Bilmem kader yoksa kaza mı oldu
Ağlamak faydasız olanlar oldu
Bağ bozuldu, bülbül sustu, gül soldu
Bir bahar bu bağa ne zaman gelir

Canana can vermek sipariş olmaz
Ecel pazarında yalvarış olmaz
Şahin pençesinde kurtariş olmaz
Düşenler tuzağa ne zaman gelir

Emir ferman yaradana aittir
Kitabında beyanatı kayıttır
Yıllar yılı savaş veren şehittir
Sarılıp bayrağa ne zaman gelir

Sümmânoğlu eremezsin muradan
Gülemezsin gül demese yaradan
Herkes kendi göçün yükler sıradan
Gidenler uzağa ne zaman gelir. (21. 08. 2004)

50) VAHDET'İN AĞIDI

(Pasinler ilçesi Tuy köyünde yeni nişanlı olan gencin ağıtı.)

Bin dokuz yüz altmış dokuz senesi
Üzüldü dünyadan eli Vahdet'in
Kara imiş talihinin sayfası
Kara bağı hicran oldu Vahdet'in

Sevgilim var diye dilde anmadan
Meşakkatten muradına dönmeden
Bülbül olup gül dalına konmadan
Soldu açılmadan gülü Vahdet'in

Bugün, bugün yarın yarın diyerken
Ecelin vadesi yaklaştı erken
Kanat açıp, Leyla'sına giderken
Kırıldı kanadı, kolu Vahdet'in

Hazin sesle Muhammer gel bağırdı
Ne bilim ki ecelini çağırdı
Ca atıp söyledim neren ağırdı
Cevap vermez oldu dili Vahdet'in

Feleğin kılıcı ciğer pareler
Kar eylemez Lokmandaki çareler
Taze nişanlısı giysin kareler
Çürüsün yeşili alı Vahdet'in

Zalim felek bana doğru dönmedin
Nazlı yârin kadehini sunmadın
Saat birde hayatına son verdin
Gitti bir meçhule yolu Vahdet'in

Dağların ünvanı gider yaz ile
Ruhum tazelenir hub avaz ile
Sümmânoğlu destan okur saz ile
Söyleşir perdesi, teli Vahdet'in

51) HELE BEKİN ŞU FELEĞİN İŞİNE

Hele bakın şu feleğin işine
Naz geçmesi kolay değil abeyler
Öldüğümde mezarımın taşına
Yaz geçmesi kolay değil abeyler

Yıllardır durmadı gözlerim yaşı
Affetsin isyansa Mevla'ya karşı
Su serpmekle sönmez ciğer ateşi
Köz geçmesi kolay değil abeyler

El sanar gurbette gönül eyliyor
Elem beni derya gibi boyluyor
Kim unuttum derse yalan söylüyor
Söz geçmesi kolay değil abeyler

Dünya bana ayrı mekân oluyor
Mansur gibi dara çeken oluyor
Hele kaza yeri diken oluyor
Göz geçmesi kolay değil abeyler

Sümmânoğlu ahın söyle ne kadar
Felekle kozumuz ölene kadar
Hayalimde yaşar ölene kadar
Vazgeçmesi kolay değil abeyler

52) YADİGÂR İDİ

Baba Sümmânî'miz bir ulu çınar
Nusret'te dallarından biriydi
Onu seven dostlar, rahmetle anar
Yalan dünya Torûnî da var idi

Yarım asır diyar diyar dolaştı
Nice karlı dağın başından aştı
Sonunda feleğin ağına düştü
Bülbül uçtu gonca güller kurudu

Uluslar arası gezdi bir zaman
Gurbetin kahrını çekmesi yaman
Çileler bitecek ederdi güman
Ömrü köyde kentte yürüdü

Sedası şirindi hoş idi sözü
Hasret ateşiyle yanmıştı özü
Tatlı ikrar idi güleçti yüzü
Yetesiye meydanlarda er idi

Sümmânoğlu bu taksimat Mevla'dan
Ayrıldı Narman'ın Samikale'den
Vedalaştı eşten, dosttan, sıladan
Amcamdan bir tek yadigâr idi

53) NUSRET TORÛNÎ İÇİN AĞIT

Yirmi iki ocak iki bin üçte
Aniden ayrıldı ciğer paresti
Bir matem başladı yaranda dostta
Baş gösterdi bahtımızın karası

Bülbül gül dalında öterken sustu
Ecel nicesinin kaddini kesti
Kara toprak aldı bağrına bastı
Kimsenin felekle yoktur arası

Bugün çimen dağlar tipi kar ile
Anlaşmayı imzaladık yârınan
Ömür uzansaydı servet varınan
Yok muyudu, Sabancı'nın parası

Bir gün ecel kuşu başta oturur
Haktan gelenleri Hakk'a yetirir
Sırası geleni alır götürür
Ne zengini kalır ne fukarası

Dileseydi haktan emir gelirdi
Resulullah bu dünyada kalırdı
Lokman ölüm için çare bulurdu
Doktorda bulunmaz ölüm çaresi

Dostlar duysun Sümmânoğlu'n virdini
Adım adım ecel gezer ardını
Gidin sorun Torûnî'nin derdini
Mezarında eğlenmiş mi yarası

54) İKİTELLİ'DE

Bir çınar devrildi aniden ani
Feryatlar artıyor İkitelli'de
Nusret Torûnî'nun sanki düğünü
Gam keder satıyor İkitelli'de

Yirmi iki ocak ikibin üçtü
Dediler Nusret Torunî göçtü
Bu fani dünyadan ukbaya geçti
Bir hayat bitiyor İkitelli'de

Kırk elli senelik sanat yılı var
Hamdolsun ki altı yedi dalı var
Bir eski saz birkaç paslı teli var
Ocağı tütüyor İkitelli'de

Ateşalan, Sultanbeyli Derneği
İspir Koç köylünün çoktur emeği
Beyaz giydi altmış yıllık güveği
Feleğe çatıyor İkitelli’de

Toplandık dost, yaren, hısım, akraba
Akan gözyaşımız sığmaz bir kaba
Eşinden mi ayrı kalmış acaba
Tek turna ötüyor İkitelli’de

Feryat edip figan ile zar diyor
Her insanın aynı günü var diyor
Anam, babam, oğlum, kızım, var diyor
Bir yıldız batıyor İkitelli’de

55) SOMA AĞLIYOR TÜRKİYE AĞLIYOR

İki bin on dördün Mayıs on üçü
Görülmemiş garip zaman ağlıyor
Bilmem takdir yoksa ihmalin suçu
Bu tufana yahşi yamana ağlıyor

Soma faciası yürekler yaktı
Nice ocaklara şivan bıraktı
Yıkıldı yuvası sarayı taktı
Bu afeti duyan her can ağlıyor

Zulümata döndü aydın gündüzler
Yaman hali duyan yürekler sızlar
Babasız yavrular, gelinler, kızlar
Yetmiş yedi milyon insan ağlıyor

Evinden ayrılıp işe gidenler
Anne, baba, yâre veda edenler
Hanesine döndü cansız bedenler
Bacı, kardeş, sabi, sübyan ağlıyor

Bunca kurban verdik kara kömüre
Tabutlar dizildi hep sıra sıra
Gönlümüz, ruhumuz, içimiz yara
Bunca ahbap, eş, dost, yaren ağlıyor

Maden şehitleri üç yüz bir oldu
Yüreklere ateş düştü kor oldu
Giden gitti kalanlara zor oldu
Halimiz perişan diyen ağlıyor

Geleceğe karşı tedbir almalı
Tedbiri aşanı kader bilmeli
Böyle yaman günde hep bir olmalı
Bu gelen Mevla'dan uyan ağlıyor

Kimisinin yanmış tanınmaz yüzü
Yüzünde kanlı ter, iş kömür tozu
Hasret ölenlerin yumulmaz gözü
Yaralara mehlem koyan ağlıyor

Sümmânîoğlu'yum başka ne diyem
Emri ilahiye başımı eğim
Başımız sağ olsun bütün Türkiye'm
Ehli İslam, ehil iman ağlıyor

56) REYHANÎ İÇİN

Dostun haznesini ziyaret kıldım
Sazını duvara asmış Reyhanî
Yerini boş gördüm gam ile daldım
Bu âlemden ilgi kesmiş Reyhanî

Bir saat düşündüm hep kara kara
Gözlerim takıldı karşı dağlara
Mezarına vardım az zaman sonra
Hasta bülbül gibi susmuş Reyhanî

Mezarının bir yanına yaslandım
Gözlerimin yaşı ile ıslandım
Ey arkadaş uyan diye seslendim
Ses vermedi bildim küsmüş Reyhanî

Bize değil feleklere darılmış
Kavimden kardeşten eşten ayrılmış
Tüm varlığı bir kefene sarılmış
Elini bağrına basmış Reyhanî

Bu fani dünyanın ziyneti hiçmiş
Hazneler dolusu serveti hiçmiş
Süleymanlar tahtı şöhreti hiçmiş
Tüm kıymeti bir nefesmiş Reyhanî

Makberinde bile dururcasına
Kol kola takarak yürürcesine
Elimi eline verircesine
Candan sevenlere dostmuş Reyhanî

Sümmânoğlu sizden örnek alır mı
Bu sırrı hikmeti kimse bilir mi
Hakka âşık olan mânen ölür mü
Sanatına tam ihlasmış Reyhanî

57) REYHANÎ

Kader taksimine olmalı razı
Gurbet eli mesken tuttu Reyhanî
Mutlak başa gelir yazılan yazı
On bir sene hasta yattı Reyhanî

Sılasından uzak kaldı el gibi
Yetmiş yedi sene geçmiş yel gibi
Gözyaşları çağlar oldu sel gibi
Geçen yılı hesap etti Reyhanî

Eller sana kara bağı taşı idi
Ne ki gördüm iki gözü yaş idi
Kendi dünyasında bir güneş idi
Nasıl doğdu nasıl battı Reyhanî

Sabah kalkan akşam yatar uykuya
Her insanın ömrü karmâşık rüya
Doğanlar ölmeye mahkûm iş bu ya
Garip geldi garip gitti Reyhanî

Sümmânoğlu halin ifade eder
Mutlak yerin bulur kader mukadder
Bir can nerden gelir oraya gider
Garip mezarlıkta yattı Reyhanî

58) YARENLER

Bugün bana dokunmayın yarenler
İki gözüm giryan oldu bu gece
Yetişsin derdime çare verenler
Ciğerleri püryan oldum bu gece

Anam, babam, yavrum aklıma düştü
Yüreğim kaydadı gözyaşım coştı
Fikrim karman çorman beynim uyuştı
Bir perişan insan oldum bu gece

Hasret ateşiyle sinem dağlarım
Bulut gibi yaşın yaşın ağlarım
Eller al giyerken kara bağlarım
Dağ başında duman oldum bu gece

Şakır iken sustu gönül bülbülüm
Hazana yüz tuttu gülüm sümbülüm
Derdimi demeğe tutmuyor dilim
Yarın ahraz lisanı oldum bu gece

Sümmânîoğlu'yum yandım kavruldum
Muhannetler harmanında savruldum
Geldiğim menzile geri çevrildim
Bir Hüseyin, Hasan oldum bu gece

59) ZALİM

(Bir tanıdık vatandaşın kardeşi aile efradını bırakıp gurbet gurbet gezdiğini öğrenirler. Bu durumu Summânîoğlu'na anlatırlar. Bir şiirle onu haberdar edip evinin perişanlığını duyuralım diye arz etmişler. Bunun üzerine Sümmânîoğlu bir şiir yazıp o vefasızın kardeşine veriyor.)

Yar olan yarına hıyanet etmez
Tuttuğun inattan geri dön zalim
Daha bundan fazla meşagat olmaz
Sözüme kulak ver, geri dön zalim

Hatır sorup benim ile kalmadın
Arayıp derdime çare bulmadın
Kan kusarken sağlığıma gelmedin
Mezarım üstüne bari dön zalim

Yavruların baba diye meleşir
Çırılçıplak kapı kapı dolaşır
Sahan sahan komşuların un taşır
Yedikleri yavan darı dön zalim

Davut oğlun yollarına bakıyor
Nazlı hasret ile ciğer yakıyor
Zekai'nin gözyaşları akıyor
Unuttun enseyi ari dön zalim

Merhametsiz ifşa ettin bu sırrı
Evinin bezeği cala hasırı
Yavruların oldu namert esiri
Bunlarsız n'ederim gari, dön zalim

Boynu buruk, benzi soluk yavrular
Gözü yaşlı, bağı yanık yavrular
Ciğerden ak değmiş vuruk yavrular
Gece gündüz kılar zari, dön zalim

Sümmanoğlu der yar mezarda yatar
Yanar kara bağı, tütünü tüter
Virana bağlarda baykuşlar öter
Bu mudur gurbetin kârı dön zalim

3. 3. 3. 1. 2. 2. Alkışlama

Âşığın kendisi için ya da karşıdaki kişi için dua ettiği, iyilik istediği şiirlerdir. Âşıklık geleneğinde âşıklar kendileri, yakınları, tanıdıkları ya da misafirleri için alkışlamada bulunur. Alkışlamalar bir iyilik karşılığında ya da karşılık beklenmeden sevilen bir kişinin iyi olması için söylenir. Kargışlama bu şiirin karşıtıdır (Artun 2016: 198,199).

Hüseyin Sümmânîoğlu'nun şiirleri arasında 13 tane alkışlaması vardır. Alkışlamaları genellikle affedilmek için, iyi bir Müslüman olmak içindir. Kendisi için ve çevresindeki insanlar için dua eder.

60) AŞKINA

İlahi, Yarabbi affeyle bizi
Devralan gün, ayın, yılın aşkına
Lütfüne bağışla günahımızı
Akan suyun esen yelin aşkına

Zaman geçiririz hayalle, düşle
Korkam yolda kalak biz bu gidişle
Kırık kalbe yaşlı gizle bağışla
Yüz dört kitap ilmihalin aşkına

Dileriz Allah'ım hidayetini
Resulü Ekrem'in şefaatinin
Üstümüzden kesme merhametini
Doksan dokuz İsmail'in aşkına

Sümmanoğlu kulun budur niyazı
Dört bin ismine Mevla bağışla bizi
Bizlere de göster didarımızı
Sekiz cennet pür cemalin aşkına

61) SIĞINIYORUM

Mevla'm başkasına eyleme muhtaç
İllallah adına sığınyorum
Cümle dertlilere sen eyle ilaç
Bol merhametine sığınyorum

Ya rabbi kapında bir biçareyim
Helal olan kısmetimi dereyim
Huzur saadetle ömür süreyim
Emri muradına sığınyorum

Salih, sıdık, şehit kullarla haşret
Umudum sendedir ilahi lütfet
İslam doğdum İslam ölmek nasip et
Rahman sıfatına sığınyorum

Kadri kayyumsun ilahi kudret
Sendedir âli şan sendedir rahmet
Salâvatla ömrüm olsun nihayet
Son şahadetine sığınyorum

Ey yarabbi sana ayan her halim
Noksaniyla makbul eyle amelim
Pek azıcık ağrı ahsan bir ölüm
İsmi ehedine sığınyorum

Dostlarım koyalar kabre naaşım
Yalnız kalmaya orada başım
İman, kuran olsun yaran yoldaşım
Yedi kudretine sığınıyorum

Münkir, Nekir melekleri geleler
Bir Müslüman olduğumu bileler
Sual sorup doğru cevap alalar
Hak azametine sığınıyorum

Kabir azabını def et Allah'ım
Cümle günahlarım affet Allah'ım
Melekler yanımda saf et Allah'ım
Ali devletine sığınıyorum

Bir gün kopacaktır yevmü'l kıyamet
O gün ki şiddetten sen eyle azat
Şefaateyle nur-i Muhammed
Levdel hamdine sığınıyorum

Bir mutlaktır ulu divan kurulur
Sırası gelenler öne sürülür
İnceden inceye hesap sorulur
Zati sıfatına sığınıyorum

Allah'ım günahım koyma mizana
Dayanamam vereceğin cezana
Gazabından sığınırım rızana
Müjde ayetine sığınıyorum

Rahmansın rahimsin ulu gaffarsın
Günahımız affetmeyi seversin
Kusurumuz sıtreyleyen settarsın
Sırrı hikmetine sığınıyorum

Hak diyenin lebbeyk dersin darına
Rahmin çoktur dayanmasın zarına
Lütfen yakma cehennemın narına
Nardan azadına sığınıyorum

Lütfeyle sırattan kolay geçeyi
Cennetlerin kapısını açmayı
Nasip et havzundan dolu içmeyi
En güzel adına sığınıyorum

Sümmanoğlu diler hidayetini
Resul-i Ekrem'in şefaatinı
Göster didarını ver cennetini
Cemal sıfatına sığınıyorum

62) (***)**

El açıp katına geldim
Ya Rab bize hidayet kıl
Seni rahim rahman buldum
Ya Rab bize hidayet kıl

Yok mu bu geceye şafak
Yoldan şaştı büyük ufak
Sensin adil sensin mutlak
Ya Rab bize hidayet kıl

Dünya bir dolu yaramaz
Söz dinlemez hal anlamaz
Bizi baş hasi aramaz
Ya Rab bize hidayet kıl

Hal ehliler candan baktı
Cehalet bendimiz yıktı
Ayal evlat yoldan çıktı
Ya Rab bize hidayet kıl

Kir konu hayâ küsküne
Hepten benzedik şaşkına
Rahmini hali düşküne
Ya Rab bize hidayet kıl

Haraba yüz tuttu bağlar
Puş ile örtündü dağlar
Güldür Sümmanoğlu ağlar
Ya Rab bize hidayet kıl

63) OLSAYDIM

Kadir Mevla'm etme nefsin esiri
Dileğim erliğin özü olsaydım
Başkasında aramayalım kusuru
İnsanlığın gerçek yüzü olsaydım

Madde beni ayrı koyar manadan
Sanki rakip oluşturur fenadan
Günahsızdım doğar iken anadan
İsterdim o günkü kuzu olsaydım

Kanatlarım yorgun uçamıyorum
Dünyanın zevkinden geçemiyorum
Kâr ile zararı seçemiyorum
Seçecek kâmilin gözü olsaydım

Meftunuyum Muhammed'in özüne
Doya doya bakabilsem yüzüne
Kurban olam ayağının izine
Bastığın toprağın tozu olsaydım

Sümmanoğlu'yum kaynayıp taşsaydım
Cephelerden cephelere koşsaydım
Din, vatan uğruna şehit düşseydim
Ya da babam gibi gazi olsaydım

64) YA BENİ GÖTÜR

Mevla'm göster sevdiğimin yüzünü
Ya o yâri getir ya beni götür
Hasretim görmeye bir çift gözünü
Ya o yâri getir ya beni götür

Dünyada murada erişmemize
Seher yeli sen gir duruşmamıza
Bir münasip yerde görüşmemize
Ya o yâri getir ya beni götür

Hazan dokunmadan gül yaprağına
Ey rüzigâr set çek solu sağına
Yâd eller girmeden canan bağına
Ya o yâri getir ya beni götür

Sümmanoğlu yandı yar ateşine
Ey felek kim kimin döner başına
Arama yazmak için mezar taşına
Ya o yâri getir ya beni götür

65) BİZİ SENDEN

Kadiri kayyumsun Mevla'm
Bizi senden ayrı koyma
Lütfünü bekleriz her dem
Bizi senden ayrı koyma

Yüzümüz tuttuk katına
Sığındık rahmetine
Resulün yüz hürmetine
Bizi senden ayrı koyma

Senden gelen döner sana
Olur aşkına pervane
Bakma bizdeki isyana
Bizi senden ayrı koyma

Çıkınca yevmi'l mahşere
Yüzümüzü etme kara
Seni seven girmez nara
Bizi senden ayrı koyma

Sümmanoğlu'n dostla eşle
Sırdaşım kavim kardeşle
Bin bir ismine bağışla
Bizi senden ayrı koyma

66) KAPI YOK

Şifa için Mevla'm kapına geldim
Senden başka çalacağım kapı yok
Sevdiğin aşkına kapıda kaldım
Senden başka çalacağım kapı yok

Sevdiklerin kimler ise hepsi
Sana bağlı Lokmanların yapısı
Sendedir merhamet şifa kapısı
Senden başka çalacağım kapı yok

Sen seversin sana bağlı olanı
Sahipsiz koymasın darda kalanı
Sen reddeylemezsin kapın çalanı
Senden başka çalacağım kapı yok

Sevdiğin Nur Muhammed'in aşkına
Sahip sensin zavallıya, düşküne
Sen şifa kıl benim gibi şaşkına
Senden başka çalacağım kapı yok

Sümmanoğlu kulun bir fukarayım
Seni senden başka kime sorayım
Sende reddedersen kime varayım
Senden başka çalacağım kapı yok

67) KAPINA GELDİM

Aman Allah medet canda cananım
Lutfuna sığındım kapına geldim
Dünyalardan çoktur feli isyanım
Affına sığındım kapına geldim

Bu derdime kimden derman arayım
İki elimde boş yüzü karayım
Sen benim demesen ben kime varayım
Rahmine sığındım kapına geldim

Takat yetir sıratından geçmeğe
Kanadım yok üzerinden uçmağa
Nasip eyle kevserinden içmeğe
Fazlına sığındım kapına geldim

Beni tatmin etmez dünya ziyneti
Senden başkasına etmem minneti
İster cehennem ver ister cenneti
Şanına sığındım kapına geldim

Rahman ismin başta yazdım Kuran'a
N'olur günahımı koyma mizana
Dört bin ismin ol Esmâ'ül Hüsna
İsmine sığındım kapına geldim

Sevdiğin kullara budur ikrarın
Şefaatçi kıldın nuru muhtarın
Âşık Sümmanoğlu ister didarın
Lütfüne sığındım kapına geldim

68) YA RAB

Bismillah deyuben el açtım sana
Lütfü kereminden ayrı bırakma
Senin emrin ile geldik cihana
Kendi ihsanından ayrı bırakma

Rahmansın, rahimsin cümle âleme
Aşına et senden gelen kelama
Afet günahımız alma kaleme
Kendi rahmanından ayrı bırakma

Sümmânîoğlu'nda suç dizi dizi
Hesapta ak eyle günahkâr yüzü
İlahi bağışla bil cümlemizi
Nur-u sultanımdan ayrı bırakma

69) KUDRET-İ KAMİL

Ey kudreti kâmil olan Allah'ım
Rabbim Rahman'ından ayrı bırakma
Aman ya Rab affedersin günahım
Lütfü ihsanından ayrı bırakma

Günah yüküm ağır yolum uzaktır
Suçluyu affetmek sana ilhaktır
İnanmışım yüz dört kitabın haktır
Nur-u Kuran'ından ayrı bırakma

İmtihan sahası şu dünya fani
Her can verebilmez bu imtihanı
Resulü Ekrem'dir şefa'at kani
Şahı sultanımdan ayrı bırakma

Vuslata erme'tir arzu merağım
Seni diler kalbim dilim dudağım
İlelebet dalgalansın bayrağım
Aziz vatanımdan ayrı bırakma

Sümmanoğlu nöbet yazıldığında
Ömrünün bağları çözüldüğünde
Ruhum bedenimden süzülüşünde
Canım cananımdan ayrı bırakma

70) BENİM GİBİ ACİZ

Dilerim Allah'ım mağrifetini
Benim gibi aciz cümle kullara
N'olur esirgeme merhametini
Benim gibi aciz cümle kullara

Yollarıma tuzak kurmuş hileler
Onlar bozuk tecellimle bileler
Dağ gibi üstüme çöktü çileler
Benim gibi aciz cümle kullara

Umuri dünyada bırakma naçar
Senden başkaları dar günde kaçır
Meşakkat ateşi kıvılcım saçır
Benim gibi aciz cümle kullara

Rıhlet günü suçum eyleme izhar
Bağışla günahım ey gani Gaffar
Şefaat eyleye Ahmed-i muhtar
Benim gibi aciz cümle kullara

Sümmânîoğlu'nu bırakma garip
Cehennem narına kılma münasip
Cennet cemalini edesin nasip
Benim gibi aciz cümle kullara

71) RAHMANSIN RAHİMSİN

Rahmansın rahimsin güzel Allah'ım
Lütfü kereminden uzağa koyma
Merhamet kanisin sanadır ahım
Kabul et kendinden uzağa koyma

Sen var ettin her cansızı her canı
Her ne varsa insu cinsi olanı
Sen yarattın arşı kürsü rahmanı
Bağışla şanından uzağa koyma

Sümmanoğlu kulun günahkâr yüzü
Meccana bağışla bil cümlemizi
Cehennem odundan esirge bizi
Darusselamından uzağa koyma

72) BETERLERDEN KORU

Beterlerden koru aman Allah'ım
Aciz kulum belki isyan eyledim
Bağışla kemteri aman Allah'ım
Kulluk vazifemi belki noksan eyledim

Sen verdin sen aldın benim neyim var
Ancak seni birlemeye reyim var
Rahman rahimsin ya umut payım var
Habibin aşkına lisan eyledim

Sümmanoğlu der ki yârların yâri
Bağışla reddetme ben günahkârı
Efsunu gönlüme verdin ihtarı
Hak'tan başkasından usan eyledim

3. 3. 3. 1. 2. 3. Denkleme

İki nesneyi özelliklerine göre karşılaştırarak yazılan şiirlerdir. Genellikle fikri ve tasavvufi duygular işlenir. Bu tür şiirlerde Allah'ın yarattıklarına bakıp hayranlık duyma vardır. Bu tür şiirlerin ayak kısmında genellikle “ne güzel uymuş” ifadesi yer alır (Kaya 2016: 65).

Hüseyin Sümmânîoğlu'nun şiirleri içinde iki şiirinin denkleme türünde olduğunu tespit ettik. Bu denklemlerin ayak kısmında “beraber”, “iç içe durur” ifadeleri yer almaktadır. Bu şiirlerdeki hayranlık duygusu ilk mısralarda verilmiştir.

73) BİRİ YERDEN

Biri yerden yürür, biri havadan
Baş ile ayağın özü beraber
Böyle halk eylemiş Cenab-ı Hüda
Kaşınan kapağın gözü beraber

Birinin birinden ayrılmış payı
Birinin damardan kabarır çayı
Birisin keşfeder arz u semayı
Göz ile çanağın yüzü beraber

Birini birine monte eylemiş
Birisini birisine kuylamış
Birisine her lezzeti söylemiş
Dişinen damağın tuzu beraber

Birisinde başka başka hal olur
Birisinden birisine yol olur
Biri bazı zehir, bazı bal olur
Dil ile dudağın sözü beraber

Birin Sümmanoğlu'n halini yaza
Birin Hakk'ı sesler tazeden taze
Bir bedende bağlı dört büyük eza
Kol ile bacağın hızı beraber (19. 03. 2004)

74) İÇ İÇE

Ne güzel yaratmış Cenabı Allah
Başınan şakaklar iç içe durur
Alnında çift hilal elhamdülillah
Kaşınan kabaklar iç içe durur

Yaratırım emir, ferman söylemiş
Ustası ne güzel monte eylemiş
İki çeşme gözaltına kuylamış
Yaşınan çanaklar iç içe durur

Bir azanın olmaz birine yâdı
Başka bilen varsa söylesin hadi
Dil damaktan alır her türlü tadı
Dişinen damaklar iç içe durur

Sümmanoğlu budur gerçek sermaye
Affım için yalvarırım Mevla'ya
Gün gelir ki bir gün çıkar ortaya
Düşünen ayaklar iç içe durur

3. 3. 3. 1. 2. 4. Dertlenme / Şikayetlenme

Şairin kendi derdini, yakınmalarını, acısını ve şikayetlerini konu ettiği şiir türü. Âşıklar bu türde çokça şiir yazmışlardır. 8, 11, 14, 15 ve 16 heceli şekilleri vardır. Dertlenme şahsi konularda olabileceği gibi toplumsal konularda da olabilir (Kaya 2014: 238). Bu terim ilk olarak Doğan Kaya tarafından kullanılmıştır. Sümmânîoğlu'nun 48 şiirinin dertlenme olduğu görülmüştür. Bu şiirlerde genellikle ömrün tükenmesinden, zamandan, gurbetten şikâyetlendiği görülür.

75) GÖNÜL KERVANIM

(Âşık gördüğüne çağırır. Bir gün Bayburt'a bir geceye davet edildik. Giderken Kop Dağı yakınlarında bir çay ocağında oturup çay içtik. Ortada bir ahşap direk var. Direkte de bir ayna çakılı. Oradan kalkan aynaya bakıp saçını tarıyor, kravatını düzeltiyor. Kalkarken gözüm takıldı. Ben de baktım saçlarımın seyreldiğini fark ettim. Arabaya bindikten sonra şunlar geldi dilime.)

Niye ağırladın gönül kervanım
Sis mi tutmuş geçeceğin yolların
Kimle pazar ettin demin devranın
Değişmişsin yeşillerin alların

Nereden topladın neye yetirdin
Küçüklükte buldukların yitirdin
Gençliğin sofraydı yedin bitirdin
Boş çanağa gel uzatma ellerin

Hedefin yakındır uzağa akma
Sel gibi kayadan kayaya çakma
Cebine el atıp aynaya bakma
Taramakla örtemezsin kellerin

Bir söyle dünyada muradın neydi
Gençliğin çekilmez bir çelik yaydı
Keramet mi büktü, sitem mi eğdi
Yük mü çektin kamburlaşmış bellerin?

Sümmanoğlu'nun fasılı kalır
Parmaklar perdeye küsülü kalır
Bir gün bir duvarda asılı kalır
Koy pas tutsun sazındaki tellerin

76) KALK GÖNÜL

Baktım bu yerlerin kalmamış tadı
Kalk gönül gidelim bizim ellere
İşleri güçleri hep dedikodu
Kalk gönül gidelim bizim ellere

Gam kasevet dolu gece gündüzü
Ne mor koyun meler, ne beyaz kuzu
Bu yerin insanı tanımaz bizi
Kalk gönül gidelim bizim ellere

Ne sürü belli, ne çobanı var
Ne kızıl aslanı ne ceylanı var
Ne âşık dinleyen bir insanı var
Kalk gönül gidelim bizim ellere

Dağlar engel olmuş nasıl geçelim
Kanadım yok yükseklerden uçalım
Bir arap at bulup, binip kaçalım
Kalk gönül gidelim bizim ellere

Sümmanoğlu Buhara'da dolâşık
Hiçbir yandan bize görünmez ılık
Sen bir dertli gönül, ben garip âşık
Kalk gönül gidelim bizim ellere

77) KİMİN NESİNE

Çakıllı yollarda tipide karda
Yorulsam usansam kimin nesine
Uzanan alevde kızaran narda
Kavrulsam susasam kimin nesine

Kim demiş ki mızrak çuvala sığa
Gamdan kale yapsan dert yığa yığa
Yakışır mı ifadesiz çarmağa
Gerilsin, insansın kimin nesine

Sümmanoğlu sendeki aşk ezeldir
İnsan akı hatırasını düzeltir
Gül dalında söz yerinde güzeldir
Sukuti lisansın kimin nesine

78) BİR GÜN

Kapısın kitlemiş dumanlı dağlar
Yorgun kervanıma yol açar bir gün
Çiçeği kurumuş virane bağlar
Ağlama bülbülüm gül açar bir gün

Kepeği kalırmış savrulan unun
Aynı misalidir bak şunun bunun
Ağzı mühürlenmiş nice masumun
Erişir çaresi dil açar bir gün

Her kim ki başına salar sevdayı
Belli olmaz günü haftası ayı
Adım adım dolandırır dünyayı
Âşık maşukuna kol açar bir gün

Niceleri gelmiş gitmiş dünyadan
Kimin ottan yanmış kimin sevdadan
Günahının affın diler Mevla'dan
Âşık Sümmanoğlu el açar her gün

79) DAĞLARIM

Kar ile kapandı hayat dağlarım
Kervan çektiğimiz yol uzak oldu
Hazana yüz tuttu ömür bağlarım
Çiğdem, çiçek, lale, gül uzak oldu

Seneler devroldu geçti yel gibi
Gözyaşım içime aktı sel gibi
Eski dostlar şimdi oldu el gibi
Ahbaplar, yaranlar el uzak oldu

Gönül bülbüllerim sustu ötmüyor
Gençlik bitti çilelerim bitmiyor
Hiçbir âşık muradına yetmiyor
Aslı, Kerem, sustu kul uzak oldu.

Dertlerim içimde kurdu panayır
Gözyaşım çağladı oldu bir nehir
Sabah, öğle, akşam, yediğim zehir
Kaymak devrim geçti bal uzak oldu

Sümmânîoğlu'yum geçti çağlarım
Hasret ateşiyle sinem dağlarım
Düğünde dernekte kara bağlarım
Oldu sarı yeşil, al uzak oldu

80) BİZİM KÖYÜN DAĞI

Dolu yağmış bizim köyün dağına
Sele getmiş İlhami'nin kuzusu
Sam dökünmüş bahçesine bağına
Demek böyle imiş alın yazısı

Bu nasıl felaket bu nasıl oyun
Kuzusuna meler yaralı koyun
Yavrusu yitenler eğermiş boyun
Ölene dek dinmez yürek sızısı

Çeken bilir ayrılığın zorunu
Su söndürmez hasretliğin korunu
Sümmanoğlu kader bulur yerini
Bükülmez feleğin kolu pazısı

81) DÖNMEDİ

Canıma can katan sefalı günler
Savuştı uzağa gitti dönmedi
Ezel bahar gibi nev civan siner
Kervan çekti katar tuttu dönmedi

Felek beni yendi yazı turada
Hep dolandım çektiklerim kurada
Talih aranır mı bahtı karada
Gönül ham hayale çattı dönmedi

Yardan ayrılanın sinesi dağlı
Toplanır dostlarım hem sollu sağlı
Bir gün derler hani Sümmânîoğlu
Karayeri mesken tuttu dönmedi

82) BİTMEDİ

Bir tükenmez uyku aldı gözümü
Hal tükendi benim uykum bitmedi
Bir sihirli deri örttü özümü
Fal tükendi benim uykum bitmedi

Kimlerin borcunu kimler ödüyor
Kimler can yolunda canın adıyor
Hayret girdi mert budağın buduyor
Dal tükendi benim uykum bitmedi

Ötsün cehaletin paydos borusu
Ordan başlar insanlığın korusu
Çiçekleri emdi eşek arısı
Bal tükendi benim uyku bitmedi

Açık saçık bacım, anam, avradım
Bilmiyormu neden neye uğradım
İçki, kumar yedi bütün servetim
Mal tükendi, benim uykum bitmedi

Sümmanoğlu böyle midir kaderim
Bilmedik nerden nereye giderim
Boşaldı damarım, yüzüldü derim
Al tükendi, benim uykum bitmedi

83) VEKÂLETİMİ

Talih bana küsüp yüzün çevirme
Dost diye almıştı vekâletimi
Sonra uzak durup kurşun savurma
Bir iken bin etme sefaletimi

Bağda gülü bırak har olamadım
Dalda çiçek açıp bar olamadım
Kusurum ne dosta yar olamadım
Yazık anlamadım kabahatimi

Gülmez Sümmanoğlu bu boş pazarda
Çağlayan gözyaşın ucu hizada
Dertlerimi dökeceğim mezarda
Dost gelsin dinlesin iskeletimi (20. 10. 1972)

84) DOST BENİ

Sağ olsun var olsun benim hemşerim
İnsanlar safına kattı dost beni
Ölene dek bu şerefle yaşarım
Kiremsiz baskülde tarttı dost beni

Servet buldum zulüm gibi zam gibi
Yara aldım sitem gibi gam gibi
Sergi açtı namertlere yem gibi
Saman fiyatına sattı dost beni

Sohbet sofrasına çağırdı beni
Minnet çorbasından doyurdu beni
İkinci sınıfa ayırdı beni
Hurda tezgâhına kattı dost beni

Sümmânîoğlu'yum böyle anıldım
Şans gülmedi bir divane sanıldım
Tavla açtım zar oynadım yenildim
Akı sıra yendi yuttu dost beni

85) (***)**

Bülbülün derdine dediler ilaç
Topladı sardılar glkurusunu
Hasreti cananım kollarını a
Sürünerek geldim yol yarısını

Artırma gönlümde ahı fırgatı
Yıllardır tutturdun bana nvbeti
Varmaya yok dizlerimin takatı
Bana yardım eden sal birisini

Alayarak kervan oldum peşine
Dayanamam karlı dağın kışına
Layık görme eşiğinin dışına
A kapın içeri al harisini

Bana “varsın dersin” ya ben haniyam
Canan canı, can cananı tanıyam
Sevda vurgunuyam dert obaniyam
N’olur acı bana bl sürüsünü

Sümmanoğlu der ki Rahman mutlaktır
Âşığın acımak, sana ilhaktır
Benim arzum maksuduma varmaktır
Başka ister isem sil gerisini (09. 04. 1977)

86) ARKADAş

Sevda pazarında tüccar olalı
Ne alırsın ne satarsın arkadaş
Bu hazinenin kapısını alalı
Ne atarsın ne tutarsın arkadaş

Sahip olduğunuz cevher nerededir
Bana açık söyle deme sırdadır
İrfanların terazisi serdedir
Ne koyarsın ne tartarsın arkadaş

Sümmanoğlu Samikale köyünde
İnsan yaşar irfanların huyunda
Nice yıllar geçti sevda suyunda
Ne üzersin ne batarsın arkadaş

87) BİR SICAK SEVDA

Bir sıcak sevdaya düştüm düşeli
Ne huzurum belli ne rahatım var
Beş günüm tasalı bir neşeli
Ölçünmez yenilmez meşakkatim var

Sevda çekenenleri sanmışlar Mecnun
Kayıs mecnunluktan ne kadar memnun
Âşık maşuğuna olmaz mı meftun
Her dakika her saat muhabbetim var

Gönlümün içinde bir bende şehir
O şehrin kalbinde olur panayır
Bir tarafı saklı bir yanı zahir
Doğudan batıya işaretim var

Sümmanoğlu iki gözün yaş dolu
Seven sevdiğinin olmaz mı kulu
Sadakatten geçer sevginin yolu
Gönülden gönüle ziyaretim var

88) İHTİYACIM VAR

Kurşun yedim yara aldım felekten
Derdime dermana ihtiyacım var
Çok aradım bulamadım eflakten
Hal bilen lokmana ihtiyacım var

Bozuldu hayatım demi neşesi
Her günümün oldu bin endişesi
Gönül sarayımın düştü köşesini
Bir Mimar Sinan'a ihtiyacım var

Hoş zaman yaşarken dostlar köyünde
Bulunurdum düğün, dernek, toyunda
Elli üç yıl yüzdüm sevda suyunda
Şimdi bir limana ihtiyacım var

Yüküm ağır gayet yolum yokuştur
Hadi Sümmanoğlu sen seni coştur
Allah bir Resul hak başkası boştur
Mevla'mdan ihsana ihtiyacım var

89) ÖVÜNSÜN

(Şenlik Babanın buna benzer bir şiiri vardır. Belki de ondan esinlenmiş olabilirim.)

Sultan Süleyman ki kara etmedi
Ebedi dünyada kalan övünsün
Kimini bey eder kimini geda
Bu halin fendini bulan övünsün

Bu han ebedidir diyemem kat'ı
Buna akıl ermez, Hakk'ın hikmeti
Eser bad-ı saba, gelir rahmeti
Bahrine sefine salan övünsün

Genç yaşımda güvenmedim, gülmedim
Şeyda oldum, gonca gülüm dermedim
Ah ederim fırsat elde bilmedim
Gözyaşı bir nehir olan övünsün

Yandı bağrım kebab oldu, köz oldu
Deli gönül bu sevdadan vaz oldu
Bazı şita oldu bazı yaz oldu
Bunu süzüp fikre alan övünsün

Her nebatat hararetten yetişti
Açtı gonca, bülbül figana düştü
Bakın tazelere bizden iş geçti
Pir olmayıp taze kalan övünsün

Sümmanoğlu bu sohbetle nihayet
Hani yabandaki olan marifet
Bitti bitmek üzere dünyalık kısmet
O menzilden geri gelen övünsün

90) ANADAN DÜNYAYA

Anadan dünyaya gelen yavrular
Göz açar âlemin seyranı için
Yol tutar kendine hedef doğrular
Özenir hayatın devranı için

Gün geçtikçe başlar, çekilmez naza
Bir eş için el kadırır niyaza
Yuva kurmak ister, tazedan taze
Heder olur her bir noksanı için

Hele de rastlarsa dengi dengine
Birlikte başlarlar, hayat cengine
Yükseklerden seyredeler engine
Bağban olur gönül gülşeni için

Sümmanoğlu kavli sadık olanlar
Gözleri yaş, bağı yanık olanlar
Hakk'ın rızasına âşık olanlar
Canın kurban eder, cananı için

91) KENDİNE KALSIN

Tazelik kuş gibi uçtuktan sonra
Kutlusu, kumaşı kendine kalsın
Hayatım yıldızı düştükten sonra
Dünyanın güneşi kendine kalsın

Dostlar daha sormaz akı, karayı
Tabip bilmez gönlümdeki yareyi
Ben felekle düzemedim arayı
Sevdiği kardeşi kendine kalsın

Sümmanoğlu akıbetin nic' olur
Gelen durmaz bu dünyada göç olur
Ömür bağan talan girer hiç olur
İki kara taşı kendine kalsın (05. 01. 2004)

92) (*****)

Bin dokuz yüz otuz yedi yılında
Rüzgâra gün verdik zamanımızdan
Gider gelmez bir kervanın yolunda
Ufukta göründü nişanımızdan

Ne iken ne oldum neden ayrıldım
Nice nice ak bezlere sarıldım
Çırpındım, didindim fazla yorulduğum
Bir pusula sordum kaptanımızdan

Gözüm almış bir hoş gördüm âlemi
Henüz bilmez iken devri âlemi
Bir dünya sanırdım kendi sinemi
Haberim yok iken noksanımızdan

Bir baktım dünyaya daha neler var
Arzusunun peşi sıra meler var
Gözyaşların yağmur gibi eler var
Yavaştan göründü her yanımızdan

Sümmanoğlu elde lazım sermaye
El zanneder güder bir kuru gaye
Uzak bir yoldur ki yarışma yaya
Hak ayrı koymasın sultanımızdan

93) SOĞUK ALAMET

İstemezem yaprağıma esmesin
Soğuk afet kış alamet kar boran
Adım adım toprağıma basmasın
Soğuk afet kış alamet kar boran

Bakarım tutarlar mananın tersin
Gitmesin ileri dindiyse hırsın
Balın yiyip tabağıma kusmasın
Soğuk afet kış alamet kar boran

Sümmanoğlu nedir senin hevesin
Tüccarın yok bir pahasız meyvesin
Öyle ise koy bağına küsmesin
Soğuk afet kış alamet kar boran

94) GÖRDÜM

Bugün bir gamım var dağlardan fazla
Bülbülün bahçede sustuğun gördüm
Felek çıbanımı kavurdu tula
Bağbanın bağa küstüğün gördüm

Kimlere dert yanam sayılmaz derdim
Dal üstünde yaprak gibi sarardım
Kervan çektim, ben arzuma giderdim
Haramiler yolum kestiğin gördüm

Bazen hızla yürür, bazen teklerdim
Bir saatte bin bir elem eklerdim
Seher yellerinden haber beklerdim
Rüzgârın tersine estiğin gördüm

Bir teknede karametle karıldım
Ele değil talihime darıldım
Nicesine sadık diye sarıldım
Hançeri bağrıma bastığın gördüm

Sümanoğlu gül isen namerde kokma
Birlik arasına ikilik sokma
Her kim soframızda yediyse lokma
Yediği kabına kustuğun gördüm

95) YEL GİBİ GEÇTİ

Ezel bahar yazım geçti yel gibi
Sonbaharda yaşıyorum Hak kerim
Giden günler geri dönmez el gibi
Hülyalarda yaşıyorum Hak kerim

Hayat pınarımdan suyum çekildi
Kametim yay oldu belim büküldü
Sakalım ağardı saçım döküldü
Rüyalarda yaşıyorum Hak kerim

Sümmânîoğlu'yum bu özel adım
Acep son durağa kaldı kaç adım
Söz vermişim canana can adadım
Sevdalarda yaşıyorum Hak kerim

96) BİLMEZDİM

Gaflet yatağına girip yatarken
İş içinde iş var imiş bilmezdim
Yaz bahar saz çalıp nara atarken
Kış içinde kış var imiş bilmezdim

Gâh atlı dolaştım gâh gezdim yaya
Her geçen günümde almadım paya
Dünyayı derlerdi tabirsiz rüya
Düş içinde düş var imiş bilmezdim

Bu mengıl durdurur çok kolhan atı
Kolay olmaz her davanın beratı
Yalan olur Sümmanoğlu'n hayatı
Baş içinde baş var imiş bilmezdim

97) FAYDA ETMEZ

Fayda etmez kazandığın malların
Bir gün ilişkini kesersin gönül
Hapis olur sonra şirin dillerin
Eller sus demeden susarsın gönül

Artık çıkamazsın hayat dağına
Yelpaze sallarsın solu sağına
Geri dönemezsin gençlik çağına
Kendi talihine küstersin gönül

Zalim nefsin ıslahına yetmeden
Aklın gösterdiği yola gitmeden
Doğmayı ölmeyi hesap etmeden
Hep kendi doğruna esersin gönül

Yapamazsın eda, cilve, nazını
Göremezsın baharını yazını
Yıllardır çaldığın sevda sazını
Gün gelir duvara asarsın gönül

Can cesetten çıkar kuru poz kalır
Sümmanoğlu belki üç beş söz kalır
Kazancından birkaç metre bez kalır
Elini bağrına basarsın gönül

98) YOK

Köylü çocuğuyum, işim çiftçilik
Bin tarlada bir avuçluk darım yok
Hep böyle istedim sağlayım dirlik
Başkasından sorulacak sorum yok

Talih bana geniş kapı açmadı
Kısmetimi yeterince saçmadı
Arıcılık yaptım sinek uçmadı
Kovanıma bal taşıyan arım yok

Bağban oldum hizmet ettim bir bağa
Fidan ekim başladım yaprağa
Bir hastalık girdi dala, budağa
Piyasaya çıkaracak barım yok

Bu hali ahvalim dedim dostlara
Dediler bunlardan başkasın ara
Mimarlık düşündüm girdim duvara
Hesap ettim elde kalan karım yok

Sümmânîoğlu'yum âlem içinde
Söze mana saklarmış kelam içinde
Mevla'm yazmış, levh-i kalem içinde
Bir yar sevdim, daha başka yârim yok

99) GİTTİ

Eski muhabbetler eski ahenkler
Kalmadı dünyadan çekildi gitti
Mücevher dolusu tutulan denkler
Hoyrat mı taladı söküldü gitti

Bu mu amma yükü gayet ağır yük
Zerrecikten ufak dünyadan büyük
Zenginde merhamet yiğitte mertlik
Dibi yok denize döküldü gitti

Sümmanoğlu her saatin tasalı
Sade sen değilsin gamlı gusalı
Nicesinde hayâ darı misali
Serpildi âleme ekildi gitti

100) BİZİM ADIMIZ

(Arkadaşım Âşık Ruhanî ile Mersin'e şenliklere gittik. Fakat bazı nedenlerle şenliklere katılamadık.)

Madem çilekeştir bizim adımız
Versek de bitirsek can cezasını
Olmasın âlemde dedikodumuz
Yapmayız her işin mülhezasını

Kantara çekilip tartılamadık
Mücevher tanındık satılamadık
Kaysı şenliğine katılamadık
Tanındık Mersin'in Mut kazasını

Alevden aleviz demirden terkiz
Soyda da boyda da tek oğlu tekiz
Doğuda batıda Türkoğlu Türk'üz
Oku yiğitlerin vecizesini

Soramadık Karacaoğlan yaşını
Geçmiş âşıkların öz kardaşını
Ara Sümmanoğlu mezar taşını
Yorma hayalinde hicazesini

101) GERİ DÖNDÜM

Geri döndüm yıllarıma göz attım
Dün bir, bugün iki yarını bilmem
Ömür boyu birkaç cümle söz ettim
Dün bir, bugün iki yarını bilmem

Nice gezdik şehirleri köyleri
Nasıl geçtik seneleri ayları
Çoktan tanıdık ağaları beyleri
Dün bir, bugün iki yarını bilmem

Çile dolu gördüm gurbet elinden
Aştık bunca karlı dağın belinden
Yüz yıl daha geçsek ömür yılından
Dün bir, bugün iki yarını bilmem

Sümmanoğlu nettin paslı tellerin
Ahraza mı döndü şirin dillerin
Saydın mı ömründen geçen yılların
Dün bir, bugün iki yarını bilmem

102) GURBETİ KİM DOĞURDU

Beni sen doğurdun ey nazlı anam
Benimle kim gurbetimi doğurdu
Uzaktan el etti gel anan benim
Okşayarak kucağına çağırdı

Varip anasıyım yok bende talan
Her murada erer uzun yıl kalan
Yüz bin cilve yapsa hepsi yalan
Bal söyledi zehirinen yoğurdu

Yoğurdu tekne de hamur misali
Gün görmedim gelip geçe tasalı

Gurbetin sofrası zehir kâseli
Kaldırması dağlar kadar ağırdı

Sorun Sümmanoğlu'n ta kendisine
Aldanmayın yaldızına süsüne
Baktım gurbetçinin yaşantısına
Eli nasır omuzları yağırdı

103) NEVRAĞIM

Benden bana şikâyetim bildirdin
Nedendir bir renkte durmaz nevrağım
Bazen kayıt oldum bazen sildirdim
Niçin her menzile gitmez ayağım

Dedim doğruyu bul şaşma muhannet
Bu can senin değil tende emanet
Bulutlara çıksa bulduğum şöhret
Mutlak yine bir ustaya çırağım

Hasırcı cevhere paha biçemez
Ahd etmiş ya kararından geçemez
Âmâ gözler akı, karayı seçemez
Yüz çevirir al değil ya boyağım

Zannetmem ki gönül bundan vaz gelir
Âşık ahı maşukuna haz gelir
Bazen olur koca dünya az gelir
Bazı yerde karıncadan ufağım

Sümmanoğlu nedir gönül hevesi
Kolay değil bu bir sevda devesi
Ruhun hoş gıdası hakikat sesi
Kuru şamatadan doydu kulağım

104) KABAHAHAT SAYMAZ

Benim dostum bana doğruyu söyler
Yaşlanmayı kusur kabahat saymaz
Dosta götüreceğ çağrısı söyler
Taşlanmayı kusur kabahat saymaz

Gün geçtikçe eski günler anılır
Hayat böyle kalır diye sanılır
Feleğinen kim güreşse yenilir
Tuşlanmayı kusur kabahat saymaz

Enel hak sözünden Mansur'un darı
Böyle murat etmiş Cenabı barı
Sümmanoğlu'n yakar bir yârin narı
Haşlanmayı kusur kabahat saymaz

105) DİVANE GÖNÜL

Ne kazandın yaşadığın yıllarda
Hep koştun işine divane gönül
Gezdin köyde kentte gurbet ellerde
Dolandın boşuna divane gönül

Yenemedin dünya meşakkatini
Düşündün âlemde şan şöhretini
Âlemde yaşarken ahretini
Almadın karşına divane gönül

Bunca yıllar gördün baharı yazı
Sümmanoğlu yapma beyhude nazı
El kaldırıp hakka eyle niyazı
Kan kat gözyaşına divane gönül

106) DİVANE GÖNÜL

Bunca yıl devrettin boşu boşuna
Gezdiğin yetmez mi divane gönül
Akla esir olmak gitmez hoşuna
Tezdiğin yetmez mi divane gönül

Tanıyabilmedin solu sağını
Ne ile geçirdin gençlik çağını
Dosttan dost olmazdan dostluk bağını
Çözdüğün yetmez mi divane gönül

Cambazlık düşündün her bir oyunda
Suç işledin bu dünyanın boyunda
Hayal gemisiyle gaflet suyunda
Yüzdüğün yetmez mi divane gönül

107) GÖRMEDİM

Bu yalan dünyada dostlar muradım
Ben almadım alanları görmedim
Kara bulut gibi ağlar gözlerim
Ben silmedim silenleri görmedim

Vardım sordum cevap verdi birisi
Dünyada kalırmış dünyanın süsü
Neşe denizde arzu gemisi
Ben salmadım salanları görmedim

Bir dinleyin Sümmanoğlu'n sözünü
İmkânsızdır kime kılsın nazını
Bu dünyada feleğinen kozunu
Ben bölmedim bölenleri görmedim

108) DELİ GÖNÜL

Ömür bir yıl gibi geçti geçiyor
Gitti ezel bahar, yaz deli gönül
Can kuşu kafesten uçtu uçuyor
Bunu da hesaptan yaz deli gönül

Bazen bulut gibi şimşek çakardın
Bazen seller gibi coşkun akardın
Bazen hepten semalara bakardın
Geçti mi hevesin az deli gönül

Ellerin keyfine çalardın gayde
Bulunurdun dernek, düğün, halayda
Bir gün geçeceksin amma ne fayda
Hevai hevesten vaz deli gönül

Örnek al divane ana, atanı
Asırlardır kara yerde yatanı
Gören var mı Azrail'e çatanı
İşlemez ecele naz deli gönül

Sümmanoğlu, tükendi mi dağdağan
Şimdi el sallarsın bülbülün zağan
Elveda edersin gülen zanbağan
Ötmez oldu kopuz saz deli gönül

109) BANA NE

Kar ile örtündü hayat dağlarım
Kervandan bana ne, yoldan bana ne
Hazana yüz tuttu gönül bağlarım
Sümbülden bana ne, elden bana ne

Seneler devroldu gitti yel gibi
Gözyaşlarım çağladılar sel gibi
Eski dostlar şimdi oldu el gibi
Yarenden bana ne, elden bana ne

Gönül bülbüllerim sustu, ötmedi
Günüm bitti çilelerim bitmedi
Hiçbir âşık muradına yetmedi
Kerem'den bana ne, külden bana ne

Sümmanoğlu gözyaşlarım bir nehir
Dertler alay alay kurdu panayır
Sabah öğle akşam yediğim zehir
Kaymaktan bana ne, baldan bana ne

110) EYVAH

Bir zamanlar bülbül gibi şakırdım
Şimdi düğümlendi lisanım eyvah
Çiğdemle çiçekle name okurdum
Hazana çevrildi gülşenim eyvah

Hayat pınarımdan suyum çekildi
Saç sakal ağardı dişim döküldü
Kametim yay oldu belim büküldü
Azaldı dizimde dermanım eyvah

Üç mevsim yaşadım kalan kış oldu
Geçen günlerim hayal oldu düş oldu
Yüküm ağırlaştı yol yokuş oldu
Konaklamak ister kervanım eyvah

Bilmem gönül seni nasıl isterim
Gam gasavet sofrasında beslerim
Evvel can bildiğim eski dostlarım
Uzaklaştı ahab yarenim eyvah

Sümmanoğlu neler yazdın satıra
Yiğit odur gam yükümü götüre
Seven eşe dostla olsun hatıra
Üç beş cümle yazdım destanım eyvah

111) AĞLAR

Gönül metahını yokladı gitti
Hancı ağlar, bülbül ağlar, gül ağlar
Esti bir sam, bağlar oldu virane
Bağban ağlar, bülbül ağlar, gül ağlar

Kerem gibi düştüm sönmez narına
Bak bu sinem şehri oldu virana
Dedim name yazam nazlı canana
Kelam ağlar, kalem ağlar, dil ağlar

Sümmanoğlu'yum Hüseyin adım
Felek hışmeyledi kırdı kanadım
Dertlerimi bir lokmana söyledim
Lokman ağlar, derman ağlar, el ağlar (07. 02. 1965)

112) DAĞ BANA

Bir mert karşısında eğdim boynumu
İstedim bağ bana vurdu bağ bana
Varmak için bulamadım yönümü
Ateşten dağ bana vurdu dağ bana

Gitmek için miradımdan çevirdi
Kara bağrım aşk ateşi kavurdu
Acımadı kurşununu savurdu
Attı mah tabana vurdu ta bana

Sümmanoğlu'n genç ömrünü zayetti
Selvi kametini eğdi yay etti
Dost kısmeti el âlime pay etti
Dağıttı yabana dedim ya bana (01. 10. 1973)

113) NE GEREK

Artık bu dünyadan çektim elimi
Ne bahçe, ne bostan, ne gülşen gerek
Çağım geçti, yokuş ettim yolumu
Ne gelen, ne giden, ne kervan gerek

Nice meydanlara döktüm terimi
Aklım sıra belli ettim yerimi
İhtiyarlık çekti aldı ferimi
Ne şöhret, ne kısıbet, ne meydan gerek

Sümmanoğlu'yum derdim paylaştım
Yavaş yavaş toprağınan söyleştım
Mezar bana, ben mezara yaklaştım
Ne dakika, ne saat, ne zaman gerek

114) İŞİM YOK

Bundan böyle gönlüm başka dünyada
Zevk ü sefa devran ile işim yok
Âşık olup eren var mı murada?
Düğün ile seyran ile işim yok

Hazana yüz tuttu gönül gülşanım
İlkbaharı haber vermez bağbanım
Günden güne artar ah ü figanım
Dert bilmeyen insan ile işim yok

Kar oldu aşılmaz hayat dağlarım
Köhneliğe döndü civan çağlarım
Bir Sümmanoğlu'yum kara bağlarım
Süsem, sümbül gülşeninde işim yok

115) EFENDİM

Sevda pazarında tüccar olalı
Ne alırsın ne satarsın efendim
Bu haznenin kapısını çalalı
Ne atarsın ne tutarsın efendim

Sahip olduğunuz cevher nerededir
Bana açık söyle deme sırdadır
İrfanların terazisi serdedir
Ne koyarsın ne tartarsın efendim

Sümmanoğlu Samikale köyünde
İnsan yaşar irfanların boyunda
Nice yıllar geçti sevda suyunda
Ne yüzersin ne batarsın efendim

116) AZDAN AZ

Bir gün Edebiyat Fakültesinden Turgut GÜNAY'la sohbet ederken kalemını çıkardı bir dörtlük yazdı.

“Ey muhterem Sümmânî'nin torunu
Pirinden haberin var mıdır acep
Kocalık başlamış sakaklarında
Kırından haberin var mıdır âşık” Ben de duygularımı söyledim.

Kime söyleyeyim ben bu halimi
Sinemdeki kan kederden azdan az
Dünya kerameti büktü belimi
El fark etmez âşıkârdan azdan az

Künyeme kaydetmiş kudret eli
Ruhumdan ses verir sevdanın teli
Dermeğe yöneldim o katmer gülü
Sinemzede yadigardan azdan az

Sümmanoğlu kerametle bürünür
Bir sevdanın ardı sıra sürünür
Siyah saçta ak tüylerim görünür
Nişanesi şakaklardan azdan az (1971)

117) DÖRT MEVSİM

Dört mevsimin hangisini yaşarsın
Hazana yüz tutmuş bağlar gibisin
Yaşın yetmiş seksen hala koşarsın
Ömür boyu yeniçağlar gibisin

Her paha uygun mu elmas taşına
Sarrafısan cevheri al koy karşına
Ağrı gibi duman çökmüş başına
Kar ile bezenmiş dağlar gibisin

Dostlarla yan yana geldiğin zaman
Tasanı âleme böldüğün zaman
Kahkaha atarak güldüğün zaman
Gene de içinden ağlar gibisin

Bir şeyler seyrettim sizde güya ki
Hep düşünür gibi derdi eflaki
Beş günlük ömürün sefası ne ki
Her zaman karalar bağlar gibisin

Sümmanoğlu boşa kılma telaşı
Bilir misin kaçtır dünyanın yaşı
Çok âşığı yakmış sevda ateşi
Sanki de sen bağrın dağlar gibisin

118) GARİP GARİP

Satın aldım yâd ellerin kahrını
Gezdiririm gurbet el garip garip
Panzehir yerine içtim zehrini
Akar gözlerimden sel garip garip

Samimi dostlara hakir göründüm
Bu sevdanın donu ile büründüm
Çırpındım didindim nice süründüm
Dolaştım dağ ova yol garip garip

Eş bulmadım yakın ola tarzıma
Kanat açtım gidemedim arzuma
Sümmanoğlu dert yanarken sazıma
Söyleşir titreşir tel garip garip (01. 03. 1971)

119) ÖYLE BİR SEVDA Kİ

Öyle bir sevda ki konu başıma
Asırlar devr olsa ayıramam ki
Her günde bin elem çıkar karşıma
Neşe ile gönül kayıramam ki

Kime anlatayım şiir bahsini
Bulmasam sözümün müptelasını
Yıllar yılı şairliğin sesini
Bağırsam cahile duyuramam ki

Sümmanoğlu bu ahvalin matında
Dolaşamam bulutların katında
Yer olsam daha hoş ayakaltında
Teklifsiz sedire buyuramam ki

120) BIRAKTIM

İzimden gelenler alsın okusun
Yazdım yol üstüne name bıraktım
Okuyanlar bülbül gibi şakısın
Benim şakımaya kalmadı vaktim

Doyan var mı hayatının tadına
Felek kılıç çalar kol kanadına
Âşık oldum bir güzelin adına
Sevda ateşiyle canımı yaktım

Bir soran olmadı nerden gelirim
Bazen örnek olup bazen alırım
Bu dünyada az bir zaman kalırım
Bir gün viran olur sarayım tahtım

Çil serpildi yüzlerimde derime
Tenzilât başladı diz defterime
Gittim gidiyorum asıl yerime
Bu dünyada üç beş günlük konaktım

Sümmanoğlu der ki çözün sorumu
Rüzgâr, su söndürmez sevda korumu
Benden sonra sorarlarsa yerimi
Sır şehrinde bir ustaya çıraktım

121) KAYIP

Gözüm açtım nazar ettim cihana
Bağban bağda bağ yerinde gül kayıp
Yitirmiş sürüsün olmuş divana
Çoban dağda dağ yerinde yol kayıp

Gel gönül sen sende ara hatanı
Dost edinme tembel temel yatanı
Hani bu pazarın alıp satanı
Mercan mağda mağ yerinde lal kayıp

Bin dokuz yüz otuz yedide geldim mağ
Gelenden gidenden ne örnek aldım
Topladım cemine bir kalem çaldım
Zaman çağda çağ yerinde yıl kayıp

Sümmanoğlu der sevdayı yayamam
Gaflet gömleğini kolay soyamam
Konanı göçeni seçip sayamam
İmkân sağda sağ yerinde kul kayıp

122) GURBET

Gurbet elin bir semtinde oturdum
Gün geçtikçe köyüm kentim özlerim
Arzu halim bir tabibe götürdüm
Künyesine kaydetmedi sözlerim

Herkes bilmez bende ehli nazardım
Namerler okurdum destan yazardım
Dağda belde koşar adım gezerdim
Şimdi rampaları çıkmaz dizlerim

Dünyanın düzeni çark ediyordu
Bizi de çarkına gark ediyordu
Gece zerreleri fark ediyordu
Şimdi uzakları seçmez gözlerim

Sümmanoğlu ismim söylensin dilde
Kavimde kardeşle yarende elde
Elli yıldır yol yaptığım gönülde
Umudum var kaybolmaya izlerim

3. 3. 3. 1. 2. 5. Destan

Âşıkların, temel özelliği olay, düşünce, durum, kanaat ve inanç anlatmaya dayalı hikâye kimliği taşıyan şiir. Hacim itibarıyla en az 3 dörtlük en fazla 90-160 dörtlük kadar olabilir. Destanlar koşma kafiye düzenindedir, ancak bekçi destanlarında olduğu gibi mani tipinde destanlar da yok değildir. Genellikle 11 heceli olmakla birlikte 7, 8 hatta divan tarzında söylenmiş destanlar da vardır. Destanlar hemen her konuda söylenebilir. Yaşnameler, Elifnameler, Şairnameler, Savaş Destanları, Öğüt Destanları, Hayvan Destanları, Güldürücü Destanlar, Davulcu Destanları, Meslek Destanları, Bekçi Destanları gibi konuları bakımından birçok çeşidi vardır. Destanlarda temel unsur olaydır (Kaya 2016: 80).

Destana konu olan olay şiirin başından sonuna kadar anlatılır. Olayın anlatımında belli bir plan yoktur. Âşıklar olayın önemli bulduğu yanını öne çıkarırlar. Olayla ilgili düşüncelerini anlatırlar. Özel bir ezgiyle söylenirler. Bu ezgi, destanı diğer şiirlerden ayırır. Dörtlük sayısında sınırlama yoktur. Destanlar dörtlük sayısı, konu ve ezgi yönüyle diğer nazım türlerinden ayrılır.

Özkul Çobanoğlu, âşık destanların biçim özelliklerini şu başlıklar altında incelemiştir:

a)Koşma Şeklinde Destanlar

- 1- Düz Koşma Şeklinde Destanlar
- 2- Zincirlemeli Koşma Şeklinde Destanlar
- 3- Yedekli Beşli Koşma Şeklinde Destanlar
- 4- Koşma Şarkı Şeklinde Destanlar

b)Mani Biçiminde Destanlar

c)Divan Biçiminde Destanlar (2000: 18).

Sümmânîoğlu'n yazdığı 37 destan tespit ettik. Bu destanlarda (123) Bayburt, (135, 141, 146) Bursa, (137, 142) Erzurum, (134) Kars, (127, 128, 129, 130, 131, 132,) Çanakkale, (139) Muğrul, (148) Oltu, (158)Samikale köyü yer almıştır. Çanakkale'de milletimizin verdiği mücadele önemli bir yer tutmaktadır. (140) Anadolu'nun tarihi, (136) Erzincan depremini, (124, 125, 126, 138, 147) Narman'ın kurtuluşunu ve (133) Soğanlı Dağı'nı anlattığı destanları vardır. Sümmânîoğlu'nun bu şiirleri arasında (154, 155, 156) Sümmânî'yi anlatan 3 destanı vardır. (150, 151,

152, 153, 159) Geçmişte yaşamış ve kendi zamanında yaşayan âşıkların konu edinildiği 5 şairnamesi vardır.(158) Din ulularını anlattığı 34 dörtlükten oluşan ve kendisinin en uzun destanı olan 1 şiiri vardır. (149) Hayatını anlattığı 1 yaşnamesi vardır. (143, 144) Türkiye’yi ve şehirleri anlattığı 2 ve (145)Türkistan’ı anlattığı bir destanı yer almaktadır. Destanlarında genellikle dörtlük nazım birimini kullandığı gibi beyit nazım birimini de kullanmıştır.

123) BAYBURT DESTANI

Dilerim yaşasın asırlar boyu
Şerefi şöhreti şanı Bayburt’un
İl ilçe bucağı merkezi köyü
Cennet gibi her bir yeri Bayburt’un

Hoş sohbet kurarlar düğünde toyda
Rençperde, esnafta, ağada, beyde
Doğuda, batıda, güney, kuzeyde
Met olur kahramanı Bayburt’un

Celalî babalar neler söylemiş
İrşadî, Zihnîler vaiz eylemiş
Ağlar Baba Hicranî de böyleymiş
Sorsam söyler arifanı Bayburt’un

Hedefte hede hede koşmuş bir zaman
Nice çemberleri aşmış bir zaman
Vatan için şehit düşmüş bir zaman
Bir adaşı Genç Osman Bayburt’un

Toplandı yüzlerce ehli manası
Her söze aşına akıl danesi
Bin dokuz yüz doksan üçtü senesi
Hatıra kalsın bu destanı Bayburt’un

Konan göçmüş dönüp geri gelmemiş
Hiçbir yiğit başa kadar gülmemiş
Ömür boyu dalı yere gelmemiş
Kara Yusuf pehlivanı Bayburt'un

Her ülke metheder yarış atını
Sümmanoğlu bitiremez methini
Kara Yusuf giymiş er kısmetini
İşte size pehlivanı Bayburt'un

124) YERİ VAR

Ufuklarım sis görmemiş ebedi
Tarihlerin yıllarında yeri var
Barışı çok sever Türk'ün evladı
Milletlerin dillerinde yeri var

Zalim düşman sinsi girdin Narman'a
Giydik cenk donunu çıktık meydana
Naralar yükselir Bozdağ'dan yana
Yaylasında çöllerinde yeri var

Allah sedasından dağlar yarıldı
Azı kaçtı çoğu kaldı kırıldı
Cesetleri Ağcova'ya sarıldı
Kan dökülmüş yollarında yeri var

Hırs ile savaştık Hamurkesen'de
Türk bayrağı semalarda esende
Hak sesinden başka sesler susanda
Kabza tutan ellerinde yeri var

Üç gün sonra asker geldi Narman'a
Emsalsiz mertlikler saldık her yana
Yiğitliği duyurduk ya cihana
Anadolu ellerinde yeri var

Kutlansın bu bayram şen olsun Narman
Şerefine ermek istiyor her can
Geçen olayları yapalım destan
Sümmanoğlu'n hallerinde yeri var

125) NARMAN'LI

Tarih bin dokuz yüz on sekiz yılı
Cepheden cepheye eren Narman'lı
Düşman sarmış idi sağ ve solu
Her zorluğa göğüs geren Narman'lı

Dediler her yana haber salalım
Mahmut Çavuş'umla bile olalım
Gökdağlı'm, Dağyollu'm, Samikale'lim
Dar günde el ele veren Narman'lı

Milis kuvvetler var şerefli şanlı
Hünerbaz savaşlı, bağı hicranlı
Aslan cesaretli, çelik vicdanlı
Nice çemberleri yaran Narman'lı

İstikbalin ışığını yandıran
Ecdatların mertliğini andıran
Düşman kellesine yumruk indiren
Hasır gibi yere seren Narman'lı

Kazım Çavuş hücum dedi tüfekte
Balta, nacak ile kazma, kürekle
Zafer bizim oldu bin bir emekle
Düşmanları yurttan süren Narman'lı

Bende oldum bu zaferin peşine
Babam, amcam, dayım cephe başında
Şehit abidesi işte karşında
Yükseklere bayrak geren Narman'lı

Naramız ya Allah, elimiz teber
Sümmanoğlu'ndan bir müjde haber
Kırk üç pare köyün hepsi beraber
Gönülden gönüle giren Narman'lı

126) GÜN, BU GÜNDÜR

(Narman kazasının düşman işgalinden kurtuluş bayramı)

Güneşe küsmüştü dağlar, yazılar
Boz tepelerden tozdu gün bu gündür
İhtiyar anlar, körpe kuzular
Gözyaşının sızdığı gün bu gündür

Düşman set çekmişti güneş doğmaya
Tan ağarıp zulmeti bozmaya
Kandan havuz yapıp kelle yığmaya
Kuyusunu kazdığı gün bu gündür

Ateşsizdi tütmüyordu bacamız
İçinden ağladı niye ninemiz
İmdat namesini değil hocamız
Gözyaşı ile yazdığı gün bu gündür

Oltuluma acil haber salalım
Mahmut Çavuş'umla bile olalım
Gökdağlı'm, Dağyollu'm, Samikaleli'm
Mevzisini kazdığı gün bu gündür

Tekbir sedaları geldi derinden
Baş verir, vazgeçmez Türk zaferinden
Düşmanların çemberini yerinden
Narmanlının bozduğu gün bu gündür

Bir hücum çalındı çürük tüfekte
Mehmetçikler balta, nacak, kürekle
Aslan cesaretle çelik bilekle
Düşman başı ezdiği gün bu gündür

Sümmanoğlu bu vatanın ozanı
Mevla'm kahreylermiş yoldan azanı
İhtiyarı, genci, kızı, kızanı
Ölmez destan yazdığı gün bugündür

127) ÇANAKKALE DESTANI

İki bin altıda ziyaret ettik
Unutmak mümkün mü Çanakkale'yi
Oğuz Bayhan, Cemal beraber gittik
Unutmak mümkün mü Çanakkale'yi

Namaz tepesinden doğmuş bu vatan
Beşiği toprağın bağrında yatan
Kahraman ecdadım cana can katan
Unutmak mümkün mü Çanakkale'yi

Türk'e kucak açmış Çimpe Kalesi
Bin üç yüz elli dört Türk'ün sılası
Destan yazmış şehitlerin elası
Unutmak mümkün mü Çanakkale'yi

Gelibolu yarımadasındayız
Aşk ile dolduk sevdasındayız
Süleyman Paşa'nın odasındayız
Unutmak mümkün mü Çanakkale'yi

Nasip oldu gittik şehitliklere
Cönkbayır, Kumtepe, Sedddül Bahire
Kanlı tepelere yüz süre süre
Unutmak mümkün mü Çanakkale'yi

Seyit kucaklamış mermiyi yerden
Fırsatı Allah'tan himmeti pirden
Topu ateşlemiş beyaz bayırdan
Unutmak mümkün mü Çanakkale'yi

Saymayınan bitmez şehit gaziler
Vatan için ölmüş körpe kuzular
Düşündükçe ciğerlerim sızılar
Unutmak mümkün mü Çanakkale'yi

Yedi Mehmet bir arada var idi
Hepside birbirine yar idi
Belki de Mehmetler yediler idi
Unutmak mümkün mü Çanakkale

Sümmânîoğlu bitsin sendeki hüzün
Zafer bizim oldu gülmeli yüzün

Dersin verdik yedi başlı domuzun
Unutmak mümkün mü Çanakkale'yi

128) ŞEHİDİN DİLİNDEN

Beni öldü bilmeyin cananda yaşar canım
Unuttu mu sandınız benimledir cananım

Zaferimden söz eder tarihin sayfaları
Lekeyi kabul etmez çelik olan vicdanım

Manada yaşıyorum yurdumun tapusunda
Malazgirt de biz asla çarpışan Alparslan'ım

Bağdat kapısını açtım kattım toza dumana
Zamanı geldiğinde o gün ki Genç Osman'ım

Öğrensin torunlarım vatan için savaştık
Kardeşim gazi oldu ben şehidim Sultanım

Hakka verdim canımı din vatanım uğrunda
Tenim toprağa düştü bayrak oldu alkanım

Üç kıtada oynadı kırıttım yorulmadan
Osmanlı ordusunda yenilmez komutanım

İstanbul'u fetheden Fatih'in torunları
Yavuz Selim, Kanuni Sultan Süleyman'danım

Yedi başlı dev geldi sokula Marmara'ya
Boğazlar geçit vermez kabul etmez limanım

Allah diyen yenilmez nice bin Hemilton'a
Abidem Çanakkale benim cennet vatanım

Peygamber ümmetiyiz şanlı Türk'ün askeri
Vatan millet namusum din yolunda kurbanım

Adım Sümmânîoğlu bir gazi evladiyım
Türk'ün şanına layık şehit ölmez destanım

129) ÇANAKKALE HARBİ

Şu Çanakkale Harbi, haçlılar yüz karası
Bin dokuz yüz on dördte başladı macerası

Uzaktan yola çıkmış düşmanın sefinesi
Karşı koymaya hazır Türkoğlu'nun sinesi

Uzaktan vuruyorlar, Gelibolu yanıyor
İman güçlü ordular, vatani savunuyor

Dövüyorlar karayı, gece gündüz durmadan
Bir yara açılıyor, birisini sarmadan

Bir sırrı İlahi var, Cevat Bey rüyasında
Asıl işin çözümü, Mecidiye tabyasında

Nusret mayın gemisi tamamlıyor görevi
Denize gark ediyor, yedi başlı bir devi

Orşin geçip mayını, iyice homurdanıyor
Homilton İstanbul'u kendilerin sanıyor

Havrali Seyit imdat bekliyor yücesinden
Tek mermi indiriyor Orşin'in bacasından

Soğanlı deresinden su değil kan akıyor
Alev kusan silahlar dağı taşı yıkıyor

Gelibolu, Bolayır yanıyor cayır cayır
Şurası Alçıtepe şurası Seddülbahir

Kanlı Sirt, bomba tepe karşılıklı siperler
Bütün ömür üç dakika ecel orada bekler

Kilit Bayır, Kumkale, Ertuğrul Köyü'ne bak
Yahya Çavuş hayali, gönülden şehit olmak

Anafarta, Cönk Bayır, gazinin karargâhı
Bulutları yırtıyor, vurulanların ahi

Gökten inen bulutlar yutuyor bir alayı
Dudakları patlıyor yoktur işin kolayı

Yarımada tutuşmuş, karışmış toz dumana
Ateşi söndüremez, ne Dicle ne de Tuna

Okyanuslar söndürmez, bu harbin sıcakını
Türk'ün askeri korur, İslam'ın sancağını

Asuman'ı titretir, şüheda naraları
Gökten inen melekler, sarıyor yaraları

On dört ay altı günde, sürüyor bu boğuşmak
Başka türlü olmuyor hürriyete kavuşmak

Sümmânîoğlu'yum derim olaydım bu savaşta
Vatan, millet, Hak için şehit olsaydım başta

130) TARİF EYLESİN

Seyahatimiz Gelibolu'da idi
Ziyaret iki bin altı da idi
Oğuz Bayhan, Cemal Divanî idi
Eşler dile gelsin tarif eylesin

Namaz tepesinden doğmuş bu vatan
Beşiği toprağın bağrında yatan
Kahraman ecdatlar cana can katan
Başlar dile gelsin tarif eylesin

Bin üç yüz elli dört Türk'ün sılası
Destan yazmış şehitlerin elası
Türk'e kucak açmış Çimpe Kalesi
Taşlar dile gelsin tarif eylesin

Gelibolu yarımadasındayız
Aşk ile dolduk sevdasındayız
Süleyman Paşa'nın odasındayız
Beşler dile gelsin tarif eylesin

Nasip oldu gittik şehitliklere
Cönkbayır, Kumkale, Sebdülbahir'e
Kanlı tepelere, yüz süre süre
Yaşlar dile gelsin tarif eylesin

Seyit kucaklamış mermiyi yerden
Fırsat Hak'tan olmuş, himmeti pirden

Topu ateşlemiş beyaz bayırdan
Kuşlar dile gelsin tarif eylesin

Saymakla bitmez şehit gaziler
Düşündükçe ciğerlerim sızılar
Vatan için kurban olmuş kuzular
Koçlar dile gelsin tarif eylesin

Baş verir, yurt vermez, Türk'ün askeri
Destan yazmış astı, üstü, neferi
Haçlı orduları püskürtmüş geri
Naaşlar dile gelsin, tarif eylesin

Yedi Mehmet bir arada var idi
Hepisi de birbirinden er idi
Belki o Mehmetler yediler idi
Üçler dile gelsin, tarif eylesin

Sümmanoğlu kim kazandı vatanı
İki yüz elli üç bin savaş kurbanı
İşte onlar yazdı, ölmez destanı
Hoşlar dile gelsin, tarif eylesin

131) ÇANAKKALE

Yedi başlı haçlı devin hedefi Çanakkale
Bin dokuz yüz on dörtlerde başlattılar velvele

İstanbul'a geçecekmiş davetsiz misafirler
Kahve içip dönecekmiş şu imkânsız kâfirler

Hamilton'un emrindeymiş bütün haçlı ordular
Hücum emrini verince Marmara'ya sürdüler

Toplarını ateşleyip Kumkale'ye attılar
Yüz yirmi bin Mehmet'i birden şehit ettiler

Görülmemiş bir vahşetti tarifi kolay değil
Yamyamların sayısı çok bir iki alay değil

Dersini vermek gerekir, şu rezil dürzülerin
Savunması can pahası savrulan gürzülerin

Kanlı sırtlara düşüyor, ateş kusan gülleler
Yaratanın unutmuş o kudurmuş hileler

Gelibolu, Bolayır'ım kanlı savaş sahnesi
Ta semalara yükseldi "Allahu Ekber" sesi

Türk'ün kahraman evladı can verir, vatan vermez
Bayrak vermez, namus vermez, din vermez, iman vermez

Seddül Bahir, Alçıtepe dile gelsin söylesin
Seyid'in attığı topu, candan tarif eylesin

Haktan bir hikmet görmüştü Cevat Bey rüyasında
Yirmi altı mayın kalmış Mecidiye Tabyasında

İşte onları döşedi Nusret mayın gemisi
Gelen düşman gemisinin suya dumdu kamusu

Denizde yenilen düşman, karada mevzi kazar
Karada da pes ederek, çekilir azar azar

Tuzaklarına kapandı Sığırcık sürüleri
Kaçmaya hazırlandılar bir ileri, beş geri

O ki bozgun başlattılar, savaşı kaybettiler
Üç yüz bin kadar kırıldı kalanları gittiler

Göğsümüzü siper ettik, yenmek için özendik
Zaten vatan bizim idi, zaferi biz kazandık

Sümmânîoğlu yazdığın namedir eşen, dosttan
Kıyamete dek yaşar, Türk'ün yazdığı destan

132) ÇANAKKALE DESTANI

Bu ilanı âlem duysun dinlesin
Geçit vermez Çanakkale boğazı
İster dünya hep yerinden oynasın
Geçit vermez Çanakkale boğazı

İspat eder tarihimiz yazımız
Bugün değil beş bin yıllık mazimiz
Nöbet tutar şehidimiz gazimiz
Geçit vermez Çanakkale boğazı

Bin dokuz yüz on dört temmuz ayında
Sekiz ay on dört gün süre boyunca
Savaş yaptık şehirde köyünde
Geçit vermez Çanakkale boğazı

Gelibolu alev alev yanıyor
Nice savaflara sahne oluyor
Geçmek isteyenler geri dönüyor
Geçit vermez Çanakkale boğazı

Bataryalarımız topa tuttu
Arıburnu Kumkale'ye attılar
Havadan karadan hücum ettiler
Geçit vermez Çanakkale boğazı

Mehmet Çavuş haykırırdı düşmana
Ulan puştlar niye geldiniz bu yana
De haydi utansın doğuran ana
Geçit vermez Çanakkale boğazı

İki yüz elli üç bin şehit kanı
Aktı vatan için verdiler canı
Sümmanoğlu okur ölmez destanı
Geçit vermez Çanakkale boğazı

133) SOĞANLI DAĞI

Duman çöktü Soğanlı'nın başına
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı
Nicesini hasret koydu eşine
Ne yaman dağ imiş Soğanlı dağı

Çerkez köyden çıktık Soğanlı Dağa
Askerin karnı aç gitmez uzağa
Tipi boran bizi koydu tuzağa
Ne yaman dağ imiş Sağanlı Dağı

Askerin başında genç Enver Paşa
Askeri dağıttı dağ ile taşla
Düşmandan ziyade baş eğdik kışa
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

Hasan Paşa der ki dönelim geri
Karda kışta dondururuz askeri
Enver Paşa hücum dedi ileri
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

Demek böyle imiş kader de yazı
Kışa esir verdik sayısız kuzu
Yenemedik Rus denilen marazı
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

Alnımızda silinmeyen yazı var
İçimizde eyleşmeyen sızı var
Babamın da bu dağlarda izi var
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

Sümmânîoğlu'yum gönlüm şikeste
Ne bir haber gelir ne uğrar posta
Ölenler şehitti kalanlar hasta
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

134) KARS DESTANI

Kars şehrinde mesken tutmuş huriler
Hititlere devreylemiş zamanı
Urartular kimmer Asurlar canı
Babiller, İskitler, Parsi Limanı

Makedonyalara Kral İskender
Karşısına çıkmış Romalı erler
Sassani, Bizansı yenmiş Abbaslar
Türk Selçukoğullar şeddadi yani

Sultan Melik çıkmış Kars diyarına
Şehri vermiş Selçukoğullarına
Gürcü dolmuş Selçukların yerine
Moğollar geriye almış her yanı

Celayir, Timurlar, Karakoyunlu
Safeviler oynamışlar oyunu
Akkoyunlu kayıp etmiş soyunu
Kendiler de fark etmişler noksanı

Çaldıran Savaşı bittiği zaman
Yavuz yeryüzüne salmış şöret şan
Düşmanlar sultandan etmiş el aman
Herkes takdir etmiş şah-ı cihanı

Kars şehrine gelmiş şöreti ekber
Kanuni Süleyman o günkü hünkâr
Girdiği savaşta kazanmış zafer
Safeviler koyup kaçmış vatanı

Murathan sur ile şehri çevirmiş
Zalim Ruslar tekrar yakmış kavurmuş
Sonradan pes edip vatanı vermiş
Bin sekiz yüz yedilerden bu yanı

İran bu bölgede çok savaş açmış
Başaramayınca bırakıp kaçmış
On beş temmuz Ruslar ateşler saçmış
Şehit etmiş nice binlerce canı

Ruslar Kars'ı üç gün yağma etmişler
Osmanlıyı duyup kaçmış gitmişler
Mehmetlerin karşısında bitmişler
Gidip kıskırtmışlar Ermenistan'ı

Ermeniler Kars'da kalmış bir zaman
Nice katliam yapmış aman ne yaman
Kazım Karabekir yetişmiş hemen
Şanlı Türk'e pes eylemiş Ermeni

Kaleye bayrağı asmış yüzbaşı
Sevincinden akmış gözünün yaşı
Tarihler söyler Abdurrahman kardeşi
Yumrukları tunçtan çelik vicdanı

Kırım Harbi serhat Kars'a sıçramış
Vasfı Paşa Türk ordusun istemiş
Püskürtüp düşmanı Kars'ı süslemiş
O günden verilmiş gazi unvanı

Müşir, Gazi Ahmet, Muhtar Paşalar
Vatan din uğrunda çekmiş çileler
Kara Kazım Paşa ile bileler
Kurtuluşa erdirmişler çok canı

Yeter Sümmanoğlu sözü uzattın
Tarihlerin ötesine göz attın
Ecdatların hatırasını bezettin
Onlardan biri de Hasan Halgani

135) BURSA DESTANI

Purusu aslılar bir kent kurdular
Purusa dediler kentin adına
Lidyalılar sonra şehre girdiler
Ta Parslılar gelene denk bu yana

İznik'e bağlandı kaldı bir zaman
Osmanlı gelince vermedi aman
Sırp ile Bulgarlar toz oldu hemen
Abbasiler hükmettiler cihana

Osman Gazi çok istedi Bursa'yı
Alamadan terk eyledi dünyayı
Tophanede Gümüş Kubbe Sarayı
Naaşını vatan etti vatana

Bin üç yüz yirmi altı yılında
Orhan Gazi başta ordu dalında
Vire metoduyla halli halında
Kansız teslim oldu Bursa Sultana

Orhan Gazi'nindir Bursa'nın fethi
Bin üç yüz atmışta olan vefatı
Hüdavendigar'a bıraktı tahtı
Sıtkı bütün bağlı idi sübhana

Bir zaman o oldu devletin başı
Cihanşümül insanlığın güneşi
Kosova'da kazanmışken savaşı
Arkadan kalleşçe vurdular ona

Yıldırım Beyazıt çıkmıştı tahta
Niğbolu savaşı başladı vakta
Tarihi bin üç yüz seksen dokuzda
Yendi Haçlıları bakın Sultana

Orhan Gazi'dendir Bursa yadigâr
Yaşadı bin üç yüz altmışa kadar
Birinci Murat'tır Hüdavendigâr
Tahta sahip oldu merdi merdane

Ona teslim oldu umumi efkâr
Ahaliyle ordusuyla beraber
O ki Edirne'yi kuşattı Hünkâr
Başkent ilan etti oldu şahane

Ankara Savaşı olduğu vakit
Yıldırım ordusu tutmadı öğüt
Yenildi Timur'a kalmadı umut
Timur yine "Sultanım" der Sultana

Beyazıt ki yenildi ya Timur'a
Bir fetret davası çıktı o sıra
Taht kavgası oldu göz göre göre
Gölge bıraktılar şöhrete şana

Tahta sahip oldu Çelebi Mehmet
Sonra oğlu geldi ikinci Murat
Fatih Sultan'a da devroldu nöbet
Altın çağ yaşattı cümle insana

Yeşil Bursa şehirlerin alası
Tophaneye yakın Bursa Kalesi

Mamur türbeleri saat kulesi
Külliye kaydolmuş geçen zamana

Ulu camii Bursa'mızı simgeler
Dünyada beşinci bilinen eser
Caminin Mimari Ali-i Neccar
Ölmez eser koydu ehl-i imana

Hal bin üç yüz doksan dokuz yılında
Sultan önde cemaati dalında
İbadete açtı cuma gününde
Binlerce Müslüman geldi yan yana

İlk hutbe okudu Somuncu Baba
Süleyman Çelebi geçti mihraba
Orda mıydı üçler beşler acaba
Müslümanlar el kaldırdı yezdana

Bursa'nın manevi sultanı kimdir
Emir Sultan görevine hâkimdir
Muradı eliftir maksadı mimdir
Canım feda olsun öyle insana

Yeşil Türbededir Mehmet Çelebi
Şehre hâkim yerde koyulmuş tabi
Çini işlemeli kubbesi babı
Rahmet olsun yaptırana yapana

Bursa'dadır çok sultanlar türbesi
Üftade Hazretler Ali babası
Daha bilinmeyen nice nicesi
Yazmayınan sığışmıyor destana

Daha iyi bilir imkân olanlar
Ne bilsin ben aciz mihman olanlar
Sümmânîoğlu'nu irfan alanlar
Bağışlasın bakmasınlar noksana

136) ERZİNCAN DESTANI

Bir cuma gecesi oldu felaket
Sanki arzı bombardıman eyledi
Bin dokuz yüz doksan iki, on üç mart idi
Görülmemiş garip zaman eyledi

Müezzinler ezanı ettiler nida
Semalara erdi, yükselen seda
Teravih namazın eyledik eda
Yaradanım emri ferman eyledi

Saat dokuzu tam yirmi geçe
Hayat güneşine çekildi peçe
Benzeri kıyamet koptu o gece
Niceleri ah-ı eman eyledi

Viranede baykuş öttü o gece
Kara yeri sancı tuttu o gece
Aç kurt gibi insan yuttu o gece
Nice nazik teni al kan eyledi

Dediler Erzincan hepten yıkıldı
Binalar mih gibi yere çakıldı
Yüzlerce can betonlarda sıkıldı
Sağ kalanlar zar-ı figan eyledi

Depreme Erzincan merkez değildi
Bu facia tüm dünyada duyuldu
Yardım konvoyları yola koyuldu
Gelenlere Mevla ihsan eyledi

Yerinen bir oldu çok binalar
Enkaza karıştı nazik sineler
Beşikte yavrular baba, analar
Canını Mevla'ya kurban eyledi

Nişanlılar kına yakmış eline
Güveysi doymamış geline
Kim acımaz Erzincan'ın haline
Semada melekler seyran eyledi

Kuzum diye meleşiyor anneler
Viraneye döndü mamurhaneler
Kum çakıl yığını oldu binalar
Esti sam rüzgârı harman eyledi

Hastalara mezar hastanesi
Harabeye döndü meslek lisesi
Derinlerden gelir inilti sesi
Yaktı bağrımızı büryan eyledi

Yıkıldı bankalar, yüksek binalar
Kaynadı ovidan uzanan yollar
İmdada koştular ilçeler iller
Görenler ah dedi şivan eyledi

Garip bülbül hazan gördü gülşeni
Ne yoksulu seçti ne de sultanı

Bir an dört yüz doksan sekiz insanı
Aldı kara toprak mihman eyledi

Hatırımdan çıkmaz ölene kadar
Amma ne çare ki kader mukadder
Yaralı sayısı altı yüz kadar
Devlet, millet acil derman eyledi

Sağlık, basın-yayın hepsi el ele
Canla başla hizmet verdiler bile
Altı onda iki idi zelzele
Şiddetle hırsını beyan eyledi

Şaşkınlara döndüm, bilmem ne diyem
Çünkü Hakk'ın emri boynumu eğem
Başımız sağ olsun şanlı Türkiye'm
Tesellimiz, gani yezdan eylemem

Erzurumlu Sümmânî'nin torunu
Bu günlerden düşünerek yarını
Gözü yaşlı yazdı gördüklerini
Âşık Sümmanoğlu destan eyledi

137) BİZİMDİR

(Isparta'da askerlik yaparken bir subay: "Erzurum da memleket mi?" diye Erzurum'la alay ederek gülüştü. Buna karşılık bir moral gecesinde Sümmanoğlu şöyle cevap verir.)

Bin dokuz yüz otuz yedi tevarih
O tarih serettim cihan bizimdir
Ceddim Âdem ata mezhep Hanefî
İncil, Zebur, Tevrat, Furkan bizimdir

Halk eden halk etmiş ismi ismiyle
Nur-u kandil durur anın cismiyle
Ne insandır dost olmaya, dostuyla
Hakikat anahtar sultan bizimdir

Ebubekir sıdık yâri sultandır
Ömer'ül Farukî dahi Osmandır
Damadı Şehriyar, şahı meydandır
Başta sultan bile dört can bizimdir

İlla deyip ikrar verdik Huda'ya
Dilim ikrar kalbim bağlı Mevla'ya
Yetmiş iki millet durmuş davaya
Sanırım, şüphesiz cihan bizimdir

Vilayet Erzurum, bölgemiz şarktır
Arifi irfanlık orya ilhaktır
Dolandım cihanı mendi yoktur
Evliya yatağı Narman bizimdir

Işıklı aslandır pehlivanımız
Şüphesiz Evliya Ethem şanımız
Küçük molla dipsiz bir ummanımız
Şairler sultanı Sümman bizimdir

Isparta'da zaneyledi bir subay
Zannettim bağrıma değdi bir ok yay
Bu destana sebep bu idi olay
Söyler Sümmanoğlu destan bizimdir

138) BİZLERİZ

(Narman'ın kurtuluş gününe)

Bin dokuz yüz altmış dokuz senesi
Bir şanlı bayrama eren bizleriz
Dadaşlar diyarı şarkın kalesi
Vatan için kalkan duran bizleriz

İstikbalin ışığını yandıran
Ceddimizin tarihini andıran
Düşmanlar başına yumruk indiren
Hazır edip yere saran bizleriz

Öğren kimler kurmuş cenk meydanını
Yıkılmış sarayını bozmuş hanını
Hain düşmanların kara kanını
Kara topraklarla karan bizleriz

Kazım Çavuş, hücum emrin söyledi
Hayın düşman can kulakla dinledi
Türk ordusu geldi ilan eyledi
Nefessiz düşmanı süren bizleriz

Uyumazdık fakat daha uyandık
Bu savaşın ulu anına dayandık
Ermeni'nin kabağına dayandık
Kalan hesaplardan soran bizleriz

Mahmut Çavuş gelir kılıcı kanlı
Hüner baz savaşlı bağı hicranlı
Aslan cesaretli çelik vicdanlı
Yine çemberleri yaran bizleriz

Pertuvan, Soğurmek imdada koştı
Boztepeler dile geldi söyleşti
Samikale mevzi kazdı yanaştı
Dal dala el ele veren bizleriz

Oltulular aldı yaman haberi
Kimin kılıç aldı kimin teberin
Allah sesi gelir derinden derin
Siyaset tahtını kuran bizleriz

Sümmanoğlu bu savaşın peşinde
Ben yok ama babam cephe başında
Tarihimiz bir üç, üç dört yaşında
Gönülden bu demi vuran bizleriz

139) MURGUL DESTANI

Murgul madenine yolum uğradı
Gittim gördüm bakır fabrikasını
Muhteşem bir bina kurmuş üstadı
Bir hoş monte etmiş malzemesini

Üç değirmen gördüm durmadan döner
Her biri dört-beş yüz ton cevher kırar
Sulanıp dinmesi akıla zarar
Hopa'ya gönderir malın hasını

Hopa'da toz olur gider Samsun'a
Orda kaplanır gider yabana
Altın, gümüş hası seçer bir yana
Alır kendisine külüçesini

Bin dokuz yüz yetmiş üç girmiş devreye
Maliyeti kırk altı milyar liraya
İkincilik ünü salmış dünyaya
Böyle tarif edek hûlasasını

İşte Türkiye'nin maden cevheri
Kırk bir milyar imiş yıllık geliri
Artvin vilayeti, doğu illeri
Bize böyle dedi tarihçesini

Karadeniz her bir çağın üstünde
Bakır işletmesi dağın üstünde
Akıllı baş, solun sağın üstünde
Akılsızlar boşa salları fesini

Tarih bin dokuz yüz seksen sekizde
Vardık mihman kaldık hem şehrimizde
Sümmanoğlu destan eyledi sözde
Türk'ün türküsüyle, Türk'ün sesini

140) BAŞLADI

Bir nur kaynağından çağlayan akış
Ol kudretin kurnasından başladı
Bütün kâinata bir olan bakış
Adaletin aynasından başladı

Kilitli kapıyı açtı Alparslan
Anadolu'm tapulandı o zaman
Kollarında kuvvet göğsünde iman
Cesaretin binasından başladı

Ertuğrulgaziler besledi bağı
Osman Beyler oldu bilim şafağı
Cihan devletinin büyüme çağı
Muratların dünyasından başladı

Yeni bir çağ açtı Fatih Sultan'ım
Altın çağ devrini sürdürd insanım
Yavuz Sultan Selim merdi merdanım
Bağımsızlık sevdasından başladı

Bir zaman yapıldı saadet bahşı
Üç kıtada bayrağımın gölgesi
Kanuniler Sultan Süleyman sesi
Yedi deniz dalgasından başladı

Müddet böyle geçti epey bir zaman
Sonradan karıştı hal oldu yaman
Saltanat başladı uyandı düşman
Hainlerin hilesinden başladı

Bir fesattı ara yerde dolandı
Zalimler fırsatın bulduğu andı
Sabrım bitti zulüm arşa dayandı
Erler erlik mayasından başladı

Yerinde saydırdık Irak İran'ı
Eğitim yaptırdık Hint'i Yemen'i
Sürgün ettik Moskofları Yunan'ı
Zaferimiz sırasından başladı

O gün çemürlendi Mustafa Kemal
Ona fırsat verdi Gani Zülcelâl
Ölmeden ölmek bulduk istiklâl
Beraberlik hevesinden başladı

Ordulara destek oldu milisler
Ecdat emekleri olamaz inkâr
O gün ölmez destan yazdı Mehmetler
Sümmanoğlu bilesinden başladı

141) BURSA TARİHÇESİ

Bu şirin Bursa'mızın on yedi kazası var
Altı bin iki yüz on beş bedende azası var
Gezelim ilçeleri adıyla sıra sıra
Değişik rakam ile kaydolmuş tarihlere

İnegöl'den başlayıp okunsun tarihçesi
Oylat Kapalıçarşısı var bir de meşhur köftesi
Yenişehir ilçesi havası temiz olur
Limandan teyyare sesi gelir ara sıra

Orhangazi'de kaynar keramet ılcası
Orhan gazi'yi söyler ilçenin her köşesi
Gemlik kazasında meşhur olur zeytini
Tüccarlar seçer alır götürür iyisini

Bin üç yüz otuz altı fetheder Orhangazi
Artık ucuza tartmaz zeytinini darası
Ebul Kasım gelince çoğalır gemi sesi
Yeni gemiyle dolar körfezin her köşesi

Kestel’de gidin görün şahinler yuvasını
O güzelim kazanın çok sevdim havasını
Cumalıkızık köyün tarihte belli yeri
Sultan Çelebiler’in ölmez yaşar eseri

Yıldırım Beyazid’in tarihten gelir sesi
Çok sayıda medrese, camisi, külliyesi
Asırlardan hatıra Bursa’nın kalesi var
Tophane’de mücessem bir saat kulesi var

Sultanlar Türbesi’nde kabri nur ile dolsun
Dileriz ecdadların mekânı cennet olsun
Kent müzesi, Hünkâr Köşk, Darülşifa binası
Pirinçhan, İpekhane, Orhan Gazi hatırası

Mudanya ilçesinde Orhan Gazi eseri
Çok sayıda hanları, mektebi çeşmeleri
Orhaneli’nin bağı, bostanı, bahçeleri
Sayısız eser koymuş gör nice niceleri

Osmanlı Devletinin ikinci kurucusu
Mehmet Çelebiler’in tarifi olmaz öyküsü
Büyük Orhan ilçesi ormanlı dağları var
Temiz sütü, yoğurdu, kaymağı, yağları var

Karacabey pazarlar taze taze sebzesi
Bereket ile dolar çarşı, pazar köşesi
Hepsi birbirinden hoş her ne ki kazası
Sümmanoğlu’n arzusu, yaratanın rızası

142) ERZURUM

Doğu Anadolu senle övünür
Cennete teşbihtir yazın Erzurum
En çok sevgi saygı sende görünür
Edeple yoğrulmuş özün Erzurum

Palandökenlere vermiş dalını
Bakar Laleli'nin yeşil alını
Her insan göremez gül cemalini
Hayâ perden örtmüş yüzün Erzurum

Abdurrahman Gazi, Ali Abalar
İbrahim Hakkılar, Habib Babalar
Muhammed Lütfüler, Solakzadeler
Hacı Ahmed Baba, razın Erzurum

El ele vermiş dini bütünler
Her sene okunur bin bir hatimler
Nice Kara Fatma, Nene Hatunlar
Benim anam, senin kızın Erzurum

Nice evliyalar, nice hünkârlar
Nice koç yiğitler, kahraman erler
Nice komutanlar, nice askerler
Nöbet tutar şehit, gazin Erzurum

Yılmadan dolaşmış Irak, İran'ı
Ta Cinmanlar Hindi Evgani
Sende yaşamışlar Emrah, Sümmânî
Kayıp olmaz kopuz sazın Erzurum

Karga Pazar'ın var, Dumlu Dağların
Olur Oltu, Tortum, İspir Bağların
Narman, Hınıs, Tekman yollar yağların
Çat, Aşkale, Karayazın, Erzurum

Yurdun her semtinde yaren yoldaşım
Hepsi kanım, canım, ciğerim başım
Sümmanoğlu'yum bende dadaşım
Senin koç yiğidin kuzum Erzurum

143) SEVERİM

İnsanı severim amma
Kahramanı çok severim
Yavuzları, Fatihleri
Alpaslan'ı çok severim

Ankara'nın güzel yolu
Gerede'nin kalbi Bolu
Ah, o canım İstanbul'u
Dört bir yanı çok severim

İzmir, Kemalpaşa parsa
Bahçem olsaydı Manisa
Zümrüt gibi yeşil Bursa
Gül-çimeni çok severim

Isparta'yı Antalya'yı
Adana'da akbuğdayı
Konya'daki Mevlâna'yı
Âli şanı çok severim

Yozgat'ın mazisini
Kayseri'nin yazısını
Sivas'ın ak kuzusunu
Erzincan'ı çok severim

Tokat'ın meşhur bakır
Urfa, Antep'in halkını
Malatya, Diyarbakır'ı
Muş'u Van'ı çok severim

Hakkâri'nin zap suyunu
Şırnak'ın defli düğünü
Ağrı'nın lüle koyunu
Koç kurbanı çok severim

Kars'ın şansı nerde hani
Bekçidir bekler vatani
Her taşta bir şehit kanı
Ardahan'ı çok severim

Artvin, Bayburt, Gümüşhane
Edirne'den Ardahan'a
Âşığımı nur vatana
Dört bir yanı çok severim

Zonguldak kömürün peki
Giresun, Ordu'nun eki
Ağrı'dır Samsun'un yükü
Trabzon'u çok severim

Palandöken namlı karı
Orda ecdad eseri
Erzurum dadaş diyarı
Öz mekânı çok severim

Sümmanoğlu senin atan
Vatanın bağrında yatan
Yurdun karşıda vatan
Tüm vatanı çok severim

144) TÜRKiYE

Gücüm yetse seni tarif eylesem
Kudrettendir her nakkaşın Türkiye'm
Destan edip kâinata söylesem
Mücevher toprağın taşın Türkiye'm

Alparslan'lar Melikşah'lar var idi
Ertuğrul Osman Bey beraber idi
Orhangazi vatanına yâr idi
Tarihlere yazdı yaşın Türkiye'm

Nice yiğit nice merdan doğurdun
Eğitimle öğretimle yoğurdun
Nöbet için Fatih'leri çağırdın
Kara günde ay güneşin Türkiye'm

Yavuz, Kanuniler eşsiz yiğidin
Abdülhamitlerin hepsi metin
Hezerde seferde dini bir bütün
Sana sensin öz kardeşin Türkiye'm

Asya Avrupa'ya uzanmış kolun
Havadan karadan denizden yolun
Benzeri bulunmaz nur Anadolu'n
Al çehrende hilâl kaşın Türkiye'm

Dinlesinler şehirlerim köylerim
Sende gördüklerim destan eylerim
Bir Türk evladıyım türkü söylerim
Sümmanoğlu hür dadaşın Türkiye'm

145) TÜRKİSTAN'IM

Türkiye'den sana geldik
Selam sana Türkistan'ım
Hoş gördük sefalar bulduk
Selam sana Türkistan'ım

Türk Dünyasının başısın
Sevgi, saygı nakkaşısın
Türkiye'min kardeşisin
Selam sana Türkistan'ım

Semer kant dillere destan
Kırgızistan, Özbekistan
Türkmenistan, Kazakistan
Selam size Türkistan'ım

Orta Asya ilk yerimiz
Göç etmiş ecdadlarımız
Ahmet Yesevi pirimiz
Selam sana Türkistan'ım

Azerbaycan eşmi ağlı
Ahıskalı, Kafkas dağlı
Türkü söyler Sümmanoğlu
Selam size Türkistan'ım

146) BURSA NASIL?

Sevenlere anlatayım
Bilsin vasfı halin senin
Emeğin nasıl ödeyim
Yedim kaymak balın senin

Kimler gelmiş, kimler gitmiş
Kimler sende mesken tutmuş
Somuncular dua etmiş
Solmaz yeşil, alın Bursa

Sendedir Hüdavendigâr
Nöbet tutar Üftadeler
Hâkim Emir Sultan'ın var
Yere gelmez dalın senin

Ulu camiin, Uludağın
Uluçınar solun sağın
Hazan bilmez bahçe bağın
Cennet kokar gülün Bursa

Tophane'n var Bursa Kale'n
Yanı sıra saat kulen
Geri dönmez sana gelen
Sihirli mi ilin senin

Alan satan pazar pazar
Doğudan batıya uzar
Gelenler etsinler nazar
Dosa gider yolun Bursa

Bereketle çatın çatmış
Seni kullara donatmış
Hazreti Allah yaratmış
Nur saçar cemalin senin

Bereket dolu kılarırsın
Nice gözyaşı silersin
Tebessüm ile gülersin
Sanki taze gelin Bursa

Sensin şehirlerin başı
Kudret nurundan nakkaşı
Metholur Bursa kumaşı
Var mı lahur şalın senin

Sana geldim sende kalsam
Himmet için kapın çalsam
Kozahan'dan ipek alsan
Değerlidir malın Bursa

Görevin seven memurlar
Bal arısı gibi gürler
Sanına layık amirler
Kaymakamın valin senin

Yeyin başın komutanlar
Emniyet hâkimi irfanlar
Belediyeler başkanlar
Yurt sever ahalin Bursa

İmam, müezzin, cemaatin
Mektep medrese kuvvetin
Talebe hocalar metin
Aile temelin senin

Meskensin nice insana
Şahitler gelsin lisana
Sümmanoğlu hayran sana
Bursa'dır emsalin Bursa

147) VAR İDİ

Kırk üç pare köy var bağlı Narman'a
Her bir köyün ayrı süsü varidi
Et kemiksiz olmaz yaşar yan yana
Her yörenin hami hası var idi

Samikale'dedir âşıklar piri
Dağyol'un mollası Gökdağ'ın şiri
Soğanlı rençperi Mina şarvarı
Beyler köyün beyzadesi var idi

Şehitler köyünde çoktur uyanık
Karadağ'a yağar kar soluk soluk
Karapınar çağlar hep oluk oluk
Savaşçıda silah sesi var idi

Üç saatte vardım Boğakale'ye
Ordan yolu geri döndüm Telli'ye
Dazlak için kısmet olmadı niye
Mercimekli bir deresi var idi

Başkale'de arabamı besledim
Toygarlı'da hatır gönül hoşladım
İlk sazıma Çimenli'de başladım
Orda turnaların yası var idi

Bir gün yolum düştü Göllü köyüne
Birkaç ahabımla geldim düğüne
Döndüm baktım Yanıktaş'ın boyuna
Ha uşaklar hülasası varidi

Katmer katmer Yoldere'nin kırması
Nakış nakış Alacayar sırması
Nasip değil Koyunören görmesi
Otlutepe merhalesi var idi

Güzelyayla'daydı yedik döneri
Beğendikten çabuk geçtik ileri
Tuztaşı'nda gördüm hatıraları
Koçkaya'nın bol sofrası var idi

Serinsu'yun meşhur mercimek aşısı
Dillerde övülür şekerli taşı
Mahmutçavuş'taydı âlimler başı
Hacı, hoca efendisi var idi

Vardım selam verdim Kamışözü'ne
Oradan çıktım yaylaların düzüne

Döndüm baktım Sülüklü'nün düzüne
Ergazi'nin haritası varidi

Duman duman idi Muhkar'ın başı
Derebeylik Kışlaköy'de can aş
El emeği kilimlinin nakkaşı
Lavsorlu'nun acelesi var idi

Araköy'e gitmem sanki düş idi
Alabalık dört bir yanı taş idi
Kuruçalı iş içinde iş idi
Beyin yoran şamatası var idi

Efendim sultanım yani şey dedim
Hepsine ağa dedim bey dedim
Her komşum bir dünya tay dedim
Sümmânîoğlu'nun nesi var idi

148) OLTU

Gel gönül dolaş ki hele neler var
Sanma bir baykuşa viran Oltu'dur
Nice nice kemal ehli erler var
Düşkünler halini soran Oltu'dur

Aslan Paşa diye hatıran getir
Ya Allah sesini mezin inletir
Coşa gelir dağı taşı çınlatır
Yıkılmaz bir bina kuran Oltu'dur

Tarihten sor Mısri Zennun ismini
Düşmanlara çiğnetmemiş cismini
Başsız iken yine basmış hasmını
Nice çemberleri yaran Oltu'dur

Gel duralım bir savaşın vasfına
Kuşandı silahın döndü Narman'a
Bozdu Ermeni'yi sürdü peşine
Düşmanları yurttan süren Oltu'dur

Orman ile çevrilidir her yanın
Sağında solunda kömür madenin
Bir sayfası sensin bitmez kimyanın
Vatana çok gelir veren Oltu'dur

Arifler fikrinde mana inceler
Diller vasfedemez daha çok neler

Kan ile yoğrulmuş dağlar dereler
Türkiye'ye kalkan duran Oltu'dur

Halit Paşa girdi cenk meydanına
Susamıştı düşmanların kanına
Çok merdanlar bile aldı yanına
Şehit olan gazi duran Oltu'dur

Saklar Sümmanoğlu hediye gibi
Bahçede gül ruhta tütiye gibi
Bu ozan senindir mediye gibi
Bu şana yükselen eren Oltu'dur

149) İNSANOĞLU

İnsanoğlu bu dünyaya gelmeden
Üç durak değişir dünyaya kadar
Göz açar seyreder cümle âlemi
Onu dolandırır kader mukadder

Bir yaşında elden ele okşanır
İkisinde kumaşlara döşenir
Üç yaşında beşiğinden boşanır
Dört yaşında arzun ifade eder

Beş yaşında atar oyuncakların
Altısında arar kendi dostların
Yedisinde ister kalem defterin
Alır çantasını okula gider

Sekizinde başlar yazı yazmaya
Dokuzunda canı ister gezmeye
On yaşında başlar gençlik sızmaya
On birinde adımların sert atar

On iki yaşında biter ilkokul
On üçünde arar başka bir sebep
On dördünde açar yüzlerinde gül
On beşinde ergenliğe güç katar

On altı on yedi deyince yaşı
On sekizde tüter yavaştan başı
On dokuz yirmide aranır eşi
Topunu hedeften hedefe atar

Yirmi beş yaşında baba olanlar
Otuzunda kocalara gülenler
Otuz beşte aradığın bulanlar
Kırkında duraktan durağa yeter

Ellisinde bu dünyayı düşünür
Altmışında yavaş yavaş taşınır
Yetmişinde saç sakalı kaşınır
Sekseninde her şeyi biter

Doksanında kalır dostlardan geri
Yüz yaşında ha ölüdür ha diri
Yüz onunda insanların en piri
Sümmanoğlu paydos zili boş öter

150) EVVELKİ ÂŞIKLAR

Çok âşık yaşamış dünya yüzünde
Yunus başköşeyi dutmuş dediler
Nicesi kavrulmuş sevda közünde
Kerem, Aslı yanıp tütmüş dediler

Nefî, Baki, Nedim, Nabiler bile
Mecnun, Leyla, Ferhat, Şirin ile
Ruhi hayal kurmuş yarını ile
Fuzuliler cevher satmış dediler

Köroğlular Çamlıbel’de deminen
Dadaloğlu dağda, belde gaminen
Seyranî çarpışmış çok hengâm inen
Eşref deryalara batmış dediler

Şahataylar bulamamış ferahı
Pir Sultan suçlamış tahttaki şahı
Anlatırlar âşık Ahmet Emrah’ı
Selvi için zehir yutmuş dediler

Âşık Ömer’lerin manalı sözü
Parlaktır dertlinin sözümün özü
Ruhsatî babanın kaybolmaz izi
Çileden yükünü tutmuş dediler

Kars’tan Şenlik Baba, Dede Kasımlar
Kolay sayılmayan nice isimler
Sezai Mudamî, Hıfsi Nesimler
Muhabbet bağında bitmiş dediler

151) DEDİLER

Sümmânî Babalar nerye yazılmış
Bir asır sonrası sırrı çözülmüş
Elden ele kaptan kaba süzülmüş
Ağyarı gözünden atmış dediler

Mühibbi Mahirî meydanın eri
Keşfi hocaların ayrı bir yeri
Âşık Huzurî’yla Âdem Efkarî
Yeterince söz üretmiş dediler

Baybur’ta İrşadî, Celali Baba
Pirlerden badeyi içmişler ceba
Zihnîlerde girmiş iş bu hesaba
Hicranî de biraz tatmış dediler

Sümmânî Baba’nın oğlu Mahtumî
Onda mevcut idi makamlar tamı
Kim söz etse Şevki Çavuş dedi mi
Sanat zirvesine yetmiş dediler

İki Ümmanîler ilki İhsanî
Aynı çağda Reyhanî'yle Ruhanî
Torûnî'de Sümmânî'nin fidanı
Sağlam kök üstünde bitmiş dediler

Sümmanoğlu anlamışsan dünyayı
Fakirlerden farklı görme ağayı
Nazar ettim tarihlerde imlayı
Kimler gelmiş kimler gitmiş dediler

152) OTUZ BEŞ BÜLBÜL

Bir bahçede saydım otuz beş bülbül
Her birisi ayrı figana geldi
Her bülbüle kalan yetmiş iki gül
Ta ki o zamandan bu zamana geldi

Âşık anlar bülbüllerin misali
Seyreder âlemi gamlı tasalı
Saki dem pay almış eli kâseli
Aşk şarabın içmiş mestane geldi

Erzurum'dur âşıkların durağı
Evvel Nefî geldi oldu konağı
Kâtibinde varmış cevher yığnağı
Ahmet Hazık ile yan yana geldi

İbrahim Hakkı'nın ilmi irfanı
Keşf ile seyretti bütün cihanı
Emrah Baba aşk gemisinin kaptanı
Sürdü yüzmek için ummana geldi

Erbabı şahveri Hakkı ve Rüştü
Şairliğin zirvesine erişti
Mahirîgil gurbet gurbet yarıştı
Dönüp dolaşarak Artvin'e geldi

On birinde aşk badesi içmişti
Lisanından lalü mercan saçmıştı
Hızır Nebi sır kitabın açmıştı
Ledünni ilminden Sümman'a geldi

İzni Keşfi Hoca Huzurî baba
Nihani ismini bulmuştu caba
Ummanîler geçmişler mi hesaba
Zeki Kızıloğlu ne yana geldi

Sümmânî'den talim etmiş evladı
Mahlası Mahtumî Şevki öz adı
Hem bir makam şinas hünkâr sedaydı
Çok gurbet dolaşıp Narman'a geldi

Yumuşak huyluydu Sünkaslı İhsan
Tortum olan Ruhanî peşinden Reyhan
Çermihten İhsanî, Torûnî civan
Bunlar kendisine dermana geldi

Nuri Çırağı'yla Nuri Meramî
Mehmet Gülhani'de şakraklık tamı
Rahmanî, Erganî, İhsan, Rahimî
Tanesi alınmış harmana geldi

Yanmaya âşığım bazı dertlerin
Bazen cemiyetin bazı fertlerin

Sümmanoğlu kölesidir mertlerin
Dilerse satsınlar meydana geldi

153) UNUTMA

Temennim budur ki Sarıkamış'a
Âşık Mevlüt İhsanî'yi unutma
Sedrinde yer ayır o öz kardeşe
Atışmacı İlhamî'yi unutma

Ak ile karayı gönülden seçen
Sevda pazarından bir dükkân açan
Sarraf alışana mücevher saçan
Can kardeşim Ruhanî'yi unutma

Diyardan diyara gezdi duyurdu
Lal ü mercan pazarına buyurdu
Şöhretini her diyara duyurdu
Arzum Âşık Reyhanî'yi unutma

Murat Çobanoğlu onunla bile
Bazı durumları getirdi dile
Şeref gözü yaşlı başında çile
Mütavazi yâranımı unutma

Eleştir görürsün mücevher lali
Ağrı gibi duman almış serini
Yadigârdır Sümmanî'den Torûnî
Dar günüme erenimi unutma

Alyansoğlu'nun gözyaşı çağlı
Nuri Meramî'nin sinesi dağlı
Nuri Çırak, Laçın İsmailoğlu
Taze güldür civanımı unutma

Aynı kökün aynı dalın yaprağı
Henüz savuşmamış gençlik nevroğu
Bazı dertlerimin olur ortağı
Torûni'yi civanımı unutma

Ceylanlar sürüsü bende beslenir
Gezer gider Soğanlı'ya yaslanır
Sümmanoğlu senden sana seslenir
Sarıkamış destanını unutma

154) SÜMMANÎ DESTANI

Tarih bin sekiz yüz, yıl atmış birde
Anadan dünyaya gelen Sümmanî
Küçük yaşta iken ağırmış yükü
Pirlerden feyzini alan Sümmanî

On birinde Erbabî ile meydanı
On üçünde rakip çıkmış Ummanî
On dördünde Zuhurî'yle Devranî
Sevdanın sazını çalan Sümmanî

On beşinde Gülperi'sin ararmış
Suda balığı gökte kuştan sorarmış
Adım adım dağ, ovayı tararmış
Ülke ülke kervan olan Sümmanî

On sekizde gurbet uzun seferi
Gece gündüz geçmiş yıldız bağları
Gürcistan, Çerkez'i hem Mırhılları
Gezip, kendin garip bulan Sümmanî

Dolana dolana geçmiş İran'a
Gariplerin yeri bir kahvehane
Bir gece misafir olmuş Tarhan'a
Sazına derdini bölen Sümmanî

Hâsılı beş sene sürmüş gurbeti
Hep yaya yürümüş, yokmuş ya atı
Yirmi üç yaşında bitmiş seyahati
Arzusundan geri kalan Sümmanî

Gelmiş ne baba var ne anası
Daha fazla olmuş aşk divanesi
Acı hasret ile yanmış sinesi
Matem denizine dalan Sümmanî

İki yıl dinlemiş kendini biraz
Rahat bırakmamış ne aşk ne emraz
Çıldıra götürmüş onu bir poyraz
Şenlikle hasbıhal olan Sümmanî

Muhabbet sofrası kurmuşlar bile
Nezaket güllerin dermişler bile
El ele baş başa vermişler bile
Âleme edilmiş ilan Sümmanî

Ne kendisi kalmış ne de Güftahî
Ne Civanî kalmış, ne de Sezai
Bunlar rastlayanın binde bir payı
Her hasmına galip gelen Sümmanî

Elli dört yaşında soğumuş narı
Vatanın âşığı, hem iftiharı

Kalan bir mezarı, bir de eseri
Şimdi olmuş sanki yalan Sümmanî

Sümmanoğlu der ki söz varisiyim
Hem bir torunuyum, hem harisiyim
On beş turunu var ben birisiyim
Dört dal on beş budak salan Sümmanî

155) SÜMMANÎ BABA İÇİN ATAR

Bin sekiz yüz altmış bir yıllarında
Hayata bir adım atar Sümmânî
Baba ocağında gül konağında
Anne kucağında yatar Sümmânî

Bir iki üç derken on bir yıl geçmiş
Yavaş yavaş akı karayı seçmiş
Kırklar serbetinden üç kâse içmiş
Sergi açar cevher satar Sümmânî

Mevla'm benim demiş o genç insanı
Kudretten ders verir keremler kani
Nutmuna nakşolur bülbül lisanı
Bir mürşit elinden tutan Sümmânî

Gözetir Mevla'nın hidayetini
Uç huruftan alır icazetini
Herkes bilmez kulun kerametini
Görünen hedefe yeten Sümmânî

Bir kırık saz almış olur destine
Kırk üç yol bürünün mutrip postuna

Bir mezar kazarlar Allah dostuna
Kara yeri mesken tutan Sümmanî

Bin dokuz yüz on beş şubat beş gibi
Vatana, millete öz kardeş gibi
Sümmanoğlu der ki bir güneş gibi
Sabah doğar akşam batan Sümmanî

156) SAMİKALE DEMİŞLER

Bir âşık soyundan geldim dünyaya
Köyümüze Samikale demişler
Beş altı yaşında baktım dünyaya
Beldemize hoş bir sıla demişler

Nüfusa kaydetmiş Narman kazamız
Oradan başladı cana cezamız
Nefis ile dağdağamız nizamız
Âşığa sermaye çile demişler

Doğu Anadolu asıl vatanım
Al bayrağı semalarda tutanım
Kara günü ak günlere katanım
Kıvançta tasada bile demişler

Tabiatım Türk'tür Erzurum ilim
Eğitim öğretim orada bilim
Türkçeden başka dil söylemez dilim
Milli kültürümüz elâ demişler

Mahlasıma derler Sümmanîoğlu
Herkesin bir göne sinesi dağlı

Er lâzım ki ola Mevlâ'ya bağlı
Âşığa maşuka köle demişler

157) YADİGÂRIYIM

Tarih bin dokuz yüz otuz yedide
Bu dünyaya gelenlerden biriyim
Gözüm açtığım bir daracık odada
Anamın babamın gönöl barıyım

Yalın ayak gezdim taşlı yolları
Saymaya başladım geçen yılları
Bir zaman dolaştım gurbet elleri
Meyil verdim bir güzelin yâriyim

Ayrılık hasreti düştü canıma
İliğime, damarıma, kanıma
Bir kırık saz yoldaş aldım yanıma
Bulana dek sevdiğimi arıyım

Asıl maksuduma varmaktır ülküm
Sevda pazarından giyindim kürküm
Türkü çağırırım Türkoğlu Türk'üm
Türkün kültürünün bir neferiyim

Bellidir arifin yolu erkânı
Gülü seven bile tutar dikeni
Erzurum'dur Sümmanoğlu'n mekânı
Sümmânî Baba'nın yadigâriyim

158) ÂDEMLE HAVVA

İlk mayamız Âdem Baba'dan başlar
Hak murat eyledi geldi beyana
Efsane değildir cümle kardeşler
İspatı var baksanız ya Kuran'a

Evvel dört unsurdan ceset kuruldu
Ateş, hava, su, toprağa karıldı
Akıl, ilim, ruh denizden verildi
Âdem hamd eyledi gani Yezdan'a

Havva ana eş var oldu sonradan
Habil'i Kabil ki sildi aradan
Şit adında evlat verdi Yaradan
Âdem'in nöbeti devr oldu ona

Şit'i ki var atı Cenabı Kudret
Mananlar ona kıldı itaat
Dokuz yüz on iki sene ilk nöbet
Doğdu veda etti şanı cihana

Daha sonra geldi İdris nebi
Ona devredildi Hakk'ın kitabı
Rivayet ilk yazı o yazdı tabi
Çok irşatlar verdi girdi cinana

Üç yüz altmış sene o tuttu nöbet
Gökleri keşfetti ondaki kuvvet
İlk elbise giyen odur rivayet
Adet kadim oldu cümle insana

Hazreti Nuh onun peşinden geldi
Ellisinde peygamberlik verildi
Bu dünya yüzünde bin sene kaldı
Çoğaldı nas başladılar isyana

Hakk'ı koyup putlarına taptılar
Taptıklarını kendileri yaptılar
Ne zaman ki doğru yoldan saptılar
Mevla'm gark eyledi Nuh'u tufana

Sağ kaldı kırk kadar eşli insanlar
Canlar inanlar ehli imanlar
Nuh'un oğlu Sam, Ham, Yasef kalanlar
Yafes'ten Türk soyu geldi bu yana

Nuh'tan sonra Hud olmuştu peygamber
Nice mucizeler etti âşıkâr
İnanmaz oldular nice isyankâr
Esti sam rüzgârı etti virane

Salih peygamberdi Samut kavmine
Uymadılar hak buyrulan emrine
Nicesi sarıldı yârin dibine
İnanlar çekildiler bir yana

Resul'ün neslidir İbrahim Halil
Halil'im demişti Cebbar-i Celil
Yeryüzünde kaldı yüz yetmiş beş yıl
Evladını vâd eyledi kurbana

Ona inanmayan düştü inkâra
Hakk'ı koyup tapardılar putlara

Bir gün hepsi gitti bir panayıra
Halil balta ile girdi puthana

Henüz gelmediler bitmeden deri
Halil balta ile kırdı putları
Sağlam kaldı Uzza ile Latları
Baltasın asmıştı Latin boynuna

Nemrut Halil ile başladı söze
Sorun hadi desin kendi tanrıza
Herkim kırdı ise söylesin size
Hak'tan geçti Nemrut uydu şeytana

Lut'un kavmi insanlığın kaybetti
Yoldan azanları gör Mevla'm ne etti
İnanandan başkasını yer yuttu
İbret olsun okuyana duyana
İsmail'le İshak aleyhisselam
İbrahim'e verdi hallakul âlem
Yakup'u İshak'a hak kıldı inam
Yusuf'u kardeşler atı zindana

Yusuf babasına sadık yar idi
Sahardın yüzünde gün parlar idi
İlmi hikmet nübüvveti var idi
On iki idi güzellikten nişane

Şuayip nasihat etti her nefes
Dinlemez oldular onu putperest
Yalnız ederdiler maddeye heves
Gün geldi hepisi girdi ziyana

Musa'ya inmişti Tevrat kitabı
Harun'da Tevrat'a olmuştu tabi
Zebur ehliydi Davut'u nebi
Süleyman İlyas'ın hükmü cihana

İlyas'a Zülküf'ü Yunus peygamber
Zekeriya, Yahya, İsa'ya kadar
Her kalem yazamaz daha niceler
İsa için çoklar düştü bühtana

Hak İsa'ya kitap İncil gönderdi
O dönem ekseri ehli inkârdı
Çoğun davet etti dine dönderdi
Çekildi göklere vardı pünhana

Gün geldi ki hak incili bozdular
Kendilerin çıkarına yazdılar
Cehaletin şerbetini ezdiler
Zehirler verdiler nice dehana

Beş yüz yetmiş'lerde doğdu bir güneş
Aldı putperesti yenilmez telaş
Hakk'a inananlar çok verdi savaş
Nice nazik tenler bulandı kana

Çoklara verdiler can cezasını
Yaptılar bu işin mülhazasını
İstediler göstert mucizesini
Resul mucizeler koydu meydana

Güne gün gelişti İslam ordusu
Dize çöktü inkârcının kamusu

Çok uzakta kaldı savaş konusu
Nasihat geçmezken ruhi hayvana

Kırk yaş dedi enbiyalar serveri
Nur Kuran gönderdi Cenab-ı Bari
Evvelki hükümün kalmadı yeri
Nur-u Kuran eyledi her yeri

Âlemlere rahmet için var oldu
Sultanı enbiya âşıkâr oldu
Şefaât kanımız dost muhtar oldu
Yardımindan bırakmasın bir yana

Bunca peygamberin cümlesi haktır
Hepisi gerçektir tek şüphem yoktur
Cümlesine benim diyen hallaktır
Zerre şüphe eden düşer virana

Ebubekir, Ömer, Osman'ül Haydar
Bu dördü oldu Resule oldu çariyâr
İslam'ın temeli olundu izhar
İnanan sarıldı emri rahmana

Bağışla cümlemiz yârin aşkına
Bunca nebi mürsellerin aşkına
Nur Kuran'ın çar-ı yârın aşkına
Affet kusurumuz koyma mizana

Anamın babamın tüm ecdadımın
Efradı ayalım her evladımın
Hısım konu komşum tahlûkatımın
Hak nasip et gelmemizi yan yana

Ya rab âmin diyen dilleri koru
Katına açılan elleri koru
Tüm mümin müminat kulları koru
Sen esirge fırsat verme düşmana

Sümmânîoğlu'yum yüzün katına
Sığınırım Mevla'm merhametine
Ol esma'ül hüsnan yüz hürmetine
Göster cemalini cümle insana

159) ŞAİR NAME

(Şahsıma karşı duygularını şiirle dile getiren dostlarıma hitaben selam ve sevgilerimi gönderiyorum.)

Bir kaç name geldi sevenlerimden
Aldım hatra koydum sözüm üstüne
Kaynadı yüreğim coştı derinden
Gözyaşlarım aktı yüzüm üstüne

Ruhanî'yle kırk yıl sürdü gurbetim
Reyhanî'ye, İhsanî'ye hasretim
Torûnî'yle paylaştık firkatim
Nice söz koyardık çözüm üstüne

Yılmaz Şenlikoğlu dede torunu
Bağrında sırlamış nice sorunu
Paylaşırız çetin olan sorunu
Sargı merhem olur sızım üstüne

Nuri Çırağı'dan geldi ilkselam
İsrafil Daştan'dan aldım hoş kelam
Cemal Divanî'yle çok yaptım âlem
Dostlarım birleşti özüm üstüne

Maksut Feryadî'nin hoş namesini
Mertoğlu'nun güzel söylemesini
Yaşar Özden yazmış dil hamesini
Selam göndermişler tezim üstüne

Çok zamanlar arar Oğuz Bayhan'ım
Hep ister paylaşa gamım hicranım
Saygı sedirimde aziz mihmanım
İstemez toz kona izim üstüne

Anadır insana cihanın vari
Ana yetiştirir yiğidi eri
Yakutî sarraftır bilir cevheri
Nazanlar naz koyar nazım üstüne

Soylu bağın gonca nergizlerinden
Sevgi bahçesinin henüzlerinden
Şenliği dedemin filizlerinden
Duamız Mahperi kızım üstüne

Zafer Kazancı'yla maziye daldım
Söze sanat koymuş şaşırıp kaldım
Gilanlı Ayhan'dan çok hizmet aldım
Gönül defterimin yazım üstüne

Sümmânîoğlu'yum can gardaşlarım
Sözünü andığım arkadaşlarım
Yazamadıklarım meslektaşlarım
Hepiniz de başım gözüm üstüne.

3. 3. 3. 1. 2. 6. Dini Şiirler

Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra dünya görüşü ve yaşam biçimi değişmiştir. 10. Yüzyıldan sonra Türk şiiri yeni konular ve anlatım biçimleri kazanarak yeniden şekillenmiştir (Artun 2016: 215). Bu değişim edebiyata da yansımıştır. Türk şiirinin konusu genişleşmiş. Yeni türler ortaya çıkmıştır.

Her türlü düşünce ve heyecan coşkunu kendisine konu olarak seçen edebiyat, tasavvuf heyecan ve inancı için de bir anlatım aracı olmuştur. Tasavvuf edebiyatı beşeri aşktan ayırt edilmesi gereken ilahi aşkı ifade etme yolunda birçok özel terimler, mecazlar allegorlar kullanmak yolunu seçmiştir. Divan şairleri ve âşıklar tasavvuf kültürünü şiirlerine yansıtmışlardır. Fakat sufi âşıklar onları hiçbir zaman kendilerinden saymamış, kendi sanatçılarına Halk âşığı adını vererek onları din dışı konularda şiirler yazan şairlerden ayırmışlardır (Banarlı 2004: 126).

Tasavvuf, bu dünyadan yüz çevirip peygamberin izinden gidip, Allah'a ulaşma isteğidir. Tasavvuf yolunda ilerleyenlere mutasavvıf denir. Mutasavvıfın amacı tasavvuftaki en üst merteye olan fenafillâha ulaşmak ve insan-ı kâmil olmaktır. Mutasavvıf şairlerin eserlerinin oluşturduğu edebiyata tasavvuf edebiyatı denir.

Tasavvufi konular divan şiiri ve âşık tarzı şiir geleneği içinde de kendine yer bulmuştur. Âşıkların, Âşık Edebiyatı şiir geleneği türünde yazdıkları şiirler dışında Allah aşkını, peygamber sevgisini, Hz. Ali ve ehlibeyt sevgisini, din ulularına duyulan sevgiyi, dini ve ahlaki konuları işleyen tasavvufi şiirleri de vardır. Âşıkların bu şiirlerinde çok fazla tasavvufi derinlik yoktur. Şiirlerde genellikle dini öğütler verme, iyiyi, doğruyu gösterme amacıyla kader, hayır, şer, ibadet, dünyanın faniliği, gerçek mutluluğun Allah'a kavuşmak olduğu gibi düşünceler işlenir. Bu tür şiirlerde âşıklar genellikle kalıplaşmış ifadeler, mazmunlar ve terkipler kullanırlar. Allah sevgisi, peygamber sevgisi, dört halife sevgisi, din ulularına duyulan sevgi dile getirilir.

Tasavvufi halk edebiyatında şiirler konularına göre birbirinden ayrılırlar. İlahi, naat, nefes, deme, devriye, şathiye, nutuk, hikmet, düvazımam gibi şiir türleri vardır. Sümânîoğlu'nun tasavvufla ilgili 67 şiirine bu başlık altında yer verdik. Allah'a yalvarma ve dua etmeyle ilgili şiirlerini alkışlama başlığı altında verdik.

Sümmânîoğlu bu şiirlerinde Allah’a, Hazreti Muhammed’e, dört halifeye duyduğu sevgiyi dile getirmiştir. Beytullaha kavuşmak onun en büyük arzusudur.

160) EBUBEKİR ÖMER OSMAN MURTEZÂ

Dörttür yeryüzünün Zühre yıldızı
Ebubekir, Ömer, Osman, Murtezâ
İnsanlık onlarda yıldırım hızı
Ebubekir, Ömer, Osman, Murtezâ

Bütün velilerin en güzelleri
İslâmların beyinleri dilleri
Resûl-i Ekrem’in solmaz gülleri
Ebubekir, Ömer, Osman, Murtezâ

Sekavet saadet ibadet ile
Nezaket, hakikat, merhamet ile
Maharet, kemalat, adalet ile
Ebubekir, Ömer, Osman, Murtezâ

Dünyayı sarmıştı küfrün zulümü
Dinlemez oldular akl-ı selîmi
Öğrettiler insanlığı bilimi
Ebubekir, Ömer, Osman, Murtezâ

Hazreti Allah’tan nur hidayeti
Resûl-i Ekrem’den hem şefaati
Sümmanoğlu sizden diler himmeti
Ebubekir, Ömer, Osman, Murtezâ

161) SEVDASINDAN

Kişi nasibini alır
Emir olsa Mevla’sından

Bir gün aradığın bulur
Herkes kendi ihlâsından

Bir mürşitten zikir alsam
Zakir bulup fikir alsam
Hep dilime şükür alsam
Hak verdiği nefesinden

Her nefeste Allah derim
Hak yoluna koysam serim
Mezarımda olsa yerim
Cennetlerin bahçesinden

Bülbül gibi zar olsaydım
Gül ile bahar olsaydım
Arzum beraber olsaydım
Muhammed'in sevdasından

Al bayrak ile bezensem
Sevda rengine bulansam
Mahşer günü gölgelensem
Livau'l hamd gölgesinden

Sırat köprüsünden geçsem
Cennet kapısını açsam
Kevser Irmağından içsem
Hurilerin köşesinden

Budur Sümmanoğlu'n kârı
Şefaât kıla Muhtarı
Arzum görmek Hak didarı
Cennetinde ötesinden (10. 04. 2004)

162) AL GÖTÜR

Sana bir sözüm var ey deli gönül
Bir iki rumuza al götür beni
Her yerde hazırdır Cebbarı Celil
Karasız denize al götür beni

Bilinsin ki başta Hak'tan korkarım
Varı gözetirim, yoktan korkarım
Güneş görmez karanlıktan korkarım
Gecesiz gündüze al götür beni

Sümmanoğlu ismin üstün ötürde
Kalması kolay mı gönül hatırdı
Ne sende, ne bende, ne şurada burada
Semasız yıldıza al götür beni

163) KURAN'A SARIL

Sen noksanın noksan senin içinde
Sıyrılmak istersen Kuran'a sarıl
İhlâs senin sen ihlâsın gücünde
Görölmek istersen Kuran'a sarıl

Kamil konuşurken geçme öteden
Hissedar ol hoş var ile notadan
İşlediğin büyük küçük hatadan
Ayrılmak istersen Kuran'a sarıl

Bir günü üçe böl birini uyu
Birinde yaşarsın hoş olan huyu
Birinde çek ahret kaygıyı
Yorulmak istersen Kuran'a sarıl

Elindeki iraden bil alınmadan
Mezarlıkta küçük yer bölünmeden
Mahşer kurulmadan sur çalınmadan
Dirilmek istersen Kuran'a sarıl

Sümmanoğlu eğil baba anana
Sende yanmalısın sana yanana
Öldüğünde toprak değil canana
Sarılmak istersen istersen Kuran'a sarıl

164) ADALET İSTENİR

Hamdülillâh İslâm doğduk anadan
İslâm yaşamaya adalet ister
Çalışarak pay almalı dünyadan
Hedefe varmaya icraat ister

Ahmet, Mehmet, Ali, Veli bir vücut
Birlik sağlamaya olmalı umut
Nesime gereklik sözü unut
Bir uçtan bir uca nasihat ister

Hem bu dünya hem ahiret senindir
İtikadın bozma hak söz kanundur
Nur vatanda bayrakta al kanındır
Onu korumaya cesaret ister

Verelim el ele gelek baş başa
Yanlış düşünür mü kardeş kardeşe
Birliğin ışığı benzer güneşe
Kâmillik safına zarafet ister

Okumayan okutmayı bilemez
İrfanların sedirine gelemes
İnsanlıktan nasibini alamaz
Okuyup yazmaya sadakat ister

Akıl sağlık zaman büyük sermayen
Akıllıca düşün anlarsın gayen
Sümmanoğlu senin nedir hediyen
Küçükten büyüğe itaat ister

165) SEVGİN NUR-U MUHAMMED

Canım sana feda nur-u Muhammed
Ayımda, yılımda, günümde, sevgin
Mevla'm seni kılmış âleme rahmet
Duygu düşüncemde, anımda sevgin

Her nereye varsam seni dilerim
Kucağımı gözyaşımla çilerim
Haktan başkasını sensiz neylerim
Aklımda, fikrimde, beynimde sevgin

Seven sevdiğinin gönlünde yaşar
Senden ayrılanlar yolundan şaşar
Seni tarif etmek gücümü aşar
Sağımda, solumda, yönümde sevgin

Havada, karada, denizde, varsın
On sekiz bin âlemlere öndersin
Umudum var sevenleri seversin
İliğim, damarım, kanımda sevgin

Sevgilimsin demiş yaradan sana
İsminiz yazdırmış arşı rahmana
Sümmanoğlu sensiz varmaz bir yana
Kalbimde, ruhumda, canımda sevgin

166) SEVEN

Seven sevdiğinin amadesidir
Aşıkâr gösterir nezaketiniz
Her âşık bir şemin pervanesidir
Başına döndürür zarafetiniz

Bir yere kadardır dünyanın sanı
Bilenden sormalı yolu erkânı
Asırlar boyunca yaşatır seni
Doğru yaparsanız maharetiniz

Mızırak çuvala sanmam kuylanır
Bekleme ki yılan büyür tuylanır
Sözün hası şakayınan söylenir
Gerçeği yansıtır letafetiniz

Bugün dünya yarın ahret n'edersin
Burda aldığımı orda ödersin
Umarım yürekten arzu didarsın
Kime devredersin hilafetiniz

Sümmanoğlu yâr yolunda evmeli
İman Kuran vatan millet sevmeli
Kişi kendin öz nefsini dövmeli
O zaman kaybolmaz şerafetiniz

167) DÜNYA

Eylen dünya birkaç sual sorayım
Bilmem ki her soruya cevabın var mı
Hep sen yordun biraz da ben yorayım
Amel defterinde sevabın var mı

Haydi, söylesene dilin lâl midir
İşin dedikodu kalma kal midir
Yoksa sende olan başka hal midir
Aybını kapatan nikâbın var mı

Feleğinen yarışanlar yorulur
Suya düşen köpüğüne sarılır
Divân-ı kübrâda hesap sorulur
Senin de verilecek hesabın var mı

Mevsim getirirsin bahçe bağlara
Sürüleri gönderirsin dağlara
Dert belayı çektirirsin sağlara
Mezarda ölüye azabın var mı

Sümmânîoğlu'nu sevenler anar
Sevda ateşine düşenler yanar
Ecel şerbetini içenler kanar
Sevda içeceğin şarabın var mı

168) ÇOK ŞÜKÜR

Gece gündüz çağırırım Allah'ı
Yaradanın birliğine çok şükür
Sayısız nimetler verdi ya dahi
Keremine varlığına çok şükür

Rahman sıfatından rahmet eyledi
Resûl-i Ekrem'e ümmet eyledi
Müminin yerini cennet eyledi
Yaradanın birliğine çok şükür

Akıl verdi kâr zararı bildirdi
İlim verdi cehaleti sildirdi
Fikir verdi doğruları bildirdi
Yaradanın varlığına çok şükür

Gözet dedi yetim mücrim düşkünü
Doğruya davet et yoldan şaşkını
Zayâ vermez hiçbir kulun meşkini
Yaradanın birliğine çok şükür

Her tüyüm bin kelâm dese şükrüne
Bir nefes değeri değildir gine
Âşıkları meylettirdi kendine
Yaradanın birliğine çok şükür

Sümmanoğlu başka neler söylesin
Arzu meramını burda eylesin
Cennet cemalini nasip eylesin
Yaradanın birliğine çok şükür

169) MUHAMMED MUSTAFA

Yaratılan bütün insan güzeldir
Muhammed Mustafa daha güzeldir
Güzellerin hepsinden özeldir
Muhammed Mustafa daha güzeldir

Yakuttan, zümrütten mercandan laldan
Şekerden, şerbetten, kaymaktan, baldan
Dünyada nadide hüsn-ü cemalden
Muhammed Mustafa daha güzeldir

Yayladan, vadiden, ovadan, dağdan
Laleden, sümbülden, goncadan, bağdan
Devralan zamandan, yaşanan çağdan
Muhammed Mustafa daha güzeldir

Hak onun nurundan yaratılmış baştan
Değil toprak, hava serden ateşten
Semadan, yıldızdan, aydan, güneşten
Muhammed Mustafa daha güzeldir

İsmiyle müsemma kılmış yaradan
Evvele var olup geldi sonradan
Huriler, melekler geçse sıradan
Muhammed Mustafa daha güzeldir

Sümmanoğlu kulun erdir tavafa
Mevla'm kulum dese lütfetse affa
On sekiz bin âlem girse bir safa
Muhammed Mustafa daha güzeldir

170) VAR OLMUŞ

Âlemin sahibi Cenâb-ı Allah
Ol deyince kâinatı var olmuş
Kün! Emriyle cihan gelmiş ebada
Tabaka tabaka yedi yer olmuş

Nereye mamur kılmış ehl-i izanı
Sırrı hikmetinden kurmuş mizanı
Bakmış görememiş çarkı düzeni
Cehaletin iki gözü kör olmuş

Ne zaman yersiz dağdağa
İlimsiz cehalet gitmez uzağa
İşledim satıra aldım varağa
Hilekâra hakikat söz hor olmuş

Sümmanoğlu uyuyanlar uyansın
Herkes kendi ettiğinden utansın
İster inanmasın ister inansın
Hepisinin yardımcısı yar olmuş

171) YA RESULULLAH

Yıllar yılı özleminiz çekerim
Sana hasretim ya Resulullah
Varmak için gözyaşlarım dökerim
Yetmiyor kuvvetin ya Resulullah

Kapına yüz sürmek bendeki niyet
Dilerim var diye Cenab-ı Kudret
Seven sevdiğine kol açar elbet
Geline nevbetim ya Resulullah

Bunca insan geldi gelene kadar
Gelenler muradın alana kadar
Gelme fırsatını bulana kadar
Pir oldu hayatım ya Resulullah

Yanlış sır saklamam rumuzlarımda
Rahatım yok gece gündüzlerimde
Günah yüküm ağır omuzlarımda
Bir aciz ümmetim ya Resulullah

Sümmanoğlu bir kul artar amanı
Kadir Mevla'm yahşi etsin yamanı
Kavuşmanın gelmedi mi zamanı
Artırma firkatim ya Resulullah

172) UYAN GÖNÜL

Uyan gönül yalvaralım Allah'a
Anın lütfettiği yere gidelim
Kâbe Beytullaha Hak Resulullah'a
Arzumuz yettiği yere gidelim

Seven sevdiğinin yanar közüne
Bile olmak ister özü özüne
Hakkın nuru ilk kez dünya yüzüne
Tecelli ettiği yere gidelim

Görevi zikirdir dilin dehanın
Vasfı kolay olmaz âli sahanın
Sade dünya değil iki cihanın
Kalbinin attığı yere gidelim

Kâbe tavafında mutlu zamana
Mevla'm müjde kılmış ehli
Hacer'ül Esvet'e rüknü yemene
Tekbirler yettiği yere gidelim

İsmail anadan geldi dünyaya
Su iktiza etti Hacer anaya
Yedi kez doladı Safa Merve'ye
Geldiği gittiği yere gidelim

Emri ferman kılmış cebbar ı celil
Vasıta Cebraile olmuştu delil
Kâbe'nin Mimari İbrahim Halil
Hak'tan bezettiği yere gidelim

Medine şehrine vardığımızda
Dost yeşil kubbesin gördüğümüzde
Salâvatla kıyam durduğumuzda
Can kuşu öttüğü yere gidelim

Mevla'm yardım eyle her fukaraya
Nefis şeytan sokulmaya araya
Saf tutup Ravzayı Mutahharaya
Cana can kattığı yere gidelim

Dileğim bitmeye bu arzu her dem
Hidayet eyleye Cenabı-ı Hüda'm
Bütün ümmetlerin elinden her dem
Resulün tuttuğu yere gidelim

Selat selam sana ey nuru muhtar
Selam Ebu Bekir Hazreti Ömer
Selam Osman Zinnur Aliyü'l kerrar
Hakkı göz attığı yere gidelim

On sekiz bin âlemlerin gaffarı
Şefaatçi kıldı nuru muhtarı
Nasip oldu görmek şehitlikleri
Ashabın yattığı yere gidelim

Bütün hüccac candan gözetir hakkı
Rahmetle coşturur aşkla uşşağı
Mescidi nebevi cennetü'l bağı
Gözüm ağlattığı yere gidelim

Yalvarıp ağalarım bari Huda'ya
Durmak nasip edecek mi vakfeye
Hak cennet cemalin nasip eyleye
Katına yettiği yere gidelim
Arzular bittiği yere gidelim

173) HAMD-Ü SENA

Hamdüsena olsun güzel Allaha
Hak nasip ettiği yerlere geldik
Yıllardır hasrettim Resulullah'a
Arzuma yettiğim yerlere geldik

Medine şehrine vardığım zaman
Yeşil kubbesini gördüğüm zaman
Selam verip kıyam durduğum zaman
Can kuşum öttüğü yerlere geldik

Dilerim bitmeye bu arzu bu dem
Lütfü ihsan kıla cenabı Huda'm
Bütün ümmetlerim Resulü Ekrem
Elinden tuttuğu yerlere geldik

Allah'ım yardım et her fukaraya
Nefis şeytan sokulmaya araya
Saf tuttuk Ravzayı Mutahharaya
Cana can kattığı yerlere geldik

Selat selam olsun Nuri Muhtara
Ebubekir Ömer Osman Haydar'a
Ali ashabına ehlibeytlere
Selamlar yettiği yerlere geldik

Mescidi nebevi cennetü'l baki
Kismet olan orda zikreder hakkı
Her derde o anda istenir yakı
Gözüm ağlattığı yerlere geldik

Bunca kismet etmiş cenabı Allah
Yüz saat eyleştik Elhamdullilah
Mumin muminati ol Resulullah
Misafir ettiği yerlere geldik

Milyarlar şükür olsun settara
Ziyaretim oldu nuru muhtara
Hüzün ile baktım şehitliklere
Ashabın yattığı şehitliklere

Medine'den Mekke'ye koyulduk yola
Elveda eyledik hep sağa sola
Gönlümüz gözümüz yaş dola dola
Hakkı gözettığı yerlere geldik

Seven sevdiğinin yanar közüne
Bile olmak ister özü özüne

Hakkın nuru ilk kez dünya yüzüne
Tecelli ettiği yerlere geldik
Emri ferman kılmış cebbar-i celil
Vasıta Cebrail olmuştu delil
Kâbe'nin mimari İbrahim Halil
Haktan donattığı yerlere geldik

İsmail anadan geldi dünyaya
Su iktiza etti Hacer anaya
Yedi kez dolandı Sefa Merve'ye
Geldiği gittiği yerlere geldik

Tarifi mümkün mü âli sahanın
Görevi zikirdir orda dehanın
Sade Mekke değil bütün cihanın
Kalbinin attığı yerlere geldik

Rahmandır rahimdir Cenabı Allah
Sümmanoğlu zikrin olsun illellah
Hakka erer her bir dilek inşallah
Katına yettiği yerlere geldik

174) MUHAMMED MUSTAFA

Mevla'm yâri aziz kıldı
Muhabbetten hasıl oldu
Şemsi nur cihana geldi
Kutlu doğum haftasında

Cihana gelen bir nurdu
Cümle dertlere sürürdü
Melekler selama durdu
Kutlu doğum haftasında

Yaratılanların başı
Kudret nurundan nakkaşı
Doğdu insanlık güneşi
Kutlu doğum haftasında

Müjde erdi her tarafa
Kavuştu ta kuhi kafa
Geldi Muhammed Mustafa
Kutlu doğum haftasında

Sümmanoğlu çeşmi kanar
Sevenler aşkınla yanar
Ümmetlerin seni arar
Kutlu doğum haftasında

175) **RESULULLAH**

Yaradan aşkına şefa'at eyle
Severler serdarı ya Resulullah
Kabul kıl bizi de cemaat eyle
Cümlemiz önderi ya Resulullah

Âlemlere rahmet kılan yaradan
Lütfeyle engeller kalksın aradan
Doktor bilmez gönlümdeki yaradan
Ümmetler rehberi ya Resulullah

Senin hayranındır gökteki melekler
Yerde insan deryalarda semekler
Sümmanoğlu Lütfi keremin bekler
Nebiler serveri ya Resulullah

176) YER ALMIŞ

Koskoca dünyayı pay eden insan
Yol şafaklar arasında yer almış
Böyle halk eylemiş Cenabı Yezdan
Gül budaklar arasında yer almış

Âdem'den bugüne işlenen töre
Meskenler kurulmuş zamana göre
İnsanoğlu ömrü kısa bir süre
Kul otaklar arasında yer almış

Misali dünyada başım ayağım
Dağlara harita kolum bacağım
Haznesi kalp, beyin, dilim, dudağım
Dil damaklar arasında yer almış

Sümmânîoğlu niçin gönlün hayhayda
Enerji güneşte, berraklık ayda
Dakika, saatte, haftalar neyde
Yıl uzaklar arasında yer almış.

177) BIRAKTIM

Kayıp ettim gençliğimi ararım
Bilmiyorum hangi yana bıraktım
Nerde kaldığını kimden sorarım
Gözyaşlarım dane dane bıraktım

Sahibine verdim devri devranı
Sahip odur kim kurmuşsa evreni
Ziyada yoruldu hayat kervanı

Çözdüm denklerimi hana bıraktım

Hangi varisim ki uğrar o hana
Dikkat ile nazar etsin her yana
Sarraf olur mücevhere mercana
Ölçmeyi biçmeyi ona bıraktım

Seyrettim dünyayı gezdim bir zaman
Medet eyle yarab aman eleman
Sümmanoğlu'na ver bir kâmil iman
Bağışla gönlümü sana bıraktım

178) MUHAMMED MUSTAFA'NIN AŞKINA

Hatıra, gönüle, kalbe değmeyin
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına
İnsan incitmeyin, cana kıymayın
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına.

Her insanın kalbi vardır mutlaka
İşte Hak ordadır, gitmen ırağa
İnsan olan başın eğer Hallak'a
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına.

Canı kim vermişse, o alır canı
Hakk'ı seven yakın bilir cananı
Allah bir, Resul Hak de yolun tanı
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına.

Beş günlük dünyada, hiçbir can yakma
Her kusur sende bil, gayriye bakma
N'olur merhameti elden bırakma
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına.

Sümmanoğlu boş ağartma saçını
Mevla'm bilir her insanın içini
Af eyleye cümlemizin suçunu
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına.

179) DÜRMADAN DÖNÜYÖR

Dürmadan dönüyor çarkı dünyanın
Gece başlar güneş battığı yerde
Ziyası azdır yıldızın ayın
Ufuklardan şafak attığı yerde

Böyle emreylemiş Cenab-ı kudret
Geceler gündüze devreder nöbet
Güneş ile büyür her bir nebatat
Yaz bahar ayları çatdığı yerde

Bu düzen kurulmuş öteden beri
Gün gelir yorulur hayat çemberi
Ateş yakar imiş düştüğü yeri
Kor bulunur duman tüttüğü yerde

Mutlak yerin bulur yazılan kader
Niçin olacağa ederiz keder
Hayat devam eder mahşere kadar
Biri başlar biri bittiği yerde

Sümmanoğlu evvel sensin fani
Kendini bulanlar bilir erkânı
Yaratandan başka hepsi fani
Cihan susar ecel yattığı yerde

180) MİNNET Mİ OLUR

Yeter benim dese kadir İlâhî
Beş günlük dünyaya minnet mi olur
Âlemlere sahip şahların şahı
Her kuru davaya minnet mi olur

Emek terim alır ekmek aşımı
Ne boşuna akıtayım yaşımlı
Hak'tan başkasına eğmem başımı
Ağaya paşaya minnet mi olur

Sümmânîoğlu'yum aşkla yanarım
İçsem şeyda şerbetinden kanarım
Gece gündüz ben yârîmi anarım
Şirin'e Leyla'ya minnet mi olur

181) BİLİNMEZ

İnsan kâinatın canlı kitabı
Okunan namenin sırrı bilinmez
Tüm yaratık Hakk'ın emrine tabî
Zeminin semanın sırrı bilinmez

İdrak edebilsek gece gündüzü
Yirmi dört saatin kaç tane yüzü
Gök kubbenin sayılır mı yıldızı
Hesapsız tümenin sırrı bilinmez

Yaratan döndürür şemsi kameri
Kimin belindedir kudret kemeri
Kalp şehrinin kaç tanedir mimarı

Görünen şamanın sırrı bilinmez

Hakk'ın kalemiyle yazılan ayet
Şüphesiz inanmak gerekir gayet
Ne vakit kopacak yevmü'l kıyamet
Verilen zamanın sırrı bilinmez

Sümmanoğlu boş sarf etme kelamı
Böyle kaydedilmiş kudret kalemi
Kün emriyle on sekiz bin âlemi
Feyakûn demenin sırrı bilinmez

182) KUL OLAN KULA

Kul olan kula el açmaz
Kişi hakka sayıl olur
Haktan ayrı yaşar isen
Her amelin zayıf olur

Sular yürür doğrusuna
Dalgalar dalga üstüne
Herkes kendi arzusuna
Kucak açar mayıl olur

Aşkım alay alay olsa
İster üstü kalay olsa
Kurban olmak kolay olsa
Herkes bir İsmail olsa

Arzum Allah'ın adına
Hak yeter kul imdadına
Sümmanoğlu muradına
Umudu var nail olur

183) FELEKLE CENK

Feleğinen cenk eyledim bir zaman
Yârim dedim amma yaramaz oldum
Hasiret kurşunu aman ne yaman
İşledi sineme göremez oldum

Gönül bahçesine esti bir poyraz
Yardan bana cilve ne çekilmez naz
Baharı görmeden nasıl geçti yaz
Güller hazan oldu deremez oldum

O yar cilvesine yandırdı beni
Sevda ateşiyle yaktı bedeni
Buluta sakladım şemsi edani
Sinem sinesine saramaz oldum

Ne güzel haznesi varı yok olmaz
Dünya varlık olsa ondan çok olmaz
Likabı polatan geçen ok olmaz
Çelikten ok attım vuramaz oldum

Sümmanoğlu senin ya sen kiminsin
Ta ezelde ikrar eden yeminsin
Ölsem de vazgeçmem buna eminsin
Senden başkasına eremez oldum

184) BİR YARAM VAR

Bir yaram var işler tende
Kurtuluşa fırsatım yok
Ya dünyada ya da bende

Hiçbir türlü rahatım yok

Kuru sesle gürleyemem
Boş menzilde terleyemem
Dağ delmeye zorlayamam
Saf sadeyim inadım yok

Kolay bilinmez hesabım
Bozulur ise esbabım
Yeri gelirse kasabım
Çengelde kokmuş etim yok

Muhammed yanında pulum
Cahilde anlaşılmak zulüm
Nihayeti bende kulum
Arşa çıkan şöhretim yok

Bu dünya dipsiz çanaktır
Her gelen onda konaktır
Allah bir Resulü haktır
Başkasına minnetim yok

Sümmanoğlu Hakk'a uyan
Maksuda gidilmez yayan
Her halim Mevla'ma ayan
Elde hâşâ hüccetim yok

185) KURTULUŞ BUDUR

Bu günkü fırsatı koyma yarına
Dönelim Allah kurtuluş budur
Takarız dünyanın dönen çarkına
Dönelim hüllaha kurtuluş budur

Bülbülün figanı kırmızı güle
Göğsün siper eder her bir müşküle
Verelim el ele gönül gönüle
Gidek beytullaha kurtuluş budur

Deli gönül aşk bahrine dalınca
Maşuktan âşığa himmet olunca
Mürit mürşit bir araya gelince
Girer zikrullaha kurtuluş budur

Sümmanoğlu oku ol bismillahi
Kendine rehber seç Resulullah'ı
Her nefeste zikredersek Allah'ı
Hem vallah billaha kurtuluş budur

186) KADİR GECEŚİ

Affı için Hakk'a yalvarır kullar
Gözetir divanı kadir gecesi
Seherde ya vedüt çağırır diller
Zikreder Yezdan'ı Kadir gecesi

Kalbi kırık hali naçar olanlar
Canan için candan geçer olanlar
Gönül yarasına düçar olanlar
Bulurlar dermanı Kadir gecesi

Bin aydan hayırlı olan bu gece
Âşıktan maşuğa verir netice
Bedri cemalinden açar bir baca
Gösterir nişanı Kadir gecesi

Habibini kullara kılmış kullara delil
Allah'ı çağırın olur mu zelil
Kadiri kayyumdur Cebbarı Celil
Lütfeder Rahman'ı Kadir gecesi

Mevla'mın bu ayda çoktur rahmeti
Bereket marifet hem hidayeti
Huda'ya aittir kulun azatı
Bildirmiş ihsanı Kadir gecesi

Sümmanoğlu sıtkın bağla Allah'a
Selat u selam ver Resûlullah'a
Erdirir cennette Cemâlullah'a
Aç oku Kuran'ı Kadir gecesi

187) BERAT GECESİ

Açılır Allah'ın hacet kapusu
İçeri girilir Berat Gecesi
Yazılır müminin Hak'tan tapusu
Eline verilir Berat Gecesi

Leylâyı berattır İslâm'ın şadı
Her çiçekte olmaz feyzinin tadı
Niceler canını Hakk'a adadı
Defterler dürülür Berat Gecesi

Ümmeti Muhammed cümlesi bile
Bilmem kısmet var mı yatan gönüle
Bülbül Hakk'ı sever feryadı güle
Dikene sarılır Berat Gecesi

Her gemi yüzemez aşkın bahrinde
Dolaşıp gezemez sevda dehrinde
Gönül gezmek iste sine şehrinde
Kin kibir kırılır Berat Gecesi

Kuru ceset kana gelir inşallah
Feyz-i himmet ana gelir inşallah
Ölü kalpler cana gelir inşallah
Yeniden dirilir Berat Gecesi

Uzun gecelerde ayık kalanlar
El açıp kısmetin Hak'tan alanlar
Sümmanoğlu Hak kapısın çalanlar
Günahtan sıyrılır Berat Gecesi

188) CANANIM

Aya şule verir güneşe ziya
Semaların simasından cananım
Rüzgâra hız katar toprağa maya
Dünyaların dünyasından cananım

Adaletle kılı kıldan ayırır
Kâinatı merhametle kayırır
Düşküne el atar açığı kayırır
Nebatatın sofrasından cananım

Kazancım ne günü güne eklerim
Sensiz hiçe çıkar tüm emeklerim
Sümmânîoğlu'yum kısmet beklerim
Rahmetinin damlasından cananım

189) NEDİR

Gel ey nefis şimdi hesaplaşalım
Yitirdiğin nedir, bulduğun nedir
Hepsine ayrı bir not düşelim
Çalmadığın nedir, çaldığın nedir

Bir sofrada yedik zehri şekeri
Bazen zarar gördün gah ettin karı
Bazen neşe saçtın bazen kederi
Ağladığın nedir, güldüğün nedir

Sümmanoğlu neden neyi korursun
Dünden bu günlere haber verirsin
Yer var sende kalmaz, yer var durursun
Kalmadığın nedir, kaldığın nedir

190) MÜSADESİDİR

Satırlara göz atanlar bilmeli
İçimin sedasız ifadesidir
Bile ağlamalı bile gülmeli
Seven sevdiğinin amadesidir

İnsan var ki aşk oduyla alışır
İnsan var ki coşkun suya karışır
İnsan var ki ürüzgarla yarışır
İnsan var ki yolun piyadesidir

Sümmanoğlu'n gurbet gezdiren
Katresini deryalarda yüzdüren
Namerler söyleten destan yazdıran
Yaradan Mevla'nın müsadesidir

191) CENABI HAKTIR

Kün dedi başlattı hayatımızı
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır
Dört unsurdan Hak eyledi âdemi
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır

Kara taşta tutya bitiren Mevla
Bir yılda dört mevsim getiren Mevla
Kuru ağaç bara yetiren Mevla
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır

Akıl vermiş, keşfetmeye âlemi
Ağız vermiş, konuşmaya kelami
Parmak vermiş tutmak için kalemi
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır

Güneşi ile ağlayanı güldürmüş
Kur'an ile her faydayı bildirmiş
Nebisiyle cehaleti sildirmiş
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır

Kendi lütfu ile zatını bildirmiş
Kuşun kanadında fantom bildirmiş
Günün zerresinde atom bildirmiş
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır

Cesedimin dörte biri topraktan
Öğren ağız burun gözden kulaktan
Tenime can değdi, var etti yoktan
Benim sadık yârim Cenab-ı Hak'tır

Koyun, kuzu, sütü toprak veremez
Ekmek, peynir, eti toprak veremez
İnsana kudreti toprak veremez
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır

Toprak hoştur ama insan bitirmez
Her yılda dört mevsimini getirmez
Yer kuru ağacı bara getirmez
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır

Mantığı durdurur onun hikmeti
Canlı cansız eşya sırrı kudreti
Hasılı kainat onun mir atı
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır

Beraber haşrolur ey ile eyler
Bilmem Sümmanoğlu halini neyler
Umarım ki azap etmez, rahmeyler
Benim sadık yârim Cenabı Hak'tır

192) ALLAH'IN AŞKINA

Sularda bir hoş ses var ki
Akar Allah'ın aşkına
Güllerde bir nefes var ki
Kokar Allah'ın aşkına

Meyli yarlar yücesine
Her günün bir gecesine
Bülbül gülün goncasına
Bakar Allah'ın aşkına

Her gönöl bir ayrı yarda
Can var ki arzu didarda
Pervane kendini narda
Yakar Allah'ın aşkına

Uyanır vakti eşreften
Nur saçılır her taraftan
Ay güneş külleyi kaftan
Çıkar Allah'ın aşkına

Sümmanoğlu hülyasından
Neler bekler Leyla'sından
Bu dünyanın sefasından
Bıkar Allah'ın aşkına

193) TAMAM DEĞİL

Demek çilem tükenmemiş
Meşakkatim tamam değil
Haksız hakka inanmamış
Kanaatim tamam değil

Ne var ki dünya geçimi
Bilmeli ölçüm biçimi
Söyleyemedim içimi
Şikâyetim tamam değil

Hakikatin gülü solmaz
Sağlam beyin hava dolmaz
Dost tanımak lafla olmaz
Sadakatim tamam değil

Nazlı başka nazım başka
İçim başka yüzüm başka
Özüm başka sözüm başka
İcraatım tamam değil

Hakkı olan Hakk'a tapar
Sümmânîoğlu'ya kim sapar
Kul beşerdir kusur yapar
Vekâletim tamam değil

194) BU KERVAN

Bir gün göç yükletir bezirgân başı
Soran olmaz nere gider bu kervan
Arkasından gelir yaran yoldaşı
Hesap vere vere gider bu kervan

Daha savuracak harmanı mı yok
Elinde pusula fermanı mı yok
Yoksa dizlerinde dermanı mı yok
Neden dura dura gider bu kervan

Acep bu kervanın kaç durağı var
Kolay geçti vermez karlı dağı var
Yolunda feleğin demir ağı var
Nasıl kıra kıra gider bu kervan

Bir handa eğlenir çekilen kervan
Onu bir merde verirler mihman
Kulundan vazgeçmez Cenabı Yezdan
Dinlenmeye sura gider bu kervan

Himmet-i Ali'dir Sıddıkı Ekber
Onun bilesine Hazreti Ömer
Osman Zinnuri, Aliyu'l Haydar
O dört mihmandara gider bu kervan

Âşık Sümmanoğlu aciz günahkâr
Şefaât eyleye habibi server
İnşallah affeder Cenabı Gaffar
Ol arzu didara gider bu kervan

195) MUHAMMED MUSTAFA

Huzurda divan duranın
Varı Muhammed Mustafa
Selatü selam verenin
Yâri Muhammed Mustafa

Hak yolunda evenlerin
Kini, kibri kovanların
Canından çok sevenlerin
Piri Muhammed Mustafa

Cümle dertliler dermanı
İhya etti asumanı
Hikmet bağının gülşanı
Bari Muhammed Mustafa

Lalelerin sümbüllerin
Kızaran gonca güllerin
Seherdeki bülbüllerin
Zari Muhammed Mustafa

Mevla'm eşsiz kılmış anı
İki cihanın sultanı
Sümmanoğlu'nun cananı
Nuri Muhammed Mustafa

196) GÖTÜRÜR

İslam'da Bismillah her işin başı
Serleri defeder hayra götürür
Haşra dek kararmaz iman güneşi
Zulmeti yok şafaklara götürür

Rahman'dır, Rahim'dir Cenabı Allah
Bilenleri darda koymaz inşallah
Arzumda ziyaret Kâbe Beytullah
Hak izniyle dost Muhtara götürür

Yüzüm tuttum sevdiğimin katına
Sığınırım kendi merhametine
Hep mi zengin alır dost davetine
İçlerinde bir fukara götürür

Sümmanoğlu der ki bilki bu hayat fani
Halk eden Halik'tir, bil cümle canı
Resul-ü Ekrem'dir şefaath kanı
Seveni sevdiği yara götürür.

197) EFENDİM

Âşıktan maşuka sadakat gerek
Dava bitmez kuru lafta efendim
Vuslata ermeye sadakat gerek
Hüner olmaz davul, defte efendim

Âşık olan tanır imiş pirini
Herkes korumalı kendi yerini
Bilemezsin gecelerin sırrını
Kalmamışsan itikâfta efendim

Şahsi çıkarına canlar yakanlar
Kuşbakışı âlemlere bakanlar
Halkın arasına nifak sokanlar
Durmasınlar bizim safta efendim

Acı poyraz gibi gürlemesinler
Boşuna zorlayıp terlemesinler
İnsanlık adını kirlemesinler
Birkaç tane sahte softa efendim.

Sümmanoğlu bitmez ah ile zarın
Bir daha görünmez ezeri baharın
Her kulağa girmez bu yazdıkların
Korkam çürütürler rafta efendim.

198) YA MUHAMMED MUSTAFA

Mevla'm vermiş nusretiniz ya Muhammed Mustafa
Âleme şefaatiniz ya Muhammed Mustafa
Seni tarif eylemeğe haddi mi kâinatın
Yaradan yapmış metiniz ya Muhammed Mustafa

Kuran'ın da beyan etmiş ayetle ispatınız
İsmiyle müsemma bile yazmış zatınız
Hâşâ kimse yenememiş gücünüz kuvvetiniz
Bilir tam kıymetiniz ya Muhammed Mustafa

Gökte melek yerde insan olmuştur cemaatin
Seni seven günülerle müjdedir şefaatin
Semadan ruyi zemine indirdi işaretin
Mucizedir hüccetiniz ya Muhammed Mustafa

Cebrail ile beraber çıktın arşı alaya
Cebrail der ya Muhammed sen var buradan öteye
Nice hicaplardan geçtim sitret'ül müntehasa
Haktan size davetiniz ya Muhammed Mustafa

Sekiz cennetin bezeği veçhiniz cilasından
Kevser ırmakları akar mimin göz kurnasından
Nübüvvet mührün ziyası kaşların arasından
Kâinata rahmetiniz ya Muhammed Mustafa

Sümmanoğlu'yum pişmanım yaptığım günahımdan
Yalvaruben af dilerim yaradan Allah'ımdan
İsterim ayrı koymasın siz nuri penahımdan
Kabul buyur ümmetiniz ya Muhammed Mustafa

199) SEVDİĞİM

Mevla'm kudretinden vermiş nusretiniz sevdiğim
On sekiz bin âlemlere Rahmetiniz sevdiğim
Seni tanımaya gücü alamaz kâinatın
Ancak yaratanın bilir kıymetiniz sevdiğim

Ayet ile beyan etmiş yaradan ispatınız
İsmiyle musamma bile yazmış zatınız
Haşa hiç kimse bilemez gücünüz kuvvetiniz
Nuksayı kübra yaratmış kametiniz sevdiğim

Gökte melek yerde insan olmuştur cemaatin
Seni seven gönüllere müjdedir şefaatin
Semadan ayı zemine indirdi işaretin
Gösterdiniz çok mucize hüccetiniz sevdiğim

Sekiz cennetin bezeği gözlerin cilasından
Kevser ırmakları akar mimin göz kurnasından
Nübüvvet mührün ziyası kaşların arasında
Tüm insanlığa nur saçar izzetiniz sevdiğim

Sümmanoğlu'yum pişmanım yaptığın günahımdan
Yalvaruben af dilerim yaradan Allah'dan
Dileğim ayrı kalmak siz nuru penahımdan
Lütfе bizi de kabul et ümmetiniz sevdiğim

200) BİR İKİ DEĞİL

Kün dedi var etti hak kâinatı
Zeminin Mevla'sı bir iki değil
Kulların için cehennem, cenneti
Kurulan binası iki bir değil

Her işin başında oku besmele
Elif ile başı bir iki değil
Madde ile mana gelir el ele
Var olan dünyası iki bir değil

Yukarı nezaret bir kaldır başın
Gök kubbe boyası bir iki değil
Görevi beraber ayın güneşin
Yerlere ziyası iki bir değil

Hak mucize kıldı her peygambere
Salih'in devesi bir iki değil
Mecnun ağlayarak düştü çöllere
Kayısın Leyla'sı iki bir değil

Peygamberlere ki getirdin sözü
Musa'nın asası bir iki değil
Biri kesbi biri Vehbi ilimin
Yazılan imlası iki bir değil

Sümmanoğlu nasip ola göresin
Kudretin Kâbe'si bir iki değil
Hem dünyayı hem ukbayı dilersin
Müminin dünyası iki bir değil

201) TOPRAĞIN ALIN YAZISI

Okuyanlar tanımalı yazanı
Çiçekler toprağın alın yazısı
Sormak ayıp kim kurmuş bu düzeni
Ne yere ne göğe sığmaz mazisi

Sağa bina, meyyite kabir ayarlar
Ölenleri kucağına koyarlar
Tabiat insana üvey diyenler
Yanlış bakar ters konuşur bazısı

Herkes haklı ise kim kimle cengi
Baş hedef didmez merdin tufengi
Vatanın sembolü bayrağın rengi
Şehit kanı cephedeki gazisi

Susma Sümmanoğlu bildiğin söyle
Ömrüm çoğu geçti bir yobaz köyle
Mabudun Mahmut'a emri de böyle
Bir olmadı mana madde düzüsü

202) CANANIM

Canım kadar sevdiceğim cananım
Ben senin aşkına pervane oldum
Nuru suzanına düşüp yananın
Aklımı yitirdim divane oldum
Yıllar yılı durmaz feryadım zarım
Feleğinen imzaladım pazarım
Dalgaların arasında gezerim
Esrar denizinde efsane oldum

Her yiğit geçemez sevda şehrinde
Yedi harfım Süleyman'ın mihrinde
Kim bilir ne saklı aşkın zehrinde
Zerre miskalından mestane oldum

Arifin kemali âli demişler
İdrak eyliyenler belî demişler
Sümmanoğlu gamdan hali demişler
Ben beni düşündüm beyvane oldum

203) VAR

Gökte şems-i kamer durmadan döner

Her Mecnun'un Leyla'sı var zarı var
Bülbül figan eder ezel baharda
Her bülbülün goncası var harı var

Ferhat, Şirin için dağları deldi
Kerem'in muradı yarıda kaldı
Aslı'nın ateşi Kerem'i aldı
Her keremin Aslı'sı var narı var

Âşık Garip meramına yar oldu
Bulup Senem ile berkarar oldu
Emrah her dem ağlar Selvi sır oldu
Her Mansur'un emanı var dalı var

Gülperi'sin çok aradı Sümmanî
Semeler seyahat etti cihanı
Düşünde gezmişti çöl Bedehşanı
Her âşığım sevdası var piri var

Gel gönül yar olma gaflete heba
Çağlayan gözlerim benzer şeylaba
Bizim bağlar yüz çevirdi haraba
Her bağı bezeden bir baharı var

Ağlarım derdimin davası ya Rab
Muhammed'dir derdim çaresi ya Rab
Olsa cennetlerin hurisi ya Rab
Sümmanoğlu'n sadıkane yâri var

204) GÖSTERİR

Her kime ki sordum hep böyle derler
Her gününe ah-ı eman gösterir
Yıkılmış saraylar olmuş tarûmar
Sanki kopmuş Nuh'u tufan gösterir

Gönül boşa gezme bahçe bağları
Arar bulamazsın tıfil çağları
Ölçmek için alçak yüksek dağları
Onu başımdaki duman gösterir

Arifin sözünde olmaz riyası
İnsanlıktır insanların gayesi
Ya nasıl bellenir gerçek mayası
Bekle yavaş yavaş zaman gösterir

Sümmanoğlu nedir gönül mağmuru
İçinde saklıdır derdin süruru
Neden fark edilir müminin nuru
Yüzü nur göğsünden iman gösterir

205) BEKLERİM

Sağlıksız istemem dünya malını
Evvela bir huzur sıhhat beklerim
Gözetirim bu düzenin dalını
Lütuf sahibinden imdat beklerim

İmdada yetişsin keremler hanı
Cana batır hainlerin diki
İmansızlar yıkmak ister erkânı
İman sahibinden gayret beklerim

Gayret sahibini sever Yaradan
Yatan insan seçmez akı karadan
Haksız dava kalkmak için aradan
Bizi var edenden fırsat beklerim

Fırsatın kaçırın severmiş uyku
Yara derinleştı tutmuyor yakı
Halimiz nice olur ey mülkü baki
Büyüktı küçüğe şefkat beklerim

Sümmânîoğlu'yum bir aciz kulum
Mevla'm sensiz kalkmaz kanadım kolum
Ya dünyaya huzur ya bana ölüm
Muhammed aşkına cennet beklerim

206) ZAMAN

Gönül bir sevdaya bağıdır billâh
Ta kâlû belada durduğı zaman
Yar aşkına yanan bulur İnşallah
Hasreti sinemi sardığı zaman

Bir bina seyrettim bende rüzgâr
Bunu baki mekân bilenlerde var
Düşünmez ki sonu olur tarumar
Sana sade devran sürdüğü zaman

Bu dünyaya zeval olmaz diyenler
Helâlı haramdan seçmeyip yiyenler
Ölümü dünyada gaflet sayanlar
Bir de bak kabire girdiğı zaman

Kabire girene hak medet eyle
Resulün aşkına hidayet eyle
Azabı firkatten feragat eyle
Marla çıyan teni sardığı zaman

Yaktır çırağını koyma zindana
Lütfen merhamet et orda her cana
Çevirtme yolunu nari nirana
Müvekkelin nizan kurduğu zaman

İki ellerim boş lisani lalim
Ya ilahi sen attırma zevalim
Sakideysem saite yaz amelim
Cümle kulun hesap verdiği zaman

Bir gün ki kurulur rihleti divan
Gayriden medet yok sendedir güman
Mahzun Sümmanoğlu eyle şaduman
Muhammed ve ümmet sorduğu zaman (1965)

207) KANDADIR

Kemiğim eriten gurbeti kahrı
İliktedir damardadır kandadır
Sinem esir etti hasretin zehri
Dışındadır içimdedir candadır

Gecelerle gündüzlerin yarışı
Saniyeler yaşar alış veriş
Ya savaşı sağlar ya da barışı
Ufuktadır seherdedir tandadır

Görünür her devran Ali Hamza'sı
İşareti yüzündeki gamzesi
Mehmetlerin zaferinin imzası
Vatandadır bayraktadır kandadır

Nerden başlar yiğitlerin zuhuru
Belki köyü bekler belki şehiri
Süleyman'dan miras kalan mühürü
Çobandadır sultandadır handadır

Çünkü birdir kâinatın Mevla'sı
Kimse bilmez ne kaydetmiş künyesi
Yarlar yâri Sümmanoğlu'n sevdası
Kalbimdedir gönlümdedir candadır

208) VAR YA

Örnek yeter insanoğlu insana
Bir fenanın ardı sıra hoş var ya
İki testi var ki duru yan yana
Bir dolunun bilesinde boş var ya

Birinden boşalır, dolar birine
Gelen olur gidenlerin yerine
Akıl yetmez bu hikmetin sırrına
Her gecede bir tabirsiz düş var ya

İnsana yar olan dünyanın nesi
Uzaktan duyulur ecelin sesi
Günbegün küçülür ömrüm binası
Her günde bir tane düşen taş var ya

Yıkılır sarayım yapan bulunmaz
Kara toprak guçar evim bilinmez
Sümmanoğlu belki dile alınmaz
Tecellimin dağlarında kış var ya

209) BEKLEDİĞİM GERÇEK OLUR

Beklediğim gerçek olur
Umudum var yaradana
Sular gibi gökçek olur
Erebilseydim canana

Yoluna koymuşam başı
Yandırır sevda ateşi
Ne ay, yıldız ne güneşi
Sevdiğim eş tutmam sana

Ünün cihana yayılmış
Nice uyuyan ayılmış
Mahşere dek şan sayılmış
Arşı kürsü vermiş ona

Ne zanın seni sevmişem
Başka güzeller kovmuşam
Ol menziline evmişem
Lütfeyle Sümmanoğlu'na

210) HÛ MEVLA

Tabiat namesi ezel baharın
Her can okudukça hû Mevla diyor
Çimenin çiçeğin gül goncaların
Dalı şakıdıkça hû Mevla diyor

Güvercinler yarı böler geceyi
Bülbül kanadında okur heceyi
Teli nerden alır ipek böceği
Halı dokudukça hû Mevla diyor

Güneş tane tane altın başağı
Yayılır âleme baştan aşağı
Kudretin nakışı ebemkuşağı
Bakıldıkça hû Mevla diyor

Sümmanoğlu ya sen nasıl uyudun
Yine de Allah'tan kesme umudun
Zikri budur yerin göğün bulutun
Şimşek çakıldıkça hû Mevla diyor

211) MUHAMMED

Enbiyalar serverisin şüphesiz,
Haktandır vechinin nuru Muhammed
Hükmünde adalet dilinde hak söz
Bütün kâinatın yâri Muhammed

Tarîfin tamamı sığmaz kaleme
Canlı cansız hepsi durur selama
Yardımcısın on sekiz bin âleme
Seven gönüllerin nuru Muhammed

Evvel sana gelen sıddığı ekber
Sonra tabi oldu hazreti Ömer
Osmani Zinnurla Aliyu'l Haydar
Onlar velilerin seri Muhammed

Boyumdan fazladır bendeki noksan
Şefaât kanisin ey sahici han
Sana getireler Hüseyin, Hasan
Kapına ben günahkârı, Muhammed

Seni şefaâtçi kıldı halikim
Gözleri gıryanım bağı yanığım
Sümmânîoğlu'yum sana âşığım
Lütfen kabul eyle, bari Muhammed

212) BENİM İLE

Ey gönül beraber çıktık bu yola
Devreyledik nice yıl benim ile
Yetmiş beş yıl önce verdik el ele
Nerden geldiğimiz bil benim ile

Bilir misin kim yoğurmuş hamurun
Hangi usta şekillemiş demirin
Bedeli can üç beş günlük ömürün
İster ağla ister gül benim ile

Boşuna gelmedik fani dünyaya
Gâh atlı yürüdük gah gezdik yaya
Gerçek kul olursak gani Mevla'ya
O zaman hoş olur hal benim ile

Sümmanoğlu ile gün bir gün dinersin
Dört kaptanlı bir gemiye binersin
Geldiğin menzile geri dönersin
Gidenlerden örnek al benim ile

213) OL MUHAMMED AŞKINA

Ey efendim kulak verin dinleyin
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına
Hatıra gönüle kalbe değmeyin
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına

Kendi hislerinize sakın uymayın
Mazlumu ezmeyin dara koymayın
Yetim incitmeyin cana kıymayın
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına

Her insanın kalbi vardır mutlaka
İşte hak buradadır gitmen ırağa
İnsan kayıt olduk ezel ervaha
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına

Eliften başladık okuduk bayı
Sümmanoğlu dostsuz neder dünyayı
Yaratanım kulum desin cümleyi
Ol Muhammed Mustafa'nın aşkına

214) ZULMETLER

Zulmetler ötesinde oturur
Karanlık gecenin nurlu şafağı
Zalimin zulmünü siler götürür
Karanlık gecenin nurlu şafağı

Benzeri yok bir akıllı baş gibi
Sevenleri sever öz kardeş gibi
Doğar kâinata bir güneş gibi
Karanlık gecenin nurlu şafağı

Hak kerimdir kerem kapısın açar
Cehalet toz olur havaya uçar
Her âleme türlü kısmetler saçar
Karanlık gecenin nurlu şafağı

Dünya dolandıkça şafaklar yürür
Mevla'mın emriyle tedarik görür
Yurdumun üstünde haşre dek durur
Karanlık gecenin nurlu şafağı

Sümmanoğlu'n bedavaya satmasın
Cevherini hurdalara katmasın
Dilerim ki ilelebet batmasın
Karanlık gecenin nurlu şafağı (01. 04. 2004)

215) İSMİ VAR

Kulak verdim bu beyana
Kıssasında yar ismi var
Güvenimiz sonsuz ona
Yasasında yar ismi var

Demhanenin durağında,
Yakınında, ırağında
Sakilerin bardağında
Masasında yar ismi var

Perçeminin telindeki
Gece-gündüz dilindeki
Ol Musa'nın elindeki
Asasında yar ismi var

İlim, irfan hakikatin
İnsanlardan merhametin
Var dediği kâinatın
Bünyesinde yar ismi var

Canda canana meftunun
Bunca olan varlık onun
Sümmanoğlu'dur mecnunun
Leyla'sında yar ismi var

216) NAKŞÎ BENDİ

Şahı Nakşibendî Seyid-i Ali
Kadri Geylaniler pirimiz bizim
Abdulhalik güle devanı sır için
İmamı Rabbani varımız bizim

Şeyh Mevlâna Halit Zülcenah eyne
Abdurrahman Taha arifler beni
Fethullah hazretler himmet'il ayni
Muhammed Diyaddin dürümüz bizim

Şeyh Ahmet Haznevi ol ehli izan
Kavs'ül Azem Seyyid Abdülhamit Han
Sultan Seyyid Muhammed-i Reşid can
Tevhit bahçesinde barımız bizim

Sümmanoğlu geldim sır kapısına
Arzum nefer olmak yar kapısına
Diyen olmadı gel pir kapısına
Seydim Abdülbaki serimiz bizim

217) (***)**

Enbiyalar serverisin şüphesiz
Yaratan Mevla'mın nuru sultanım
Hükmünde adalet dilinde hak söz
Bütün kâinatın yâri sultanım

Tarîfin tamamı sığmaz kaleme
Canlı cansız hepsi durur selâma
Yardımcısın on sekiz bin âleme
Seven gönüllerin nuru sultanım

Evvel sana geldi Sıddîk-ı Ekber
Sonra tâbi oldu Hazreti Ömer
Osmân-ı Zinnûr'la Aliyyü'l Haydar
Onlar velilerin seri sultanım

Boyumdan fazladır bendeki noksan
Şefaât kanisin ey şâh-ı cihân
Sana getireler Hüseyin Hasan
Kapına ben günahkârı sultanım

Seni şefaâtçi kıldı Hâlik'im
Gözleri giryânım bağı yanıkım
Sümmânîoğlu'yum sana âşığım
Lütfen kabul eyle bari sultanım

218) BEN Mİ DÜNYADAYIM

Ben mi dünyadayım dünya mı bende
Ben beni bilirsem bir dünya benim
Sular iki bölü bak ada ada
Göz eler gözyaşım denizler kanım

Kemiklerim taşlar etlerim toprak
İçinde çekirdek saklıdır mutlak
Zamanı gelince yeşerir yaprak
Sinemdedir bağım bahçem ormanım

Aklım fikrim başta medrese mektep
İçinde okunur dört kutsal kitap
Gönlümde Kabe var kalbimde mihrap
Amentü şerhinden aldım imanım

Duygularım bulut dileğim yağmur
Hak nerde emretse orda olur
Kararım şafaklar ufkuma kalır
Kararmayan ay güneştir vicdanım

Elestu bezminde döndük Yezdan'a
Âdem'le Havva'dan geldik bu yana
Sümmanoğlu nüfus kaydım Narman'a
Samikale köyündedir destanım

219) GELİREM

Ne dünya var idi ne cismi canım
Yola çıktım gizli halden gelirem
Yaradanı birlemişiz çok şükür
Tevekkül bağından daldan gelirem

Evvela eğleştim er oğlu erde
Bir zamanda kaldım rahmi mederde
Dört unsura çekmişlerdi bir perde
Esrarı bilinmez yoldan gelirem

Bin altı yüz yetmiş dört doldu nöbet
Can cesede girdi sağ oldu ceset
Aşk ehliler bunu bilmez mi elbet
Dokuz yüz otuz yedi yıldan gelirem

Derler Sümmanoğlu armağan sana
Fehmet bu pay kimden katıldı kana
Her lezzeti salıvermem cihana
Ders okudum ilmi halden gelirem

220) TANIDIM

Talibe gelmeden mayamız hele
Seyrettim bir gizli hali tanıdım
İlla demiş Hakk'a dönmüş evvela
Hem gülem hem seyyid kulu tanıdım

Sağ fehmetti solu durdu davaya
Biri zehir biri batın yaraya
Bu ahvali ağ üstüne sıraya
Nevbetimi yazan eli tanıdım

Evvel icat oldum er oğlu erde
Bir zamanda kaldım rahmeti maderde
Çar etrafa hisar idi bir perde
Esrar-ı nihanda ili tanıdım

Bin altı yüz yetmiş dört doldu növbet
Can cesede girdi sağ oldu ceset
Âşık ehliler bun bilmez mi elbet
Dokuz yüz otuz yedi yılı tanıdım

Derler Sümmanoğlu armağan sana
Fehmet bu pay kimden katıldı kana
Her izzeti salıvermem lisana
Ben de sökölmeven dalı tanıdım

221) OLAMAM

Beni de Allah yarattı
Başkasına kul olamam
Azametinden bezetti
Yanlış sözlü dil olamam

Sırrı çözülmüş dünyanın
Ta ezeldeki künyenin
Sivrisinekte Mevla'nın
Küçük gören fil olamam

Neresidir öz mekânım
Dost özlemini çekenim
Dikenî gülü dikenim
Bir dikenim gül olamam

Sümmanoğlu nefsin kandır
Aşkın ocağında yandır
Uyar, doğruya inandır
Muhammed'e el olamam

222) ALLAH'A YÖNEL

Gel gönül ayrılma hakkın emrinden
Dert derman için Allah'a yönel
Kısmet almak için dünya varından
Kolay imkân için Allah'a yönel

Edep, hayâ, akıl, fikir, ar vermiş
Bu dünyada nihayetsiz var vermiş
Bahçe vermiş, bostan vermiş, bar vermiş
Gülü gülşen için Allah’a yönel

Kendi hikmetinden zatın göstermiş
Kuşun kanadından fantom göstermiş
Günün zerresinde atom göstermiş
Sema seyran için Allah’a yönel

Mantığı durduran hakkın hikmeti
Her varlık üstünde kendi kudreti
Hâsılı kâinat onun devleti
Candan canan için Allah’a yönel

223) SEN ŞAHİ SULTANIM

Gönülden sevdiğim şahı sultanım
Yılımda, ayımda, günümdeki sen
Sensiz sağalmıyor, hasret çıbanım
Duygu, düşüncemde, anımda ki sen

Her ne yana varsam seni dilerim
Gözyaşımla kucağımı çilerim
Senden gayrisini gözden silerim
Aklımda, fikrimde, beynimdeki sen

Sevilen sevenin gönlünde yaşar
Senden ayrılanlar yolundan şaşar
Seni tarif etmek gücümü aşar
Sağımda, solumda, yönümdeki sen

Semada, karada, deryada varsın
On sekiz bin âlemlere öndersin
Umudum var sevenleri seversin
İlikte, damarda, kanımdaki sen

Sevgilimsin demiş yaradan sana
İsminiz yazdırmış arşı Rahmana
Sümmanoğlu sensiz varmaz bir yana
Kalbimde, ruhumda, canımdaki sen

224) KONUŞUR

Seven sevdiğin bırakmaz dilden
Gece hayal eder, gündüz konuşur
Kişi seçer gider sevdiği yoldan
Ne ay ne güneş ne de yıldız konuşur

Sorma gemiciye geçtiği yolu
Çünkü izlerinde dalgalar dolu
Ya nasıl keşfeder, hep sağı solu
Pusulaya sinyal deniz konuşur

Sümmanoğlu gütme kuru gayeyi
İnsanlık, insanın zayi olmaz payı
Arifler inceler sözde manayı
Gâh âşıkâr, bazen rumuz konuşur

225) SEVDİĞİM

Ben sana âşığım canı gönülden
Muradım uzağa atma sevdiğim
Seni vird ederim deruni dilden
Gözümden ırağa gitme sevdiğim

Seven sevdiğinin olurmuş kulu
Sen bildirdin sevmekteki usulü
Bir yere kadardır dünyanın malı
Terazine koyut tartma sevdiğim

Âşık mızrağı her silahtan fenadır
Kursun tene işler, sevda canadır
Sümmanoğlu'n ahı vahı sanadır
Ne olur kabul kıl, etme sevdiğim

226) GÜL BANA

Divaneye döndüm seni seveli
Ela gözlüm, karakaşlım gül bana
Senin sevenlerin olmaz zevali
Şirin sözlüm, inci dişlim gül bana

Ben seni bilirim Hakk'ın dilisin
Kelamısın, kalemisin, elisin
Kudret bahçesinin hikmet gülüsün
Naz niyazlım, gül kokuşlum gül bana

Rahmet haznesidir madenin dürün
Hidayet kapından nur ala nurun
Hasta gönüllere sensin sürurun
Güneş yüzlüm, hoş nakışlım gül bana

Yüz on dört benin var, on dört nakışın
Nur Dağı'dır kainata bakışın
Cennet gibi misk-i amber kokusun
Lütuf özlüm, mert bakışlım gül bana

Okur Sümmanoğlu bu imlaları
Yanağın şulesi, nur damlaları
Reddetmezmiş seven sevdiği yarı
Hub avazlım, gözü yaşlım gül bana

3. 3. 3. 1. 2. 7. Güzelleme

Âşık edebiyatında koşmanın güzeli, güzelliği öven türüne verilen addır. Bir kişiyi, bir güzeli, bir atı, bir yeri, herhangi bir doğa parçasını övmek amacıyla söylenen koşmalardır. Aşk ve güzellik üstüne yazılan şiirlerdir (Artun 2016: 139).

Koşma biçiminin en çok kullanılan türlerinden biridir. Aşk, sevgi, tabiat güzelliğinin yanı sıra sevinç, acı, ayrılık, gibi konuları işleyen koşmalardır. Her türlü güzelliği metheder. Hüseyin Sümmanîoğlu'nun 61 güzellemesini tespit ettik.

227) KOLAY DEĞİL

Kolay değil bu esrarı çözmesi
Âşığı figana düşüren nedir
Boşuna mı gurbet gurbet gezmesi
Gözünü giryâna düşüren nedir?

Leyla'yı edaya Kayısı çöle
Ferhat'ı kayaya Şirin'i yola
Kerem'i sevdaya Aslı'yı küle
Zeynal'ı zindana düşüren nedir?

Nefî'nin kolunda kelepçe yeri
Neden Nesîmî'den yüzdüler deri
Niçin kurulmuştu Mansûr'un darı
Eşref'i ummana düşüren nedir?

Baba Sümmanî'nin arzu ne idi
Gülperi dediği vasıta idi

Sevdiğinin yeri pünhanda idi
Bitmez gam hicrana düşüren nedir?

Sümmanoğlu aşk odunda yanarı
Sevda şarabından içip kanarı
Can içinde durur iken canarı
Ya onu cihana düşüren nedir?

228) YURT SEVGİSİ

İlim bahçesinde bir koca çınar
Burçların üstünde yurt sevgisi var
Bülbüller ötüşür şahinler konar
Kuşların üstünde yurt sevgisi var

Bu bahçede ecdadımın emeği
Hala kıskandırır bütün dünyayı
Bezenmiş kuşanmış gelin güveyi
Eşlerin üstünde yurt sevgisi var

Vatanım cennete benzer bir nevi
Sönmez bu ocağın koru alevi
Milli aş, et, nohut, bulgur, pilavı
Aşların üstünde yurt sevgisi var

Ocak taşımıza Rahman yazılı
Adalet hürriyet mührü kazılı
Şehit kanı ile sınır çizili
Taşların üstünde yurt sevgisi var

Yurt için girmişti başımız derde
Malazgirt, Çanakkale, Dumlupınar'da
Savaştık tipide boranda karda
Kışların üstünde yurt sevgisi var

Minnettarım o gün bayrak tutana
Nice can adadık şanlı vatana
Kelle verdik yurt vermedik düşmana
Başların üstünde yurt sevgisi var

Türk milleti Hakk'a eğer başını
Dur oku şehidin mezar taşını
Kükremiş düşmana çatmış kaşını
Kaşların üstünde yurt sevgisi var

Sümmanoğlu burda bitirsin sözü
Söz içinde saklı mananın özü
Sevincinden çağlar yığidin gözü
Yaşların üstünde yurt sevgisi var

229) SEN GELİRSİN AKLIMA

Köylülerim göç yükleyip yaylaya
Çıktığında sen gelirsin aklıma
Ezel bahar müjde sümbül laleye
Koktuğunda sen gelirsin aklıma

Gökte kara bulut olur kardeşim
Hep mi yaslı durur dumanlı başım
Damla damla yüzlerime gözyaşım
Aktığında sen gelirsin aklıma

O yârin hayali beni yaralar
Kara bahtım beni senden aralar
İlkbaharda çağlar çoşar dereler
Aktığında sen gelirsin aklıma

230) SES GELİR

Gönül yorum kurar iken düşümden
Kavimden kardeşten elden ses gelir
Mecnun ağlar Leyla'sının peşinden
Sahradan yazıdan çölden ses gelir

Gündüz güneş gece yıldızlar parlar
Hikmeti Huda'dan eser rüzgârlar
Bu dünyaya çift kapılı han derler
Gelenden gidenden yoldan ses gelir

Çözölmek üzere gönöl halkası
Esti esecektir ecel havası
Dalga üzerine gelir dalgası
Turnadan sunadan gölden ses gelir

Sümmanoğlu söyler dilden destanı
Ebedi kararmaz ruhun şamdani
Dinledim içinde okunur mani
Seyhan'dan Ceyhan'dan Nil'den ses gelir

231) ANADOLU'M

Seyyah olup baştanbaşa geçeyim
Anadolu'm güzellerin yurdudur
Koşmalar söyleyim destan yazayım
Anadolu'm güzellerin yurdudur

Anlatayım vatanımın halini
Tatmayan ne bilir oğul balını
Kahraman eli var nazlı gelini
Anadolu'm güzellerin yurdudur

Güzelinin semalarda başı var
Yıldızdan gözü var aydan kaşı var
Kan mürekkebinden hoş nakkaşı var
Anadolu'm güzellerin yurdudur

Anam babam öz kardeşim burada
Oğlum kızım can yoldaşım burada
Arkadaşım vatandaşım burada
Anadolu'm güzellerin yurdudur

Âşık Sümmanoğlu inci taneler
Ak ellerde elvan elvan kınalar
Fatihlere meme veren analar
Anadolu'm güzellerin yurdudur (29. 03. 1976)

232) (***)**

Bir güzeli davet ettim haneme
Nazınan tuzunan gelsin razıyım
Koy gelsin de kurşun atsın sineme
Gürzünen hızınan gelsin razıyım

Huriden melekten almış nakışı
Güvercin göğsü, meral bakışı
Ak bulut siması, keklik sekişi
Özünen yüzünen razıyım

Sümmanoğlu'n sevdasına salan yar
Girip gönül sarayında kalan yar
Hırsız gibi beni benden çalan yar
Arzınan kırzınan gelsin razıyım

233) AÇTIK CÜMLE KAPISINI

Açtık cümle kapısını bu evin
Sevda dedikleri ağ otağıdır
Çaresi yok aşktan çıkan alev
El sanır bu odu rüzgâr dağıtır

Her derdi âleme söylemez gönül
Her durakta karar eylemez gönül
Zırh set olsa kervan eylemez gönül
Zincirleyen bir güzelin ağıdır

Her gemi yüzemez hasret bahrinde
Tahammül kolay mı namert kahrında
Damlaya damlaya sinem şehrinde
Mayalanan ciğerimin yağıdır

Umut var gam yüküm çeken bulunur
Diken bahçesinde diken bulunur
Kim demiş gönüle mekân bulunur
Zannetmem civanlık gönül bağıdır

Sümmanoğlu bir gün çile tükenir
Sayılı gün bilebile tükenir
Sabır umut hele mele tükenir
Bilinmez dünyanın hangi çağıdır

234) ARARIM

Âşığıym nazlı yârin peşinde
Kavuşturan bir önderi ararım
Maşuk yaşar âşığının düşünde
Gözyaşım da katreleri ararım

Katrelerden yola çıkar kervanım
Yıllar yılı hasret geçti zamanım
Aşk suyunda pusulasız kaptanım
Erem diye deryaları ararım.

Cananın köşkünü bilmem ne yanda
Sümmanoğlu sorar bütün cihanda
Arardım Leylamı bilmezdim bende
Mecnun gibi sahraları ararım

235) BİR ÇİFT SİYAH GÖZ

Bir çift siyah gözde olan nakkaşa
Seven gönül bağlamaz da ne yapar
Akmina gerdanlı bir hilal kaşa
Sevda çeken ağlamaz da ne yapar

Sevda sürüsünü gönlünde yayan
Efsaneye döner ayan be ayan
Kimin telaşına sevda ile yan
Yanan kara bağlamaz da ne yapar

Sümmanoğlu gibi bahtı karaya
Münafıkla girmek için araya
İyiyle kötüyü döktüler raya
Bu hal ciğer dağlamaz da ne yapar

236) ESİRİ OLDUM

Hayran kaldım bir fidanın boyuna
Üstünde nakkaşın esiri oldum
Melek simasına huri soyuna

Al valali başın esiri oldum

Vardım kapısına eğdim boynumu
Bilmem sevda mıdır felek oyunumu
Ahu bakışları çaldı gönlümü
İki damla yaşın esiri oldum

Övmüşte yaratmış onu Zülcelâl
Leblerinde sukkar, lisanında bal
Kudret kalemiyle yazılmış hilal
Bir çift karakaşın esiri oldum

Yüreğim kaynadı, gözyaşım coştı
Aklım zail oldu, tebdilim şaştı
Cemaline baktım gözüm kamaştı
Sandım ay, güneşin esiri oldum

Sümmanoğlu umut bağla Allah'a
İnşallah götürür Resullullah'a
Sevda ile geldik silah silaha
Verdiğim savaşın esiri oldum

237) ÇOBAN

Çevirmiş yönünü durmuş divana
İssız yaylalarda bir garip çoban
Yitirmiş sürüsün olmuş divane
İssız yaylalarda bir garip çoban

Sol böğründen girmiş ayrılık oku
Ciğer yarasına sarılmaz yakı
Aman Allah deyip çağırır Hakk'ı
İssız yaylalarda bir garip çoban

Hasret yarasının yokmuş çaresi
İlaç almaz dikiş tutmaz yarası
Karışmış gözünün akı karası
İssız yaylalarda bir garip çoban

Her ömrün sonunda varmış zavallı
Rüzgar almış sırtındaki keveli
Elinde bir çubuk bir de kavalı
İssız yaylalarda bir garip çoban

Dedim Sümmanoğlu'n arkadaş eyle
Ne olursun çoban bir doğru söyle
Elliği çekilmiş kimin bu yayla
İssız yaylalarda bir garip çoban (16. 04. 2004)

238) YAPRAKLARINDA

Binlerce yavruyu bir koca çınar
Saklar barındırır yapraklarında
Kartallar, şahinler hep ona konar
Yuvalar kurarlar budaklarında

Kale kapısından gelen bekçiler
Bir dağdan bir dağa geçen elçiler
Yorulan kervanlar garip yolcular
Dinlenir çınarın parmaklarında

Koca çınar vatanıma dikili
Üzerine mavi çadır çekili
Neler söyler ecdadımın vekili
Gündüze nur yüklü şafaklarında

Sümmanoğlu kime haber verirsin
Kollarının arasında yürürsün
Çınarımı etrafiyla görürsün
Destanı âşığın dudaklarında

239) BERABER

Yarinen bir idi sevgi saygımız
Bir elma ikiye böldük beraber
Aynı düşüncemiz, aynı duygumuz
Bir zaman baş başa kaldık beraber

Yıllar yılı yuvamıza taş koyduk
Yarım asır bir yaştığa baş koyduk
Hatıramız iki damla yaş koyduk
Ağladık beraber, güldük beraber

Felek yardan ayrı koydu el gibi
Gözyaşlarım durmaz çağlar sel gibi
Elli sene nasıl geçti, yel gibi
Ne yitirdik, neyi bulduk beraber

Dünyanın düzeni eğlence gibi
Hayat anlaşılmaz seremce gibi
Ömür bahçesinde bir gonca gibi
Nasıl açtık, nasıl solduk beraber

Sümmanoğlu'yum esti sam yeli
Susturdu bülbülü, soldurdu gülü
Yar meyt oldu, bende yaşayan ölü
Ayrı doğduk amma öldük beraber (21. 08. 2004)

240) MANALI MANALI

Manalı manalı baktın yüzüme
Bilmem neyi kusur buldun sevdiğim
Alev alev ateş saçtın özüme
Beni kenden esir buldun sevdiğim

Gönlüme bir sevda saçtığın zaman
Sonra uzaklara kaçtığın zaman
Kalbime bir kapı açtığın zaman
N'olur söyle ne sır buldun sevdiğim

Ellerim boş boynum emri Huda'ma
Yıllar yılı nöbet tuttum bu dama
Binnaz ile bir kez girdin odama
Bir eskimiş hasır buldun sevdiğim

Sümmânîoğlu'yum gözleri yaşım
Hak'tan başkasına eğilmez başım
Ne fazla ne noksan ne orta yaşım
Kaç milyon asır buldun sevdiğim

241) GÜVERCİNİM

(Bizim köyün yakınlarında bir küçük bahçemiz vardı. Oraya yazın gamlı gülerimde gider elma ağaçlarının altında kendime bir şeyler söyledim

Bir günde bir güvercin yakınımaya kondu ötmeye başladı sanki bana bir şeyler anlatıyordu biraz durup ötmeye başladı sanki bana bir şeyler anlatıyordu işte o zaman güvercin şiirini yazdım.)

Bir hatıram olsun hatırla beni
Kanadın üstüne yaz güvercinim
Sende de var bir sevginin nişanı
Görünüyor azdan az güvercinim

Bazen kanat çırpır uçar gidersin
Engel tanımazsın geçer gidersin
Hasret kalan gibi göçer gidersin
Ayrı kalan bilmez naz güvercinim

Ben taşlı yollarda sen ise gökte
Neler saklı bilmem, sendeki yükte
Katalım ses sese düşün dernekte
Senden name, benden saz güvercinim

Kısmet isteyelim gani Mevla'dan
Tane tane devşirelim tarladan
Yavruların göteliyor yuvadan
Ne buldunsa götür tez güvercinim

Sümmanoğlu'dur dünyadan faniyim
Elbet bir maşukun âşıkaneyim
Sevda bahçesinin bahçıvanıyım
Uğrayıp her sabah gez güvercinim (25. 03. 2004)

242) FİGANA DÜŞER

Bahçıvanın bahçesinde goncalar
Açılırken bülbül figana düşer
Gafillere yetmez uzun geceler
Seher vakti jale gülşane düşer

Kırmızı gül çiçeklerin alası
Boyun eğer sümbül ile lalesi
Diken dalı bülbüllerin sılası
Sabahın fecrinde mestane düşer

Cenneti andırır gülün kokusu
Şeydaların arşa çıkar şakısı
Doktorda bulunmaz sevda yakısı
Gülün yaprağından nişane düşer

Gülün aslı peygamberin yeridir
Aşk ateşi yürekleri eritir
İlahi Mevla'nın hikmet sırrıdır
Kim şüphe ederse ziyana düşer

Sümmanoğlu konca gülde naz olur
Bülbülün dilinde hoş avaz olur
Yandım diyen çoktur yanan az olur
Ancak aşk oduna pervane düşer

243) DAĞLAR

Deli gönül yüksek uçmak istersin
Arzun kavuşmak mı sıra dağlara
Soğuk pınarlardan içmek istersin
Söyle ne verirsin kira dağlara.

Keklik taşta öter bülbül yuvada
Ördek gölde yatar, turna ovada
Huma kuşu yüksek uçar havada
Semandarlar çıkar tura dağlara.

Kayıs'ın derdinin derini varmış
Kerem'in Aslı'nın hırını varmış
Garip Senem, Ferhat, Şirini varmış
Murat için külünk vura dağlara.

Yıllar yılı gezmiş Âşık Sümmanî
Belki de aramış Gülperi hanı
Gezmiş Pakistan'ı, Irak, İran'ı
Ben neden gitmeyem yâre dağlara

İki dikili taş bir tarih yazar
Gelenler gidenler, hep eder nazar
Kimin makberidir bu garip mezar
Her kim geçer ise sora dağlara.

Sevdanın bulutu şimşekler çaktı
Sümmanoğlu'nu odlara yaktı
Gözyaşımla kanım içime aktı
Kırmızı kar yağdı kara dağlara (05. 02. 2004)

244) İNİLER

Laleli, sümbüllü, çimenli dağlar
Bugün malûl durur kardan iniler
Bağlar viran olmuş, bülbüller ağlar
Bağban küsmüş bir kenardan iniler.

Sevdanın bulutu giydi karalar
Bazen yağmur serper, bazen kar eler
Kışa esir olan sular, karalar
Gelmez diye bir bahardan iniler

Bağlar hazan olmuş, gelmez baharım
Onun için artar feryadım zarım
Nesimî misali yüzülür derim
Gönül Mansur olmuş dardan iniler

Kiminin feryadı zarı gizlidir
Kiminin zararı karı gizlidir
Kiminin aradığı yârî gizlidir
Âşık olan aşıkârdan iniler

Sümmanoğlu gel ayrılma ihlâstan
Hiç mi usanmazsın bu ham hevesten
Bin yıl yaşayanın sonu kabristan
İki taşlı bir mezardan iniler. (10. 02. 1965)

245) PERUZAT

Gözümde sır oldu o peruzatım
Arıyorum bulamadım Leyla'mı
Ne gençliğim kaldı, ne güç kuvvetim
Yürüyorum bulamadım Leyla'mı

Sakalım ak oldu, dişim döküldü
Kametim yay oldu, belim büküldü
Gurbet gurbet gezdim, ömrüm sokuldu
Varıyorum bulamadım Leyla'mı

Arkadaşım oldu bir kırık sazım
Gam gusesiz geçmez, baharım yazım
Ne figanım bitti ne de avazım
Soruyorum bulamadım Leyla'mı

Hasret ateşinde bağrım pişiyor
Düşündükçe gözyaşlarım coşuyor
Hayali karşımda sanki yaşıyor
Görüyorum bulamadım Leyla'mı

Sümmânîoğlu'yum bahtı karayım

Canan hasretinden bağı yarayım
Yitirdim Leyla'mı kimden sorayım
Duruyorum bulmadım Leyla'mı

246) YARASI VAR

Gönül Mecnun gibi nice dolaşır
Dertli bülbül gibi zar yarası var
Felek pençe salmış serde güleşir
Âlem için ikrar hor yarası var

Müptela değilim devlete mala
Dertli gönül düştü bir kalma kala
Sorsan derdin nedir şeyda bülbüle
Goncayı men eden har yarası var

İsmim Hüseyin'dir soyadım Yazıcı
Sinemde iz etti aşkın kılıcı
Nidem bağda ben ayvayı, turuncu
Naneyi vahdete sır yarası var

247) GÖNÜLE DAR GELİR

Gönüle dar gelir koskoca dünya
Bitmez hayallere dalmış gibiyim
Ne vakit yazılmış bu levh u künye
Bu dünyaya taze gelmiş gibiyim

Ömür bahçesinde gül çiçek çimen
Bülbül güle kavuşması ne zaman
Yar ile göz göze gelince hemen
Dünyalık muradım almış gibiyim

Sümmanoğlu sevda sazın çalınca
Aşk suyunun derinine dalınca
Sekseninde dahi huzur bulunca
Yeniden hür hayat bulmuş gibiyim

248) (***)**

Seher vakti yar köşküne uğradım
Umut yâre yakın imiş bilmezdim
Hesabına kalem çaldım anladım
Umut yâre yakın imişbilmezdim.

Yazık olsun irfanıma aklıma
Bana örnek imiş bendeki sima
Nöker oldum sonu gelmez aşkıma
Umut yâre yakın imiş bilmezdim.

Yar köşkünde eda ile sallanır
Zemini titreşir sema bölünür
Âşığın maşuka meşki bilinir
Umut yâre yakın imiş bilmezdim.

Sümmânîoğluyum gözlerim yaşta
O yârin şulesi ayda güneşte
Belki kavuşurum hayalde düşte
Umut yâre yakın imiş bilmezdim

249) MELEK SİMALI

Melek simalının kalem kaşlının
Sevdasına düşen divane olur
Güvercin bakışlı sırma saçlının
Ardı sıra koşan divane olur

Bir yiğit ne alır sevda bağından
El atıp koparır gül yaprağından
Arzusuna giden hasret dağından
Zamansızca aşan divane olur

Mevla'dandır güzelliğin temeli
Güzel olur kaşı gözü nameli
Yıldız seyrangahlı kamer simalı
Cilvesine şaşan divane olur

Ferhat taş küünk çaktığı gibi
Kamber Arzu'suna baktığı gibi
Aslıhan Kerem'i yaktığı gibi
Aşk narında pişen divane olur

Sümmânî aradı İran, Turanı
Uçan kuştan sordu Gülperi hanı
Sümmanoğlu yakım ağlatır seni
Gözyaşları coşan divane olur

250) LÜTFÜ NİGAR

Gözlerim yolunu ey lütfü nigar
Bir bülbül gülünü beklercesine
Bitirme sabrımı gel peri peyker
Güveği gelini beklercesine

Feleğin kistine buna şaşarım
Hasret kazanında kaynar taşarım
Dikenlerin arasında yaşarım
Bir çalı dalını beklercesine

Sevda kurşun gibi cana çakıldı

Nice âşık böyle yandı yakıldı
İki gözüm bir noktaya takıldı
Hasretler yolunu beklercesine

Yüküm ağırlaştı çekmez katarım
Eşsiz turnalar karıp öterim
Aslı mıyım aşkla yanar tüterim
Kerem'in külünü beklercesine

Sümmânîoğlu'yum ağlamak karım
Sevdiğimin kapısında nökerim
Günlerini ipliğinen çekerim
Ayını yılını beklercesine

251) ÇİÇEKLER GİBİ

Dünyada yok yar sendeki özellik
Zümrütten yapılmış külçekler gibi
Bu ne muhteşemlik bu ne güzellik
Baharda bahçede çiçekler gibi

Sevdan mihenk oldu öte geçemem
Karıştırsam hurilerden seçemem
Nazlım güzelliğin paha biçemem
Dünyada nadide gökçekler gibi

Aşkın yüreğimde sönmeyen alev
Sanki yanar dağdan fişkırtilan lav
Ya hepten terk eyle ya yükten sev
Sözünden caymayan gerçekler gibi

N'olur acı Sümmanoğlu'n haline
Kem gözler baktırma gül cemaline
Yâd eller deymesin zülfün teline
Sümbül de saklanan pürçekler gibi

252) MÜJDELER

Ne güzeldir bizim elin seyranı
Sığırcıklar ilkbaharı müjdeler
İşte geldi bağ budama zamanı
Çiçek bahçivana barı müjdeler

Çiftçi ambarından çeker buğdayı
Koşar öküzünü yükler heybeyi
Serper evlek evlek sürer tarlayı
Döner evde yavruları müjdeler

Çoban kardeş gider yayla yolunda
Dürmüş kevelini bağlı kolunda
Önünde sürüsü kaval elinde
Çalar söyler yayları müjdeler

İşte menekşeler işte laleler
İşte çiğdem çiçek işte sunalar
İşte koyun kuzu işte turnalar
Ötüşünce köylüleri müjdeler

Rençper çocuğuyum ata düzeni
Türk'ün evladiyım yurdun ozanı
Sümmanoğlu köyün şiir yazanı
Türkü söyler her diyarı müjdeler (16. 04. 1976)

253) BABA OCAĞI

Gönülden sevdiğim baba ocağı
Ailemden sıcak yuva görmedim
Cennete teşbihtir ana kucağı
Ailemden sıcak yuva görmedim

Yaylalıyım ovalıyım dağlıyım
Yurdum bana ben yurduma bağlıyım
Üç yüz beşli bir faninin oğluyum
Ailemden sıcak yuva görmedim

Yıllar yılı gurbet ellerde kaldım
Gâh türkü söyledim bazı saz çaldım
Yine huzur neşe ailemde buldum
Ailemden sıcak yuva görmedim

Emek sofram ekmek aşım burada
Anam babam öz kardeşim burada
Oğlum kızım can yoldaşım burada
Ailemden sıcak yuva görmedim

Vatanım bayrağım milletim dinim
Türk'üm Müslüman'ım kaybolmaz ünüm
Canım kadar aziz hepsi benim
Ailemden sıcak yuva görmedim

Sümmânîoğlu'yum evim otağım
Bir kilim, bir hasır, bir kat yatağım
Bir daracık odam kerpiç konağım
Ailemden sıcak yuva görmedim

254) ÇETİN

Sevdaya düşene Mecnun demişler
Sahra'da Leyla'yı bulması çetin
Kayıs mecnunluktan memnun demişler
Leyla'da sevdayı bulması çetin

Leyla'sından uzak kalan hoş mudur?
Her gördüğün âşıkane boş mudur?
Katrede zerreyi bulmak iş midir?
Damlada deryayı bulması çetin

Hak içindir her canlının niyazı
Âşığı ağlatır maşukun nazı
Kudret kalemiyle yazılan yazı
İmlada ihyayı bulması çetin

Zaman akıp müddet dolmadan evvel
Ecel gelip kapın çalmadan evvel
Bu daru fenada ölmeden evvel
Dünyadan ukbayı bulması çetin

Sümmanoğlu tanı gülü diken
Gül bitmez mi diken kahrı çeken
Ne kendi görünür nede mekânı
Eşyada Mevla'yı bulması çetin

255) YURDUM

Küçük yaşta düştüm yurt sevgisine
Hayalimde yurdum düşümde yurdum
Nazar edem kâinatın süsüne
Hatırı da yurdum hoşu da yurdum

Bozkırlara yeşil orman ekelim
Sel su afatına setler çekelim
Ak alından emek teri dökelim
Sevgisi de yurdum işi de yurdum

Sıra sıra ormanların fidanı
Hazinemiz dağların madeni
Bazı dağlar boşsa var bir nedeni
Dolusu da yurdum boşu da yurdum

Ezel bahar yaylalara yol açar
Çimen çiçek sürülere kol açar
Dağları kar enginlerde gül açar
Baharı da yurdum kışı da yurdum

Vatan için şehit düşüp yatanım
Al bayrağın direğini tutanım
Misali cennettir aziz vatanım
Benzeri de yurdum eşi de yurdum

Türkler açtı Anadolu kapısın
Kanımızla imzaladık tapusun
Edirne'den Ardahan'a hepinin
Ayağı da yurdum başı da yurdum

Sümmanoğlu yurda yazdın destanı
Hangi taşı sıksan bir şehit kanı
Bir vatana benzer Türk kahramanı
Bedeni de yurdum döşü de yurdum

256) GÜZELDİR

Güzeller yurduna uğradı yolum
Güzellerin izleri de güzeldir
Cennetin benzeri nur Anadolu'm
Dağları da düzleri de güzeldir

Goncadan naziktir güzelin huyu
Huriden melekten uzanmış soyu
Hatıraları yaşar asırlar boyu
Güzellerin tezleri de güzeldir

Güzel odur güzel söyler kelâmı
Güzellerin güzel yazar kalemi
Güzel odur güzel görür âlemi
Güzellerin gözleri de güzeldir

Bitmez hayallere daldığı gibi
Yiğidi sevdaya saldığı gibi
Edası sefası olduğu gibi
Güzellerin nazları da güzeldir

Sümmanoğlu'n nur penâha götürür
Umudum var Beytullah'a götürür
Önder olur ol Allah'a götürür
Güzellerin sözleri de güzeldir

257) SEVEN RUH

Seni seven ruhun yoktur ölümü
Gönüllerin baharısın sevdiğim
Sana doğru çevirmişim yolumu
Sevenlerin önderisin sevdiğim

Ne zaman yok olur bendeki hüzn
Yerinden kaybolur görünce yüzün
Değişmez yaz kışın gece gündüzün
Ufkun şemsi kamerisin sevdiğim

Hasta gönlüm derdi gamla kayırma
Başkasının sevgisiyle doyurma
Seni benden beni senden ayırma
Sümmanoğlu'n öz yârisin sevdiğim

258) BAYRAM GÜNLERİ

Mümin müminâtın dost hediyesi
Hakk'a niyaz olur bayram günleri
Bülbülün figanı âşığın sazı
Bir hoş avaz olur bayram günleri

İnsan olan Mevlâ'sına el açar
Karlı dağlar sökülür verir yol açar
Hasret kalan arzusuna kol açar
Güzelde naz olur bayram günleri

Kin-i kudret insanlığa dönüşür
Cömertliğin sahasında yarışır
Küsülüler toka yapar barışır
Gönülde haz olur bayram günleri

Sevgililer gelir kucak kucağa
Dostluk şerbetini ezer bardağa
Kardeş kardeşiyle baştan ayağa
Küsüden vaaz olur bayram günleri

Nişanlılar bekler asker yolunu
Güveğisi sarmak ister gelini
Evlat öper baba ana elini
Her hali şaz olur bayram günleri

Sümmanoğlu şifa bulur yaralar
Yaratan Hudâ'dan gelir çareler
Mevlâ'mdan af diler yüzü karalar
Kalbi beyaz olur bayram günleri

259) SES GELİR

Hoş haber sarmışlar sevda dünyama
Kavimden kardeşten elden ses gelir
Bir Mecnun'da benim kendi Leyla'ma
Yayladan vadiden çölden ses gelir

Âşık maşukunu getirir dile
Yaşın yaşın ağlar olayım bile
Sen niye âşıksın sordum bülbüle
Der susam sümbülden gülden ses gelir

Sümmanoğlu bekle işin dalını
Ucuz satma mercanını lâlini
Asıl yâre yazdır arzu halini
Kaleminden kelimden dilden ses gelir

260) UYANDI TABİAT

Uyandı tabiat bir bahar ayı
Kar suları çağlamaya başladı
Ana kuşlar boş koymuştu yuvayı
şimdi döndü çığrışmaya başladı

Koca leylek pervaz eder havaya
Karıncalar girer çıkar yuvaya
Bal arısı çiçek taşır kovana
Petek petek yarışmaya başladı

Sığırcıklar tarla tarla dolaşır
Kanat açar hedefine ulaşır
Küçük yavrulara nevale taşır
Minicikler bölüşmeye başladı

Kalem kaş kekliğin elleri kına
Avcının kastına düşmüş ardına
Ölüm korkusundan ağlar kendine
Kayalarla konuşmaya başladı

Köylüler yaylaya celepler dağa
Nasip aramaya hem sola sağa
Rençberler tarlaya bahçıvan bağa
Sümmanoğlu çalışmaya başladı

261) AĞLAŞIR

Zümrüt yaylalarda çiğdem çiçekler
Kar altında kaldığında ağlaşır
Beyaz benizliler aydan güzeller
Yüzünü kir aldığıında ağlaşır

Hal bu ya lekeyi döndür uzaktan
Düşerisen çıkamazsın tuzaktan
Hoşnut olan kulu taklit mezaktan
Başı bela bulduğunda ağlaşır

Ağlamanın faydası ne belaya
Nasıl yar olalım başka Leyla'ya
Kulun zemmi isyan olur mu Mevla'ya
Yanılmasın güldüğünde ağlaşır

262) ANALAR

Birlikte yapılan baba ocağı
Sabah erkenleyin yakan analar
Yavrusun ilacın ana kucağı
Kundakla göğsüne sıkan analar

Kolay mı beslenip gelmek meydana
Ana baba emekleri yan yana
Her ananın sütü şifadır cana
Tatlı uykusundan kalkan analar

Umut bağlar yavrusuna haz ile
Sallar beşiğini naz niyaz ile
Neniler söyleşir bin avaz ile
Gelecek günlere bakan analar

Yıkar yuyundurur saçını tarar
Evvela yavrusun sağlığın arar
Yüz bin meşakkate göğsünü gerer
Gelecek zarara kalkan analar

Sümmanoğlu'n can içinde canlardır
Kara günün ışıkları onlardır
Şol cennetin eşikleri onlardır
Miski amber gibi kokan analar

263) TURNALAR

Kanat açıp uçarsınız havada
Hedefiniz nere sizin turnalar
Bekleyeniniz kimdir sizi yuvada
Ötersiniz hazin hazin turnalar

Bülbüle meskandır bahçeler bağlar
Sizin diyarınız ovalar dağlar
Hanginizin gözyaşları çok çağlar
Kanadı boynundan uzun turnalar

Kana kana uçun hep ara ara
Hasret kalan gözün diler dağlara
Hasretlik derdine var ise çare
Ya söyleyin ya da yazın turnalar

Ayrılık elinden dedim el aman
Hasretlerin kavuşması ne zaman
Serhat yayları kaplarken duman
Sizi de sarar mı hüzün turnalar

Hicran yüklümüdür sağı solunuz
Semalarda açarsınız kolunuz
Bizim yere pek az düşer yolunuz
İki bahar birde yazın turnalar

Sümmanoğlu'n taze çağı geçmeden
Yaylacılar yaylara göçmeden
Palandökenlerin karı açmadan
Gelin Erzurum'u gezin turnalar

264) PINARIM

Ömür boyu yorulmadan kolumda
Testi testi taşıyorum pınarım
Susadıkça seni gurbet elinde
Her içtikçe coşuyorum pınarım

Vücudumda nefes damarda kansın
Ruhumda yaşarsın canımda cansın
Olan dört unsurun birisi sensin
Senin ile yaşıyorum pınarım

Sümmanoğlu engelleri çözdükçe
Şeker şerbet dudaklara ezdikçe
Ceylan gibi dağdan dağa gezdikçe
Peşin sıra koşuyorum pınarım

265) ÂŞIKLAR

Murat denen bir arzumun ardından
Düşer gider kavuşamaz âşıklar
Terki diyar olur özge yurdumdan
Koşar gider kavuşamaz âşıklar

Yiğit odur ılık tutar yurduna
Hasretlik çaresini arar derdine
Seven sevdiğine alır virdine
Coşar gider kavuşamaz âşıklar

Sümmanoğlu sevdiğini alarak
Bülbül gibi figan eder kanarak
Aşkın ateşine düşüp yanarak
Pişer gider kavuşamaz âşıklar

266) KÖYÜMÜZ

Köyden geldim köye döndüm yönümü
Köyden olsun sohbetimiz sözümüz
Köyde saydım daha mutlu günümü
Köydeydi dostlar ile gezimiz

Ne zaman erirdi dağların karı
O zaman bilirdik ezel baharı
Göç taşırdık yaylalara yukarı
Köyden çıkar arabamız izimiz

Yavaş yavaş göç bağları çözülür
Çimen düzler al yeşile yazılır
Ak çadırlar dizim dizim dizilir
Şenliklenir dere tepe düzümüz

Köyden geldi yaylaların maralı
Eller kınalı başı valalı
Salını salını selvi misali
Çiğdem toplar gelinimiz, kızımız

Kaymak olur mor koyunun sütünden
Doyum olmaz sarı yağın tadından
Kıyma olur ak kuzunun etinden
Al elmadan renkli olur yüzümüz

Her dil anlatamaz daha çok neler
Göllerinde yeşilbaşlı sunalar
Her tarafa kanat açar turnalar
Meleşince koyunumuz kuzumuz

Âşık sözün köylülere yaraşır
Baharda göç çeken geriye taşır
Bağlar hazan oldu kış mı yaklaşır
Gitti bahar ve yaz, geldi güzümüz.

Köylü halin bilir köylerde kalan
Sümmanoğlu durma al sazın elen
Dert ortağı köylüleri temsilen
Köyden söyler mızrağımız, sazımız.

267) GÜNEŞ

Sırrı kudrettendir, bu dünya döner
Ayakta, ortada baştaki güneş
Sanma bu meşale haşre dek söner,
Akılda, fikirde, düştaki güneş

Toprak her varlığın güneşten sağır
Görünür şafaklar, zulmeti boğar
Kötüye de çatar, iyi de doğar
Denizde, karada, taştaki güneş

Doğar, denizlerden çeker buharı
Alır gider semalara yukarı
Buluttan yağdırır ıslatır yeri
Serper her bahar yaz kıştaki güneş

Ne toprak uyanır ne sular akar
Ne bulutlar güler, ne şimşek çakar
Ne mahzun çiçekler ayağı kalkar
Olmazsa bahçemde köşkteki güneş

Ne dağlar yol verir, ne kervan geçer
Ne bağlar bezenir, ne kuşlar uçar
Ne bahar görünür, ne güller açar
Kayıpsa ufukta, burçtaki güneş

Ben güneş deyince tapınmam ona,
Hizmet var oldu insanoğluna
Yüz çevirmez, güller bütün cihana
Simada, kirpikte, kaştaki güneş

Toprak anam ise güneş babamdır
Sinemdeki her derdime dermandır
Soframızın tadı tuzu ondandır
Ağzında, damakta, dişteki güneş

Gitmek için ecdadımın izine
Her bakanın gıda olur gözüne
Sönmez, güler Sümmanoğlu'n yüzüne
Hatırda, gönülde, hoştaki güneş

268) GÜZELDE OLAMAZ

Güzel seven âşık ahdinden caymaz
Dilde leke olur güzelde olmaz
Güzelin yüzüne gül bile uymaz
Gülde leke olur güzelde olmaz

Yiğit olan ikrarında güzeldir
Kazandığı zaferinde güzeldir
Gül dalında söz yerinde güzeldir
Halde leke olur güzelde olmaz

Ne huri ne peri nede gılmanın
Sümmanoğlu candan senin kurbanın
Elbet bedeli var bahşolan canım
Kolda leke olur güzelde olmaz

269) BU KÖYDE

Bin dokuz yüz otuz yedi yılında
Anadan dünyaya geldim bu köyde
Bir zaman dolaştım anam kolunda
Gâh ağladım bazı güldüm bu köyde

Bu köy hangi köydür Samikale'dir
Ben için her köyden daha eladır
Baykuş için viranesi sıladır
Ben de rahatımı buldum bu köyde

Bu köy o köydür ki Sümmânî gezmiş
Namerler söylemiş destanlar dizmiş
Gelecek nesile bir çığır çizmiş
Aradım izini buldum bu köyde

Sam ördürmüş kalesinin surunu
Zâl başlatmış köyün temel yerini
Burda gezmiş Rüstemlerin torunu
Sordum haberini aldım bu köyde

Gam curamı kucağına alana
Sümmanoğlu desin felan filana
Hanemizde misafirim olana
Gönülden beraber oldum bu köyde

270) HASTA OLANA

Neşeli dağların gülü seyranı
Şeydası can katar hasta olana
Seven için sevilenin hatırası
Badesi can katar hasta olana

Pahası yüksektir bar veren dalın
Sarının, yeşilin, beyazın, alın
Çiğdemin, çiçeğin, arının, balın
Gıdası can katar hasta olana

Sular şarıl şarıl engine akar
Köpürüp kayadan kayaya çakar
Hasret, hasretinin yoluna bakar
Edası can katar hasta olana

Şairin namesi, güzelin nazı
Sümmanoğlu sende yaz bazı bazı
Çobanın kavalı, âşığın sazı
Sedası can katar hasta olana

271) DAĞLARA

Mavi göklerdeki sarı yıldızlar
Sizden ey gören yok sıra dağları
Kardan sur bağlayıp kapısın gizler
Beyaz tül kaplamış kara dağları

Nice kervanları geri döndürmüş
Çok yolcuğu bir köşeye sindirmiş
Yol verim diyerek çoğun kandırmış
Yiğidin bağrına vura dağları

Çok âşık kavrulmuş aşk ateşinden
Kimin içten yanmış kimin dışından
Âşık gerek maşukunun peşinden
Gece yarısında yara dağları

Deli gönül aradığın settar mı?
Bilmem ahın eksilirmi atar mı?
Sümmanoğlu'n günahını tartar mı?
Basküle koysalar dara dağları

272) ZÜHRE YILDIZI

Seher vakti baş gösterdi ufuktan
Dosttan bir nişane Zühre yıldızı
Müjde yetiştirdi nurlu şafaktan
Bil cümle insana Zühre yıldızı

Çiğ dağıtır çayır çemeni besler
Laleyi, sümbülü, goncayı süsler
Şeyda bülbülleri gülşana sesler
Düşürür figana Zühre yıldızı

Âşığın maşuku aramak karı
Seven unuttur mu sevdiği yâri
Bir başka postadır seher rüzgârı
Dolar asumana Zühre yıldızı

Seven gönül sevdiğinden söz edere
Sevilenler sevenlere naz eder
Bulutların arasında göz eder
Koskoca cihana Zühre yıldızı

Arif tanır aşka pervaneleri
Sevda şarabından mestaneleri
Sümmanoğlu gibi divaneleri
Arz eder canana Zühre yıldızı

273) ÂŞIK

(Bir gün bir Atatürk üniversitesi akademisyenlerinden birisi Sümmanîoğlu'na âşık kimdir diye sorar. Sümmanîoğlu : “Önce âşık seven demektir. Sevmek inanmak kabullenmektir. ” Hoca: “Öyle değil, dörtlükler halinde istiyorum” diyince, Sümmanîoğlu'nun ağzından şu üç dörtlük dökülmüş.)

Âşık olan sevdiğinin kuludur
Kapısına giden yolunu söyler
Dahası var insanlığın yoludur
Arifler kemalet halini söyler

Bir bahçeye gül dikersen gül olur
Kim demiş ki diken güle el olur
Halk âşığı mahzunlara dil olur
Bazı dilsizlerin dilini söyler

Sümmanoğlu hasretine kol açar
Mümin olan Mevla'sına el açar
Âşık var ki insanlığa yol açar
Âşık var külünü söyler

274) ZEDELER

Hoyrat ok atmasın gül yüzlü yâre
Duvağa dokunur tülü zedeler
Yanılıp esmesin deyin rüzgâra
Yanağa dokunur alı zedeler

Meftuniyim ben o yarın özüne
Amadeyim emrettiği sözüne
Ay doğmasın gün çalmasın yüzüne
Şakağa dokunur teli zedeler

Cananımın emsali var sanmayın
Uçan kuşa bile pay yok yanmayın
Su isterse her gözeden sunmayın
Damağa dokunur dili zedeler

Yâre deyin odasından çıkmasın
Hayın gözler kör olsun da bakmasın
Gerdanına yakut zümrüt takmasın
Boğaza dokunur hali zedeler

Perde çeksin güneş bile vurmasın
Sümmanoğlu'ndan yarısı görmesin
Kıskanırım kemer dahi sarmasın
Kol bağa dokunur beli zedeler (04. 03. 1972)

275) DİLBER

Âleme kimyasın bilirim seni
Hikmet bağından ver bar bana dilber
Hüsnü münevversin ey şahı cihan
Ver gönlüm şad eden kurbana dilber

Himmet hazır olur merdanelerde
Bazısı görülmüş divanelerde
Miskinin bırakma viranelerde
Şefaatt kıl destin ver bana dilber

Güzeller güzeli şah-ı hubbanım
Hasretinden akar gözümde kanım
Derdime münasip sensin lokmanım
N' olur yakıların sar bana dilber

Goncası olmayan har görmez imiş
As kulun lisanı mar görmez imiş
Sen benim dediğim nar görmez imiş
Merhamet mühürün ver bana dilber

Sana benim demiş ismi ya vedüt
Sümmanoğlu'ndan kesmez lütfünden umut
Habibim demişti yaradan mabut
Yardımcı edersin bir bana dilber

276) CAN KATAR

Ne güzeldir bu yaylanın suları
Ağza tad verir, cana can katar
Çimen çiçek olur, dağların varı
Arı gül devşirir, balcı bal satar

Menevşeler boyun eğer bir yana
Kızıl lale kaş oynatır her yana
Zambak ile sümbül biter yan yana
Çilek kendisinin koynunda yatar

Yeşilbaşlı ördek gölde çırpınır
Bülbülün firkati cana dokunur
Dertli ceylan avcısından sakınır
Eşinden ayrılmak ölümden beter

Bir an gelir gider, gönül baharı
Bir gün kaybolur dünyanın varı
Vatanı insanı varısa yâri
Sümmânîoğlu'na bu devlet yeter

277) DAĞLAR

Kaç asır devroldu siz var olalı
Belli mi tarihte yazınız dağlar
Acep kimler vardı sizden ileri
Kim ile başladı maziniz dağlar

Zemheri şubatta artar zârınız
Başınızdan eksik olmaz karınız
Ezel bahar sevgiliniz yarınız
Haziran'da başlar nazınız dağlar

Kalbinizde mesken tutmuş madenler
Ne hatıra koydu gelip gidenler
Giysiniz ormanlar taze fidanlar
Bezeğiniz pozunuz dağlar

Gafil yolcu sizden geçmiş görmemiş
Yazık olsun bilenlerden sormamış
Baş vermiş düşmana sizi vermemiş
Nice şehit nice gaziniz dağlar

Sizlere duacı baylar bayanlar
Sizden yola çıkar ırmaklar çaylar
Karışır hızını denizde eyler
Çağlayan pınarlar gözünüz dağlar

İlkbahar sonbahar engin ovalar
Mevsim döner birbirini kovalar
Haşhaşlı tarlalar zümrüt yaylalar
Sizin nazeniniz özünüz dağlar

Çığırsın turnalar sizde şakısın
Sevginizi nakış nakış dokusun
Sümmanoğlu size name okusun
Seher yeli çalsın sazınız dağlar

278) YÂR

Sağdık dostun için can olsun feda
Beni yaralarsa yar yaralasın
Her güzelin cilvesinden pay ummam
Derdim çarelerse yâr çarelesin

Gelene gidene sorarım yâri
Gelmez diye kılam feryadı, zarı
Güzeller güzeli derdim hazeri
Sinem parelerse yâr parelesin

Bülbül güle figan ile dolaşır
Bilmeyen bu hale güler, gülüşür
Eyyub'un derdine derdim kavuşur
Bahtım sıralarsa yâr sıralasın

Ecelim durmadan gezer peşine
Dertlerim dizilir gelir düşüme
Yâdlar bakmaz mezarımın taşına
Kabrim sıralarsa yâr sıralasın

Bana ben demedim dar-ı dünyada
Korkarım gururluk sızar yâda
Sümmanoğlu'n güldür iki dünyada
Halim törelerse yâr törelesin

279) KALEMİN

Yaratan'ın hikmetinden sorulmaz
Ta ezel var olmuş özü kalemin
Asırlardır akar hala yorulmaz
Durmadan yaş döker gözü kalemin

Bunca zaman geçmiş yine nahçıvan
Ne huridir ne melektir ne insan
Kalem durduğunda yok olur cihan
Kitaplara sığmaz sözü kalemin

Seven sevdiğinin çeker nazını
Gönül den arz eder naz niyazını
Kalem yazar kâinatın tezini
Velâkin yazılmaz tezi kalemin

Mubarek varlıktır kâğıtla kalem
Birinden dökülür birine kelâm
Bunlara muhtaçtır bil cümle âlem
Mümkün mü çözüle sırrı kalemin

Sevenlerin hayalinden silinmez
Aramakla bir benzeri bulunmaz
Kalemin üstüne kalem çalınmaz
Yanlışa dur diyer düzü kalemin

Bu endişe Sümmanoğlu'n canında
İliğinde, damarında, kanında
Yarabbi yardım et hesap gününde
Suçsuz kaydeylesin bizi kalemin

280) (***)**

Kış bitti görünür baharın ucu
Evvela açılır kar çiçeklerden
Tabiat giyinir yeşilden tacı
Takar neftesini mor çiçeklerden

Devşirir güzeller yüzde hal yapar
Kimin sarı sever kimin al yapar
Doktor ilaç yapar arı bal yapar
Yolcu çiğnememiş kır çiçeklerden

Gönül yarasına olur mu derman
Mutlak yerin bulur ol emri ferman
O zaman boş olur tabibe varman
Git zümrüt yayladan sor çiçeklerden

Seher vakti rüzgâr eser serinden
Hu sesinden dağlar oynar yerinden
Kırmızı gül peygamberin terinden
Dünyaya zevk verir nur çiçeklerden

Laleler açıldı sümbüller oldu
Zambağın bağrına laleler doldu
Çiğdemler göründü nergisler güldü
Durma Sümmanoğlu der çiçeklerden

281) KİTABIM

Tarihimin bir ucundan ucuna
Okunan kitabım, okuyan benim
Yükseldi semaların burcuna
Okunan kitabım, okuyan benim

Kitabımı biri yazmış mutlaka
Nasihat yazılı, baştan ayağa
Yeterlidir yakınlardan uzağa
Okunan kitabım, okuyan benim

Kitap okumayan, dünya anlamaz
Gel kardeşim sende oku ve yaz
Okumayan okutmayı bilemez
Okunan kitabım, okuyan benim

Oku kitabını kaldırma rafa
Şöyle nazar eyle dört bir tarafa
İlimsiz insanı, almazlar safa
Okunan kitabım, okuyan benim

Her kitap okumak ayrı ilimdir
Sermayemdir, kültürümdür, dilimdir
Cehaleti yok edecek ilimdir,
Okunan kitabım, okuyan benim

Dağları devirir ilimin gücü
O gücün sendedir mutlak bir ucu
Sümmanoğlu sende bir okuyucu
Okunan kitabım, okuyan benim

282) BAYRAM

Birlik beraberlik dinin ahkâmı
Toplanıp beraber bayram yapalım
İki bin altının kurban bayramı
Toplanıp beraber bayram yapalım

Evvel görevimiz bayram namazı
Yürekten Allah'a edek niyazı
Semalara çıkar tekbir avazı
Toplanıp beraber bayram yapalım

Seven gönül dostluk için yarışır
Küsülüler bayram günü barışır
Kucak açar birbirine sarışır
Toplanıp beraber bayram yapalım

Elvan elvan kınalanır kurbanlar
Üç tekbirle boğazlanır hayvanlar
Hakk'ın rızasına akar al kanlar
Toplanıp beraber bayram yapalım

Bugün ecdatlara bol rahmet olsun
Kahraman ordular ber murat olsun
Şehitler gaziler ruhuz şad olsun
Toplanıp beraber bayram yapalım

Hakk'ın rahmetiyle bezeniz zemin
Hıfsı emanında kala Hüda'mın
Türk milleti kutlu olsun bayramın
Toplanıp beraber bayram edelim

Sümmanoğlu der ki kıssadan hisse
Rıza gösterelim dini esasa
Al bayrağın gölgesinde kim varsa
Toplanıp beraber bayram yapalım

283) SARIÇAM

Çünkü kolay değil tarif edemem
Bir mihenk var sarıçamın üstünde
Varlıkların hangisini sayayım
Denge denk var sarıçamın üstünde

Toprakta hazinedir ayan oturur
Gökte bulutlardan rahmet getirir
Çoluğun çocuğuna yetirir
Bin bebek var sarıçamın üstünde

Bir bebeden yüz bin asker olacak
Her birisi bin bir siper olacak
Her siperde türlü cevher olacak
Nur ahenk var sarıçamın üstünde

Çünkü şanlı vatanımın varısın
Seni yersiz kesen kollar kurusun
Senden sular kesenden kan yürüsün
Top tüfek var sarıçamın üstünde

Balta nasıl keser o yavruları
Toprağın bekçisi milletin varı
Kim keserse olur vatan gaddarı
Hayli cenk var sarıçamın üstünde

Sümmânîoğlu'nun budur niyazı
Sensiz olmaz yurdun sahra ve yazı
Umut kapısıdır her bir filizi
Bin gerçek var sarıçamın üstünde

284) BAŞKADIR

Yiğit olan doğru bakar gerçeğe
Yokuşu başkadır düzü başkadır
Sülük suya sancar arı çiçeğe
Soluşu başkadır sızı başkadır

Dili vardı Hak'tan gelen kelim
Bilir lisanını cümle âlemin
Evveli bir yetmiş iki kalemin
Nakışı başkadır yazı başkadır

Sırrı kudretten vakfı kutubun
Mürşidi kalemdir ilmi hatibin
Evrakı elinde bin bir kâtibin
Okuşu başkadır gözü başkadır

Enginden engindir narinden narin
Damarında gezer bir cümle varın
Hedefine doğru giden suların
Akışı başkadır hızı başkadır

Sümmanoğlu arzun hangi Leyla'da
Her yiğit gezermiş ayrı sevdada
Çiçeklerin adı ayrı bahçede
Kokusu başkadır özü başkadır

285) AŞKIN ATEŞİNE

Aşkın ateşinde yanan âşıklar
Herkes kendi leylasına seslenir
Âşığın kol açarsa maşuklar
Âşığının iki gözü yaşlanır

Maşuk cilve eder âşığa karşı
Âşığın maşuka eğilir başı
Maşuk sofrasında muhabbet aş
Âşık sevda lokmasıyla beslenir

Maşuklar bazıda kalır uzakta
Âşıklar o zaman n'olur tuzakta
Maşuk âşık için olsa mezakta
Âşık maşukuna karşı uslanır

Maşuk meylin başka âşığa vermez
Âşıksa maşuksuz dünya hoş görmez
Maşuk âşığın boynunu vurmaz
Âşığın eda ile hırslanır

Yeter Sümmanoğlu kıldığın figan
Dilerim kavuşsun can ile canan
Allah bir resul hak başkası yalan
Mevla için yanan âşık haşlanır

286) GECELER UZANIR

Geceler uzanır hasta olana
Efkârı, namesi bir başka olur
Çare için kapı kapı çalana
Seherin namesi bir başka olur

Dert yiğidin sinesine oturur
Feryadını semalara yetirir
Hasret kalanlara haber getirir
Rüzgârın namesi bir başka olur

Karlı dağlar sefasına ulaşır
Balarısı çiçek çiçek dolaşır
Yaylalarda koyun kuzu meleşir
Baharın namesi bir başka olur

Bahar tabiata güzellik saçar
Bülbüllerin çığırışır goncalar açar
Ördek gölde turna havada uçar
Bağların namesi bir başka olur

Güzeller toplanır gelir buyurda
Gençler kol kol gezer tarla çayırda
Mavi çiçek açar beyaz bayırda
Kırların namesi bir başka olur

Sümmanoğlu hayat sanki bir düştür
Düşünsek dünyanın sonu da boştur
Herkesin sevdiği kendine hoştur
O yârin namesi bir başka olur

287) AYIRIR

Ne kadar şirindir sendeki lisan
Konuşurken dili diştten ayırır
Kimden miras kaldı tuttuğun erkân
Mücevheri kara taştan ayırır

Bu nasıl kuruluş, bu nasıl maya
Zat-ı kudrettendir sendeki saye
Sendeki güzellik, sendeki ziya
Tüm şulesi ay güneşten ayırır

Akıl ermez, sende olan esrara
Hiçbir el kavuşmaz sendeki vara
Benim diye kaydetmişsin deftere
Bir acıman bin telaştan ayırır.

Güne bu gün dedim, yarına yarın
And içerim yoktur senin ayarın
Tevekkül bağında yetişen barın
Tadanları bin canaştan ayırır

Sümmanoğlu umar kısmetin senin
Gönlümde taht kurdu hasretin senin
Her kim işitirse sohbetin senin
Kendini hayalden, düştan ayırır

3. 3. 3. 1. 2. 8. Hasretleme

Özlemin anlatıldığı şiirlerdir. Bu tür şiirlerde âşıklar çocukluğa, gençliğe, köyüne, memleketine, eş, dost, akrabasına duyduğu özlemi dile getirir (Kaya 2014: 397). Hüseyin Sümmânîoğlu'nun 10 hasretlemesini tespit ettik. Âşığın hasretleme türündeki şiirlerinde köyüne, annesine, eşine, arkadaşına ve geçmiş günlere duyduğu özlemi dile getirmektedir.

288) UNUTAMAM KÖYÜMÜ

Göçümü yükledim çıktım sıladan
Ben o köyden, unutamam köyümü
Elveda eyledim Samikale'den
Ben o köyden, unutamam köyümü

Dilde destan olan Ablaktaşı var
Kalesinin bulutlarda başı var
Sofrasında erenlerin aşısı var
Ben o köyden unutamam köyümü

Bizim köyü besler ördeğin çayı
Sütten beyaz akar buz gibi suyu
Mutlaka olsa da kötüsü iyi
Ben o köyden, unutamam köyümü

Kırklar badesini içen ordadır
Lisan-ı mücevher saçan ordadır
Sümmânî Babamız haçan ordadır
Ben o köyden, unutamam köyümü

İçimde depresir dert hazin hazin
Mezarım türbenin altında kazın
Sümmanoğlu mezar taşıma yazın
Ben o köyden, unutamam köyümü

289) BEN KÖYLÜYÜM

İster sevmesinler, ister sevsinler
Ben köylüyüm unutamam köyümü
İster ise uzaklara kovsunlar
Ben köylüyüm unutamam köyümü

Cennet kokan bahar yazımız vardı
Ördeğimiz vardı, kazımız vardı
Koyunumuz vardı, kuzumuz vardı
Ben köylüyüm unutamam köyümü

Kalemizin burcu hisarı orda
Ceddimin koyduğu eseri orda
Anamın babamın mezarı orda
Ben köylüyüm unutamam köyümü

Köyden çıktım köyüm unuttum sanma
Unuttum desemde asla inanma
Vatanımın her tarafı hoş amma
Ben köylüyüm unutamam köyümü

Sümmânîoğlu'yum yaran eşimi
Öksüz koydum toprağımı, taşımı
Bulutlara yükseltseler başımı
Ben köylüyüm unutamam köyümü.

290) AL GÖTÜR

Yıldızlar kaybolup güneş çıkmadan
Seher yeli beni yâre al götür
Bulut bulut gözyaşlarım akmadan
Seher yeli, beni yâre al götür

Ayağına yol olmaya razıyım
Ocağında kol olmaya razıyım
Kapısında kul olmaya razıyım
Seher yeli beni yâre al götür

Canan bilir Sümmanoğlu'n halini
Felek eğdi doğrultamaz belini
Bir daha göreyim gül cemalini
Seher yeli beni yâre al götür

291) NAZLI YÂRE GÖTÜRÜN

Ilga ılga esen sabah rüzgârı
Yeller beni nazlı yâre götürün
Yarınan sözleştik ezel baharı
Yıllar beni nazlı yâre götürün

Bin bir türlü telaşımla beraber
İçindeki ateşimle beraber
Alın gidin gözyaşımınla beraber
Seller beni nazlı yâre götürün

Bilmem nasıl deli gönlüm uslanır
Yarenlerim rüyalarda seslenir
Gün geçtikçe uzaklaştı dostlarım
Eller beni nazlı yâre götürün

Sümmanoğlu sevdiğini arardı
Göçen aylar, günler ömre zarardı
Dizlerim yoruldu, hava karardı
Yollar beni nazlı yâre götürün

292) NERDESİN

(Oltu'nun Başaklı Köyünden Ali Rıza adındaki arkadaşım ziyaret için köye gelmiş. Beni evde bulamadığı için selam bırakıp gitmiş. Onun ziyareti üzerine bu şiiri yazdım.)

Çoktan beri göremedim yüzünü
Uzun yıllar hasireti nerelerdesin
Ayrılık ataşı yaktı özümü
Hasta gönlüm ziyareti nerdesin

Okurken mektubun doldu gözlerim
Unutmadım dostlarımı özlerim
Bana vekâleten birkaç sözlerin
Tesellimin nasihati nerdesin

Suçlamam üzgünüm bağışla beni
Tanırım dostuna içten yanarı
Seneler devrolsa unutmam seni
Sümmanoğlu muhabbeti nerdesin

293) ANAM

Ana, baba kucağına hasretim
Bilmem bekliyor mu yolumu anam
Yazıp bildireyim size sıhhatim
Ya mektubum ya telimi anam

Virana bağlarda bülbül mü öter
Aslan yatağında çakal mı yatar
Sılanın hasreti burnumda tüter
Görseydim ilçemi, ilimi anam

Ayrılığın kantarını yaylayan
Gülmez imiş gurbet elde bekleyen
Mecnun olur Leyla'sını söyleyen
Dolaşam sahramı çölümü anam

Yollarıma bakan gözler beklesin
Yaş dökerek günü güne eklesin
Pastalara gam yükünü yüklesin
Hasretlik mektubu, pulumu anam

Sümmanoğlu selam söyler sağlara
Bülbül olsam uçsam bizim bağlara
Pes etmezdim başı duman dağlara
Ayrılık yay etti belimi anam

294) YETTİ

(Bursa'dan Erzurum, Narman, Samikale diyerek altmış beş sene yaşadığım evimin kapısına gittim. Kapı kilitliydi. Bana küsmüştü. Sanki binanın üzerine bir kara duman çökmüş. Kara bulutlar gibi yaşın yaşın ağılıyordu. Aradan aylar, günler geçmiş. İçeri giren olmamıştı. Eşikten içeri adımımı attım. İlk elli sene bir yastığa baş koyduğumuz yârin zifaf odasına girdim. Sanki gaipten bir ses şunları diyordu. Hani eski yaşadığımız günler nerde kaldı. Bağ bozulmuş bülbül susmuş gül solmuş. Ağlamamak mümkün mü? Ama kadere boynumuz eğri. Ne yapalım taksirat böyleymiş, diyip seyre oturdum. Şu kıtaları yazmaya başladım.)

Yarın bezettiği zifaf odası
Bozulmuş ziyneti canıma yetti
Kulağımda çınlar hazin sedası
Göç olmuş hayatı canıma yetti

Ayrılık bulutu döner başımda
Acı hasret gözlerimde yaşımda
Hala da hayali durur karşımda
Adabı iffeti canıma yetti

Aka aka bitti gözlerim nemi
Hatırlarken yarla sürdüğüm demi
Gün geçtikçe artar sıla özlemi
O yârin hasreti canıma yetti

Sümmanoğlu bir gün son olur nöbet
Gerçek kulum diye Cenabı kudret
Yetmiş dokuz yıldır bitmedi gurbet
Gurbetin gurbeti canıma yetti

295) YAR GELİR DİYE

(Eşimin arkasından)

Gözlerimi diktim yüksek dağlara
Hasretle beklerim yar gelir diye
Hazan değdi benzettiğim bağlara
Gün güne eklerim yar gelir diye

Kervan aşmaz karlı dağın başından
Göz çanağım doldu akan yaşımdan
Coşan selin, esen yelin peşinden
Durmaz emeklerin yar gelir diye

Sümmanoğlu uzak kaldı eşine
Yiğit gerek, her ahvalin düşüne
Gönül sarayımın sedir başına
Gam yükü denklerim yar gelir diye

296) GİTTİ

Beraber yaşadık tam yarım asır
Yar kara bağrıma, iz koydu gitti
Sevgide, saygıda etmezdi kusur
Arzu merağıma, iz koydu gitti

Tebessüm ederdi hırslandığımda
Ruhumu okşardı uslandığımda
Efendim diyordu seslendiğimde
Sözü kulağımda, iz koydu gitti

Beraberdik tarla, çayır işinde
Gâh o benim gâh ben onun peşinde
Dizlerim yastıktı yorgun başında
Yüzü kucağımda iz koydu gitti

Sümmanoğlu'nun durmaz gözyaşı
Karardı hayatım ayı, güneşi
Ciğerimi yaktı yârin ateşi
Közü ocağımda iz koydu gitti

297) YAŞADIM

Ayrıldım sıladan çıktım gurbete
Gurbetinde gurbetini yaşadım
Asker miydim çağırdılar nöbete
Gurbetinde gurbetini yaşadım

Uzun bir yol gittim indim trenden
Farkımız yok, gurbet elde durandan
Ayrı kaldım eşten, dosttan, yarandan
Gurbetinde gurbetini yaşadım

Yıllar yılı çektim gurbet nazını
Bulmadım şansımın çoğu azını
Dinlemez oldular sevda sazını
Gurbetinde gurbetini yaşadım

Kardeş olan var mı bilmem gurbette
Rahat bulan var mı acı hasretle
Sedirimiz ayrı idi hayatta
Gurbetinde gurbetini yaşadım

Sümmânîoğlu'na bu çile yetse
Tehire kalmasa hepsi bitse
Yine bizim elde turnalar ölse
Gurbetinde gurbetini yaşadım

3. 3. 3. 1. 2. 9. Koçaklama / Yiğitleme

Âşık edebiyatında yiğitlik, kahramanlık, savaş konularında söylenen türlerdir. Yiğitlemelerde yiğitlik övülür, savaşlarda gösterilen kahramanlıklar dile getirilir (Artun 2016: 139).

Destansı bir anlatım ve destanî öğeler vardır. Âşıklar vatan konulu koçaklamalarda birlik beraberlik duygusunu işlerler. Kahramanlık konulu koçaklamalarda cesaret, yiğitlik, şehitlik övülür. Kahramanlığın yapıldığı yer, bölge kahramanın adıyla özdeşleşir. Âşıklar koçaklamalarını milli bayramlarda, âşık fasıllarında, anma toplantılarında, âşıklar bayramlarında, halk konserlerinde söylerler. Hüseyin Sümmânîoğlu'nun 10 koçaklama türünde şiirini tespit ettik. Âşık koçaklama türündeki şiirlerinde vatan, millet, bayrak, şehitlik ve yiğitlik konuları üzerinde durmuştur.

298) KIYAMAM

Türk'ün öz benliği içindeki ben
Benliğimi sildirmeye kıyamam
Benliğim kayıpsa yaşar ölü ben
Cellât olsam öldürmeye kıyamam

Altın kalem yazmış tarihimizi
Atadan deden almışız hızı
Al bayraktan ay ve yıldızımızı
Baş veririm sildirmeye kıyamam

Kimse bükememiş Türk'ün kolunu
Şaşkın sürü geri çevir yolunu
Aslan yatağına çakal dölünü
Bekçisiyim doldurmaya kıyamam

Mevla'yı Zülcelâl hazır her yerde
Nuri Kuran başta er olan erde
Ezan sesimiz var minarelerde
Rum çanını çaldırmaya kıyamam

Sümmanoğlu aşk şarabın mestanı
Mehmetçik vatanın ölmez destanı
Çember içindedir şeref bostanı
Kan dökerim yoldurmaya kıyamam

299) DAMARIMIZDA

Canım kurban vatan, millet, dinime
Müslüman kanı var damarımızda
Leke kabul etmem şeref, şanına
Kahraman kanı var damarımızda

Zafer kazanmaya var idi ahti
Nevbete çağrıldı gelmişti vakti
Malazgirt'te Bizanslıyı o yıktı
Alparslan kanı var damarımızda

Tüm cihana mertlik saçan milletiz
Cepheden cepheye geçen milletiz
Bağdat kapusunu açan milletiz
Bey Osman kanı var damarımızda

Şüphe kabul etmez peygamber meti
Hak öymüş yaratmış paki izzeti
Bize nasip oldu İstanbul fethi
Mehmet Han kanı var damarımızda

Muratlardan, Yavuzlardan gelmişiz
Barbaros'la deryalara dalmışız
Yedi başlı deve kılıç çalmışız
Komutan kanı var damarımızda

Yurdumun tapusu dökülen kanım
Bayrağım doğuşu ölmez destanım
Sümmânî oğluyum nefer o şanım
Hür insan kanı var damarımızda

300) ÜSTÜNDE

Bir taze nişanlım goncadan nazik
Gülü kıskandırır gülşen üstünde
Kamış parmağında bir hâtem yüzük
Yakut, zümrüt, lal-i mercan üstünde

Ay yıldızı nakış etmiş alına
Zülfü halkalanmış nur cemaline
Sırma örüklerin dökmüş dalına
Siyah saçlar yeşil orman üstünde

Gâh yeşil gâh beyaz örter leçeği
Leçeğin altında saklar pürçeği
Sinesinde besler yüz bin çiçeği
Lisanı bal dili irfan üstünde

Asırlar devrolmuş aynı çığrında
Nicesi can vermiş vatan uğrunda
Ölümsüz Mehmetler yatar bağrında
Kahramanlar koçu kurban üstünde

Nişanlım kolunu taktım koluma
Yıllar yılı devam ettim yoluma
Yönümü çevirdim Anadolu'ma
Şahit oldum merdi merdan üstünde

Güzel yurdum gelin, benim güveyi
Yurt için taşırım aşkı sevdayı
Emsali bulunmaz gezsem dünyayı
Hâsılı velkelâm her yan üstünde

Vatan aşkı yurt sevgisi canımda
Ruh bahşetti damarımda kanımda
Türk milleti lâyük nur vatanımda
Özelliği her bir insan üstünde

Ankara başımız Kıbrıs kolumuz
Doğu, batı, güney, kuzey yolumuz
Bir bütündür yetmiş iki ilimiz
Lisanımız her bir lisan üstünde

Nişanlım yurdumda özüm yurdumda
Anam babam oğlum kızım yurdumda
Mızrap perdem sazım sözüm yurdumda
Sümmanoğlu ölmez destan üstünde

301) ŞEHİDİN

Bu vatanı bize miras koydular
Ufkumuzun ay güneşi şehidim
Tarihin nakışı şehit dediler
Sayfa sayfa içi dışı şehidin

Mukaddes vatana can atadılar
Tarihlere Türk şanını yazdılar
Ya istiklal ya ölüm dediler
Zafer kazanmaktı işi şehidin

Size minnettardır büsbütün vatan
Sizdiniz hedeften hedefe atan
Kefensiz toprağın bağrında yatan
Miski amber kokar naşı şehidin

Kendilerin ölmez destan edenler
Semadan dünyayı seyran edenler
Hak için özünü kurban edenler
Ta arşa yükselmiş başı şehidin

Ölenlere gözyaşları çağlıyım
Hasret atasıyla bağı dağlıyım
Şehit değil ama gazi oğluyum
Sümmanoğlu öz kardeşi şehidin

302) AL BAYRAK

Her Türk'ün dilinde yurdun üstünde
Destanımız manimizsin al bayrak
Cemiyet üstünde ferdin üstünde
Ciğerimiz canımızsın al bayrak

Üzerinde al yıldızın seması
Rüzgârla okursun erlik namesi
Her dalgandan gelir bin şehit sesi
Damardaki kanımızsın al bayrak

Gülüşün ilaçtır bin türlü derde
Gölgen üstümüzde kendin göklerde
Hezerde seferde her dem her yerde
Şerefimiz şanımızsın al bayrak

Sümmanoğlu der ki yurda bağışın
Bulut gibi vatanıma yağışın
Neler hatırlatır senin doğuşun
Unutulmaz anımız al bayrak

303) ÇOK AÇIKTIR

Çok açıktır vatanımın sınırı
Adaletin olduğu yer bizimdir
Yetime yoksula sabi sübyana
Merhametin olduğu yer bizimdir

İster isen dolaş bütün cihanı
Noktala gördüğün arif irfanı
Milyonlar dinler tek bir insanı
Nasihatın olduğu yer bizimdir

Kulağına pamuk tıkar beynamaz
Bin nasihat etsen birin dinlemez
Günde beş kez ezan beş vakit namaz
İbadetin olduğu yer bizimdir

Allah'ın katında biter mi emek
Ağıza tat vermez emeksiz yemek
İslam cami demek beyit demek
Cemaatin olduğu yer bizimdir

Boşa harcanmasa hazır fırsatım
Hak için olmalı sayu gayretim
Allah kulum dese Resul ümmetim
Hidayetin olduğu yer bizimdir

Ezanlar okunur minarelerde
Ay yıldızlı al bayrağım göklerde
Hezerde seferde her dem her yerde
Şan şöhretin olduğu yer bizim

Sümmanoğlu der ki ölmez destanım
İman kadar güzel olan vatanım
Hakk'ın rızasına dökülsün kanım
Saadetin olduğu yer bizimdir.

304) BU MİLLET

Sorma Türk milleti hangi soydandır
Her kim yarıştıysa yordu bu millet
Altaylardan gelmiş tuna boyludur
Azanın dersini verdi bu millet

Malazgirt Çaldıran tarihe geçti
Çok düşman kellesi havaya uçtu
En son ki yüzde bir Kıbrıs'a taşı
Yunan'ı denize sürdürdü bu millet

Barışanla barışmayı hoş görür
Yarışanla yarışmayı hoş görür
Tanışanla tanışmayı hoş görür
Verdiği sözünde durdu bu millet

Dilimiz dinimiz milliyetimiz
Kutsal vatanımız emanetimiz
Şanlı bayrağımız hürriyetimiz
Kemal'le kemale erdi bu millet

Sarayım nazlımı hem nazenimi
İhlâsla kurulan hoş düzenimi
Sümmanoğlu gibi yurt ozanını
Bilmem hangi gözle gördü bu millet

305) ATANDIR

Dinle! Türk evladı bak ne diyorum
Hedeften hedefe atan atandır
Çevirme yüzünü sana diyorum
Düşman kabağına çatan atandır

Arabasın dağdan aşırmaq için
Girdiği savaşı başarmak için
Bu şanlı vatani kurtarmak için
Gecesi gündüze katan atandır

Bilmez misin sen senden derdini
Gerçek bir yiğit ol koru yurdunu
Kara sınırların kara kordunu
Düğünümü çözen kotan atandır.

Gel sen de unutma sende ufağın
Kim kurtardı çakallardan otağın
Yükseklerde dalgalanan bayrağın
Yerde direğin tutan atandır

Çağlar yüreğimden kan ılgıt ılgıt
Bu yerde yürüken ağır ağır git
Ölmüş ise ya gazidir, ya şehit
Vatanın bağrında yatan atandır

Sümmanoğlu'n türlü derdini saran
Sönmeden karşımda eyleşir her an
Dünya ile bile durdukça duran
Eskimez, bölünmez vatan atandır. (1967)

306) UZAK YOL

Uzak bir menzilden geldim mihmanım
Yılınan bir çağın arasındayım
Dost uğruna can adayan kurbanım
Elinen bıçağın arasındayım

Tarihlerin her çağında Türk adı
Tüm dünyaya ün salmaktı muradı
Bayraklaşan ecdatların evladı
Alınan sancağın arasındayım

Kayıttan silinmez yazı gibiyim
Barışta sevilen kuzu gibiyim
Savaşta kahraman gazi gibiyim
Bilinen koçağın arasındayım

Biliriz zaferler efsanesini
İnkâr edemeyiz merdanesini
Aşk ateşi yakar pervanesini
Külünen ocağın arasındayım

Sümmanoğlu hayallere dalmayı
Yeter dedi gam curası çalmayı
Bağa örnek aldım olgun elmayı
Dalınan pürçeğin arasındayım

307) GİDERİM

Çare yoksa bu derdimin üstüne
Zarı zarı ağlar inler giderim
Kim kalkışsa hayatımın kastına
Ayağım altında çiğner giderim

Kim bölmek isterse benimle kozu
Buyursun meydana soymadan pozu
Cahilden uzağım ariften sözü
Can kulağım açar dinler giderim

Nuh ile beraber tufan görmüşüm
Hazreti Yunus'la umman görmüşüm
Sevda kocasıym meydan görmüşüm
Bir kıl üzerinde oynar giderim

Sümmanoğlu sanmayın naşı
Sevda dağlarının dumandır başı
Hasret ocağında aşkın ateşi
İhlâs kazanında kaynar giderim

3. 3. 3. 1. 2. 11. Öğütleme

Konusu öğüt/nasihat olan âşık tarzı şiir şekli. Klasik şiirimizde bu tarzda yazılmış eserler “pendname”, “nasihatname” adlarıyla adlandırılmıştır. Öğütlemeler koşma tipi şirlerden olup genellikle 11 hece ile söylenirler. Nasihat Destanı ya da Öğüt Destanı da denir (Kaya 2014: 649).

Âşık edebiyatında öğretmek, ders vermek amacıyla söylenen koşmalardır. Âşık bilgi ve tecrübelerine dayanarak karşıdaki kişiye öneri ve telkinlerde bulunur. Genellikle dini, ahlaki ve sosyal yaşantıyla ilgili konularda söylenir.

Hüseyin Sümmânîoğlu’nun 100 öğütlemesi olduğunu tespit ettik. Öğütlemelerinin bir kısmında “Ey evlat, yavrum, dinle oğul, yavrucan, öğren dedenden” gibi hitaplar ve ifadeler kullanmıştır. Bu şiirlerde çocuklarına ve torunlarına öğütlemelerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bir kısım şiirlerinde “Ey bağban, arkadaş, dostlar, yarenler, abeyler, köylüm, liseli gardaş” gibi ifadelerden çevresindeki tanıdığı kişilere şiirleriyle öğütlemelerde bulunduğu görülmektedir. Şiirlerindeki “deli gönül, ey gönül ” gibi ifadelerle kendisine öğütlemelerde bulunmaktadır. Şair bütün öğütlemelerinden kendisi, çocukları, torunları ve çevresindeki insanlar üzerinden bütün insanlığa öğüt vermektedir. Âşığın bazı şiirlerinde hitap görülmemektedir. Bu şiirlerde şahıs eklerini kullanarak öğütlemeler yapmaktadır.

308) İSTERLER

Yanılıp yolundan şaşmayasın ha
Mil atar gözlerin oymak isterler
Elin fırsatına düşmeyesin ha
Etin yiyip derin giymek isterler

Bugün dost eline eyledim nazar
Baktım ara yerde tilkiler gezer
Çakal yavrusuyla kurulmuş pazar
Aslanı tuzağa koymak isterler

Tilyarı cebine koyacağını
Ballı baklavadan yiyeceğini
Yaldızı kumaştan giyeceğini
Mazlunun sırtından soymak isterler

Elin kazancına kem gözle bakar
Canavar misali diş diş çakar
Ne tarladan biçer ne ocak yakar
Kurulu sofradan doymak isterler

Sümmanoğlu tektir Türk'ün bileği
Hilenin kendisi bulur belayı
Hakkımızda dizer yüz bin hileyi
Yine doğruluk yaymak isterler

309) YAZIK

(Takvim 1976. Bir ekip olarak bazı illerde yapılan şenlikler, geceler ara ara devam ederdi. Bir seferinde de Mersin'in Mut kazasına davet edildim. O dönem içimizde dönen dedikodu, sağ, sol meselesiydi. Mut'ta hazırlanan gece sağ kesimdi. Bir açık havada geceyi devam ettiriyorduk. Sağ kesim bahçede, sol kesim bahçenin etrafındaki binaların balkonlarından izliyordu. Söyleyenler ayak istediler. Dinleyenlerden biri ayak "balkondaki inekler" olsun dediler. Bu ne biz ne de dinleyiciler hoş bulmadı. Hava bozuldu. İnsanlar birbirine hırçınlaştı. Söz sırası da âcizane bize gelmişti. Bu havayı nasıl teskinleştireyim diyerek şu kıtalarımı başlattım.)

Türkoğlu yurduna sokma talanı
Öldürsen de yazık ölsen de yazık
Bir gonca misali üreten bostanı
Yoldursan da yazık yolsan da yazık

Koskoca nur vatan senin için dar mı
Çalışmak, kazanmak yiğide ar mı
Türk demek bir bütün başkası var mı
Böldürsen de yazık bölsen de yazık

Düşün senden evvel gelen hanidir
Yiğidi yaşatan şeref, şandır
Al bayrağın rengi ceddin kanıdır
Sildirsen de yazık silsen de yazık

Sümmanoğlu istemiyor telaşın
Ancak Mevla için eğilsin başın
Kurşun atma hedef etme kardaşın
Öldürsen de yazık ölsen de yazık

Böylece havayı teskinleştirdik. Her iki tara da şiiri kabullendiler. Öylece savuşturuldu. Bu tür çok olaylar başımızdan geçti. Aynı şiirin devamını istediler. Bu halktır. Tuttuğunu tutar, attığını atar. Engel olamazsın.

310) KÖYLÜM

Bende köylü çocuğum köylüyüm
Kendimden uzağa gel atma köylüm
Kulağını bana tut ki söyleyim
Duygu kapısını kapatma köylüm

Boşuna geçirme hazır zamanın
Dikkatle nazar et hele dört yanın
İyi bil ki sen benimsin ben senin
Beni rakip sanıp gel çatma köylüm

Başta görevimiz köyü süslemek
Koyununu sığırını beslemek
Uyanıp da uyananı süslemek
Başka bir çıkmaza gel çatma köylüm

Gel örnek ol evladına yarına
Bugün dik fidanı olsun yarına
Sen ölürsen miras olsun toruna
Çekil gölgelerden gel yatma köylüm

Kahve gazinolar tembeller yeri
Demek ki kurulmuş öteden beri
Gıybette ileri fikirde ileri
Sakın küçüğünü eğitme köylüm

Tan doğarken sen de ayrıl yataktan
İste muradını Cenabı Hak'tan
Ara nasibi sesle topraktan
Düz yolda adımın yana atma köylüm

Tarlaya, çayıra beraber vardık
Bazı bina yaptık kireç kum kardık
Sümmanoğlu derki biz bizi yorduk
El bana atsa da sen atma köylüm (23. 04. 1976)

311) ÇALDIRMA

Yavrum nasihatim koy kulağına
Şehirli periye aklın çaldırma
Düşer çıkamasın el batağına
Her durgun gördüğün suya daldırma

Lüzumsuz ateşe yandırma özün
Arif ol her işi fark etsin gözün
Ecdat hatırası bu atasözün
Gücün yetmediği yükü kaldırma

Eğer dinlemezsen ana, atanı
Göremezsın işlediğin hatayı
Yar olur zannetme cılve satanı
Kanma şulesine vazgeç aldırma

Sümmanoğlu acı gözün yaşına
Soysuz türlü iş getirir başına
Heves etme asılsızın aşına
Her yemeğe kâşığıını daldırma

312) TEMİZLİK

Temiz yürü temiz konuş temiz kal
Lisanda sağlığı korur temizlik
Temiz kazan temiz pişir temiz al
Bedende sağlığı korur temizlik

Temiz olsun elin başın ayağın
Temiz olsun kapın bacan otağın
Temiz olsun sedirinde yatağın
Divanda sağlığı korur temizlik

Malcılık yaparsan iyi al otunu
Temiz eyle ahırını çatını
Temiz tut ki mahzunların sırtını
Hayvanda sağlığı korur temizlik

Eğer bağbanısan bağdadır işin
Besle bağdan biter altın gümüşün
Temiz pazar eyle sat peşin peşin
Bostanda sağlığı korur temizlik

Sümmanoğlu elin mızrapta telde
Bir ayağın elde birisi yolda
Yaylada mezra, köy ilçede ilde
Cihanda sağlığı korur temizlik (29. 03. 1976)

313) HEP AYNI YÜRÜMEZ

Hep aynı yürümez dünya düzeni
Tebir almalıyız zamana göre
Cehalettir başta kulun düşmanı
Yahşi çalışmalı yamana göre

Adım adım çalışmayan yol bitmez
Zamanda bey bitse de el bitmez
Kara taşın üzerinde gül bitmez
Bahçıvan olmalı gülşene göre

Didik didik eder eller dağlara
İşe koşar hastaları sağları
Örnek almak lazım geçmiş çağları
Sümmanoğlu bitmez gümana göre

314) NASİHAT

Kalma oğul insanlığın dışında
Suç sayılır kemlik edip kem olma
Kuyruk olma lüzumsuzlar peşinde
Muhannetin devraniyle dem olma

Öğren erbabından yolu erkânı
Çok iyi tanı ki gülü diken
Kadir bilene ol gönül mekânı
Olur olmaz her insana ram olma

Hatası bulunur beşer ya insan
Yaptığı amelde götürür noksan
Yaratan Mevla'da erise ihsan
Cehaletin pazarında cem olma

Hiçbir zaman ihbar ede kanmayın
Gıybet bühtan ateşinde yanmayın
Her ayıbı el üstünde sanmayın
Kendi kendin tanımadan tam olma

Sümmanoğlu ey seç arkadaşını
Haktan başkasına eğme başını
Aslan dahi çiğnemesin naşını
Çakala, tilkiye, kurda, yem olma

315) ŞİKÂYET ETMEYİN

Sizlere ricam var dostlar, yarenler
Dostunuzu ele şikat etmeyin
Benlik aynasında kendin görenler
N'olur kulu kula şikat etmeyin

Âlemin sahibi Hak perverdigar
Şefaatçi olsun ol nuri Nigar
Kara taştan ne götürür rüzigar
Sarp kayayı yele şikat etmeyin

Kemalsıza sır söylemez kemalli
Kemal sahipleri olmaz zavallı
Karıncanın sırrı olur mu belli
Sakın onu file şikat etmeyin

Âlem korumalı kendi yerini
Gonca yaşar peygamberin terini
Herkes bilmez andalibin sırrını
Kargayı bülbüle şikat etmeyin

Sümmanoğlu'nda dostluk hevesi
İftiradır her amelin güvesi
Hak katında makbul olur duası
Yaralı gönüle şikat etmeyin

316) ABEYLER

Boş lafla kalmayıp edelim gayret
Hoş sanata hız verelim abeyler
Babadan evlada olsun nasihat
İcraata hız verelim abeyler

Evvel ışın planını çizelim
Yurdumuzu adım adım gezelim
Fabrika yapalım maden süzelim
Meşakkate hız verelim abeyler

Meşakkatsiz ele girer mi sefa
Emeksiz yemeği düşün bir defa
Düze doğru hüküm dört bir tarafa
Adaletle hız verelim abeyler

Bozkırlara yeşil orman dikelim
Sel, su afetine setler çekelim
Biraz ter de derelere dökelim
İstinata hız verelim abeyler

Köyde kente tarım tarış sevelim
Tembel kalmayalım yarış sevelim
Toprağımız karış karış sevelim
Ticarete hız verelim abeyler

Yerin derininde rızkın çoğusu
Sanmayın âşığın sözünün süsü
Bunda peygamberin isbat hedisi
İştahata hız verelim abeyler

İki dünya için olalım heder
Çalış Sümmanoğlu ölene kadar
Maneviyatsız kul olmaz payidar
İbadete hız verelim abeyler

317) BİR KUĞULTU

Bir kuğultu kulaklarım doldurdu
Kolay değil bu manayı seçmesi
Herkes kendisine bir hayal kurdu
Bir hoş olur arzuya kol açması

Ruha gıda olmaz her bir avazdan
Kulak doyuramaz gitardan cazdan
Mayasına ne katılmış bilmezden
Doğru olmaz her doluyu içmesi

Hak ne buyurmuşsa sen de öyle ol
Göğsünü ger zorluklara kale ol
Namerde baş olma merde köle ol
Utanç verir kul kula el açması

Haktan başkasına baş mı eğilir
Hakikat ne ise ona uyulur
Yıkılan imandan ses mi duyulur
Sanma benzer bir duvarın uçması

Sümmanoğlu kesme doğrudan gözün
Dene fire verir kepekli özün
Faydası olmayan manasız sözün
Uygun olur söylemeden geçmesi

318) KURT ENİĞİ

Dinle oğul sana kılâm nasihat
Bilesin ki kurt eniği kurt olur
Doğru söyleyen de olmaz hıyanet
Söylemesem içirimde dert olur

Gayret etki nefesin ruhun sıkmasın
Konuşurken eş yaranın bıkmassın
Hele bir de adın yanlış çıkmasın
Destan gibi dilden dile vird olur

Her gün başka başka meşakkatim var
Buna türlü türlü kanaatim var
Bu menzilde yorulmayan atım var
Sümmanoğlu iki dese dört olur

319) SEN DE

Ey evlat zor imiş şiir başlamak
Akıl sen de, kalem sen de, el sen de
Baş hünerdir taze fidan aşlamak
Bahçe sen de, çiçek sen de, dal sen de

Var ise sevdadan bir zerre sancı
Rakibinden iyi oyna satrancı
Yaşın taze başta zekânın genci
Kılıç sen de, kalkan sen de, kol sen de

Gel ey amca bırak benim yakamı
Dilim dönmez yapamirem şakamı
Boş laf nedir? Görmedim o makamı
Mecnun sen de, Leyla sen de, çöl sen de

Birazcıkta fikrin yormaya çalış
Sarılamasan da sarmaya çalış
Göremediklerin görmeye çalış
Adap sen de, erkân sen de, yol sen de

Sümmânîoğlu'yum neye yaradım
Ben yolum kısalttım hep adım adım
İnsanlık uğruna ömür adadım
Aylar sen de, hafta sen de, yıl sen de

320) AĞLAMA

Gönül sana söyledim ki uyuma
Sonra zaman geçer boşa ağlama
Gam yüklenip sitem ile büyüme
Söz kar etmez kara taşla ağlama

Zaman bir fırsat ki hazır sermaye
Sanma bu nasihat bir kuru gaye
Sakın tek başına girme davaya
İmkânı olmayan işe ağlama

Kibir ile avunan ahiler gibi
Fikir iflas olmuş cahiller gibi
Halka kin bağlayan sahiler gibi
Dolanıp da köşe köşe ağlama

Sahibine kalır dünyanın varı
Kadir-i kayyum'dur Cenabı Bari
İki yaş dökersen bir de gül bari
Ey gözlerim baştanbaşa ağlama

Sümmanoğlu gözyaşların saçılır
Kaderin önünden nasıl kaçılır
Kapanan kapılar bir gün açılır
Bilki biter her endişe ağlama

321) ARKADAŞ

Yavaş yavaş yürümenin zamanı
Çoktan geçti duymadın mı arkadaş?
Hazan oldu yaylaların çimeni
Sürülerin yaymadın mı arkadaş?

Yüklenmişsin garametin yükünü
Türk oğlusun, Türk'ten söyle türkünü
Zemheride giyeceğin kürkünü
Temmuz geldi koymadın mı arkadaş?

Denizde gemi ol, havada uçak
Bahçede çiçek ol, sofrada bıçak
Barışta kuzu ol, cephede koçak
Hedefine değmedin mi arkadaş?

Çalış Sümmânîoğlu pay iste Hak'tan
Yarını görmeden hazır ol vaktan
Senelerdir ayrılmadın yataktan
Hep uyudun doymadın mı arkadaş?

322) OLUR

Bir sözüm var gönül söyleyem sana
Çokta çok büyüme tuşlayan olur
Sakın gülme yoldan düşen şaşkına
Sonra başın gelir taşıyan olur

Hoş gördüğün kaş oynatıp göz etme
Her konudan her meclise söz etme
Üzerine yıldız çekip poz etme
Çelik süngüyle şişleyen olur

Fitne fecir içi dolu küp olma
Her çalıda sarmaş dolaş ip olma
Boş menzilde sürat yapan cip olma
Dolarsın dereye işleyen olur

Sümmanoğlu özü sağlam beden ol
Âşık isen silinmeyen neden ol
Bir bahçenin kenarında fidan ol
Bar verecek kalem aşlayan olur

323) İSTİYOR

Baktım ki bozkırlar durmadan ağlar
Mutlaka derdi var demek istiyor
Kendi lisanı ile tepeler dağlar
Üryan bedenine gömlek istiyor

Bazı örnekleri öğren dedenden
Yakıttan, ormandan, yerden, madenden
Toprağın giysisi olur fidandan
Yeşil orman seri emek istiyor

Sümmanoğlu kuvvet birlik demişler
Birliğinen olur dirlik demişler
Çocuk ağlar derdi gilik demişler
Onda da mide var yemek istiyor

324) BİZİM

Sevgi saygı insanlığın temeli
Böyle emretmekte dinimiz bizim
Örnek yeter kâmillerin kemali
Tarihin nakışı şanımız bizim

Maksadımız Hak'tan ne hakkı ayırmak
Bilmeyene bu ahvali duyurmak
Düşen kaldırmak açığı doyurmak
Budur başta gelen konumuz bizim

Kimse vatanıma yanlış bakmasın
Aramıza nifaklığı takmasın
Tatlı aşımıza acı sokmasın
Leke kabul etmez kanımız bizim

Biz insanız söze yalan katmayız
Laf üretip düşünmeden atmayız
Yurdumuzdan milim dahi satmayız
Hepsi gelmedikçe sonumuz bizim

Sümmanoğlu der ki geldik gideriz
Aldığımız borçsa geri öderiz
Vatan, din yolunda feda ederiz
Yaradana kurban canımız bizim.

325) BABADAN OĞULA NASİHAT

Kalma oğul insanlığın dışında
Suç sayılır kemlik edip kem olma
Kuyruk olma lüzumsuzlar peşinde
Muhannetin devraniyla dem olma

Öğren erbabından yolu erkânı
Çok iyi tanı ki gülü diken
Kadrin bilene ol gönül mekânı
Olur olmaz her insana ram olma

Hatası bulunur beşer ya insan
Yaptığı fiilde görülür noksan
Yaratan Mevla'dan erişe ihsan
Cehaletin pazarına cem olma

Hiçbir zaman ihbalete kanmayın
Gıybet bühtan ateşinde yanmayın
Her ayıbı el kusuru sanmayın
Kendi kendin tanımadan tam olma

Sümmânîoğlu tanı arkadaşını
Haktan başkasına eğme başını
Aslan bile çiğnemesin naaşını
Çakala tilkiye kurda yem olma

326) HA

Helal kazancına yapma talanı
Fırsat elden çıkar göremezsın ha
Düz diye yutturma yanlış olanı
Sonra hesabını veremezsın ha

Yaradana eylemedin minneti
Bir gün işlemedin farzı, sünneti
Hayal meyal düşünürsün cenneti
Meccana değildir giremezsın ha

Sümmanoğlu bir kimseyi taşlama
Doğru bildiklerin sakın başlama
Gıybet, bühtan edip, günah işleme
Mevla'nın sırrına eremezsın ha

327) BU DÜNYA

Sorma hesabını fani dünyanın
Yazar bozar dünyasıdır bu dünya
Tersi okunursa iş bu mananın
Ahiretin yaylasıdır bu dünya

Tütmeden karalır nice ocaklar
Bir gün ayrılacak haksızlar haklar
Kurnazı düşürür bir gün bataklar
Mecnunların sahrasıdır bu dünya

Sümmanoğlu dünya civana benzer
Bir bakarsın şekli virana benzer
Duruşunda sanki sultana benzer
Bilenlerin kimyasıdır bu dünya

328) KESİN KARAR

Sakın kesin karar verme her işe
Olur olmaza güç yetiremezsin
Kaptırma gönlünü her bir teşvişe
Bu yük ağır yüküdür götüremezsin

Özellik arama çürük mayada
Niceleri dalıp kalmış rüyada
Gül bahçede olur çalı kayada
Taş üstünde katmer bitiremezsin

Çünkü senin iki elin nasırdır
Bizim oda hangi beye esirdir
Meskenim bezeği eski hasırdır
Elin koltuğunda oturamazsın

Sümmanoğlu senin bu sözün hata
Çünkü anı takınmadın hayata
Ahın vahın çaresi yok mihnete
Ağlamakla çile bitiremezsin

329) BİR NASİHAT BABADAN OĞULA

Bir nasihat edem hayat boyunca
Fikir köşesine yazarsın oğul
Okuyasın düşünesin doyunca
Beğenmesen dönüp kazarsın oğul

Laleli, sümbüllü, çimen dağdasın
Çiğdemli, goncalı, zümrüt bağdasın
Semalara hükmedecek çağdasın
Gün gelir tabanda gezersin oğul

İnersin tabanda ararsın izin
Muhaliğin olur gelinin kızın
Sözün reddedilir çok olur hüzün
Boşuna kendini üzersin oğul

Çoktan zıvanadan çıkmış bu yöre
Garip bülbül öter yerine göre
Ne biçim adetler ne biçim töre
Korkarım inancın bozarsın oğul

Vatanın hasreti bağran çok olur
Ondan sonra kaygıların çok olur
Bir bakarsın anan baban yok olur
Ağlayıp gözyaşın sızarsın oğul

Bin cefa bir sefa dalında durdum
Yine bana cennet benim öz yurdum
Deme annem babam öldü kurtuldum
Gün gelir ki sen de mezarsın oğul

Sümmanoğlu der ki geçmez pul olma
Vatanına milletine el olma
Çalış kazan muhannete kul olma
Halden anlayan işgüzarsın oğul

330) UNUTULMADIK YA

Dedemin babamın hatırası bende
Bugünden dünleri unutmadık ya
Vatan ıstırabının izleri tende
Çizilen yönleri unutmadık ya

Acaba söyler mi laleli dağı
Nerde saklı idi düşman ağı
Gözü vatanımda seste kulağı
Yığılan kinleri unutmadık ya

Başını sis tutmuş Palandöken'im
Karı kışı sinesine çekenim
O benim vatanım benim mekânım
O kara günleri unutmadık ya

Düşman fırsat bulmuş garip zamanı
Çar halka eylemiş her dört bir yanı
Alevlere yakmış sabi sübyanı
O masum canları unutmadık ya

Ey Erzurum Erzurumlum bilesin
Sümmanoğlu'm gözyaşın silesin
Amma bugün bayramındır gülesin
Ölmez destanları unutmadık ya

331) BEKLEME

Sana bir sözüm var incinme evlat
Münasip olmayan işi bekleme
Gerçeğin içinde olur icraat
Hayalle yetinip düşü bekleme

Sakın lekeleme şanı şöhetin
Yaptığın işlerde olasin metin
Kendin değerlendire helal fırsatın
Yareni ahababı eşi bekleme

Kıymet sarrafta mı yoksa cevherde
Uzman olup seçeceksin ilerde
Kendin uygun yer seç kaldığın yerde
Her toplumda sedir başı bekleme

Hakkın verdiğiine olma küfranı
Namerdin çorbası bozar safranı
Kendi elinle kur emek sofranı
Elin kazanından aşı bekleme

Sümmanoğlu bir günahkâr insansın
Zararda ileri karda noksansın
Yaptığın amelden sorumlu sensin
Mahkemede başka kişi bekleme

332) BAĞLI

Hak kendi lütfünden böyle var etmiş
Baş ayağa ayak başa bağlıdır
Kaç azayla bir vücudu bezetmiş
Baş kabağa kabak başa bağlıdır

Yaradan'ın hikmetinden sorulmaz
Ömrün sonuna dek nefes yorulmaz
Bu esrarın ciğerine girilmez
Dış kulağa kulak dışa bağlıdır

Kişi korumalı izzet iffeti
Nereye bağlı her canlının hayatı
Ne ile bulunur ağız lezzeti
Diş damağa damak dişe bağlıdır

Ateşten topraktan rüzgârdan sudan
Bir beden oluştu kalktı uykudan
Hep öyle bildiler her gelen giden
Döş çanağa çanak döşe bağlıdır

Sümmanoğlu solar gülün yaprağın
Her menzile taraf gitmez ayağın
Bu dünyada üç beş günlük konağın
Baş otağa otak başa bağlıdır

333) GÖNÜL

Böyle mi emretti gani Yaradan
Sen kimin sözüne uyarsın gönöl
Ne zaman seçersen akı karadan
O zaman pişmanlık duyarsın gönöl

Boş yere çekersin vallah billahi
İyi bil ki şahit tuttun Allah'ı
Başında dik duran nefsin külahı
Bir günde sahipsiz koyarsın gönöl

Boş dünyada türlü hile düzersen
Övünerek şişinerek gezersen
Yetimleri yoksulları üzersen
Bunumu yiğitlik sayarsın gönöl

Gün gelir yüklersin hayat göçünü
Ah felek der alamasın öcünü
Tenhalarda işlediğin suçunu
Huzuru divanda duyarsın gönül

Âşık Sümmanoğlu kusurun çoktur
Öyle bir divan ki torpilin yoktur
Merhamet sahibi Cenabı Hak'tır
Yaradan'a boyun eğersin gönül

Sümmanoğlu'n çok koşturdun hamlattın
Sardır dedim sen derdimi zamlattın
Güldürmedim, güldürmedin gamlattın
Üzdüğün yetmez mi divane gönül

334) DOYULMAZ

Zevkine doymadan yalan dünyanın
Kim derse ben doydum o yalan söyler
Edası var çilesi var Leyla'nın
Maşuktan âşığa cana can söyler

İster hayal olsun isterse gerçek
Herkesin kendine sevdiği gökçek
Bilinmez ne zaman geldi gelecek
Ne bezirgân söyler ne kervan söyler

Şehirlerde susar köylerde susar
Yoksullarda susar beylerde susar
Sümmanoğlu sazlar neylerde susar
Ne Süleyman söyler ne de han söyler

335) ACABA

Dinle oğul bir nasihat edeyim
Helal fırsatına deme acaba
Buna dünya derler dönmekte daim
Her insanı koyar başka dolaba

Alıştırma lisanını yalana
Alma iftiracı falan filana
Yanılıp zamansız gitme talana
İyi bil ki çekilirsin hesaba

Sümmanoğlu er kusuru söz etmez
Yiğit olan namerde el uzatmaz
Gaflet çeker geleceği göz etmez
Eğitimsiz evlat şoursuz baba

336) HAKTIR

İnsanlık diyerken akla ne gelir
Hak hukuka rayet etmemiz haktır
Büyükten küçüğe nasihat olur
Hak sözü kulakta tutmamız haktır

Sende çağır uyuyanlar ayılsın
İnsan isen insanlığa mayılsın
Bağa bahçivansın karga değilsin
Güle bülbül gibi ötmemiz haktır

Akıl kantar ile tartılmaz ama
Bala başka metle katılmaz ama
Hatır için zehir yutulmaz ama
Öyle an gelir ki yutmamız haktır

Talan eder bağa koyma hoyratı
Sümmanoğlu talan hoyrat âdeti
Bir kulun o yerde yoksa kıymeti
Kişi o yerlerden gitmesi haktır

337) VAKİTSİZ BİRİSİ

Vakitsiz birisi gelse kapına
Geleni incelene ey dikkat eyle
Kocan evde yok gelen er ise
Evin girmesini mazeret söyle

Giymiş olabilir kız elbisesi
Tanınmamak için kısık ses
Yüzde beş yüz vardır onun hilesi
Açma kapın yaklaşmadan red eyle

Olur olmaz deme uzağa atma
Bu bir sır bahçesi herkese satma
Tedbirin al işin üstüne yatma
Başara bilmesen şikâyet eyle

Kurşun cana değer leke namusa
Alabilmek lazım kıssadan hisse
Eğer şikâyetin yeri yok ise
Yüklen göçün yolan hareket eyle

Sümmanoğlu kimin yaptın bu tezi
İş olmadan benzer bilsinler sözü
Zalimden zulümden Hak koru bizi
Aman Allah rahmin hidayet eyle

338) KOMŞU MİSAFİR

Belli bir misafır gelirse eve
Tarif et yerini geçsin sedire
Erkekse haber ver bulunsun beyin
Onunla başlasın gönül hatıra

Gelen kadın ise beyin girmesin
Bir hoş geldin desin bir şey sormasın
Misafır genç ise selam vermesin
Pir ise bir selam bir hatır sora

Erkekse kocanla ayrı otursun
Yemek kahve çayı kocan götürsün
Kendi yatak sarsın kendi yatırsın
Bilesine kalsın yerine göre

Gidim derse tutman sıkılır canı
Hele anlamışsa yolu erkânı
Kocan yola versin sen görme onu
Sakınca buyurmuş bizdeki töre

Komşunun gelmesi bir adet ise
Arada sırada gelsin ne ise
Hoş sohbet değil dil gıybet ise
Son defa olsun ki bu evi göre

Misafır Mevla'dan bize emanet
Hakkında düşünme zerre hıyanet
Çok dikkatli davran hoş eyle hizmet
Zahmet karşılığın Hak cennet vere

Sümmanoğlu sözün burada bitsin
Mevla'm kendi defterine kaydetsin
Kendi rızasını hak nasip etsin
Mümin müminata ben günahkâra

339) İLİMDE BULDUM

Sorarsanız başta gelen varlığı
Elde mahareti ilimde buldum
Giderecek imkân odur darlığı
Bütün nebatatı ilimde buldum

İlimsiz varlığın kıymeti olmaz
Cevher bile kendi pahasın bulmaz
İlimsiz şaşanlar yoluna gelmez
Asıl nasihati ilimde buldum

Sönmez meseleyi yandıran vardır
Gökte ay yıldızı döndüren vardır
Semadan zemine söndüren vardır
Hakkı hakikati ilimde buldum

İlim olmasaydı din bilinmezdi
Sen ay bellenip gün bilinmezdi
Doğruya gidecek yön bilinmezdi
Açık işareti ilimde buldum

Hayvanlardan insan saçılmaz idi
Gereğince paha biçilmezdi
Varlık kapıları açılmaz idi
Azimi gayreti ilimde buldum

Sümmanoğlu tanırmıydın sen seni
Kimden satın aldın sen bu lisanı
Allah bir resul hak nuru Kur-anı
Haktan hidayeti ilimde buldum.

340) BİR GÜN

Nesi var dünyanın adama kalan
Varına aldatır yok eder bir gün
Ayağında rüzgâr, başında talan
Dertsizin derdini çok eder bir gün

Bir yücede kur, çağırır harmani
Savuşur mevsimi aniden ani
Sürer yar başına götürür seni
Uçurduktan sonra oh eder bir gün

Sümmanoğlu der ki iş bu nihayet
Zamansız zemine hoş söyler gayet
Müddetin yanaşır bak bir gün elbet
Köşk ü sarayımdan çık eder bir gün

341) LİMANIMI İŞGAL ETME

Senin gemin bizim suda yüzemez
Limanımı işgal etme geri dön
Pusulatsız kaptan girip gezemez
Zamanımı işgal etme geri dön

Bellidir kudretten bezenen gökçek
Her gerçeğim diyen olur mu gerçek
Senin aradığın suni çiçek
Çimenimi işgal etme geri dön

Sümmanoğlu derki kusura kalma
Girip boğulma her nehre dalma
Sarraf değilsen mercan dür alma
Harmanımı işgal etme geri dön

342) DİNLE OĞUL

Dinle oğul sözlerime dikkat et
Hayal başlatmadan bezeni sevmem
Takatine göre menziline git
Azimsiz umutsuz hizanı sevmem

Hayat bazı tatlı bazı da acı
Göremedin duymadın mı hallacı
El elin derdinin olmaz ilacı
Sır bahçesin ya da çözeni sevmem

Bir kararda durmak Hakka ilhaktır
Felan peşmekanlar kuru laklaktır
Hayal denizinin sonu bataktır
Kaptansız dümensiz yüzeni sevmem

Uymacalık barbarlığın yarısı
Aç tavuğun düşü elin darısı
Ne ise bu kadar kalsın gerisi
Kuru edebiyat düzeni sevmem

Aslan olan düşmez tilki fendine
Fakat sahip olursa bendine
Nedir bu kahrolmak kendi kendine
Sümmanoğlu büyü yazanı sevmem

343) BAKIN

Göz atalım tarihlerin boyuna
İki ileriye bir geri bakın
İnsan uzak olmaz kendi soyuna
İki ileriye bir geri bakın

Bayrağın unvanı vatana şandır
İmzası al yıldız motifi kandır
Ceddin unutanın sonu hüsrandır
İki ileriye bir geri bakın

Herkes bu şereften payın alamaz
Devran elden çıkar böyle kalamaz
Konan göçer dahi geri gelemes
İki ileriye bir geri bakın

Sümmanoğlu sözle bitmez bu dava
Yaptığın iş olsun Allah'a deva
Nerde Âdem baba nerde Havva
İki ileriye bir geri bakın

344) YÜKSEK DAĞIN DUMANI

Eksik olmaz yüksek dağın tipisi
Sağlam tedbir lazım sürgüne göre
Küçülmeli serbestliğin kapısı
İnsan düşünmeli her güne göre

Azla çoğun olur mu kıymeti
Kabullenme hurafeyi bidatı
Mevla'm bize vermiş her nebatatı
Varını hesap et dar güne göre

Bir defa olurmuş sağıra kamet
Bir günlük ömüre beş günlük nimet
Ne güzel bir haber ne güzel adet
Yalnız düşünülmez bir güne göre

Sümmânîoğlu'na yersizce çatma
Bozma inancını bala tuz katma
Nasibim bu diye tembelce yatma
Hak çok verir emek görgüne göre

345) GÜNLÜK GİDERİN

Günlük giderini iyi hesap et
Kaleminden geçir iriliği ufağı
Takatine göre menziline git
Menzil var ki kayıp olmuş durağı

Mutlak bir mecazı vardır bu sözün
Adımın atmadan iyi aç gözün
Düşünüp ölçmeden biçilen bezin
Kendisi yok olur kalır kırağı

Terbiye talimden bir haber hanım
Sana vefa eder canım
Deme fazla kısa ama yorganım
Yorganına göre uzat ayağı

Her insanın olmaz yüzde sırçası
Üstelikte yaman olur fırçası
Paspas yapılırsa atlas parçası
Değil kumaş bulamazsın sayağı

İnsan var hayâsın sokağa eker
Allık poturasın yüzüne çeker
Bant ile kaş alır deriyi söker
Dudakları ister kiraz boyayı

Sümmanoğlu söze verdin emeği
Baktım gördüm kumda gezen semeği
Domuz batan kaptan alma yemeği
Vur sopayı hak eylemiş dayağı

Rusya, Amerika, Alman'ı değer
Bulgar'ı, Macar'ı, Yunan'ı değer
Çin'i, Hindistan'ı, Afgan'ı değer
Anadolu gelininin parmağı

İman kadar güzel olan vatandır
Vatan kazanmanın bedeli candır
Mührü ayyıldız, motifi kandır
Anadolu gelinin bayrağı

Sümmanoğlu kim tarihe söz koymuş
Demirdağı eritmeye köz koymuş
Yedi iklim, üç kıtaya iz koymuş
Anadolu gelinin ayağı

346) DÜNYA İKİ BLOK

Dünya iki blok öteden beri
Birin küfrü birin dini savunur
Kim ki çok çalışır geçer ileri
Geri kalan hayal ile övünür

Hangisi ki sağlam yapar hizmeti
Onun daha fazla olur kuvveti
Yarışta yorulur birinin atı
İki dizine el vurur dövünür

Bir atasözüdür kulağına küpe
Boşu çok ses verir övünme küpe
Bir boşuna el at bir dolu tüpe
Hayalciler kuru lafla övünür

Böyle haber verir kurulan name
Biri eye gider birisi keme
Bari Hûda'm nusret vere İslam'a
Sümmanoğlu şükür eder sevinir

347) YERSİZ OLMAZ MI

Babayı anayı olur olmaza
Bir düşünün yormak yersiz olmaz mı
İster lüzum etsin ister garaza
Çilede yoğurmak yersiz olmaz mı

Derler ki olmazmış arife tarif
Gönüldeki bir bağ gül kadar zayıf
Onu korumaya olma muhalif
Kul kalbini kırmak yersiz olmaz mı

Akıl kılavuzdur alsana haber
Hayâda inançta gel ol beraber
Pazarda satılmaz şeref itibar
Yerden yere vurmak yersiz olmaz mı

Sümmanoğlu der ki çabadır
Ne yalnız günaydın ne merhabadır
Cennet eşikleri ana babadır
Dışarıda durmak yersiz olmaz mı

348) KENDİ TEKNEMİZDE

Kendi teknemizde yoğrulan hamur
Ballı baklavaya böreğe yeter
Anlımızdan akar ter tomur tomur
Eleğe fırına küreğe yeter

Bunca yıllar gördük soğuk sığağı
Bulduk bulamadık sıcak ocağı
Bizler hoşlanmayız çıplak alçağı
Bizim töre bizim yöreye yeter

Her milletin bize hoyratı vardır
İslam'ın kendine kısmeti vardır
İnancı gayreti kuvveti vardır
Bu örf adet bizim töreye yeter

Mücevher demeyiz mavi boncuğu
Yüzümüzden akar ter tomurcuğu
Biz değiliz muhallebi çocuğu
Bizim kantar bizim daraya yeter

Sümmanoğlu boşuna laf eklemez
Arabamız her rampada teklemes
Kara Fatma sarı oğlan beklemez
Bizim Mehmet bizim saraya yeter

349) BAŞA KOYARLAR

Demişler ki baştan gelen baş olur
Bazı da ayağı başa koyarlar
Kamil sofrasında tatlı aş olur
Bazılar masaya şişe koyarlar

Akılsızlar nasihatle uslanmaz
Kemal ehli çürük dala yaslanmaz
Altın yere düşmeyle paslanmaz
Zümrüdü hatemde kaşa koyarlar

Bir kefeye koyma üveyi özü
Yiğitleri tanır yiğidin özü
El nederse desin düz konuş sözü
Hatıra gönüle hoş a koyarlar

İnsan olan insanlıktan yanlamaz
Sümmanoğlu herkes mana anlamaz
Beyinsizler yarar sözü dinlemez
Arifler kelamı güşa koyarlar

350) GİDER

Utanmayan yüze yüz bin nasihat
Etsen de emeğin boşuna gider
Kamiller her safta edemez rahat
Delilik delinin hoşuna gider

İnsan olan insanlığı yar eder
İnsanı insanlık berhudar eder
Vidansıza köpek desen ar eder
Fakat mundar etin peşine gider

Sümmanoğlu işte bu hal böyledir
Aşk ehli olanın yüzü yoladır
Bülbülün arzusu gonca güledir
Kargalar çöplüğün başına gider

351) ÖRNEK İÇİN YETER

Örnek için yeter insan olana
Bir fenanın bilesine hoş var ya
İki desti var ki durur yan yana
Bir dolunun yanı sıra boş var ya

Birinden boşanır dolar birine
Gelen olur gidenlerin yerine
Akıl ermez bu hikmetin sırrına
Her gecede bir tabirsiz düş var ya

İnsana yar olan dünyanın nesi
Gün gelir duyulur ecelin sesi
Yıkılır yapılmaz ömür binası
Her günde bir tane düşen taş var ya

Yıkılır sarayım yapan bulunmaz
Kucar kara toprak evim belinmez
Sümmanoğlu ne âşıktır bilinmez
Tecellimin dağlarında kış var ya

352) ANANIN EVLADI

Kara günün beyaz perde çekerdi
O ananın evladısın unutma
Düşmanına zehir sana şekerdi
O ananın evladısın unutma

Önünde peştamal ağzında yaşmak
Başında leçeği belinde kuşak
Omzunda heybe göğsünde uşak
O ananın evladısın unutma

Sabah er tutardı tarla yolunu
Vura vura çapa yormuş kolunu
Güneş yakmış ayağını elini
O ananın evladısın unutma

Kabuk vermiş ellerinin nasırı
Tanelerken arpa buğday mısırı
Evinin sergisi cala hasırı
O ananın evladısın unutma

Kavdan çanak yapmış çorba doldurmuş
Kavak kâşığını ölçek bildirmiş
Kendi ağlarken de seni güldürmüş
O ananın evladısın unutma

Akşamdan sabaha göz nuru dökmüş
Elbisesin kesip sana bez dikmiş
Beşiğin sallamış kayleni çekmiş
O ananın evladısın unutma

Sümmanoğlu der ki ciğerim canım
Bedenimde kemik damarda kanım
Her derdime ilaç saran lokmanım
O ananın evladısın unutma

353) TASARRUF

Savurganlık yapma devlet varına
Tasarruftur kurtuluşun çaresi
Miras bırak evladına torununa
Tasarruftur kurtuluşun çaresi

Her işin hesabı ayleden başlar
Basite alanlar gözünü yaşlar
Ölçülü yenilsin ekmekler aşlar
Tasarruftur kurtuluşun çaresi

Yemek geymek mecbur israf başkadır
Evvel güldürürse sonra ağlatır
İktisatın çok yararı sağlar
Tasarruftur kurtuluşun çaresi

Ekmek atığını çöpe atmayın
Yaptığınız işe haram katmayın
Devletiniz bedevaya satmayın
Tasarruftur kurtuluşun çaresi

Kim doğru söylerde ona inanın
Evde suyu harcamayın kullanın
Hesabını yapın gazın ceryanın
Tasarruftur kurtuluşun çaresi

Erbabından sorun ahvali hali
Alandan çok sever hak veren eli
İsraf haram demiş kudreti âli
Tasarruftur kurtuluşun çaresi

Sümmanoğlu öğren karı zararı
İrade bağı işin ayarı
Oldukça mideni koy biraz yarı
Tasarruflar kurtuluşun çaresi

354) YAĞMURLA YAĞMA

Yağmurla yağma yelinen esme
Sonra her saatin kalma kal olur
Sakın her topluma ayağın basma
Korkarım yaramaz başka hal olur

Girdiğin mecliste olma geveze
Dinleyen kulaklar çekmesin ceza
Olur olmazla yapma mülheza
Seven sevdiğiyle hasbihal olur

Sordum faniymiş dünyanın adı
Nemrutlar seddatlar neye yaradı
Acep nedir Sümmanoğlu'n muradı
Hepsinin başında pür cemal olur

355) GİDEN GÜNLER

Giden günler gelen güne örnektir
Bakmak zarurettir eski çağlara
Hak yanında kaybolmayan emektir
Giden gitmiş sormak lazım sağlara

Arttı zamanının puştı arkadaş
Beyni durdu kan uyuştı arkadaş
Umutların suya düştü arkadaş
Karlar yağdı güvendiğim dağlara

Sümmanoğlu hayat dağın aşmadan
Gönül çayı çağlamadan coşmadan
Mevsim savaşımadan güz erişmeden
Hazan deydi beslediğim bağlara

356) GEL EY GÖNÜL SANA KILAM

Gel ey gönül sana kıldım nasihat
Yaşadığım günü boşa geçirme
Kavim kardeşine ahbap yarına
Şifa diye zehir suyu içirme

İçin dışın birbirine eş olsun
Ölüm var ya iki gözün yaş olsun
Baş sedirde akıllı bir baş olsun
Her olur olmazı başa geçirme

Her dem ele geçmez sağlıklı gençlik
Her ortam sağlatan birlikle birlik
Sümmanoğlu yanan kalan bir eylik
Sakın bu fırsatı elden kaçırma

357) İYİ BİL

Boşuna yorulma ey gafil düşman
Beni benden alamasın iyi bil
Hak'tan bana yeter erisen ihsan
Benliğimi bölemezsin iyi bil

Senin gibi nice şeddatlar gitti
Yükünü ipranıp tamamen bitti
Kimi suya kimi rüzgâra gitti
Sen ebedi kalamazsın iyi bil

Sümmanoğlu bak dünyanın haline
Bu dağların neler saklı dalına
Nice fırsat geldi geçti eline
Geçen günü bulamazsın iyi bil

358) HOŞGÖRÜ

Oku tarihini ta baştanbaşa
Dünümüze hoşgörülü olalım
Zevkle kucak açar kardeş kardeşe
Günümüze hoşgörülü olalım

Birlik beraberlik Türk'ün şiarı
Severiz yürekten yar olan yâri
Milli bütünlükle daha ileri
Yönümüze hoşgörülü olalım

Âlemin sahibi Cenâb-ı Hak'tır
Kulu kuldân seçmek ona ilhaktır
Mezhep ırk ayrımı gayet yasaktır
Dinimize hoşgörülü olalım

Sevgi saygı insanlığın temeli
Leke kabul etmez Türk'ün kemali
Şehidimin kanı bayrağım alı
Anımıza hoşgörülü olalım

Candan sevmeliyiz mukaddes yurdu
Ne Laz, Türk'ü ayrı ne Çerkez ne Kürd'ü
Aziz milletimiz şerefli ordu
Ünümüze hoşgörülü olalım

Sümmanoğlu işte barış masası
İnsan sevmek milletimin yasası
Asıl olan insanlığın esası
Şanımıza hoşgörölü olalım

359) GÜZEL HUY

Güzel huy insana neler getirir
Cehalet hızını yaran güzel huy
Güzel huy insanda kemal artırır
Halisane örnek veren güzel huy

Nefis kokusuz gül açmadan solar
Bir parça ekmekle mideler dolar
Şeytan gafillere galebe çalar
Mikroskopsuz zerre gören güzel huy

Ahlakıma dil uzatan vicdansız
Sanma ki bu dünya düzelmez sensiz
Kılıç kesmez at oynamaz meydansız
Bir uçtan bir uca süren güzel huy

Terbiye bilmeyen pis oğlu pisler
Onlarda ki olan hayvani hisler
Bu halden habersiz akli müflisler
Muhabbet sofrasın kuran güzel huy

Önce zevkim sonra ahlak diyenler
Kalbi kir bağlamış çürük vicdanlar
Nezaketten ne anlasın hayvanlar
Mertlik kapısında duran güzel huy

Ne çare doğruyu görmeyen gözden
Pişman ol geri dön lüzumsuz sözden
Gafil aldanmışsın uzaksın özden
Elin dost eline veren güzel huy

Sümmânîoğlu'na parmak uzattın
Arada sırada yanlış söz attın
Gafil adam gafillere göz attın
Doğrudan manasın soran güzel huy

360) FEZAYİ ÂLEM

Fezayı âlemi seyran edenler
Geçe bilmez insanlıktan ileri
Çıkıp ay yıldızda devran edenler
Uça bilmez insanlıktan ileri

Sağlıktır dünyada âlemin varı
Yanlış seçmez seven sevdiği yarı
Hazne tutan yakut zümrüt cevheri
Seçe bilmez insanlıktan ileri

İnsan insanlıkla sağlar barışı
İnsanlıktır yapan alışverişi
Âlemde yap sala madde yarışı
Kaça bilmez insanlıktan ileri

Sümmanoğlu sever her türlü sanat
Sanatı icraya eylemez inat
Her kim yükselerek güneşe kanat
Aça bilmez insanlıktan ileri

361) BİRLİĞE ÇAĞRI

Asırlardır yaşar koca bir çınar
Üzerimde burçlar birlik yaparak
Havada yorulan yuvaya konar
Pervaz eden kuşlar birlik yaparak

Sevgi salar bütünlüğü birliği
Birliğinen tamam eder dirliği
Yiğit olan taşımali erliği
Her akıllı başlar birlik yaparak

İster isen dolaş bütün dünyayı
Sor ki kimler kimden gözetir payı
Baba ana hala amca dayı
Teyzeler kardeşler birlik yaparak

Sümmanoğlu birlik lazım ne günde
Ecdadımın hatıraları bu günde
Bayramda halayda dernek düğünde
Bütün arkadaşlar birlik yaparak

362) SAKIN BAŞKASINI

Sakın başkasını gel görme hakir
Belki senden üstün tarafı vardır
İnsan için irfan olmak gerekir
Kibirin kendine zaafi vardır

Mevla'm beşer kılmış levhi kalemde
Arifte ölçü var her bir kelamda
Kim kendine benim derse âlemde
Ettiği lafına hilafı vardır

Şişip böbürlenme insanlık bu mu
Mücevher zannetme deryada kumu
Aciz sanma her girdiğın toplumu
Mutlaka içinde eşref vardır

Sümmanoğlu hal ehline danışır
Bir mürşidin kapısında çalışır
Hüner sahibini tarih konuşur
Her geçmişin mutlak hedefi vardır

363) AHRAZ HUZURUMDA

Ahraz huzurumda sağır yanımda
Bülbül gibi lisan para pul etmez
Vatan uğrunda harp meydanında
Silahsız bir aslan para pul etmez

Yaylalarda güzel pınar olmasa
Güzel demem boyu çınar olmasa
Bahçeler bar vermez bahar olmasa
Bağ beceren bağban para pul etmez

Çok derindedir bu ahvalin nedeni
Kimler sayar bilmem gelip gideni
Bin fabrika süzse tek bir madeni
Sarrafsız bir mercan para pul etmez

Sümmânîoğlu'yum tükenmez gamın
Kim bilir ki nedir arzu meramım
Kayıpsa da pusulam bozuksa gemim
Yüz bin ehli kaptan para pul etmez

364) OLAMAZ

Ey bağban bülbülü küçük düşürme
Karakarga g le konuk olamaz
Beni inandığım yoldan  a ırtma
Yüzü kara bağı yanık olamaz

 rfan olan her meydana atılmaz
Cehaletin pazarına katılmaz
Bakır d kk nında cevher satılmaz
Hurdacı cevhere tanık olamaz

Her insanın itibarı başkadır
Yiğitlerin kalenderi başkadır
Arifte âşığın yeri başkadır
Her güzel saz çalan  şık olamaz

 nsan var başında çile gezdirir
 nsan var içinde hile gezdirir
 nsan var şansını bile gezdirir
Bulduğı   hretle büyük olamaz

Sümmanoğlu iki gözün al kandır
Değışir mi insanoğlu insandır
Aslanların küçüğü de aslandır
Gerçeklerin yolu sapık olamaz

365) AKIL İLE AZİM İLE

Arıyalım bu davanın başını
Akıl ile okul ile azm ile
Ayıralım bu pirincin taşını
Akıl ile okul ile azm ile

Henüz anlatayım eski eseri
Bu halden ne bilir akı serseri
Yolda gider arabanın tekeri
Akıl ile okul ile azm ile

Yavuzlar, Fatihler geldi sıradan
Asalet davası kalktı ortadan
Kaptan oldu, vapur sürdü karadan
Akıl ile okul ile azm ile

Bağrımda işleyen vatanın derdi
Açılan yarayı ne ile sardı
Kükredi Mehmetçik savaşa girdi
Akıl ile okul ile azm ile

Azim değil, arap atlar yoruldu
Çakallar sürüsü yurttan sürüldü
Atomlar yapıldı, toplar kuruldu
Akıl ile okul ile azm ile

Tayyareler kanat açtı göklere
Artık aman vermez esen rüzgâra
Aydınlık açıldı bir pencere
Akıl ile okul ile azm ile

Nice şimşek çakan bulutlar deldi
Eller füze yaptı aya yükseldi
Ay da parsellendi bize ne kaldı
Akıl ile okul ile azm ile

Yeter çektin, doymadın mı minnetten
Usanma, ekilme bu meşakkatten
Uyuma vatandaş uyan bu gafletten
Akıl ile okul ile azm ile

Dinleme şairi böyle gülerek
Herkes aya gider bize ne gerek
Gereğini düşünelim müşterek
Akıl ile okul ile azm ile

Sümmanoğlu anlatırsın nereden
Bu gafletten uyandırısın yaradan
Senlik, benlik kaldıralım oradan
Akıl ile okul ile azm ile

366) TERBİYE

İnsanlık ölçüsü neden bellidir
Asaletin simgesidir terbiye
Terbiye görenler pür kemallidir
Zarafetin simgesidir terbiye

Böyle emreylemiş gani Zülcelâl
Haramı haram bil helâlı helal
Hakkı hak bilene erişmez ceval
Adaletin simgesidir terbiye

Her insana lazımdır terbiye talim
Böyle bilmelidir her aklıselim
Terbiyesiz olmaz ilimle bilim
Kamalatın simgesidir terbiye

Sümmanoğlu insanlığın aslı ol
Bir mürşidin eşiğine yaslı ol
Ağır otur doğru konuş uslu ol
Nezaketin simgesidir terbiye

367) SANATTIR

Avare dolaşmak, tembel oturmak
İnsanlığın haricinde sanattır
Boşa lak lak etmek, çeneyi yormak
İnsanlıkta insanlara nefrettir

Cesaret insanı yâre götürür
Azimi olanı kara götürür
Gayret edip namusara götürür
İnsanları Hakk’a çeken irşattır

Tembel kalan düşmanlara el açar
Yanılma ki karaçalı gül açar
Azim çelik dağı yarar yol yapar
Cesaret insanda sönmez mahrettir

Tembel değilsen de tembelle kalma
Bin örnek gösterse birini alma
Âlimden ilim çal, malını çalma
İrşat olmak bir bulunmaz fırsattır

Sümmanoğlu durup bu hale şaşar
Fazla uzananlar yüze dek yaşar
Bir bakarsın akşam yakın gün aşar
Tüm sermayen onbeş günlük hayattır

368) AHINAN OFUNAN

Ahınan ofunan devrolan günlen
Bilmem gelecekte iyi mi olur
Seneler devrolmuş nice yüz binler
Her asrın emeği zayı mı olur

Kitap hazırlayıp tarih yazanlar
Cevher için kayaları kazanlar
Ecdatlardan miras kalan kazanlar
Yoksa başkasının payı mı olur

Cehaletin gemisini batırın
Dengesinde bir tarafa yatırın
Hımar töretmesi kara katırın
Küheylan asilli tayı mı olur

Salma Sümmanoğlu ipin ucunu
Sedre koyma zamanenin piçini
Çözer fırsatını alır öcünü
Düşmandan amuca dayı mı olur

369) OLUR

Asaleti bozuk olan evlatlar
Eşine dostuna vurağan olur
Dinamit misali barutsuz patlar
Sabrı tez tükenir solagan olur

Erkekse şer için çok olur hızı
Helalden haramdan kesilmez gözü
Kız ise bekârken sıcaktır yüzü
Eşi bulamadık gülağan olur

Başta hayâ perdesini cıarsa
Terbiyenin zincirini kırarsa
Hele de kendine yuva kurarsa
Benzeri yuvada bir doğan olur

Sümmanoğlu sönmez sevdanın közü
Mantıklı düşünen seçermiş özü
Âşığın coşarak yazdığı sözü
Yürekten sevene armağan olur

370) BULUNUR

Sarraf paha biçer halis cevhere
Seni beni haklar insan bulunur
Çiğneme hizayı çıkma kenara
Sonra açık verir noksan bulunur.

Boş boşuna rüzgârını estirme
Engin söyle, sese, saza bastırma
Barbarlıkla meclise kan kusturma
Alkışa aldanma irfan bulunur

Sümmanoğlu ne pir görmüş ne içmiş
Fakat sözlerimiz sansürden geçmiş
Çiğne çiğ diyecek, pişmişe pişmiş
Hakk'ı tatbik eden vicdan bulunur

371) KİRLEME

Gönül sana bir nasihat edeyim
Edebi erkânı yolu kirleme
Deme kendi kenden metin kaleyim
Akıllı mantığı dili kirleme

Kocalmadan tıfil çağan dikkat et
Ehli bağban olup bağa hizmet et
Bağ becerip dal budağa hizmet et
Susamı sümbülü gülü kirleme

Sümmanoğlu sende hangi avazdır
Her ağızda olan başka niyazdır
Çobandaki sendeki sazdır
Mızrabı perdeyi teli kirleme

372) HIZ İLE

Hadi gönül gel gidelim ileri
Ümit bağın bezetelim hız ile
Sonra elin oğlu bırakır geri
Emin olmak kemal bulmaz söz ile

Yiğit gerek, yiğitliğin koruya
İnsan odur Mevla'sını araya
Nesine gereklik sokma arıya
Sonra düşman eder bizi biz ile

Üstüne çok gitme sakın lekenin
Mutlak aslan olur incitir canın
Mazarrattan gönül hoşnut olanın
Akıbeti üvey olur öz ile

Ne yazık söz geçmez sağır kulağa
Oku okut böyle bitsin dağ dağa
Gayriye meyletme, bakma ırağa
Lazım gerek dost olmalı düz ile

Unutma ki eski düşman dost olmaz
Noksanını anlamayan üst olmaz
Ulu Yar'dan hiçbir can kast olmaz
Ne anlatsın Sümmanoğlu saz ile

373) BUDALA

Baba, ana evladının bağıdır
Sıfat yapıp derin dalma budala
Söylediği sözün mana dağıdır
Kin bağlayıp için atma budala

Mahkeme duvarı etme yüzünü
Yanlışa çevirme sözün özünü
Vebali boynuna özü özünü
Sen düşün kusura kalma budala

Madem ki doğru söz hoşuna gitmiyor
Sütü bozuklara söz kar etmiyor
Sözden başkasına gücüm yetmiyor
Dışın sıkıp saçın yolma budala

Yanlış resim çekmez âşığın pozu
Sümmânîoğlu'nun hassastır özü
Gücüne gitmesin babanın sözü
Kahredip sert kapı çalma budala

374) ÇEKİLİR

Uzak hedef vurmaz barbarın oku
Dost arayan inzivaya çekilir
Eser badı saba çağırır Hakk'ı
Deler bulutları aya çekilir

Ses veren bulunmaz zebun sesine
Sabır ilaç olur inlemesine
İsa'yı çarmıha gerercesine
Silahşorun oku yaya çekilir

Dağın yamacında koca çınarlar
Ondan örnek alır ehli hünerler
Damlalardan yola çıkan pınarlar
Katreler birleşir çaya çekilir

Deli gönül nedir sendeki hayret
Bugün değişmişsin kılık kıyafet
Ortadaki hazırlanan ziyafet
Ya paşaya, ya bir beye çekilir

Geçici safadır dünyanın zevki
Üç beş günlük ömür hepsi ne ki
İnsanda birleşir insanlık eki
Bil ki Sümmanoğlu iye çekilir

375) ZORLAMA

Düşün gönül her bir işin dalını
Dönemezsin kalkamazsın zorlama
Yuva sanma her çalının dalını
Kanamazsın kalkamazsın zorlama

Kara bulut gürler yağdırır dolu
Sellere gark eder bak sağı solu
Kolayca bükülmez yiğidin kolu
Sinemezsin sıkılamazsın zorlama

Cahile anlatma her bir halini
Hasırcı anlamaz ipek halini
Yiğitler meydana sermez dalını
Yenemezsin yıkamazsın zorlama

376) UNUTMA

(Sivaslı Ali Uysal ile bizim köyde bir bahçede oturduk. Araba gelince yola koyulacaktı. Araba gecikince ben de şu dörtlükleri söyledim. Ali Uysal kardeşime saygılarımla. 16. 05. 1978)

Hasret kervanını hedefimize
Eve eve yetirmemiz unutma
Dünyayı çar halga hayalimize
Hazin hazin getirmemiz unutma

Herkes varmak ister kendi göçüne
Beyaz tüyler karışana saçına
Hasret dikenini kalbin içine
Ah of edip batırmamız unutma

Sümmânîoğlu'yum Ali kardeşim
Vasıta bekledik hem arkadaşım
Sen ki sıkıldıkça arttı telaşım
Bir bahçede oturmamız unutma.

377) İLİMDE ARA

(Zonguldak'tan bir öğretmen arkadaş şiir istemişti. "Derste talebelere edebiyatı anlatırken faydalanmam için bana bir şiir gönder." demişti. Öğretmenin adı Ali Osman Erdem'di. Terakki Mah. Atilla Sok. No: 5-1 Zonguldak)

Sana bir sözüm var liseli gardaş
Hakk'ı hakikati ilimde ara
Okulu bir dünya bil, ilmi güneş
Her türlü sanatı ilimde ara

İlimsiz kul, barsız bağın benzeri
Elde değil sende ibret nazarı
İlimle ölçersin karı zararı
Doğru işareti ilimde ara

İlimde kök salar tekniğin özü
İlimdir kullara Allah'ın sözü
İlimdir aklın, fikrin gözü
Binbir mahareti ilimde ara
Sende bir ilimsin, sen seni oku
Ağzında dolanan lisanı oku
Tüm yaratıkları, insanı oku
Beden sıhhati ilimde ara

Bu dünyaya gelmemizde mana var
Kayaları yarmamızda mana var
Toprağa kan karmamızda mana var
Sümmanoğlu fethi ilimde ara

378) HAVAYA

Gel gönül yorulma olur olmaza
Sonra emeklerin gider havaya
Boşa yorulması canına ceza
El kaldırma kabul olmaz duaya

Sade kalma insanlığın adıyla
İnsan olan bağı kalır vaadiyle
İnsan kavmi ile kuş kanadıyla
Pervaz edip yükselirmiş semaya

Boş olmaz Hak için yapılan emek
Bir yerde tez biter emeksiz yemek
Sen seni bilersen daha ne demek
Şahin kuşu konmaz bozuk yuvaya

Şahsi çıkarına gel kırma hatır
Dost dostunu hatırında yaşatır
Bunda bezirgânın maksadı nedir
Bir hımara baş eğdirir deveye

Hüseyin Sümmanoğlu'nun sözü
Çoğunun mihnetten yanıktır özü
Övünerek büyür kurbanlık kuzu
Bayram olur can vermesi Mevla'ya

379) DEMEYİZ

Ölüp gidenlere hayal kurarız
Ömür günü bittiğini demeyiz
Boş boşuna kendimizi yorarız
Ecelinin yaptığını demeyiz

Dünyanın bezeği boyalı yama
Eskitir atarız bir harap dama
Yaşamı bir rüya deriz ama
Şafak atar attığını demeyiz

Sümmanoğlu bakma tarla tapuya
Özenirdin köşk, saraya, yapıya
Ecel kuşu sessiz konar kapiya
Paydos zili öttüğünü demeyiz

380) GÖRDÜĞÜN DOĞRU

Gördüğün doğruyu seçemem demek
Boş sözden ibaret ihtiraz olur
Bildiğin geçitten geçemem demek
Bu bir umutsuzluk hoş niyaz olmaz

El ikbalatına kapılan kişi
Çok sonra fark eder doluyu boşu
Kurtarmaz beladan âlemde başı
Onun suçu cehaletten az olmaz

Sümmanoğlu bir çınarın dalısın
Halkın ozanısın halkın malısın
Hâsılı ki mahzunların dilisin
Ozanlık sadece saz ile olmaz

381) GİBİDİR

Âşığın feryadı ah ile zarı
Bülbül ağladığı gülü gibidir
Bir cümle kâinat Mevla'nın varı
İdrak edemeyen deli gibidir

Dünyada az imiş efkârsız olan
Ya neşepereslik ya karsız olan
Manadan mantıktan habersiz olan
Cismi diri ruhu ölü gibidir

Sümmanoğlu derki isyan edenler
Beyhude âleme bühtan edenler
Nefsi arzusuna devran edenler
Merdudun esiri kulu gibidir

382) DEĞİL Mİ

Âşıkların bedenini ruhunu
Var eyleyen kudret eli değil mi
Mevlâ için gözyaşını ahını
Yok deyen erlikten hali değil mi

Benim bu feryadım bu benim zârım
Ahımın içinde saklıdır kârım
Ol dedi var oldum on için varım
Âşıklar Allah'ın kulu değil mi

Dünyada azımış efkârsız olan
Ha neşe pereslik ha kârsız olan
Manadan mantıktan habersiz olan
Cismi diri ruhu ölü değil mi

Umulmadık yerde gemi yürüten
Senin yaşın benim sefam çürüten
Sen yıldızda beni yerde sürüten
Hilenin dolabı rolü değil mi

Sümmanoğlu'n yakan yarın közüdür
Özüne teselli naz niyazıdır
Dünyalık sermaye kırık sazıdır
İki gözü yaşla dolu değil mi

383) HER KELAMDA AYRI MANA

Her kelamda ayrı mana bulunur
Anlamadan ölçer biçer bazısı
Gül dalından söz ehlinden alınır
Bir okunmaz her kâfirin yazısı

Koçaklığın belli eder er kişi
Hak'tan başkasına eğilmez başı
Kolay mı kazanmak yurтта savaşı
Güç taşımaz her yiğidin pazısı

Kale kapısında duran bekçinin
Diyardan diyara giden elçinin

Çekilen kervanın geçen yolcunun
Tarih yazar kitap olur gezisi

İman kadar güzel olan vatandır
Vatan kazanmanın bedeli candır
Bayrağım ay yıldız motifi kandır
Beraberdır şehit ile gazisi

Sevdamızın bulutları gülerse
Ufkumuzun yıldızları parlarsa
Sümmanoğlu kimin nesi derlerse
Sümmânî'nin kuzusunun kuzusu

384) DEDİLER

İnildeyen ses kaval mı acep
Yaklaştıkça hala uzak dediler
Gördüklerim düş mü hayal mi acep
Her gününe bir tek konak dediler

Fazilet bir güldür nevroğu solmaz
Her çiçekte böyle özellik olmaz
Asırlarca aksa yine de dolmaz
Dünyaya bir kırık bardak dediler

Adam var her sözde mana doğurur
Adam var ki boş boşuna bağıırır
Hakk'ın dört bin ismin bülbul çağırır
Leyleğin ömrüne laklak dediler

Kimin akli tamam ise başında
Mahareti belli olur işinde
Her zevalin bir kamalı peşinde
Hakk'ın fermanına mutlak dediler

Mest eyledi Leyla'nın nidası
Kulağıma geldi yanık sedası
Sümmanoğlu'n arzu suların sesi
Birbirine denktir ancak dediler...(04. 10. 1970)

385) ÇETİN

Her kime değerse sevda kurşunu
İşte o yarayı sarması çetin
Herkesi bir arzunun tutmuş peşini
Asıl hedefine varması çetin

Kandıran bellidir kanan bellidir
Gül için dikene konan bellidir
Yandım diyen çoktur yanan bellidir
Aşkın ateşine girmesi çetin

Arif odur bile her bir rumuzu
Mevla'm düzenlemiş gece gündüzü
İnsan dolassa da ayı yıldızı
Güneşe merdiven kurması çetin

Derdi olmayanın gözü yaş değil
Bu âlemde her gördüğün boş değil
Deryalarda katre görmek iş değil
Katrede deryayı görmesi çetin

Sümmanoğlu nedir sözün manası
İki iyi varsa birde fenası
Her gördüğün insan kudret binası
Yıkması kolaydır kurması çetin

386) DİVANE GÖNÜL

Ya ne vakit uyanırsın uykudan
Zaman gelir geçer divane gönül
Yar sevenler sararırmış korkudan
Sakın olma naçar divane gönül

Gaflette yaşayan yara gidemez
Bu menzile her avare gidemez
Çariyâre dost muhtara gidemez
Fırsat elden uçar divanı gönül

Sümmanoğlu hoyrat bağdan gül alır
Bahçivansız bağ talanır el alır
Cesur olan maksuduna yol alır
Nasıl konargöçer divane gönül

387) DELİ GÖNÜL

Hadi deli gönül çıkak fezaya
Ülke ülke dolaşalım beraber
Sular gibi akıp rüzgârla esip
Eğleşelim güleşelim beraber

Yendim deme sakın, sakın feleği
İnsanların haktan olur dileği
Ne zamanki dolar sevda yüreği
Su bendine ulaşalım beraber

Ümidin yitirmez yiğit olanlar
Mecela için ağlayan gülenler
Mutlak yeri bulur âşıkânlar
Hak yolunda yarışalım beraber

Nokta nokta geçmeliyiz dünyadan
O zamanda pay alırsız ukbadan
Gafil olma umut kesme Mevla'dan
Layık eyle sağlaşılm beraber

388) YAZAR

İster fakir olsun, ister bey olsun
Cahilin kalemi cehalet yazar
İnsanlığı kim ister ki zay olsun
Namerdin kalemi felaket yazar

Kuru laf hoş gelmez ehli manaya
Asla kötü örnek olmaz fenaya
Çakıl taştan köşe yapar binaya
Mimarın kalemi, maharet yazar

Sümmanoğlu sözde gaf güzel olmaz
Nadanın ağzında laf güzel olmaz
İlimsiz, irfansız saf güzel olmaz
Kâmilin kalemi kemalet yazar.

389) KADER

İnsanlık künyesi silinmez kanun
Doğarken ağlamak ölürken kader
Ya matem kurulsa ya erlik donun
Doğarken ağlamak ölürken kader

İyi nazar eyle ayı günleri
Feza değil yurdum toprağı taşı
Hangi kaynaktandır kulun gözyaşı
Doğarken çağlamak ölürken kader

Âşık lazım yar eyleye yarını
İnsan odur unutmaya yarını
Her canlı bir güne umutlarını
Doğarken sağlamak ölürken kader

Her baskül çekemez ağır darayı
Çünkü kader perde çekmiş arayı
Her bir yiğit ya alı ya karayı
Doğarken bağlamak ölürken kader

Sümmanoğlu iflas sendeki neşe
Öyle bir kanun ki ta baştanbaşa
Her âşık bir yar için bağrın ateşe
Doğarken dağlamak ölürken kader

390) GÜNDÜZÜN GÜNEŞİ

Tutulan ışığa rabet olursa
Gündüzün güneşi geceden çıkar
Ailenin hırsız evden olursa
Elbette öküzü bacadan çıkar

Gözün odur ki karanlıkta var ola
Yiğit gerek dar günlerde yar ola
Anaların doğurduğu er ola
Sanma aslan, kaplan cüceden çıkar

Örnek o tarihten tarihe gider
Doğru söz söylersen aliha gider
Elalem yol tutmuş Merih'e gider
Bizim beyler yeni locadan çıkar

Sümmanoğlu sayma falan filanı
Okşarsan ısırır elbet yılanı
Memleketin yapım yıkım planı
Talebeden çıkar hocadan çıkar

391) KUL OSMAN

(Bayburtlu bir kul Osman vardı. Bursa'da kendisinde şiir yazardı. Birgün yanıma geldi. Usta bana bir şiir yaz dedi. Ne istersin Osman dedim. İşte ne yazarsan yaz dedi. Allah rahmet etsin öldü.)

Bilmem ne yazayım azizim sana
Bir hatıra kalsın bari kul Osman
Sevda alev alev dönüştü köze
Söndürmek kolay mı narı kul Osman

Hayat fenerimde gazı bitirdim
Partacı gençliği nazı bitirdim
Nevi bahar geçti yazı bitirdim
Artırdım feryadı zari kul Osman

Hep hayal ederim tıfil çağlarım
Hazana yüz tuttu gönül bağlarım
Kışa esir oldum umut dağlarım
Savrulur boranı karı kul Osman

Gün olur bezersin dünya malından
Herkes şikâyetçi kendi halinden
Sözü ariften al gülü dalından
Yanılıp hor görme harı kul Osman

Lüzumsuz topluma adım atma
İyi bildiğini yanlış anlatma
Düğünde dernekte sakın unutma
Sümmanoğlu günahkârı kul Osman

392) TÛRK OLAN OĞUL

Sözüm doğru ise geç tarihlere
Zaman gelir duyar, Türk olan oğul
Sen de yadigâr et, er oğlu ere
Bir hatıra koyar, Türk olan oğul

Sakın yiyip içip, tembelce yatma
Sana sözüm budur ırağa atma
Senindir bu vatan bir karış satma
Mili milyar değer, Türk olan oğul

Yanılıp ellere imrenmeyesin
Buna inatlaşıp direnmeyesin
Baban kakalından iğrenmeyesin
Başın taşa değer, Türk olan oğul

Hıyanet eyleme kendi kendine
Talan yakışır mı namus bendine
El uzatmadıkça vatana, dine
Nasıl cana kıyar, Türk olan oğul

Ayaklar altında koyma Kuran'ın
Emri budur kullarına Süphan'ın
Bayrağın nakışı damarın kanın
Senin ünün yayar Türk olan oğul

Belki inanmayan beyni bayat var
Küfür yok dese de bizce gayet var
İslamlıkta insanlık var hayat var
İrfan nasıl cayar Türk olan oğul

Kitabında mevcut teknik planı
Öz babandan duymadın mı ilanı
Daha ne edeceksin falan filanı
Ara bir bir diyar Türk olan oğul

Amerika, Rus'u Çin'i Yunan'ı
Fransa, İngiliz, Bulgar Alman'ı
Hâsılı ki Avrupa'nın tümünü
Bir Türk eri değer Türk olan oğul

Sümmanoğlu beyan etti bu hali
İnan deme bir efsane, hayali
Şimdi sazım bir duvara dayalı
Bir gün eder ayar, Türk olan oğul

393) TUTTUĞUMUZ

(Bir gün hasta yatan Âşık Reyhanî'yi Cemal ve Divanî ile ziyarete gitmiştik. Birkaç kıta Cemal'den türkü söylemesini istediler. Sonra Cemal söz sırasını bana bıraktı. Ben Reyhanî duygulanmasın diye söylemek istemedim fakat ısrar edince şöyle söyledim.)

Yıllar yılı yandık aşk ocağında
Tuğumuz bize yeter Divanî
Gâhî boşa doğru bazı hedefe
Attığımız bize yeter Divanî

Rüzgâr vurdu engin engin eridik

Sanmayın ki bu sevdadan farıdık
Dost uğruna yüz üstüne yürüdük
Gittiğimiz bize yeter Divanî

Sümmânîoğlu'yum duyun zarım
Sevenlerim bilir itibarımız
Pazara çıkardık mücevherimizi
Sattığımız bize yeter Divanî

394) OLUR

Kul ola da bulunmaya hatası
Bilmeyen de olur bilen de olur
Evladına örnek yeter atası
Almayan da olur alan da olur

Şeyda bülbül hapis olmuş tuzağa
Gülistanda gülden kalmış uzağa
Andelip görevin vermişler zağa
Gülmeyen de olur gülen de olur

Sümmanoğlu'n aşk ateşi yakan da
Çaylar gibi gözyaşları akan da
Ciğerlerim pürryan dideler kanda
Silmeyen de olur silen de olur

395) KÜÇÜK SANİYE

Küçük görme saniyeyi dakkayı
Saat günü, gün haftayı kayırır
Hesap et incele payı paydayı
Hafta ayı, ay seneyi kayırır

Seneler devrolur cihan içinde
Birbirini kovar zaman içinde
Öğütür, savurur harman içinde
Harman arzı, arz semayı kayırır

Semalara çıkar arzın nefesi
Depo eder mavi gökler kafesi
Bulutlara emrederse illası
Katre çayı, çay deryayı kayırır

Gözet Sümmanoğlu yakın uzağı
Satırsız yazılmış kudret evrağı
Akıllı başı olmuş ilmin durağı
Kalem eli, el imlayı kayırır

396) DÖRT UNSUR

Dört unsurdan yoğrulmuştur mayamız
Ateştir, topraktır, sudur, havadır
Sevgiliyle erişmektir gayemiz
Ağızdır, dudaktır, dildir, duadır

Âşıktır, maşuka gözyaşı döken
Hasret yarasını sineye çeken
Gülistana nakkaş bülbüle mekân
Yapraktır, budaktır, daldır, yuvadır

Kudret sofrasında bakidir emek
Aklın beynin varsa daha ne demek
Ocaksız, ateşsiz yapılan yemek
Arıdır, çiçektir, baldır, kovandır

Bu hizmete yanlış diyen yamyamlar
Nerde as görse oraya damlar
Sümmanoğlu'n arzusunu tamamlar
Kitaptır, sünnettir, dindir, Mevla'dır

397) DEK DOLAP

(Aynı kafiyeleri Reyhanî de işlemiştir. Alfabe yirmi dokuz harf olduğu için tesadüf etmesi mümkündür. Ayrıca nazire yapmanın da sakıncası yoktur.)

Cahilin âleme saçacakları
Şiddettir, nefrettir, dektir, dolaptır
İbare çorbası içecekleri
Biradır, kahvedir, süttür, saleptir

Bülbül imiş gülün dalında öten
O da olmamış murada yeten
Ormanda büyüyen ininde yatan
Aslandır, çakaldır, kurttur, kilaptır

Nice yaratık var görmediklerim
Bu sırrı hikmete ermediklerim
Hayal kervanımı sürmediklerim
Basra'dır, Bağdat'tır, Şam'dır, Halep'tir

Sümmanoğlu sırrın söyleme yâda
Sanma arzuların biter dünyada
Müslüman'ın yardımcısı ukbada
İmandır, Kuran'dır, dosttur, çalaptır

398) GARİP YOLCU

Garip yolcu nerden nere gidersin
Yol azığın beraberden aldın mı
Bilet paran yoksa nasıl edersin
Bir gişenin kapısında kaldın mı

Bilet almak için para gerekir
Kantara çekerler dara gerekir
Daran azsa bir kamara gerekir
Bir yoksulun kapısını çaldın mı

Sümmanoğlu olma nefsin kölesi
Bir gün solar civanlığın cilası
Henüz olmamıştın gerek böylesi
Kendi aradığın gibi oldun mu

399) BİZİ

Niye fazla yattın fazla uyudun
Geldi bastı geçti hiralar bizi
Zevke daldın erliğinden soğudun
Şimdi eller geldi kiralar bizi

Hakkın gösterdiği yoldan sapanı
Kulun kendi yaptığına tapanı
Müslüman Türk benliğinden kopanı
Korkam top ağzına vereler bizi

Nesime başlattık yıllar öncesi
Bilenin demeye getirmez sesi
Biri duyurmadan biter nefesi
Biribirimize el aralar bizi

Yurdan düşman sokma işin zar eder
Hedefine set uzatır yar eder
Bir günde yerinden berkenar eder
Zindan çukuruna süreler bizi.

Sümmanoğlu zor günlerde eridin
Kaç asırdır bu dünyada varidin
Sancak ile en ilerde yürüdün
Dünya devletleri göreler bizi

400) EVVEL

Sakın bir kimseyi yanlış çağırma
Sendeki noksanı seçmeden evvel
Şere gebe kalıp nifak doğurma
İnsanlık şerbetim içmeden evvel

Ayıpları örtmek arif karıdır
Cehalet cahilin öz şikâridir
Asılsıza denmez düşkün yarıdır
Fırsat köprüsünü geçmeden evvel

Öz nefsin boynunu dosta eğilir
Sümmanoğlu dost yoluna meyildir
İnsan olmak pek de kolay değildir
İlla tatlı candan geçmeden evvel

401) HAKİRLENEMEM

Dostun sofrasına davet edildim
Karnım doymayınca şükürülenemem
Arifin emrine yüz üstü geldim
Muhannete karşı hakirlenemem

Bir bina kurmuşum sabır dalına
Kolay anlatamam zihni kalına
İflas topu atsam dünya malına
Rakip karşısında fakirlenemem

Her bağdan dimağım alamaz lezzet
Bahçivansız bağda dönermiş afet
Sümmanoğlu sana yeter bu ibret
Cahil meclisinde fikirlenemem

402) DEDEMİN DE DEDELERİ

Dede olduğumu yadırgamazsam
Dedemin de dedeleri var imiş
Dedeliğe artık bir şey demezsem
Dedemin de dedeleri var imiş

Belki nefer imiş belki hakanmış
Belki ağa imiş belki çobanmış
Nihayeti hepside insanmış
Dedemin de dedeleri var imiş

Torunun da olur bir gün torunu
Herkesin bir başka olur sorunu
Gelen arar gidenlerin yerini
Dedemin de dedeleri var imiş

Belki mühendismiş belki mimarmış
Belki esnafmış, belki rençpermiş
Belki fakirmiş, belki tüccarmış
Dedemin de dedeleri var imiş

Belki kaymakammış, belki valiymiş
Belki akıllıymış, belki deliymiş
Onlarda Allah'ın birer kuluymuş
Dedemin de dedeleri var imiş

Belki tanık imiş belki sanıkmiş
Belki yar yolunda bağı yanıkmiş
Belki Sümmanoğlu gibi âşıkmiş
Dedemin de dedeleri var imiş

403) AYLEDİR

Bir nasihat edem hisse alana
Cennetlerin bir benzeri ayledir
Işık tutar insanlığa insana
Ufkumuzun ay güneşi ayledir

Aileden başlar terbiye talim
Bunu böyle bilir her aklıselim
Birlik beraberlik sağlar ahalim
Toplumların temel taşı ayledir

Asker yetiştirir orduya katar
Mehmetler hedeften hedefe atar
Canı pahasına düşmana çatar
Gönlünde hayali düşü ayledir

Kuşlar bile aile kurar yuvada
Nevale devşirir dağda ovada
Sinek iken birlik sağlar kovada
Çimen çiçek gezer işi ayledir

Bilmek gerekir ki birlik kuvvettir
Hürriyet adalet hak hakikattir
Hem maddi manevi hoş marifettir
Bu esrarın içi dışı ayledir

Sümmanoğlu bu sır kolay geçilmez
Anadan babadan yardan geçilmez
Aile kıymetine paha biçilmez
Bütün varlıkların başı ayledir

404) CEMAAT İSTERİM

Sevgi saygı bize iman hatırası
İslâm fazileti Türk'ün töresi
Beraberlik insanlığın esası
Cemaat istenir cehalet değil

Bir hazine vardır kâğıt kalemde
Öyle bir varlık ki bütün âlemde
Terbiye usulde dilde kelâmda
Nezâket istenir nedamet değil

Enerji bitince lamba yanmıyor
Çoluk çocuk aferinle kanmıyor
Boş laf ile hayat çarkı dönmüyor
Nebadet istenir nihayet istenir

Sümmanoğlu buna alışmalıyız
İnsanlık uğrunda alışmalıyız
Hem maddi manevi çalışmalıyız
Menfaat istenir mazeret değil

405) BERABER

Beraber olmanın ana temeli
İnsanlık esası hoşgörü ister
Gez bak şarkı garbı cenup şimali
Tümünün dünyası hoşgörü ister

Babanın serveti yığdığı malı
Sarısı beyazı yeşili alı
Benim adım Veli seninki Ali
Kardeşlik hissesi hoşgörü ister

Başa seçtin isen ehli izanı
Düşünmeli kaynayacak kazanı
Böyle gerektirir dünya düzeni
Anlaşma masası hoşgörü ister

Yer alırken kuzey yarım kürede
Milletçe baştayız örfte törede
Gezsek de havada, suda,
Yiğitlik künyesi hoşgörü ister

Derdimiz davamız hepsi müşterek
Neden ayrı çarpsın aynı kalp yürek
Sorun Sümmanoğlu sana ne gerek
Âşığın sevdası hoşgörü ister

406) YAVRUCAN

Ayık ol beş vakit hazır zamana
El açıp dua et ehli imana
Hacer'ül Esved'e Rukn-u Yeman'a
Bizlerden selam söyle yavrucan

Nurdağı'na adım attığın vakit
Uhud, Arafat'a yettiğin vakit
Cennet'ül bakiyle gittiğin vakit
Bizlerden de selam söyle yavrucan

Gidebilir isen şehitliklere
Bütün ashaplara ulu şahlara
Ehli beyt başta tüm analara
Bizlerden de selam söyle yavrucan

Sümmanoğlu bülbül öttüğü yerdir
Dünyanın kalbinin attığı yerdir
Hak nuru tecelli ettiği yerdir
Bizlerden de selam söyle yavrucan

Mevla'ya emanet olasin evlat
Sağ gidip selamet gelesin evlat
Arzu maksudunu bulasin evlat
Bizlerden de selam söyle yavrucan

Medine şehrine girdiğin zaman
O yeşil kubbeyi gördüğün zaman
Selam verip kıyam durduğun zaman
Bizlerden de selam söyle yavrucan

Her nefeste zikredersin Allah'ı
Seninle biledir kadir İlahi
Ziyaret ederken Resulullahı
Bizlerden de selam söyle yavrucan

Girerken Ravza-i Mutahhara'ya
İncitme kimseyi saf tut sıraya
Dünya nefis sokulmasın araya
Bizlerden de selam söyle yavrucan

Ravza'da üç mescit durur yan yana
Namaz için durduğunda divana
Mescid-i Nebevi ses verir sana
Bizlerden de selam söyle yavrucan

Mekke'de ilk gördüğünde Kâbe'yi
Aman ha unutma anne babayı
Ziyaret ederken Ali Aba'yı
Bizlerden de selam söyle yavrucan

Niyet edip başlayınca tavafa
Melekler seninle dururlar safa
Dolan Beytullah'ı tam yedi defa
Bizlerden de selam söyle yavrucan

407) DEM OLMA

Var gir ariflerin dem hanesine
Olur olmaz demhanede dem olma
Boyun ey aşk ehli mestanesine
Sakın selam selatsız ram olma

Sadakattir hak rızasın kazanan
Hoş sohbettir semalara uzanan
Tam isabettir insanlığa özenen
İnsanlara hizmetkâr ol kem olma

Sümmanoğlu var mı işin hilesi
Sadakattir insanlığın binası
Doğrudan taraf ol oku ihlâsı
Zalim nefisle kör şeytanla hem olma

3. 3. 3. 1. 2. 12. Övgüleme

Kişi, kuruluş, belde, millet veya ülkenin övüldüğü şiir. Şiire konu olan husus âşığın gönül ve bilgi dünyasında üstün özellikleriyle nitelendirilir. Terim ilk olarak Âşık Şenlik sempozyumunda Şeref Boyraz tarafından ilim dünyasına teklif edilmiştir (Kaya 2014: 658).

Âşık edebiyatında bir kişinin, varlığın ya da kavramın âşık tarafından övüldüğü şiirlerdir. Sümmânîoğlu'nun on beş övgülemesi vardır. Bu türdeki şiirlerinde (408) Nihâî, (409) Ruhanî, (410, 411) Âşık Emrah gibi âşıkları, (412, 413, 414) öğretmenleri, (415) Nasrettin Hoca'yı, (416) Müftüyü, (417,) arkadaşı olan Ali Uysal'ı (418) Anadolu gelinini, (420) Antalya'yı ve (422) rençberliği konu etmiştir.

408) NİHANÎ BABA

Günün birinde yolum Şenkaya'nın Barduz nahiyesine düştü. Bahar ayları idi. Arkadaşım sazım bir de köyden Hafız Remzi beraberdi. Âşık Nihanî'yi ziyaret ettik. Barduz'un komşuları ve nahiye müdürü birini göndermiş. Âşık Baba komşular sizi kahvede bekliyorlar, sazınızı alıp geleceksiniz dediler. Nihanî amca yaşlanmıştı. Bastona düşerek geziyordu. Nihanî: ben geleyim de sazım artık ötmüyor, nefesimi zor alıyorum. Yine de misafirlernen gelelim dedi. Birlikte gittik. Baya kalabalıktı. Birer çay verdiler, içtik. Nihanî beni bağışlayın yeğenimi yalnız dinleyelim, benim sesim artık çıkmıyor, dedi. Ben de espri olsun diye: " Bak dedem Âşık Sümmânî yaşlandığı dönemde siz gençliğinizin gereği dedemle atışmışsınız. Şimdi sıra bana geldi. Vaktime hazır ol. " Diyince seyirci alkışladı. Fakat Nihanî Babanın gözleri doldu. İki damla yaş döktü. Ben de pişman oldum. Yaptığım esprinin yanlış olduğunu anladım. Gençlik hevesi, şu kıtalarımı dizeledim. Hüseyin Sümmânîoğlu'nun 13 övgülemesini tespit ettik.

Baba yaşın doksan olsun yüz olsun
Ben için aşılmaz dağlar gibisin
Ben bir şaka ettim yani naz olsun
Bakıyorum içten ağlar gibisin

Gençlik bir kuştı havaya uçtu
Size meydan etmem ben için suçtu
Sam yelimi deydi zaman mı geçti
Hazana yüz tutmuş bağlar gibisin

Hayat pınarından suyun çekilmiş
Sakalın ağarmış dişin tökülmüş
Kametin yay olmuş belin bükülmüş
Tarih kokan eski çağlar gibisin

Sümmanoğlu sözün son et burada
Devran için niceleri sırada
Hiçbir âşık erememiş murada
Al yerine kara bağlar gibisin

(O zaman söz biter bitmez Nihanî Baba şu kıtaları söyledi.)

Bir acayip derde düştüm ağlarım
Çaresiz derdime derman neredir
Ah vah ile geçti civan çağlarım
Yârinen sürdüğüm devran neredir

Arz edip gitmeme imkânım yoktur
Huluskar dostlara ihlâsım çoktur
Cananı ne görsem boynu buruktur
Beni irşat eden Afgan neredir

Bu sözlerim yadigârdır sizlere
Bahri derin olan çıkmaz yüzlere
Güzel gelinlere mahbup kızlara
Canan her gün ağlar Nihan nerededir

409) RUHANÎ

Kırk sene beraber arkadaşlık yaptık. Çok nazik bir insandı. Gözleri görmezdi ama gönül gözü, çok görenlerden iyi görürdü. İşte arkadaşşıma ithafen kıtalarımı sıralıyorum.

Kırk yıl dahi doyamadım tadına
Baldan fazla Ruhanî’de var idi
Yakut kıymetine zümrüt adına
Laldan fazla Ruhanî’de var idi

Mana mantık, alım satım tüccarı
Yiğidin hakkıdır olması cari
Akıl üstü dilindeki beceri
Elden fazla Ruhanî’de var idi

Olgunluktur nezaketin mihengin
Gerçek düşünürdür fikirden zengin
İpekten yumuşak topraktan engin
Yoldan fazla Ruhanî’de var idi

Şeyda bülbül gibi zarı seçmişti
Edebi erkânı arı seçmişti
Ağza tad veren bari seçmişti
Daldan fazla Ruhanî’de var idi

Sümmanoğlu dost gamından hisseli
Yaşantısı çile gamlı gussalı
Gün üç yüz altmış beş hepsi çileli
Yıldan fazla Ruhanî'de var idi

410) EMRAH BABA İÇİN

Altını pul diye satan yanılır
Erzurumlu bizim Emrah Baba'yı
Başka Emrah'lara katan yanılır
Erzurumlu bizim Emrah Baba'yı

Paha yetmez mercanına laline
Zarafet yakışmış hoş kemaline
Başkaları çekmek ister dalına
Erzurumlu bizim Emrah Baba'yı

On yedinci asrın orta çağında
Yaşamış bir zaman gam otağında
Bildik ufkumuzun nur şafağında
Erzurumlu bizim Emrah Baba'yı

Edebiyat yıldızına mutabık
Nakşî kolu derler girdiği Tarık
Hem derviş demişler hem de bir âşık
Erzurumlu bizim Emrah Baba'yı

Adım adım varmış nice diyara
Gezmiş Sivas Tokat geçmiş Niksar'a
Gidin sorun yaslandığı mezara
Erzurumlu bizim Emrah Baba'yı

Bin iki yüz yetmiş altı söylemiş
Hayat dünyasına veda eylemiş
Niksarlılar bir mezara kuylamış
Erzurumlu bizim Emrah Baba'yı

Sümmanoğlu oğlu ecel rüzgârı esmiş
Bu fani dünyadan selamın kesmiş
Kara toprak almış bağrına basmış
Erzurumlu bizim Emrah Baba'yı

411) EMRAH'IN

Tambura köyünden bir âşık çıkmış
Kimse bilmezdi ki özü Emrah'ın
Aşkın ateşiyle bağrını yakmış
Yüreğinde sevda közü Emrah'ın

Ayrılmak isterken doğduğu köyden
Elveda eylemiş özden üveyden
Mest olmuş ruhunda çalınan neyden
Ötmeğe başlamış sazı Emrah'ın

Erzurum'da mektep medrese görmüş
Bir mürşit kâmile elini vermiş
Arzu maksuduna o zaman ermiş
Hakk'a doğru dönmüş yüzü Emrah'ın

Nameler söylemiş umumi nasa
Gün geçtikçe artmış ondaki tasa
Çevirmiş yönünü varmış Sivas'a
Yüreğine inmiş sızı Emrah'ın

Bire zaman Sivas'ta eylemiş karar
Garibin halini ya kimler sorar
Elbet âşık olan maşukun arar
Bir yar için naz niyazı Emrah'ın

Emrah Baba destan olmuş dillere
Şiirler okumuş esen yellere
Yağan yağmurlara coşan sellere
Hemdaş olmuş iki gözü Emrah'ın

Seven sevdiğinin gezer peşini
Felek çalmış tek turnanın eşini
Sümmanoğlu gördü mezar taşını
Motiflemiş birkaç sözü Emrah'ın

412) ÖĞRETMENİM ÖĞRETTİ

Yedi yaşıma dek bir haber gezdim
Hoş zamanı öğretmenim öğretti
Alfabe başlattı okulda yazdım
Ayı, günü öğretmenim öğretti

Teraziye koydum zararı karı
O zaman anladım yokluğu varı
İzzeti, iffeti, edebi arı
Yol, erkânı öğretmenim öğretti

Okulda öğretmen tahta başında
Yiğitlik var idi gözü kaşında
Barış idi hayalinde düşünde
Başkomutanı öğretmenim öğretti

Kilitli kapıyı açmış ecdadım
Cihana yiğitlik saçmış ecdadım
Cepheden cepheye koşmuş ecdadım
Alparslan'ı öğretmenim öğretti

Üç kıtaya insanlığı götürmüş
Küfrün kalelerin yıkmış bitirmiş
Viyana'nın kapısında oturmuş
Mehmet Han'ı öğretmenim öğretti

Ertuğrul, Osman Bey, Orhan Gazimiz
Dünyalara sığmaz tarih yazımız
Hep yiğittir kızanımız kızımız
Çok hakanı öğretmenim öğretti

Sevdamızın bulutları gülerse
Ufkumuzun yıldızları parlarsa
Sümmanoğlu neler yazdın derlerse
Bu destanı öğretmenim öğretti

413) MAHİRDİ

Eskişehir'den çok sevdiğimiz emekli öğretmen Rasim Koroğlu vardı. İyi bir hiciv şairi idi. Âşıkları da gayet sever değer verirdi. Hoca iç in Eski şehirdeki dostları bir anma günü hazırlayıp bizleri de davet etmişlerdi. Hoca da gördüklerim vasıfları mısralarıma işlemeyi ihmal etmedim. Allah rahmet etsin.

Sohbet istenseydi Rasim hocadan
Muhabbet başlatmakta mahirdi
Mana mantık derc ederdi heceden
Arifane işlemekte mahirdi

Gayet hürmetkârdı astı üstüne
Hiçbir canın düşmez idi kastına
Koşar adım gider idi dostuna
Arabasın beşlemekte mahirdi

Bir Rasim Köroğlu kolay bulunmaz
Kul ölmeden onun yeri bilinmez
Umudum var hatıraları silinmez
Haksızları tuşlamakta mahirdi

Rasim Köroğlu'nun duydum sesini
Paylaşırđı dostlarının yasını
Boş davaya sallamazdı fesini
Cehaleti dışlamakta mahirdi

İsimlendirmezdi falan filanı
Arif bilmek gerek sözden alanı
Hicvederdi ayyaş kalleş olanı
Yersizleri taşlamakta mahirdi

Sümmanoğlu kanma dünya şanına
Kim ne eder ise kalır yanına
Rahmet olsun hocamızın canına
Hatır gönül hoşlamakta mahirdi

414) SEVGİLİ HOCAM

Size minnettarım sevgili hocam
Okuma, yazmayı sizden öğrendim
Hayat baştan sona zorlu bilmece
Kalemle çözmeyi sizden öğrendim

Arifler kendinde arar ayıbı
Asla bir kimsenin olmaz rakibi
Şiir kafiyei hece üslubu
Kelime dizmeyi sizden öğrendim

Her karada yaşayana sözüm yok
Her zorluğu üstlenmeye yüzüm yok
Gemiye, kayığa, sala lüzum yok
Denizde yüzmeyi sizden öğrendim

Sümmanoğlu arzun pakı izzete
El açarız haktan olan nusrete
Atama, fantoma, füzeye, jete
Proje çizmeyi sizden öğrendim

415) NASRETTİN HOCA

Nice haftaların nice ayların
Yıllarında Nasrettin Hoca var
Ağaların paşaların beylerin
Dillerinde Nasrettin Hoca var

Eskimez hatrası eski çağların
Bahçelerin bostanların bağların
Ovaların yaylaların dağların
Bellerinde Nasrettin Hoca var

Herkesin Hoca'ya sevgi saygısı
Kim onu söylerse kalmaz kaygısı
Aylede okulda çocuk dergisi
Ellerinde Nasrettin Hoca var

Sümmanoğlu hatra kalsın yazında
Kim bilir neler var naz niyazında
Âşıkların mızrabında sazında
Tellerinde Nasrettin Hoca var

416) MÜFTÜ BEY

Kudreti Mevla'nın nur-u ihsanı
İlmi hakikatin esrarısınız
Hatırdan silinmez gönül gülşanı
Şeydayı bülbülün efkârısınız

Benzeriniz az bulunur cihanda
Nuksayı kübrasın nutku burhanda
Otuz cüz Kuran'ın ezberi sende
Tecvidin talimin mimarısınız

Ya vedüd çağırır diliniz sizin
Düşeni kaldırır eliniz sizin
Hazan bilmez kudret gülünüz sizin
Manada mevsimler baharısınız

Hoş dilden Kuranı tilavetiniz
Kürsüdeki vaiz nasihatınız
Bizlere örnektir ibadetiniz
Cami cemaatin önderisiniz

Sümmanoğlu arzun muhabbetiydi
Sizden bahsettiğim hakikat idi
Yeğenimde size emanet idi
Mananın mantığın tüccarısınız

417) BİR OLGUN ÇINAR

(Ali Uysal kardeşime saygılarımla. 13. 06. 1981 Ankara)

Bir olgun çınardın garip yolcuya
Uzayan dalların eğmedin bana
Lokmanlarda ilaç olur acıya
Acıma hissini duymadın bana.

Ahdin değiştirip duygulandırdın
Şiirimle geçmiş günü andırdın
İfade edemem diye kandırdın
İstemeye fırsat koymadın bana.

Sümmânîoğlu'nu yakmadın közden
Dost olan dostunu atmaz ki gözden
Vazgeçtin önceki dediğin sözden
Sanırım yinede kıymadın bana.

418) ANADOLU GELİNİ

Başındaki miğfer yeşilden aldan
Anadolu gelinin duvağı
Nezaket zarafet ne güzel halden
Anadolu gelininin yaşmağı

Babanın ananın gönül barıdır
Her nişanlı bir yiğit yâridir
Allık portre değil kudret nurudur
Anadolu gelininin boyağı

Nefsin velvelesi kuru hayaldir
Töreleri çiğnemesi vebaldir
Edep tezgâhından dokunan şaldır
Anadolu gelininin kuşağı

Düğünde, bayramda görülür arzu
Teknikte, ilimde yarışır arzu
Yurtta sulh, cihanda barıştır arzu
Anadolu gelininin merağı

Evde ana, cephelerde yiğitmiş
Mehmetleri, Muratları eğitmiş
Fatihleri, Yavuzları büyütmüş
Anadolu gelininin kucağı

Bu ne güçtür ne hikmettir bilinmez
İman suru atomlarda delinmez
Yurt satılmaz, Türk bütündür bölünmez
Anadolu gelininin ocağı

419) KEMALAT SAHİBİ

Seni seven dostlar senle övünür
Kemalat ehlinin benim efendim
Seni gören yetim yoksul sevinir
Sekavet ehlinin benim efendim

Senin hayranındır her aklıselim
Sendedir eğitim sendedir bilim
Ailenden başlar sendeki talim
Nezakat ehlinin benim efendim

Kamillerin nefesinden gül kokar
Milletimin gözü hep sana bakar
Konuşurken lisanından bal akar
Muhabbet ehlinin benim efendim

Küçüklerle sevgin yaşlıya saygın
Kazandığın şöhret, şanına uygun
Hastalara şifa merhamet duygun
Saadet ehlinin benim efendim

Sümmanoğlu ismi var mı kapında
Koçaklık var inancında yapında
Örnek biri sensin dünya çapında
İcraat ehlinin benim efendim

420) ANTALYA GÜZELDİ

(28. 02. 1982 Cuma akşamı günü Antalya'nın Yukarı Kocayatak köyüne
oğlum Halis'in öğretmen tayini oraya çıkmıştı. Beraber evini götürdük.)

Vardım Antalya'ya geçtim bir köye
Gezerek gittiğim yolu güzeldi
Mutlaka rastladım kötüye iyiye
Hakk'ın yarattığı kulu güzeldi

Bazı adetleri uymazdı bize
Erkek kadın konuşurdu yüz yüze
Her insanı hürmetkâr idi keza
Acı söz duymadım dili güzeldi

Beğenmedik yeri kahve oyunu
Hep kapı önünde içtim çayını
Böyle gördüm Kocayatak köyünü
Zemheride nergis gülü güzeldi

İlk Topal Murat'ım kapısın açtı
Mizacım uymadı kenara kaçtı
Ya ben onu ya da o beni ölçtü
Belki onun benden hali güzeldi

Fetiye Teyze'de kaldık bir gece
Hizmet ikramını etti netice
Ondan evi yakın Şevket Amca
Hep süpürge bağlar teli güzeldi

En çok konuştuğum Münir'le Hasan
Mümtaz'la Baki Bey olmazdı noksan
Hepsi birbirinden hoş sohbet insan
Berber Muhammed'in eli güzeldi

Birde Kösegilin İsmail vardı
Bazı ara sıra hal hatır sordu
Mustafa abi de ara sıra arardı
Sakin gördüm var kemali güzeldi

Tanıdığım yakın dostlar bunlardı
Belki sayamadım dahası vardı
Bunlar farksız idi hep beraberdi
Velhâsılı Ali, Veli güzeldi

Nöbet bitip vakit çattıktan sonra
Akdenizli kısmet bittikten sonra
Derler Sümmanoğlu gittikten sonra
Erzurum'un serin yeli güzeldi

421) HARRAN OVASI

Harran ovasından bir güneş doğdu
Yakına getirdi Gap projesi
İstikbal yıldızı zulmeti boğdu
Süpürdü götürdü Gap projesi

Atatürk barajı adı verildi
Ekonomi meyveleri görüldü
Kaç asırlık ölü toprak dirildi
Nebatat bitirdi Gap projesi

Sevinirdi yetim yoğu yoksulu
Güneyde ondan alır mahsulü
Dünyada benzeri azdır hâsılı
Gör neler getirdi Gap projesi

Bilen bilmeyene versin haberi
Uyuyan uyansın toplansın bari
Sümmanoğlu der ki kimya ambarı
Baş sedire oturdu Gap projesi

422) RENÇBERDİR

Her yerde, seferde öndeki safta
Her sahada ilk gereken rençberdir
Her taşta bir hatıra şehit sedefte
Düşmanın bendini söken rençperdir

Gözden her saklanan sanma ki yatar
Durmadan hedeften hedefe atar
Her tüyü süngü bir düşmana batar
Dosta gül düşmana diken rençperdir

Yiğitler içine tilki dalamaz
Aslanlar yurdunda çakal kalamaz
Tüccarlar bozamaz dünya alamaz
Sümmanoğlu bir külçen rençperdir

3. 3. 3. 1. 2. 13. Övünme

Âşık tarzı şiir geleneğinde şairin kendi özellikleriyle, soyuyla ya da sahip olduğu bir nesneyle övünmeyi dile getiren şiirlerdir. Bu tür şiirlerde âşık sahip olduğu nesneden ya da özellikten duyduğu mutluluğu ve hissettiği üstünlüğü dile getirir. Bu tür tarafımdan isimlendirilmiştir. Hüseyin Sümmanîoğlu'nun 2 övünmesini tespit ettik. Bu şiirlerde âşık soyuyla, diniyle, milletiyle övünür.

423) NE MUTLU BANA

Öyle bir ustadan vücut ebadım
Ben beni gezersem ne mutlu bana
Yetmiş binden fazla damakta tadım
Ben beni sezersem ne mutlu bana

Yüz bin kolum olsa yüz bin kanadım
Dolansam dünyayı hep adım adım
Güç yetmeyen işe yoktur inadım
Ben beni çözersem ne mutlu bana

Soyum sorarsanız Müslüman Türk'üm
Her baskül tartamaz ağırdır yüküm
İnsanım ya bir dünyadan büyüğüm
Ben beni süzersem ne mutlu bana

Sümmanoğlu semalarda başım yok
Herkesinen mahkemem yok işim yok
İçerimde ayrı kalan dışım yok
Ben beni yazarsam ne mutlu bana

424) ÖVÜNÜRÜM

Çektiğim çileler boşa değildir
Fıganımla öğünürüm dünyada
Söz insana denir taşta değildir
İmkânımla öğünürüm dünyada

Şahin çürük dala konmaz budala
İslâm doğru yoldan dönmez budala
Güneş sönse hak din sönmez budala
İmanımla öğünürüm dünyada

Ahdettiğim ikrarımda durursam
Doğru bakıp doğruları görürsem
Haksıza suç haklıya hak verirsem
Vicdanımla öğünürüm dünyada

Ey gafil uyan bak görünen tanı
Zerre aklın varsa sen seni tanı
Mukaddes topraklar ecdadın tanı
Vatanımla öğünürüm dünyada

Sümmânîoğlu'yum soru cevabım
Allah bir resul hak budur hitabım
Bana rehber yeter kutsal kitabım
Kuranımla öğünürüm dünyada

3. 3. 3. 1. 2. 14. Öyküleme

Bir olay ya da durumu öyküleme yoluyla anlatan şiirlerdir. Bu yönüyle destanlara benzemektedirler. Fakat ele aldığı konuyu daha ayrıntılı bir şekilde ve kronolojik olarak anlatmalarıyla onlardan ayrılmaktadır(Kaya 2014: 659).

Bu tür şiirlerde bir olay ya da durum başından sonuna doğru kronolojik olarak anlatılır. Öyküleyici anlatım ve betimleyici anlatım kullanılır. Bazen diyaloglara da yer verilir. Hüseyin Sümmânîoğlu'nun 2 öykülemesi olduğunu tespit ettik. Bu öykülemelerden ilkinde yakın bir köye yaptığı yolculuğu anlatmaktadır. İkincisinde Sümmanî ile Gülperi hikayesini anlatmıştır.

425) DOST KÖYÜ

Dost köyüne gidiyordum piyade
Uyudum uyandım sabah olmamış
Ne uyanıktım ne de uykuda
Uyudum uyandım sabah olmamış

Yorulduğum bir taşta verdim sırtımı
Birin geldi dolaşmış ardımı
Onun ile paylaşırken derdimi
Uyudum uyandım sabah olmamış

Dedim ki arkadaş nerden gelirsin
Dedi bile idik sende bilirsin
Dedim çok uyuma yolda kalırsın
Uyudum uyandım sabah olmamış

Dedim kaç senelik hayat mazin var
Dedi binden daha fazla yazım var
Dedim şimdi sana birkaç sözüm var
Uyudum uyandım sabah olmamış

Dedim söyle bana elde neyin var
Dedi vicdanımda çelik yayım var
Dedim soyun, dedi oğuz boyum var
Uyudum uyandım sabah olmamış

Dokuz yüz dört kilometre yol geldim
Arayıp dostumun köyünü buldum
Ötesini sorma burada kaldım
Uyudum uyandım sabah olmamış

Bir hayli yürüdüm taşlı yollarda
Çamur tarlalarda karlı bellerde
Bir şeyler ararken paslı tellerde
Uyudum uyandım sabah olmamış

Dost elinde bulduk dostun kendini
Yüzünden okudum kültür pendini
Tanırmış Sümmanoğlu adını
Uyudum uyandım gece kalmamış

426) ŞAİRNAME

Muhabbet bahrinin varı Âşıkı Sümmânî'miz
Anne, baba gönül bari Âşık-ı Sümmânî'miz
Bin sekiz yüz altmış birde gelmiş idi dünyaya
Sanatın ezel bahri Âşık-ı Sümmânî'miz

Sanatın ezel bahri henüz onbir yaşında
Köyünün kuzularını güder Ablaktaşı'nda
Bir mübarek Cuma günü uyur göze başında
Düşünde görür pirleri Âşık-ı Sümmânî'miz

Düşünde gördüğü kırklar, üçler, beşler, yediler
Uyandırılım yavruyu bu emri söylediler
“Ey evladım çok uyuma şimdi uyan” dediler
Uyandı gördü kırkları Âşık-ı Sümmânî’ miz

Uyandıran pir ders verdi ona aşk kitabından
Okuyup icazet aldı irfanlık mektebinden
Bir mürşit kâmil içirdi kudretin şarabından
Sevene sevgi pınarı Âşık-ı Sümmânî’ miz

“Sevgisine ortak olsun Gülperihan” dediler
“Meskeni şehri Badahşan, Afganistan” dediler
“Dünyada kavuşmak haram derdine yan” dediler
Gözetir yevmü’l mahşeri Âşık-ı Sümmânî’ miz

Gözettiği sevdiğini destan eder dillere
Allah dostları sevgisi nakşolur gönüllere
Babasından izin ister gide gurbet ellere
Düşündürür emektarı Âşık-ı Sümmânî’ miz

Düşünen ihtiyar baba cigeri pürryan olur
Ağlayan nazlı annenin gözleri giryan olur
Yenilmeyen hüznün başlar evde bir şivan olur
İçten ağlar zari zari Âşık-ı Sümmânî’ miz

İçten ağlar ana, baba el açarlar duaya
Sağ gidip selamet gele yalvarırlar mevlaya
Sanki sam ruzgari esti o sıcacık yuvaya
Bağlar ayrılık kemeri Âşık-ı Sümmânî’ miz

Bağladı hasret kuşağın döndü ulu divana
Elveda ey ana, baba elveda dost yarana
Cümlesinden vedalaştı içinden yana yana
Gözden siler dünyaları Âşık-ı Sümmânî'miz

Gözüne ilk kestirdiği görmeyi Gürcistanı
Omuzladı gam curası arda koydu vatanı
Gürcistan'da konakladı mesken tuttu bir hanı
Kimden sorsun nazlı yâri Âşık-ı Sümmânî'miz

Kimden sorduysa derler bilmeyiz Badehşani
Yaban nasıl gidem bulam deyim Afganistanı
Kimin telaşına ağlar bir garip âşikanî
Gececek küfristanları Âşık-ı Sümmânî'miz

Geçince küfristanları yolu düştü ormana
Aman Allah yardım eyle ben aciz garibana
Küfü ormanlardan geçmek yani ölümden fena
Çağırırdı koca piri Âşık-ı Sümmânî'miz

Çağırdığı pirden himmet gösterir Buhara'yı
Belki bir acıyan olur burada gönlü yareyi
Derler "Türkmenistan'a var orda ara çareyi"
Ordan da geçti ileri Âşık-ı Sümmânî'miz

Ordan da korkunç dediler geçmeyi Nemruthan'ı
Nemruthan'daki yamyamlar yiyerlermiş insanı
Garipleri darda koymaz mutlak kerem kani
Geçer Canavar Dağları Âşık-ı Sümmânî'miz

Geçer amma nasıl geçer Canavarlar Dağı'nı
Garip garip düşen bilir gurbetin tuzağını
Çok çetinlikle savuştu sihirbazlar bağını
Hayal eder deryaları Âşık-ı Sümmânî'miz

Hayalindeki deryanın adasında Pir Baba
Başında yeşil külahı sırtında beyaz aba
Pir Baba'ya selam verdi aldı selam merhaba
Ordan geçti dalgaları Âşık-ı Sümmânî'miz

Ordan derviş baba derki ne gezersin divane
Sen kimsin bura neresi, niçin geldim bu yana
Başından geçen halleri bir bir anlatır ona
Sıkladı tanıdı piri Âşık-ı Sümmânî'miz

Sıkı sıkı bakıyorsun tanıdın mı sen beni
Hayır, baba tanımadım belki benzettim seni
Şekerli Düzü'nde gördün gel hatırla canı
O zaman çözdü esrarı Âşık-ı Sümmânî'miz

O zaman yaklaştı pire kapandı ayağına
Pir baba der o ki geldin gurbetin ırağına
Şimdi ortak olana bak gamına, merağına
Yüz yüze geldi Gülperi Âşık-ı Sümmânî'miz

Yüz bin mihmet on sekiz yıl heba etti yarına
Geri döndü el salladı yar değil ağyarına
Sıdk ile gönül bağladı hünkârlar hünkârına
Yar dedi nur-i envari Âşık-ı Sümmânî'miz

Yar dediği nur-i envar yandırır aşk közüyle
Ente mûtu kalp olanlar görür başka gözüyle
Bu dünyadan çeker gider üç beş arşın beziyle
Vatanın koca çınarı Âşık-ı Sümmânî'miz

Vatan millet din sevgisi damarında kanında
Mücevherler sergilendi irganlar divanında
Geleceğe iz bıraktı kurduğu meydanında
Sanatın ehli hünere Âşık-ı Sümmânî'miz

Sanatın hatıra kalır son eder hayatını
Bin dokuz yüz onbeşlerde değişir nöbetini
Sümmanoğlu çümlemizin hak vere cennetini
Ahı, vahı Hak didarı Âşık-ı Sümmânî'miz

3. 3. 3. 1. 2. 15. Selamlama

Âşıkların seyircileri selamladığı ve onlara “hoş geldiniz”, “Merhaba”, “safa geldiniz” gibi rediflere bağlı ayaklarla deyişler söylediği fasıldır. Bunun yanında ev sahibi âşığın tek başına söylediği koşma veya divan olabileceği gibi iki veya daha fazla âşığın icra ettiği karşılaşma şeklimnde de olabilir (Kaya 2014: 98).

Karşılama: Bu tür, genellikle âşık fasıllarının başında bulunur ve merhabalaşma, hoşla(ş)ma adlarıyla da bilinir. Âşıklar, misafiri konumundaki dinleyiciye bu türle hoş geldiniz” dediği yani bir anlamda onu ilk olarak bununla karşıladığı için karşılama adının bu türe daha uygun olacağını düşünüyoruz (Boyras, 2010: 142).

Âşık tarzı halk şiirinde âşıkların dinleyicileri selamlamak için söyledikleri, “merhaba, hoş geldiniz ...gibi” ifadeler içeren şiirleridir. Âşık meclislerinde âşıkların ilk olarak dinleyicilere selamlama söylemeleri gelenektir. Sümmânîoğlu'nun şiirleri arasında 9 tane selamlamaya örnek bulunmuştur. Hüseyin Sümmânîoğlu bu şiirlerden beşi katıldığı şenliklerde ve âşık şöenlerinde seyircileri selamlamak için

söylemiştir. Birinde televizyon programında izleyicileri selamlamak için söylenmiştir. Selamlama türündeki son iki şiiri kendisini ziyaret eden arkadaşlarını selamlamak için söylemiştir.

427) HOŞ GELDİNİZ

(Dedem Âşık Sümmânî Şenlikleri'nde davetlileri selamlama görevi bize verilmişti. Âcizane başladık.)

Başta sayın valim, kaymakam beyler
Bu dem bu devrana sefa geldiniz
Sayın reis beyler hem komutanlar
Kazamız Narman'a sefa geldiniz

Yar o dur ki kucak aç a yarına
Böyle günler tarih olur yarına
Baba Sümmânî'nin şenliklerine
Arifler, irfanlar sefa geldiniz
Emniyet amirler, basın mensuplar
Muhterem komşular sayın konuklar
Saz ile koşup gelen âşıklar
Âşık-ı Sümmana sefa geldiniz

Sümmanoğlu'yum bağı yarayım
Uzaktan gelene haber sorayım
Cümlenizin yeri gönül sarayım
Ben acizin sana sefa geldiniz

428) SİZİN ELLERE

Serhat yaylalardan yola koyulduk
Geze geze geldik sizin ellere
Nerde ise kocalardan sayıldık
Fakat taze geldik sizin ellere

Dost dostuna kılar pahasız nazı
Âşığa toy, düğün gurbette gezi
Hakk'ı seven dosta kılar niyazı
Hoş niyaza geldik sizin ellere

Sazımı bağladım kolum üstüne
Çile çörekledi belim üstüne
Nice engel çıktı yolum üstüne
Çöze çöze geldik sizin ellere

Sümmânîoğlu'yum söze başlarım
Bilmem dinlerler mi arkadaşlarım
Dert bölmeğe geldim can kardeşlerim
Özden öze geldik sizin ellere

429) HOŞGELDİNİZ

(1992 tarihinde dedem Âşık Sümmânî Şenlikleri'nde gelen misafirleri selamlama görevini bana verdiler.)

Hoş geldiniz ey azizler başta sayın valimiz
Kaymakamlar reis beyler cümle pür kemalimiz
Dedem Âşık Sümmânî'nin anma günüdür bugün
Dost uğrunda kurban olsun evlâd ü eyâlimiz

Bunca arif bunca irfan hepisi buradadır
Şairliğin dünyasının kapısı buradadır
Dostları dosta bağlamış tapusu buradadır
Sümmânî'yi gönüllerde yaşatmak hayalimiz

Sekiz hazran bin dokuz yüz seksen sekiz bu sene
Kara toprak şahit olsun taşlar gelsin lisana
Sümmanoğlu dertlerini bir lokmana desene
Yıllar yılı yaşayacak güneşten ziyalımız

430) MERHABA

(Sümmânîoğlu'na gelen misafirlere ithafen merhaba.)

Hoş geldiniz muhteremler ehli haller merhaba
Salar haş eylediniz pür kemaller merhaba
Her derdinin ortağıdır sevenler sevdiğinin
Muhabbetin bülbülleri dili ballar merhaba

Minnettarım şanı yüce hem gönlü enginlere
Canım kurban ederim dostlara bilginlere
Allah'a şükürler olsun erdirdi bu günlere
Mevla'sına bağlı olan sadık kullar merhaba

Sümmanoğlu kimde yaşar sevdanın derinleri
Bugününü yaşayanlar düşünür yarınları
Bayralaşmış ecdatların şerefli torunları
Gözü yıldız, kaşî hilal, vech-i Allah merhaba

431) MERHABA

Merhaba gönül dostlarım tüm ehli hal merhaba
Merhaba sohbet sevenler pür kemalim merhaba
Tüm derdinin dermanıdır sevenler sevdiğinin
Gönlü ruşan, dili sükkar, lebleri bal merhaba

Ancak torunlar layıktır ceddinin ülkesine
Er odur ki sahip ola yaşanan ilkesine
Aç şemsiyeni kabul eyle girelim gölgesine
Kaşın hilal, gözün yıldız, çehresi al merhaba

Ne olursun yüz ekşitme Sümmanîoğlu'lara
Yaradandan şifa dile gözyaşı çağlılara
Yaklaştıkça uzak kaçma sevgisine bağlılara
Sevenlere sırt çevirmek olur vebal merhaba

432) MERHABA

(Gelen misafirlere hafızı kelamdı.)

Sarmaya teşrif edenler gönlümün yarasını
Gülşen yüzlüm, şahin gözlüm, tatlı sözlüm merhaba
Lokmandan mı getirdiniz derdimin çaresini
Gerçek özlüm, eli sazlım, naz niyazlım merhaba

Bu derdimin dermanının yedi ham maddesi var
Otuzdan bir noksan olan imlada haddesi var
Yüz on dört bahçe içinde on dört odası var
Dördü gizlim, altı yüzlüm, otuz cüzlüm merhaba

Sümmanoğlu'nu yandırır yüzünün cilasına
Ziyasından şule verir dağların lalesine
Seven gönülleri çeker alalar alasına
Sesi gizlim, lafzı düzlüm, eşsiz nazlım merhaba

433) SEFA GELDİNİZ

(Marmara TV kanalında program esnasında söylediğim bir şiir:)

Gönül sohbetine teşrif ettiniz
Azizim, sultanım sefa geldiniz
Gönlüm yarasına merhem sürdünüz
Farabi'm Lokman'im sefa geldiniz

Sevenlere hoştur muhabbetiniz
Yaratan Hakk'adır ibadetiniz
Arkanızda var mı cemaatiniz
Hafızı'l Kuran'ım sefa geldiniz

Ecdadınız Ali Pir-i Geylani
Nerde Ömer, Ali babalar hani
Mirşid-i kâ mildi Hasan Ceylani
Vekili ceylanım sefa geldiniz

Evladı Resul'ün filizlerden
Kolay çözülmeyen rumuzlarından
Neye getirdin ceddin denizlerinden
Siz ehli kaptanım sefa geldiniz

Sümmanoğlu'yum bir fukarayım
Rakiplere çekilmeyen darayım
Sevenlerin yeri gönül sarayım
Gir sadık mihmanım sefa geldiniz

434) MERHABA

Uzak kaldın, neredesin gerçek özlüm merhaba
Bekledim gelmedi sesin, tatlı sözlüm merhaba
Her ahvale agâh imiş mürşid-i kâmil olan
Seven sevdiğine gider, naz niyazlım merhaba

Bugünün dinen çarkında gönlü ruşen sen misin
Hocasından irşat almış, dili Kuran sen misin
Himmeti alışan gibi derde derman sen misin
Her sözü kelamı kibar, eli sazlım merhaba

Dost olan ziyaret eder dostunun hanesini
Sümmanoğlu bilmelisin aşkın pervanesini
Sözü can kulakla dinler, verirsin manasını
Mert bakışım, şirin dillim, güler yüzlüm merhaba

(22. 11. 2006)

435) CENABI KUDRET İÇİN

Erzurum elinden geldik
Sizleri ziyaret için
Hoş gördük sefalar bulduk
Dostlarla muhabbet için

Arz edeyim birkaç kelâm
Ne güzel dem bu ne âlem
Başta hediyeğimiz selam
Bulunan cemaat için

Merhaba ağır başlara
Hasretle gözü yaşlara
Merhabalar dadaşlara
Canım kurban millet için

Sümmanoğlu'nu bulalım
Hem milli bütün olalım
Sevelim hem sevilelim
Ol cenabı kudret için

3. 3. 3. 1. 2. 16. Semai

Âşıkların 8 hece ile söyledikleri ve konusu aşk, güzellik ve sevgi olan şiirelre verilen ad. Kendisine has ezgileri vardır. Başta beşeri aşk olmak üzere sevilen her nesne için Semai söylenmiştir (Kaya 2014: 701).

Âşık edebiyatı ürünlerinin ortaya konulduğu yegâne nazım şekli “koşma”dır, ondan başka şekil yoktur. Semaî, varsağı ve destan onun özel şekilleridir (Sakaoğlu 2002: 636).

Âşık Edebiyatında şairlerin 8 heceli söyledikleri koşma biçiminde kıvrak bir ezgiyle söylenen şiirlerdir. Ölçüsünün kısa olması ezgisinin kıvrak olmasını sağlar. Aşk, sevgi, güzellik, doğa gibi koşmada işlenen konular semaîde de işlenir. Hüseyin Sümmânîoğlu’nun 67 semaisinin olduğunu tespit ettik.

436) MÜJDE SÖYLEYİN

Sevdiğimden haber aldım
Gül hara müjde söyleyin
Bitmez hayallere daldım
İzhara müjde söyleyin

Çok yücedir yârin şanı
Onu seven olmaz fâni
Süsler gülü gülistanı
Bahara müjde söyleyin

Âşık maşuğunu bekler
Şahidi gökte melekler
Sevinir çiğdem çiçekler
Bağlara müjde söyleyin

Sevda cana şimşek çaktı
Beni bu hale bıraktı
Kapım çaldı seher vakti
Rüzgâra müjde söyleyin

Sümmanoğlu bilmez imiş
Onun için gülmez imiş
Güzel seven ölmez imiş
Ağyara müjde söyleyin

437) GÖNÜLDEN HASTA

Bugün bana dokunmayın
Çünkü aklı noksanım
Yanılıp dert yakınmayın
Gönülden hasta insanım

Yağdı hayat dağım karı
Kaybettik yazı baharı
Azaldı sevda rüzgârı
Enginden engin esenim

İnsanlığa kem bakmadım
Sebepsiz bir can yakmadım
Kalp kırıp gönül yıkmadım
Çünkü sukutu lisanım

Kenara attım fendimi
Arıyorum efendimi
Tanıyamadım kendimi
Ya Hüseyin ya Hasan'ım

Sümmanoğlu'nun gamını
Taşırım derdin tamını
Elin kahri sitemini
Alıp bağrıma basanım

438) GÖZLER ELA

Gözün ela kirpikler ok
Kaşlarını çatan güzel
Bezenmenize gerek yok
Endamınız zaten güzel

Güzel seni kim doğurdu
Cennetlerden mi çağırdı
Şehit kanıyla yoğurdu
Anan güzel artan güzel

Üstündesin her bir çağın
Bahçe bağın gül yaprağın
Dalgalandan al bayrağın
Rengine renk katan güzel

Ulu ecdadın çağrında
Vatan millet din uğrunda
Toprağın kara bağrında
Şehit düşmüş yatan güzel

Sümmanoğlu yazdıkların
Sevgi saygı duydukların
Güzel diye övdüklerin
İman, Kuran, vatan güzel

439) SABURA BAĞLANDI

Her saat şakıyıp öten
Diller sabura bağlandı
Nice bağı kar kapladı
Güller sabura bağlandı

Turna kanat açmaz oldu
Arı bala uçmaz oldu
Kervan gelip geçmez oldu
Yollar sabura bağlandı

Kim uyudu kim uyuttu
Kim kimde kaygı büyüttü
Yeşil ördekler yas tuttu
Göller sabura bağlandı

Kızıl bakır lal göründü
Yeşil ova al göründü
Kara kefen şal göründü
Şallar sabura bağlandı

Yenemedik bu âlemi
Başka zaman gel emi
Bilmem ki takdir böyle mi
Kullar sabura bağlandı

Sümmânîoğlu dostunda
Dolaşır abdal postunda
Bizim kopuzun üstünde
Teller sabura bağlandı

440) BAKTIĞIMDA

Gecelere hayran oldum
Yıldızlara baktığımda
Hikmet çeşmesinden doldum
Denizlere baktığımda

Doğayı severim kati
Gördüğüm her nebatati
Hayal ederim cenneti
Gündüzlere baktığımda

Sümmânîoğlu yerinir
Sevda donuna bürünür
Cennet nişanı görünür
Nergislere baktığımda

441) DOSTA GİDELİM

Uyan gönül ha bu nazdan
Yol alıp dosta gidelim
Hediyeliği niyazdan
Bol alıp dosta gidelim

Bulalım doslar dostunu
Sevdaya sara bi mestini
Tutalım mürşit destini
El alıp dosta gidelim

Öğrenelim gerçeklerden
Bağ bahçede pürçeklerden
Bin bir türlü çiçeklerden
Gül alıp dosta gidelim

Sümmanoğlu dostun fikret
Bir nefese iki şükret
Kalpte tevhit dilden zikret
Dil alıp dosta gidelim

442) GEÇ

Tut kulağın dinle gönül
Serverden geçme, serden geç
Ayrı gezen olur zelil
Yardan geçme, ağıyardan geç

Yardan öğren yüceleri
Gelmiş geçmiş niceleri
Açar süsler bahçeleri
Katmerden geçme, hardan geç

Harlar gülün çeperidir
Bahçede beraberidir
Bülbüldeki gül zarıdır
Dilberden geçme, zardan geç

O dilber âşığın yâri
Yar yara verir ikrarı
Enel Hak Mansur'un darı
İkrardan geçme, dardan geç

Sümmanoğlu aç gözünü
Boş yere yakma özünü
Dinle arifin sözünü
Dildardan geçme, vardan geç (25. 02. 2004)

443) ATAR

Sis içinde ufuklarım
Yakında bir şafak atar
Yakındır ezel baharım
Kar altında lale yatar

Çürük fikrim sonu boştur
Gel gönül sen seni coştur
Goncanın kokusu hoştur
Diken neden cana batar

Güliden uzak gülü diken
Sümmanoğlu kaygı çeken
Gam doludur bizim dükkân
Kim demiş ki neşe satar

444) OLMAZ

Derdi içinde olanın
Ağlar yüzü güleç olmaz
İki gözü yaş dolanın
Yanık yürekten taş olmaz

Mülk sahibi Allah olur
Başkası geriye kalır
Bugün verir yarın alır
Elin hali beleş olmaz

Sümmanoğlu dileğinde
Sanat taşı bileğinde
Öz kardeşin yüreğinde
Senin derdin telaş olmaz

445) YEŞİL ORMAN

Senden bahsedeyim biraz
Sevgilimsin yeşil orman
Sevdiğime etme itiraz
Sevgilimsin yeşil orman

Bebe iken beşiğımdin
Oyuncağıım maşuğıumdun
Kapım soven eşiğımdin
Sevgilimsin yeşil orman

Harmanımda kürek oldun
Mutfağııma terek oldun
Evde orta direk oldun
Sevgilimsin yeşil orman

Göğüs oldun dut sazıma
Avaz kattın avazıma
El kaldırdın niyazıma
Sevgilimsin yeşil orman

Benle mezara gelirsın
Üstümde mertek kalırsın
Tenimde toprak olursun
Sevgilimsin yeşil orman

Mezarım yanlış tanıtma
Beni yalnız koyup gitme
Sümmanoğlu'nu unutma
Sevgilimsin yeşil orman

446) NAKKAŞTIR

Âşıkta aynı insandır
Fakat iki gözü yaştır
Saf ruhlu temiz vıcdandır
Görüşü bin bir nakkaştır

Sorma âşık hangi soylu
Altaylardan tuna boylu
Ne söylersin bizim köylü
Asıl âşık ağırbaştır

Ak sineye kara bağlar
Âşığın gözyaşı çağlar
Bir söylerse iki ağlar
Çünkü âşık çilekeştir

Yoktur bahtının beyazı
Bilinmez nazı niyazı
Hor görme çaldığı sazı
Kendisine arkadaşır

Aşk âşığın hazinesidir
Sümmanoğlu'n kimyasıdır
Şiir başka dünyasıdır
Kerameti ay güneştir

447) GÖRDÜĞÜM DÜŞ

(Seferberlikte olan savaşın memleketimize, milletimize zor günler yaşattığı belli. On dört nüfuslu bir evin üç nüfusu kalıyor. Bu bir gerçektir Yaşayanlar bilir. Bize hayal geliyor. Allah memleketimizi, milletimizi mukaddes vatanımızı düşman istilasından korusun (âmin).

Yaşayan çok eski birisi Pasinler'deki savaşı yaşamış. O ihtiyar olayları kısmen anlattı, gözlerim doldu. İşte o zaman sanki beraber yaşadık o günleri, bir iki satır ihtiyarın anlatmasını şiirleştirdim.)

Ararım bildiklerimi
Gördüğüm düştür efendim
Yitirdim kardeşlerimi
Gözlerim yaştır efendim

Haber aldım bizim köyden
Bir çobandan iki beyden
On dört nüfuzlu bir evden
Kalanı üçtür efendim

Düşman sardı memleketi
Doğradı ayal evladı
Gavurun yok merhameti
Yüreği taşır efendim

Zayıftı askerin gücü
Rus'tan alamadık öcü
Kaçan muhacirin koçu
Bir arka göçtür efendim

Seferberlik ilan oldu
Evlerimiz talan oldu
İşimiz Allah'a kaldı
Başkası boştur efendim

Nice yanan ocak söndü
Hepten viraneye döndü
Çil çocuk soğuktan dondu
Her taraf kıştır efendim

Sümmanoğlu'nu aradım
Ona adım Mehmet dedim
Bu ne zulüm anlamadım
Bu nasıl iştir efendim

448) CANI CANAN AŞKI YAKAR

Başka ateşe lüzum yok
Canı canan aşkı yakar
Bülbül öter yanık yanık
Onu gülşen aşkı yakar

Büklüm büklüm aşk alevi
Dile getirmesin ravi
Bundan böyle fıktrat tavi
Huri gılman aşkı yakar

Hamdu sena Hakk’a olsun
Bilmeyen kenarda kalsın
Âşık Sümmanoğlu ne olsun
Onu Yezdan aşkı yakar

449) KISA EDER

Hüzün içinde yaşamak
Uzun ömrün kısa eder
Senin değil takti tabak
Elde varın hisse eder

Yalan değil dünya fani
Izdırap incidir canı
Ne sultani ne de hani
Sevindirmez tasa eder

Üzdürür çok uyanığı
Maksuda bağı yanığı
Meyli ağyarsa âşığı
Aşk ucundan lahsa eder

Neyin var ki deli gönöl
İnsan insanlığa delil
Oku kulum demiş celil
Gurur coşkun şasa eder

Layık mısın Sümmânîoğlu?
Uzun menzil sağlı sollu
Yedimiz Mevla'ya bağlı
Dost elini buse eder

450) GEL KEYFİM GEL DEM BU DEMDİR

Babam konuşsun boşuna
Gel keyfim gel dem bu demdir
Karışsın kendi işine
Gel keyfim gel dem bu demdir

Boş ver babamın sözünü
Sen düzelt kendi pozunu
Açıver yüzü dizini
Gel keyfim gel dem bu demdir

Babam konuşamaz sana
Konuş âlemle yan yana
Bu iş ar değildir bana
Gel keyfim gel dem bu demdir

Babam gericinin teki
Onun bildikleri ne ki
Ar edep varmış güya ki
Gel keyfim gel dem bu demdir

Sümmanoğlu boş konuştu
Hep düşündün derde düştün
Böyle ister senin puştun
Gel keyfim gel dem bu demdir

451) BEN KÖK ÜSTÜNE BÜYÜDÜM

Ben kök üstüne büyüdüm
Daldan bizi ayıramaz
Yerden içtim yudum yudum
Seller bizi ayıramaz

İster yarar ister zarar
Gönlüm böyle kıldı karar
Dalsız gövde neye yarar
Yeller bizi ayıramaz

Boşa gelmedik dünyaya
Bakan bilir künyeye
Gerçek Mecnun'sam Leyla'ya
Çöller bizi ayıramaz

Gel gönlüm kalma kederde
Tabip çare bulur derde
Canandan yani saz perde
Teller bizi ayıramaz

Evlادیım öz ananın
Her bir derdime yananın
Sümmanoğlu can cananın
Eller bizi ayıramaz

452) BENİM KÖRPE KUZULARIM

Bir günüm bir sene oldu
Benim körpe kuzularım
Gözüm ağlar gönlüm dolu
Benim körpe kuzularım

Okula giderken tekler
Akşam sabah yolum bekler
Yaş döker gün güne ekler
Benim körpe kuzularım

Olmaz gurbetin rahatı
Sehere kurdu saati
Hapistir gurbet hayatı
Benim körpe kuzularım

Alan yoksa defter kalem
Tükendikçe başlar elem
İmkânım yok kalkıp gelem
Benim körpe kuzularım

Almanya'yı Hollanda'yı
İran, Irak, Belçika'yı
Kahrolaydı Fransa'yı
Benim körpe kuzularım

Amerika fana kalsın
Rusya hepten dona kalsın
Malı Türkistan'a kalsın
Benim körpe kuzularım

O puşt kalleş İngiltere
Zehir verdi hastalara
Bağlanmayın Çinlilere
Benim körpe kuzularım

Dost arar saz iyiden alın
Müslüman Türk soydan alın
Arkadaşı köyden alın
Benim körpe kuzularım

El açmayın Ermeni'ye
Bir benzeri Yunanlıya
Ne Sırp'a ne Bulgarlıya
Benim körpe kuzularım

Bize yeter Anadolu
Hazine yatar sağı solu
Sor söylesin Sümmanoğlu
Benim körpe kuzularım

453) İNSANDA İNSANLIK

İnsanda insanlık olur
İnsan olmayanda ne var
Yiğitte merdanlık olur
Vicdan olmayanda ne var

Her göz tanıyamaz zatı
Sever fani saltanatı
Müminde iman kuvveti
İman olmayanda ne var

Sümmanoğlu kimler dolu
İnceleme sağı solu
Doğruluk Mevla'nın yolu
Erkan olmayanda ne var

454) GAFİL OLMA

Yönelmeli can canana
Yıpranması nafil olmaz
Gel beyvane dur divane
Uyan gönül gafil olma

Açıkgöz bakar bakışır
Sevdavar kalbe takışır
Vekillik hakka yakışır
Kefil tuta vekil olma

Sümmanoğlu budur hoştur
Arifler böyle demiştir
Sukut altın söz gümüşdür
Sukut durda sefil olma

455) SÖZÜM BENİM

Halim ele tellal oldum
Ben tutmadım sözüm benim
Hayal meyal ile duldum
Gaflet örtmüş gözüm benim

Seçemedim yeşil alı
Bilmem beni neylemeli
Dağlar tipi yol kapalı
Bulamadım izim benim

Haziranda büyüdüm ya
Özellikten soğudum ya
Gündüz daha uyudum ya
Düğün başım dizim benim

Sümmanoğlu bağlar soldu
Kaygılar gönlüme doldu
Söyle böyle akşam oldu
Son olmadan gözüm benim

456) BU KÖPRÜDEN

Bu köprüden kervan geçmez
Bilmiyorum n'eylemeli
Bu yerlerde bizi açmaz
Gine dönüp köylemeli

Gidenler geri gelmemiş
Kalanlar hisse almamış
Köydede hayat kalmamış
Gurbet eli boylamalı

Arı çiçek bal bilmezi
Bahçe barı dal bilmezi
Hal bilmezi yol bilmezi
Kime şikâyet eylemeli

Bir dağ başına çıkalım
Hele sonuna bakalım
Kervanı orda yıkalım
Biraz orda eylemeli

457) ERZURUM'DAN GELDİM

Nasip çekti gurbet ele
Ben de Erzurum'dan geldim
Bakarım geldiğim yola
Ben de Erzurum'dan geldim

Olmaz düşkünün yaranı
Paradır yara saranı
Nerde hal hatır soranı
Ben de Erzurum'dan geldim

Palandöken'de kar idim
Dumlu dağlarında var idim
Çelik orduda eridim
Ben de Erzurum'dan geldim

Hakk'ı merhum âli babam
Habip babalaran şüpem
Âşık Sümman büyükbabam
Ben de Erzurum'dan geldim

Elli yıllık emeğim var
Yakası yok gömleğim var
Bir dam iki direğim var
Ben de Erzurum'dan geldim

Köleleri oldum bağın
Bedeli yel kül emeğin
Kimden olduğumu deyin
Ben de Erzurum'dan geldim

Sümmanoğlu gül vatanım
Erzurum'a kurban canım
Asıl dadaş olan benim
Ben de Erzurum'dan geldim

458) BANA DEĞ

Korkum Mecnun, Leyla küser
Bana değ çöle dokunma
Belki selamını keser
Bana değ dile dokunma

Peygamberin duası var
Cennetlerin havası var
Cücüklü kuş yuvası var
Bana değ dala dokunma

Seherde minicik kuşlar
Dallarda zikre başlar
Sonra bülbüller kargışlar
Bana değ güle dokunma

Bülbülü zara yetirir
Binbir efkâra yetirir
Âşığı yere yetirir
Bana değ yola dokunma

Hoyrat yardan çek elini
Bozma yeşili alını
Kesme yarın kâkülünü
Bana değ tele dokunma

Her telde bir zikir sesi
Sümmanoğlu neinesi
O da Allah'ın binası
Bana değ ele dokunma

459) KINALI KEKLİK

Gel bizim yaylada eyleş
Kaçma kınalı kekliğim
Köyün kuzularla söyleş
Göçme kınalı kekliğim

Kaşın hilal, gözün sürme
Nakışların burma burma
Al gerdandan sarı sırma
Açma kınalı kekliğim

Gitme başı karlı dağa
Avcı sinmiş sola sağa
Sonra düşersin tuzağa
Geçme kınalı kekliğim

Gidebilmesin dostuna
Avcılar düşer kastine
Ateş yağdırır üstüne
Uçma kınalı kekliğim

Sümmanoğlu sorar candan
Dur konuş bizim lisandan
Ellerin vurduğun kandan
İçme kınalı kekliğim

460) BENİM

Gözleri giryan olmuşam
Artar ah u zarım benim
Kavrulup püryan olmuşam
İçimdedir narım benim

Bir müjde gelir şafaktan
Ayırır sıcak yataktan
Umudumu kesmem Hak'tan
Kabul eder yarım benim

Ol demiş kurulmuş nizam
Bedenimde cümle azam
Bir dedim iki demezsem
Değişmez ikrarım benim

Dilim tevhit doğurursa
Her nefesi yoğurursa
Muhammed'i çağırırsa
Bu olur öz karım benim

Sümmanoğlu'nda günahtır
Fakat affeden Allah'tır
Delilim Resullulah'tır
Hak'tır ısrarım benim

461) MURAT SERAP

Murat denen serap gibi
Koşma ile varılmıyor
Çile dönen dolap gibi
Yıpranmıyor, kırılmıyor

Bulunmadı umulanlar
Uyanmadı sömürülenler
Zevk sefaya gömülenler
Talihine darılmıyor

Yoksulun yurdu kar imiş
Umutları bahar imiş
İnsan hakları var imiş
Hani neden verilmiyor

Bilmem bu nasıl ilandı
Demek söylenen yalandı
Gönlümün çayı bulandı
Yıllar geçti durulmuyor

Sümmanoğlu as yayını
Kurnazlar almış payını
Yıkma gönül sarayını
Bir yenisi kurulmuyor

462) DELİ DİVANE

Türkü ile evden çıktı
Oğlan kaydeli divane
Bir sağa, bir sola baktı
Seni vay deli divane

Düşünerek eve girdi
Sordum nedir bunun derdi
Mutlak düşündüğü vardı
Suskun ey deli divane

Kuşu uçurmuş yuvadan
Yaşam ister bedavadan
Her gördüğü baklavadan
Umar pay deli divane

Hazır ister yemeğini
Güne verir göbeğini
Suya döker emeğini
Eder zay deli divane

Sümmanoğlu özümüz yok
El malında gözümüz yok
Hiç kimseye sözümüz yok
Bizim bey deli divane

463) YAKIŞMIYOR

Yaşım yetmişe yaklaştı
Söz dilime yakışmıyor
Yüreğim kaynadı taşı
Saz elime yakışmıyor

Bir zamanlar taze güldüm
Nasıl açtım nasıl soldum
Piri fanilerden oldum
Poz halime yakışmıyor

Tazeliğimi hiç ettim
Sanki yaşlandım suç ettim
Artık ikiyi, üç ettim
Hız yoluma yakışmıyor

Güneşinen doğdum aştım
Kaç bin kere doldum taştım
Fidan idim kamburlaştım
Düz dalıma yakışmıyor

Dileğim budur yüceme
Hak hayır kıla enceme
Hayrat girmesin bahçeme
Yaz gülüme yakışmıyor.

Sümmânîoğlu adımı
Kırmayın kolkanadımı
Bozmayın hattatımı
Tuz balıma yakışmıyor

464) BU DİYARDAN O DİYARA

Gelen gider konan göçer
Bu diyardan o diyara
Hayat köprüsünden geçer
Bu diyardan o diyara

Bu diyarın adı şanı
Bizden evvelkiler hani
Felek almış çok insanı
Bu diyardan o diyara

Şahlar tahtına oturmuş
Dünya zevkini bitirmiş
Bilen var mı ne götürmüş
Bu diyardan o diyara

Hasta gönlüm emeklersin
Ömür nöbeti beklersin
Hangi günü göç yüklersin
Bu diyardan o diyara

Sümmanoğlu bugün varsın
Yanından bihabersin
Gün olur sen de gidersin
Bu diyardan o diyara

465) ÂŞIK MEVLÜT İHSANÎ İÇİN ÇERMİKLİ

El sanar aşkla yanmamış
Özü Mevlüt İhsanî'nin
Kıvılcımları sönmemiş
Közü Mevlüt İhsanî'nin

Kul olur eseri ölmez
Kudretin gülleri solmaz
Asırlarca kayıp olmaz
İzi Mevlüt İhsanî'nin

Bayram olur seyran olur
Dem kurulur devran olur
Dilden dile destan olur
Sözü Mevlüt İhsanî'nin

Ateş ipliğe dizilmez
Âşığın sırrı çözülmez
Çok ta kolay yazılmaz
Tezi Mevlüt İhsanî'nin

Sümmânîoğlu der yanmaya
Haktan gayriyi anmaya
Divanımdan utanmaya
Yüzü Mevlüt İhsanî'nin

466) GİDER GELMEZ

Gider gelmez uykularım
Geçmişî düşündükçe
Gayet artar kaygılarım
Geçmişî düşündükçe

Bazen katre oluyorum
Deryalara dalıyorum
Kaptan kaba doluyorum
Geçmişimi düşündükçe

Geceler sanki haramı
Derinleştirir yarımı
Artırır derdi veremi
Geçmişimi düşündükçe

Tüketemem hülyaları
Bulam diye imlaları
Suçluyorum Leylaları
Geçmişimi düşündükçe

Felek ile olur nizam
Bozuluyor ya endazem
Sızlıyor her bir azam
Geçmişimi düşündükçe

Yaşın yaşın ağlıyorum
Sular gibi çağlıyorum
Ciğerimi dağlıyorum
Geçmişimi düşündükçe

Sümmanoğlu'yum ya n'olsam
Süzülüp kabıma dolsam
Allaha layık kul olsam
Geçmişimi düşündükçe

467) GAM HANESİ

Gam hanesidir bu sinem
Neşe dolup kurulamam
Ayaklar altında anam
Paşa olup kurulamam

Gün geçirdim saya saya
Amma kimindir bu saye
İçki şarap her masaya
Şişe olup kurulamam

Ses katıp cahil sesine
Baykuşun viranesine
Muhannetin binasına
Köşe olup kurulamam

Boyacını boyağına
Lüzumsuzlar konağına
Namertlerin ocağına
Maşa olup sürülemem

Sümmanoğlu el methine
Durama düşersin çetine
Lekelerin biletine
Gişe olup kurulamam

468) BİR DOST

Bir dost kapısın çalınca
Tam karşıya durmamalı
Evden destur olmayınca
Hanesine girmemeli

Buyur derse de yavaş ol
Kendisinden geriye kal
Konak sahibinden evvel
Sedirine varmamalı

Kapıya karşı oturma
Aile sırrına erme
Ufak tefek şeyi görme
Her kusuru görmemeli

Konuş senden büyüğüle
Sözü yanlış ise önle
Bir söylersen iki dinle
Fazla kafa yormamalı

Sümmanoğlu kalma yaya
Fazla zahmet verme beye
Minderi kalınca diye
Fazla da oturmamalı

469) DOĞRUDAN YANA

Tanıyanlar böyle bilsin
Dilim doğrudan yanadır
Anlayanlar sazım çalsın
Telim doğrudan yanadır

Kâinata bir göz atsam
Yanlışlarımı düzeltsem
Yardım için kol uzatsam
Elim doğrudan yanadır

Sümmanoğlu ne içindir
Dıştan görünen içindir
Allah rızası içindir
Halim doğrudan yanadır

470) KOLAY DOYULMAZ DÜNYADAN

Bilmem gerçek yoksa hayal
Kolay doyulmaz dünyadan
Dili sükkar lebleri bal
Kolay doyulmaz dünyadan

Güneş doğar pırıl pırıl
Sular akar şarıl şarıl
Yıllar geçer harıl harıl
Kolay doyulmaz dünyadan

Yeşil kubbede yıldızlar
Yeryüzünde gül nergisler
Zevkine aldanan bizler
Kolay doyulmaz dünyadan

Bu yer bu mülk kimin yeri
Dünya bir sihirli peri
Verdiğini alır geri
Kolay doyulmaz dünyadan

Sümmanoğlu'n sıklamadıkça
Sefasından bıkmadıkça
Can cesetten çıkmadıkça
Kolay doyulmaz dünyadan

471) BİLMEM

Bugün geldik bu dünyaya
Yarın nasıl olur bilmem
Hükmettik yıldıza aya
Sorun nasıl olur bilmem

Hep dem vurduk hakikatten
Kenar kaçtık icraattan
Vefa görmedik evlattan
Torun nasıl olur bilmem

Bitmez gönlümün kaygısı
Baktım her etrafı pusu
Elim köprük ayağım su
Yerin nasıl olur bilmem

Sümmanoğlu kayırmadın
Yetim yoksul doyurmadın
Komşu payı ayırmadın
Görün nasıl olur bilmem

472) CAMİDE RIZAYI HAK VAR

Yükselir ezan sesleri
Camide rızayı hak var
Davet eder herkesleri
Camide rızayı hak var

Ey Muhammed ümmetleri
Al abdestin kalma geri
Hazırdır dinin rehberi
Camide rızayı hak var

Burdan gider cennet yolu
Miski amber ile dolu
Ol Mevla'nın sadık kulu
Camide rızayı hak var

Dokun nefsin onuruna
Kahret şeytan gururuna
Dur Allah'ın huzuruna
Camide rızayı hak var

Sil kalbinden desinleri
Orda yoktur nefsin yeri
Dünya malı kalır geri
Camide rızayı hak var

Cennetki huri gılman
Camideki nuru Kuran
Cennetin sefası nefsen
Camide rızayı hak var

Cennette sefa gülleri
Camide din bülbülleri
Cennete Kevser balları
Camide rızayı hak var

Sümmanoğlu'n nedir ahı
Cennette odur fenayı
Cennete Cemaullah'ı
Camide rızayı hak var

473) ZEHİR OLDU

Günlerden bir   le vakti
Yedi im bal zehir oldu
G zyaşıım içime aktı
Damlaları nehir oldu

Derdim arttı ordu ordu
Savaşı gönlümü yordu
Gam gasevet saray kurdu
  imde bir şehir oldu

O şehirde çok dolaştım
Kale kapısına yanaştım
A ması g    di şaşım
Razılarım zahir oldu

Sümmanoğlu kendin yazar
Anlar kim ederse yazar
Kaygılarım pazar pazar
Yı ıldı panayır oldu

474) MİNNETTARIM

Minnettarım paşam sana
Zorluları söndürdünüz
Işık tuttunuz vatana
Küfrü zulmü sindirdiniz

Sizdeki güç Hak'tan ihsan
Yurt için gönülden esen
Anarşiyi yüzde seksen
Tokat ile söndürdünüz

Dostların akrabaların
Gelinlerin bebelerin
Kardeş ana babaların
Gözyaşını dindirdiniz

İl ilçe bucakların
Hasret kalan kucakların
Tütün tütmez ocakların
Işığını yandırdınız

Yaşasın Türk paşaları
Kırıldı el maşaları
Zehir dolu şişeleri
Panzehire döndürdünüz

Sağ olsun Türk orduları
Daha da varsın ileri
Mehmetçik vatanperveri
Yiğitliği andırdınız

Uyanmalı Türk milleti
İçte dönen dış afatı
Sümmanoğlu'nun ne haddi
Siz beni uyandırdınız

Uyanmalı Türk milleti
İçte dönen dış afatı
Sümmanoğlu'nun ne haddi
Siz beni uyandırdınız

475) BÜLBÜL

Altın kafes seni sıkar
Dal üstünde yerin bülbül
Miski anber gibi kokar
Gül üstünde yerin bülbül

Gül için edersin zarı
Beklersin ezel baharı
Gözetirsin nazlı yarı
Yol üstünde yerin bülbül

Yoluna tuzak kurarlar
İki kanadın kırarlar
Yüzünü yere sürerler
Yer üstünde yerin bülbül

Yelinen yüksek uçarsın
Gözlerinden yaş saçarsın
Arzuna kanat açarsın
Dil üstünde yerin bülbül

Dilden okursun esmayı
Dört bin kez gani Mevla'yı
Bizi de eyle davayı
El üstünde yerin bülbül

El kaldırıp dua eyle
Sümmanoğlu'nu da söyle
Dertli bülbül işte böyle
Hal üstünde yerin bülbül

476) SÖZ GÜMÜŞ

Söz gümüş sükût altındır
Dil cevherden kıymetlidir
Hemi bugün hemi yarın
Dil dilberden kıymetlidir

Baharı gelişi hoştur
Onunda ahiri boştur
Kişinin aynası iştir
El eserden kıymetlidir

Neler yaşar nar içinde
Nice Mansur dar içinde
Uyanıklar var içinde
Kul pazardan kıymetlidir

Sümmanoğlu delile sor
Bu dünyayı gönüle sor
Nur goncayı bülbüle sor
Gül çeperden kıymetlidir

477) TÜRK'N ŐARI

Doğruluk Hak kapısında
Görüş Türk'ün Őiarıdır
İnsanlığın yapısında
Her iş Türk'ün Őiarıdır

İnsanlık olur insana
Sağda solda dört bir yanda
Hem vatanda hem cihanda
Barış Türk'ün Őiarıdır

Tarihimiz ecdat izi
Hatıraları dizi dizi
Tutsak olmak sıkar bizi
Her iş Türk'ün Őiarıdır

Yiğitliğin meydanında
Sümmanoğlu ol yanında
Doğruluğun alanında
Her iş Türk'ün Őiarıdır

478) BUGÜN DERRM

Bugün derdim doksan dokuz
Gönül Şehri biri saklar
Bülbül arz eder yüz be yüz
Gl için ah zarı saklar

Bülbül kaldı ahuzarda
Meramı sevdası yarda
 yüz altmış beş damarda
Olan derdi deri saklar

Bir damarın sırrı ayan
Ta ezelden olmuş şayan
Yarar söz kulağa koyan
Arif olan arı saklar

Bugünden sorar yarını
Nuri Hak peygamberini
Yar olan arar yârini
Yar içinde yâri saklar

Hesaba durdum beş ile
Gönlüm hayalim ses ile
Sümmanoğlu bir baş ile
Ol nuru envarı saklar

479) KAÇ YIL OLDU

Deli gönlüm bu sevdaya
Bağlanalı kaç yıl oldu
Nefise verdim fırsatı
Ne aradı neyi buldu

Buldukları neye yarar
Belki fayda belki zarar
Gönül yitiğini arar
Yıllar geçti zaman doldu

Yıllar yılı hep bağırdık
Duyan olmadı sağırdık
Sandılar türkü çağırdık
Hoyrat yakamızı yoldu

Nedir insanlık ölçeği
Sevmek lazım göyçeği
Lafla ararız külçeği
Sanırım bulunan puldu

Bu yollar gayet dolâşık
Gezdim kırk yıla yaklâşık
Sümmanoğlu kime âşık
Şüphesi yok Hakk'a kuldu

480) YAZILMAZ

Deli gönül oku okut
Sin yerine, sat yazılmaz
İbrişimden kispet dokut
Buz üstüne hat yazılmaz

Seç hedefin al aynına
Çile işleme gönlüne
Akılsızların beynine
Hiçbir nasihat yazılmaz

Sevdamızın rüzgârına
Gönüllerin baharına
Ariflerin defterine
Kusur kabahat yazılmaz

Sümmânîoğlu'nun gözyaşına
Aşkımızın ateşine
Ölenin mezar taşına
Asıl asalet yazılmaz.

481) KİBİRLENME

Genç yaşıñ ihtiyar olur
Kuvvetine kibirlenme
Gün gelir tarumar olur
Servetine kibirlenme

Elde kalmaz dünya varı
Kimse etmemiş kararı
Olma şeytanın askeri
Suretine kibirlenme

Bu mülk senin değil deli
Bir gün kalır hepten hali
Gel olma nefsin hamalı
Şevketine kibirlenme

Kamillerden eyle talim
Olasın ahlakta halim
Hiçbir cana olma zalim
Fırsatına kibirlenme

Sümmanoğlu pür hayattır
Ömrün hepsi gaflettir
Bir nefesten ibarettir
Sıhhatine kibirlenme

482) BEN ALTMİŞA YAKIN

Ben altmışa yakın oldum
Söyle sen kaç yaşındasın
Ben çok kaptan kaba doldum
Sen bu sırrın dışındasın

Ben beklerken koridorda
Sen neşe bulursun orda
Ben her yerde niye zorda
Sen sedirin başındasın

Ben üvey oldum özlere
Sen bakmazsın bu sözlere
Ben diken oldum gözlere
Sen beylerin hoşundasın

Ben bilindim Sümmanoğlu
Sen oynarsın sollu sağlı
Ben yâre gönülden bağlı
Sen boş hayal peşindesin

483) BEZİRGÂN

Ey bezirgân çiğne de geç
Muhannete yol eyleme
Bu sevdanın ateşine
Yak da sakın kül eyleme

Külü yelnen savururlar
Çıkarına kavururlar
Ters manaya çevirirler
Tipi poyraz yel eyleme

Poyrazda afet bulunur
Bil ki kerahat bulunur
İçinde minnet bulunur
Dost dediğin el eyleme

Sümmanoğlu bile beni
Tek kayaya çala beni
Et kapında köle beni
Vicdansıza kul eyleme

484) CEDDİM SÜMMAN

1972 yılında Âşık Sümmânî babanın şenliklerinde her âşıkSümmânî hakkında bir şeyler söylerken Sümmânîoğlu da şöyle der:

Kudretten midir envarın
Her nakkaşın ceddım Sümman
Şiir dünyamda görünür
Ay güneşin ceddım Sümman

Her bir derdime sürûrsun
Benim diyene duyursun
Gitmek isteyen buyursun
Gözde yaşıım ceddım Sümman

Cahiller vefasız sanır
Kamiller sevginle kalır
Dostlar senin ismin anar
Kaldır başın ceddım Sümman

Sümmanoğlu perişanın
Samikale’de nişanın
Rengin almış menekşenin
Mezar taşın ceddin Sümman

485) NE DEMELİ

Ne uyursun ey şuursuz
Hızan için ne demeli
Dağ değil, çarşı hırsızı
Mazan için ne demeli

Şera doğru yaran beyri
Kuş bakışı eden seyri
Dıştan doğru, içten eğri
Gezen için ne demeli

Dine hain bakan göze
İçi hırçın olan yoza
Eğri eğil doğru söze
Kızan için ne demeli

Haksızlığı alın satın
Bunu kolay sanma, çetin
Türklere Moskof şerbetin
Sızan için ne demeli

Şöyle ki işdedir kimi
Gayesi yakmaktır dini
Kur'an'ın tek bir harfini
Bozan için ne demeli

Haraç alan, şundan bundan
Sülük gibi emer kandan
Yazık gül gibi vatandan
Tezen için ne demeli

Sümmanoğlu der bu kıssa
Bu kadar olsun ne ise
Eğer sözüm haksız ise
Ozan için ne demeli

486) KÂRİM NEDİR

Gönül verdim bir leylaya
Ağlamakta karım nedir
Gözyaşlarım doya doya
Çağlamakta karım nedir

El sitemi cana değer
Felek kametimi eğer
Hasret ateşine ciğer
Dağlamakta karım nedir

Dert ehline gülmek haram
Örnek olmuş Aslı Kerem
Felekten aldığım yaram
Sağlamakta karım nedir

Sümmanoğlun yareleri
Haktan ister çareleri
Al yerine karaları
Bağlamakta karım nedir

487) BANA

Bir güzelin âşığıyım
Yeter hasret zarı bana
Bu dünya mücevher olsa
Nidem yersiz kârı bana

Destur divaneler dedi
Hali efsaneler dedi
Sordum pervaneler dedi
Yanmak için narı bana

Sümmanoğlu minnet olmaz
Her mürşidden himmet olmaz
Kula kuldan medet olmaz
O yar verir yârî bana

488) ÖZLEDİM

Bu güne dek geçen günler
Ne yazdırır saifelere
İnsan kâinata dinler
Kulak tutar dünyalara

Her kim ise ehli nazar
Aşkın dünyasını gezer
Sevda deryasında yüzer
Aşar nice dalgalara.

Dolaştım gurbet elleri
Bunca dikenli yolları
Yüyüdüm karlı belleri
Tanıdım çok bölgeleri

Sümmanoğlu'yum gözledim
Kara bağrımı közledim
Hasretim yurdum özledim
Yaşadığım ülkeleri

489) TİVİ BİTİRDİ

Sustu kopuz artık çalmaz
Fasılı tivi bitirdi
Bu düzeni akıl almaz
Usulü tivi bitirdi

Zil çaldı dolmadan saat
Görenler de olsun şahat
Vekil koltuğunda rahat
Asılı tivi bitirdi

Zevkin olmaz bey paşası
Moda beylerin neşesi
Fukaranın endişesi
Yoksulu tivi bitirdi

Belli değil herif karı
Giyinir aynı kotları
Hayâsızca sürü sürü
Nesili tivi bitirdi

Sümmanoğlu'n artar yaşı
Bu mu insanlık esası
N'oldu Osmanlının sesi
Hâsılı tivi bitirdi

490) TÜRK POLİSİ

Bir damla düşse deryaya
Yüzülme ki Türk Polisi
Kükrerse sığmaz dünyaya
Çözülmez ki Türk Polisi

O bakar sanma bakılır
Kim demiş doğru yıkılır
Düşman bağına sokulur
Sezilmez ki Türk Polisi

Düslük kurmaz hiçbir kemle
Yanyana olur alemle
Bin elekten tek bir damla
Sızılmaz ki Türk Polisi

Adaletin simgesidir
Sesi kahraman sesidir
Siyasetin imlasıdır
Yazılmaz ki Türk Polisi

Sümmanoğlu der gerçektir
Gücü dünyalara denktir
Çatal yürek tunç bilektir
Ezilmez ki Türk Polisi

491) DÖNMEZ

Kıymet bilmez muhannetler
Barını yer bağı dönmez
Emanete hıyanetler
Barını yer bağı dönmez

Bağı kaldı arap atlar
Beygirler kelhanı katlar
Çene vurur daldan otlar
Barını yer bağı dönmez

Sümmanoğlu kendin matlar
Bağbanını kabahatlar
Ekmek bilmeyen evlatlar
Barını yer bağa dönmez

492) FELEĞİN OYUNU

Sürüye kurt dalmışsa
O feleğin oyunudur
Tek bir kısmet almış ise
Garibanın koyunudur

Birçok mutfak kaynıyorsa
Sofu zurna dinliyorsa
Genç ihtiyar oynuyorsa
Godamanın düğünüdür

Doğru yanlış bilinirse
Kesin ceza verilirse
İlden ile sürülürse
Kimsesizin tayınıdır

Koltuk koltuk atlıyorsa
Çiçek başı otluyorsa
Sorumsuzca patlıyorsa
İmansızın mayınıdır

Sümmanoğlu'nun sorunu
Yapmalı dünya turunu
Dışlayan Türk kültürünü
Vatanının hainidir

493) CEHALET

Hep uyudun şişman oldun
Ah cehalet vah cehalet
Kardeşine düşman oldun
Ah cehalet vah cehalet

Duyduklarım doğrumudur
Düşkünleri kayırmadın
Hami hasım ayırmadın
Ah cehalet vah cehalet

Kazandığın yiyemesin
Maruzatın duyamasın
Of yorulduğum diyemezsin
Ah cehalet vah cehalet

Bağlarlar bir kızıl ipe
Gezdirirler dere tepe
Elin ateş başın sopa
Ah cehalet vah cehalet

Düşünürsün hazin hazin
Bilmesin baharın yazın
Bulamasın oğlun kızın
Ah cehalet vah cehalet

Ayrıldın özünden saptın
Karga gibi kurut kaptın
Kendin yaptın kendin taptın
Ah cehalet vah cehalet

Sümmanoğlu'nu duymadın
Gaflet gömleğin soymadın
Fitne felinden doymadın
Ah cehalet vah cehalet

494) GÜNÜM GEÇTİ

Boş kafaya zerre akıl
Koyamadım günüm geçti
Akılda varımış okul
Duyamadım günüm geçti

Her geminin kaptanına
Eğleşmeye limanın
Zamananın insanına
Uyamadım günüm geçti

Sümmanoğlu ol dem oldun
Dert içinde derman buldum
Gerçeklere tellal oldum
Yayamadım günüm geçti

495) EDİYORUZ

Gündüzümüz gece gibi
Uyanıkken uyuyoruz
Kundaktaki bebe gibi
Hayal ile büyüyoruz.

Bu mudur erlik davası
Doldururuz zehir tası
Kurarız hayal sofrası
Hiç yemeden doyuyoruz

İçimdeki dertlerim iner
Sular gibi yerden kaynar
Dil konuşur kulak dinler
Bir gürültü duyuyoruz

Çektiğim uyku yetmezmi
Varan maksuda yetmezmi
Boş dava burda bitmez mi
Gaflet donu giyiyoruz

Sümmanoğlu er zorundan
Usandım gurbet turundan
Gonca gülün hatırından
Hara boyun eğiyoruz

496) BENİM BU ÇEKTİĞİM

Benim bu çektiğim çile
Benden bana zarar mıdır
Ziynet için fani dünya
Ahmaklara karar mıdır

Ziynetinden hoşnut olan,
Yorulup rahında kalan
Sultan mührü geçse elen
Ukbada kispî kar mıdır

Gel ahabım olma muti
Havaya kılma gayreti
Terkeyle boş saltanatı
Her fırsat sana var mıdır

Hani nebiler serveri
Hani Sıddık-ı Ömeri
Hani Osmanü'l Haydar'ı
Başka çariyar yar mıdır

Nic'oldu Sedd-i İskender,
Kalmadı Rüstemler, Zallar
Kalır mı şems ile kamer,
Karar etmek pazar mıdır

Sökülür göklerin katı
Yere iner alameti
Kopar mahşer kıyameti
Dünyanın aslı var mıdır

Bu hali bilmeyen kişi,
Nebiler alış verişi
Celvan eder dağı taşı,
Gayri haller kader midir

Sümmanoğlu ört ayıbı
Bilmesin sırrı gayıbı
Olmaz rahmetinin dibi
Hâşâ dost zulum kar mıdır

497) İÇİNDE NEYİ VAR

Kaptandır gemi yürüten
Gölün içinde neyi var
Poyraz gülşeni kurutan
Gülün içinde neyi var

Gazel döktü ulu çınar
Dert yiğit içinde siner
İki gözüm iki pınar
Selin içinde neyi var

Hasta gönlüm dost köyünde
Dostlar dostların toyunda
Ya toyunda, ya hayında
Elin içinde neyi var

Sümmanoğlu bir hal oldu
Muradım yarıda kaldı
Allah verdi, Allah aldı
Kulun içinde neyi var

498) DUYDUM

Bir gün vardım dost bağına
Yollardan başka ses duydum
Hazan değmiş yaprağına
Güllerden başka ses duydum

Dertli turnam arar eşin
Bulutlara dikmiş başın
Öter, ağlar yaşın yaşın
Sellerden başka ses duydum

Zaman nasıl zaman idi
Yar gelmeğe güman idi
Dağlar çayır çimen idi
Bellerden başka ses duydum

Gazel döktü civan bağlar
Ovalar kardan sur bağlar
Beyaz tülün giydi dağlar
Ellerden başka ses duydum

Âşık oldum selvi boya
Sümmanoğlu huri soya
Seslenirdim leylam diye
Çöllerde başka ses duydum

499) İSTERİM

Şekil bir şey değıştirmez
İnsan olmayı isterim
Koy eller desen değışsin
Sade kalmayı isterim

Her insan olamaz tayyip
Edep kayıp etmek ayıp
Allah için bin ağlayıp
Bir kez gülmeyi isterim

Anadan bir sübyan geldim
Her bir yanım üryan geldim
Bu dünyaya İslam geldim
İslam ölmeyi isterim.

Sümmanoğlu'yum varımla
Her zaman asıl yârimle
Hakkı çağırıp zarımla
Vuslat bulmayı isterim. .

500) HARAP ETTİ

Bir afet döndü dağlara
Çölümüzü harap etti
Kargalar indi bağlara
Gülümüzü harap etti

Uyuyanlar hayal besler
Yatmadı pis oğlu pisler
Doldular bitli turistler
İlimizi harap etti

Anırdı kara katırlar
Bazı gürlere bazı hırlar
Yok olacak mirattırlar
Yolumuzu harap etti

Soğuk harp yapar kurnazlar
Bela sattılar canbazlar
Çalındı gitarlar, cazlar
Telimiz harap etti

İkilik nerden geldi
Rus'tan geldi Çin'den geldi
Moda Fransa'dan geldi
Halimizi harap etti

Sümmanoğlu hoş terimiz
Bilmedik doğan şenimiz
Değiştikçe kültürümüz
Dilimizi harap etti (17. 03. 1977)

501) YALAN DÜNYA (ilham Sümmanî'den)

İnanman ki gözyaşıma
Dindirirsin yalan dünya
Nice Süleyman'ı tahttan
İndirirsin yalan dünya

Civanların boyağını
Gelinlerin duvağını
Nicesinin ocağını
Söndürürsün yalan dünya

Hiç kimse kalmadı niye
Bugün yarın diye diye
Dört kaptanlı bir gemiye
Bindirirsin yalan dünya

Sümmanoğlu düşme zara
Evvel geldim bu pazara
Penceresiz bir mezara
Kondurursun yalan dünya

502) TAN DOĞDU

Karanlık gecelerde
Uyandım bir tan doğdu
Kim der ecdadım uyur
Vatandan vatan doğdu.

Kuran'dan hız almıştı
Uyan zili çalmıştı,
Cihan gebe kalmıştı
Ondan Türk atan doğdu.

Bir er geldi meydana
Bakıyordu dört yana
Haykırırdı düşmana
Silahsız atan doğdu

Sümmanoğlu çağrında
Öldü vatan uğrunda
Vatanımın bağrında
Kefensiz yatan doğdu

3. 3. 3. 1. 2. 17. Taşlama

Âşıkların toplumda gördükleri eksiklikleri ve aksaklıkları ya da bir kişinin eksikliğini dile getirdikleri mizahi, alaycı ve iğneleyici koşmalardır. Modern Türk Edebiyatında satirik, Divan Şiirinde hicviyenin karşılığıdır (Kaya 2016: 185). Âşık karşılaşmalarında çokça görülür. Âşıklar birbirlerini kırmadan, mizahi bir hava içerisinde birbirlerine takılırlar.

Taşlamalar ana hatlarıyla beş grupta toplanabilir:

1. Kişiyle ilgili taşlamalar
2. Toplumla ilgili taşlamalar
3. Felek ve kaderle ilgili taşlamalar
4. Tabiatla ilgili taşlamalar
5. Hayvanlarla ilgili taşlamalar (Kaya 2016: 186).

Kişiyi ele alan taşlamalarda bazen hafif olsa da bazen de çok ağır olabilir. Toplumu ele alan taşlamalarda âşığın toplumda tespit ettiği olumsuz durumların ortaya konduğu taşlamalardır. Âşık toplumdaki olumsuz durumları ve değişiklikleri fark eder ve bunu dile getirip halkın sözcüsü olmayı görev addeder. Kişilere ve topluma yönelik taşlamaların yanı sıra feleğe, sevgiliye yönelik taşlamalar da vardır. Âşık bahtsızlığından, fakirlikten, içinde bulunduğu zor durumdan şikayet edip feleği taşlar. Fakat bu kötü durum aslında sosyal düzenin bir sonucudur. İçinde bulunduğu zor duruma sebep olarak feleği görür. Bu tür taşlamalar aslında toplumsal özelliktedir. Âşık feleği taşlarken ayın zamanda sosyal düzeni ve bu düzenin

hâkimlerini taşlamaktadır. Sevgiliye yönelik taşlamalar da kişiyi ele alan taşlamalara girer. Genellikle âşık ile sevgili arasındaki durumun bir sonucu olan taşlamalardır. Doğaya ve hayvana yönelik taşlamalar da vardır. Hüseyin Sümmanîoğlu'nun 47 taşlama türünde şiiri olduğunu tespit ettik.

503) ÇATMA

Çatma ağalara suçlarlar seni
Ceviz koltuk serbest nutuk onların
Yat uyu uyanma sıkılır canı
Her türlü ahvale yetik onların

Sen de insansın da bey başkaları
Onların yanında ey başkaları
Senin sesin çalar ney başkaları
Haklı haksız hazır natık onların

Dersi imtihansız notun iyisi
Kasapta satılan etin iyisi
Kaymağın yoğurdun sütün iyisi
Sofrada emeksiz katık onların

Sümmanoğlu iki elin nasırdır
Senin yiyeceğin arpa mısırdır
Senin evin sergi eski nasırdır
Mermer masa döner koltuk onların

504) ELİN KIZI

Elin kızı sağlığını çok sever
Bacı kardeş ana baba her zaman
Bir yaman gününde göğsünü döver
Bacı kardeş ana baba her zaman

Her derdi kâmile analar yanar
Sensiz dünyasını virane sanar
Eşlerin dostların oldukça anar
Bacı kardeş ana baba her zaman

Varın varsa her toplumda yoklarlar
Zügürt düşen zor günlerde sırtlarlar
Esici dostlar bazı bazı beklerler
Ana baba bacı kardeş her zaman

Sümmanoğlu bundan başkası hava
Mirasların kalır kurduğun yuva
Kim rahmetle anar kim eder dua
Ana baba bacı kardeş her zaman

505) İNSAN HAKLARI

Bizde insan hakkı lafta kalıyor
İnsanlar nerde haklar nerede
Yazılan evraklar rafta kalıyor
İnsanlar nerede haklar nerede

Çalışanlar belli gezenler belli
Doğruyu söylerken tezenler belli
Ezilenler belli ezenler belli
İnsanlar nerede haklar nerede

Hastaların yoksa cepte parası
İnlemek boş sarılmaz ki yarası
Karışmış gözünün akı karası
İnsanlar nerede haklar nerde

Bölböl yuvasında karga ötüyor
Bağbanın feryadı arşa yetiyor
Böyük balık küçükleri yutuyor
İnsanlar nerede haklar nerede

Torpili olanlar baş sedirlerde
Cebi doluların yeri ilerde
Çeçenler tutsağa Filistin darda
İnsanlar nerede haklar nerede

Azerbaycanlıları yaktı yıktılar
İrak'ın beynine kurşun sıktılar
Bosnahersekliler candan bıktılar
İnsanlar nerede haklar nerede

İslam bilinene olan hücumlar
Didilmekte daraldıkça geçimler
Dinli dinsiz belli etti seçimler
İnsanlar nerede haklar nerede

Dinleyen yok ne söylesem boş olur
Mezalimden münafıklar hoş olur
Sümmanoğlu'n iki gözü yaş olur
İnsanlar nerede haklar nerede

506) KENDİ NOKSANINI GÖREMİYENLER

Kendi kusurunu göremeyenler
Başkasında kusur bulmasınlar ha
Yoksula bir ekmek veremeyenler
Üstelik başına çalmasınlar ha

Şahsi çıkarına laf konuşanlar
Kinin kibrin arkasına düşenler
Her toplumda baş sedire koşanlar
Mazlumun hakkını almasınlar ha

Kalp kırmak büyük suç kati bilsinler
Hakk'ı hak edecek zatı bilsinler
Boş laf değil icraatı bilsinler
Birliği ikiye bölmecinler ha

Sümmanoğlu'yum sözde gafim yok
Bencillerin sırasında safim yok
Doğruyu söyledim yanlış yok
Ağalar kusura kalmasınlar ha

507) HOŞ MU GÖRELİM

Bizim beyler hoşgörölü yaz demiş
Yıkılan ocağı hoş mu görelim
Yapılan hakaret daha az demiş
Şerefsiz alçağı hoş mu görelim

Hiç görmemiş gibi bütün cihanda
Bir eli tetikte birisi kanda
Kamu göz önünde kahpe Yunan'da
Yakılan sancağı hoş mu görelim

Nasıl hoş görölür çığrından aşan
Sofrayı lekeler kabından taşan
Sürü sürü sokak sokak dolaşan
Çorapsız bacağı hoş mu görelim

Sabrım taştı tutma beni geç ulan
Darı gibi harman harman saçılan
Bahçe gibi pazar pazar açılan
Kucağa kucağı hoş mu görelim

Meydanlarda bağırانlar sustular
Yedikleri çanaklara kustular
İp yerine başımızı kestiler
Baltayı bıçağı hoş mu görelim

Eski Bizanslılar yine uyandı
Muhannetlik boyasına boyandı
Gele gele gırtlaklara dayandı
Bilinen bıçağı hoş mu görelim

Çeçenistan Azerbaycan Bosnalım
Filistinlim Kuzey Kıbrıs hayalim
Bu mu demokrasi işte de halim
Yaşanan bu çağı hoş mu görelim

Az mı oldu Mehmetlerin kurbanı
Anayı babayı sabi sübyanı
Bölmek isteyen aziz vatani
Terörü kaçağı hoş mu görelim

Sümmanoğlu der belimiz bükenler
Nifak tohumunu yurttta ekenler
İslam'ın üstüne zulüm dökenler
Taşıyan uçağı hoş mu görelim

508) ALNIMIZ AÇIK

Anlımız açıldı yüzümüz aktı
Ak olanı karayınan değıştik
Şahsi menfaatler ortaya çıktı
Adabımız nereyinen değıştik

Hani nerde kaldı halis soylumuz
Hani şimdi deyin Tuna boylumuz
Hani eski şehirlimiz köylümüz
Huyumuzu sırayınan değıştik

Hani dar günlerde beraber idik
Hani kardeş idik hani var idik
Hani yaman günde dosta yar idik
Dostluğumuz parayınan değıştik

Neden olduk şunun bunun esiri
Kimse kendisinin de görmez kusuru
Düzelmiyor elimizin nasırı
Sırtımızı kirayınan değıştik

Sümmanoğlu derk ki örf adet vardı
Edepti erkândı iffetti ardı
Büyük konuşurken küçük dinlerdi
Töremizi fireyinen değıştik

509) ZAGON

Bu ne biçim zagon bu nasıl düzen
Kıçın açmak serbest başın örtmek suç
Yeni mi uyandın divane ozan
Dünya karşısında olmuşuz gülünç

Dedem, nenem, babam, anam Müslüman
Kitabımız Kuran eyledik iman
Ben Türkoğlu Türk'üm ceddin kahraman
Ellere imrenmek olmaz mı korkunç

Dinime uzanan diller kesilsin
Bir kasabın çivisinden asılsın
Nefesi azalsın sesi kısılsın
Vidanimız çelik, yumruğumuz tunç

İslam doğar, İslam yaşar milletim
Kükreirse dünyadan taşar milletim
Sanmasın doğrudan şaşar milletim
Nifak doğurmasın birkaç tane piç

Sümmanoğlu kuru pozdan bahsetmez
Kolay kolay barbarlıkla ses etmez
Ölümüne rakibine pes etmez
Tartılamaz milletimde olan güç

510) ARAR

Aklıselimini kullanmayanlar
İşi başta değil ayakta arar
Hakk'ın birliğine inanmayanlar
Kısmetin manevi dayakta arar

Gökte bulutlara bağlar ümidin
Gözünde zerredir onun ulu din
Dinlemez nasihat etsen de yüz bin
Devlet haznesini çanakta arar

Attığı adımın farkında değil
Sümmanoğlu aciz düşküne eğil
Cahilin göğsüne diksen hamayil
Cennet cehennemi laklakta arar

511) OLUR MU

Budaksız ağaçta, çepersiz bağda
Bülbüle, şahine yuva olur mu
Meyyite kabirde, balığa ağda
Ömür uzatacak hava olur mu

Ak içinde kara ayrılmayınca
Yâr yâre eremez, yorulmayınca
Vicdan mahkemesi kurulmayınca
Haksız yerde, haklı dava olur mu

Avcıya ne verir, avı tezdirmek
Zalim olup mazlumlara ezdirmek
Mabudunu kesesinde gezdirmek
İnsana, İslam'a reva olur mu

Sümmanoğlu'n bir konağın sinedir
Gerçek âşık olan yanık sinedir
Aklım perişandır, bir viranedir
Güneşin yüzüne sıva olur mu

512) ASILSIZ

Bir nasihat etsen tutmaz birini
Kendi hislerine uyar asılsız
Ana baba ne de dinler erini
Bir desen beş fazla diyer asılsız

Beş az gelir saymak ister onunu
Hiç düşünmez geleceğin sonunu
Hele bir de serbest görse yönünü
Olmadık her şeyi giyer asılsız

Her bir şeyi şifa sanır özüne
Tırnaklara oje boya yüzüne
Heves eder dansözlerin pozuna
Hayâsın kenara koyar asılsız

Hayâsıyla gelin olur bir eve
Az bir hizmet eder hep eve eve
Ay geçmez ortaya koyar bir dava
Kendisini haklı sayar asılsız

Kendi kurnaz eri zevzek olursa
Ruhi sığır ruhlu inek olursa
Oda eşi gibi dönek olursa
Tezer gider diyar diyar asılsız

Diyar diyar gezer döner köyüne
Ne sığıra uğrar ne de koyuna
Sıkılıyom emri verir beyine
Kanat bağlar olur tayyar asılsız

Kanat açar fahar deniz yaklaştı
Herkes dalgalara bacak kol açtı
Yeter kaldık sabrım artık çok taşı
Zevkine göksünü döver asılsız

Sümmanoğlu asılsızdan söz etme
Kimi kime misal verdin gözettin
Fazla çektin akordunu tiz ettin
Etmesin sazımı ayar asılsız

513) KİMİN NESİNE

Deliye nasihat sağıra kamet
Aldırdıkça aldır kimin nesine
Taş yüreğe keder arsız elem
Aldırdıkça aldır kimin nesine

Boş laf değil ariflerin dediği
Böyle örtmeliyiz eksik gediği
Zevzek kapısında ikaz düdüğü
Çaldırdıkça çaldır kimin nesine

Uzanmadın münevver el nerdesin
Ayaktasın ortadasın serdesin
Örtülü gelinden haya perdesin
Kaldırdıkça kaldır kimin nesine

Senin de yirmiye yaklaştı yaşın
Gökte bulutlara değmeli başın
İster hasmın olsun ister kardeşin
Saldırdıkça saldır kimin nesine

Sümmanoğlu kim ulaşır darına
Günden güne dertler iner derine
Akıl baştan çıktı gelmez yerine
Çıldırıldıkça çıldır kimin nesine

514) OLMADI

Rapor yazdırmaya kuyruğa girdim
Bekledim olmadı, baktım olmadı
İki saat vezne önünde durdum
Çıkmadım olmadı, çıktım olmadı

Çok bekledim direncimi yitirdim
Zaman uzadıkça sabrım bitirdim
Uyuşturdu dizlerim geçtim oturdum
Dinlendim olmadı, kalktım olmadı

Bazı saygısızlar geçti yanımdan
Yazdırdı raporu aldı hanımdan
Ey efendim nerde ise canımdan
Bıkmadım olmadı, bıktım olmadı

Saygısızlık yapmak insan işimi
Baktım önde bekleyenler peşimi
Sıra yazan sekretere dişimi
Sıkmadım olmadı, sıktım olmadı

Bir rapor yazdılar yedi saata
Sekiz saat sonra geçtim rahata
Nerden kaynaklandı yapılan hata
Takmadım olmadı, taktım olmadı

Bu zora dayanmaz, ne yüz, ne astar
Gel de Sümmanoğlu metanet göster
Bu işi ya çok sabır, ya para ister
Çakmadım olmadı, çaktım olmadı

515) GÖREMİYORUZ

Taradık dünyayı ta baştanbaşa
Fakat kendimizi göremiyoruz
El âlem çıkarken aya güneşe
Biz ise üç beş kerpiç öremiyoruz

Okşamadık bir yetimin başını
Silmiyoruz ağlayan gözyaşını
Herkes kendi yiyor kendi aşını
Kırk aça bir ekmek veremiyoruz

Gönül kuşu uzaklara uçuyor
Kendi arzusuna kanat açıyor
Bunca yıllar rüzgâr gibi gelip geçiyor
Dünleri bugünden soramıyoruz

Böyle midir insanlığın gereği
Gönüllerde saramıyoruz yarayı
Kayıp ettik edip erkân töreyi
Yitirdiğimizde aramıyoruz

Kulak verin Sümmanoğlu'n sesine
N'olur ortak olun dostlar yasına
Hayat zembereği döner tersine
Huzur saatini kuramıyoruz

516) BİR CAMİ ÖNÜNDE

Bir cami önünde koca yatakta
Bir lenk hımar geldi parladı durdu
Altımızda yaralı bir çürük tahta
O benimdir dedi dırladı durdu

Kuduz keple karşı duran olmadı
Onun gibi bir kuduran olmadı
Kafasına yular vuran olmadı
Kara katır gibi hırladı durdu

Bastonuyla düşe kalka gezerdi
Etrafına üç beş salak düzerdi
Cami cemaatten uzak gezerdi
Belki bunun için horladı durdu

Rakıdan kumardan olurmuş payı
Demek ki bu yerde büyümüş dayı
Zincirden boşanmış marsuvan ayı
Koca kelp kemiğe hırladı durdu

Yük ağarmış semerini devirdi
Yaktı ortalığı kasti kavurdu
Uzaktan ortaya küfür savurdu
Kendi namusunu kirledi durdu

Arkadaşlar olgun idi sustular
Acı sözü sinelere bastılar
Kalpten buğuz edip amma küstüler
Kefere oğlu put terledi durdu

Çok fazla değildi sıkleti gücü
Meğer kopuk imiş ipinin ucu
Yahudi bozması Moskof'un piçi
Cepten çıkar gibi fırladı durdu

Boş ver Sümmanoğlu gözyaşın dindir
Öyle öyle şeytanları ihlâsla sindir
Geçmez para kem söz sahibinindir
Kefere kendine zırladı durdu

517) YÜZÜ KARALAR

Ar değil mi insanlığı yok etmek
Ya nasıl öğünür yüzü karalar
Hep uyuyup uykumuzu çok etmek
Ele verir sırtımızı kırallar

Cilvesine kanma Hesna, Fatma'nın
Kantarcısı olma uyku tartmanın
Akıbeti n'olur tembel yatmanın
Aslanlara meydan okur fareler

Sümmanoğlu düz konuşmak ne acı
Haklı haksız birbirinden davacı
Eğer bu hastanın yoksa ilacı
Ört yorganını görünmesin yaralar

518) BİR ADAM PARA HIRSI

Bir adam kapılsa para hırsına
Ne akraba tanır ne eli tanır
Hele de giderse işi tersine
Ne erkânı tanır ne yolu tanır

Nasihat dinlemez halden bilmeyen
Nefsinin verdiği zevkten yılmayan
Kuran-ı kerim'den nasip almayan
Ne Hakk'a inanır ne kulu tanır

Sanat edinenler kumar oyununu
Boş bırakır midesini koynunu
Kim ki ele yıkatırsa beynini
Ne boşu fark eder ne dolu tanır

Sümmanoğlu bundan başka ne yaza
Hak'tan emanettir sana her eza
Çok vardır dünyada canlı cenaze
Ne diriye tanır ne ölü tanır

519) KURNAZCA EV YIKAN

Kurnazca ev yıkan hozan tilkisi
Aslan gibi mertçe ciğer katmaz ki
İnsanlık duygusu insanlık hissi
Kimde olsa doğru yoldan sapmaz ki

Yüz bin engel olsa devri dünyada
Yine de eyleşmez kuru davada
Ezeli ervahta kalu belada
Hakk'a tapan haça puta tapmaz ki

Hileyi zam eder kendisi hile
Kumarda içkide masada bile
Güya gerçekleri getirir dile
Söyler amma tatbikini yapmaz ki

Sümmanoğlu bu ahvali bilmese
Çağlar gider gözyaşını silmese
Eğer onda ahti misak olmasa
Giden huccaç kara taşı öpmez ki

520) DÜŞÜRÜR

İnsanlık olur mu aslı hariçte
Kavmi kardeşi zora düşürür
İbara dubara alış verişte
Kar gösterir bir zarara düşürür

Gerçeklik donunu giyer üstüne
Dolanır kallesçe gelir kastına
Talan talan eder güler postuna
Çeker girdabına dara düşürür

Gel seç Sümmanoğlu gerçek olanı
Güvenip herkese verme yakarı
Çiğneyip kafana yol eder seni
Dost içinde yüzü kara düşürür (1971)

521) AH ETTİKÇE

Ah ettikçe duman çıkar başımdan
Yine derler ahu zarı yok benim
Sensizlik kervanı gelir peşimden
Kurtaracak bir kenarı yok benim

Kim ki adım atsa sedir başına
Geri döner bakmaz öz kardeşine
Minnet etmez yaranına eşine
Dikkat çekmem itibari yok benim

Sümmanoğlu gerçek sana tapumu
Kudret eliyle kurmuş yapımı
Kadir bilmeyene açmam kapımı
Zannetsinler mücevheri yok benim

522) AHİR ZAMAN

Hangi çağındayız ahir zamanın
Artık gönüllerin şadı kalmadı
Süresi savaştı ahtı amanın
İnsanların gerçek vadi kalmadı

Gençlerimiz peruk ile bezenir
El âlemin yaldızına özenir
Haklı değil güçlü dava kazanır
Hakkı hak edecek kadı kalmadı

Halada uyuyor beyni kurular
Sokaklara serpiliyor darılar
Çobansız çarşıda otlar sürüler
Çiçeği burnunda vadi kalmadı

Tepkimiz tükendi baldır bacağa
Hoyratlar hükmeder sıcak ocağa
Bir arada geldik kucak kucağa
Demek insanların yâdı kalmadı

Sümmânîoğlu'nun gitmez hoşuna
Bundan sonra çırpındığın boşuna
Sen ne dersin dokun sazın koşuna
Yaşanan hayatın tadı kalmadı

523) KALMAMIŞ

Dolaştım dünyanın her köşesini
Baktım ki eskide kıymet kalmamış
Sakiler kaldırmış dem şişesini
Alıp içmek için kısmet kalmamış

Ahbap, ahbabından yüzün çevirmiş
Aklını fikrini yağmaya vermiş
Kerahat köşkünden içeri girmiş
Nezakat, nezafet, sohbet kalmamış.

Akrabaya akrep olmuş akraba
Merhamet payını koymuş bir kaba
Kapamış üstünü koymuş dolaba
Ciğer köşesinde mihnet kalmamış

Nicesinin yüzden kalkmış hayası
Düşünmez, sonunda çıkar foyası
Dünya olmuş falan filan dünyası
Hüsnü hatiplere növbet kalmamış

Sümmanoğlu der alevle yanarım
Her gülenin dostluğuna kanarım
Çakal yavrusunu aslan sanarım
Seçemem, gözümde kuvvet kalmamış

524) DİYEMEZ

(Erzurum'dan köye seçim arifesinde bir milletvekili gelmişti. Bazı vaatler söyledi, ama hiç biri de olmadı. Üstelik benden havadis istedi. İşte ona yazdım.)

Ne kadar garip hal gözlerim dolar
Çağladı yaşlarım dilim diyemez
Yoksulluğun zilli kapımız çalar
Ağlar kardeşlerim halim diyemez

Neden ki diyemez desene bana
“Balık baştan kokar” diyemem sana
Nedeceksin ağır otur masana
Kalemim yazamaz, dilim diyemez

Beş yüz yetmiş bizim köyün nüfusu
Bir saatlik yolda kırarız buzu
Su çekiliyor nasırlanmış omuzu
Gene de sabreder, zulüm diyemez

Dört yılda bir köyümüzü gezdiniz
Yoksulun nabzına şerbet ezdiniz
Köprü, çeşme sigaraya yazdınız
Sorunca çöplükte külüm diyemez

Kilit vurup saf köylünün ağzına
Zam yaptınız lambamızın gazına
Yön verdiniz fakirliğin hızına
Gerçeklik ileri gelim diyemez

Basmanın arşını yaklaştı beşe
Kara keten nöbet vermez kumaşa
Yaşa yoksul köylü yine de yaşa
Metresi kaç diye bilim diyemez

Etikette her eşyanın pahası
Okursa kesilir yoksulun sesi
Anlamaz ki hileliğin hilesi
Dilim dilim olsa dilim diyemez.

Yoksulda keder var, zenginde dem var
Açma kara bağrım tonunan gam var
Sümmanoğlu der ki saza da zam var
Gönül arz etse de çalım diyemez.

525) OLDUM

Neyleyim ki talih bozuk şans bozuk
Neşe pazarına giremez oldum
Devr olan gönlüme demedim yazık
Bu günü yarıdan soramaz oldum

Bazı dost dediğim düşman göründü
Görüşte şekli insan göründü
Sonra içi dıştan noksan göründü
Verdiğim karada duramaz oldum

Her kim yüze güldü ona aldandım
Çaldırdım fikrimi beyhude kandım
Fırsat elden çıktı sonra uyandım
Dün gördüğüm bugün göremez oldum

Hazana yüz tuttu gönül bağları
Onun için gülerken de ağlarım
Kış ile bezenmiş ümit dağları
Yoruldu kervanım süremez oldum.

Yeter Sümmanoğlu çektiğin mihnet
Sarayım sabırdır, varım kanaat
Ben için dünyada kalmadı rahat
Artık yitirdiğim aramaz oldum.

526) KÖYÜN HALİ

Köydeki yaşantı budur efendim
Kanaat doldurduk sabır taşına
Buna şahit oldum, buna inandım
Sen ağla, sen sus ol kimin nesine

Soran yoktur ağlıyanın halin
Tutan yoktur düşkünlerin elini
Herkes asfalt yapar yolunu
Binmiş gider kendi arabasına

On beş yıldır bekliyoruz su diye
Şehire var, köye yoksa ne diye
Rüşvet mi gerekir yoksa hediye
Deyin göndereyim can pahasına

Sümmanoğlu derki göçemez oldum
Seller var, köprü yok geçemez oldum
Azdı yaralarım açamaz oldum
Ağlıyanın ses veren yok sesine (28. 03. 1971)

527) SANDIN

Beline sardığın ot destesini
Zaferde alınan kemer mi sandın
Cömertlik yiğidin sermayesidir
Rakiplerden gözün yumar mı sandın

Hakkı bilip hak yolunda gidenler
Vatan için hedefleri didenler
Allah için canın feda edenler
Başkasından himmet umar mı sandın

Sümmanoğlu bakır olmaz dürdane
Her mideye kısmet olmaz her dane
Düşmanla savaşmak merdi merdane
Masadaki tavla kumar mı sandın

528) (***)**

Sofra kurdum buyur dedim gelene
Zavallılar gülümsedi savuştu
Birkaç mısra cümle yazdım ilana
Talan diye işitenler kavuştu

Biri hiza tuttu biri koymadı
Biri kabul etti biri duymadı
Biri duydu ise biri duymadı
Haklı haksız bu meydanda yarıştı

Biri durmuş bakar gelip gidene
Biri güler çiğnemedi yutana
Yayalar yolunu yarı edene
Küheylan atlı hedefine erişti

Biri caddelerde nara atardı
Birisi ölçmeden metah satardı
Biri ben, ben diye atar tutardı
Ya ben diyen sual sordu soruştu

Dövdü sedirinin hasırlarını

Ovdu ellerinin nasırlarını
Cem etmeye kendi kusurlarını
Sümmanoğlu kalem aldı girişti

529) BİR AVUÇ YAHUDİ

Bir avuç Yahudi meydana çıktı
Filistin'i gark eyledi tufana
Kurşunu masumlar beynine sıktı
Acımadı bunca sabi sübyana

Soykırım için bir savaş açtı
Filistin'de ölen binleri geçti
Yamyamlar kudurdu her yana taşı
Ettikleri kalacak mı yanına

Hıncı sürüleri gayet azdılar
İslam'ın yoluna kuyu kazdılar
Gece gündüz katle ferman yazdılar
Susamışlar Müslüman'ın kanına

Ne zaman uyanır İslam olanlar
Düşmanın köküne kılıç çalanlar
Osmanlı önünde dize gelenler
Şimdi büründüler namert donuna

Amerika yakar iken Irak'ı
Deprenmedi İslamların merakı
İsrail'de o zalimin çırağı
Kırgın düşe milyonlarca birine

Günden güne atar ahlar amanlar
Ne zaman utanır bilmem yamyamlar
Bir vücut olmalı bütün İslamlar
Tüm dünyada var olmamız tanına

Hiç doğru söyler mi zalimler sözü
Acımaz yüreği utanmaz yüzü
Dünyayı fethetmek gavurun gözü
Döşemeli uzununa enine

İtler bomba savururlar yel gibi
Müslümanlar ölenlere el gibi
Filistin'den kan akarken sel gibi
Sinmek yakışır mı İslam olana

Sümmanoğlu hali vafsetti böyle
İlahi ya Rab hidayet eyle
Sabi sübyanlara merhamet eyle
Anaların çeşmi döndü giryana

530) EŞKIYA

Bir şiirim var ki okuyacağım
Korkarım ki kızar kibar eşkıya
Başım bozuk külâh dokuyacağım
Beğenmeyip çözer kibar eşkıya

Kendi hislerine inanır şaşmaz
Evvel yoklar delik cebe bulaşmaz
Çırpar ama dağdan ovaya aşmaz
Çarşılarda gezer kibar eşkıya

Foterin altında saklar baltayı
Bir saatte işler yüz bin hatayı
Ne anayı seçer ne de babayı
Türlü hile dizer kibar eşkıya

Bazı Edirne’de bazı Artvin’de
Bazı Muş’ta bazı Adıyaman’da
Bazı gizli bazı gezer ayanda
İtlen ile tezer kibar eşkıya

Denizde saklanır balık misali
Bazı oğlun sakın konuk misali
Sümmanoğlu buna tanık misali
Katle ferman yazar kibar eşkıya

531) VELİ

Yaylaya, mezraya bir tarih yazar
Çabanın sırtında olan keveli
Dokunma yolcuya yarası azar
Sır içinde saklı işin eveli

Kara taş içinde gizlenir mercan
Mücevhere kıymet biçmez mi Ercan
Her gördüğün insan olmaz şirin can
Külahla fes ile tanınmaz veli

Sümmanoğlu nedir sözün manası
Bismillahtır her mananın anası
Arifler uyarır Elham’ı Nas’ı
Gerçeklerin bunda bulunur eli

532) MUHANNET

Gövermiş bostanım soldu kurudu
Habersizim etmiş talan muhannet
Gözyaşlarım ılgıt ılgıt yürüdü
Başım taştan taşa çalan muhannet

Demedin mi okumak var bilmek var
Tanıyınca defterinden silmek var
Bir elmayı iki saka dilmek var
Nasıl attın söyle yalan muhannet

Sakal yoldun kucağımda oturdun
Dikendin severdim gülden öptürdün
Benden aldın plakçıya götürdün
Sümmânîoğlu'nu çalan muhannet

533) BİZLERİ UYUTTU

Bizi oyaladı bizdeki hayal
Falanlar filanlar safa girdiler
Zıvanadan çıktı evladı ayal
Galebe çalanlar safa girdiler

Bunca zamandır ki gaflet çekeriz
Onun için elaleme nökeriz
Üç beş tane kurnaz bir iki keriz
Yalanlar dolanlar safa girdiler

Temelde ezilen beş altı hibar
Gün geçtikten sonra kabar ha kabar
Dilden kayıp oldu kelimam kibar
Ceddine gülünler safa girdiler

Doğruluk gösterdi hile kurdular
Yol tuttular dilendiler durdular
Bu hesabı dokuz ayda gördüler
Canbazlık bilenler safa girdiler

Haçlarını sakladılar koynuna
Sümmanoğlu geldin cambaz oynuna
Fay sıkıldılar nicesinin beynine
Totoyu bulanlar safa girdiler

534) BOŞ KÜPÜN SESİ VAR

Boş küpün sesi var doluda ne var
Bazılar boş sesi hoş tanıdılar
Cahiller hedefsiz menzile ever
Boşa güremeyi iş tanıdılar

Dağ misali duman sardı başımı
Şanssızlık kervanı gezer peşimi
Aşikâr dökmedim gözden yaşımı
Onun için bağı tunç tanıdılar

Destursuz buluttan rahmet yağar mı?
Deniz balık yavrusunu boğar mı?
Hâşâ sizden kurttan kuzu doğar mı?
Her boynuzu tiki koç sandılar

Sümmanoğlu dost safına gelmeği
Arifin sözünden hisse almayı
Sarrafına göre makam çalmayı
Kapalı kulaklar suç tanıdılar

535) NASIL KORUSUN

Herkes kabul müdür dengi dengine
Divane sarsağı nasıl korusun
Şimdi rağbet güzel ile zengine
Fukara kundağı nasıl korusun

Ömür biter hayat bağı çözülür
Bu dünyalık köşk sarayı bozulur
Her kimin dünyadan eli üzülür
Yaşadığı çağı nasıl korusun

İnsanların sırasında kalmayan
Adam olmaz kendisini bilmeyen
İnsanlıktan nasibini bilmeyen
Ölü olan sağı nasıl korusun

Bozulmaz feleğin kurduğu tuzak
Bilmem ki bir başka daha ne yazak
Sümmanoğlu vatanından kim uzak
Kalırsa bayrağı nasıl korusun

536) NEYLESİN

Nadanın sözünde olmaz panzehir
Oklar sinemi lokman neylesin
Cahil meclisinden hüccet alanlar
Nasihat dinlemez irfan neylesin

Eser boran şiddetinden buz olsa
Yağsa dolu dere tepe düz olsa
Ağaç hayın olsa dal yobaz olsa
Bar vermese ona bağban neylesin

Hakkı bilmez resulünü tanımaz
Her türlü feleğinden geriye kalmaz
İsyân eder hilekârı kınamaz
Sümmanoğlu ahir zaman neylesin

537) CUMHURİYET

Cumhuriyet ilan olduktan sonra
Sorun bizim köye neler getirdi
Sefalet müddeti dolduktan sonra
Çile kayıp, refah tahta oturdu

Evvel şal giyerdik, şimdiyse kumaş
Sanırım, çarık unutuldu arkadaş
Gebe idi, mercan doğdu karataş
Mavi boncuk yapan kayık batırdı.

Eskiden köylerde çul, çıra hisi
Şimdi lüks lamba yüzde ellisi
Henüz duyamamışken ceryan, pil sesi
Şimdi şükür kazamıza yetirdi

Kara saban koşan pulluk koşuyor
Ürününü traktörle taşıyor
Yemeğimiz bizim gazda pişiyor
Tezek satan sermayeyi bitirdi

Elli yıldır dindi gözümün nemi
İşte satın aldık devranı demi
Gökte bineğim jet, sudaki gemi
Garptan şarka, şarktan garba götürdü

Minnettarım yurda ışık tutana
Sümmanoğlu rahmet etti vatana
Hürriyet bahşış etti vatana
Derebeyler fermanını yitirdi.

538) GÜVENMEM

Bana bir ders verdi benim inancım
Bundan sonra her insana güvenmem
Yine benden olsun bana ilacım
Bundan sonra her insana güvenmem

Çok insanlar er donuna bürünür
Yılan gibi sinsi sinsi sürünür
İçi başka, dışı başka görünür
Bundan sonra her insana güvenmem

Benlik eder tavuz gibi şişinir
İnsanların arkasından aşınır
Yüze güler, içten hile düşünür
Bundan sonra her insana güvenmem

Ham bezimiş ayırdığım haslarım
Bana amir oldu, benim astarım
Kalleş çıktı inandığım dostlarım
Bundan sonra her insana güvenmem

Bilmem bu derdime nasıl ağlayım
Bundan sonra kime meyil bağlayım
Sözüm yalan ise namert olayım
Bundan sonra her insana güvenmem

Sümmanoğlu ahın vahın hecesi
Kalleş olur insanların cücesi
Merdut imiş hilekarın hocası
Bundan sonra her insana güvenmem

539) ŞERLİ BELA

İçimize sızan şerli belalar
Kay gözünü oynatmaya hakkı yok
Cambaz oyununu bilen hileler
Ortalığı kaynatmaya hakkı yok

Erer maksuduna sabır ehliler
Şeytan askeridir kibir ehliler
Ebucehil dostu böbür ehliler
Mazlumları çiğnetmeye hakkı yok

Parayınan şerefini satanlar
Bela bulur ecdadına çatanlar
Laf üretip palavralar atanlar
Meydan meydan dinletmeye hakkı yok

Sümmanoğlu böyle bitmez davalar
Bizimdir bu vatan dağlar ovalar
Hain mert konuşmaz sözü geveler
Doğru sözü çiğnetmeye hakkı yok

540) KARIŞIK

Nedir bu bitmeyen keşmekeşlikler
Haklı haksız birbirine karışık
Sedirlere konu, kafası dikler
Yalan doğru bir arada barışık

Bir talan görünür pazarımızda
Yine de has olur nazarımızda
Şairlerimizde yazarımızda
Altın iken bakır oldu konuşuk

Dinlemez sözümü, duymaz sağırlar
Benzinsiz hızlanan mirat ağırlar
Dolaylı yerlerden geçen çığırlar
Perde altı birbirine ilişik

Sümmanoğlu doğru sözün suç olur
Suç bir ise mahkemede üç olur
İddian kaybolur adın puç olur
Dilin susar, boynun kalır buruşuk

541) BULACAK

Bu gün Ahmet yarın şeddat olanlar
Bilmem baba diye kimi bulacak
Şuuru var iken deli olanlar
Kemlik arayanlar kemi bulacak

İnadından inkâr eden Kuran'ı
Der anam kazanmış zevkine beni
Ahıra bağlayın diyen hayvanı
Midesine göre kemi bulacak

Maymuna imrenen maymun kendisi
Şekli insan ruhu hayvan kendisi
Şeytana lüzum yok şeytan kendisi
Naklet halkasında demi bulacak

Hâlbuki mayamız insan mayası
İnsanların insanlıktır gayesi
Kalpte iman nuru yüzde hayâsı
Olan hakkı, son encamı bulacak

Sümmanoğlu sözün nerde muteber
Aklı olanlara yeter bu haber
Herkes sevdiğiyle olur beraber
Haslar hası, hamılar hamı bulacak (29. 03. 1976)

542) DAVACI

Nasıl bulak bu davanın başını
Hak haksız olan, haksız Hak'tan davacı
Hadi gel de ye bu baklanın aşını
Toklar açtan, açlar toktan davacı

Arının emeği, çiçeğin balı
Bülbülün durağı, dikenin dalı
Kurnazın kursağı, sarsağın malı
Yoksul vardan, varlar yoktan davacı

Sorun Sümmanoğlu ne yazıyorsun
Biri der damardan kan süzüyorsun
Biri der maşallah dinç geziyorsun
Çoklar azdan, azlar çoktan davacı

543) BAK

Dünyanın bu devri, erdiğim zaman
Sayamadım, haftaya bak, aya bak
Bazıları şeker aman el aman
Çoğunun güttüğü kuru gaye bak

Bilmem ki ne zaman dünyanın sonu
Sapıklığa döndü milletin yönü
Başında çarşafa yok kışında donu
Bakkaldan mı almış terbiyeye bak

Bilmiyorum ben bendeki noksanı
Sümmanoğlu böyle söyler destanı
Her yerde yetişmez şeref bostanı
Bakırı yaldızlar hediye bak

544) DOLANIR

Bakarım dünyanın dönen çarkına
Bir doğruya iki terse dolanır
Kimiler suyuna koşmuş arkına
Kiminin boynunda korsa dolanır

Karlar yağar yüksek dağın sırtına
Lale sümbül mor menekşe örtüne
Eser tipi boran kopar fırtına
Erzurum Ağrı'ya Kars'a dolanır

Yiğitlik şöhreti değildir beleş
Erden er türermiş kalleşten kalleş
Pehlivanda kısmet meydanda güreş
Arar rakibini varsa dolanır

Kiminin taptığı gezer cebinde
Kimi bekler kendisinin kabına
Bir mürşidinin eşiğinin dibinde
Âşık Sümmanoğlu derse dolanır

545) ŞIMARIK

Yok, ise ilacın yok ise sargın
Gizli yaralarımdeşme şımarık
Yok ise akışın yok ise arkın
Bulanıp sel gibi coşma şımarık

El oğlu rütbeni söker kolundan
Sonra rüzgar geçer sağı solundan
Herkes uzak kaçır fitne elinden
Culuk horoz gibi şişme şımarık

Sümmanoğlu kime yazarsın
Kimin telaşına ehli nazarsın
Eştiğin kuyuyu kendin kazarsın
Sakın başkasına eşme şımarık

546) BOZKIRLAR

(Dağlarımız, tepelerimiz ormansız çırlıçplak. Baktıkça gözlerim yaşarır.
Başkalarının ülkelerine bakıp örnek almalıyız.)

Baktım ki bozkırlar durmadan ağlar
Mutlak bir derdi var demek istiyor
Çıplak yavru gibi tepeler dağlar
Üşür insandan gömlek istiyor
Küçücük yavrular seslenir bize
Toprağın cevheri gider derine
Muhtaç kalırsınız üç beş filize
Seller tenimizi emmek istiyor

Ey insan durmayın güzel set çekin
Gözyaşı dökmeden emek ter dökün
Bir fidan kurursa bin daha dakin
Yeşil orman seri emek istiyor

Sümmanoğlu hürriyetin var olur
Korkarım geniş günler daralır
Aç kalan yavrunun benzi sarılır
Boşalan mideler yemek istiyor

547) BUDALA

(Hüseyin Sümmânîoğlu ağzından “bir gün bir geceye davetliydik sahnenin arkasına bir lise talebesi geldi benimle bir sohbet başlattı. Kendisinin çok akıllı ve bilgili olduğunu söyleyip eski insanların boş yaşadıklarını söyleyince ben ona: “Genç, ben sana cevap versem de ikna olmazsın ancak bir kaç mısra yazayım, sen ya okursun yâda çöpe atarsın” dedim. Fakat belki de çok sert başladım”)

Babanın bildiğini
Bilemezsin budala
Babanın olduğu yerde
Amelesin budala

Alırsın elkızını
Kesmek ister hızını
İster allık tozunu
Alamazsın budala

Açtırırsan başını
Saydırırsın dişini
Akıtır gözyaşını
Silemezsin budala

Hep tutarsan sözünü
Keyfe keder özünü
Bir gün gelir kozunu
Bölemezsin budala

Eğitme sen robotu
Bir gün çıkarır rotu
Yiyer rastgele otu
Olamazsın budala

Kahretse ana baba
İşin olur haraba
Ne selam ne merhaba
Bulamazsın budala

Dinlemezsin büyüğün
Sana bu iş toy düğün
Baban evinde bir gün
Kalamazsın budala

alışsında yorulsun
Birazcıkta darılsın
Vur dişine kırılsın
Bilemesin budala

Sümmanoğlu nazına
Düşme el garazına
At bir kemik ağzına
Ulumasın budala

548) ÖYLE BİR SEVDA Kİ

Öyle bir sevda ki konuğ başıma
Asırlar devrolsa ayıramam ki
Her günde bin elem çıkar karşıma
Neşe ile gönül kayıramam ki

Kime anlatayım şiir bahsini
Bulmasam sözümün müptelasını
Yıllar yılı şairliğin sesini
Bağırsam cahile duyuramam ki

Sümmanoğlu bu ahvalin matında
Dolaşamam bulutların katında
Yer olsam daha hoş ayakaltında
Teklifsiz sedire buyuramam ki

549) TOPRAĞIN ALIN YAZISI

Okuyanlar tanımalı yazanı
Çiçekler toprağın alın yazısı
Sormak ayıp kim kurmuş bu düzeni
Ne yere ne göğe sığmaz mazisi

Sağa bina, meyyite kabir ayarlar
Ölenleri kucağına koyarlar
Tabiat insana üvey diyenler
Yanlış bakar ters konuşur bazısı

Herkes haklı ise kim kimle cengi
Baş hedef dinlemez merdin tûfengi
Vatanın sembolü bayrağın rengi
Şehit kanı cephedeki gazisi

Susma Sümmanoğlu bildiğin söyle
Ömrüm çoğu geçti bir yobaz köyle
Mabudun Mahmut'a emri de böyle
Bir olmadı mana madde dizisi

3. 3. 3. 2. Divan

Âşıklık geleneğinde “divanî” olarak da bilinen divan, âşıkların divan edebiyatı şairlerine özenerek oluşturdıkları bir biçimdir. Aruzun Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün kalıbıyla yazılır. Gazel, murabba, muhammes, müseddes, musammat ve müstezat şekilleriyle yazılır (Dilçin 1997: 354). Günümüzde âşıklar aruz vezni yerine heceyi tercih ederek 14, 15, 16 heceyle divanî şiirler yazmışlardır. En az 3 en fazla 7 dörtlük olanları vardır. Genellikle fikri ve mistik konularda didaktik tarzda söylenilmiştir. Bunun yanı sıra beyitlerle yazılan divanlar da vardır. Ankara Divanî, Bektaşî Divanîsi, Dudakdeğmez Divanîsi, Evvel-Ahır Divanî, Evvel-Ahır Tecnis Divanî, Kars Divanîsi, Kerkük Divanî, Yedekli Divanî gibi birçok çeşidi vardır. Sümmânîoğlu’nun tespit ettiğimiz 34 divanı vardır. Bu divanların genelinde felsefi düşünceler, hayata bakış açısı yansıtılmıştır. Divanlarından üçü beyit nazım birimiyle diğerleri dörtlük nazım birimiyle yazılmıştır. 581 numaralı divanını Âşık Ömer’in divanına nazire olarak yazmıştır.

550) YANILMAZAM

Gösterişe bir kimseyi anmadım anılmazam
Teklifsiz sedir başına konmadım konulmazam

Gönlüm dost olmak istemez havai heves ile
Şu zalim nefsin atına binmedim binilmezem

Kalp ki Hakkın nazargâhı kırması günah olur
Nice âşıkla deyiştım yenmedim yenilmezem

Ancak ki Yaratan bilir her insanın içini
Hiç kimsenin derununa yinmedim yinilmezem

Sümmanoğlu kendisinden başkasın hakir görmez
Her canı kendimden küçük sanmadım sanılmazam

Her neyi murat ederse Yaradan'ım o olur
Faydasız ateşe girip yanmadım yanılmazam

551) TALİHİ KARA OLAN

Bilmem dünyada güler mi talihi kara olan
İki gözü yaşla ağlar sinesi yara olan

Bu dünyanın sefasından almamış nasibini
Ya ne zaman gülecektir garip biçare olan

Köle dahi olması zor sultanlar huzurunda
Âlemde hakir görünür madden fukara olan

Yiğit odur ki yer ala erenlerin meydanında
Menzile erişemez yolda avara olan

Sümmânîoğlu neyi var şahların divanında
Elbet bir gün mahcup olur işi dubara olan

Fırsatı elinden çıkar beyvane âşıkların
Maksuduna kavuşamaz mabudu para olan

552) GÜLBENİ

Uzaktan geldim yorgunum gül beni güldür beni
Bir yaralı andalibim bil beni bildir beni
Adresini söyleyeyim yaz gülün yaprağına
Eğer kabul olmaz isem sil beni sildir beni

Ne olursun reddeyleme seviyorsan gafuri
Revamı geri çevirmek yoldan gelen sefiri
Eğer kabul ettinizse ben aciz misafiri
Aç sevgi kapın içeri al beni aldır beni

Yar Sümmanoğlu'n eriştir katreden katrelere
Katrelerden yola çıkıp ulaşan dalgalara
Yükle göçümü götürsün karışsın deryalara
Belki yâre kavuşturur sal beni saldır beni

553) DİVANE GÖNÜL

Tut sözümü koy beynine olma divane gönül
Benden daha yakın olan var mıdır sana gönül

Sen seni temin eyle gel vicdan mahkemesine
Bilmiş ol ki çekilirsin bir gün divane gönül

Seni de yoktan var etti ol gani süphanımız
Onun için gel değer ver beni insana gönül

Yaradan'ın emri ol cümle kullarına
Kendisinden başka yollar gider ziyana gönül

Seni de aldatır korkum bu dünyanın sefası
Nefsine esir olanın her işi fena gönül

Sümmanoğlu kantara koy her günün kazancını
Aç ellerin tut yüzünü gani Yezdan'a gönül

554) GÖZYAŞI REVAN

(Birbirine evleri yakın iki komşudan birinin cenazesi, diğerinin düğünü vardı.
Tasadüfen rastladım. Duygularımı şu şiirler dile getirdim.)

Bu dünyada gülmeyenin gözyaşı revan olur
Herkes kendi arzusunun peşinden even olur
Ne hikmettir anlaşılmaz insanların ahvali
Bir yanda halay çekilir bir şanda şivan olur

Derdi olmayanın bağı ateş ile dağlanmaz
Feleğin verdiği yara ilaç ile sağlanmaz
Merhameti olmayanın gözyaşları çağlanmaz
Yaradandan başkasına sanmam ki güven olur

Çıkmıyan canda umut var ecel vakti bilinmez
Hak emrine sabır gerek ölen ile ölünmez
Gelen gider konan göçer buna çare bulunmaz
Sümmanoğlu ölenlerin peşinden duan olur

555) ES GÖNÜL

Bildiğim söyle doğrudan sakın geçme es gönül
Bir kimseyi tenkit edip n'olur çalma ters gönül
Rakibin karınca olsa yine mert aç gözünü
Elde olan beyde olmaz çekemezsin rest gönül

Oku ilmi ibareyi silesin cehaleti
Terbiyesinden bellidir kişinin asaleti
Gökte güneş gibi parlar kâmilin kemalatı
Altun yere düşmeyinen tutmaz leke pas gönül

Nice Mühr-ü Süleymanlar çektiler kervanını
Hepsi yarıda koydu demini devranını
Tanıması kolay değil zamane insanını
Kargayı bülbül zanneder bu evhamı nas gönül

Arif ile bile kalan ariften irşat bulur
Özü mana ile dolar ruhunda rahat bulur
Gönlünü Hakk'a bağlayan Hak'tan hidayet bulur
Yaratanı bilmeyenden muhabbeti kes gönül

Sümmanoğlu bu âlemde şöhret bulmak kar değil
Yaradan Mevla'dan başka kula insan yar değil
Bir mürşidin kapısında hizmet etmek ar değil
Dost dostunu reddeylemez almalısın ders gönül

556) CANANIMIN

Deruni canımda durur firkati cananımın
Yakar alevi, görünmez hasreti cananımın
Eşiğine yüz sürerek, beklerim kapusını
Her derdime çare olur mihneti cananımın

Haznesinde devşirdiği, mücevher yığnağında
Bin bir türlü ünvani var, kudretin boyacağında
Âşık maşuka ne saklar çektiği firağında
Asla bir kimseye yoktur töhmeti cananımın

Her bakan göz görebilmez, güzeller mehrabını
Açıp okuyup yayan bilmez sevdanın kitabını
Sümmanoğlu çekmektedir ayrılık ızdırabını
Bilmem gel demeye yok mu niyeti cananımın

557) NEDİR

Gönül seni bu dünyada çıkmaza salan nedir
Cananıdır can beden arada kalan nedir
Ruh uçar Hazret'e gider ten ise toprak olur
Yaptığın günah sevaptan sorumlu olan nedir

Ak üstünden kara kalkar emri ferman bu ise
Ne yazılır ne okunur dildeki ilan nedir
Hangi gün hangi sahada kurulur mahşer yeri
Dünyanın paydos zilini, alemde çalan nedir

Sümmanoğlu bir gün olur, göz yumarsın hayata
Ömür bağında dolaşan sevdasız talan nedir
Elveda kavim kardeşe elveda kâinata
Bu dünyadan gitmemenin çaresin bulan nedir

558) SARHOŞ

Çoktan çekildi bu kervan, hancı sarhoş han sarhoş
Bezirgân göçün indirdi, bakan mehriban sarhoş
Sarraflar yanlışı koydular, altuni tunç yerine
İçmeden evvel olmuşlar, yahşiler yaman sarhoş

Yolcular anlayamadı kendinin hatasını
Görmedi gelen dalgadan deryanın ötesini
Bu gemi batmak üzere, kaybetti rotasını
Suya düşen pusulayı, bilmedi kaptan sarhoş

Sümmânîoğlu belin yağır ellerin nasır oldu
Nifak tohumu ekenler, kaçtı gözden sır oldu
Rahatımız bozulalı bir iki asır oldu
Bekçiler gaflet içinde, tahta Süleyman sarhoş

559) OLUR

Herkes kendi arzusun peşinden even olur
Bu dünyada gülmeyenin gözyaşı revan olur
Bu ne sırdır anlaşılmaz dünyanın ahvaleti
Bir yanda halay çekilir, bir yanda şivan olur

Gözetmeli her toplumun düşkün fukarasını
Düzeltemeli iki dargın müminin arasını
Okşa yetimin başını, sar gönül yarasını
Zalime attığın kurşun mazluma divan olur

Gam yeme Sümmânîoğlu yüceler yücesi var
Sade sen değil ağlayan daha çok nicesi var
Alemin bağı, bostanı, gülü var, bahçesi var
Ağlama gönül bûlbûlüm senin de yuvan olur

560) BU GECE

Tarifi mümkün olmayan hale düştüm bu gece
Divane dervişler gibi dile düştüm bu gece
Yaşın yaşın ağlıyorum kara bulutlar gibi
Gözyaşımdan coşup giden sele düştüm bu gece

Her yiğidin sinesini yıpratınlar hasret olur
İçinde vatan özlemi dilinde firkat olur
Başkuşa mesken virane âşığa gurbet olur
Ucu bucağı görünmez ele düştüm bu gece

Sümmanoğlu'yum taşırım içinde türlü yara
Rüzgârdan yar sesini duyarım ara ara
Yalvardım seher yeline götürmedi o yâre
Yalın ayak başı açık yola düştüm bu gece

561) EY GÖNÜL

Ey gönül eli tan etme evvela sen sana bak
Görme komşun kusurunu sendeki noksana bak
Sakın ha bencillik etme çekilirsin sigaya
Kibirinden tart edildi olanın şeytana bak

Oku ihlâs kov şeytanı kapına yanaşmadan
Kâmile tartışmak yeğdir cahille uğraşamam
Kem halden kendin sakındır belaya bulaşmadan
Özü sözünden ayrılan sinsidir düşmana bak

Zalim şeddat büyüklenip sığmıyordu kabına
Nemrut Firavun olmuştu şeytanın dolabına
Ebu Cehil ki Bedirde indi yerin dibine
Tunç yürek katı beyinli inat pis hayvana bak

Gani Mevla'm cümlemizi uzak ede kibirden
Okuyup ibret alalım pas yürekli böbürden
Çaresiz dertlere şifa Mevla'm vere sabırdan
Sümmanoğlu Hak kerimdir lütfeder Rahmana bak

562) EY CANANIM

Ey cananım n'olur acı, derdime derman yetir
Gönül yaramı sarmağa bir ehli lokman yetir
Rahman ismine bağışla reddetme arzu halim
Beratımı gözetirim lütfünden ferman yetir

Sevdiğimden hasret koyma gözlerim giryan olur
Korkarım ayrı kalırsam hayatım zindan olur
Ayrılık ateşi yakar ciğerim püryan olur
Miradım maksudum ayan ermeğe imkân yetir

Sümmanoğlu'yum mahşerde lütfen eyleme zelil
Cümle mecruh kullarına habibin kıldın delil
Cennet cemalin dilerim reddeyleme ya celil
Arzum Muhammed Mustafa'ya habibi Zişan yetir

563) YAR ÂŞIK

Barekallah kemaline düşkünlere yar âşık
Sözü cevher lisanî bal lebleri sükkar âşık
İnsanlığın teknesinde yoğrulmuş mayası var
Ezelden dostuna kurban olmaya izhar âşık

Kendisinden başkasında araştırmaz hatayı
Kudret nurundan ziyası şulesi kamer âşık
Ariflerin divanında el pençe hazır durur
Himmeti mürşit kapısı eylemez inkâr âşık

Bu dünyanın sefasından zevkinden bıkmış gibi
Mâşukuna kavuşanlar dünyayı neyler âşık
Sümmanoğlu ne ararsın gecenin derininde
Gerçek âşık olanların arzusu didar âşık

564) İNSANA BAK

İnsanoğlu bu dünyada, evvela sen sana bak
Sakın suçlama kimseyi, kendinde noksana bak
Ağır otur, düzgün konuş, arifin huzurunda
Can kulağın açıp dinle, kâmilde lisana bak

Nefsine esir olanın nic' olur akıbeti
Kendisine düşman olur cahilin cehaleti
Çarşı pazarda satılmaz kişinin kerameti
Mevla'sından kula olan lütfile ihsana bak

Sümmanoğlu gözetesin her bir işin dalını
Kenden örnek almalısın kâmilin kemalini
Kadere dil uzatanın makaslarlar dilini
Taksimini beğenmeyen bir gafil insana bak

565) FARKINDA OL

Niçin geldin bu dünyaya durduğun farkında ol
Rüzgâr üstüne temel kurduğun farkında ol
Hakk'a yarar işin yoksa fırsatın elde iken
Boş boşuna vücudunu yorduğun farkında ol

Elinde baki zannetme gençlik senden savuşur
Gözün görmez dizin tutmaz damarda kan uyuşur
Ecel karşına dikilir bir gün hesap sorulur
Her saniye ömre zarar verdiğin farkında ol

Sümmânîoğlu der ki eyvah güzel göremedim
Bahar açar güzün kurur çiçeği göremedim
Gaflet örtmüş yüzümü gerçeği göremedim
Hayatın bir rüya gibi gördüğün farkında ol

566) KİMDİR

Ceset canın can cananın arada kalan kimdir
Yaptığın günah sevaptan ya mesul olan kimdir
Ruh çıkar Hazret'e gider ten ise toprak olur
Ecelsiz öleni tanı ölmeden ölen kimdir

Hangi gün hangi saatte kurulur mahşer yeri
Dünyanın paydos zilini âlemde çalan kimdir
Ak üstünden kara kalkar emri ferman bu işe
Ne yazılır ne okunur dildeki ilan kimdir

Aman Allah işte o gün halimiz nice olur
On sekiz bin âlemine şefaet kılan kimdir
Sen bakmasan halimize işimiz yaman olur
Günahkârların halinden ya sensiz bilen kimdir

Sümmanoğlu bu dünyadan göç yüklemeden evvel
Ömür bağında dolaşan sedasız talan kimdir
Evlada ayali evlat evlada kâinata
Gitmemenin çaresini arayıp bulan kimdir

567) ALTIN KAFES

Bülbül için altın kafes, baykuşa viran yeter
Süleyman'a tahtı saray gariplere han yeter
Be ey âşık bu bir sırdır fikir yorma boşuna
İcraatı saklı kalsın laftaki vicdan yeter

Vicdanımın yüzü güler yok olursa cehalet
Lekeyi kabul eylemez kâmildeki kamalat
Bu dünyada bütün varım bir mezardan ibaret
Yakasız gömlek giyinip yatmaya vatan yeter

Kün dedi cihan var oldu ol gani süphanımız
Ezel Hakka ikrar verdik bir dedi lisanımız
Tevhit surundan çevrili dinimiz imanımız
Doğru yolu göstermeye hazreti kuran yeter

Derdin içinde bulunur bazı derdin şifası
Bir kimseye fayda vermez bu dünyanın sefası
Müminlere şefaati Halik'ın Mustafa'sı
Yevmil mahşer günü bize ol nuru sultan yeter

Ne olurdu katılsaydım nefsinı dövenlere
Rüzgâr ile yarışsaydım maksuda erenlere
Bu dünyanın saltanatı koy kalsın sevenlere
Âşığı Sümmanoğlu'na candaki canan yeter

568) DÜŞKÜNÜN HALİ

Ya ilahi güzel eyle düşkünlerin halini
Senden gayrı bilen olmaz bu kulun ahvalini
Yüz bin türlü derdi olan şifayı senden alır
Gerçeklere vesile kıl, düşkünün hayalini

Ahmed-i Muhtar aşkına bağışla Mahmud'unu
Seni Hak bilen kullarım severler mabudunu
Sana âşık olan ister gönülden maksudunu
İnsu melek her neki var, gözetir cemalini

Kulun Sümmânîoğlu'yum sığındım varlığına
Hasta kulların eriştir tamamen sağlığına
Resulün yüz hürmetine bağışla gençliğine
Ol Esma'ül Hüsna için yaver kıl ikbalini

569) GÖNÜL

Dikkat ile bakar mısın devri zamana gönül
Sebeup ne ki baş indirir yahşi yamana gönül
Ters düşünme boş konuşma bulunduğun toplumda
Bil ki seni dinliyordur bir ehli mana gönül

Sakın nefesine aldanma hükmetme dünyalara
Bulduğun şöhretin gelmez yazılan künyelere
Her gemiyle yola çıkma bak gelen dalgalara
Ehli kaptan değilsen gitme ummana gönül

Bu dünyanın saltanatı çakmadıkça aradan
Sümmanoğlu seçemezsin sende akı karadan
Ancak merhamet sahibi kâinatı yaradan
Tevekkülün sağlam olsun gani süphana gönül

570) YA İLAHİ

Ya ilahi ver muradım halim yaman eyleme
Rahman ismine bağışla gözüm giryan eyleme
Sevenleri sevdiğine erdirmek senindir
Yakma hasret ateşine bağrım püryan eyleme

Doğru yolunu gösterdi Hazret-i Kuran bize
Senin emrin tebliğ ettik Habib-i Zîşan bize
Ne büyük devlettir ya Rab Kuran, din, iman bize
Yandır imanım şemini kalbim zindan eyleme

Artırma Sümmanoğlu'nun ah ile efkârını
Mahşerde şefa'at ede sen gönder muhtarını
İnsü melek her ne ki var gözetir didarını
Nasip et cennet cemalin yerim niran eyleme

571) YA İLAHÎ

Ya ilahi bitsin maraz dertlere derman yetir
Beratımız lütfünle yaz emrinden ferman yetir
Âşığı maşuka çeken sevdanın rûzgârıdır
Hasret dağları kar oldu aşmaya ihsan yetir

Anlaşılmaz bir hal oldu dünyamızın düzeni
İnsanlar yanlış tanılar gerçek ehli izanı
Bakar amma göremeyiz rahatımız bozanı
İçimizi düzeltecek bir şahı merdan yetir

Günden güne sinemizde derinleşti yareler
Nerde kaldı ehli lokman derde melhem vereler
Sedirlere hücum eder kalbi yüzü karalar
Sümmânîoğlu'yum dilerim bir sahip zaman yetir

572) LEYLA SENİN

Beni hülyalara saldı hasretin Leyla senin
Kendi ateşen yakmak mı niyetin Leyla senin
Yıllar yılı köle ettin beni kendi kapına
Daha nice bekleyeyim nöbetin Leyla senin

Kaşın hilal kirpiğin ok gözün humar sevdiğim
Gökte melek yerde insan payın umar sevdiğim
Ocağından ıfık alır şemsi kamer sevdiğim
Ay güneşe örnek olur ziynetin Leyla senin

Seni seven gönüllere duyurursun sesini
Tüm dudaklara işlersin yar ismin hecesini
Tükendi bendeki sabır aç yüzün perdesini
Bir de henüz bitmedi mi müddetin Leyla senin

Çıkmışsın sevda köşküne naz ile oturursun
Bir derdime bin çaren var dilerseñ yetirirsin
Ak sinenin üzerinde nilüfer bitirirsin
İki göğsün arasında cennetin Leyla senin

Çektirdiğin çileleri edersin bir anda yok
Güzelliğın Yusuf'ta yok hükmün Süleyman'da yok
Aratma Sümmanoğlu'na eşin bu cihanda yok
İki dünyada değişmem kıymetin Leyla senin (03. 11. 1970)

573) DÜŞMAN MISIN DOST MUSUN

Gel konuşalım yüz yüze düşman mısın dost musun
İçin dışından ayrı mı her sözünde rest misin
Tarihinde duymadın mı Mevla'ya ok atanı
Sevdiğin canda cananım hevayı heves misin

Bu dünyaya gelmemizin nedir asıl gayesi
İnsanın baş sermayesi akıl ilim hayesi
Nerden başlar nerde biter kul olmanın mayası
İçtin mi kudret suyundan içmeden sarhoş musun

İman kadar güzel olan vatani sever misin
Boşa geçen günler için dizlerini döver misin
Sümmanoğlu dost dediğin hak için över misin
Gezersin divane gibi bir külah bir post musun (2004)

574) YA İLAHİ SEN BİLİRSİN

Ya ilahi sen bilirsin halimi ahvalimi
Hıfsi emanında sakla evladı ayalimi
Yüz bin türlü derdi olan şifayı sende bulur
Hayırlara vesile kıl ettiğim hayalimi

Seni birleyen kulların severler mağbudunu
Sana âşık olan bulur can içre maksudunu
Ahmedi muhtar aşkına bağışla Mahmud'unu
Bar vermeden hazan etme o biricik dalımı

Sümmanoğlu'yum sığındım lütfüne varlığına
Habibin yüz hürmetine kerem kıl darlığına
Fatma öz Zehra için evvelki sağlığına
Fatma'yı kavuştur ya Rab yaver kıl ikbalini

575) BAĞIŞLA

Ya ilahi sen bilirsin halimi ahvalimi
Gerçeklere vesile kıl, kurduğum hayalimi
Yüz bin türlü derdi olan, şifayı sende bulur
Rahman ismine bağışla evladı ayalimi

Ahmed-i Muhtar aşkına medet eyle darıma
Senden başka hiçbir kimse çare olmaz zarıma
Lütfü kereminden acil şifa gönder yarıma
Âleme üryan ettirme edepli hayalimi

Sümmanoğlu'yum dilerim derdimiz devasını
Tamamen sağlığa erdir, cümlemiz hastasını
Ben aciz, günahkâr kulun, reddetme davasını
Esmâ'ül Hüsna'n bağışla bil cümle ahvalimi (08. 04. 2004)

576) YENİDEN ALIŞTI TÜTER

Yeniden alıştı tüter sevda bacası bugün
Açmış irfan mektebini gam havacısı bugün
Çözülmesi kolay değil bu sırrın kitabının
Yüz seksen iki durağı harfîn hecesi bugün

Can içre canan söyleşir duyan varsa sesini
Ruh kalbinde name yazar okur harekesini
Her kim girip dolaşırsa muhabbet bahçesini
Bir dikene saklanmıştı açtı goncası bugün

Yüzlerce gelen konuğun teşrifi Narman'ımız
Bu festivalde mutludur sadıkı yaranımız
Duyursan Sümmanoğlu'na arifi irfanımız
Dedem Âşık Sümmanî'yi anma gecesi bugün

577) AŞKA DÜŞELİ

Ya mecnun ya divaneyim ben bu aşka düşeli
Ağlarım gülmem her daim ben bu aşka düşeli
Gece gündüz dolanırım hasreti canımdadır
Bir şemîye pervaneyim ben bu aşka düşeli

Sevda beni çılgın etti görenler deli sanar
Tanımadan kararını verenler deli sanar
İçinde fikrini boşa yoranlar deli sanar
Belki şeklen efsaneyim ben bu aşka düşeli

Adam odur insanlıkta kararı sabit ola
Âşık odur yar içinde öz yarı mabut ola
Sümmanoğlu'n sermayesi tükenmez umut ola
Sevda ile yan yanayım ben bu aşka düşeli

578) BENİ KÖLE ALAN YÂRİM

Beni köle alan yârim her pazarda satmadı
Koydu feleğin yayına hedefine atmadı
Narı hicranını saldı ciğerim köşesine
Alevim semaya çıktı bir tütünüm tütmedi

Şeydayı bülbül misali figanım benimledir
Seyri seferim bilinmez seyranım benimledir
Gam yüküne bezirgânım kervanım benimledir
Aşmadı hasret dağını dost eline gitmedi

Geldi gönlümün baharı nevrestedir zamanım
Muhabbet bağında karım nerde kaldı bağbanım
Nasıl bahar bu nasıl yaz yeşermedi bostanım
Gül açıldı hazan oldu şaz bülbülüm ötmedi

Sakin gezen Sümmanoğlu divane postundadır
Adım atsam takip eder ecel can kastındadır
Yüz bin İbni Sina, Lokman yârimin üstündedir
Medet eyle aman Allah derdi ahım bitmedi

579) FİLİZİMDEN ÇIKAN ALEV

Filizimden çıkan alev gökte seyyarededir
Gözümüz kana bulandı gönlümüz yaradadır
Aman Allah sana geldik kabul et dileğimiz
Başkası boş bütün arzum sendeki çarededir

Kara leke konmak üze baştaki âlimize
Korkarım ki taşınmaz yük binmekte belimize
Rahman ismine bağışla acı bu halimize
Falan filanlar yanarsa mazlumda aradadır

Tüm hesabı emrindedir tende cümle ezamın
Sensiz ayakta duramaz ne arş ne kürs ne zemin
İnanmışım mutlak vardır vatka kavsül azamın
Bu tufanı işitmez mi ya hangi yörededir

Erzurumlu Sümmanoğlu der bu derdi ne edeyim
Bir canım var sen ki verdin yine sansa ödeyim
Bakmasanız halimize sana şekva edeyim
Bozulan çarkın tamiri ne zaman nerededir

580) ZARAR EDER

Gösterişe bir kimseyi ananlar zarardadır
Teklifsiz sedir başına konanlar zarar eder
Gönlü hoş olmak isteyen hevai hevesinen
Şu zalım nefsin atına binenler zarar eder

Kalp ki hakkın nazargahı kırmasın günah olur
Fakir mazlumu âlemde yenenler zarar eder
Ancak ki yaradan bilir her insanın içini
Başkasının derununa yenenler zarar eder

Sümmanoğlu sen kendinden başkasın hakir görme
Her canı özünden küçük sanalar zarar eder
Her ne ki murad eder yaradanım o olur
Faydasız ateşe girip yananlar zarar eder

581) İŞ İŞTEN GEÇER

(Bu şiir Âşık Ömer'in sözüne naziredir. Hatta İsrâfil TAŞTAN benden evvel nazire yazmış. Ben de öylesine yazdım.)

Sevdaya düşen aşkın yolu ateşten geçer
Muradına kavuşmadan korkar iş işten geçer
Aşk ocağında yananın ciğeri püryan olur
Canını canana adar nazik naaştan geçer

Sevdiğimin bir bakışı değer dünyaya malını
Altın, gümüş, yakut zümrüt inci mercan lalini
Her kim ki bir kez görürse o yarın cemalini
Unutur evlat ayali kavim kardeşten geçer

Sümmanoğlu gözetirsin şanı yüce hünkârı
Bugüne dek çözülmemiş çözülmöz ki esrarı
Nuru zıyasın görenler n'eder şemsi, kameri
İstemez zemin semayı aydan, güneşten geçer

582) ZORLAMA

Mevla'm derse her nefesin borcunu ödeyiniz
Ben öderim diğer yiğit bulunur mu deyiniz
Kim ise seçilsin görim kötülerden iyiniz
Bir nefesin hesabını veremezsin zorlama

Çobanım sır külâhıdır sırtımdaki keveli
Kim bilir keverden daha vardır işin eveli
Her asrın görevi alanı bulunur nice veli
Baş göz ile yanmış tanırsın göremesin zorlama

Ariflerin kantarının vardır gizli kafesi
Bu bir başka cemaattir ne dadaş ne efesi

Veli olanı tanımaz kulun külahlı fesi
Erenlerin sırasına giremezsın zorlama

Sümmanoğlu tövbe-kâr ol kaybetmeden zamanı
Her nefeste her saatte Hak'tan dile âmânı
Yaradan'ım bağışlarsa kimse olamazsa mani
Hak'tan gayrı bir murada eremezsın zorlama

3. 3. 3. 3. Lebdeğmez

Dudak ünsüzleri olan b, m, p ünsüzlerini kullanmadan söylenmiş şiir (Kaya 2014: 292).

Âşık tarzı halk şiirinde âşıkların dudak ünsüzleri olan “b, m, p” seslerini kullanmadan söyledikleri şiirlere denir. Genellikle karşılaşmalarda söylense de müstakil olarak da söylenebilir. Âşık karşılaşmalarında dudakdeğmez şiirlere izleyiciler ve âşıklar tarafından çok itibar edilir. Âşıklar için yeteneğini, sanatını ortaya koyacakları, güç gösterecekleri bir şiirdir. Bu karşılaşmalarda âşıklar iki dudakları arasına iğne koymak suretiyle dudak ünsüzleri ihtiva etmeyen kelimelerle şiir söylerler. Daha sonraki zamanlarda âşıklar ve araştırmacılar sayısı üç olan dudak ünsüzlerine, dudak-diş ünsüzü olan “f ve v” harflerini ekleyerek sayısını beşe çıkarmışlardır (Kaya 2014: 292). Sümmanîoğlu dudakdeğmez şiirlerinde bu beş harfi kullanmamıştır.

Âşığın şiirleri arasında 6 tane lebdeğmez tespit ettik. Bu şiirlerde b, m, p dudak ünsüzleri ve f, v dudak-diş ünsüzleri kullanılmamıştır. Bu şiirlerden dördü koşma biçiminde, birisi yedekli divan diğeri divan biçimindedir. Âşık lebdeğmez biçimindeki şiirlerinde “Sümmanîoğlu” mahlasını –içinde dudak ünsüzleri bulunduğu için- kullanmamıştır. Bu mahlasın yerine koşma biçimindeki lebdeğmezlerde aynı zamanda ismi olan “Hüseyin” mahlasını, divan biçimindeki lebdeğmezlerinde soyadı olan “Yazıcı” mahlasını kullanmıştır.

583) EĞLEŞİR

İnsan erliğini izhar ederse
Yiğitliği şöhret şanda eğleşir
Gönülden Allah'ı ikrar ederse
Onun yeri yol erkânda eğleşir

Hangi kul ki zararlıdır cihana
İstihşalar eder şaha sultana
Öyleleri uzak kalır Yezdan'a
Geçen günü gör ziyanda eğleşir

Kendisini Hakk'a yakın edenler
Canan için yanan gerçek insanlar
Ancak doğruları yaşayan anlar
Aşkın cananı canda eğleşir

Gel Hüseyin Allah'a er rah ile
Gözyaşların akın etsin ah ile
Doğruların gönlü ol Allah ile
Arzusu didardır anda eğleşir

584) LEBDEĞMEZ

İnsanlık dediğin aydan arıdır
Eğer yaşanırsa adalet ile
Karşılıksız eylik yiğit kârıdır
İcra edilirse sadakat ile

Asil insan insanlığın yar eder
Er ise erliğin aşikâr eder
Yiğitlikten ayrılana ar eder
Kâinata yayar cesaret ile

Gel Âşık Hüseyin kısa kes işi
Yeterince seçtin yaranı eşi
Tarihini iyi tanır er kişi
Aslını yaşatır nezaket ile

585) GEL DEDİ

Hakikatten kenar gezen âşıklar
Her haliyle ihtizana gel dedi
Aşınadır dideleri ayıklar
Gerek kanaate aza gel dedi

Cahilden nasihat, canlar cezası
O ne ikrardır ki ladır kazası
Nerededir akılsızın hızası
Kışa eyleş dedi, yaza gel dedi

İnceden incedir, çilekeş yayı
Kays sahralarda ettiğin nidayı
Seyri ziyetti arzı Leyla'yı
Niyeti hak Leyla kıza gel dedi

Yiğit gerek elden gizli inleye
İnsan gerek nasihati dinleye
Dinledikçe her esrarı anlaya
Hisse alan gerçek hıza gel dedi

Hüseyin'e derler âşık adına
Zar ederse gelen erer tadına
Kiraz tezenesin aldı yedine
Sesine ses katan saza gel dedi (05. 10. 1973)

586) LEBDEĞMEZ

Hasret ateşten hançerdir sinelere dayalıdır
Aşkın ateşine yanan hakikatin tellalıdır
İçinde narı hicranı illa aşkın ezelidir
Cananın zerre nişanı ay yıldızdan ziyalıdır
İnsanlıktan ayrı kalan kar değil zararda gezer,
Yar değil ağ yâre çeken acizliğin hayalıdır.

Akılının kesesinde akılsızın kazandığı
Ancak yanına kalan kar el ateşine yandığı
Kişiye ne kazandırır sinsilere aldandığı
Her işini gerçek sanır hislerine inandığı
Hakk'ı inkâr edenlerin ayakları narda gezer
Kendisini hiçe sayan akıllı değil delidir.

Yazıcı sen sana ağla hak için yaş eyle didar
Elinle sanat icra et hatra alsın gelen giden
Hani anan hani atan hani nenen hani deden
Gidenlerden hisse alsın hiç hiçine hayal eden
Hele idraksiz deyin nerde kalır nerde gezer
Nihayet seren dikilen iki taş iki çalıdır

587) ZİYALIDIR

Hak yarın nuru nişanı ay yıldızdan ziyalıdır
Hasret ateşten hançerdir sinelere dayalıdır
Ettiği ikrardan kaçan kar değil zararda gezer
Canını canana yakan illa aşkın ezelidir

Akıllının kesesinde akılsızın kazandığı
Ancak yanına kalan kar el ateşine yandığı
Kişiye ne kazandırır desinler el dolandığı
Kendi kadrin hiçe sayan akıllı değil delidir

Yazıcı sen kendin ağla Hak için yaş kalsın diden
Sanatını icra eyle hatra alsın gelen giden
Hani atan hani anan hani nenen hani deden
Nihayet yanında kalan iki taş iki çalıdır

588) YILLAR GEÇER ARADAN

Âşikâr yaranın gizli aracı
Gelene dek yıllar geçer aradan
Ayrılık ciğerde iz eden sancı
Çekenler seçerler akı karadan

Derdine çaredir kişinin ahı
Hayat yıldızları kararsa dahi
Yiğide yarışa kadir İlâhi
Ne yastan incinir ne de yaradan

Kadere razıdır insanın hası
İnsanlıktır insanın gayesi
Kâinat içindir ecel sahnesi
Niceleri gelir geçer oradan

Hayalinde erlik izhar edenler
Yar değil ağyardan şiar edenler
Dinlesinler Hakk'ı inkâr edenler
Hadi ceset nerden can nereden

Gel aciz Hüseyin sen sana tanık
İnkâra gidersen kalırsın sanık
Allah'ındır canlı cansız yaratık
Şaşkınları iyi kılar Yaradan (01. 04. 2004)

3. 3. 3. 4. Muamma

Anlaşılması güç olan gizli, kapalı remiz veya işaretlerde söylenmiş söz (Kaya 2014: 590).

Fuat Köprülü'nün muammanın klasik şairlerden âşıklara geçtiğini belirtmesine rağmen, Umay Günay, geleneğin halk bilmecelerinden etkilenmiş olmasının da ihtimal dâhilinde olduğunu söyler (Düzgün 2014: 335).

Âşıklık geleneğinde, âşıkların sezgilerini, bilgi birikimlerini ve âşıklık becerilerini ölçmek için söylenen anlaşılması güç, kapalı anlatımlı şiirlerdir. Edebiyatımıza İran edebiyatından geçmiştir. Bir yönüyle anonim halk edebiyatındaki bilmeceye benzer. Âşık karşılaşmalarının önemli bir bölümünü oluşturur. Âşık rakibinin hem bilgi birikimini hem de âşıklık yeteneğini ölçmek için genellikle dar ayak kullanarak yaptıkları karşılaşmalardır. Soru cevap şeklindedir. Âşık rakibini bağlamak, mat etmek için cevabını bilemeyeceği sorular sorar. Bu karşılaşmalarda genellikle dini, tasavvufi konular ele alınır. Bağlama, muamma adıyla da anılır. Bundan dolayı âşık kahvehanelerinde düzenlenen muamma asma/ muamma indirme fasıllarıyla karıştırılmaktadır. Bu tür muammaların kendine has icra ortamları vardır. Nazım birimi olarak beyit ve dörtlük kullanılır. Muammaların cevabı genellikle tek kelimeden oluşur. Bütün canlı cansız cisimler cevap olabilir.

Muammalar genellikle âşık kahvehanelerinde icra edilir. Bu kahvehanelerde âşığın süslü bir tabelaya şiir şeklinde yazdığı muamma kahve yüksekçe görünen bir yerine asılır. Âşık muammanın cevabını da kahvehane sahibine gizli kalmak kaydıyla yazılı bir şekilde teslim eder. Daha sonra bu muammayı yine şiir şeklinde cevaplayan, çözen olduğu akşam bir tören düzenlenir. Bu törende orda bulunanlardan arasında tepsi dolaştırılır. Bu tepside toplanan para âşıklar arasında taksim edilir. Muammayı çözen âşığa çeşitli hediyeler verilir.

Sümmânîoğlu'nun şiirleri içerisinde 3 muamma tespit ettik. Bu muammalarda 589 ve 590 numaralı şiirlerin cevapları ve muammanın kuruluş biçimleri aynıdır. Âşığın defterindeki şiirlerin yazılış sırasına göre “Başta Var” başlıklı şiir daha önce yazılmıştır. Âşığın aynı şiiri daha sonraki zamanlarda “Başta Olur” başlığıyla yeniden yazdığı tespit edilmiştir. Şiirin başlığında değişiklik yaptığı gibi söylenişinde de az da olsa değişiklik görülmektedir. Bu iki muammanın cevabı Arap alfabesinin on üçüncü sırasında yer alan “şin” harfidir. 591 numaralı şiirin cevabı “Güneş”tir.

589) BAŞTA VAR

Bir muamma söyledim ki akılda yok başta var
Dolandım koca dünyayı toprakta yok tahta var
Otuza yakın bağı var iskânı ardadır
Baharı yazı bekledim güzünde yok kışta var

Kudretten kalem çalınmış okunur imla ile
Bazen cansız bazen canlı dolandır dünya ile
Merak eden arar bulur sarfeder sevda ile
On üçüncüde yer tutarmış ağızda yok dişte var

Sümmanoğlu gel boşuna gezme fani dünyayı
Saadet ile bulursun aradığın Mevla'yı
Ne Leyla'dan ne mecnundan sorma bu muammayı
Kudretten gözünde üç ben gözünde yok kahta var

590) BAŞTA OLUR

Ne dolanayım dünyayı akıllı başta olur
Toprak her varlık mayası cevheri tahta olur
Yirmi dokuz sayısı var otuza yakın olan
Yazın ekersen biçersin sofranda kışta olur

Haktan gelen yüz dört kitap yazılmış imlası var
Hıfzeden canlı kitaptır bir başka dünyası var
Bir sayfanın üzerinde on üçte sırası var
Üç ağızda üç gül açar hikmeti dişte olur

Sümmanoğlu kime yazdın böylesi muammanı
Saadet ederken gördüm şin üstünde üç beni
Hak ile bile okursun ol Habib-i Zîşan'ı
Habibin nübüvvet mührü sırrullah kahta olur

591) OLUR

Bir acayip nesne vardır, yurdu nerede olur
Bazen dünyalardan uzak, bazen burada olur
Tanıması kolay değil, can mıdır, cesaret midir?
Bazen arada çekilir, bazen sırada olur

Su içinde ateş var ki, emsali karada yok
Cesedi gözle görünmez, hızı tayyarede yok
Kantarı dünyayı tartar, sıkleti darada yok
Kendi semada görünür, kökü karada olur

Bazı Sümmanoğlu ile bazen gayet uzaktır
Çelik demirden kavidir, ipekten yumuşaktır
Bulutlardan yukarıdır, karıncadan alçaktır
Bazen hepten kayıp olur, bazen kürede olur

3. 3. 3. 5. Muhammes

Her bend en az on altı heceli üç mısradan başlar. Dört, beş ve daha çok sayıda mısra söylenebilir (Tanrıkulu 1997: 43).

Muhammes, 8+8 duraklı 16 heceli olarak 3, 4, 5 ya da daha çok mısranın bir araya gelmesiyle oluşan şiir biçimidir. Beş mısralı muhammeste kafiye düzeni aaaaa, bbbba, cccca şeklindedir. Muhammeslerde son mısralar kafiyeyle devam eder. Şekil olarak Cigalı Muhammes ve Evel-Ahır Muhammes olmak üzere iki çeşidi vardır. Kendine özgü bir makamla söylenirler. Sümmanîoğlu'nun şiirleri arasında muhammes biçiminde 3 şiiri vardır.

592) ERZURUM

Erzurum erenler yurdu, sensin dadaşlar diyarı
Abdurrahman Gazi sende, İbrahim Hakkılar yeri
Hacı Ahmet Habib Baba vardı solak zadeleri
Muhammed Lütfüler senin sende eylemiş kararı
Palandöken dağların var başından eksilmez karı
Bir yanın Dumlu dağları bir yanın karga pazarı
Her beladan esirgeye dilerim Cenabı bari
Kadiri kayyumdur Allah odur düşkünlerin yâri

Olur, Oltu, Narman, Tortum, Uzundere meyvesi var
Hınıs'ta, Tekman'da, Çat'ta tereyağın hası var
İspir'de dutun iyisi, Pazaryolu'n elması var
Pasinler'de çok sayıda ilme aşına hocası var
Şenkaya'nın en ilerde marifte çok imzası var
Buz gibi soğuk suları, cennet kokan havası var
Kaynaklar kudretten gelir, sanırsın nur damlaları
Nice evliyaullahın sende kazılmış makberi

Tarihte yerini almış çok sayıda âşıkani
Nefi, Emrah, Şahveriler gelmiş gitmiş olmuş fani
Erzurum'un öz evladı, Narmanlı Âşık Sümmanî
Kırk üç sene müddet içre dolaşmış daru cihanı

Ne Irak, İran koymuş ne Rusya'yı ne Afganı
Ne aramış neler bulmuş soranlar olmamış yani
Elli dört yaşında durmuş çevrilen hayat çemberi
Doğduğu Samikale'de şimdi mevcuttur mezarı

Nice nice savaşlara sahne olmuştur çok zaman
O günlerin üzerinde dolaşırdı kara duman
Kolay kolay seçilmezdi birbirinden yahşi yaman
Hazana yüz tutmaktaydı, güz gelmeden çiçek çimen
Savaş için çemirlendi nur vatanda ehli iman
Sıtkı bütün inananlar keser mi Mevla'dan güman
Düşmanları pes ettiren vardır Ali ebaları
Sümmanoğlu vatanının adı bilinmez neferi

593) KENDİ KADRİNİ BİLMEYEN

Kendi kadrin bilmeyenin her gün işi ziyan olur
Her şekli insan görünen sanılmasın insan olur
Adımını yan atanın zekâsına noksan olur
Hakikati yaşamayan kendisine düşman olur
Gizli işlediği isyan gün gelir ki ayan olur
Mürşidinden irşat olan elbette ki irfan olur
Yaptığı karı zararı kantarına koyan olur
İskân edeceği yerin bilemez ki ne yan olur

Aşk ile zaman geçiren olur dünyada bahtiyar
Sevda dağlarımda eser eksik olur mu rüzgâr
Çile yiğidin kamçısı öğretir her türlü hüner
Feleğin çarkı çemberi bazen de tersine döner
Nice mağrur hanelerin bir anda ocağı söner
Semalarda dolaşanlar akıbeti yere iner
Dünyalara sığmayanlar bir küçük mezara siner
Kabrinde kalan yoldaşın amel iman Kuran olur

Çiğnediğin kara toprak ayırmaz beyi paşayı
Felek kahrına uğrayan unuttur zevki neşeyi
Neden Hakk’a boyun eymiş bak örnek al menekşeyi
Hal ehli olan esrarın yatlara eylemez şayi
Gafil olma deli gönül arayan bulur menşeyi
Sümmanoğlu bir pazarda satamadım endişeyi
Mevla’sına vasıl olan sahiplenir bir köşeyi
Her sırrın ifşa eyleme el ariftir duyan olur

594) GÖNÜL ÇAY

Bulanırsa gönül çayı durulması kolay olmaz
Öldürmeyelim gerçeği dirilmesi kolay olmaz
Solarsa dostluk çiçeği derilmesi kolay olmaz
Açman sır dolu bahçeyi dürülmesi kolay olmaz
Arif dostumu bulursa dostunda kusur aramaz
Gerçek dost olan dostuna darılması kolay olmaz

Görünmez gönül kalesi ol kudretten yapısı var
Ne baca ne penceresi ne geçmeye kapısı var
Onun burcu hisarında kâinatın hepsi var
Dört memurun kalemiyle imzalanmış tapusu var
Bir ucundan bir ucuna mümkün değil gezilmesi
O kaleyi fethetmeden girilmesi kolay olmaz

Bu kalenin anahtarı yanılmak sende olur
Hoş düşünüp düz konuşan tatlı lisanda olur
Vegat keremine mutlak belli ki insanda olur
Ahmet, Mehmet, Ali, Veli, Hüseyin, Hasan’da olur
Sümmanoğlu çözemezsin yorulma boşu boşuna
Bilinmez Hakk’ın hikmeti sorulması kolay olmaz

3. 3. 3. 6. Müstezat

Aruz vezni ile yazılmış şiirlerde beyit veya dörtlüklerin sonuna ziyade dize getirerek oluşturmuş şiirin adı. Satranç ve vezn-i aher hariç, her aruzlu şeklin müstezat tarzının olduğunu söyleyebiliriz. Bilhassa XIX. yüzyıl şairleri müstezat divan, müstezat selis, müstezat semaî ve müstezat kalenderî gibi şiirler vücuda getirmişlerdir. Bunlarda müstezat sözü yerine; “Yedekli Divan”, “Ayaklı Kalenderî”, gibi ... “Ayaklı” veya “Yedekli” ifadeleri de kullanılabilir(Kaya 2016: 135).

Divan edebiyatının “ayaklı kalenderî” biçimine uymaktadır. Âşıkların “yedekli kalenderî” diye adlandırdıkları bu türe “müstezat” da demektedirler. Biri uzun, biri kısa mısralardan meydana gelir. Kısa mısra, kafiyesini uzun mısranın son kelimesinden alırken anlam yönüyle de onu tamamlar. Uzun mısralar 13-14 heceli, kısa mısralar ise 5 veya 6 heceli olur (Tanrıkulu 2000: 46).

Âşıkların bir uzun bir kısa mısralardan meydana getirdikleri şiirlerdir. Kısa mısralara ziyade denir. Ziyadeler uzun mısrayı hem kafiye olarak hem de anlam bakımından tamamlar niteliktedir. Sümmânîoğlu’nun şiirleri arasında müstezat biçiminde 6 şiir vardır. Müstezatlar 13 hecelidir. Ziyade mısralar 5 hecelidir.

595) ANDA

Aciz âşık aradığın nedir cihanda

kalsın nihanda

Gerçek yiğit nasıl ağlar yani ayanda

sezilir anda

Şeydayı ağlatan ayrı değil diken

zorlatır anı

Her dalında iskan eden kalır dikende

çığırışır anda

Canı içinde cananı hangi insandır

didesi kandır

Yârinden ayrı kalanlar gezer ne yanda

işi ziyanda

Ay yıldızı da karartır yârin ziyası
yalandır riyası
Ancak Hak yârin ışıĒı eşsiz insanda
zerre de sende

Her âşîĒın kendisinde yaşar nazanı
çare yazanı
Kayis sahraları gezer Leyla ne yanda
eyleşir kanda

Yazıcı ettiĒin zarın derler ki azdır
ya nasıl nazdır
Ah senin dediĒin yârin eyleşir canda
seherde tanda

596) MÜSTEZAT

Cananı canda aramak hoş niyaz olur
başka naz olur
Sevdaya düşen âşıkta dem emraz olur
bin avaz olur

ÂşîĒı maşuka çeker seher rüzgârı
dosta yazdığı
Bu dünyada murat alan serfiraz olur
oda az olur

Hasta gönöl bu bir sırdır herkese deme
düşmehengame
Beyni kati halden anlamaz pek olur
yobaz olur

Sakın ha yakarı verme düşman eline
düşme diline
Sözü özüne uymayan hile baz olur bil
cambaz olur

Bahtılıdır kim yar eder yarlar yârini
bergüzarını
Sevmeyi bilmeyenlerden ihtiraz olur
bu garaz olur

Sümmanoğlu diler dost muhtarını
hak didarını
İşte o dem kar bağlayan dağlar yaz olur
gönül saz olur

597) (***)**

1993 yılında Atatürk Üniversitesinde Âşık Emrah'ı anma gecesinde, yarışmada müstezat dalında ödül alan bir şiir. Âşık Sümmanîoğlu'nun müstezâtı şöyleydi:

Her kimler ki yar yoluna koyar başını
döker yaşını
Aşk ateşine düşenin eksilmez közü
kavrulur özü
Kamberi Arzu gezdirmiş Ferhat'ı Şirin
bu sır çok derin
Bazılar der kum çölünde Mecnun'un izi
arar bir kızı

Emrah neden Erzurum'dan göçmüş Niksar'a
bir sor bir ara
Onu rahat bırakmamış aşkın emrazı
sevdanın sazi

Nöbetini devreylemiş Âşık Sümman'a
ol ehli mana
Bilmem ki oda arar mı sorar mı bizi
kendi filizi

Cümle ecdatların şad olur ruhu
lütfede şahı
Âşığı Âşık Sümmanoğlu'nun budur niyazı
Hak ola razı
Hiçbir âşık maşukundan kesmez umudun
dilermağbudun
Canda cananın kimseye yoktur garezi
naz eder bazı

598) MÜSTEZAT

El açıp kapına geldim Hüsnü pakızat
beklerim himmet
Bunca seneler devroldu hep söyle hasret
eyle merhamet

Çünkü senin sevda okun değdi tenime
girdi kanıma
Bir canım var emanet ki edem ziyafet
cana ne minnet

İki cihanın güneşi sensin alemide
levhi kalemde
On sekiz bin alem içre tahtı sedaret
hükmü adalet

Sana âşık olanları yandırma nara
lütfunla ara

Kendi nurundan halk etti Cenabı Kudret
aleme rahmet

Lütfünden şefaatt bekler Sümmanoğlu
gözyaşı çağlı
Sen serveri enbiyasın mahbubi muhtar
âleme önder

Bütün aciz ümmetlerin şefaatt diler
gözyaşı çiler
Rahmetellil alemsin Nur-u Muhammed
bir adın Ahmet

599) MAMURHANE

Bir incecik yola düştüm geldim vatana
bir mamurhana
Dedim gariplerin yolu gider ne yana
derler virana

İki yıl sallandım ana kolunda
gezdim dalında
Gâh babama hizmet etti gah baktı bana
ol Fatma Ana

Üç yaşında küçük koldan ayrıldım
başka yol buldum
Çıktım bir yüksekten baktım cihana
nice insana

İndim enginlere bir dem dolaştım
kime ulaştım
Üç beş ahabap oldu arkadaş bana
geldik yan yana

Ta ki on yaşına kadar baba ekmeği
ana ekmeği
Artık onunda yetimlik oldu nişane
ben perişane

On yedi yaşına kadar bekar hayatım
sultan nöbetim
On sekizde bir yar ile kurdu bir bina
geldik meydana

Kırk dördünde omuzladım yedi evladım
yordu kanadım
Her birinden bir meşakkat çıktı ayana
can mı dayana

Bilmem ki ben için hayır şer getireler
ele vereler
Bu müşkülüm halletmesi kaldı Yezdan'a
lanet şeytana

N'olur esmaü'l hüsna ismine bağışla bizi
fil cümlemizi
Resulü Ekrem aşkına atma nirana
gönder cinana

Sümmânîoğlu'na göster ya Rab cemalin
değilim elin
Evlat ayal kardeş hem baba ana
gelsek divana

600) GÖNÜL

Gönül yâri sevdin ezel ettin ikrara

kılma inkara

Yanılıp doğruyu sakın geçme ileri

incitme yâri

Yar ki bana verdi bunca tükenmez çile

gam kile kile

Akli olan arar bulur yar olan yâri

vardır haberi

Varlığın tamamı gelmez kabrine kader

hep geri gider

Senden evvel nicesinin muradı yâri

sevme ağyarı

Şikâyetin yeri olmaz her bir makamda

etme ifade

Mahkemeye yalnız giren eder zararı

açma eşarı

Âşık Sümmanoğlu kimin kapısın bekler

gün güne ekler

Gerçek âşık olan bir gün fark eder kârı

siler zararı

Cümle kullara şefaât eyler eder muhtarı

ziket settarı

Kul kalbinden nasıl siler görünen bari

ismi gaffarı

3. 3. 3. 7. Satranç

Aruz ve hece ile yazılabilen, taktileri yahut durakları satranç tahtası düzeninde olan şiirlere verilen ad(Kaya 2014: 685).

Aruzun Müfteilün / Müfteilün / Müfteilün / Müfteilün kalıbıyla yazılırlar. Ancak satrancı salt bu kalıba bağlamamak gerekir. Çünkü (Mefûlü / Mefâilü / Mefâilü / Feûlün), (Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün), (Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün), (Müstefilâtün / Müstefilâtün), (Müstefilâtün / Müstefilâtün / Müstefilâtün / Müstefilâtün) gibi kalıplarla ortaya konulmuş pek çok örnek vardır. Bunun yanında hecenin 8, 10, 12, 14, 16 ve 20'li şekli ile de satrançlar yazılmıştır. Ancak gazel, murabba, musammat, müseddes şekillerinde olabilirler. Dizelerin uyaklı parçaları alt alta dizilince iki Müfteilün ölçüsünde ve dörtlüklerden oluşan bir şekil ortaya çıkar. İster beyit, dörtlük veya bent halinde, isterse aruzun yahut hecenin muhtelif kalıplarıyla yazılan ve vezn-i aher yahut başka bir şekilde isimlendirilmiş olsalar dahi satranç tahtası düzeninde yazılmış olan bu şiirleri genel olarak satranç diye adlandırmak gerekir(Artun 2016: 155).

Artun'un da ifade ettiği gibi aruz çeşitli kalıplarıyla ya da 8, 10, 12, 14, 16, 20 gibi çeşitli hece kalıplarıyla satranç tahtası düzeninde yazılan şiirler satranç diye isimlendirilir. Nazım birimi beyit, dörtlük, bent şeklinde olabilir. Satranç tekniğiyle yazılmış şiirlerin gazel, murabba, musammat, müseddes şekilleri de olabilir. Satranç biçiminde yazılan şiirlerde mısralar taktillerle dört parçaya bölünür. Her parça soldan sağa ya da yukarıdan aşağı okunduğunda aynı sözlerin tekrarı oluşur. Âşık tarzı şiir geleneğinde satranç biçimi şiirler koşma gibi kafiyelenir. Aşk, güzellik, din, tasavvuf, öğüt, yergi, gibi birçok konuda yazılmış satranç örnekleri vardır.

Sümmânîoğlu'nun şiirleri arasında satranç biçiminde yazılmış 4 şiiri vardır. Şiirlerden ikisi (601, 602) 16 heceli, diğer ikisi(603, 604) 20 hecelidir. 604 numaralı şiirin son dörtlüğü 24 hecelidir.

601) SENDEN SANA YAKIN

Gönül iyi dinle beni senden sana yakın vardır
Dinle beni senden sana yakın vardır gör ki nedir
Senden sana yakın vardır gör ki nedir gönüldedir
Yakın vardır gör ki nedir gönüldedir hülyadadır

Cümle derdin çaresi var ne zamanda hani nedir
Çaresi var ne zamanda hani nedir imladadır
Ne zamanda hani nedir imladadır ne aratır
Hani nedir imladadır ne aratır illadadır

Sümmanoğlu arzu bitmez gücün yetmez dünyadadır
Arzu bitmez gücün yetmez dünyadadır ukbadadır
Gücün yetmez dünyadadır ukbadadır künyededir
Dünyadadır ukbadadır künyededir Mevla'dadır

602) DÜNYALIĞIM

Sevdiğimi bana verin dünyalığım yeter bana
Bana verin dünyalığım yeter bana yar bu demde
Dünyalığım yeter bana yar bu demde can bedende
Yeter bana yar bu demde can bedende saklı hem de

Benden bana yakın olan cananımı canda bulsam
Yakın olan cananımı canda bulsam her ezanda
Cananımı canda bulsam her ezanda ifademde
Canda bulsam her ezanda ifademde levh kalemde

Sevda âşıkların akli başta zayıll olur
Âşıkların akli başta zayıll olur ağlar hem de
Akli başta zayıll olur ağlar hem de imtihanda
Zayıll olur ağlar hem de imtihanda bin elemde

Sümmanoğlu ne ararsın bu dünyada gülen mi var
Ne ararsın bu dünyada gülen mi var kalan mı var
Bu dünyada gülen mi var kalan mı var yalan mı var
Gülen mi var kalan mı yalan mı var her kelimde

603) SEVDİM DE ALDIM

Sevdim de aldım başka hal oldum bilmem ki n'oldum ağyara karşı
Başka hal oldum bilmem ki n'oldum ağyara karşı o yâre karşı
Bilmem ki n'oldum ağyara karşı o yâre karşı aktı gözyaşı
Ağyara karşı o yâre karşı aktı gözyaşı âşık olunca

O yâre karşı aktı gözyaşı âşık olunca yâri bulunca
Aktı gözyaşı âşık olunca yâri bulunca açıldı gonca
Âşık olunca yâri bulunca açıldı gonca bahar gelince
Yâri bulunca açıldı gonca bahar gelince bağbana karşı

Açıldı gonca bahar gelince bağbana karşı göründü bahce
Bahar gelince bağbana karşı göründü bahçe emretti yüce
Bağbana karşı göründü bahçe emretti yüce vakti gelince
Göründü bahçe emretti yüce vakti gelince insana karşı

604) SATRANÇ

Aşk âşığı arar ise âşık yâri çabuk bulur bu âlemde
Arar ise çabuk bulur bu âlemde hangi demde sevdiğini
Çabuk bulur bu âlemde hangi demde sevdiğini arıyorsa
Bu âlemde hangi demde sevdiğini arıyorsa bulacaktır

Âlemlere örnek olmuş, Âşık Sümman aşkı ile izhar etmiş
Örnek olmuş, Âşık Sümman aşkı ile izhar etmiş, gelmiş gitmiş
Âşık Sümman izhar etmiş, gelmiş gitmiş, altın gibi sözlerini
İzhar etmiş gelmiş gitmiş altın gibi söz bırakmış insanlara

Öz canını Sümmanoğlu kurban etmiş ki canını al kanını seve seve
Sümmanoğlu kurban etmiş kim canını seve seve bayrak için Allah için
Kurban etmiş kim canını, seve seve bayrak için Allah için teslim etmiş
Kim canını seve seve, bayrak için Allah için teslim etmiş güle güle

3. 3. 3. 8. Semaî

Âşık edebiyatında divan edebiyatının etkisiyle aruz kalıbıyla yazılmış semailer vardır. Bunlar aruzun *Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün* kalıbı ile yazılır ve özel bir beste ile okunur.

Semaîlerin de divanlar gibi gazel, murabba, muhammes, müseddes, musammat ve yedekli biçimleri bulunmaktadır. Bunlar aynı zamanda hecenin 8+8=16'lı ölçüsüne de uyarlar (Artun 2014: 154).

Âşıkların divan şairlerine özenmelerinden doğmuş olan semaî *Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün* kalıbına karşılık gelen 8+8 =16 hece kalıbıyla yazılmıştır. Sümmanoğlu'nun yazdığı 8 adet semaîsi vardır.

605) BİR MÜRŞİDİN KAPISINDAN GİRDİK ELHAMDÜLİLLÂH

Bir mürşidin halkasına girenler bahtiyar olur
Ehli imanlar safında duranlar bahtiyar olur
Hamd olsun gani Yezdân'a, İslâm yaratmış bizleri
Hakikat bağından güller derenler bahtiyar olur

Dini bütün olanların yolu Mevlâ'sına gider
Çekilen kervan içine erenler bahtiyar olur
Nasibini Hak'tan alan neyler dünyanın zevkini
Kinin kibrin zincirini kıranlar bahtiyar olur

Mutlak yerini bulacak yani kader mukadderat
Hakk'ın birliğine ikrar verenler bahtiyar olur
Sümmanoğlu'nun matlubu ol habîbi kibriyâdır
Boyun eğip huzurunda duranlar bahtiyar olur

606) YORULMAZ PERVANE GİBİ

(Dedem Âşık Sümmanî'den esinlenmişimdir mutlak. Ruhu şad olsun.)

Hakikatin çarkına bak yorulmaz pervane gibi
Bu sırra vakıf olmayan dolaşır efsane gibi

Baktığın bağa hep hizmet et hep kala gülşane gibi
Bu dünyayı böyle tanı bir misafirhane gibi
Kara yer kametin sarar hasret çeken ana gibi
Gördüğün mamur haneler olur bir virane gibi

Gelen gider bu dünyada ede bilmez hoş karar
Nevbet dolar ecel gelir bir gün yitiğini arar
Çünkü doğdun öleceksin ezel buna verdik ikrar
Ayırır kavim kardeşten dost olanlar boyun burar
Üzeren mertek döşenir dört etrafın çıkılmaz yar
Gördüğün mamur haneler olur bir virane gibi

Bu ne âlem ne hikmettir gider dönmez kervana bak
Deme pençede polatım aşirkez şahı merdana bak
Kula kuldan medet nedir bekle dostun divana bak
Şefaat kani Muhammed sana yardır sultana bak
Eyleren dua talep et Hak'tan gelen ihsana bak
Gördüğün mamur haneler olur bir virane gibi

Sümmanoğlu şeyda gibi seherde kıl figanını
Eğer güldürmek istersen arabağın bağbanını
Destursuz bağa girenin seyret ahı emanını
Rehber edin Muhammed'i oku nuru Kuran'ını
Başkasından sorma yâri ara canda cananını
Gördüğün mamur haneler olur bir virane gibi

607) DÜNYA YOKKEN

Kün dedi gani sübhanım bilcümle kâinat oldu
Yaratanım emreyledi ay güneşten ziya aldı
Sebebi var gece gündüz birbirinden ayrı kaldı
Bir rüzgâr bir ateşten maya toprak sudan oldu
Can cesede yetişmeden kim bilir ne müddet doldu

Ol sübhanım emreyledi anadan dünyaya geldim
Yalın ayak başı açık bu menzile yaya geldim

Ta ezelden Hakk'ı bildik illa idi cevabımız
Yar yarından beyen etti elli dördtür hesabımız
Altı yüz on bir yılında kuran geldi kitabımız
Sevincinden gönlüm doldu gözden akar seylabımız
Kınamayın ey efendim doldu taşıyor kabımız
Katrelerin katresiyim çağlayarak çaya geldim
Yalın ayak başım açık bu menzile yaya geldim

Bin dokuz yüz otuz yedi o tarih geldim dünyaya
Hüseyin adı vermişler ismim öyle oldu şaye
Yaşım yedi sekiz dedi öğrendim var edep haya
Yirmisinde ibret gözü ile baktım bu dünyaya
Bir mürşidin kapısına hurifi imlaya geldim
Sümmânîoğlu'yum yani tükenmez sevdaya geldim
Yalın ayak başım açık bu menzile yaya geldim

608) ABDÜLREZZAK'IN MESAJINA CEVAP

Bana bir mesaj yazmışsın Abdulrezzak Karadayı
Sen mi avladın, götürdün kafese koydun serçeyi
Aslan pençesi takılmış, zavallı kuş yaralanmış
Diyorsun iki himmet bekler kim halleder buğdayı

Varısa öyle bir gücün keşfeyle darı dünyayı
Âlemler tanısn seni, kaldır yüzünden maskeyi
Himmetini esirgeme düşkünlere yardım eyle
Gösteriş için değilse bulursun Haktan rızayı

Canana can adamayan fethedemez ki kaleyi
Her mutrip kürkü giyene terk eyle yanlış bakmayı
Başkasını zemmeylemek hem ayıp hem de günahdır
Ben arifim deme kendin alırsın başın belayı

Kays bir kıza âşıktı, gezdi ağlayı ağlayı
Sebepler var eden Mevla, Leyla'da buldu Mevla'yı
İnsan naksayı kübradır, sırrına mazhar olunmaz
Yerde gezen karıncada zikreder gani Mevla'yı

Sümmanoğlu hedef vurmaz, bozuk olan okun yayı
Bir nefese iki şükür zikreyle gani Mevla'yı
Yaşamak güzeldir amma o da ölçü dara ister
Sakın ön pılana alma yanılıp şu masivayı

609) ALTI KAFİYE

Âşığı zara düşüren sevdasının ızdırabıdır
Seven gönül sevdiğinin bütün emrine tabidir
Aşkın ateşine düşen yanar bağı pürvan olur
Ehli hal olanın virdi maneviyat kitabıdır

Deli gönlüm ifşa etme gördüğün her kabahati
Oku ilmi ibareyi öğren vaiz nasihati
İnsan odur ibraz eder bildikleri mahareti
Kıl u kal bulanın derdi enaniyet hitabıdır

Fani dünya dolandıkça neler getirir meydana
Bu âlemden konup göçen bir gün gelecek yan yana
Gizli yapılan günahlar mutlak çıkacak ayana
Dili bal kalanın yurdu vahdaniyeti hicabıdır

Sümmanoğlu sen kendini ne sanırsın bu âlemde
Umduğunu bulamasan kalırsın hicranda gamda
Gece gündüz zamanını geçirmek istersin demde
Hali dal bilen dördü hakkaniyet mihrabıdır

610) ÇARESİ YOK

Yarenlerim uzak oldu ağlamanın çaresi yok
Soranların mezah buldu çağlamanın sırası çok
Gülün sevdası bülbülü seherde zara yetirir
Derenlerim zevzek kaldı dağlamanın sonrası çok

İnsan kendin kusurunu bilmelidir gece gündüz
Noksan bendin esirini bulmalıdır nice rumuz
Lisan fendin her sırrını bulmalıdır gece gündüz
Sürenlerim ziyrek doldu, yağlamanın töresi mork

Sümmanoğlu'yum cihanda neler gördüğüm bilinmez
Yoksan sağliyim nihanda güler sorduğum bulunmaz
Umman çağlıyım ummanda solar sardığım silinmez
Her anlarım, işrak kıldı, tuğlamanın, sarası hak

611) CAHİLİN SOFUSU

Cahilin sofusu olan şeytanın maskarasıdır
Bencillikte kendin bulan toplumun yüz karasıdır
Kibirle özünü kuran mananın fukarasıdır
Haktan başka hepsi boş fayda vermez dünya malı
Kul hayırsız servetinin semersiz makarasıdır

Mala mülke tapanların hiçe çıkar akıbeti
Gönül gözünü kapatır işlediği malamatı
Kendisinin düşmanıdır dost sandığı cehaleti
Karı zararını bilmez büyütür kuru hayatı
Bakasın hakir gösteren üç beş kuruş parasıdır

İnsanlığa hizmet eden bir gün karşılığı alır
Bir yetim yoksul sevmişse o iyilik yanına kalır
Hakkın yolu haktan geçer arayan maksudun bulur
Sümmanoğlu'nun yârinin bilinmez ebet ezeli
Gönül yarasına ilaç ancak hakkın çaresidir

612) İNSAN

Tarifi kolay olmayan bir başka dünyadır insan
Asırlar boyu dolmayan damlada deryadır insan
Kudretin haznesidir tükenmez kimyadır insan
Canlı cansız her ne varsa Yaradan'ın binasıdır
Satırı gözle görünmez hecesiz imladır insan

Yedi kat gök yedi yerler Hakk'ın emrinde denizler
Bir saniye durmaz döner semada ay gün yıldızlar
Mantık yetmez akıl almaz çözüm yok burumuzlar
Her eşyada ispatı var gösterir nur-i cemalin
Hallaku'l âlem bildirmiş naksa-yı kübradır insan

Asıl yiğit ona denir kim seçer ağyarı yarı
Kendisinde idrak eder yaptığı zararı karı
Çözen varısa söylesin beyindeki tam esrarı
Semada şemsi kameri durduracak güç var mıdır?
Kıyamete kadar sönmez kararmaz ziyadır insan

Şüphe eden küfre gider Huda'mındır emir ferman
Kurandaki beyanatı bildirmiş habibi zişan
Yedi cehim sekiz cennet cennet içre huri gılman
Cümlemize nasip ederse Mevla'm Cemalullahını
Sümmanoğlu bilesin ki arzusu Mevla'dır insan

3. 3. 3. 9. Sicilleme

7-16 hece ile aynı kafiyeli en az 10 mısradan oluşan bent yahut bentlerle söylenen; nasihat, millilik, mistik, ve belli bir inaç konularında söylenmesi gerekenlerin sayılıp döküldüğü şiirler.

Âşık edebiyatında yaygın olarak kullanılan nazım birimi, dörtlüktür. Ne varki muhtelif zamanlarda muhtelif vesilelerle farklı nazım birimleriyle de yani beşli, altılı, yedili, sekizli ve daha fazla dize esasına dayalı şiirler de yazılıp söylenmiştir. Bunlardan biri de sicillemelerdir (Kaya 2014:711).

Sicillemeler en az 7 en çok 16 heceli bent veya bentlerle söylenen şiirlerdir. Bu tür şiirlerde bentteki mısralar birbiriyle kafiyelidir. Sicillemelerde genellikle milli, mistik, nasihat, inanç gibi konular işlenir. Sicillemeler iki çeşittir.

Tek bent olan sicillemeler: Tek bentten oluşur. Bütün mısralar aynı kafiyededir. Sondan bir önceki mısra serbesttir. Tek bent sicillemeler mısra sayısının 16 ila 82 arasında değiştiği görülür. Dizelerdeki hece sayısı 14-15-16 olabilir. Sümmânîoğlu'nun yazdığı sicillemeler tek bentten oluşur. 14 hece vezniyle yazılmıştır. Sicillemelerin mısra sayısı 18 – 80 arasında değişmektedir.

Bentlerden oluşan sicillemeler: Bu çeşit sicillemelerde her bent en az 10 dizeden oluşur ve ilk bente bütün mısralar aynı kafiyededir. Diğer bentlerin son dizesi ilk bentle kafiyelidir. Bent sayılarının 3-9 arasında değiştiği görülür (Kaya 2016: 159).

Sümmanoğlu'nun şiirleri arasında 3 adet sicilleme vardır. Bu sicillemelerden en uzununu 80 mısradan oluşmaktadır. Bu sicillemeler (613) 18, (614) 80, (615) 36 mısradan oluşmaktadır.

613) SİCİLLEME

Ey gönül çabuk bitir yaşadığın hayali
Feleğinen baş olmaz ki yenmiş Rüstem-i zali
İşin öbür yüzünde yaşar şöhreti âli
Kemaliye sermaye kemalsızın kemali
Doğruyu fark edenin lezzeti oğul balı
Bilmem ne zaman olur cehaletin iptali
Üfürükçüden bekler şifa zanneder falı
Böylesi toplumlarda ötmez kopuzun teli

Çünkü def ney değil ya çetindir sazın hali
Türk'ün milli kültürü halkımın kendi malı
Ne ki âşık gelmişse hep yaşamış çileli
Yaradan bağışlarsa olmaz kulun zevali
Bunca âşık içinde vardır ağzı dualı
Âşık var gözleri yaş âşık var çok havalı
Sakın hakir görmeyin hepimiz Allah kulu
Her dala taş atmayın belki cücük yuvalı
Kim demiş kayıp olur suçu saklamayınan
Bir gün gelir görünür mızrak deler çuvalı

614) DÜNYA YARATILALI

Nice bin asır geçmiş dünya yaratılalı
Âdem'e kaç yıl olmuş bu dünyadan gideli
Rütbeler makamlarda mevkii işgal edeli
Akli selim olana işte dünyanın hali
Fani dünya insana yaşattırır hayali
Hayalden gerçek doğar, görünür her ahvalı
Uyan evlat uyuma, yağma dünyanın malı
Zaval gebe kalırsa, doğururmuş kemali
Kara toprak ayırmaz, ne vekil, ne de vali
Hayırsız mal yığanlar servetinin hamalı
Görölmüş mü bir kefeninde yamalı
Hiç kimse götüremez, kabre zümrütü, lali
Edip eyleyen Allah bunu böyle demeli
Hakk'a şükür edeni sanılır mı ki deli
Kimi şahsına küsmüş, kimin yaver ikbali
Allah'ım kudretinde nice hikmetler dalı
Kimisi def, saz çalar, kimisi ney kavalı
Mutriplerin içinde yok mu ağzı dualı
Kâinatın temeli kudretin emrindedir
Bu dünya kalacak mı bir gün halinden hali

İnsanlığından şaşmaz asla temiz mayalı
Yiğitten gebe olmaz borç almamışsa kulu
Altmışta vermemişse halledilmez müşkili
Gördüğün her yaratık Hakk'ı çağırır dili
Yazdığın yazıların kaleminden akar seli
Her hece bir ölçüdür sayılan gün misali
Yolcular kervan çeker ölçmeğe dağı beli
Kimin direnci çoksa hızlı estirir yeli
Okşamasın hoyratlar bahçede gonca gülü
Okşanan gül tez solar başka olmaz kabulü
Mevsimi geçen gülşen konduramaz bülbülü
Yaşayan hatıralar mutlak olur öykülü
Hangi çiçek dünyaya bu yaylanın ricali
Herkes sevdiğin ister olsa da karaçalı
Sevenleri ayıran satın alır vebali
Gece düşüne girer başında yeşil alı
Bir güzelde ev ister hem döşeli dayalı
Âşık olmak suç mudur herkes Allah'ın kulu
Gözetir sağı solu sevdiğini bekleyen
Ölmeden olan âşık olmaz manada ölü
Kavuşturmak ne güzel seven iki gönülü
Bülbül dala konmakla incitir mi sümbülü
Bizde kabul etmeyiz yabancından kefil
Haşra dek yanar sönmez Müslüman'ın kandili
Zafer kazanmayanın yanlış olur ödülü
Ya ilahi bağışla kimse perişan hali
Hâşâ senden başkası bilmez her ahvalı
Mevla'm senin katında cümle sırlar çözülü
Hikmetler âleminde canlı cansız yazılı
Göklere haykıranlar dünyadan çekmiş eli
Hayatta yenilmeyen şimdi toprakta dalı
Rakipsiz pehlivanın kalbidir eceli

Yıkılanlar kalkamaz dizinde yok mecali
Kerem, Aslı'ya yandı gökte savruldu külü
Ateşinden Kerem'in Aslı yaktı kâkülü
İki gül arasında karaçalı dikili
Sevda denen kara taş sinelere çekili
Maşukun sırma zülfü polat gibi bükülü
Hasretler mezarında gözyaşının izi var
Kabrın kara bağrında sevda gülü ekili
İnsafsızca ağaçtan mümkünse kesme dalı
Olur, olmaz taşlama belki civciv yuvalı
Yaradan izin verse ne söyler zülfün teli
Bu makberde yatanın yok mu evlat eyali
Ne kapı ne pencere ikisi de kapalı
Sağların kapıları açık geri dayalı
Kudretin emrindedir bütün mülkün temeli
Her saniye her saat Allah'ı zikretmeli
Lütfünden af dileyip huzurda ağlamalı
Sevgili habibinden şefaât dilemeli
Onu seven âşığın gözü olur kan gölü
Benim cananım sensin bülbülün gonca gülü
Ara sıra okşarım bir iki paslı teli
Senden başkası onu bana suç görmemeli
Elde kusur görenin ahvaline gülmeli
Sümmanoğlu Mevla'dan mağfiret istemeli
Kabrimde yoldaş ola kişinin ey ameli
Kalem, kelam Hak için burada eylemeli
Sözün güzeli Kuran o bizim kitabımız
Her kulun son arzusu Hak'tan Cennet cemali

615) SİCİLLEME

Bu hesabın ortası bir tamdır iki bölü
Adam var manen yaşar adam var canlı ölü
Maneviyatın gücü maddede mi ölçülü
Mecnuna irşad vermiş derler Leyla'nın çölü
Asli Kerem'i yakmış savrulan aşkın külü
Andelib güle âşık meskeni diken dalı
Hakkın dört bin ismini zikreder kimin dili
Hak için figan eder sanılır sesler gülü
Seherlerde ya vedüt söyler gülün kâkülü
Mevla'ya teslim olmak her bir işin temeli
Her saat her nefeste Allah Allah demeli
Mezarında yoldaşı kulun kendi ameli
Kararmak sönmek bilmez iman Kuran kandili
Rengârenk şule verir yanan yeşili alı
Âşıkta hasret büyür maşuk nazlı nameli
Kul kendi günahına dalda da ağlamalı
Korkarım boşa kalır ameline güvenen
Hakkın gaffar isminden kullar af dilemeli
Bu dünyanın zevkinden çekmek gerekir eli
Mevla'm bizleri etme n'olur günah hamalı
Umarım bağışlıya Rabbim nasırlı eli
Muhammed Mustafa'dan şefaât beklemeli
Bize de nasip ola Hakkın cennet cemali
Sevdiğini bekleyen gözetir sağı solu
Âşık olmak suç ise biri de ben hatalı
Kavuşturmak ne güzel seven iki gönülü
Zafer kazanmayanın yalan olur ödülü
Ya ilahi bağışla cümle hali müşkülü
Senden başka kimsenin yoktur ebedi dalı
Rabbim senin katında cümle sırlar çözümlü
Hikmetler âleminde canlı cansız yazılı

Ara sıra okşarım bir iki paslı teli
Seni seven âşığın olur gözü kan gölü
Yıldırım hızı ile geçsek sıratı beli
Allah'ım bağışlarsan olur sevinç yaşımız
Sümmanoğlu'n gözünden akar sevdanın seli

3. 3. 3. 10. Yedekli Şiir

Âşık tarzı şiir geleneğinde âşıkların, genel olarak kullandığı nazım birimi dördlüktür. Âşıklar bazı şiirlerde dördlüğü yeterli bulmayarak mısra sayısını artırma yoluna gitmişlerdir. Şiirin ana metnine mısra ekleyerek yaptıkları koşma tipi şiirlere yedekli şiir denir. Hemen her konuda yazılabilir.

Yapı ve teknik yönden farklı özellikler gösteren bu şiirler şöyle tasnif edilebilir:

Yedekli İkili, Yedekli Üçlü, Yedekli Dördlü, Yedekli Beşli Yedekli Altılı/Yedekli Müseddes ve Yedekli Sekizli gibi çeşitleri vardır (Kaya 2016: 215).

Hüseyin Sümmanîoğlu'nun şiirleri arasında 8 yedekli şiir tespit ettik.

616) BİR DE BERİ BAK

Hep kendin beğenme divane gönül
İki ileri bak, bir de geri bak
Olur, olmaz çıkma meydana gönül
İki ileri bak, bir de geri bak
Bir sağa, bir sola, bir de beri bak

Sanma dünya gidenlere yar idi
Bu ocakta nice yiğit er idi
Nice Rüstem, nice Zal'lar var idi
İki ileri bak, bir de geri bak
Bir sağa, bir sola, bir de beri bak

Nemrut ki Halil'i attı ateşe
Ateş Hak dostunu yakar mı haşa
Firavun Musa'yla çıktı mı başa
İki ileri bak bir de geri bak
Bir sağa, bir sola, bir de beri bak

Erlikte boş idi, ol şahı merdan
Hani nerde Sıddık Ömerü'l Osman
Dünyada kaldı mı Habîb'i Zîşan
İki ileri bak, bir de geri bak
Bir sağa, bir sola, bir de beri bak

Sümmânîoğlu ismin var mı sırada
Hiçbir âşık erememiş murada
Çok Süleyman vardı hani nerede
İki ileri bak, bir de geri bak
Bir sağa, bir sola, bir de beri bak

617) BAYRAM

Birlik beraberlik dinin ahkâmı
Toplanıp beraber bayram yapalım
İki bin altının kurban bayramı
Toplanıp beraber bayram yapalım
Eşyayı âlemi seyran edelim

Evvel görevimiz bayram namazı
Yürekten Allah'a edek niyazı
Semalara çıkar tekbir avazı
Toplanıp beraber bayram yapalım
Eşyayı âlemi seyran edelim

Seven gönül dostluk için yaraşır
Küsülüler bayram günü barışır
Kucak açar birbirine sarışır
Toplanıp beraber bayram yapalım
Eşyayı âlemi seyran edelim

Elvan elvan kınalanır kurbanlar
Üç tekbirle boğazlanır hayvanlar
Hakk'ın rızasına akar alkanlar
Toplanıp beraber bayram yapalım
Eşyayı âlemi seyran edelim

Bugün ecdatlara bol rahmet olsun
Kahraman ordular bir murat olsun
Şehitler, gaziler ruhu şad olsun
Toplanıp beraber bayram yapalım
Eşyayı âlemi seyran edelim

Hakk'ın rahmetiyle bezenir zemin
Hıfzı emanında kala Hüda'mın
Türk milleti kutlu olsun bayramın
Toplanıp beraber bayram yapalım
Eşyayı âlemi seyran edelim

Sümmanoğlu derki kıssadan hisse
Rıza gösterelim dini esasa
Al bayrağın gölgesinde kim varsa
Toplanıp beraber bayram yapalım
Eşyayı âlemi seyran edelim

618) GÖZLERİN

Eğlen dilber sana şekva eyliyim
Bir an beni benden çaldı gözlerin
Dava etsem kimi kime söyliyim
Gönlümü sevdana saldı gözlerin
Gözetir gözlerim ela gözlerin
Olmaya başıma bela gözlerin

Sanırdım güzeller aynı yasalı
Sen beni gezdirdin gamlı tasalı
Mecnunu ağlatan leyla misali
Aklımı başımdan aldı gözlerin
Gözetir gözlerim ela gözlerin
Beni sana etti köle gözlerin

Hani değişmezdi güzeller ahtı
Dedin aşk tanımaz sarayı tahtı
Acımadı halden hale bıraktı
Sinem delik delik deldi gözlerin
Gözetir gözlerim ela gözlerin
Ya ne zaman gelir yola gözlerin

Gözlerini resim çekti gözlerim
Yıllar yılı yollarını gözlerim
Taş kalbine işlemiyor sözlerim
Can alıcı cellât oldu gözlerin
Gözetir gözlerim ela gözlerin
Belki merhamete gele gözlerin

Güzel edan nazın binden çok oldu
Sen için kurduğum dünyam yok oldu
Bundan sonra ağlamamız hak oldu

Ağlatıp üstüme güldü gözlerin
Gözetir gözlerim ela gözlerin
Benimle mezara dola gözlerin

Sümmanoğlu yârim demek güç müdür
Hakkımsa sevmek sevmek suç mudur
Yoksa senin çiğerciğın tunç mudur
Beni bir biçare kıldı gözlerin
Gözetir gözlerim ela gözlerin
Dilerim cennette kala gözlerin

619) SOĞANLI DAğI

Doğuda başladık Rusla Savaşa
Ordunun başında ol Enver Paşa
Çarpışarak vardık Sarıkamış'a
Kar boran dondurmuş sol ile sağ
Ne yaman dağımış Soğanlı Dağı

Her tarafta feryat figan zar sesi
Kulağımda ana baba yar sesi
Silah sesi, tipi, boran, kar sesi
Buz tuttu askerin eli ayağı
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

Enver Paşa dağa çekti askeri
Hasan Paşa der ki dönelim geri
Acımadı astı, üstü, neferi
Zulmet kapladı gün boyunca ayağı
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

Kışınan dondurdu, karınan yaktı
Pazarlığı düşmanınan ortaktı
Ana, baba, yardan, hasret bıraktı
Meğer demirdenmiş ecelin ağı
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

Yoktur bu dağların gelip gideni
İssız kalmasının bu mu nedeni
Acımadı bunca taze fidanı
Baba bekler yavruların kundağı
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

Felek başımızı duman eyledi
Görülmemiş garip zaman eyledi
Doksan bin Mehmet'i kurban eyledi
Böyle imiş mukadderat evrağı
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

Sümmânîoğlu talihsiz bir yazı var
İçimizde eyleşmeyen sızı var
Babamın da o dağlarda izi var
Saburla bekleriz akşam sabağı
Ne yaman dağ imiş Soğanlı Dağı

620) FİLİZİME ÖĞÜDÜM

(Bir bahçede nasıl çimen çiçek olursa gönül bahçesinde de bu durum aynıdır.
Filizime öğüt diyor Sümmânîoğlu.)

Filizim hele sen gövde olmadın
Vurma göz aşısı aşlama bizi
Aramadan anlamadan bilmeden
Dökülür yaprağım taşlama bizi
Filizim filizim körpe filizim
Ne yazık ki biz sana el sen bizim

Filiz odur burcunda bar bezene
Şakratan kabre garptan şarka uzana
Patates misali koyma kazana
Ateşlere yakıp haşlama bizi
Filizim filizim körpe filizim
Ne yazık ki biz sana el sen bizim

Her yüzen gülüne etme itibar
O geniş gülmeler bir gün olur dar
Baş eğmeler köprü geçene kadar
Ayrılma kervanından boşlama bizi
Filizim filizim körpe filizim
Ne yazık ki biz sana el sen bizim

Elimizle vurduk kalem aşını
Biz pakladık bu bahçenin taşını
Yıllar yılı hep bekledik başını
Gonca gül olmadan kışlama bizi
Filizim filizim körpe filizim
Ne yazık ki biz sana el sen bizim

Sümmanoğlu sözde neden bulunur
Fidan bahçesinde fidan bulunur
Ettiğin sana da eden bulunur
Çok sansürden geçtik işleme bizi
Filizim filizim körpe filizim
Ne yazık ki biz sana el sen bizim

621) BIRAK GİDEM

Bırak gidem sıkma beni
Sonra duyarsın nedeni
Burası sıkar bedeni
Olmuyor ağam olmuyor
Bu yerlere gün çalmıyor

Hapis edemem dilimi
Bu mu insanlık bilimi
Başladı Dallas filimi
Kalmıyor ağam kalmıyor
Bu yerde yüzüm gülmüyor

Orda benim anam babam
Binden çok selam merhabam
Güneşle ısınır obam
Olmuyor ağam olmuyor
Ben kalsam gönlüm kalmıyor

Burada fazla çoluk çocuk
Azıyorlar soluk soluk
Yapamam parça yamalık
Olmuyor ağam olmuyor
Ben bilsem elim bilmiyor

Sümmanoğlu boş yoruldun
Nesine lazım darıldın
Sen bir hücreye sürüldün
Olmuyor ağam olmuyor
Kese boşaldı dolmuyor

622) İNSANLIĞIN MÜLKÜ

İnsan doğduk anadan insanlığın mülküne
İnsanca bürünmeli insanlığın kürküne
İnsan odur suç iler insanlığın köküne
Milli bütün olalım kaynaşalım biz bize
Damla damla göl olup katılalım denize

Üç beş kahpe durmadan yurduma haykırır
Sandılar cansız tablo sahipsizce dururmuş
Vatanımdan bir karış kimler kime verirmiş
Hasta adam dediler o gün düşmanlar bize
Bugün inkâr edenler gülmesin yüzüme

Düşüncemizde karar el ele vermek oldu
Bu marazın çaresi mevziye girmek oldu
İl ilçe kasaba köy hedefe varmak oldu
Gâh bastık gah basıldık yine de çıktık düze
Zaferi biz kazandık müjdesi kendimize

Ordu millet başında Gazi Mustafa Kemal
Bir aslan heybetinde çağırır ya istiklal
Ölsek de vatan için olsun kanımız helal
Öldürmeyi ölmeyi o gün almıştık göze
Kardeşçe bütün olduk örnek bu günümüze

Böyle sona erdirdik o gün kanlı savaşı
Vatanımın tapusu şehidim mezar taşı
Ufkumuzda kararmaz kurtuluşun güneşi
Zulmetler sona erdi şükür çıktık gündüze
Sümmanoğlu güneşe düşman sallar yelpaze

623) ÖLMEZ

Zülfi siyahımın kaşları keman
Yüzüne gül konmuş başında duman
Göğsü cennet bağı gül çayır çimen
Ölmez hayalimde yaşayan güzel
Gönül sarayını döşeyen güzel

Ahu bakışıyla şimşekler çakar
Sırma zülüfüne menekşe takar
Yüzünün zıyası cihanı yakar
Ölmez hayalimde yaşayan güzel
Gönül sarayını döşeyen güzel

Sormasın âşığın ne hevestedir
Od görmemiş bal ki altın tastadır
Hercai saçların beste bestedir
Ölmez hayalimde yaşayan güzel
Gönül sarayını döşeyen güzel

Salını salını bağda gezersin
Kiraz dudaklardan şerbet ezersin
Manalı bakışla name yazarsın
Ölmez hayalimde yaşayan güzel
Gönül sarayını döşeyen güzel

Her hacari ki vatanımda ilimde
Gece gündüz anıyorum dilimde
Sümmânîoğlu'yum mızrap telimde
Ölmez hayalimde yaşayan güzel
Gönül sarayını döşeyen güzel

3. 3. 3. 11. Mani

Az sözle çok anlamın ifade edildiği, sevda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, 7 heceli, müstakıl dörtlükten oluşan anonim şiir (Kaya 2016: 127).

Maniler genellikle 7 hece ile söylenir. Bunun yanında 4, 5, 6, 7, 8, 11 heceli düz manilerin var oldukları da bilinmektedir. Büyük çoğunluğu 4 dize olmakla beraber dize sayısı 17'ye kadar olan manilerin olduğu da bilinmektedir (Kaya 2016: 128).

Mani, anonim halk şiirinin tek dörtlükten oluşan bir nazım biçimidir. Manilerde hece sayısı 4-11 arasında değişebilir. Genellikle 7 hecelidir ve aaxa şeklinde kafiyelenir. Çoğunlukla yarım kafiye kullanılır. Maniler hemen her konuda söylenebilir. Mahlas yer almaması, kafiye düzeni ve anlam yoğunluğu bakımından divan şiirindeki tuyug ve rubaiye benzer. Manilerin yapılarına göre, konularına göre ve hazırlanışlarına göre çeşitleri vardır.

Âşık tarzı şiir geleneğinde bazı âşıkların mani biçiminde şiirler yazdığı görülmektedir. Hüseyin Sümmânîoğlu'nun cinaslı mani biçiminde yazdığı 14 manisi vardır. Mısra sonlarındaki kelimelerin birbiriyle cinas oluşturdukları manilere cinaslı mani denir.

Cinaslı manilerde ilk dizede hazırlık sözüne yer verilir. Bu, manide ayak vazifesi görür. Ayak, diğer dizelerde birkaç anlama gelecek cinsten kelime veya kelimelerdir (Kaya 2014: 207).

624) CİNASLI MANİLER

Bin ağlar bir gülmezem
Soframdaki gül mezem
Bülbül rıza göstermez
Gül olmadı gülmezem

Tavan indi tabana
Geldi değdi ta bana
Sandım gök yere çöktü
Baktım şemsi tabana
Hesap indi derine
Gelirin giderine
Yar kâkûlün altına
Çil serpilmiş derine

Sahra yazınan kaldı
Bahar yazınan kaldı
Yaşayanlar yok oldu
Hatra yazınan kaldı

Kış beş yazar kar altı
Çimen yatar kar altı
Yar gelirim demişti
Sanırım o karaltı

Toprakta birden büyür
Sayılar birden büyür
On beşine giren genç
Boy atar birden büyür

Bana uzak yar eli
Kınamış yar eli
Ayrı kalıp gölse de
Kabul etmez yareli

Gemi yüzer deryada
Ey felek gül deryada
Korkarım sırlarımı
Dostlar bile der yâda

Her sofranın kızınan
Yiğit yaşar kızınan
Karı kışı unuttur
Yazın günde kızınan

Yazın olmaz karakış
Yılın sonu karakış
Fırtınalar gözetir
Yolcularla karakış

Ağlatan ağyar oldu
Eller sanar yar oldu
Gözlerimin yaşından
Düz ovalar yar oldu

Âşık diyer gül bana
Elmas yâra gül bana
Elmasını almasam
Ağlatmadan gül bana

Âşık diyer yaramaz
Yârim yoksa yaram az
Çelikten kılıç olsa
Aşk çemberim yaramaz

Âşık derki yaradan
Var bu sırrı yaradan
Yaradan ol demese
Hasta ölmez yaradan

3.3.3.12. Karşılaşmalar

Âşık tarzı şiir geleneğinde karşılaşmalar, âşıkların birbirine üstünlük sağlamak, birbirini mat etmek, duygu ve düşüncelerini ortaya koymak için karşılıklı olarak, belli kurallar çerçevesinde irticalen söyledikleri şiirlerdir. Karşılaşmalar genel bir isimdir. Atışma ve deyişme, bağlama terimleriyle aynı anlama gelecek şekilde kullanılsa da birbirinden farklı özelliklere sahiptirler. Karşılaşma iki âşığın biri birine şiir söyleme konusunda üstünlük sağlamak verilen ayağa uygun olarak şiir söylemeleridir. Amaç karşıdakini mat etmek, dara düşürmek olduğu için genellikle dar ayak ya da çift kafiye kullanır (Artun 2016: 91).

Atışma terimi iki âşığın belli bir seyirci topluluğu önünde söz oyunları göstererek birbirine takılmak suretiyle seyircileri eğlendirmek, güldürmek için yapılan karşılaşmalardır. Atışmalarda amaç mizahi söylemlerde bulunmak, alaycı ifadeler kullanmak, rakibin zaaflarından yararlanıp, mizahi benzetmeler yapmak suretiyle rakibi gülünç duruma düşürmektir. Bu tür karşılaşmalarda galip gelme, mat etme gibi sonuç gerçekleşmez (Albayrak 2004: 41).

Deyişme terimi iki âşığın belli bir topluluk önünde verilen ayağa uygun olarak herhangi bir konudaki fikirlerini, duygularını dile getirdikleri karşılaşmalardır. Bu tür karşılaşmalarda laf atma, takılma ya da sonunda galip gelme gibi bir durum yoktur (Kaya 2000: 28).

Bağlama terimi iki âşığın belli bir dinleyici topluluğu önünde birbirine bilmece şeklinde, kapalı anlatımlı cevabı tek kelimeden oluşan sorular sorup rakibi bağlayıp mat etmeye çalışmasıdır. Bu tür karşılaşmalarda âşıklar birbirlerinin hem

bilgi birikimini hem de âşıklık becerisini ölçmüş olurlar. Bu tür karşılaşmalarda âşık cevaba odaklandığı için ritme çok fazla dikkat edilmez (Artun 2016: 94).

Karşılaşmalar genellikle âşıklar bir araya geldiğinde düğünlerde, bayramlarda, şenliklerde, gecelerde, âşık kahvehanelerinde, köy odalarında belli bir seyirci topluluğu karşısında yapılır. arşılaşmaların belli bir düzeni vardır.

Sümmânîoğlu'nun tespit ettiğimiz 36 karşılaşması bulunmaktadır. En eski karşılaşması 1963 yılında asker arkadaşı Hasan Güvenç'yaptığı karşılaşmadır. Sümmânîoğlu'nun Hasan Güvenç'le yaptığı 4 karşılaşması(625, 626, 627, 628) vardır.

Sümmânîoğlu en çok karşılaşmayı Divanî ile (629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644)yapmıştır. Bu karşılaşmaların sayısı 16'dır. Bu karşılaşmalardan başka Necip(645), İlhami(646), Kemal Tanrıverdi(647), Zülküf Özer(648), Fuat Çerkezoğlu(649, 650), N.Çırağı(651, 652), Oğuz Bayhanî(653), Turgut Günay(654), Torunî-Taşlıova-Alyansoğlu-Yılmaz Şenlik(655), Taşlıova(656), Feymanî(657), Sümmânî(658),.Gilanlı Ayhan(659), Songül Mahperi Irmak(660) ile karşılaşmaları vardır.

625) HASAN GÜVENÇ İLE

SÜMMÂNÎOĞLU'NUN KARŞILAŞMASI

(1963 yılında Ankara Kara Harp Okuluna bağlı birlikte askerlik yaparken arkadaşlar arasında çalıp söyledim. O sıralar Hasan Güvenç'le tanıştık. O da şiir yazıp söylemiş. Bir gün Hasan gelince arkadaşlar beraber söyleyin dediler. Hasan'a başla deyince söze şöyle başladı.)

H. Güvenç:

Dostum sana bir müşkülüm var benim
Korkum olur sözüm hata arkadaş
Senin gibi dostu kurbandır canım
Uğruna alkanım aka arkadaş

(Elazığlı sazı, sözü çok seven bir arkadaşım vardı. Söylediklerimizi yazmak istedi. Kalemimi çıkarıp yazmaya başlayınca cevap vereyim deyip söze başladım.)

Sümmânîoğlu:

Söyle arkadaşım müşkül halini
Doğruyu söylemek hata mı olur
Tavazzuhun tutmuş Hakk'ın yolunu
İnsan bu hizmetten öte mi olur

H. Güvenç:

Aşkın lokmasını yutmuşum amma
Gül olup mekânda bitmişim amma
Denizden dalgadan geçmişim amma
Şimdi geçmem çetin öte arkadaş

Sümmânîoğlu:

Pervane âşıktır bir şeme için
Dilerim Yaradan artırsın gücün
Daim seherlerde pürvan et için
Kılıcsız kalkansız çete mi olur

H. Güvenç:

Âlim kara bilmem yazısı aktır
Ehl-i hal olanın kalp evi paktır
Âlimsin, arıfsin sözleri Hak'tır
Binmiş gidiyorsun ata arkadaş

Sümmânîoğlu:

Mekânı mermer ol çevresi Polat
Hali kalma mutlak bir dala el at
Bekle bir mürşitten sayayı himmet
İnsan sade suvar ata mı olur

H. Güvenç:

Cennet bahçesinin gülleri sende
Âdem'in vaizi dilleri sende
Hakk'a giden doğru yolları sende
Münkir olan tapar puta arkadaş

Sümmânîoğlu:

Ben bir edna kulum gül Allah'ındır
Âdem'deki vaiz dil Allah'ındır
Hak Resul buyurmuş yol Allah'ındır
Müminin taptığı puta mı olur.

H. Güvenç:

Hasan'ı düşürdün derin ummana
Ruhumuz bir oldu benzer kan kana
Huzuru maksutta gelsek yan yana
Geçeriz bir geçit öte arkadaş

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu'yum kolay gezemem
Haktan başkasını kalbe yazamam
Verdiceğim ikrarımı bozamam
Bu kıymete paha yeter mi olur

626) HASAN GÜVENÇ İLE

SÜMMÂNÎOĞLU'NUN KARŞILAŞMASI

Sümmânîoğlu:

Dinle sözlerimi Hasan Güvenç'im
Benlen tanıştığna bahtiyar mısın?
Zehir saçanlara yoktur haracım
Dili zehir misin panzehir misin?

H. Güvenç:

Dinledim sözünü canı gönülden
Senle tanışmışım alımkar diye
Bir fincan doldurdum aşkı gönülden
Hemen nuş eyledim bilim kar diye

Sümmânîoğlu:

Pusulasız kaptan giremez ummana
Elim yetmez gemideki dümene
Bir kul kispet giyip girse meydana
Kılıç kalkanıyla pir suvar mısın?

H. Güvenç:

Dek dolap değilim hakikiyim ben
Hiç dümenim yoktur bak ikiyeim ben
Kispetim giymişim pehlivanım ben
Karşıma çıkmasın zülüm kar diye

Sümmânîoğlu:

Bir insan ki seni sever hürmetle
Velâkin her sözü ayrı minnetle
Pazarına görse yüksek fiyatla
O insana karşı bilim kar mısın?

H. Güvenç:

Daim dostu divan durur ağlarım
Ben sözü arife minnet eylerim
Hakiki dost ile fiyat eylerim
Bana da kalacak biraz kar diye

Sümmânîoğlu:

Ne şekilde tanıdınız özümü
Belki hoş bulmazsın her bir sözümü
Felek serpse tipi, boran, buzumu
Eritecek alev ateş nar mısın?

H. Güvenç:

Son safhada tasdik ettim özümü
Kalp evime yerleştirdim közüme
Çok kırmışım ben feleğin buzunu
Güvenirim aşkla gürzüm var diye

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu'yum bir aciz kulam
Benden üstün bildim bir cümle âlem
Taşıdığın gürzün ne için bilem
Bu sırrını bana âşıkâr mısın?

H. Güvenç:

Hasan'ın derdine bulunmaz merhem
Âlemden üstündür Yaradan, Mevla'm
Ben kaygı taşımam vallahi bilmem
Ben seni gözlerim sadık yar ile

627) HASAN GÜVENÇ İLE SÜMMÂNÎOĞLU'NUN KARŞILAŞMASI

H. Güvenç:

Yeni duruşmanın zamanı geldi
Eline kalkan al gürzü unutma
Dille attığın ok sinemi deldi
Kalpten vurulan özü unutma

Sümmânîoğlu:

Tatlı tatlı konuşurduk az evvel
Yine de sen aynı tarzı unutma
Yenişmek var ağlamak yok erlerde
Gaipen gelecek krizi unutma

H. Güvenç:

Giymişsin kispetin gürzünü kaldır
Hazırın var ise sen evvel saldır
Belki senden büyük pehlivan vardır
Göğsünden vuracak zarba unutma

Sümmânîoğlu:

Âlemin sahibi ol Zülcelâl'dır
Hasan senin zorlaman boş hayaldir
Kul kalbini kırmak günah vebaldır
Emri Hak'tan gelen farzı unutma

H. Güvenç:

Hasan'ı öldürüp kanlısı olma
Bu cilve bizimdir kusura kalma
Hakiki gürzünü eline alma
Vurup yaralarsan sargı unutma

Sümanioğlu:

Sümmânîoğlu ömür bitecek bir gün
Mezarında kuşlar ötecek bir gün
Çok Hasan Hüseyin yutacak bir gün
Bağrına basacak arzı unutma

**628) HASAN GÜVENÇ İLE
SÜMMÂNÎOĞLU’NUN KARŞILAŞMASI**

H. Güvenç:

Hakiki dost ile muhabbet ettik
Yanına çağırdı gel diye diye
Aşk muhabbeti gönülde tuttuk
Bana bir yadigâr ol diye diye

Sümmânîoğlu:

Dost olana dostum hakikat ile
Kalpten kalbe geçer yol diye diye
Aşkın mektebinde hoş gayret ile
Tekellüm edecek dil diye diye

H. Güvenç:

Boş bir kasa idim aşk ile doldum
Gezerken çok yakın dostumu buldum
Mevla’m bir dert verdi çekemez oldum
Dost olan çağırır gül diye diye

Sümmânîoğlu:

Yırtabilir misin aşkın ağını
Urayıp gezdin mi sevda dağını
Taşımak zor ise derin çoğunu
Eşine dostuna bol diye diye

H. Güvenç:

Körüklerim aşka gelmiş gürleşir
Bu dert benim içime yerleşir
Hüsnü divan Arap dili söyleşir
Çeşitli dillerden bol diye diye

Sümmânîoğlu:

Aşk odunda yanan da pürleşirmiş
Dertler hal ehline yerleşir imiş
Bilenler her dilden söyleşir imiş
Yeter üç beş lisan bil diye diye

H. Güvenç:

Acep nedir bu yaramın tarıkı
Ben içinde seyreyledim Halik'ı
Yine ateşlendi aşkın körüğü
Yanıyor yüreğim gel diye diye

Sümmânîoğlu:

Yâda bakma derdim tarıkı sende
Be besmele oku ilmi Kuran'a
Avun bekle kalp şehrinde divanda
Bülbül Hak çağırır gül diye diye

H. Güvenç:

Kalp sadık olmasa safî tutar mı?
Kafesi olmayan kumru öter mi?
Hasan'ım bu aşkın sonu biter mi?
Derin bir deryadır göl diye diye

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu Mevla'm bilir her hali
Hak lütfüyle söyler âlemim dili
Hasan nerde buldun cevherli gölü
Sakın bakır satma lal diye diye

(Bu arada, biraz da Sümmânîoğlu söylesin Hasan nazire yapsın, dediler. Hasan duymazlıktan gelip sözü değıştirdi. Galiba kızdı ki bu söze soru sormaya başladı.)

H. Güvenç:

İpti başta şu dünyadan
Kuran mı indi hece mi indi
İster soralım Hoca'ya
Gündüz mü indi gece mi indi

Sümmânîoğlu:

Kuran geldi ayet ayet
Sanma bilmem nice indi
Hakk'ın hak sözüdür gayet
Hem gündüz hem gece indi

H. Güvenç:

Melekler geldi düzüldü
İblisin bağı ezildi
Kuran yerde mi yazıldı
Yoksa gökten Hoca mı indi

Sümmânîoğlu:

Her ayet Hak'tan gelirdi
Cibril vasıta olurdu
Emin Resulü bulurdu
Sanma gökten Hoca indi

H. Güvenç:

Melekler hasların hası
İblis oldu yola asi
Hakk'ın kudret lokması
Toka mı indi aç a mı indi

Sümmânîoğlu:

Muhammed âlemin hası
İnanmayan olur asi
Tükenmez kudret lokması
Hem toka hem aç a indi

H. Güvenç:

Âşıkların işi zordur
Yüreğinde yanan kordur
Beytullah'ın üstü nurdur
Sana mı indi hacca mı indi

Sümmânîoğlu:

Yerin buldu Muradullah
Dört melek yaptı Beytullah
Bina kıldı Halilullah
Sana değil hacca indi

629) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI (BURSA, 2002)

Bursa'da Sunkas köyünden Cemal ALPER ile tanıştım. Divanî mahlasıyla halk âşıklığı yapıyordu. Daha sonraları şenliklerde ve gecelerde bir araya geldik. Bir gün Eskişehir Şairler Derneğinin düzenlediği bir programda bir araya geldik. Karşılıklı deyişler, atışmalar, taşlamalar söyledik. Kasete geçmişlerdi. Biz de hatıra olsun diye yazıyoruz.

Divanî:

Yıllar yılı çekiyorsun tükenmeyen yas gönül
Senden kenara gitmedi bu arzu heves gönül
Arifanlar divanında afahet kulağına
Ta ablak taşından gelir duyduğum bu ses gönül

(Ablak taşı bizim köyde dedem Sümmânî babamın on bir yaşında iken köyün dana kuzusunu otlatırken bir göze başında uyuyup kırklar meclisinde kaldığı yerdin. Âşıklığı da oradan başlar.)

Sümmânîoğlu:

Her saatte devredersin söyle kaç nefes gönöl
Bunu idrak eylememek olmaz mı abes gönöl
Yıllar yılı geçirdiğin günlerin ziyandasın
Fani dünyanın zevkinden almadın heves gönöl

Divanî:

Gün gelir ecel şerbetin doldurup içerseler
Ömür dediğin bir köprü öteye geçer sala
Birkaç tane âşık kaldı onlar da göçerseler
Kılıfla bağla sazını bir duvara as gönöl

Sümmânîoğlu:

Bahçıvanı el çekerse bir virane bağ kalır
Bülbül uçar gonca solar kuru dal budak kalır
Avcı gelir avın alır sade bir tuzak kalır
Zaman gelir ki edersin feleklere pes gönöl

Divanî:

Ömür boyu hep dolaştın eda ile naz ile
Yüksekten esip savurdun bir kuru poyraz ile
Mürît, mürşidine gider naz ile niyaz ile
Divanîyi irşat etmez giyindiği fes gönöl

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu insan isen sahip ol kemaline
Güvenenler başta kalır ettiği ameline
Sığınmalı yaratanın lütfüne cemaline
Seni maksuda götürür bir sağlam ihlâs gönöl

630) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU
KARŞILAŞMASI

Divanî:

Sana kurban Sümmânîoğlu
İşimi zora götürme
Hasretle ciğerim dağlı
Feryadım zora götürme

Sümmânîoğlu:

Seni dinledim Divanî
Yanılıp zora götürme
Tanımışım gülistani
Gül diye hara götürme

Divanî:

Tükenmişim hasiretten
Yırandım derdi firkatten
Bırak yârim hararetten
Alıp dağlara götürme

Sümmânîoğlu:

Hasret dağları karımış
Nice âşıklar yürümüş
Bülbül susmuş gül kurumuş
Viran bağlara götürme

Divanî:

Size ulaşması çetin
Bilemem nedir niyetin
Getir bölelim servetin
Başka diyara götürme

Sümmânîoğlu:

Bilme bendeki niyeti
Severim pakı izzeti
Neylersin hurda serveti
Alıp tüccara götürme

Divanî:

Olma Divanîye ırak
Gönül bu dinlemez merak
Aşkî bize miras bırak
Alıp mezara götürme

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu dosta yakın
Gönül gözü ile bakın
Aşkın kitabın sakın
Yanlış pazara götürme

631) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI

Divanî:

Garip bir virane adı değirmen değil
Gece gündüz durmaz döner öğüttüğü un değil
Derdi nedir niçin ağlar sırrına eren mi var
Gözü kan çanağı amma akıttığı kan değil

Sümmânîoğlu:

Viraneler definesinde gör lal-i mercan olur
Felek çarkında öğünen den değil insan olur
Ufuktan görünen güneş benzer kan çanağına
Yanardağın damarından lav fişkirir kan olur

Divanî:

Beş harfle ismi yazılmış iki tane hecesi
Bir cevherden var eylemiş, yücelerin yücesi
Âlem onun talebesi o âlemin hocası
Cümle arif anda olur kendisi irfan değil

Sümmânîoğlu:

Dünya beş harf iki hece içi dolu sermaye
Düşünmeye gerek var mı böylesi muammaya
Damladan derya var etmek hâşâ zor mu Mevla'ya
Hikmetinden sual olmaz, fark eden irfan olur

Divanî:

Kimisine han gibidir kimisine dar olmuş
Kimisine kanlı savaş kimisine yar olmuş
Duymadın mı ey Divanî “kün” emriyle var olmuş
Feyekünle yok olacak koç değil kurban değil

Sümmânîoğlu:

Dünya ahiretin tarlası çalışana dar değil
Vatan millet için din uğrunda çarpışması ar değil
Canana can kurban etmek hak lütfetse zor değil
Gün gelir Sümmânîoğlu'da hak ile yeksan olur

**632) DİVANÎ İLE SÜMMÂNÎOĞLU
KARŞILAŞMASI**

Sümmânîoğlu:

Ey gönül sana diyorum Divanî divandadır
Kurmuş mamur hanesini her yanı divandadır
Ustasından talim etmiş icazeti eldedir
Her sözünde bir mana var mercanı divandadır

Divanî:

Ey güzel bûlbûle bak ki konmuyor gül dalına
Gece gündüz feryat eder gülşeni divandadır
Ayırt etmez o gün yani köle ile hanını
Tahtında hükmeden nice sultanı divandadır

Sümmânîoğlu:

Divanînin divanı var erenlerin safında
Gördüğün koca cihanın taki kühi kafında
Belki bilinir hizmeti bu günün selefinde
İrfan için görünmekte nişanı divandadır

Divanî:

Dünyaya geldim geleli âlem diyor serseri
Eritti beden kemiğim sade kaldı bir deri
Âlemde komutan olsa kazansa da zaferi
Yarın sorguya çekilir erkânı divandadır

Sümmânîoğlu:

Her insana âşıkâr mı bu sevdanın iç yüzü
Arife tarif edilmez bu ahvalin rumuzu
Yaratanım af eyleye dilerim cümlemizi
Âşıkı Sümmânîoğlu'n noksanı divandadır

Divanî:

Divanî hiç düşündün mü gezdiğin alem fani
Taksimleri böyle kılmış meğer keremler kani
Dost olana canım feda candan severim seni
Kurulan aşk meydanının kurbanı divandadır

Divan faslı bittikten sonra

Sümmânîoğlu:

Bilmem bu menzili nasıl kat edem
Muhabbetin ötesinde yol var mı?
Benden sonrakine işaret edem
Hakikatin ötesinde yol var mı?

Divanî:

Muhabbetten hâsıl oldu Muhammed
Muhabbetin ötesinde yol yoktur
Haşa ondan gayrı daha ilah yok
Hakikatin ötesinde yol yoktur

Sümmânîoğlu:

Bu defteri bir ele alalım
Aşkın deryasına bir gavvas salalım
Gönül ister dostla bile olalım
Kamalatın ötesinde bir yol var mı?

Divanî:

Âşığın göklere dayanır ahı
Böyle taksim etmiş takdiri ilahi
Kemale erenler bulur Allah'ı
Kamalatın ötesinde yol yoktur

Sümmânîoğlu:

Beni zelil eder bendeki noksan
Dilerim af ede Cenabı Yezdan
Namazsız niyazsız olmaz Müslüman
İbadetin ötesinde yol var mı?

Divanî:

Yıllar yılı ayrılmasın sıladan
Gönül terki diyar oldu eladan
Kurtulmak istersen şerli beladan
İbadetin ötesinde yol yoktur

Sümmânîoğlu:

Seyret Sümmânîoğlu kurulan safa
Hele nazar eyle dört bir tarafa
Rahmetellil âlemin der Mustafa
Şefaatin ötesinde yol var mı?

Divanî:

Divanîyim gezdim sevda dağında
Bulunaydım ariflerin bağında
Gölge isteyene hamd sancağında
Şefaatin ötesinde yol yoktur

633) DİVANÎ İLE SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI

Divanî:

Sümmânîoğlu ben derdimi söylesem
Aklın başında yok diyersin
Şöyle insem deryaları boylasam
Daha doymamışsın ölü diyersin

Sümmânîoğlu:

Kişi hitap etmelidir özüne
Benden başkasına deli diyemem
Er lazım ki öle ölmezden evvel
Onun için ele ölü diyemem

Divanî:

Nazar kılsan karşı dağın kışını
Yaz gelince işler her nakışını
Seyreylesen gözlerimin yaşını
Bu da Yaradan'ın kulu diyersin

Sümmânîoğlu:

Söyle manasına kıldığın ahın
Mühürü bellidir şan alan şahın
İnsi cinli her ne varsa Allah'ın
Hak'tan başkasının kulu diyemem

Divanî:

Divanî düşmüşüm ey olmaz derde
Ararım dermanı bende yok nerde
Ali ile Hasan olsaydı burada
Divanî bir kuru çalı diyersin

Sümmânîoğlu:

Bu söze hem yakın hem de ırağım
Hazana yüz tuttu dalım yaprağım
İhtiyarlık yazar elim ayağım
Artık başkasına çalı diyemem

(Ali ve Hasan birer yeni mesleğe başlamışlardı. Divanî onlara latife edercesine yanılma verdi.)

634) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI

Divanî:

Sen ne biçim ihtiyarsın
Maşallah sesin var senin
Dostumu ziyaret etmiş
Ne de güzel süsün senin

Sümmânîoğlu:

Söyle hangi kuşa benzer
Divanî bu sesim benim
Sakın pozuma aldanma
Kandırmasın fesim benim

Divanî:

Duman gibi çöküyorsun
Kendi ömrün söküyorsun
Elli yıldır çekiyorsun
Eksilmiyor yasın senin

Sümmânîoğlu:

Kıştan korkmaz lalelerim
Sıladaki şulelerim
Derde derman çilelerim
Devam eder yasım benim

Divanî:

Gelmiş geçmiş gençlik çağın
Sararmış hayat yaprağın
Yaz olmaz mı gönül dağın
Hiç kalkmaz mı sisin senin

Sümmânîoğlu:

Bilmem Divanî ne yoklar
Meydana girmez korkaklar
Kar altında sümbül saklar
Endazedir süsüm benim

Divanî:

Divanî kıldığın zarsın
Bana göre ilkbaharsın
Mevla'm iştahın artırsın
Canana hevesin senin

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu'yum cananım
Canana kurbandır canım
İşte görünen meydanım
Hakk'adır ihlâsım benim

635) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI

Sümmânîoğlu:

Bu dünyaya geldim kazancım nedir?
Belki de başıma ceza bıraktım
Hizmetim noksansa işim yamandır
Bilmeyene bir endaze bıraktım

Divanî:

Çok şükürler olsun şahlar şahına
Gönül arzusunu söze bıraktım
Beni yakar bende olan ateşim
Her gün bedenim köze bıraktım

Sümmânîoğlu:

Öz içinde özü geçtim Divanî
Yüz içinde yüzü geçtim Divanî
İlkbaharı yazı geçtim Divanî
Gün sayma umudum güze bıraktım

Divanî:

Hayatım devroldu hicranla gamla
Deli gönül boş boşuna ağlama
Biz de geliyoruz koşar adımla
Gençliği peşime taze bıraktım

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu'yum dindi fırkatım
Bitti bitmek üzeredir takatım
İskele başına geldi hayatım
Divanî nöbeti size bıraktım

Divanî:

Baba ben bilirim aranan zatın
İsterse ihtiyar olsun hayatın
Kaşla göz üstüne gönül nöbetin
Divanî'yim buna rıza bıraktın

636) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI

Divanî:

Güller bana sitem eder efendim
Bülbülü figandan ben mi ayırdım
Başkasını değil kendimi yendim
Arif'i İrfan'dan ben mi ayırdım

Sümmânîoğlu:

Bülbülün sitemi kimin nesine
Bağbanı gülşenden ben mi ayırdım
Zar ederken kimler gelir sesime
Zayıfı imkândan ben mi ayırdım

Divanî:

Kırk üç yıldır nöbet tuttum bu handa
Gamımı gizledim canda cananda
Derya dalgadadır kaptan isyanda
Gemiye limandan ben mi ayırdım

Sümmânîoğlu:

Altmış beş yıl oldu bildim cihanı
Seçtimse ne mutlu yahşi yamanı
Ehli kaptan bilir bozuk düzeni
Katreyi ummandan ben mi ayırdım

Divanî:

Keşke düşmeseydim âlemde dile
Ben zulüm eyledim kendime bile
İmkânım yok eremedim menzile
Bu kervanı handan ben mi ayırdım

Sümmânîoğlu:

Ferhat Şirin için gitti dönmedi
Mecnun Leyla'sına yetti dönmedi
Eşref deryalara battı dönmedi
Zeynel'i zindandan ben mi ayırdım

Divanî:

Divanîyim düştüm gurbet eline
Merhamet et gözlerimin seline
Karışmışım bu sevdanın külüne
Kerem'i canandan ben mi ayırdım

Sümmânîoğlu:

Sevda bulutuna kim dedi gürle
Septirir rahmeti hangi unsurla
Sümmânîoğlu sizi gördü şakirle
Civanı civandan ben mi ayırdım

637) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI

(Cemal bir gün hüzünlenmiş, üç kıta şiir yazmış. Bana okuduğunda ben de karşılık olarak şöyle dedim.)

Divanî

Gelmedi şu giden kervan dönüp geri gelmedi
Gelmedi uzaktan geçti neden beri gelmedi
Gelmedi bu giden orduya girdi hangi cenge
Gelmedi hala şaşarım bir neferi gelmedi

Sümmânîoğlu

Gelecek çekilen kervan bir gün geri gelecek
Gelecek uzak bildiğin gör ki beri gelecek
Gelecek zaman gösterir demek savaş bitmemiş
Gelecek gör astı üstü her neferi gelecek

Divanî

Gelmedi bahane etti yüksek yerler kar imiş
Gelmedi bir haber salmış meğer benden var imiş
Gelmedi çok çabuk geçti acelesi var imiş
Gelmedi nice yalvardım dost içeri gelmedi

Sümmânîoğlu

Gelecek yüksek dağların erir karı gelecek
Gelecek maşuk naz eder sanma varır gelecek
Gelecek kapıda bekle nöbet tut eşiğinde
Gelecek müddet dolunca yar içeri gelecek

Divanî:

Gelmedi daha beklerim devrem büyük zatını
Gelmedi gelse görürdüm zatını izzetini
Gelmedi Divanî bekler mutlaka himmetini
Gelmedi gelecek henüz gönül yarı gelmedi

Sümmânîoğlu:

Gelecek sabret görürsün o zatın esrarını
Gelecek zevkle beklerim gör devrin hünkârını
Gelecek mahşerde bekle Sümmânîoğlu yarını
Gelecek şefaât kani nur muhtar gelecek

638) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU

KARŞILAŞMASI

Divanî genç olduğu için olmalı ki kendinden başkasını zayıf görürdü ya da işin şaka tarafı diyelim. Hâlbuki Sümmânîoğlu ondan 30 sene önce bu işe başlamış. Yine de kendini bana tanıtmak istedi ve söyle başladı.

Divanî

Benimle güreşe var mıdır gücün
Bekliyorum haydi giyin ihtiyar
Sonraya kalmasın alacak öcün
Haydi, kısmetini giyin ihtiyar

Sümmânîoğlu

Çok acele etme düşün bir kere
Bugün değişmişsin huyun yeğenim
Bilmem hıncın nedir ben ihtiyara
Durma ceketini soyun yeğenim

Divanî

Gönül pınarından suyun çekilmiş
Kametin eğilmiş belin bükülmüş
Sakalın uzamış saçın dökülmüş
Beyazlanmış siyah tüyün ihtiyar

Sümmânîoğlu

Yaşlanmayı kusur sayarsın niçin
Sende kocalırsın ak olur saçın
Bükülür kametin azalır gücün
Eğersin kadere boyun yeğenim

Divanî

Bir zamanlar canlarının candın
Sevda savaşında kahramandın
Meydanlarda kalan pehlivandın
Ne aldın âlemden payın ihtiyar

Sümmânîoğlu

Fani dünya emeğimi boş etti
Güvendiğim dağlarımı kış etti
Felek çekti meydanında tuş etti
Yapılmaz kadere oyun yeğenim

Divanî

Emsal değil iken yaşıma
Divaneyim zahmet verdin boşuna
El salarsın ahabına eşine
Isıtır dostların suyun ihtiyar

Sümmânîoğlu

Sümmânîoğlu sahibi var can mülkün
Bir gün kervanına yüklerler yükün
Mevla'mın kün emri olur feyekün
Senin de kazılır kuyun yeğenim

**639) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU
KARŞILAŞMASI**

Divanî:

Gelmiş benim ile meydan edersin
Atışmaya gücün var mı dede can
Ağlar gözyaşların giryan edersin
Bir kimseye öcün var mı dedecan

Sümmânîoğlu:

Gençliğim elimden çıktı yok oldu
Sinim geçti saç sakalım ak oldu
Harmanımı savuralı çok oldu
Birkaç avuç tecim kaldı yavrucan

Divanî:

Hasiretmiş ciğerini dağlayan
Âşık imiş karaları bağliyan
Gurbete giderken peşen ağliyan
Anan, baban, bacın var mı yavrucan

Sümmânîoğlu:

Bilmem ne diyeyim divanı sana
Ana, baba, yardan ayrılmak fena
Onlar taşındılar bir kabristana
İki yaşlı bacım kaldı yavrucan

Divanî:

Divanî çetindir ölmeden ölmek
İmkânsızdır arzu cananı bulmak
Ölümden zormuş yardan ayrılmak
Yüreğinde acın var mı dedecan

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu yar kavuştu yarına
Yar yaslandı bir mezarın yarına
Umut tesellidir kalsın yarına
Her ozanda acım kaldı yavrucan

640) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI

Divanî:

Sümmânîoğlu her gün ah u zarım var
Ne aşka düşerim ne de narım var
Doğrusu ki sana birkaç sorum var
Hangi duvar yıkılırsa örülmez

Sümmânîoğlu:

Divanî bülbülün güzeldir zarı
O da bir hevesle bekler baharı
Senin bahsettiğin ömür duvarı
Hangi sudur bulanırsa durulmaz

Divanî:

Cahile ilhamdır arifin boyu
Araştır âdeme ulaşır soyu
Bulanır durulmaz sevdanın suyu
Ne şehirdir içeriye girilmez

Sümmânîoğlu:

Damlası deryadır ilmin nehri
Bulmak isteyenler çekmiş kahır
Kolay girilmeyen kalbin şehri
Hangi saat durduğunda kurulmaz

Divanî:

Gel bu Divanîyi sanma ki kati
Niyeti aksi söz değildir zati
Durursa kurulmaz hayat saati
Ahengi yaradır ilaç sarılmaz

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu'dur bahtı karası
Feleğinen düzgün gitmez arası
Her kimde varise ecel yarası
Ona imkân yok ilaç sarılmaz

**641) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU
KARŞILAŞMASI**

Divanî:

Pünhandamı yaşıyorsun
Sezilmesin Sümmânîoğlu
Elli yıldır koşuyorsun
Ezilmesin Sümmânîoğlu

Sümmânîoğlu:

Gizli halim olsun ayan
Sezen bende ne bulacak
Elli yıldır koştum yayan
Ezen bende ne bulacak

Divanî:

Sırrın çözülmez muamma
Gel benim divane sanma
Sizde çok cevher var amma
Kazılmasın Sümmânîoğlu

Sümmânîoğlu:

Ben bir aciz divanî'yim
Aşkla yanan pervaneyim
Baykuş öten viraneyim
Kazan bende ne bulacak

Divanî:

Almaz mısın selamımı
Dinler misin kelamımı
Aşkın yaktı kalemimi
Yazılmasın Sümmânîoğlu

Sümmânîoğlu:

Başım üstüne selamın
Candan dinlerim kelamın
Boşa yıpratma kalemin
Yazan bende ne bulacak

Divanî:

Unutulmaz çağlar gibi
Rüzgâr dövmüş bağlar gibi
Geçidi yok dağlar gibi
Gezilmesin Sümmânîoğlu

Sümmânîoğlu:

Piri fani çak olmuşum
Sam dokunan bağ olmuşum
Karlı kışlı dağ olmuşum
Gezen benle ne bulacak

Divanî:

Divanî bilmem ne diyem
Devret bana kürkün payen
Bu aşk etmiş seni düğüm
Çözülmesin Sümmânîoğlu

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu'yum n'oldum
Kaç bin kez yeşerdim soldum
Çilelerden düğün oldum
Çözen bende ne bulacak

642) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU
KARŞILAŞMASI

(Eskişehir Anadolu Üniversitesinde bir programda Divanî ve şair Rasim KÖROĞLU'yla birlikteydik. Söyleşmemizin atışmalı, soru-cevap şeklinde olmasını istediler. Dinleyicilerin genç olması sebebiyle onların anlayacağı şekilde bir şeylere başladık.)

Sümmânîoğlu:

Böyle emreylemiş Cenabı kudret
Dört unsurdan âdem bulmuştu hayat
Ateşte enerji rüzgârda kuvvet
İkisini ben dedim ikisini sen de

Divanî

Bazı muammalar bellidir gayet
Dört unsurun hepsi oldu tamam et
Toprakta maya var sudaysa hayat
İkisini sen dedin ikisini ben

Sümmânîoğlu

Haşa sorulur mu Mevla'dan hikmet
Eksilmez tükenmez lütfünden rahmet
Dört iklimden doğu batı işaret
İkisini ben dedim ikisini sen de

Divanî

Ham madde de saklı durur bereket
Hami has eyleyen insandır icat
Güney kuzey hesap eyle maharet
İkisini sen dedin ikisini ben

Sümmânîoğlu

Dört büyük kitabı gönderdi kudret
İnananlar Hakk’a etti ibadet
İncili İsa’ya Musa’ya Tevrat
İkisini ben dedim ikisini sen de

Divanî

Yüz dört kitap Hak’tan bildirmiş ayet
İnandıkta iman eyledik gayet
Davut Zebur aldı Kuran Muhammed
İkisini sen dedin ikisini ben

Sümmânîoğlu

Resul peygamberlik etti beyanat
Evvel dört carı yâr oldu cemaat
Ebubekir Sıddık, Ömerü’l Hazret
İkisini ben dedim ikisini sen de

Divanî

Osman-i Zinnuri oldu pakizat
Kuranı cem etti ayet be ayet
Ali çok kaleler eylemiştir feth
İkisini sen dedin ikisini ben

Sümmânîoğlu

Sümmânîoğlu Hak’tan ister hidayet
Dört büyük melekten görmeyek şiddet
Cebrail Azrail makamı cennet
İkisini ben dedim ikisini sen de

Divanî

Mikail rüzgârla eylerse hiddet

Divanî cihanda olur felaket

İsrafil suruyla doğrulur millet

İkisini sen dedin ikisini ben

643) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU

KARŞILAŞMASI

Divanî:

Sana kurban Sümmânîoğlu

İşimi zora götürme

Hasretle çiğirim dağlı

Feryadım zara götürme

Sümmânîoğlu:

Severim seni Divanî

Yanıltıp tora götürme

Tanımışsam gülistanı

Gül diye hara götürme

Divanî:

Tükenmişim hasiretten

Yırandım derdi firkatten

Bırak yanımla harareten

Alıp dağlara götürme

Sümmânîoğlu:

Hasret dağları karımış

Nice âşıklar erimiş

Bülbül susmuş gül kırılmış

Viran bağlara götürme

Divanî:

Size ulaşması çetin
Çözemem nedir niyetin
Getir bölelim servetin
Başka diyara götürme

Sümmânîoğlu:

Bilmem bendeki niyeti
Sevelim pakı izzeti
Neylersin hurda serveti
Sakın tüccara götürme

Divanî:

Olma Divanî'ye ırak
Bu gönlüm dinlemez durak
Aşkî bize miras bırak
Alıp mezara götürme

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu dostu yakın
Gönül gözü ile bakın
Aşkın kitabını sakın
Yanlış pazara götürme

(Divanî bundan sonra Sümmânîoğlu'na sözü bıraktı.)

Sümmânîoğlu:

Hep bu günü bahseyleme Divanî
Aslı'dan Kerem'den külden bahseyle
Ferhat'ın daldığı yalara var
Şirinde bulunan halden bahseyle

Divanî:

Yâdları neylersin Sümmânîoğlu
Biraz olsun sizin elden bahseyle
Elbet âşık olan maşuka bağlı
Mecnun'dan Leyla'dan çölden bahseyle

Sümmânîoğlu:

Sevda çekenlerde bulunur mu kin
Bir olan derdimi aşk eyledi bin
Yavaş yavaş dolan Toroslardan in
Karacaoğlanlardan dilden bahseyle

Divanî:

Âşıklara sevmek kurlsız yaşa
Sırtında bir heybe elinde asa
Boşuna mı gitti o Şah Abbas'a
Emrah'daki kalma kaldan bahseyle

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu uğrar isen Narman'a
Selamını söyle Şenlikten yana
Uğra mezarına bir sor Sümmân'a
Bitmeyen çileli yıldan bahseyle

Divanî:

Derdi anlatması zordur faniye
Bu dertleri sorma Divanî'ye
Sunkaslı gariban sor İhsanî'ye
Boynu bükük solgun gülden bahseyle

644) DİVANÎ- SÜMMÂNÎOĞLU
KARŞILAŞMASI

Elli yedi yıl meslek edindiğim halk âşıklığında birçok kimselerle tanıştım. Birçok halk âşığıyla söyleştım, deyiştım, atıştım. Fakat hepsi havaya gitti. Çünkü irticalen söylenen yazılmıyor. Kaybolup gidiyor. Atıştığım âşıklardan biri de Cemal Divanî idi. Oldukça gençti. Kabiliyeti iyiydi. Mümkün oldukça söyleşmeleri ya kasete ya kaleme alırdı. Bir atışmamızı aklımda kaldığı kadarıyla yazayım dedim. Divanî üzüntülü gördüm. Biraz olsun şakalaşırdık. Sazını eline aldı şu şöyle söyledi.

Divanî:

Sümmânîoğlu bu gün bana ilişme
Sıla hasretinden mahrumiyet var
Kapanan çıbanım yenidendeşme
Öksüz yaşamışım mahcubiyet var

(O zaman benim de sazımı verdiler. İster istemez karşılık vermeye mecbur kaldım.)

Sümmânîoğlu:

Ben mi seve seve geldim gurbete
İçinden çıkılmaz mecburiyet var
Uzaktan bakarsam ayal evlada
Korkarım indallahta mesuliyet var

Divanî:

Bilmezdim felek atar ağına
Kim dedi baykuşlar öte bağına
Serbest çıkılırken sıla dağına
Ne bileyim gurbette mahrumiyet var

Sümmânîoğlu:

Cennettir herkesin ana kucağı
Dünya değer yuvasının sicağı
Açık hapishane gurbet ocağı
Yaşamayan sanır memnuniyet var

Divanî:

Derdim beni saldı hicrana gama
Hasret yaşıyorum ana atama
Divanîyim okul görmedim amma
Halk fakültesinden mezuniyet var

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu bakar dört bir tarafı
İlimsiz olur mu irfanlık safı
Belki sollamıştım birkaç purofu
Fakat ayak bağım meşguliyet var

645) NECİP – SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI

Oltu'nun eski ismiyle Şamhi köyünden Necip isminde bir arkadaşım vardı. Uzun süre ayrı kaldık. Bir gün bir mektup göndermiş. Mektubunda arayıp sormadığım için sitem etmiş. Bir de şiir yazmış göndermiş.

Necip:

Gönül arz eyleyip vatan elizi
Gül gönderip almak idi gülüzü
Bu veçhile yazdı mektubunuzu
Acaba sizlere ermemek mi var

Sümmânîoğlu:

Gül vatanım sana bana müşterek
Hatırdan gönülden sormak isterim
Dostluk iki başlı daha ne gerek
Gonca alıp leylak vermek isterim

Necip:

Hasret mektubuna çaldım kalemi
Satırla ilettim üç beş kelamı
Göndermişti naçizane selamı
Alıp cevabını vermek isterim

Sümmânîoğlu:

Hasret mektubunuz aldım karşıma
Kelamın ziyadır al güneşime
Okudum selamın taçtır başıma
Gönül sarayına sermek isterim

Necip:

Yiğit lazım dura her dem ahinde
Dost dostun her zaman olur kaydında
Sen bir padişahsın gönül tahtında
Bizi bir kölede görmemek mi var

Sümmânîoğlu:

Ahdimde sabitim yiğitlik karım
İlla dedim laf söylemez ikrarım
Acı sözün bin eyledi efkârım
Dost babında köle durmak isterim

Necip:

Gönderdim namemi teyyare ile
Üç beş memleketi seyraneyle
Gözlerim haberin ibare ile
Yaralı gönlümü sarmamak mı var

Sümmânîoğlu:

Kulak tuk ki bir rüzgârın sesine
Gücenme ermeden ananesine
Başım ilaç olsa dost yarasına
Öğütüp gönülden sormak isterim

Necip:

Necibim gözyaşım erdi hazara
Gönül bağım yüz çevirdi gazele
Bu dert ile girersem mezara
Mezarıma yüzüm sürmemek mi var

Sümmânîoğlu:

Bu ne sitem, yandı bağrımın başı
Tilyar ettin içindeki telaşı
Bir dostu andırır bir mezar taşı
Yol bulsam sinene girmek isterim

646) İLHAMÎ- SÜMMÂNÎOĞLU

KARŞILAŞMASI

Aşağıdaki atışma karşılıklı yapılmamıştır. Hüseyin Sümmânîoğlu, İlhami Çiçek'in kendisine gönderdiği şiirin her kıtasına cevap yazmıştır. İlhami Çiçek Oltu'nun Ayyıldız köyünden Kemal Çiçek öğretmenin büyük oğludur.

İlhamî :

Dinle şair, dinle sözlerim sana
İçerden sevdalı nakışın var mı?
Neden boynun bükük bana baksana
Nilüfere benzer kokuşun var mı

Sümmânîoğlu:

Sevda boyağına girip boyanan
Bin bir örnek alır nakkaşsız olmaz
Nilüfer yaprağına yatıp uyanan
Misk-i amber gibi kokuşsuz olmaz

İlhamî :

Kimse bilmez yüce dağın karını
Aklar mı büyümüş şakaklarını
Daraldığın zaman yapraklarını
Hazan vurmuş gibi döküşün var mı

Sümmânîoğlu:

Gezen bilir yüce dağın karını
Bazen de ak bürür şakaklarını
Erişir sonbahar yapraklarını
Eser sam rüzgârı döküşsüz olmaz

İlhamî:

Önem verir misin büyük gayeye
Yoksa boş mu verirsin sen de her şeye
Darıldığın zaman kahpe feleğe
Ah, of diyerek iç çekişin var mı

Sümmânîoğlu:

Uzak olman bana yarar gayeden
Elimde sermayen cüzi iraden
Ezelden Leyla'nla kıldığın badem
İçin için ah of çekişsiz olmaz

İlhamî :

Bülbül ses verir mi ey âşık sese
Seher yeli midir başında esen
Şiir dünyasına gider misin sen
Yoksa bundan başka çok işin var mı

Sümmânîoğlu:

Avazımın dengi bülbül avazı
Seher yeli gibi kıldım pervazı
Şiir dünyasına uğradım bazı
Umumi dünyada çok işsiz olmaz

İlhamî :

Sevda mıdır alevlenen dilinde
Kırık mıdır sazın teli elinde
Leyla'ya yar olup aşkın yolunda
Çağlayanlar gibi akışın var mı

Sümmânîoğlu:

Sevda ateşidir yaktı dilimi
Bozuk sazdan felek kırdı telimi
Dağlar perde çekmiş koymaz yolumu
Yine soylap gibi akışsız olmaz

İlhamî :

Âşık sende birçok şeyler var gibi
Gözlerin derinden hep ağlar gibi
Savaşı kazanmış hükümrân gibi
Şiire tepeden bakışın var mı

Sümmânîoğlu:

Bu menzile yorgun değil kanadım
Tenhalarda yaşın yaşın ağlarım
Al çıkarıp karaları bağlarım
Leyla'sın arayan bakışsız olmaz

İlhamî :

Hiç uğradın mı bülbül köşküne
Hepsi kin bağlamışlar gül köşküne
İlhami der âşık gönül köşküne
Sevda bayrağını dikişin var mı

Sümmânîoğlu:

Dertli bülbül minnet etmez üç güne
Sümmânîoğlu kin bağlamaz düşküne
Bayraktarım bu sevdanın köşküne
Tertemiz ay yıldız dikişsiz olmaz

**647) KEMAL TANRIVERDİ- HÜSEYİN
SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI**

K. Tanrıverdi:

Ey adam bu hayat hep senin midir
Bahçede bitecek hep çiçek midir
Devamlı mutlusun bu ne sevinçtir
Her sevincin bir kederi yok mudur

Sümmânîoğlu:

Öyle bir rüya ki tabiri yoktur
Gaflet çeken ne uyur ne ayıktır
İnsan bir deryadır, ömür kayıktır
Bir deryanın bir kenarı görünür

K. Tanrıverdi:

Kader sana küskün ise neylersin
İki yolun hangisini seçersin
Ne ki gördüm ise durmaz gülersin
Bu gülmenin ağlaması yok mudur

Sümmânîoğlu:

Haberim yok kader küskün neyleyim
Asılsızla değil gerçek söyleyim
Sargı tutmaz yaram kime söyleyim
Çok gülenin ağlaması görünür

K. Tanrıverdi:

Böyle dünya deyip katma hesaba
Herkes koşuyorken çıkma kenara
Sanma ki bu yolun devamlı rampa
Her inişin bir çıkışı yok mudur

Sümmânîoğlu:

İki desti biri dolu biri boş
Ne diyeyim biri yaman biri hoş
İki yol ki biri iniş bir yokuş
Her çıkışın bir inişi görünür

K. Tanrıverdi:

Zenginlik dediğin sana yar olmaz
Zaman akıp gider daha bulunmaz
Güzellik insanda ebedi kalmaz
Her varlığın bir yokluğu yok mudur

**648) HÜSEYİN SÜMMÂNÎOĞLU-ZÜLKÜF
ÖZER KARŞILAŞMASI**

Sümmânîoğlu:

Kara tül giyindi dağlar ovalar
Feryadımdan fîğanımdan zarımdan
Ne hikmettir beni felek kovalar
Durağımdan mekânımdan yerimden

Zülküf Özer:

Dertsizler dertlinin halin ne bilir
Zaman gelir cümle mahlûkat ölür
Ahret gününe fayda mı olur
Varlığımdan kazancımdan karımdan

Sümmânîoğlu:

Yaşın yaşın ağlar gözüm sel olur
Biri Fırat olur biri Nil olur
Benimle yarışan yanar kül olur
Alevinden ateşimden narımdan

Zülküf Özer:

Söz bilmeyen sohbetinden ne kanar
Zannetme rakipler kavgadan döner
Rakibim karşımda nar olsa söner
Tuzağımdan boranımdan karımdan

Sümmânîoğlu:

Her baharda rahmet yağar dökülür
Fırtınan, poyrazın geri bükülür
Kar suların kayıp olur sökülür
Güneyimden ceryanımdan farımdan

Zülküf zer:

Her cevhere paha biçmek g olur
Panzehirsiz zehir içmek g olur
Engeller var gelip geçmek g olur
Yılanımdan, ejderhamdan, marımdan

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu'nda sevda hançeri
Yılanın polata olmaz geeri
ıkması g olur girme içeri
Taşhanımdan, tuzağımdan torumdan

Zülküf zer:

Zülküf'm gm var bu yarışmaya
Polat dayanamaz kare amaya
Nasıl gireceksin tuzak kurmaya
Duvarımdan, tel rgmden, surumdan

**649) HÜSEYİN SÜMMÂNÎOĞLU- FUAT
ÇERKEZOĞLU KARşILAşMASI**

Sümmânîoğlu:

Nerde rastladımsa tuttun yakamdan
Ben senin elinden belaya kaldım
Ecel misin dolaşırsın arkamdan
Eksilmez tükenmez ileye kaldım

F. erkezoğlu:

Cehalet kervanı aştı şu dağı
İrfan kapısına köleye kaldım
El atıp koparmam kuru yaprağı
Bağımdan dermeye laleye kaldım

Sümmânîoğlu:

Kabuksuz yarama bu nasıl ilaç
Ne bir kimse duyar ne döner araç
Aslana kaplana vermezken haraç
Şimdi mama yiyen balaya kaldım

F. Çerkezoğlu:

Büyüksen küçüğü çok büyük tanı
Yoksa bulamazsın canda cananı
Sarrafına satam dedim mercanı
Bakır zanneyledi kalaya kaldım

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu buna Allah razı mı?
Seçemedim yirmi yıllık yazımı
Atacağım mızrabımı sazımı
Şimdi çekiç, metre, malaya kaldım

F. Çerkezoğlu:

Al incele Çerkezoğlu'nun tezini
Usta tezgâhında dokur bezini
Bana mı kahrettin attın sazını
Fetholmuş bir Hayber kaleye kaldım

**650) HÜSEYİN SÜMMÂNÎOĞLU- FUAT
ÇERKEZOĞLU KARŞILAŞMASI**

F. Çerkezoğlu:

Eğer tabip isen gel yaramı aç
Bunda yalanım yok dertlerim kat kat
Bakalım neymiş sendeki ilaç
Merhem sar yarama edeyim rahat

Sümmânîoğlu:

Meydana girmeden kispet giymeden
Otuz yaşlık gençte tükenmiş fakat
Saygı sarılmadan lokman duymadan
Gel Allah'ı çağır bulursun rahat

F. Çerkezoğlu:

Doğuşumdan teslim oldum Allah'a
Boynum ipe gitse eğilmem şaha
Hoca olup ters bakarsan dergâha
Derin düşün neler yapar cemaat

Sümmânîoğlu:

Belki talebeyim hoca değilim
Fikir de gündüzüm gece değilim
Üstün, esresiz hece değilim
Fakat çözene dek çın eder saat

F. Çerkezoğlu:

Başaksız buğdayın çıkar mı dene
Bir gün boşta koyar emek edeni
Küçük zekâ gezdirmese bedeni
Bilmem kime kalır yaptığı sanat

Sümmânîoğlu:

Dileyim bu menziline varasın
Bir silahşor kurşunuyla tarasın
Adaletsiz mahkemede arasın
Davayı hazır kim yalancı şahit

F. Çerkezoğlu:

Yekûn varlığını etseler talan
Bir Çerkezoğlu'yum söylemem yalan
Kim yakın dostuna çizerse plan
Suçlu suçunu çeker olsa avukat

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu gör encamı ne olur
Mutlaktır her insan ettiğin bulur
Ne senin, ne benim dediğim olur
Yaradan Allah'tan ola hidayet

**651) SÜMMÂNÎOĞLU- NURİ ÇIRAĞI
KARŞILAŞMASI**

Sümmânîoğlu:

Evde yiyeceğim aşım ekmeğim
Unum bitti çilelerim bitmedi
Hep havaya gitti bunca emeğim
Günüm bitti çilelerim bitmedi

N. Çırağı:

Bir gün olsun güneş bana doğmadı
Helal ettim bir dediğim olmadı
Geleceğim hiç ümidim kalmadı
Dünüm bitti çilelerim bitmedi

Sümmânîoğlu:

Sesime ses yok mu jeton düşürdüm
Doldum ümit küleğim taşırdım
Ne tarafa gideceğim şaşırdım
Yönüm bitti çilelerim bitmedi

N. Çırağı:

Çok bağırdım sesim gitmez uzağa
Canan için gittim nice dünyaya
Gücümden ziyade harcadım para
Binim bitti çilelerim bitmedi

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu der ki öğütlerimi
Feleğe dayadım boykotlarımı
Topladım dağıttım umutlarımı
Fonum bitti çilelerim bitmedi

N. Çırağı:

Nuri Çırağı'yım dertlerim çoktur
Gurbetin çilesi zehirli oktur
Seslendim sesime ses veren yoktur
Ünüm bitti çilelerim bitmedi

652) SÜMMÂNÎOĞLU – RAHMANÎ- ERGANÎ- TORÛNÎ KARŞILAŞMASI

Sümmânîoğlu:

İnsan bir deryadır gönül bir gemi
Limanın içinde liman aranır
Her zaman bulunmaz devanın demi
Zamanın içinde zaman aranır

Rahmanî:

Sıratın üstünde şu vücut şehri
Yamanın içinde yaman aranır
Sadıklar çekerler hak için kahrı
Namenin içinde name aranır

Erganî:

Asla benlik eylemem ki toplumda
Yamanın içinde yaman aranır
Müslüman'ım demek dile kolaydır
İmanın içinde iman aranır

Torunî:

Her kişi vicdana hâkim olamaz
Vicdan içinde vicdan aranır
Kişi erme ile menzil bulamaz
İhsanın içinde ihsan aranır

Sümmânîoğlu:

Zulmetin peşinden bir şafak atar,
Ezel bahar bir gün vadeye çatar
Güller halka tutar, turnalar katar,
Çimenin içinde çimen aranır.

Rahmanî:

Seheri andırır güneşteki tan,
Eşyayı, âlemi edersin seyrân
Deryada şaşırsan dikkat et kaptan
Dümenin içinde dümen aranır.

Erganî:

Birine dedim ki gafletten ayıl
Biraz hakka doğru eğil ha eğil
Herkes şiir yazar ama bir değil
Mananın içinde mana aranır.

Torunî:

İç dünyaya çevireyim yaprağı
Kalbimin güneşi, gönlüm sabahı
Başım kara bulut, gözüm Kafdağı
Zindanın içinde zindan aranır.

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu size cevap yazarken
Hece, kafiye hesap yazarken
Âşık hayatını kitap yazarken
Romanın içinde roman aranır

Rahmanî:

Rahmanî dikkat et zaten fakirsin
Yaz Sümmânîoğlu bu eser dursun
Aşk ehli olanlar, sözümü yorsun
Emanın içinde eman aranır

Erganî:

Erganî der böyle olursa eğer
Bu dertte bu halde kalırsan eğer,
Durumsuz bir hasta olursan eğer
Komanın içinde koman aranır

Torunî:

Nusret Torûnî'de var iken kader
Ruhum yaralanır, aşk feryat eder
Kalbimi kanadır, el taptı kader,
Kemanın içinde keman aranır.

653) SÜMMÂNÎOĞLU –OĞUZ BAYHAN
KARŞILAŞMASI

Bayhanî:

Sümmânîoğlu dostlar unuttu bizi
Ona canım sıkılıyor dedecan
Ben neyleyim bilmeyen özü
Zayıf aklım takılıyor dedecan

Sümmânîoğlu:

Bayhanî dost dostu unuttur sanma
Boşa canın sıkılmasın yavrucan
Her gülenin dostluğuna aldanma
Boş ver aklın takılmasın yavrucan

Bayhanî:

Âşığın gönlünü coşturan demi
Söyler misin nokta mıdır hece mi?
Gören var mı gündüz müdür gece mi?
Hangi gözle bakılıyor dedecan

Sümmânîoğlu:

Gönüller coşturan şanı yücedir
Ariflerin her rumuzu hecedir
Cahillere gündüz bile gecedir
Ama gözle bakılmasın yavrucan

Bayhanî:

Bakıyorum başımdaki ağrıma
Her gün ah derim gençlik çağıma
Üstü buz bağlamış gönül dağıma
Adım, adım çıkılıyor dedecan

Sümmânîoğlu:

Uyanık ol düşme nadan ağına
Bülbül olan konar gül budağına
Tipi, boran n'eder ihlâs dağına
Hisar eyle çıkılmasın yavrucan

Bayhanî:

Nerede yunuslar, behlüldaneler
Yar sineme bak ki neler var neler
Ecdat hatırası serhat kaleler
Birer birer yıkılıyor dedecan

Sümmânîoğlu:

Boş lafa yorulmaz ehli manalar
Manayı inceler akıl daneler
Ata yadigârı mamur haneler
Sahip çık ki yıkılmasın yavrucan

Bayhanî:

Bayhanî'yim ustaları özledim
Yollarını dört göz ile gözledim
Bir kenardan olanları izledim
Nice canlar yakılıyor dedecan

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu'yum severim özü
Dost düşmanı tanır arifin gözü
Yok olsun hilenin alevi közü
Bir can dahi yakılmasın yavrucan

**654) SÜMMÂNÎOĞLU İLE TURGUT GÜNAY
KARŞILAŞMASI**

Atatürk Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Turgut Günay vardı. Onunla ara sıra görüşürdük. Çokta güzel şiir yazardı. Âşık şimdi dilime gelen mısraları dinle dedi ve başladı.

Turgut Günay:

Hoş muhabbet olmaz mülahaza gibi
Sırrından haberin var mıdır âşık
Gezersin âlemde hep taze gibi
Kırından haberin var mıdır âşık

Sümmânîoğlu:

Size arz edeyim bari halimi
Gönlümdeki ah u zardan azdan az
Kaygı engel oldu kesti yolumu
Çekileyim bir kenardan azdan az

Turgut Günay:

Gayret eyle sevdiğine yetersin
Sevda ateşine yanar tütersin
Bülbül gibi gonca güle ötersin
Harından haberin var mıdır âşık

Sümmânîoğlu:

Kudretin kalemi yazmış bu hali
Ruhumdan ses verir sazımın teli
Dermeğe yöneldim bir gonca gülü
Sinem zede yedi hardan azdan az

Turgut Günay:

Günay'ım Sümmânîoğlu kim sordum
El sanır ben beni boşuna yordum

Âşık maşukunu hep arar gördüm
Yarından haberin var mıdır âşık

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu'yum sermayem gamdır
Sevdanın ettiği bana hengâmdır
Sevdiğimle kavli vadimiz tamdır
Rüzgâr haber verir yardan azdan az

**655) ÂŞIK SÜMMÂNÎ ŞENLİKLERİNDE
TORÛNÎ, RÛSTEM ALYANSOĞLU, ŞEREF
TAŞLIOVA, YILMAZ ŞENLİK VE
SÜMMÂNÎOĞLU'NUN SEYİRCİLERİ
SELAMLAMASI**

Nusret TORÛNÎ:

Büyük Sümmânî gününe irfanlar hoş geldiniz
Türkiye'miz temsil eden sultanlar hoş geldiniz
Yüzyıl önce geçen günü kutluyoruz, mutluyuz
Bu mevkîe iştirakken gülşanlar hoş geldiniz

Hüseyin SÜMMÂNÎOĞLU:

Köyümüze teşrif eden ihvanlar hoş geldiniz
Yeriniz gönül sarayım mihmanlar hoş geldiniz
Şeydayı bülbül misali acizi ozanınız
Goncasına ıfık kutan bağbanlar hoş geldiniz

Rüstem ALYANSOĞLU:

Bugün yardım kat kat olmuş dermanlar hoş geldiniz
Ben bir Eyyub'a dönmüşüm lokmanlar hoş geldiniz
Bülbül figan eder baki Sümmânî'nin taşında
Nasıl neşe, nasıl gündür gülşenler hoş geldiniz

Yılmaz ŞENLİK:

Bu mu cevher toplumuna mercanlar hoş geldiniz
Coşa geldi aşk deryası ummanlar hoş geldiniz
Şenlikten selam getirdim Bakülü dergâhına
Torunular dinlesinler Sümmanlar hoş geldiniz

Şeref TAŞLIOVA:

Âşık denen bir denizdir, kaptanlar hoş geldiniz
Bu gönlümün yarasına imkânlar hoş geldiniz
Edebiyatın beşiği sallanıyor bu yerde
Bizde ninnisin, söyleriz, insanlar hoş geldiniz

Nusret TORÛNÎ:

Gökyüzüne ziya vermiş Torûnî güneşi var
Edebiyatı beşiğinde çalkalanmış çok eser
Vali, kaymakam, ozanlar dinlesinler beraber
Bize doğru cevher satan lisanlar hoş geldiniz

Hüseyin SÜMMÂNÎOĞLU:

Sümmânîoğlu'nun adili mutlaki gönlündedir
Kudret kalemi yazdığı evrakı gönlündedir
Teşrif eden misafirler durağı gönlümdedir
Cümle arif konu komşu ozanlar hoş geldiniz

Rüstem ALYANSOĞLU:

Alyansoğlu dayanıyor sevdanın belasına
Yoğurarak baki almış bu zalim çilesine
Gözlerimiz tıklımıştır Samikale, kalesine
Bugün burayı şenlettik sultanlar hoş geldiniz

Yılmaz ŞENLİK:

Şenlik, Sümman kardeş oldu malları meydandadır
İnci, mercan, yakut, zümrüt, lalları meydandadır
Torûnî'ler, Şenlikoğlu kulları meydandadır
Yaralı gönlüme derman verenler hoş geldiniz

Şeref TAŞLIOVA:

Âşık olan bu dünyada asla bulmadı karar
Şeyda bülbülün arzusu daim gülünü arar
Dadaş Erzurum beldesi, valisiyle beraber
Der şeref âşık adına destanıdır hoş geldiniz

**656) HÜSEYİN SÜMMÂNÎOĞLU – ŞEREF
TAŞLIOVA KARŞILAŞMASI**

Sümmânîoğlu:

Bozuldu gönlünün demi devranı
Ah bitmedin aman çıkar dilimden
Baykuş gibi bekliyorum viranı
Uzak kaldım haberim yok elimden

Şeref Taşlıova:

Yüreğime dolmuş ciğerim yakar
Ah ettikçe duman çıkar dilimden
Baktım bu dünyayı encamı boştur
Yanar için duman çıkar dilimden

Sümmânîoğlu:

Her geçene köprü oldum yol oldum
Mecnunlara mesken oldum çöl oldum
Mert ararken, namertlere kul oldum
İnliyorum anlayan yok halimden

Şeref Taşlıova:

Kime söyledimse gizli sırrımı
Geri cevap veren olmaz sorumu
Ben filiğe kullanamam zorumu
Bundan başka bir şey gelmez elimden

Sümmânîoğlu:

Bir dünyadan büyük bir insanoğlu
Sümmânîoğlu'nun sinesi dağlı
Başım sis bürümüş hep sollu sağlı
Yaradan korusun zalim zulümden

Şeref Taşlıova:

Şeref derki böyle geçti günlerim
Baykuş gibi viranede inlerim
Kendim söyler kendim derdim dinlerim
Gam kemendi, çözülmeli kolumdan

657) HÜSEYİN SÜNNANİOĞLU İLE OSMAN FEYMANİ KARŞILAŞMASI

(04. 08. 2005 Kültür ev Turizm Bakanlığı Ankara'da Yaşayan Âşıklık Geleneği Gecesi düzenledi. İrticalen atışma yapılacak. Türkiye'nin çeşitli yörelerinden birçok âşık çağrılmıştı. Denildi ki bir soğuk bölgeden bir de sıcak bölgeden olsun. Adana'nın Kadirli ilçesinden Osman Feymanî bir de Erzurum'un Narman kazasından Hüseyin Sümmânîoğlu olsun dediler. Söz sırasını Feymanîye verdiler.)

Feymanî:

Erzurum'dan geldim sesim kısıldı
Kışınızı beğenmedim Hüseyin
Bizde bülbül öter sizde karga

Kuşunuzu beğenmedim Hüseyin

Sümmânîoğlu:

Dadaş lazım kara kışa dayana
Düşünüzü beğenmedim Feymanî
Gölgelerde yatarsınız yan yana
İşinizi beğenmedim Feymanî

Feymanî:

Bizde Karacaoğlan sizde de Emrah
Sümmanî yar için eylemiş ah, vah
Bizdeki bembeyaz sizde simsiyah
Taşınızı beğenmedim Hüseyin

Sümmânîoğlu:

Kehribar siyahtır öğren bir defa
Kolye, tespih yapar koyarız rafa
Sanattan ne anlar beyinsiz kafa
Başınızı beğenmedim Feymanî

Feymanî:

Feymanî'yim sohbet soğuk gülemem
Bu bir atışmadır özür dilemem
İçinizi Allah bilir bilemem
Dışınızı beğenmedim Hüseyin

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu rakip ister han gibi
Sen kendini sanma bir sultan gibi
Kaçarsın önümden bir ceylan gibi
Peşinizi beğenmedim Feymanî

658) SÜMMÂNÎ'NİN ŞİİRİNE NAZİRE

(Dedem Âşık Sümmânî'nin sözüne haddim yok nazire yapmaya ama gençliğin verdiği bir hevesle yazdım. Ruhu şad olsun.)

Sümmânî Baba:

Halinden vasfedeyim devrolan demi
Cihan halkı bütün berdara kaldı
Değilsin müneccim, bilinmez zenin
Neden fehmedersin dil zara kaldı.

Sümmânîoğlu:

Bu nasıl insanlık, bu nasıl inanç
Çoğu pişman olup, inkâra kaldı
Kardeş kardeşinden istiyor haraç
Dostlar el yüküne mekara kaldı

Sümmânî Baba:

İttifak ihlâstan nas oldu beri
Kalmadı kimsede sürur eseri
Bir daha düzelt de çarkı çemberi
Sahip zaman mehdi hünkâra kaldı

Sümmânîoğlu:

Bir tufandır koptu ortada döner
Korkarım bu şeme akşamdan söner
İdraksiz bu hali eğlence sanar
Aklı idrak eden efkâra kaldı

Sümmânî Baba:

Hani ya adalet hani mürüvvet
Kimin der adalet, kimin müsavvet
Herkes kendi fikrin eyler rivayet
Akıl dane olan kenara kaldı

Sümmânîoğlu:

Yaşıyoruz adaletin adını
Bilmiyoruz icraatın tadını
Tanıyamaz hürriyetin kendini
Bunun terbiyesi bimara kaldı

Sümmânî Baba:

Ve mülki malike düştü bir firkat
Tavarıklar doldu, oldu işaret
Dinin sahibinden yetiše himmet
Şadı hurrâm etmek muhtara kaldı

Sümmânîoğlu:

Acısın halimiz mahbuba server
Dar günümüz Hızır olsun beraber
Bizde insanlıktan kalmadı eser
Rahmeylemek artık öz yara kaldı

Sümmânî Baba:

Sümmânî Ceyhun'dur bu çeşmin nemi
Sermaye ettiler millete gamı
Millete aydınlık derdin merhemi
Bizi halk eyleyen Gaffar'a kaldı

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu boyun büktü huzura
Cedit sofrâ kâşık çaldın hazıra
Güya bu sözlere ettik nazire
Kusur bağışlamak Seddar'a kaldı

**659) GİLANLI AYHAN İLE ÂŞIK HÜSEYİN
SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI**

Gilanlı Ayhan:

Hazan değmiş bağın soylu çınarı
Dalın incinmesin bar'ın hoş olsun
Sümmânî babanın son yadigârı
Dilin incinmesin pir'in hoş olsun

Sümmânîoğlu:

Yetmiş sekiz yıllık köhne çınarım
Dalım gitmez oldu bar'a elveda
Sümmânî soyundan yalnız ben varım
Elim yetmez oldu pir'e elveda

Gilanlı Ayhan:

Kalplere tasavvuf üfleyen yelsin
Yanan yürekleri söndüren selsin
Muhabbetin sesi arşa yükselsin
Telin incinmesin tar'ın hoş olsun

Sümmânîoğlu:

Muti kalbe eser kudret yelleri
Bazıda çağlayan aşkın selleri
Muhabbet bağının solmaz gülleri
Telim ötmez oldu tar'a elveda

Gilanlı Ayhan:

Atışmada durdurulamaz aslandın
Eller sanar sekseninde paslandın
Hâk ermişin şerbetinden ıslandın

Kolun incinmesin ser'in hoş olsun

Sümmânîoğlu:

Atışma sevdası kaldı en sona
Suyu bitmiş göle sunamı kona
Dizimde takat yok düştüm bastona
Kolum tutmaz oldu ser'e elveda

Gilanlı Ayhan:

Afgan eli gurbet olmuş Sümman'a
Sanatıyla mühür vurmuş zamana
Gilanlı Ayhan'ım duam Rahmana
Gülün incinmesin yâr'in hoş olsun

Sümmânîoğlu:

Sümman baba gezmiş İran Turanı
Ne Çin maçın koymuş nede Afganı
Sümmânîoğlu ne söylesin Gilanlı
Gülüm bitmez oldu yâr'e elveda.

660) SONGÜL MAHPERİ IRMAK İLE SÜMMÂNÎOĞLU KARŞILAŞMASI

S. Mahperi Irmak:

Kime dost dediysem silleyi vurdu
İyiye kötüden seçemez oldum
Hayatın gâm yükü bedenim yordu
Dikenli yolları geçemez oldum

Sümmânîoğlu:

Güvenmeli hâlk eyleyen Allaha
İyiye kötünden seçersin evlat
Yüzün tut elin aç ulu dergâha
Dikenli yolları geçersin evlat

S. Mahperi Irmak :

Doğru iken yalan gelir sözlerim
İkiyüzlüleri görmez gözlerim
Uzak gidem dedim tutmaz dizlerim
Yinede şerrinden kaçamaz oldum

Sümmânîoğlu:

Avcı odur avgâhını izleye
Yanlış deselerde doğru sözlüye
Sakın ha aldanma ikiyüzlüye
Şerli belasından kaçarsın evlat

S. Mahperi Irmak :

Kanıyor yüreğim sustum biçare
Vefasız kalplere küstüm biçare
Nankör lokmasını kustum biçâre
Şerbeti zehirdi içemez oldum

Sümmânîoğlu:

İnsan olan insanlığı yâr eder
Nankör lokmasını yemek ar eder
Aşk ehli zehiri panzehir eder
Sabır pınarından içersin evlat

S. Mahperi Irmak:

Güvendiğim yüce dağlar kar oldu
Koç yiğitler namertlere yâr oldu
Şu civan bedeninin ihtiyâr oldu
Huzur perdesini açamaz oldum

Sümmânîoğlu:

Hayat çile dağı üzeri kardır
Arkasından gelen ezel bahardır
Dar günde yaradan kuluna yâdır
Huzur perdesini açarsın evlat

S. Mahperi Irmak:

Derya bildiklerim susuz göl çıktı
Nice kardeş sandıklarım el çıktı
İpek kumaş aldım evde şal çıktı
Dostluk libasını biçemez oldum

Sümmânîoğlu:

Yanılma ki derya kuru göl olmaz
Düşman değil dost dostuna el olmaz
İpek yaldız ise lahur şal olmaz
Zarafet libasın biçersin evlat

S. Mahperi Irmak:

Mahperi'im ihanet büktü belimi
Kime arz edeyim müşkül halimi
Felek kırmış kanadımı kolumu
Mutluluk yurduna uçamaz oldum.

Sümmânîoğlu:

Sümmânîoğlu kimde varsa hıyanet

Bir gün belasını bulacak elbet

Eğer lütfederse cenabı kudret

Mutluluk yurduna uçarsın evlat

SONUÇ

Âşıklık Edebiyatı Türklerin var olduğu zamanlardan günümüze gelinceye kadar çeşitli evrelerden geçmiş, değişim ve gelişim göstermiştir. Yaşanılan dönemin soysal, kültürel ve siyasi şartları, diğer şiir geleneklerinin etkisi geleneğin daralmasına ya da genişlemesine sebep olsa da bu gelenek günümüze kadar devam etmiştir.

Âşık edebiyatında şiirlerin üretim ve tüketim ortamları zaman içinde değişiklik gösterse de temelde aynıdır. Topluluk önünde icra edilir. Sözlü edebiyatı döneminde şölen, sığır, yuğ gibi törenlerde topluluk karşısında icra edilen şiirler ilerleyen dönemlerde evlerde, köy odalarında, kahvehanelerde, düğünlerde, bayramlarda, toplantılarda, gecelerde, törenlerde, şenliklerde, insanların topluca bulunduğu bütün mekânlarda icra edilmiştir. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle icra ortamları ve şekillerinde değişiklik olmuştur. Televizyon, radyo, internet gibi iletişim araçları büyük insan kitlelerine ulaşımı kolaylaştırmış, yeni ve kolay ulaşılan icra ortamı olanakları sunmuştur. Bu Âşıklık geleneğine katkı sağlamış olsa da diğer taraftan âşık tarzı şiir geleneğinin icra ortamları olan köy odaları, âşık kahvehaneleri gibi mekânların azalmasına sebep olmuştur.

Günümüzde bu geleneğin birçok temsilcisi vardır. Bu temsilciler arasında Sümmanî'nin soyundan gelen ve Sümmanî kolunu devam ettiren Hüseyin Sümmanîoğlu önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmada günümüz âşıklarından Hüseyin Sümmanîoğlu'nun hayatını, âşıklık serüvenini ve şiirlerini birçok yönüyle inceleyip onun gelenek içerisindeki yerini belirlemeye çalıştık. Yaptığımız çalışmayla Türk kültürüne ve âşıklık geleneğine katkıda bulunmaya çalıştık.

Birinci bölümde âşığın hayatı, şahsiyeti ve âşıklığını tanıttık. Sümmanîoğlu'nun hayatını ayrıntılı bir şekilde ele aldık. Bundan sonra yazılacak eserlere kaynak teşkil edecektir.

İkinci bölümde Hüseyin Sümmanîoğlu'nun şiirlerinin üretim ve tüketim bağlamını inceledik. Sümmanîoğlu şiirlerinin bir kısmını sistemli söyleyiş şeklinde bir kısmını serbest söyleyiş şeklinde icra etmiştir. Şiirlerinin bir kısmı, âşık fasıllarında hazırlıksız olarak söylediği şiirlerden oluşmaktadır. Bir kısmı ise serbest zamanlarında tasarlayarak oluşturduğu şiirlerden oluşmaktadır. Şiirleri okumaya

başladığımızda onlarca şiirin birbirinin aynı olduğunu, aralarında birkaç kelime farklılık olduğunu gördük. Bu şiirlerin düzeltilmiş şekillerini tercih ederek çalışmaya aldık. Bu şiirlerden yola çıkarak söyleyebiliriz ki âşık irticalen ya da hazırlıklı olarak söylediği bir şiiri düzeltme ihtiyacı hissetmiştir. Bu da insandaki sanat anlayışının canlılığındandır.

Üretim bağlamında Sümmânîoğlu şiirlerini hayatta gördüğü olaylar ve durumların kendi ruh dünyasında yarattığı etki üzerine söylemiştir. Şiirlerinin başlığı altına o şiirin üretimine vesile olan olay ya da duruma yer vermiştir. Biz de çalışmamızda bu sebepleri olduğu gibi aktardık.

Sümmânîoğlu şiirlerini katıldığı fasıllarda, şenliklerde ve programlarda icra etmektedir. Ülke genelinde katıldığı birçok programda hazırlıklı ya da hazırlıksız şiirlerini söylemektedir. Böylece sözlü kültür ortamında tüketim gerçekleşir. Yazılı kültür ortamında Sümmânîoğlu'nun daha önce basılmış bir eseri bulunmamaktadır. Yerel gazetelerde ve dergilerde şiirleri yayınlanmıştır. Bunların dışında hakkında yapılmış 4 lisans bitirme tezi bulunmaktadır. Âşıklığa 16 yaşında başlamasına rağmen 1994 yılında yapılan tez çalışmasında âşığın 86 şiire yer verilmesi ve 2000 yılında yapılan tez çalışmasında şiir sayısının 79 olması bu döneme kadar âşığın şiir sayısının az olduğunu göstermektedir. Bu dönemde şiirlerinden bazılarını kayıt altına almamış ya da ulaşılamamış olabilir. Tarih verilen şiirlerde 2004 yılından sonra artış görülmektedir. 2007 yılında yapılan tez çalışmasında âşığın şiirleri üçe katlanmış ve sayı 306'ya çıkmıştır. Şiirlerin niceliğindeki bu artış âşığın 60'lı yaşlarına denk gelmektedir. Bu dönemde yazdığı şiirlerin daha çok dertlenme, öğütlenme ve dinî-tasavvufî tarzda olduğu görülmektedir.

Şiirlerin elektronik ortamda tüketimi internet ve televizyon aracılığıyla olmaktadır. Âşık katıldığı programların televizyonda ya da internette yayınlanması yoluyla elektronik kültür ortamında şiirlerini icra etmiştir. “www. youtube.com” adresinde paylaşılan Feymanî ile olan karşılaşmasının videosu 31.219, halk hikâyesi anlattığı videosu 22.859 izlenme oranına sahiptir. Ayrıca www. antoloji. com adresli sitede 72 şiiri, www.turkulerleerzurum.com, adresli sitede ise 15 şiirini paylaşmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Sümmânîoğlu'nun bir araya getirdiğimiz 686 şiirini yapı ve tür bakımından inceledik. Öncelikle şiirleri muhteva bakımından ele aldık.

Sümmânîoğlu'nun şiirlerinde aşk, gurbet, ölüm, vatan, millet, tasavvuf, nasihat gibi çeşitli temaları işlemiştir. Şiirleri arasında 100 şiirden oluşan öğütlemeleri diğer türlerin hepsinden fazladır. Âşık yaşının verdiği olgunlukla çocuklarına, torunlarına, çevresindeki insanlara, bütün gençlere, öğrencilere, bu vatanın evladı olan bütün insanlara uyarılarda bulunup öğütler vermektedir. Âşık öğütlemelerinde toplumda gördüğü hataları, edindiği tecrübeleri dile getirmiştir. Bu şiirlerinde vatan sevgisi, ilmin önemi, evlilik ve eş seçimi, bu dünyanın geçiciliği, kötü arkadaş, helal kazanç, dini vecibeleri yerine getirme gibi konular işlenmiştir.

Sümmânîoğlu, Hz. Muhammed ismini 26 şiirinde, Türk ismini 46 şiirinde zikretmiştir. Bu ondaki dini ve milli duyarlılığı göstermektedir. Atası Âşık Sümmanî'nin ismini 24 şiirde, memleketi olan Erzurum'u 19, Narman'ı 16, köyü Samikale'yi 15 şiirinde zikretmiştir. Bu durum âşığın yaşadığı yere, atalarına, milletine ve dinine bağlılığını göstermektedir. Sümmânîoğlu en çok karşılaşmayı Divanî ile yapmıştır. Divanî'yle yaptığı 16 karşılaşma vardır. Âşık şiirlerinde aşkı anlatırken Leyla, Mecnun, Ferhat, Şirin gibi hikayevi şahsiyetlerin isimlerini kullanmıştır. Leyla ismini 30 şiirinde, Mecnun ismini ise 25 şiirinde zikretmiştir.

Bu şiirlerin % 10'u oranındaki şiirlerde tarih belirtilmişti. Diğer şiirlerde tarih yer almıyordu. Bu sebeple şiirlerini tarih sırasına göre dizmemiz mümkün olmadı. Şiirlerin tarih olanlarından hareketle âşığın hayatına dair çıkarımlarda bulunduk. Bunun yanı sıra şiirlerde işlediği konular ve kullandığı kelimelerin defaatle tekrar etmesi, onun hangi konulara önem verdiği ya da nasıl bir duygu değişimi yaşadığı hakkında ipuçları verdi. Âşığın şiirlerinin baş kısmında şiirin üretimini tetikleyen olay ya da durumu olduğu gibi aktardık.

Bu ölümde öncelikle şiirlerin ölçü, ayak, konu, biçim, tür ve anlatım tutumunu bir arada görebileceğimiz bir tablo hazırladık. Bu tablo şiirlerin bütünü hakkında istatistik çıkarmamızı kolaylaştırdı.

Sümmânîoğlu'nun şiirlerinde hem tek ayak hem de döner ayak çeşidini kullanmıştır. Şiirlerinin büyük bir kısmı döner ayak şeklindedir. Tek ayak şiirleri azdır. Bu şiirler genellikle tasavvufi şiirlerdir. 53 şiirinde tek ayak, 633 şiirinde döner ayak kullanmıştır.

Sümmânîoğlu 512 şiirinde 11'li, 97 şiirinde ise 8'li hece ölçüsünü kullanmıştır. 2 şiirinde 7'li, 6 şiirinde 13'lü, 7 şiirinde 14'lü, 47 şiirinde 15'li, 16 şiirinde 16'lı, 2

şiiirinde de 20'li hece ölçüsünü kullanmıştır. Bu verilere göre en çok kullandığı ölçü 11'li hece ölçüsüdür. Âşık aruz ölçüsünü bilmemektedir. Bundan dolayı aruzla yazdığı şiiri bulunmamaktadır.

653 şiirinde dörtlük, 20 şiirinde bent, 13 şiirinde beyit nazım birimini kullanmıştır. Beyit ve bentlerle yazdığı şiirleri dörtlüklerle yazdıklarına nazaran çok azdır. Yedekli şiirleri, Sicillemeleri bentlerle yazılmıştır.

Hemen arkasından şiirlerde geçen yer ve insan isimlerinin hangi şiirlerde tekrar ettiğini gösterir iki tablo hazırladık. Bu tablolar hem Sümmânîoğlu'nun çokça işlediği konuları görmek, hem de hangi kelimeler üzerinde yoğunlaştığını görmemizi açısından kolaylık sağladı.

Bu bölümün devamında Sümmânîoğlu'nun 686 şiirini nazım biçimlerine ve türlerine göre ayırarak numaralandırdık. Biçimler ve türler hakkında bilgi verdik. Altında o biçim ya da türe ait şiirleri sıraladık. Sümmânîoğlu'nun 686 şiirinden 33 divan, 6 lebdeğmez, 3 mumamma, 3 muhammes, 6 müstezat, 4 satranç, 8 semaî, 3 sicilleme, 8 yedekli şiir 14 mani, 36 karşılaşma ve koşma tipi şiirler olduğunu tespit ettik. Bu şiirleri yapılarına ve türlerine göre ayırdığımızda 37 çeşit şiiri olduğunu gördük. Koşma tipi şiirleri yapılarına göre; akrostiş(1), çift ayak koşma(4), üç ayak koşma(4), dört ayak koşma(1), beş ayak koşma(1), dedim-dedili şiirler(7), tekrarlamalar(13), tecnisler(5), mısra başı kafiyeli şiirler(10) olmak üzere ayırdık. Bunun yanı sıra koşma tipi şiirleri türlerine göre incelediğimizde ağıt(13), alkışlama(13), denkleme(2), dertlenme/şikayetlenme(48), destan(37), güzelleme(61), hasretleme(10), koçaklama(13), öğütleme(100), övgüleme(15), övünme(2), öyküleme(2), selamlama(9), semai(67), taşlama(47), tasavvuf konulu şiirler(67) olduğunu tespit ettik. Bunlardan başka ailesi için yazdığı şiirlerden örnekleri bir araya toplayıp ekler bölümünde sunduk. Bu sayılara baktığımızda Sümmânîoğlu'nun en fazla öğütleme, güzelleme, semai, dertlenme, taşlama ve tasavvufi şiirler yazdığını tespit ettik.

Günümüz âşıklarından Sümmânîoğlu şiirlerinin çeşitliliği ve sayısı itibarıyla gelenek içerisinde önemli bir yere sahiptir. 2000'li yıllarda şiirlerinin sayısında görülen artış ve işlediği konular onun duygu dünyasındaki yoğunlaşmanın ve teslimiyetin bir göstergesidir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, Nurettin. (2004), *Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık.
- Arat, Reşit Rahmeti. (2007), *Eski Türk Şiiri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Artun, Erman. (2016), *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı-Edebiyat Tarihi / Metinler*, Ankara: Karahan Kitabevi.
- Aslan, Ensar. (1978), *Doğu Anadolu Saz Şairleri II*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Banarlı, Nihat Sami. (2004), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Başgöz, İlhan. (2013), *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Batıslam, Dilek. (2000) “*Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi (Mürâca’a-Dedim-Dedi)*”, *Folklor / Edebiyat*, C.VI, Ankara.
- Boratav, Pertev Naili. (1982), *Folklor, Halk Edebiyatı ve Âşık Edebiyatı*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Boyras, Şeref. (2010), *Furkanî’nin Şiir Evreni Bağlamında Bir Monografi Denemesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Özkul.(2000), *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Özkul. (1999), “*Osmanlı Devletinde Türk Halk Kültürünün Değişim ve Dönüşüm Dinamikleri*” *Osmanlı (Yeni Türkiye Dergisi Osmanlı Özel Sayısı)*, Ankara.
- Dilçin, Cem. (1997), *Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dizdaroğlu, Hikmet. (1969), *Halk Şiirinde Türler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Durbilmez, Bayram. (2008), *Âşık Edebiyatı Araştırmaları / Taşpınarlı Halk Şairleri*, Ankara: Ürün Yayınları.
- Düzgün, Dilaver. (2014), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Elçin, Şükrü. (1986), *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Günay, Umay. (1992), *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

- Güney, Eflatun Cem. (1956), *Halk Türküleri*, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Güney, Eflatun Cem. (1971), *Folklor ve Halk Edebiyatı*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Kaya, Doğan. (2000), *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- Kaya, Doğan. (2014), *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramlar ve Terimler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, Doğan. (2016), *Tür ve Şekil Penceresinden İhlasî'nin Şiirleri*, Sivas: Vilayet Kitabevi.
- Kırzioğlu, M.Fahrettin. (2000), *Dede Korkut Oğuznâmeleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Koz, M.Sabri. (1977), “*Âşık Kolu*”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Köprülü, M. Fuad. (1962), *Türk Saz Şairleri*, Ankara: Güven Basımevi.
- Köprülü, M.Fuad. (1989), *Edebiyat Araştırmaları*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Oğuz, M. Öcal. (1995), “Azerbaycan ve Türkiye sahasında Âşık Edebiyatının XVI. Yüzyılına Dair”, *İpek Yolu Uluslar Arası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Hagem Yayınları.
- Ong Walter J. (2010), *Sözlü ve Yazılı Kültür, Sözüün Teknolojileşmesi*, İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Ozanoğlu, İhsan. (1940), *Âşık Edebiyatı*, Kastamonu: Şenkıral Matbaası.
- Özarslan, Metin. (2001), *Erzurum Âşıklık Geleneği*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özdemir, Hasan. (1986), *Âşık Şiiri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
- Sakaoğlu, Saim. (2002) “*Varsağı mı Sekizli Koşma mı?*”, *Uluslar arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri* 26-28 Mayıs 2000, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim, (2013), “*Türk Saz Şiiri*”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı-III-Halk Şiiri*, sayı: 445-450, Ocak-Haziran, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. (1994), *Beş Şehir*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tanrıku, Nâzım İrfân. (1997), *Âşıklar Divanı-Günümüz Âşıkları*, İstanbul: Şahsi Baskı.
- Yağmurdereli, Nesip. (1939), *Sümmanî Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul: Ülkü Basımevi.

Yardımcı, Mehmet,(1998), *Başlangıçtan Günümüze Halk Şiiri-Âşık Şiiri-Tekke Şiiri*,
Ankara: Ürün Yayınları.

EKLER

Ek 1. Ailesine Yazdığı Şiirler

Hüseyin Sümmânîoğlu, aile efradından eşine, çocuklarına, torunlarına ve amcasının oğlu Nusret Torûnî'ye şiirler yazmıştır. Sümmânîoğlu öncelikle eşine yazdığı şiirlerde özlemini dile getirmiştir. Yazdığı diğer şiirlerde ise çocuklarına ve torun ve torunlarına öğütlerde, övgülerde bulunup, onlar için dua etmiştir.

661) BERABER

Yarinen bir idi sevgi saygımız
Bir elma ikiye böldük beraber
Aynı düşüncemiz, aynı duygumuz
Bir zaman baş başa kaldık beraber

Yıllar yılı yuvamıza taş koyduk
Yarım asır bir yaştığa baş koyduk
Hatıramız iki damla yaş koyduk
Ağladık beraber, güldük beraber

Felek yardan ayrı koydu el gibi
Gözyaşlarım durmaz çağlar sel gibi
Elli sene nasıl geçti, yel gibi
Ne yitirdik, neyi bulduk beraber

Dünyanın düzeni eğlence gibi
Hayat anlaşılmaz seremce gibi
Ömür bahçesinde bir gonca gibi
Nasıl açtık, nasıl solduk beraber

Sümmanoğlu'yum esti sam yeli
Susturdu bülbülü, soldurdu gülü
Yar meyt oldu, bende yaşayan ölü
Ayrı doğduk amma öldük beraber (21. 08. 2004)

662) UNUTAMAM

Kardeşim Osman'ın oğlu Hayrettin'in kızı, Torunum Yaren'e

Yaren anlatayım seni
Pak işlerin unutamam
Hırslandığında kaşlarını
Yıkışların unutamam

Nazar işlemez akıla
Dokunsun kalbi pakıla
Evden giderken okula
Çıkışların unutamam

Boylanırsın sümbül gibi
Dil lisanın bülbül gibi
Bahçede gonca gül gibi
Kokuşların unutamam

Torunum şirin yüzlerin
Şekerden tatlı söylerin
Karakaş kömür gözlerin
Bakışların unutamam

Annen naz ile beslemiş
Dalın babana yaslamış
Kudret kalemi süslemiş
Nakışların unutamam

Sümmanoğlu der birine
Ismarlar pirlir pirine
Kırpiklerin birbirine
Çakışların unutamam

663) UNUTMAYASIN

Kardeşim Osman'ın oğlu Hayrettin'in evladı torunum Abdulsamet'e

Abdulsamet sana kılam nasihat
Her olup biteni unutmayasın
Başta bileceğin Hak ve hakikat
Ecdadan çatanı unutmayasın

Gerçek dostu tanır gerçeğin gözü
Kıvançta tasada bir olur özü
Hubbu'l vatan min el iman Hak sözü
Mukaddes vatanı unutmayasın

Bizler yolcusuyuz çok eski çağın
Bekçisiyiz şehit kokan toprağın
Al çehreli ay yıldızlı bayrağın
Göklerde tutanı unutmayasın

Gazi oğlu neler saklı çağında
Çok kurbanlar verdik vatan uğrunda
Gömülmüş toprağın kara bağrında
Kefensiz yatını unutmayasın

Sümmanoğlu kimler ölümsüz canlar
Nice kahramanlar nice fıdanlar
Nice koç yiğitler büyüten onlar
Ananı atanı unutmayasın

664) RÜMEYSA

Oğlum Mahmut'un kızı torunum Rümeysa'ya

Yavrumun yavrusu Rümeysa kızım
Başta terbiyeni yere bırakma
Gökteki güneşim ayım yıldızım
Sakın büyüğünle söz söze çakma

Gücendirme annen, baban efendin
Bu dünyada az buluna menendin
Haramdan hileden sakındır kendin
Edepte doğru kal gayriye bakma

Yaradan artıra aklın izanın
Gayet mutlu ola dünya düzenin
Ahrette kolay ola mizanın
Kendi elin ile sen seni yakma

Hiç kimseden geri olma gayrette
Dostlar senin için kalsın hayrette
Bazı sıkıntılar olsa hayatta
Her olur olmazı kafana takma

Sümmanoğlu deden dinle sözünü
Evvela sen senin düşün özünü
El âlem içinde dört et gözünü
Bazı da hep kendi doğruna akma

665) BOŞA HARCAMA

Oğlum Mahmut'un evladı torunum Ömer'ül Faruk'a

İsmine layık ol Ömer'ül Faruk
Sayu gayretini boşa harcama
Dilerim her işte olasın ayık
Hazır fırsatını boşa harcama

Kıymetli sermayen devrolan zaman
Zamansız seçilmez yahşiden yaman
Vatansız yaşamaz gerçek Müslüman
Dünya nöbetini boşa harcama

Her yerde kurulmaz aile ocağı
Mukaddestir baba, anne kucağı
Cennet kokar yurdun ili bucağı
Sakın hizmetini boşa harcama

Vatana millete dine hizmet et
Yetime yoksula yine hizmet et
Küçüğe yaşlıya sine hizmet et
Hoş tut hürmetini boşa harcama

Okuyasın ilim nedir bilesin
Okutasın cehaleti silesin
Sevgi ile amelinle bilesin
İzzet, iffetini boşa harcama

Fatma'nın Mahmut'un gönül barısın
Sümmanoğlu deden ilkbaharısın
Ailemiz medarı iftiharısın
İman kuvvetini boşa harcama

666) KÜÇÜK BETÜL'ÜM

Soner oğlumun kızı, torunum Betül'e
Yavrumun yavrusu körpe ceylanım
Meral bakışlıdır küçük Betül'üm
Gönül bağımızın taze fidanı
Amber kokuşludur küçük Betül'üm

Kudret nuru nişanesi pozunda
On dört günlük ay şulesi yüzünde
Denizler çırpınır iki gözünde
Şimşek çakışlıdır küçük Betül'üm

Bir şeyler anlatır ciddi dururken
Kırpıkların birbirine vururken
Önümüzde finı finı yürürken
Keklik sekişlidir küçük Betül'üm

Gözlerini benzetirim anneme
Neler yakışmaz ki şu bir taneme
Dünyam olur sıkışınca sineme
Tavus nakışlıdır küçük Betül'üm

Sümmanoğlu torun nazı çekilir
Ağlayınca benim kadim bükülür
İnci gibi gözyaşları dökülür
Coşkun akışlıdır küçük Betül'üm

667) OĞUZ KAĞAN

Oğlum Soner'in oğlu Oğuz Kağan'a
Bilmem seni nasıl tarif edeyim
Eşsiz nedeninsin Oğuz Kağan'ım
Sensiz olan dünyayı nedeyim
Sevgi fidanımsın Oğuz Kağan'ım

Bir gün dahi uzak kalma yanımdan
Habersiz yaşama her bir anımdan
Ciğerimden bir parçasın canımdan
Damarda kanımsın Oğuz Kağan'ım

Unutursun belendiğin kundağı
Bir gün baş gösterir ergenlik çağı
Goncaların süsler dalın budağın
Gönül Gülşenimsin Oğuz Kağan'ım

Canın kadar kıymetli bil vatani
Al bayrağı semalarda tutanı
Sevesin sayasın ana vatani
Umut limanımsın Oğuz Kağan'ım

Sahip ol yazdığım eserlerime
Kayıp etme ey bak cevherlerime
Umarım geçersin bir gün yerime
Şerefim şanımsın Oğuz Kağan'ım

Sayılmaz dünyanın gelen gideni
Toprak olur gidenlerin bedeni
Rahmetle an Sümmanoğlu dedeni
Dili kuranımsın Oğuz Kağan'ım

668) TORUNUM

Torunum İbrahim Musap'a
Gönül bağlarımız gülü gülşeni
Sümbülü, lalesi İbrahim Musap
Ailenin taze sevgi fidanı
Burcuda jalesi İbrahim Musap

Küçük bedeninde büyük can durur
Canının içinde bir canan durur
Sultanlar köşkünde Süleyman durur
Umudum kalesi İbrahim Musap
Hıfzı emânında saklaya Allah
Kazadan, beladan korur inşallah
Musap'ı severdi ol Resûlullah
Balamın balası İbrahim Musap

Gözleri yıldızdır yüzü ay gibi
Duruşları engin akan çay gibi
Yusuf Züleyha'dan gelen pay gibi
Yüzünün cilası İbrahim Musap

Yalandan, haramdan uzağa kaç
İnsana İslam'a kucağın aç
Vatana, millete ışıklar saç
Şafağın şulesi İbrahim Musap

Deden Sümmanoğlu olursa fani
Erbabından öğren yolu erkânı
Hıfz-ı emârında saklasın seni
Elalar elası İbrahim Musap

669) ELİF NAZ

Oğlum Mustafa'nın kızı Elif Naz'a

Ben adını elif koydum
Benim kara gözlü kızım
Baban Naz eklemiş duydum
Huri, melek yüzlü kızım

Yavrumun yavrusu sensin
Tarifim öyküsü sensin
Ailemizin süsü sensin
Ar edepli nazlı kızım

Ben bu bağın bağbanıyım
Yeri gelir kurbanıyım
Cesaretin hayranıyım
Cesur yavru hızlı kızım

Elif sen gayet şirinsin
Hem güzel hem de narinsin
Görenler sana yerinsin
Züleyha'dan pozlu kızım

Mevla'm seni hoş yaratmış
Kudret nuruyla donatmış
Kanuni Hakka yönetmiş
Dili gerçek sözlü kızım

Daim zikir eyle Hakkı
Seyda bülbül gibi şakı
Gelenlere rahmet oku
Hıfzı kuran cazlı kızım

Sümmanoğlu dedenim
Ondan mirastır bedenim
Gönül bahçemde fidanım
Barı henüz gizli kızım

670) SERHAT

Mustafa'nın oğlu Serhat'a
Hıfzı emânında saklaya Halik
Hakkı, hakikati bilesin Serhat
Mert yiğit olasın İslam'a layık
Vatan aşkı ile dolasın Serhat

Yalan söz söyleme hilelik bilme
İtene ağlama düşene gülme
Sev seni seveni gözümden silme
Dünyada, ahrette gülesin Serhat

Öğren İslam'daki olan kıymeti
İnsanlık yolunda eyle gayreti
Sakın terk eyleme farzı, sünneti
Allah rızasına kılasın Serhat

Er odur Mevla'ya sadık kul ola
Tutup gideceği doğru yol ola
Yokluk görmeyesin rızkın bol ola
Dilerim bahtiyar olasın Serhat

Huda'm her hususta vere başarı
Resulün izinden çıkma dışarı
Deden Sümmanoğlu kıldı eşari
Umut dünyamdaki kalesin Serhat

671) EDANUR

Ömer'in kızı torunum Edanur'a
Torunum Edanur konup kalkmanda
Osmanlı talimi efsanesi var
İnsanlığa doğru ışık yakmanda
Kararmaz güneşin şamdanesi var

Goncagül reyhası ter kokusunda
Yaradan Mevla'nın nur nakışında
Manalı manalı her bakışında
Yusuf Züleyha'nın nişanesi var
Muradını vere yaradan senin
Güzeldir ahlakın tatlı lisanın
Bir beşersin bulunsa da noksanın
Fakat temiz sütün emaresi var

Âlemde zararı karı bilirsin
Edebi, erkânı arı bilirsin
Yapılan hayır, şeri bilirsin
Ailede İslamlık ihtisası var

Emanet olasın bari Huda'ya
Mevla'm uzun ömür vere Eda'ya
Dededen toruna olsun hediye
Sümmânîoğlu'nun başka nesi var

672) EMANET

Ömer'in oğlu asker torunum Abdullah'a

Sevgili Abdullah asker torunum
Vatan size siz Allaha emanet
Sizler için duam benim sorunum
Vatan size siz Allah'a emanet

Canından aziz bil güzel yurdunu
Şerefli bayrağın şanlı ordunu
Kardeşin bil Türk, Çerkez, Laz, Kürd'ünü
Vatan size siz Allah'a emanet

Havada pilot ol denizde kaptan
Karada yiğit ol cephede kaplan
Barışta güvercin masada sultan
Vatan size siz Allah'a emanet
Amirin emrine of deme sakın
Senden büyüğüne edebin takın
Astına üstüne olasın yakın
Vatan size siz Allah'a emanet

Rahmetle an ecdadını, atanı
Toprağın bağrında şehit yatanı
Kahramanca düşmanına çatanı
Vatan size siz Allah'a emanet

Sümmânîoğlu'yum yüzüm dergâha
Mevla'm bağışlaya Resûlullahı
Sığınırım yalvarırım Allah'a
Vatan size siz Allah'a emanet

673) OKU OKUT

Mustafa'nın balası torunum Ertuğrul'a

Bir nasihat edem torunum sana
Oku, okut adam gibi adam ol
Kazanmayan muhtaç olur düşmana
Oku, okut adam gibi adam ol

İpe gitsen dahi yalan söyleme
Haram yeme günah yükü boylama
İftiradan sakın gıybet eyleme
Oku, okut adam gibi adam ol

Olur olmaz her sahada yarışma
Sahtekârlar meclisine karışma
Hakkın olmadığı malı bölüşme
Oku, okut adam gibi adam ol

Bilmem bu sözlerim gücen gider mi?
Çalış olma insanların cüdamı
Çalışmayan olur sokak adamı
Oku, okut adam gibi adam ol

Doğrulara cevap veren tikine
Koparır zinciri girer ekine
Hamal olma onun bunun yüküne
Oku, okut adam gibi adam ol

Sümmanoğlu sözün umuma ayıt
Hoşuna gidenler yapsınlar kayıt
Uyanık ol düşmanını sen uyut
Oku, okut adam gibi adam ol

674) BİN DOKUZ YÜZ SEKSEN İKİ

(Âşık Hüseyin Sümmânîoğlu'nun ilk torunu büyük oğlu Halis Yazıcı'nın büyük kızı
Fatma Yazıcı'nın doğum gecesi yazılan bir şiiirdir bu şiir.)

Bin dokuz yüz seksen iki bekliyordum ayı
Akşamdan tek başıma yarı böldüm geceyi
On yedi şubat günü gece saatim iki
Bekleten sebep gerçek nöbetim var illaki
Öyle ya fidanı için bahçeye bağban gerek
Lüzumu hissedildi dediler ki sen gerek

Ay değil doğdu güneş başladı bitti telaş
Bu emir Mevla'mındır ne düğündür savaş
Amma kim kimden geldi işte göz önünde ya
Deme ki anlamadın açık söz önünde ya
Bir ağlar bir gülerek bu derde kim müşterek
Neden aynı çarpsın ki aynı kalp aynı yürek

Seyrettim gözlerine bir azcık ela gibi
Dalgın bakar uzağa görünmez sıra gibi
Belki geldiği yolu hayal meyal ediyor
Denizde köpük gibi dalga dalga gidiyor
Dalgaların içinde çırpınır seyrek seyrek

Daha başka nesi var bir kayık iki kürek

İşte gelen bir yolcu sıkıyor avucunu
Bilmem kime kini var almak ister öcünü
Kimseye yanlış bakıp aktaramıyor gözünü
Onu bir bezeten var öyle vermiş pozunu
Nerde kalmış dostlarım evimde uçmaz sinek
Bir kat yatak bir soba ikide çürük terek

Ah seni imkânsızlık salıverdін gurbete
Affet beni Allah'ım belki dedimse hata
Çok yorulmuş uzaktan o yolcu bize gelir
Herkes onu görmesin korkarım göze gelir
Kim var ki kim göz versin kap kâşık çanak çömlek
Bir yavrum yanımda ya biz bize müjde verек

Dedim yolcu adınız babaannemin adı
Dedim güzel ismin var büyük babam söyledi
Dedim Sümmanoğlu kim o babamın babası
Dedim ya baban nerde asker yakın terhisi
Dedim kimin bu şiir dedi üstüne sır çek
Gün gelir ki okuyup küçük Fatma gülecek

Ek 2. Mektup Şiirler

Âşık tarzı halk şiirinde âşıkların birbirlerine duygularını dile getirmek ya da onların âşıklık yeteneğini ölçmek niyetiyle yazdıkları şiir şeklindeki mektuplardır. Bu tür şiirlerde öncelikle âşıklar birbirlerinin durumlarını sorup saygı ve sevgilerini dile getirirler. Kendi içinde bulunduğu durumu, sıkıntısını ya da derdini söyleyerek haberdar ederler. Bu mektuplardan âşıkların hayatları hakkında önemli bilgilere ulaşılabilir.

Âşıkların birbirlerine mektup şiir yazmalarının bir başka sebebi de karşıdaki âşığın âşıklık yeteneğini ölçmektir. Bu da karşılaşmanın bir başka yöntemidir. Âşık rakibine mektup şeklinde yazdığı şiirle meydan okur. Şiirini ya posta yoluyla ya da gazete veya dergide de yayımlayarak ulaştırır. Rakibin buna cevap vermesine bekler (Kaya 2014: 548, 549).

Bunların dışında âşıkların; eş, dost, akraba yakın çevrelerindeki insanlara durumlarını arz etmek, onlara karşı duyduğu sevgiyi, özlemi dile getirmek ve onlardan haber almak amacıyla yazdıkları şiir şeklindeki mektuplardır. Hüseyin Sümmânîoğlu'nun 12 mektup türünde şiirini tespit ettik. Bu şiirlerini (676, 667, 678, 682, 683, 685) arkadaşlarına, (681, 686) âşıklara, (684) askerdeki bir yakınına, (675) ablasının doktoruna yazmıştır. Bu şiirlerden ikisi (679, 680) bir annenin ağzından gurbetteki oğluna yazılmıştır.

Dr. Mehmet Söylemez ile Sümmânîoğlu

Benim için dünya kadar kıymeti olan ablamı tedavi için Sivas'ta tanıdık bir doktora, Mehmet Söylemez'in yanına gönderdik. Doktora birkaç mısra gönderdim.

Yılların hastası şifa bulmadı
Son çare bir de siz zahmet eyleyin
Öz vatanın şairinin evladı
Şimdi size geldi himmet eyleyin

Kulu kula sebep kılmış Yaradan
Gün bitmeden hasta ölmez yaradan
Bizler Erzurum'un Samikale'den
Ya lütuf kıl ya bir kıymet eyleyin

Gıyâben Ali Bey tanıttı sizi
Tavsiye eyledi hem zatınızı
Hastanın dalında başında sızı
Ömrü varsa yeni hayat eyleyin

Sümmânîoğlu'yum birkaç söz ettim
Bağışlayın belki sözü uzattım
Erzurum'dan ta Sivas'a göz attım
Birde siz ilimle sohbet eyleyin

Doktor Mehmet Söylemez:

Şükr olsun Mevlâ'ya ayrılmam rahtan
Yardımcımız olsun Cenâbı yezdân
Bizler vasıtayız şifa Allah'tan
Umudum var şifa bulur ablanız

Çok sevdim şahsını hem de atanı
Tükenmez hazneden cevher satanı
Allah öldürmezmiş hasta yatanı
Umudum var şifa bulur ablanız

Ali Uysal Bey'den aldım nameni
Ablana ayırdım hayli zamanı
Şahittir kardeşin söyletme beni
Umudum var şifa bulur ablanız

675) DAR GELİR BİZE

Adana'nın Kozan ilçesinden asker arkadaşım 27 yıl aradan sonra bir mektup göndermiş. Mektubun içinde bir de şiir yazıp göndermiş. Şiirinde diyor ki:

*“Bülbül olan güle kılar zannı
Gülü seven bile tutar harını
Erzurumlu Sümmânî'nin torunu
Nasıl yaşıyorsun karın içinde”*

Ben de ona cevaben şöyle yazdım:

Bülbül beğenmezmiş altın kafesi
Yâdların kafesi dar gelir bize
Erzurum'da dadaş Ege'de efe
Adana'da kimler var gelir bize

Palandöken dağın dumanlı başı
Tipi, poyrazın kayırır aş
Âşığa yetmez mi aşkın ateşi
Kayak eğlencesi kar gelir bize

Gönlümün bülbülü küsmüş ötmüyor
Hasretiniz hayalimden gitmiyor
Bizim ilde ayva, turunç bitmiyor
Adana'dan gönder nar gelir bize

Gülbüzüm nede o eski günler
Artık uzak kaldı toylar düğünler
Piri fani oldu gördüğüm siner
Sor Sümmanoğlu zor gelir bize

**676) YUSUF YAYLACI İLE ÂŞIK
SÜMMÂNİOĞLU**

Yusuf Yaylacı, ÂşıkSümmânîoğlu'nun Fransa'da ikamet eden bir dosttudur. Sümmânîoğlu'nun bir mektubuna karşılık şu şiiri yazmış ve Sümmânîoğlu'na yollamıştır. Yusuf Yaylacı'nın gönlünden dökülen inci taneleri şu şekildeydi:

HEMŞERİM

*Aldım mektubunu sayın hemşerim
Okurken gözlerim yaşlandı yine
Bir yandan hasretlik bir yandan gurbet
Ah çektim yüreğim hoşlandı yine.*

*Atamın gittiği yoldur izimiz
Tarih boyu zaten budur hızımız
Acı çeker gelinimiz kızımız
Başörtü gündemde dışlandı yine*

*Bu çorabı başımıza ören var
Aşıkâra ulu orta gören var
Sırrımızı yâd ellere veren var
Bu iş Ankara'dan başladı yine*

*Koyun bizim yayla bizim yağ bizim
Dere bizim tepe bizim dağ bizim
Bahçe bizim bağban bizim bağ bizim
Gidip başkasından aşılandı yine*

*İster babam olsun isterse bacı
İster sofı olsun isterse hacı
Şairdir doğruyu söyler Yaylacı
Belli mi olur belki suçlandı yine*

Bu mektubu alan Sümmânîoğlu da bir cevap yazar;

Sümmânîoğlu;

Bir mektup yazmıştın aldım postadan
Satırlardan duydum muhabbetini
İnce ruhlu kalbi temiz hemşerim
İfade etmişsin sadakatini.

Gurbet gezmeyenler gurbeti bilmez
Gurbetçi düğünde bayramda gülmez
Gurbetin çilesi artar eksilmez
Name eylemiştin hasretini

Gönlümde yerin var Yusuf Yaylacı
Dost dostun derdine olur ilacı
Seven sevdiğine Hakk’a duacı
Yaradanım kılın hidayetini

Hasretleri kavuştura ol Hüda
Gözü yolda üç beş günlük dünyada
Allah’ım cümlemiz erdir murada
Esirgeme bizden merhametini

Dostluğunu dostlarına andırdın
Hasretliğin ateşine yandırdın
Sümmânîoğlu’nu duygulandırdın
Sitemle yazmışsın şikâyetini

677) GÖZDEN UZAK

(Oltu ilçesine bağlı Başaklı köyünden Almanya’ya giden arkadaşım Fehmi Albayrak’ın uzun zaman gurbette kalışına, mektupla gönderilen şiir)

Gözden uzaklaşan gönül varisi
Sormaya özledim hal hatırını
Arifi danesin kelim harisi
Sarrafısın bilirsin lal hatırını

Türkiye'den sana havadis yazam
Âşığım maşukla yoktur mülhazam
Yaylalar göç etti daha ne gezem
Seneler soramaz göl hatırını
Yaz devroldu, bizim eller kış oldu
Hasretlerim iki gözü yaş oldu
Seyda bülbül şimdi ahraz kuş oldu
Dolaşıp soramaz şimdi gül hatırını

Mor çiçekler beyaz çara büründü
Yükseklerde kar suları göründü
Yeşil yaprak bahçelerden küründü
Bahçıvan unuttu dal hatırını

Üç aydır ki gaygum gusam gitmedi
Bil ki henüz meşgaleler bitmedi
Çoktan beri gam curamız ötmedi
Mızrabım sormuyor tel hatırını

Muhabbet ehlinin kelam et hani
Denklemiş taşırın söz bezirgani
Niyetin ne zaman özge vatani
İfade et sen yap hatırını

Cihan sussa gönül bağı nevrete
Bir yanı neşedir, bir yanı hasta
Sümmânîoğlu'nun meramı posta
Fehmi usta gel sor kul hatırını

678) ANNENİN MEKTUBU

Bir mektup gönderdim evladım sana
Görüşmemiz arzu edirsın oğul
Biricik evladımı unuttum sanma
Emektar annemin ne dersin oğul

Fani dünya her insanı oyalar
Bazen haber verir gerçek rüyalar
Bir günde yol verir çetin kayalar
Görevini ifa edersin oğul

Kışınan ilkbahar el ele vermiş
Bekli de goncanın açması ermiş
Nişanlılar asker yolu beklermiş
Hasreti sabırla gidersin oğul

Seni özlemişler yaranın eşin
Evde anan, baban, bacın, kardeşin
Sağ selamet olusun ayağın başın
Bundan büyük devlet ne dersin

Sümmanoğlu yazdı mektubum sana
Sende bir name yaz gönder anana
Gerekirse can kurban et vatana
Umarım ki arzu didarsın oğul

679) ANANIN MEKTUBU

Şöyle mektubuma başladığımda
Neler yazdın rahmi mederin oğul
Bir ciğer paremsin unutmadım ya
Bu vatan borcundur ödersin oğul

Bazen hayallerden doğar rüyalar
Yanılmaz bozulmaz gerçek mayalar
Belki de yol verir çelik kayalar
Fırsat bulduğunda gidersin oğul

Hazerde seferde koru sancağım
Sensiz rahat bulmaz evim ocağım
Senin yolun bekler ana kucağım
İnşallah gelir tadarsın oğul

İlkbahar sonbahar el ele vermiş
Goncaların daha açması ermiş
Nişanlılar güveğisin beklermiş
Uzaktan izleyen radarsın oğul

Ne olursun sitem eyleme peşin
Evde kardeşlerin yine kardeşin
Hasret yolun bekler yaran yoldaşın
Mutlak sende arzu edersin oğul

Sümmanoğlu ister Resulullah'ı
Müyesser eyleye şahların şahı
Arzum Dârüsselam Cemâlullah'ı
Herhal sen de meyli didarsın oğul

**680) SÜMMÂNÎOĞLU'NUN, ÂŞIK ŞEREF
TAŞLIOVA'YA MEKTUBU:**

Bir havadis gönder Taşlıova'lım
Yahşinin yamanın ne zamandır
Gözleri giryanım ağzı dualım
Kalkanın kamanın ne zamanıdır

Beraber çarpar mı kalpler yürekler
Gelen günler birbirini sürükler
Yoksa kl m oldu eski emekler
Oakta Őeminin ne zamanıdır

Yiğit gerek dar günlerde vne
Yarın meçhul, hele Şükür bu güne
Buyurun derler mi toya düğüne
Kopuzun kemanın ne zamanıdır

Dönüp bakar mısın eski çağlara
Ecdadımız kervan çekmiş dağlara
Hoyrat talan verir bahçe bağlara
ieğın çimenin ne zamanıdır

Nadas için iş ıktımı yamana
Tırpan başladım ayır imene
Hâsılatı dktnz m meydana
Hasadın harmanın ne zamanıdır

Size selam olsun arkadaşlarım
Ne ahvaldesiniz arkadaşlarım
Mektubumda selam kelam başlarım
Hatıra demenin ne zamanıdır

zledim sizleri yoktur hilafım
Hasret eper çekmiş dört bir tarafım
Sümmanoğlu derki ÂŞık Şeref'im
Postanın namenin ne zamanıdır

Şeref TAŞLIOVA'nın cevabı:

Mektubunu aldım Sümmânîoğlu
Derdimi dökecek dil zamanıdır
Sinesi müzeyyen bahçeli bağlı
Gümrah bahçelerin gül zamanıdır

Bülbüller kafeste çekerler zarı
Arzusu dolaşmak bahçeyi barı
Gönül yaylasının eridi karı
Çağlaşır dereler sel zamanıdır.

Kuşlar ötüşüyor meleşir kuzu
Onlar müjdeliyor baharı yazı
Âşığa meşk verir elinde sazı
Düğün dernek hazır tel zamanıdır

Çoban Hamza nazlısına seslenir
Kavak çalar boz kayaya yaslanır
Duygulanır göz çanağı ıslanır
Çünkü çiçeklerim bol zamanıdır

Şimdi bizim dağlar dumandır duman
Bakalım ki rüzgâr eser ne zaman
Bezirgân şüpheli yorulmuş kervan
Önü görünmeyen yol zamanıdır

Maziye karıştı eski meclisler
Çalınmıyor sazlar susmuştur sesler
Sönmüş bülbüldeki köhne hevesler
Gül açtığı halde lal zamandır

Başımızda mevsimsiz bu sıcaklar
Kurbağalar gergedanı kucaklar

*Ateşini kayıp etmiş ocaklar
Dumansız alevsiz kül zamanıdır*

*Bütün arkadaşlar sağ ve selamet
Hep durma dağınık acı alamet
Teşbihi ahir, şer yorum kıyamet
Ne zaman yakın mı yıl zamanıdır.*

*Şeref gözüm ıslak yaştan söyledim
Kederlendim gam telaştan söyledim
Belki dolu değil boştan söyledim
Yâda haber verir yel zamanıdır*

(Şeref TAŞLIOVA: “Kardeşim Hüseyin, senin şiirinin ayağını aldım gerçi nazire olmadı ama içimden geldi. Size armağan olsun.)

681) ALİ KARDEŞ

Bir selam bir mektup salayım size
Seher rüzgârından al Ali kardeş
Şikaste gönüle gülmeyen yüze
Derdime bir melhem çal Ali kardeş

Uzatsın kardeş elimi tutsun
Taşıdığın derdi gamı unutsun
Vekâleten mektup tekellüm etsin
Sorsun hatır gönül hal Ali kardeş

Görmeyeli aylar geçti aradan
Hiç mektup aldın mı bahtı karadan
Görüşmemiz nasip kılsın Yaradan
Âmin de aç iki el Ali kardeş

Zennure Halam'ın rahatı hoş mu
Muhtar amcamızın gözleri yaş mı
Yine Süreyha'nın gözleri yaş mı
Bir bağda beş filiz dal Ali kardeş

Emine Yılmaz'ım dönem sizlere
Aman ha gülmeyin yaşlı gözlere
Bir kardeş de baban oldu bizlere
Hem kendisi hem de helali kardeş

Külli irademiz Cenabı Hak'ta
Şimdilik meskenim biraz uzakta
Antalya Serik'in Kocayatakta
Otuz yedi gündür geleli kardeş

Diyen varsa selam yok mudur bana
Selam olsun eşe dosta yarene
Nasip olsa bir gün kalsak yan yana
Mektubuma cevap al Ali kardeş

Dost dostun yaylası öteden beri
Atalar analar vermiş haberi
Sümmanoğlu fazla gittin ileri
Bu sene burada kal Ali kardeş

682) ARKADAŞ

Adana'nın kozan ilçesinde bir arkadaşım mektubunda şöyle diyor: “Ben seni unutmadım fakat sen unuttun ki selamın kestin. ” Buna dayanamadım kalemimi elime aldım bir mektup da ben ona yazayım diyerek şöyle başladım.

Hani evvel geçen neşeli günler
Adım adım arıyorum arkadaş

Artık uzak kaldı toylar düğünler
Yavaş yavaş varıyorum arkadaş

Engeller çok oldu hayat yolumda
Torunlar çığırır sağı solumda
Güç azaldı dizlerimde kolumda
Bastonla yürüyorum arkadaş

Ne zaman ki düşünmeğe başlarım
Gözlerimden akın eder yaşlarım
Aklıma gelince arkadaşlarım
Rüyalarda görüyorum arkadaş

Tarlada çiğçiden bağda bağbandan
Ovada yolcudan dağda çobandan
Hülasa gördüğüm her garibandan
Birer birer soruyorum arkadaş

Sümmanoğlu gibi hasret kalmasa
Hemen gidip dost kapısın çalmasa
Yazdığım mektubu posta almasa
Rüzgâra veriyorum arkadaş (1998)

683) FİRKATTA MISIN

Dinle bu sözümü ciğer köşesi
Söyle benim gibi firkatte misin
Solmaz o bağların gül menekşesi
Acep, zevki safa ziynette misin

O bağın bağbanı mahbubu sever
Bilmez isen hal ehlinden al haber

N' olur dolaşaydım bile beraber
Bilmem gafil misin, gaflette misin

Ufkunda parlar mı hayat güneşin
Sana yakın mıdır ahabın, eşin

Hal hatır sorar mı çavuş, onbaşın
Karar eyledin mi ülfette misin

Kem tanıma, senden üstün amirin
Emre amade ol, hor görme birin
Koşuş mu, mutfak mı, eğitim mi yerin
Yoksa dış noktada nöbette misin

Amir karşısında yüzü ağ mısın
Her baharda gül getiren bağ mısın
Yorgun musun, hasta mısın, sağ mısın
Sorar Sümmanoğlu hayatta mısın

684) HAVADİS

Yur dışından gelen bir arkadaşın mektubuna cevap:
Havadis istersen Fehmi Bey benden
Ey bil bizim elde tipi kar yatar
Baharda şad olup sevinen her can
Şimdi ciğer köşesinde zar yatar

Karıp bir ses ölüsünde sağında
Yorgun kervan susmuş Kira dağında
Güveler gülüşür ipek ağında
Kargaların yuvasında kâr yatar

Yazdın Sümmanoğlu gördüklerini
Yakı tutmaz bu dertlerin derini
Yavaş yavaş düşünürsek yarını
İncele hesap et gör neler yatar

685) OZAN ARİF'İN MEKTUBU

*Sorunca söyledi gönül bu derdi
Hasret acısıyla sızladım dedi
Eller yarasına merhemler sürdü
Ben ise yaramı tuzladım dedi*

*Dedim niye kaşlarını yıkarsın
Dedi sorma çok canımı sıkarsın
Dedim niye hep yollara bakarsın
İki satır name özledim dedi*

*Ozan Arif der ki böyle biline
Dayanılmaz hasretliğin yerine
Sazımı alıp da vurdum teline
Sümmânîoğlu'nu özledim dedi (12. 10. 1976)*

HÜSEYİN SÜMMÂNÎOĞLU'NUN CEVABI

Madem çilekeşse âşığın adı
Hasret gönül sızlaması doğrudur
Gam yeme dünyanın kalmamış tadı
İlaç diye tuzlaması doğrudur

Gamlı gönlün kaşlarını yıkmasın
İmkân sorsun boş canını sıkmasın
Kismet yoksa hep yollara bakmasın
Birkaç namem gözlediği doğrudur

Sümmânîoğlu'yum öyle bilirim
Seher rüzigarından haber alırım
Kardaş dedim kararında kalırım
Ozan Arif özlediği doğrudur.

Ek 3. Hakkında Yazılan Şiirler

Âşık tarzı şiir geleneğinden, âşıkların birbirlerini övmek, sevgi ve saygılarını dile getirmek için şiirler yazarlar. Hüseyin Sümmânîoğlu'nda yazılmış olan şiirleri bu başlık altında bir araya getirdik.

1) HÜSEYİN AMCA

Sümmanî Babadan kalmış yadigâr
Bizlere emanet Hüseyin Amca
Bilgisi kâmil bir âlime ayar
Kalplere hitabet Hüseyin Amca

Asla sanatında düşmemiş gafa
Hemen cevap verir meydan da lafa
Edep hayâ ile geçer ön safa
Duruşu zarafet Hüseyin Amca

Manevi babadır düşküne ele
Senelerce vurmuş o dertli tele
Koşma semaisi müstezat ile
Ehli dil marifet Hüseyin Amca

Gezdi ülkesinde her bir karışı
İstemez kin küsü sever barışı
Pes etmeden daim alır yarışı
Örnek bir cesaret Hüseyin Amca

Mahperi'yi kendi torunu saydı
Nur yüzü parlayan güneşti aydı
Sümmanî adını dünyaya yaydı
Soylu bir asalet Hüseyin Amca

Songül Mahperi IRMAK

2) SÜMMÂNÎOĞLU

Zatı muhterem Sümmanî pirin Sümmânîoğlu
Âşıklar tahtıgahında serin Sümmânîoğlu
Hem âlimsin hem arıfsin âşıklar zümresinde
Ehli irfan mektebidir yerin Sümmânîoğlu

Dertliler dem hanesinde bir derdini binlettin
Bedenine gam yükleyip inim inim inlettin
Cümle sadık dostlarına asaletin dinlettin
Kabristana mı sakladın sıırın Sümmânîoğlu

Aşkın sevdanın yükünü yüreğine sığdırdın
Gönül gözünün nuruna cehaleti boğdurdun
Bir seher vakti dağlara kırmızı kar yağdırdın
Nedendir senin dertlerin derin Sümmânîoğlu

İsrafil senin neferin belki bir gün anarsın
Her zaman sığaya çeker gâh dener gâh sınarsın
Gizli gizli ah çekersin gizli gizli yanarsın
Düşse topraklar tutuşur terin Sümmânîoğlu

Âşık İsrafil DAŞTAN

3) DEDE TORUNU

Hüseyin isminde dost divanında
Sümman mirasıdır dede torunu
Terlediği yoktur er meydanında
Âşıklar hasıdır dede torunu

Ömrü yalnız kalmış kara kışıyla
Derdini bölüşmüş Ablak taşıyla
Güler nur yüzüyle, ağır başıyla
Sahnenin süsüdür dede torunu

Kahrını çekmişsin nice arsızın
Çok eserin malı olmuş hırsızın
Her şeyi anlatır Zöhre yıldızın
Kalplerin sesidir dede torunu

Kültürün bağında asil bir çınar
Beslediği dallar kaçıyor kenar
Düşmanı aç kalsa yüreği yanar
Müşkül babasıdır dede torunu

Sekseninde yoldaşdır bastonu
Gecinden dilerim o mutlak sonu
Gilanlıya sunar dostluk suyunu
Muhabbet tasıdır dede torunu

(Ayhan Korkmaz)Gilanlı AYHAN

4) SÜMMÂNÎOĞLU'NA

Asil asaletten gelir şandır Sümmânîoğlu
Âşıkların arasında candır Sümmânîoğlu
Takvadır mütevazıdır ahlakı tartışılmaz
Kolay kolay anlaşılmaz fendir Sümmânîoğlu

Girmiş arifler safına akı karadan seçer
Lügati kelam içinde bilinmez kapı açar
Bir pervanenin şemidir dört yana ışıık saçar
Cehalet karanlığında tandır Sümmânîoğlu

Yürekten yüreğe akar gönüller postasıdır
Sümmanî vasfını taşır her dilin bestesidir
Feyzinden faydalanmışım âşıklar ustasıdır
Bir kuşaktan geri kalmış sondur Sümmânîoğlu

Der Mertoğlu çok sevilir gönüller şirindir
Fikriyle örnek olmuş bu günün yarımıdır
Âşıklığın temel taşı Sümman'ın torunudur
Mihman olmayı bilene handır Sümmânîoğlu

Âşık Mevlüt MERTOĞLU

5) KALDIM

Sümman bahçesinde bir gonca güle
Takıldım, takıldım, takıldım kaldım
Dedim sual soram gelmedi dile
Sıkıldım, sıkıldım, sıkıldım kaldım

Meğer aşmış karlı dağın başını
Yüzünü ark etmiş dökmüş yaşını
Mahsur gözüm takip eder peşini
Bakıldım, bakıldım, bakıldım kaldım

Öyle bir mana ki aklım şaşırdım
Fikrim Mecnun edip çöle düşürdüm
Görünce yüzünü o an şaşırdım
Çakıldım, çakıldım, çakıldım kaldım

Kendisi oturmuş aşkın köşküne
Sehergahı düşer yarın meşkine
Ben de âşık oldum onun aşkına
Yakıldım, yakıldım, yakıldım, kaldım

Ne muhteşem bahçe her gülden mevcut
Dalları gövdede bulmuşlar vücut
Sordum Bayhani'yi yok dedi umut
Yıkıldım, yıkıldım, yıkıldım kaldım

Oğuz BAYHANİ

NURİ ÇIRAĞI

Efendiliği ve ağır başlılığı ile ruhuyla, gönlüyle, aklıyla bir bütün insan; değerli dostum, saygı değer üstat, Hüseyin Sümmânîoğlu'nu tanıdığım 1963 yılından bu yana hiçbir kötü düşüncesinin, kötü niyetinin olmadığına kanaatim tamdır. Meslektaşlarımız arasında Hüseyin Sümmânîoğlu'ndan bahsedildiğinde, inancım odur ki; bütün arkadaşlarımız benim gibi konuşacaklardır. Çünkü Hüseyin Ağabey işine sadık sadakatli bir insandır. Meslek hayatında hak olanın dışında hiçbir söze yer vermemiştir.

Netice itibariyle Hüseyin Sümmânîoğlu; dinin, diyanetine, vatan ve bayrağına candan sadık bir şahsiyettir. Belki de benim gücümün yetmediği, dilimin ifade edemediği üstün vasıfları layıktır. Tanıdığım günden bu yana helali helal haramı haram bilen, Hak ve hakikate layık yaşadığına inandığım bir insandır. Kendisinden bir çok konuda faydalandığımı ve örnek aldığımı gönül rahatlığıyla söyleyebilirim. Zaten siz okuyucularımız, Hüseyin Sümmânîoğlu'nun kendisini kendi şiirleriyle tanıyacaksınız.

Üstat'a saygılar sunuyorum.

23. 04. 2015

Âşık Nuri Çırağı

6) SÜMMÂNÎOĞLU

Büyük Sümmanî'nin büyük torunu
Bilinir her yanda Sümmânîoğlu
Adı Hüseyin'dir Şevki'nin oğlu
Söylenir lisanda Sümmânîoğlu

Tut elini mahcup etmez insanı
Girdiğinde şenlendirir meydanı
Bu adam gerçekten aşk pehlivanı
Yenilmez meydanda Sümmânîoğlu

Doğruları söyler etse de zarar
Sanatının her dalından haberdar
Ok gibi dosdoğru yaşaması var
İlimde irfanda Sümmânîoğlu

Dertlerine ortak etmiş telini
Hiçbir kimse anlamamış halini
Harama da uzatmamış elini
Böyle bir zamanda Sümmânîoğlu

Çırağı'yım gamım bilenlerdendir
Sanırım ölmeden ölenlerdendir
Umarım maksudun bulanlardandır
Cananını canda Sümmânîoğlu

Âşık Çırağı

7) SÜMMÂNÎOĞLU

Sümmanî babadan kaynar kaynağın
Çağlayan pınarsın Sümmânîoğlu
Bize gölge olur dalın yaprağın
Bir ulu çınarsın Sümmânîoğlu

Seni mana ehli âşık biliriz
Âşıklığı sana maşuk biliriz
Altmış yıldır yanan ışık biliriz
Sönmeye fenersin Sümmânîoğlu

Vakarlı onurlu duruşu yazdın
Bilimde sanatta yarışı yazdın
Dostluğu sevgiyi barışı yazdın
Kavgadan kenarsın Sümmânîoğlu

Dertlerin dökülür kırık sazından
Çoktur çırakların gelir izinden
Arifler manayı sezer sözünden
Pek ehli hünersin Sümmânîoğlu

Kazancı farkında haksız düzenin
İşi yol alır mı seni üzenin
Gönül ocağında kaynar kazanın
Pişirir sunarsın Sümmânîoğlu

Âşık Zafer KAZANCI

8) HÜSEYİN EMMOĞLU

Sümmanî, Şenlik'ten bir tek biz kaldık
Bu ocağın közü sönmez emmoğlu
İkimizde babamızdan ders aldık
Ozanların sazı dinmez emmoğlu

Ben âşığım diyen ele saz aldı
Herkes şenlik Sümmanî'yi baz aldı
Yaşımız geçtikçe saygı azaldı
Daha kimse bizi anmaz emmoğlu

Mihmân olup hanemizde kaldılar
Nice âşık bu gaflete daldılar
Dede eserini bir bir çaldılar
Yerlerine sözü konmaz emmoğlu

Şenlikoğlu Yılmaz çeker çileyi
Sümmanoğlu özler Samıkale'yi
İkimiz de terk eyledik sılayı
Kimse yâdı özü sanmaz emmoğlu.

Âşık Yılmaz Şenlikoğlu

9) SÜMMÂNÎOĞLU HÜSEYİN

Sümmanî dedenin yadigârıdır,
Canda candır Sümmanoğlu Hüseyin,
Merdanedir, ikrarının eridir,
Dost insandır Sümmanoğlu Hüseyin.

Hem kâmilidir, hem düşünür, hem yazan
Hem ariftir, hem eriten, hem süzen,
Hem dervîştir, hem şairdir, hem ozan,
Hem irfandır Sümmanoğlu Hüseyin.

Maksut Feryadi'yim özden anlarım,
Eğriden anlarım, düzden anlarım,
Sohbetten anlarım, sözden anlarım,
Bir ummandır Sümmanoğlu Hüseyin.

Âşık Maksut Feryadi

10) ÜSTÂDIM

Alış verişinde hile görmedim
Adaletin dükkânısın üstâdım
Mazlumu seversin yetim okşarsın
Merhametin dükkânısın üstâdım

Asalette vardır ilmi mirasın
Çağ deyişti değişmedi libasın
Dün ne idinse bugünde olsun
Kamalatın dükkânısın üstâdım

Aşk anlayanlar sever bülbülü
Bilir ki bülbülde aşk ile dolu
Dikenin içinde saklarsın gülü
Maharetin dükkânısın üstâdım

Oltulu Yaşarım derler delidir
Delilere yol gösteren velidir
Hangi rafan baksam cevher doludur
Asaletin dükkânısın üstâdım

Oltulu Yaşar Özden

11) ÂŞIK SUMMANÎ TORUNU

Âşıklar piri Sümmanî narında yanan Âşık
Bûlbûl gibi figan edip zarında yanan Âşık
Hüseyin Sümmanîoğlu o çınarın torunu
Adı ona yadigârdır varında yanan Âşık

Geleneğin halkasına yâr ederek özünü
Yürümüş ecdat izinde bir ederek özünü
Hak yolunda ikrar kılıp nar ederek özünü
Sümmanî'nin bahçesinin barında yanan Âşık

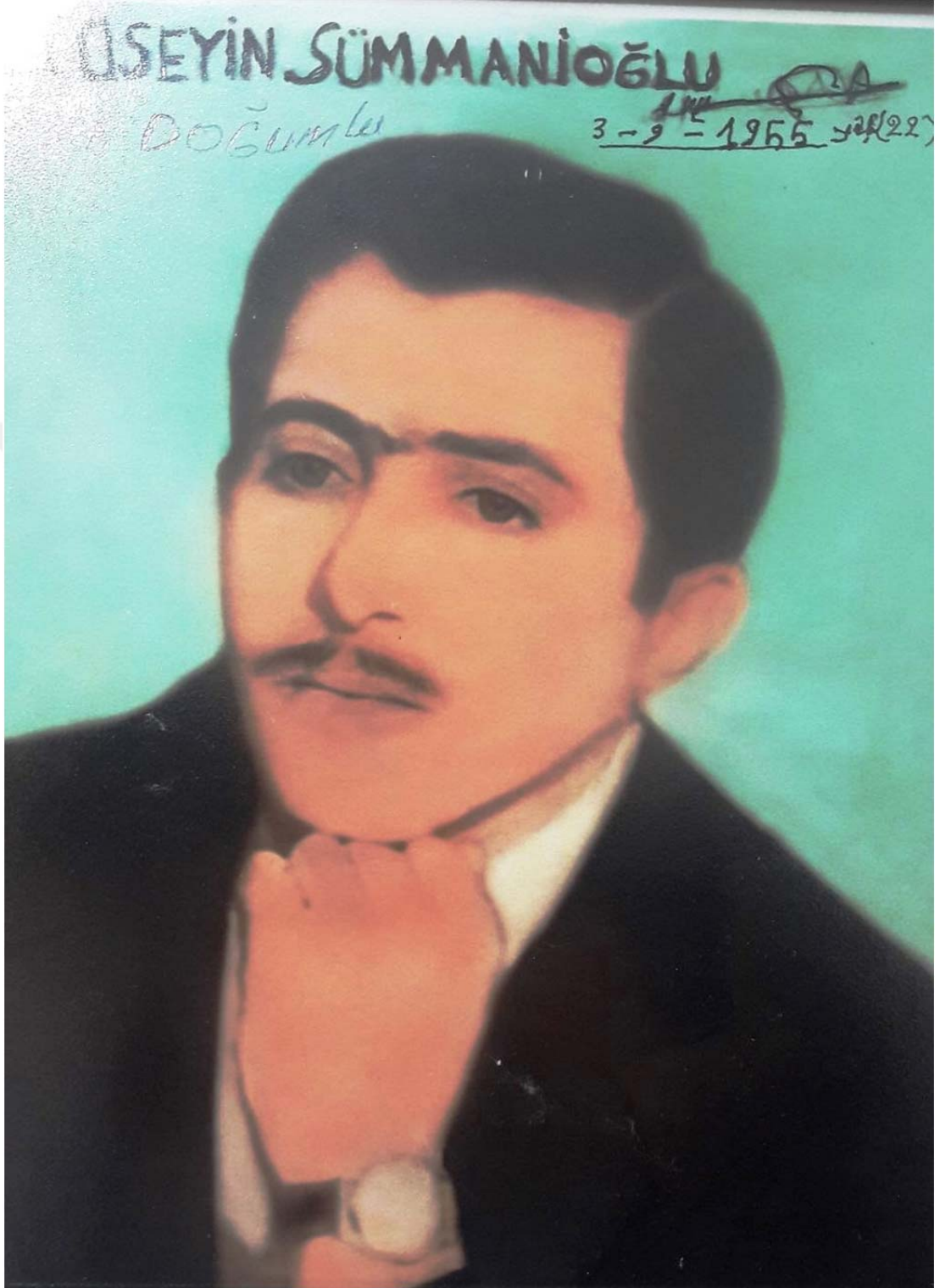
Kâinat sükût eylemiş bir âşık dinler iken
Bir hüznü kırık nağme sazında inler iken
Ne söyletmiş acep bu aşk gök kubbe çınlar iken
İhya olur elbet Hakkın nurunda yanan Âşık

Bizi yaratandan gayrı kim bilir olacağı
Yağdırıp kırmızı karı kan eyleyen bu dağı
Ömür boyu söndürmemiş iki kutsal ocağı
Birisinde ısınipta birinde yanan Âşık

Yakuti'yim ustalardan nasihatler almışım
Ozanoğlu Yorgansız'ı tanımışım bilmişim
Emrah baba mihman eden bir şehirden gelmişim
Girip hayâ perdesinin arında yanan Âşık

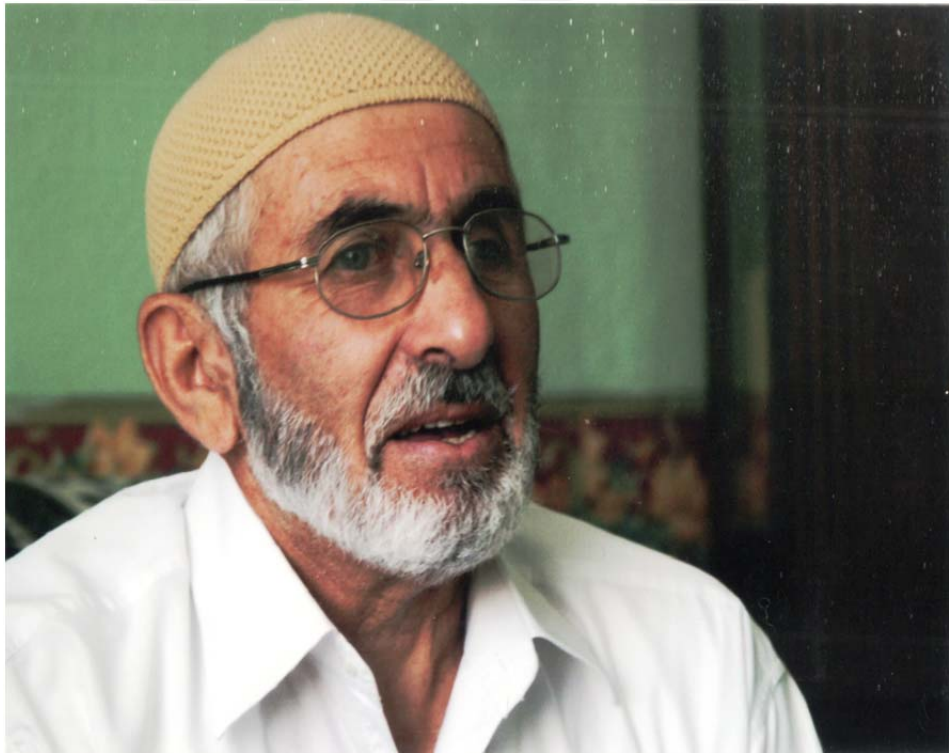
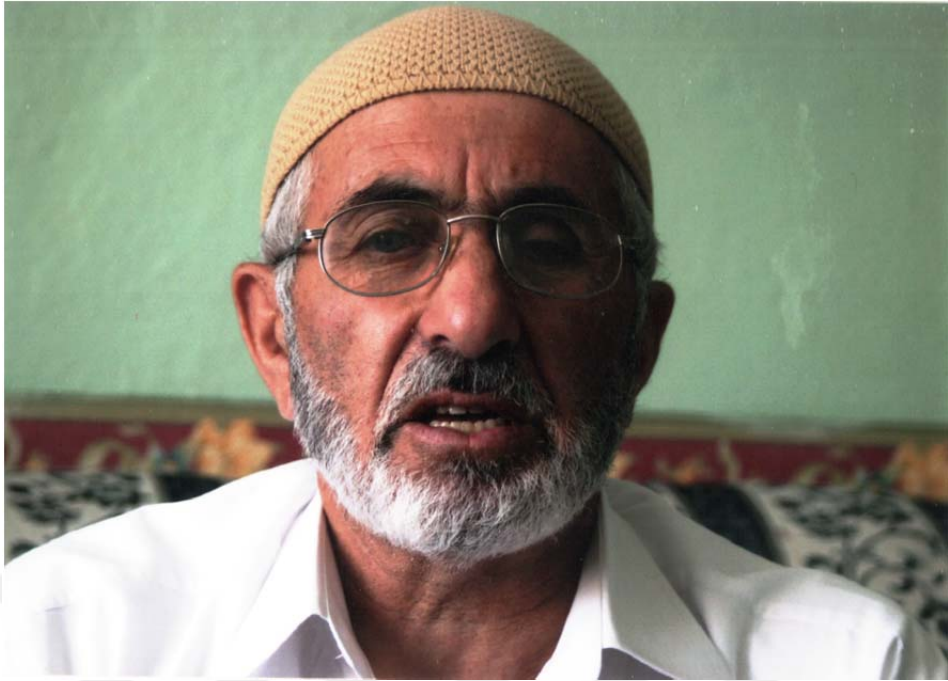
Hacer Alioğlu Yakuti

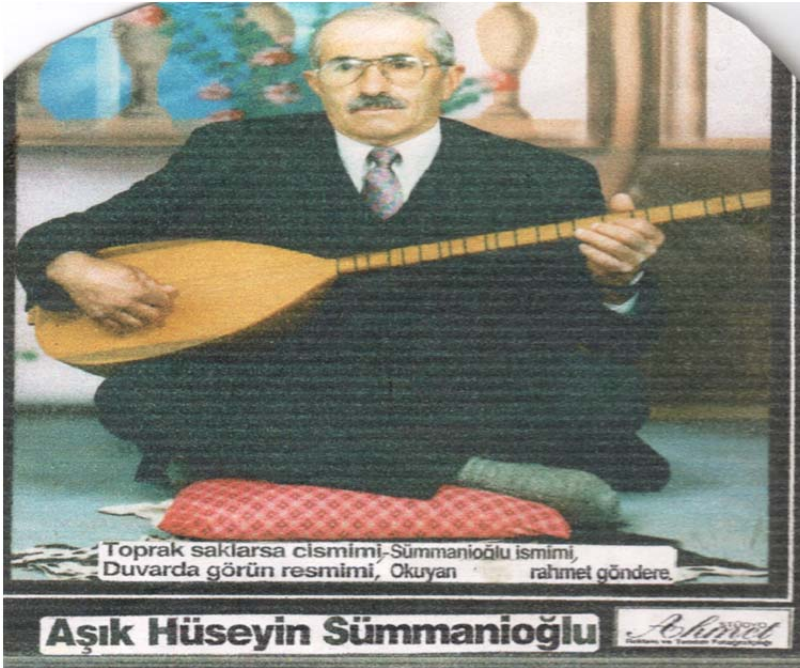
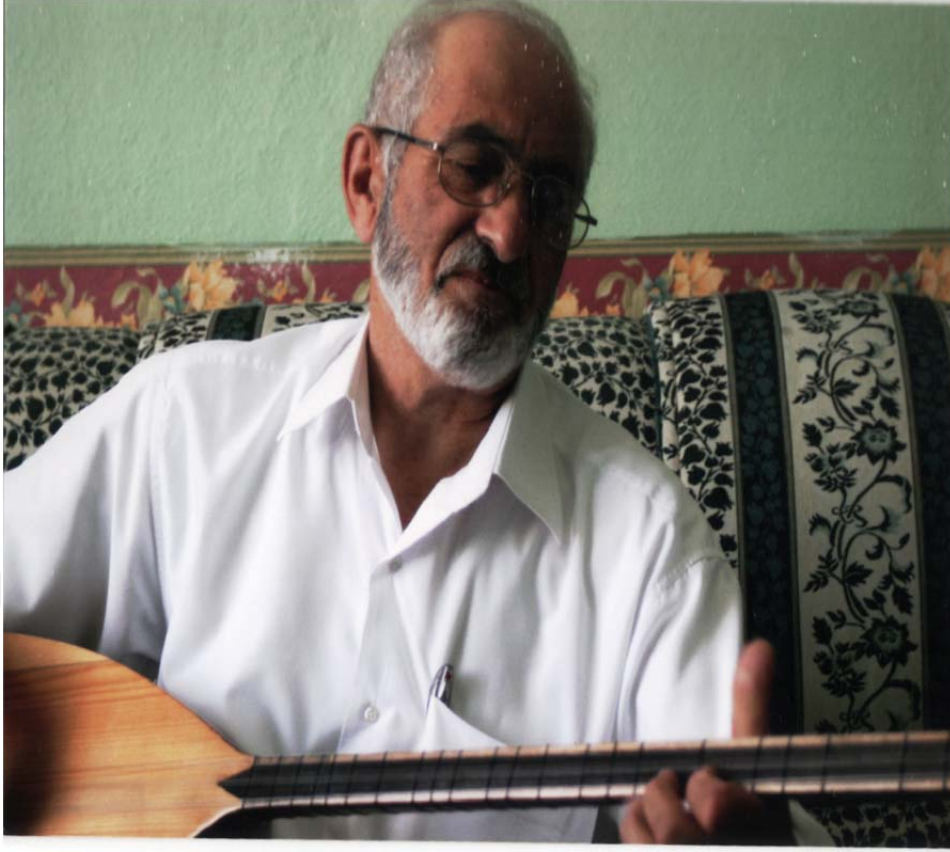
Ek 4. Fotoğraflar

AŞIK SÜMMANİ'NİN OĞLU ŞEFKİ ÇAVUŞ

SÜMMÂNÎOĞLU' NUN BABASI

Aşık Sümmani Baba'nın
Oğlu Ve Torunları

Eşi Şefika Yazıcı

Oğulları: Mehmet Yazıcı, Abdurrahim Yazıcı, Soner Yazıcı

Sümmânîoğlu - Bld. Bşk. Lütfi Koç

Sümmânîoğlu - Mehmet Gülhanî

T. Trab-Smmnoēlu-Cemal Divan

Zakir Akgl-Smmnoēlu-S. Eminoēlu-Ruhanî-Asım Temel

Erzurum'da yapılan bir âşıkclar programı

Sümmânîoğlu-Ş. Taşlıova-Ruhanî

Abubekir Köksal-Muhsin Yaralı-İsrafil Daştan-Sümmânîoğlu-Ş. Taslıova

Sümmânîoğlu-Ruhanî

Sümmânîoğlu-Ş. Taşlıova-Ruhanî-...

Ruhanî-Sümmânîoğlu

Rasim Köroğlu-Sümmânîoğlu-M. Ali Kalkan-C. Divan 

Ruhanî-Sümmânîoğlu-. . . - ıra ı-N. Torûnî

Sümmânîoğlu, Üzeyir KARAGÖZ, Şehhalil BAŞ

Ek 5. Aldığı Ödüller

Şenliklerde aldığı ödüllerin bir kısmı.

Ek 6. El Yazması Şiir Örnekleri

Günün birinde yolum senkayanın barduz Nahiye²⁰¹ sine
 düştü bahar ayları idi arkadaşım sazım birde ~~hiz~~ köyden
 Hafız Remzi beraberdi Asık Nihanıyı ziyaret ettik
 Barduzun komşuları ve Nahiye Müdürü bir am göndermiş
 Asık Hoca komşular sizi kahvede bekliyor sazında alalım
~~Barduz~~ Asık abi şümmani babanın torunu olduğunu öğrendi
 Beraber sizi dinlemek isteriz diyince Nihanı amca
 Yaşlanmıştı bastona düşerek geziyordu Ben geleceğimde
 Sazım artık atıyor Nefesimi Zor alıyorum ginede
 musafirlerin gelirim dedi birlikle akşam vakti
 gittik kayet izdahamltuvar bekliyorlar birer çay verdiler
 İftik iktane masada sandalya koyarken Hayır benibagıs
 Layın yegenimi yalnız dinliyeğim benim sesim artık çıkmıya
 Buradada Bir esbiri yaptım Bak amaa dedem Asık şümman
 Yaşlandığı bir dönem Siz gençliğinizin gereği
 Dedeme birşeyler karşı atmissiniz şimdi d şırdanageldi
 Vaktına Hazırla diyince sayırcı dktışladı fakat
 Nihanı baba söyleyemeyeceğini bildirdi ve gözleri doldu
 iki damla yaş taktı ben de duygulandım ağladım pısmır
 oldum yaptığım espiriyi yanlış olduğunu anladım bir gençlik
 Hevesi ~~betkide~~
 Asık Nihanının millet yüzüne bakıyordu şu kitalarımı dizeledim

Baba yaşın doksan olsun yüz olsun
 Benin asılmaz dağlar gibisin
 Ben bir şaka ettim yani naz olsun
 Bakıyorum içten ağlar gibisin

Gençlik bir kusudu havaya uçu
~~Siz de davet etmensin~~
 SİZE meydan etmem benin suçu
~~Size~~ samyelim diydi zamanı geçti
 Hazana yüz tutmuş bağlar gibisin

Hayat pınarımdan suyun çekilmiş
 Sakalın ağarmış dişin fıkılmış
 Kametin yayılmış belin bükülmüş
 Tarih kokan eski çağlar gibisin

Şümmanoğlu sözün sonet burada
 Deunanığın Niseleri sırada
 Hiç bir aşık erememiş mırada
 Aleyrine kara bağlar gibisin

Bir edayp darda düştüm ağlarım
 çaresiz derdime derman Neredir
 Ah vah ile geçti civan çağlarım
 Yarıyan sürdüğüm deuran Neredir

Arzedip gitmeye inkâmın yabdur
 Huluskâr dostlara ihlasım çoktur
 Cananı Negorseñ boyu buruktur
 Beni ırsat eden ağgan Neredir

Bu sözlerim yadıgardır şizlere
 Behri derin olan çıkamaz yazılere
 Güzed gelinlere mahbup kızzlara
 Canan Her gün ağlar Nihan Neredir

Yağlıyordu öylece birz yanlış duvameftik

www.lidars.com.tr

ÖZaman söz biter bitmez, lisanın Sazsız şükatları başlad.

BİZİMEL

Bahar tırkısı

(9)

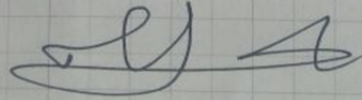
Negüzeldir bizim elin sayramı
Sivirekılar ilk baharı müjdeler
İşte geldi bağ budama zamanı
Çiçek bakcıvana bari müjdeler

Çiçci anbarından çeker buğayı
Koşar arabasını alır Heybeyi
Serper evlek evlek Sürer tarkeyi
Döner evde yavruları müjdeler

Çaban kardaş gider Hayla yolunda
Dürmüş kevelini başlı kolunda
Sürüsü önünde kaval elinde
Çalan söyler Haylaları müjdeler

İşte menemşeler işte taleleler
İşte çidem çiçek işte sunalar
İşte koyun kuzu işte tırmalar
Ötüşünce köylüleri müjdeler

Neşber çocuğuyum ATA düzeni
Türkün evladiyim yurdun ozanı
Sümmün oğla köyün name yazanı
Türkü Söyler Herdiyarı müjdeler

(15)

Bursadan erzürüm narıma nı samikalede
Afıms beş sene yaşadığım evimin kapısını
Gittim kapi kilitli idi bana kilsmitli
Gittim kapi kilitli idi bana kilsmitli

Ölmüş kara bulut gibi yaşı yaşı
Ağlıyordu aradan aylar günler geçmiş olan
Zamanda içeri giren olmamıştı esikten içeri
Adımını attım ilk elli sene bir yastığa boş koy-
dığım yaşı yaşı
Sanki kayıptan bir ses günleri diyor
Hani Eski yaşadığımız günler Herde kaldı
Bağ bozulmuş blüblü susmuş gül solmuş
Ağlamamak mümkünü Ama kadere boğunmuş eyri
Ney yapabilirim taksimat böyleymiş diyor Sedire oturdu
Bu kataları yazmaya başladım

Yarın bezettiği zıfak odası
Bozulmuş ziyneti canıma yetti
Kulağımda çınlar Hazin sedası
Göc olmuş Hayati canıma yetti

Ayrılık bulutu döner basımda
 Acı hasret gözlerimde yâsımda
 Hâlâda hayali durur karşımda
 Adabi ifreti canıma yetti

Aka aka bitti gözlerim nemi
Hatırlarken yarla silirdiğim demi
Süngeçtikçe artar ~~Sıla~~ özlemi (Sıla)
Ayarın Hasreti canıma yetti ~~Sıla~~ özlemi

Sümmanoglu birgün sonolur nâbet
Gerçek kulumdiye cenabî Guedret

Yetmi dokuz yıldır bitmedi gurbet
Gurbetin gurbeti canımı yetti

Ek 7. Hüseyin Sümmânîoğlu'nun Mektubu

1937 yılında Erzurum Narman ilçesine bağlı Samikale Köyü'nde dünyaya geldim. Babam Âşık Sümmânî'nin büyük oğlu Şevki Çavuş'tur (Âşık Mahtumî). Babam aynı zamanda istiklal Harbi ve Birinci Cihan Harbinde savaşmış bir gazidir. Çok çabalamış, çok yıpranmış, bu yüzden de daha 54 yaşında 1947 'de hayata gözlerini kapamıştır. Babam Rahman'a kavuştuğunda ben 10 yaşında küçücük bir çocuktum. Babam ölmeden önce bana büyük miras bıraktı ama ben o yaşlarda daha bunun farkında değildim. Babam, daha 7-8 yaşlarındayken 60 kıta şiir ezberletmişti. Bana koskoca bir kültürü miras bırakmıştı ama ben bu kültürün kıymetini bilecek yaşta, henüz değildim. Zamanla bu kültüre olan bağım daha da arttı. Sevgi hatta aşk seviyesinde bu kültürü icra etmiş olmaktan gurur duyuyorum.

65 yıllık sanat hayatımda birçok zorlukla karşılaştım hepsiyle sonuna kadar mücadele edip, bu kültürün yok olmaması için üzerime düşen misyonu yerine getirdiğime inanıyorum. Ancak, gönül bu umduğundan küsüyor. Yıllar boyunca gerek yöneticilerden gerek akademik personelden gerekse Erzurum halkından zerre derece destek görmedim. Buna rağmen 65 yıldır bu kültürün canlı vasıtası olmaya çalışıyorum. Her şeye rağmen... Beni bir kenara bırakınız dedem Âşık Sümmânî Anadolu'nun bağrından çıkmış büyük bir halk şairidir. Zamanla kıymeti anlaşılıyor. Onun artık Türk Halk Kültüründeki yeri tartışmasız biliniyor. Bu sonuç Sümmânî için yeterli olmasa da bir tebessüm ettiriyor. Bunların olmasında tartışmasız gençlerimizin rolü büyük ama dikkatimden kaçmadı ki; Erzurum'un bağrından kopmuş bu büyük değere Erzurum hiçbir şey yapmadı. Sümmânî'ye ne yapıldıysa Erzurum dışından yapıldı. Yapmış olmak için bazı şeyler yapılmaz, gerçekten hissederek yapılmalı bazı şeyler. Bu yüzden biz yaptık deseler bile samimiyetle yapılmadığı ortadadır. Bir sanatçı mutlaka eserleriyle anılmalıdır. Ancak eserlerinin hatırlanabilmesi için sanatçıyı hatırlatacak bir şeylerin olması da âşıkârdır. Örneğin cadde, okul, kültür merkezi gibi toplumun sıkça kullandığı isimlere bir sanatçının isminin verilmesi onun mirasını canlı tutmaya bir ön ayak olacaktır. Ancak senelerden beri Erzurum'da Sümmânî'nin adının kullanıldığı elle tutulur bir isimlendirme söz konusu değildir. Şu an Erzurum caddelerinde insanları çevirip Erzurum deyince aklınıza ne geliyor sorusunu yöneltseniz; Alacağınız üç cevaptan bir tanesi Sümmânî olacaktır. Sümmânî'yi hatırlatıcı nitelikte bir şey olmadan hala

bu kadar bilinmesi ve saygı duyulması ise Sümmeânî'nin sanatının ne derecede büyük olduğunun göstergesidir.

Bu çalışmaya imza atan Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakóltesi Türk Halk Bilimleri Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA hocama ve öğrencisi Şehhalil BAŞ'a sonsuz teşekkürü bir borç bilirim. Daha önce de bahsettiğim gibi Doğan Hocamın bize yapılmayanı görüp bu teşebbüste bulunması da gerçekten takdire şayandır.

SÖZLÜKÇE

âlisi:

aba : abla

abacı : terzi

ağıl : yazın hayvanların koyulduğu yer

ahraz: dilsiz.

andelib: bülbül, seher kuşu.

ander : münasebetsiz

aşgar : kir

ayn : bir şeyin kendisi, zât.

arz: avlu : evin giriş salonu

ayvan : boş oda

baca : dam

bar : meyve

bardan : büyük çuval

bedimli : meteliksiz

bedre : kova

bedr :dolunay, ayın on dördü

berkarar: aynı durumda.

berf : kar

beyt kibriya: üstünlük, azemet, azametli ev.

bezek: süs, ziynet

bezetmek: süslemek.

boğızli : obur

bühtan: iftira etmek

cağ : şiş

cala: eski kullanılmış.

cari: yürürlükte olan

cehd etmek : çabalamak

celep : iri hayvan, dişi deve, besi hayvanlarının sürüsü

cenup: güney.

cılfa: pulluk

cihanşümül : uluslararası

cüda : ayrı

çalab: İlah, Cenab-ı Hak.

dağdağa: boşyere telaş ve zorluklar

darusselam : kurtuluş ve güven yeri, cennet:

dide: göz.

düri: inci emri bil

eflak : gökler

emraz : hastalık Ente mûtu: Ölmeden önce ölmek, insanın kendini hesaba çekmesi.

endeze : uzunluk ölçüsü.

eza : sıkıntı, dert.

fel : kurnazlık, fitnelik.

fenafel : hakta yol olmak.

gal : çıkacak

gark etmek: batırmak, boğmak

geda : dilenci, yoksul, fakir.

gökçek: güzel, sevimli kimse.

güman : istek, heves, neşe

gümrah: aşırı derecede büyümüş olan.

gürz : silahlar, silah olarak kullanılan ağır topuz.

gussalı: acıklı, kederli

hallaç: pamuk, yün, atan kimse.

haris: bekçi, koruyucu

hark : su kanalı.

hele mele: şöyle böyle.

hevai hevesten : nefsine düşkün, sorumsuz, uçarı.

hımar: eşek

hılat : süslü elbise, kaftan.

hoyrat : kaba, kırıcı.

hozan : sürülmemiş nadasa bırakılmış tarla

hub: güzel.

hub avaz : güzel ses.

huluskâr: temiz, duygulu, içten.

hülasa: kısaca.

ibrişim: kalınca bükülmüş ipek iplik.

izan : anlayış, anlama yeteneği.

kale : sincap

kallar :

kamet : boy bos, endam.

kamusu : hepsi

kani : kanmış, tatmin olmuş.

kar : sağır

kâr : yarar, fayda, kazanç

karamet: işkence, sıkıntı.

kıl ü kal : dedikodu

kırzı: büyük balta.

külünk : iki ucu sivri kazma.

lal:dilsiz

lâl : değerli taş.

lebbeyk : buyur

levdel: işaret ettiğin

levh-i kalem : üzerine insan kaderinin, olmuş ve olacakların yazılı olduğu levha.

man : çil

maraz : sorun, problem, huzursuzluk veren, can sıkıan.

meftun : tutkun, gönül vermiş, vurulmuş.

mağruf: iyiliği emretmek.

mengil : büyükbaş hayvanları bağlamak için ağaçtan yapılmış “u” biçiminde halka.

mestane: sarhoş.

meyyit: ölü

mezak: dar yer.

mihenik : denektaş

mihman: misafir

mutrip: çalgıcı

müflis: iflas etmiş, batmış, batgın.

mülheza : düşünce mah

müminat: kadın mümin.

mürüvvet : cömertlik, yardımseverlik.

müyesser eylemek: kolaylıkla ortaya çıkmak.

nar : ateş, köz.

nedamet: pişmanlık.

nehy : yasaklamak

nevcivan : genç, taze nuru’l envarı: Nurların nuru.

nikap : peçe

paya : rütbe, makam, hisse.

pend: nasihat öğüt.

penes : kızların süs olarak kullandığı altını taklit, sarı teneke, pul.

poz : duruş,

pünhan: saklı.

Püryan : kalbi yanmış, çok hasret çekmiş.

rah: yol

rahm-i mader : anne kucağı.

ravi: rivayet anlatan.

reş : siyah

ruşen: aydın parlak, belli, aşikar

sam : ölüm, mevt

samı : boyunduruk sopası

sedr : üstü minderli oturma yeri

selef : bir makamda kendinden önce bulunmuş kimse.

semek : balık

settar: gizleyici

sıtreyleyen : gizleyen

suzan : yakan, yakıcı, ateşli, coşkulu.

sükkar: şeker

şekavet: sıkıntıda kalmak, mutsuzluk
şeyda : sevda nedeniyle aklını yitirmiş olan, çılgın.

şaye etmek : nişan için dikilen taş, gölge.

şimal: kuzey.

Şukka : parça kağıt veya kumaş parçası.

taban: ay ışığı

ta'n etmek : kötülemek, dil uzatmak.

teber : küçük balta.

tekellüm: söyleme, konuşma

teşvişe: karıştırma, bulandırma.

tezgin : ürkerek sürüden kaçan hayvan.

tıfıl : küçük çocuk, toy, tecrübesiz.

tilyar : katrilyon yerine kullanılan yöresel ifade.

tor : ağ

tula: boğaz, susuz.

ukba: ahiret.

vale : ipekten dokunmuş ince baş örtüsü.

vird : dua, zikir.

yaşmak : kadınların kullandığı, gözleri açıkta bırakan ince yüz örtüsü. ya vedül : Dilek duası

yevmü'l kıyamet : kıyamet günü.

yezdan: Allah

zagon: düzen, kanun

zahir : görünen

zaneylemek : sanmak

zar : inleyen sesle ağlayan.

zebun: güçsüz, zayıf

zemmeylemek: yermek, kınamak.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı:Şehhalil BAŞ

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum Tarihi ve Yeri: 02/01/1979/ YILDIZELİ

e-posta: seyh-halil@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet
Yıl		
Lisans	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	2001

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
12. 09. 2001	MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ	ÖĞRETMEN